"Fi nin 500 Yıllık Gizemi"

Murat ÇULCU

Türkiye'de MAFİA'laşmanın Kökenleri - 5

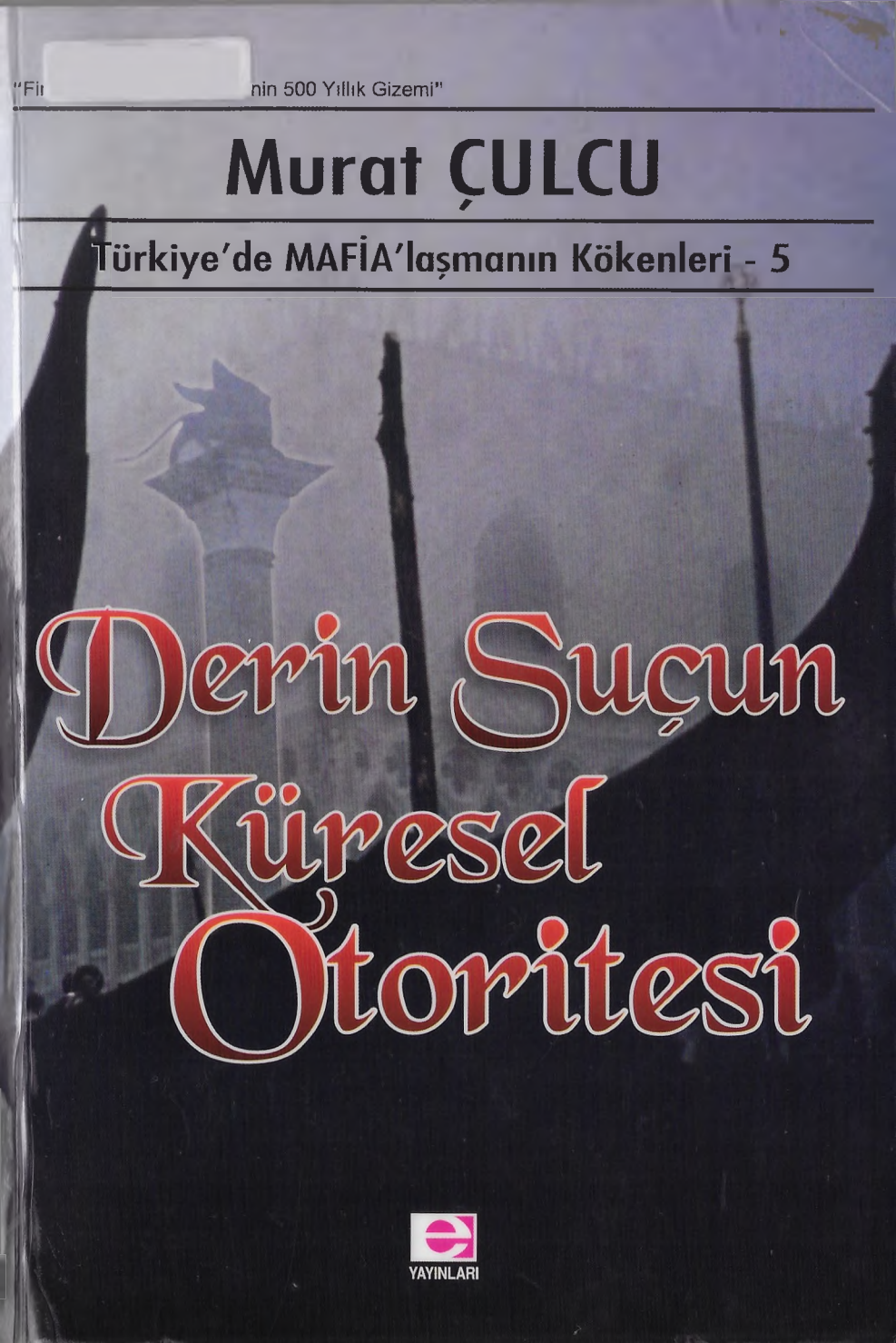

Derin Suçun Küresel Otoritesi

YAYINLARI

bazıları kitap sever

TARİH DİZİSİ

Yazarın Diğer Kitapları

Her Sakaldan Bir Kıl (Türkiye'de Mafia'laşmanın Kökenleri-I)
Sikkesiz Sultanlar (Türkiye'de Mafia'laşmanın Kökenleri-II)
Düşmüş Ocağa Yanıyor (Türkiye'de Mafia'laşmanın Kökenleri- III)
Kan Defteri (Türkiye'de Mafia'laşmanın Kökenleri-IV)
Marjinal Tarih Tezleri
Ayrıntılarda Saklı Tarih
Çanakkale 18 Mart 1915

kitap deyince

YAYINLARI

Çatalçeşme Sokak No: 54 Kat: 2 34110 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 526 89 17 – 18 Fax: (0212) 526 89 19
www.eyayinlari.com bilgi@eyayinlari.com

MURAT ÇULCU

MAFİA'laşmanın Kökenleri V

DERİN SUÇ'UN KÜRESEL OTORİTESİ

MAFİA'laşmanın Kökenleri V
DERİN SUÇ'UN KÜRESEL OTORİTESİ
MURAT ÇULCU

Yayın Hakları
© E yayınları 2007

Kapak Grafik ve Film
Ebru Grafik

Baskı ve Cilt
Özener Matbaası

Birinci Basım
Ocak 2008

ISBN 978-975-390-214-4

MURAT ÇULCU

MAFİA'laşmanın Kökenleri V

DERİN SUÇ'UN KÜRESEL OTORİTESİ

YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ *11*
Kanlızâde Halil Ağa'nın Âyanlık Mücadelesi 20
Merkezî Otorite Karşısında Dağdevirenoğlu 27
Mehmed Ağa 27
Otorite, İktidar ve Özgürlük 35
"... KORKUDAN TİTREYİNİZ! ..." *41*
"HİRAM'IN KATİLLERİNİ ÖLDÜRDÜM..." *42*
(Masonik/Mafios örtüşme) *42*
Masonluk (Erdem-Güç-Suç) 52
Öç: "Hiram'ın Katilleri Yok Edilmeli..." 61
Mabet'ten ve Süleyman'dan Sonra... 75
Ateş'in Muhafızı 78
Önasya, Antik Yunan ve Roma... 84
İngiltere: Masonlar, Krallar ve Meşrutî Monarşi 92
"Beşeriyetin Müşterek Dini" İçin 100
Liberal/Masonik Dünya'nın Merkezi: İngiltere Büyük Locası 106
Masonluğun Temel Yasaları 114
MASONİK-MAFİOS ÖRTÜŞME *124*
İç Hukuk (Çifte Hukuk), Ketumiyet (Omerta) ve Kardeşlik Dayanışması .124
"ALEVLER İÇİNDE BEN YOKOLURKEN..." *167*
Masonik/Mafios-Templier/İsmailî Yapılanma 167
Krallara Karşı Masonik 'Kan Davası ...' 174
TEMPLİER ŞÖVALYELERİ (Finans'ın dinsel şövalyeleri) *179*
Masonik bellekte 'Kan Davası ve Öç' İzleri (Kadoş Şövalyesi'nin ritüeli)..207
Fransa'da Masonik 'de-stabilizasyon' (Mutlak Otorite'nin Çürük Zemini) 218
Alternatif Odak: Biraderlik Otoritesi 226

Masonik Bir Zafer: Amerikan Cumhuriyeti 237
Gelelim 1789 'Fransız İhtilâline' 252
Mason Askerler ve 'Masonik Ordu...' 262
'Köpek Sürüsü' ve Otorite'nin Çöküşü 272
...Ve Mafios Odaklar 286

'İNTİKAM RİTÜELİ...' (Banker, Borsa, Kaos... ve İhtilâl!...) *294*
Masonik İntikam 309
XXX. Derece... Kadoş Şövalyeleri ...Ve 'İntikam Ritüeli...' 322

GİZEMLİ ÖRGÜT'ÜN TARİHSEL KÖKENLERİ *330*
Masonik-Mafios-Askerî 330
İngiliz-Amerikan/Masonik Esinlenme: Jakobenler 333
Jakobitliğin Jakobenleşmesi 335
Jakoben Kökte Robespierre Faktörü 351
Baldırıçıplaklar/Donsuzlar-Azgınlar 362
Hebert Faktörü 371
Kanbanyosunda Örgütlenme (Yasaldan Yasadışılığa) 374
İhtilâl'in Dönüm Noktası: Robespierre'in Tasfiyesi 385
Arras'tan İllegalite'ye (Jakobit/Jakoben-Donsuz/Kudurmuş-Hebertçilerin Mirasçısı: Babeuf) 394
Kaos İçin Kurulan Gizli Örgüt 421
Örgüt'ün Jakobenleşmesi (Kozmopolitleşme) 436
Suikast ve Carbon 443

VENEDİK'İN VE PARA'NIN ALAMUT'U: CENEVRE...
(Şehir, Oligarşi ve Carbonaria) *461*
Neden ve Niçinlere Yanıt... 464
Venedik'in Gizli Savaşı (Multi-Mafia ve Silahsız Otorite) 472
Venedik-Templier Örtüşmesi I (Oligarşi'nin Yağmacı Hırsızları: Haçlılar 504

Oligarklar Adına İstanbul Yağmalanıyor... 519
Venedik-Templier Örtüşmesi II (Lombard Bankacılığı'na Doğru) 529
Bankacılıkta Dinsel Devrim 542
Şeytan'ın Zümrüdü, Mithra'nın Boynuzu... 550
Venedik Oligarşisi 561
Venedik Modelinde 'Tetikçilerin Rolü ve Önemi...' 568
Venedik-Avrupa Hesaplaşması (Finansal egemenlikte dinsel engel ile sinsi savaş) 579
Giovanniler (Jönler-Gençler) 619
PARANIN DEVLETİ: CENEVRE PARANIN DİNİ: CALVİNİZM 626
Paranın Peygamberi: Calvin 640
Calvinci Hugenotlar ve Paris'te 'Kanlı Düğün...' 657
1789 İhtilâli ve Cenevre... 674
CARBONARİA, MAFİA VE DEVRİM 693
Yasadışı/Küresel Otorite'nin Kılıcı 693
Merkezi Otoriteye Karşı Ortak Cephe (Üçüncü Otorite) 702
Jakoben deneyim, Masonik model,
Mafios şiddet... Ve işte Carbonaria! 708
1820 Carbonaria-Mafia Ayaklanmaları (Derin Suç'un Siyasi Rolü) 720
Finans-Ticaret Oligarkları Adına: İngiltere 729
Cadiz/İspanya 1820'den Napoli/Sicilya 1820'ye 737
Sicilya 1820: Carbonaria-Mafia Ayaklanması... 740
Sicilya'da Kaos (Yağma, Ateş ve Ölüm) 746
Canale d'Otranto'nun iki yakası: Napoli-Sicilya ve Mora-Balkan 753
KAYNAKÇA 761

GİRİŞ

Sultan 3. Selim; 'merkezî otoriteyi' siyasî, özellikle de ekonomik yönden güçlendirerek ve 'modern bir ordunun' hem içerde, hem de dışarıda 'korku ve saygınlık' uyandıran silahlı gücüne dayandırarak İmparatorluğun sorunlarını çözümleyebileceğini umuyordu. Sürekli bu yönde adımlar atıyor; fakat her adımda 'ağır bir darbe' yiyor, ya hesaba katmadığı tepkilerle karşılaşıyor ya da girişimleri başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Sultan Selim'in karşısında 'geniş bir cephe' kurulmuş bulunuyordu. Bu cephede; 'dış otorite merkezlerinin' nüfûzu altında hareket eden 'finans-ticaret' odaklarının üslendiği Galata; yine 'finans-ticaret' odaklarının ipoteği altında her türlü olumsuzlukla bütünleşmiş bulunan Tersâne yönetimi; Tersâne-i Âmire'nin buyrukları doğrultusunda hareket eden Karadeniz tabyalarındaki Lâz-Çepni zorba-haşeresi; Harem'in -başta Fransız kökenliler olmak üzere- dünyanın dört bir yanından gelmiş 'kadınlarıyla' bütünleşmiş olan diplomatik ve Masonik çevreler; Galata'nın devlet içindeki uzantısı olup, çıkarlarını ve geleceklerini 'dış merkezlerle' bütünleştirmiş bulunan Fenerli Beyler; Fenerli Beylerin yetiştirmesi ve koruması altındaki Osmanlı devlet adamları; Fransız İhtilâlini örnek alan 'saray aydınları' el ele vermiş görünüyorlardı.

Bu 'dehşet cephesinin' üzerinde tam bir mutabakat sağladıkları ve dört bir yandan her türlü desteği vererek 'vurucu, yıkıcı ve harabedici bir güç' durumuna getirdikleri 'silahlı unsur' ise yine Osmanlı Mafios Toplum Yapısı'ndan beslenen 'merkezdeki ve yereldeki' Mafios güç

odakları oluyordu. Yani; merkezdeki kapıkulları; yeniçeriler, levendler, kalyoncular, tabya uşakları, külhanbeyleri, hamam tellâkları; Lâz, Çepni, Arap, Kürt, Arnavut göçmenler, Rom zorba ve eşkıyası, işsiz-güçsüz taifesi ve sâire... Yerelde ise; âyanlarla bütünleşen eşkıya, ehl-i örf, ehl-i şer, melânet odağı hâline gelen 'şakileşmiş' tarikat müritleri, çete merkezlerine dönüşen tekkeler, zâviyeler, boşta gezen medreseliler, topraksız köylüler, onları kullanan ve başkalarının üzerine salan 'saygıdeğer güç odakları' ve tüm bunlarla 'işbirliği' yaparak bireysel çıkar sağlayan 'merkezin yerele gönderdiği' dejenere bürokratlar...

Adeta hiyerarşik bir örgütlenme ağı içinde merkezden yerelin en uç noktalarına kadar nüfûz etmiş olan bu 'otorite karşıtı' çete, 1807 yılında amacına ulaşıyordu. Merkezî otoriteyi yeniden güçlendirip pekiştirerek üzerlerine gelmek isteyen Sultan 3. Selim, Kabakçı Mustafa'nın elebaşılığını yaptığı 'zorba-haşere' gürûhu tarafından alaşağı ediliyordu![1]

> "17 Mayıs (1807) - Cuma günü saat 2.30'da Sultan Selim'i hal edip Sultan Mustafa'yı tahta çıkardılar."[2]

Sultan 4. Mustafa'nın tahta çıkması o sırada çevresinde bulunanlar tarafından büyük bir coşku ile karşılanıyordu. Ama; Osmanlı Devleti'nin karşı karşıya bulunduğu 'otorite sorunu' çözümlenmiyordu. Aksine yeni ve daha ürkütücü bir boyut kazanıyordu. Bu yeni ve ürkütücü boyut ise hemen orada cereyan eden kanlı bir olayla kanıtlanıyordu:

> "Herkes birbirine 'gözün aydın' diyordu. Çünkü Sultan Mustafa'nın tahta çıkması ile herkesin gönlü rahatlamıştı. Halkın bu sevinç gösterileri meyanında Mabeynci Ahmed Bey'in Soğukçeşme'den aşağı indirilip Kapı'ya götürüldüğü görüldü. Herkes oraya doğru koşmaya başladı ve gö-

---

[1] Bu olay kapsamlı bir şekilde dizinin dördüncü kitabı olan Kan Defteri'nde anlatıldı. M. Çulcu.

[2] Georg Oğulukyan Ruznâmesi 1806-1807 İsyanları, III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa - Tercüme eden Hrand D. Andreasyon - Ed. Fak. Basımevi - İst. 1972 - s. II.

rülmemiş bir telaş ve gürültü koptu. Ne olduğunu anlamayan halk kaçışmaya başladı, çünkü asî kalabalık orada bulunuyordu. Alay Köşkü önü, kudurmuş bir kafilenin zuhuru ile cehenneme döndü. Kılıçlarını çekerek Mabeynci'nin üzerine atılanlar onu götürenlerin ellerinden kaptılar. Kendisini çiğ çiğ yiyecek kalabalığı gören Ahmed Bey de insan sesine hiç benzemeyen bir haykırışla 'Aman bana kıymayın' diye bağırmaya başladı. Onu Terzibaşı karhânesinin (dikimhâne) önüne getirerek kılıç darbelerini indirmeye başladılar. Herkes birbirini iterek vurmakta o kadar gayret gösterdi ki ceset insana benzemiyordu. Vücûdu paramparça..." [1]

Gerçi tahta, Sultan 4. Mustafa oturuyordu. Ama otorite sokaklara ve devlete egemen duruma gelen zorba-haşere takımının eline geçmiş bulunuyordu. Bu, Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı yeni bir durum değildi. Sadece 'otorite sorununun' yeni bir aşamaya geldiğini gösteriyordu. Asırlardır devam eden otorite sorunu; asillerin, ayak takımının ve merkezde faaliyet gösteren Mafios unsurların devleti -bir bakıma- teslim almasıyla daha da büyümüş bulunuyordu.

Kaldı ki Osmanlı yerelinde egemen duruma gelmiş olan 'Mafios güç odakları' çok uzun zamandan beri 'merkezî otoriteyi' yok sayarak kendi otoritelerini geçerli kılmış görünüyorlardı. Sultan 3. Selim'in merkezî otoriteyi pekiştirecek yönde adımlar atmasının ana nedenlerinden birini de bu durum teşkil ediyordu.

Rumeli'de devlet otoritesi adeta çökmüş, yok olmuş izlenimi veriyor; Sultan I. Abdülhamid'in saltanatında olduğu gibi 3. Selim'in hükümdarlığı sırasında da 'yaptırım gücünü' tamamen yitirmiş görünüyordu. Cereyan eden olaylar devletin otoritesini Rumeli'de 'Mafios odakların' ele geçirdiğini ortaya koyuyordu.

Örneğin; Eski Zağra'da halk ile eşkıya adeta bütünleşiyor, halk merkezî otoritenin yerine eşkıyanın otoritesine boyun eğiyordu. Bu nedenle

---

[1] Oğulukyan'ın Ruznamesi, 1806-1807 İsyanları - Age. - S. II, 12.

devletin asayiş ve hukuk mekanizması zaafa uğruyordu. Nihayet Kadı harekete geçerek 15 Şevval 1203 (Haziran 1789) günü Eski Zağralılara eşkıyaya karşı devlet güçleriyle birlikte hareket etmeleri yönünde telkinlerde bulunuyor, zorbalarla mücadele etmeleri için halka yemin ettiriyordu.[1]

Ancak yerel güç odakları tarafından koruma altına alınmış olan eşkıya, çevrede istediği gibi hareket ediyordu. Bu eşkıya Rumeli'de o kadar mütecavizleşiyordu ki; merkezî otoriteyi hiçe saydığının göstergesi olarak saray mensuplarını soymaktan bile geri durmuyordu. Bunun bir örneği Rusçuk eşkıyası tarafından yine 1789 yılında sergileniyor; bir - grup saray mensubu Vidin'den Rusçuğa dönerken Genç Ali Bayraktar'ın oğlu Amiş ve Silistreli Balıkçı Kara Hüseyin adlı zorbalar tarafından soyuluyorlardı. Keza Sadrazam'ın Çuhadarı; Şumnu, Eski Cuma ve Karinabad civarından geçerken Rubçalarlı Molla Ahmed ile Kamçı Mahallesi Çingene adlı iki elebaşının liderlik ettikleri çetelerin saldırısına uğruyor, malı-mülkü gaspediliyordu.[2]

Merkezî otoritenin hükümranlığını yitirdiği yerelde, meydana gelen otorite boşluğunu 'zorbalıkla' dolduran Mafios unsurlar iki yönden destekleniyor ve bu destek sayesinde de 'egemenlik tesis ettikleri' yerelde, kalıcılık kazanıyorlardı. Bu Mafios unsurlar öncelikle 'yerel güç odakları' tarafından korunuyorlardı. Bu koruma sadece yereldeki diğer otoritelere karşı değil; merkezî otoriteye karşı da söz konusu oluyordu. Bir başka ifade ile yerel güç odakları suç unsurlarına kol kanat gererek onları, hem üzerinde baskı tesis ettikleri topluma ve hem de devlet otoritesine karşı kendi çıkarları ve egemenlikleri doğrultusunda kullanıp yönlendiriyorlardı. Bu 'yasadışı unsurları' destekleyip cesaretlendiren diğer odak ise yerel toplum, yani halk oluyordu. Bunlar da yerel güç

---

[1] Rumeli ve Anadolu Âyan ve Eşkıyası-2 - Ahmet Hezarfen-Kaynak Yayınları-İst. 2004- S. 252, 253.

[2] Ahmet Hezarfen-Age.-S. 255, 261.

odakları tarafından korunan suç unsurlarına yataklık yapıyor, lojistik destek sağlıyor, onları merkezî otorite karşısında kendilerini koruyan bir unsur, güvence olarak şekillendirmek istiyorlardı. Bu nedenle sık sık; evlerinde eşkıya saklayan ve suç odaklarına yataklık yapan köylüler yakalanıyor, kovuşturuluyorlardı.

Bu örneklerden birini de Eski Zağra'da cereyan eden olay teşkil ediyordu. Eski Zağra halkından olan Hacı İbrahim adlı şahıs, Hüsmen adlı eşkıyayı kolluk kuvvetlerinden gizlemek amacıyla yataklık yapıyor, evinde saklıyordu. Bunu yaparken de evini adeta bir kale gibi tahkim ediyor; duvarlara mazgal delikleri açıyor, kolluk kuvvetleri ile savaşmak amacıyla düzenek tesis ediyordu. Ancak durum fark ediliyor; Hacı İbrahim 1790 yılının Ağustos ayında yakalanarak yargılanıyor ve Bozcaada'ya sürgüne gönderiliyordu.[1]

Merkezî otoritenin karşı karşıya bulunduğu zaafiyetten yararlanan yasadışı güç ve 'Mafios güç' odakları sadece halkın canını ve namusunu tehdit etmekle kalmıyordu. Çaldıkları ve gaspettikleri mallarını da adeta 'yasal ticaret metaı' gibi kullanıyorlardı. Gaspettikleri malların başında halka ait hayvan sürüleri yer alıyordu. Yerel güç odakları ve bunlarla bağlantılı Mafios unsurlar, korumaları altındaki eşkıyaya hayvan hırsızlığı yaptırıyor; ele geçirdikleri sürüleri de daha uzak yerlerdeki pazarlarda satıyorlardı. Kolluk kuvvetleri bu tür hırsızlık ve gasplarla başa çıkamıyordu. Kolluk kuvvetlerinin ne teçhizatları, ne eğitimleri, ne de arkalarında olması gereken devlet desteği buna elvermiyordu. Hayvan hırsızlığına karşı mücadele,bu suçların yaygın bir şekilde işlendiği Deliorman bölgesinde yoğunlaşıyordu. Deliorman'da cereyan eden bir hayvan hırsızlığı olayı ile ilgili şu buyrultu, ele geçirilen çalıntı sürülere yapılan uygulamaya çarpıcı bir örnek teşkil ediyordu:

"Saadetlû devletlû atıfetlû re'fetlû karındaş-ı eazz ü ekremim Sultanım Âgây-ı Celîl-i Şan Hazretleri

---

[1] Ahmet Hezarfen-Age.-S. 271.

Bundan evvelce ahz u îzâlelerîycün haklarında emr-i âlî sudûr olan Divane Orman (Deliorman) eşkıyasından Karakoç karyeli Meçik Hüseyin Şekavetpîşe ile firâr üzere olan Kızılburunlu (Ruyno) Karadanaoğlu'nun ve Çadak'lı (Çardak) Yusuf'un ve Celülen nâmân şekavet pîşelerin (eşkıyalığa alışmış) hayvanât-ı mevcûdeleri altmış re's (baş) sagîr ve kebîr (büyük ve küçük baş) ecnâs hayvanâttan ondokuz re'si ehl-i arz (başvuran) gürûhunun olduğu lde-t tahkik eshâblarına red ve teslim ve iki hayvanâtı dahi gayet lagar (zayıf) olduğundan helâk ve itlâf ve otuzdokuz re'sini Silistre pazarında ma'rifet-i şerr'le füruht (satılma) ve cümlesin bahâsı üçyüzdokuz gruşa baliğ ve memhüren cânib-i mîrîçün taraf-ı şerr'dan (mahkemeden) takdîm kılınan bir kat'a ilâm ile taraf-ı saâdetlerine irsâl kılındığı vesile-i arz-ı hâlû zamolmışdır. İnşallah-ü teâlâ lede şerefe-l-vüsûl keyfiyet minvâl-i muharrer üzere olduğu ilâm-ı şerr'den menzûr u ma'lûm-ı saâdetleri buyrıldıkta huzur-ı faizü-n-nûr (nurunun bolluğu) hazret-i veliyü-n naimîye arz ve irâde-i-himmet ve cânib-i mîrîyyeye vücûlini müş'ir (bildiren) taraf-ı muhlîsîlerine tahrîr ve iş'ara himmetleri aksâ-yı âmâl-i hâlisânemizdir. Fî 2 R sene 1206."[1]

Burada hemen kaydetmek gerekir ki; merkezî otoritenin zaafiyete uğraması sonucu meydana gelen 'otorite boşluğu' bunu fırsat bilen tüm Mafios ve yasadışı unsurların iştahını kabartıyordu. Nitekim merkezî otorite ile zaten sürekli bir zıtlaşma içinde bulunan yerel Mafios güç Odakları, merkezî otoritenin, yereldeki egemenliğine karşı sadece kendileri mücadele etmekle kalmıyordu. Bir yandan eşkıya, hırsız-zorba takımını kışkırtıp yönlendirirken, diğer taraftan da eşkıya üzerinden halka nüfûz ediyor, yoksul kitleleri de merkezî otoriteye karşı kışkırtıyorlardı.

Kısacası Mafios unsurlar ve eşkıya, yerel güç odaklarının teşvik ve yönlendirmeleriyle merkezî otoriteye karşı ayaklandırdıkları kitlelere yol gösteriyor, önderlik ediyorlardı. Böylece merkezî otoritenin yereldeki egemenliğini tam anlamıyla ortadan kaldırmaya; otorite boşluğu-

[1] Ahmed Hezarfen-Age.-S. 307, 508.

nu da yine kendi 'zorba-yasadışı otoriteleriyle' doldurmaya çalışıyorlardı. Bunlara karşı, yine merkezî otorite tarafından ayrıcalıklar tanınmış bulunan diğer yerel güç odakları mücadeleye girişiyor; merkezî otoriteyi savunma bahanesiyle bunlar da kendi otoritelerini tesis etmeye uğraşıyorlardı.

Bu oluşumun Rumeli'deki en çarpıcı örneklerinden birini de yine Deliorman'da cereyan eden bir dizi olay teşkil ediyordu.

Olaylar 1791 yılının Kasım ayında meydana geliyor; Gönlü (Götlü) Hasan Meçik ve Yılıkoğlu adlı eşkıya (hırsız-uğursuz takımı) cezaevinden kaçıyorlardı. Bunları İslimye (Sliven) Âyanı Hüsmen koruyordu. Nitekim firarîler Menlik Voyvodaları ve Sofyalı Mustafa Bey'in adamları tarafından kovalanıyor; taraflar çatışmaya giriyor, firarîlerden bazılarının adamları ölüyor, bazıları da yaralanıyordu. Firarî elebaşıları 'kefere' kılığına girerek İslimye'ye gidiyor, Âyan Hüsmen'in konağına sığınarak burada gizleniyor, yaralarını tedavi ettiriyorlardı.

Ancak firarîleri izleyen ve merkezî otoriteden yana olan yerel güç odakları, durumu yerel devlet görevlilerine ihbar ediyorlardı. Bunlar da İslimye Âyan ı Hüsmen'i uyarıyor; firarîleri başka yere kaçırmamasını, aksi takdirde üzerine asker gönderileceğini bildiriyorlardı. Ayrıca durum 'Çuhadar-ı Hazret-i Âsâf Ali Ağa' tarafından İslimye mahkemesine bildiriliyordu. Bu sırada mahkemeye bir ihbar daha yapılıyor; başta Âyan olmak üzere İslimye halkının ve çevresindeki ağaların Gönlü Hasan, Meçik ve Yılıkoğlu'nu korudukları bildiriliyordu. Bunun üzerine Ali Ağa tebdîl-i kıyafet yaparak ve adamlarını da göndererek İslimye civarında 'gizli ve açık istihbarat' yapıyor; eşkıya ile ilgili bilgi toplamaya çalışıyordu. Bu tahkikat sırasında İslimye halkı; "...şimdiye kadar nâmü nişânları zuhûr itmeyüb bundan böyle dahi kazamızın hudûdu dâhilinde zuhûr iderse ahz ve kayd ü bend (yakalayıp zincire vurarak) ilk ordu-yu hümâyûna irsâl ve civarda iştimâm (duyulma) olunur ise ha-

ber alındığı anda mufassalen iş'ar olunacağını..." bildiriyordu.[1]

Oysa bu sözler gerçeği yansıtmıyordu. Merkezî otoriteye karşı cephe almış olan eşkıya; âyan, ağalar ve halk tarafından korunup kollanıyordu. Ancak hem yaptırdığı istihbarat, hem de aldığı ihbarlar sonucu Çuhadar Ali Ağa durumun farklı olduğunu; İslimyelilerin kendisine yalan söyleyerek âyan ve ağalarla birlikte eşkıyayı gizleyip yataklık yaptıklarını öğreniyordu. Bunun üzerine Ali Ağa durumu Divan—ı Hümâyûn'a şöyle bildiriyordu:

> "... merkumların yaralı olarak kâfir kıyafetine girüb İslimye'ye vürûd ile halâ anda ikamet üzere oldıkları Çukadar merkume hafîce ihbar olundığı.
>
> Zikrolunan şakiler elyevm İslimye'de Âyân Hüsmen Ağa'nın karındaşının konağında kendülerini ihfâ ve yaralarına dahi timar itmekde oldukların ve yanlarında kimesne olmadığı cihetden izâle ü idâmları eshel ibe dahi âyân-ı merkumun tesahhübinde olmalarıyla kimesne lisanına alamadığı Çukadar-ı merkum takrîr eder."[2]

Çuhadar Ali Ağa'nın bu yazısından da anlaşılacağı gibi; merkezî otoriteye karşı yerel güç odağı konumundaki bazı âyanlar, Osmanlı Mafios Toplum Yapısı zeminindeki Mafios ilişkiler ağına dayanarak farklı ve tamamen suça dayalı Mafios bir düzen tesis etmiş bulunuyorlardı. Buna göre bir yandan dağda soygun ve gasp yaptırdıkları eşkıyayı koruyup kollayarak yönlendiriyor, kendi çıkarları doğrultusunda yasadışı silahlı kuvvet besliyorlardı. Diğer yandan da; üzerinde baskı tesis edip korku saldıkları halkı, yasadışı düzen aleyhinde konuşmaktan men ediyorlardı. Menetmek de bir yana; susmalarını ve tanıklık yapmamalarını sağlıyor, merkezî otoriteye karşı kendi yanlarına çekerek suç işlemeye mecbur bırakıyorlardı.

Osmanlı merkezî otoritesinin meydana getirdiği boşluk, Rumeli'deki

---

[1] Ahmet Hezarfen-Age.-S. 311.

[2] Ahmet Hezarfen-Age.-S. 313.

Mafios güç odaklarına ve yerel suç oluşumlarına o denli elverişli ve verimli bir zemin hazırlıyordu ki... Çok uzak yerlerden gelmiş olan bazı 'aristokratik' aile mensupları da bu fırsattan yararlanarak Mafios oluşumlar tesis etmeye koyuluyorlardı. Bunlar da yerel güç odağı konumundaki âyanlar gibi, korumaları altına aldıkları zorba-haşere takımını örgütleyip teşvik ederek soygunlara ve yağmalara girişiyorlardı. Eşkıyalaşan bu aileler kanlı baskınlar düzenleyerek yasadışı yoldan büyük kazançlar elde ediyorlardı. 1792 yılında ortaya çıkan Cengiz Mehmed Giray ve Bahadır Giray adlı Kırım-Tatar Sultanları bu cüretkâr oluşumlara ve örgütlenmelere en çarpıcı örneği teşkil ediyorlardı.

Cengiz Mehmed Giray ile Kardeşi Bahadır Giray Sultanlar Şumnu kazası yakınlarına yerleşiyorlardı. Bunlar çevrelerine zorba-haşere takımını topluyor, büyük çeteler oluşturuyorlardı. Daha sonra bu çetelerin başına geçerek çoğunlukla doğrudan; kimi zaman da dolaylı yollardan yağma ve soygunlar gerçekleştiriyorlardı. Zaman içinde iki Tatar Sultanı kardeşe; Bahardır Giray, Benli Giray ve İslam Giray adlı kardeşleri de katılıyorlardı. Aralarındaki yardımlaşma ve dayanışma sayesinde adeta 'devlet içinde devlet' konumuna geliyorlardı. Girayların zorba otoritesi yörede, devletin yasal otoritesini adeta esir alıyor, onun yerine geçerli duruma geliyordu. Nitekim Giray kardeşler yağma ve soygun yoluyla yılda 10 milyon akçe servet elde ediyorlardı:

> "...fukara ve ebnâ-yi sebîle isâl-i hazâr ve nice bî-cürm (günahsız) kimesneleri darb ve helâk ve gasb eyledikleri, emvâl ve eşyâyı beynlerinde (aralarında) inkısâm ve sâir envâ-ı zulm ü te'addîye ictisâr eylediklerine..."[1]

Bu büyük çete Kocabalkan'ın kuzey ve güney bölgelerindeki bütün yerleşim yerlerini haraca bağlıyor, fakir halkın her şeyini elinden alıyor; servetlerine, yeni servetler katıyorlardı.

---

[1] Ahmet Hezarfen-Age.-S. 319.

Nihayet Giray kardeşlerin bu bölgeden sürülmesi Balkan'ın başka tarafındaki amcalarının yanına gönderilerek iskâna tabî tutulmaları emrediliyordu. Bunlar Azak bölgesinde etkili oldukları için merkezî otorite yine de gereken cezaları vermekten kaçınıyordu. Örneğin; önce çiftliklerinin yakılıp yıkılması kararlaştırılırken, daha sonra bu karardan vazgeçiliyordu. Sadece zorunlu iskâna tâbî tutulmakla yetiniliyordu.

Buna karşılık merkezî otorite: Giray kardeşler gibi soygun ve yağma yaparak büyük servetler elde eden eşkıya kökenli bazı yerel güç odaklarının mal ve mülklerine el koyabiliyordu. Örneğin; yine Deliorman eşkıyası arasında sayılan Provadili Mehmed Alemdar, Karakélle İsmail, Çakır ve Hacı Mollaoğlu Ömer'in zahiresine, tarladaki biçilmemiş ekinlerine ve yasadışı yollardan sağladıkları servete, merkezî otorite tarafından el konuluyordu.[1]

Bununla birlikte yerel güç odaklarının ve Mafios oluşumların merkezî otoriteye karşı verdiği mücadele ve devlet mekanizması üzerinde meydana getirdikleri tahribat bununla sınırlı kalmıyordu. Devletin bünyesindeki 'otorite sorununu' olabildiğince derinleştiren yerel güç odaklarının birbirlerine karşı verdikleri mücadele de bu soruna yeni boyutlar kazandırıyordu. Bunun çarpıcı örneklerinden birini ise; Balıkesir'de cereyan eden âyanlık mücadelesi teşkil ediyordu.

Kanlızâde Halil Ağa'nın Âyanlik Mücadelesi

XVIII., özellikle de XIX. yüzyıl başında Osmanlı merkezî otoritesinin karşısındaki en önemli iç sorunu ve 'karşı güç odağını' âyanlar teşkil ediyordu.[2] Âyanlık sorunu sadece Rumeli'de devlet otoritesini yok say-

---

[1] Ahmet Hezarfen-Age.-S. 343.

[2] Âyanlık sorunu için bu dizinin ikinci kitabı olan Sikkesiz Sultanlar'a bakınız.- M. Çulcu.

makla kalmıyordu. Merkez-yerel çatışmasının boyutları Anadolu'nun derinliklerine kadar uzanıyordu. Âyanlar Rumeli'de olduğu gibi, Anadolu içlerinde ve imparatorluk genelinde devlet otoritesinin yerine, kendi otoritelerini geçerli kılmaya uğraşıyorlardı. Bu 'zorba yerel güç odakları' sadece merkezî otorite ile mücadele etmekle de kalmıyorlardı. Aynı zamanda ve zeminde boy ölçüştükleri diğer yerel güç odakları ile de didişiyorlardı. Bu rekabet devlet otoritesinin bir kez daha yok sayılmasına ve ortadan kalkmasına yol açıyordu. Birbirleriyle adeta 'iç savaşlara varan' kanlı çatışmalara girişen taraflar, yasaları ve devleti tam anlamıyla 'hiçe' sayıyorlardı. Bu durum Rumeli'nin veya Anadolu'nun çok uzak bölgelerinde cereyan ettiği gibi; İmparatorluğun başkentinin hemen yanı başında; Örneğin, Balıkesir yöresinde de yaşanıyordu. Nitekim âyanların devlet otoritesini yok saydıkları mücadeleler sırasında hırsızlık, gasp, yol kesme, yağma ve cinayet olayları tırmanıp, yaygınlaşıyor, olayların yaratıcıları ise âyanlarla münasebet halinde bulunuyorlardı.

Bu 'zorba' âyanlardan biri de Kanlızâde Halil Ağa idi. Aslen Balıkesirli olan Halil Ağa özel bir yönetim ve liderlik yeteneğine sahip bulunuyordu. Kendisi 'dergâh-ı muallam Yeniçeri Odaları neferâtından' yani; Ocaklı zorbalardan olup, Ondokuzuncu Orta'ya mensup bulunuyordu. Daha sonra Ocağın ve Orta'nın emektarlarından sayılarak Balıkesir'e yerleşiyordu. Burada 'yöneticilik ve işbilirlik' yeteneğini kullanarak büyük bir servet sahibi oluyor; çok sayıda çiftlikler ediniyor ve zenginleşiyordu. Onun yönetim ve liderlik vasıflarına bir de zenginlik ve ağalık nitelikleri eklenince halk üzerinde ciddi bir otorite tesis ediyordu. Bu otoritede, Ocaklı ve zorba olmasının büyük payı bulunuyordu.

1774 yılında Karesi Sancağı'na bir mutasarrıf ile bir mütesellim tayin ediliyordu. Mutasarrıf Abdullah Paşa devlet tarafından seferle görevlendirilince, onun yerine vekâlet etmek yetkisi Kınalızâde Halil Ağa'ya veriliyor; 4 Aralık 1779 günü de Ağa, mütesellimlik makamına getiriliyordu.[1]

---

[1] İst. Ün. Ed. Fak. Tarih Enstitüsü Dergisi- Mücteba İlgürel'in Balıkesir'de

İddiaya göre bu atamada 'Balıkesir halkının tercihi de rol oynuyor; halk istediği için Kınalızâde bu makama atanıyordu. Ancak Ağa sadece üç yıl mütesellimlik yapıyor, 1780 yılında Serdar'dan gelen bir yazı ile görevden ayrılmak zorunda kalıyordu. Kendisi Balıkesir ve civarında 'asayişi sağlamakla' görevlendiriliyordu. Bir süre bu işlerle uğraşan Halil Ağa daha sonra tekrar mütesellimlik görevine dönüyordu. 4 Temmuz 1780 günü Kocaeli mutasarrıflığından Balıkesir mutasarrıflığına tayin edilen Ömer Paşa'nın gelmesine kadar, Kanlızâde bu görevde kalıyordu. Ancak Ömer Paşa kısa zamanda başka yere atanınca; yeni mutasarrıf gelene kadar yerine; Halil Ağa görevi yürütüyordu.

> "Bu tayinlerden anlaşıldığına göre Halil Ağa gerek Balıkesir'de, gerek hükümet nezdinde itimat telkin etmiş bir zattır."[1]

Mutasarrıflık makamına bu kez İbrahim Paşazâde Mehmed Paşa tayin ediliyordu. Bu arada Kanlızâde de yörede tam bir güç odağı ve otorite durumuna gelmiş; saygınlığını kesin bir şekilde pekiştirmiş bulunuyordu. Fakat bir süre sonra Mutasarrıf Mehmed Paşa bazı davranışları nedeniyle kendisini uyarıyordu. Buna karşılık Halil Ağa artık Balıkesir'de âyan olmak istiyor; Bunu elde edebilmek için de çevresine karşı gücünü göstermek gerekliliğini duyuyordu. Âyan olduğu takdirde servetine daha büyük servet katacağını düşünüyor, bu nedenle civar vilayetlerdeki âyanları ve güç odaklarını rahatsız ve tedirgin ediyordu. Kanlızâde güç gösterisini burada bırakmıyordu. Otoritesini açıktan tesis etmek istiyor ve bu zorbalıkları onun başını derde sokuyordu. Yasadışı davranışları nedeniyle önce kalebendliğe mahkum oluyor; fakat yereldeki etkinliğinden çekinilerek cezası affediliyordu. Ancak Ağa yine rahat durmuyor, aşırı şiddet kullanarak, zorbalığa devam ediyordu. 1785 yılının Mayıs ayında hakkında bir ferman daha çıkıyor ve şöyle deniyordu:

Âyanlık Mücadelesi adlı makalesi-Ed. Fak. Mat. Sayı 3, Ekim 1972-İst. 1973 -S.67.

[1] Mücteba İlgürel-Age.-S. 67.

"Balıkesir sakinlerinden Kanlızâde Halil ve Süpürgeci Mehmed nâm kimesneler vazifeleri olmayan umura müdahale ve Serdar bayrağı ile müretteb fukaranın tertib ve tahririne mümanaat edüp nizâm-ı beldeye bâdi hareketleri bundan akdem inha olundukda Ocaklardan memur Ahmed Çavuş mübaşeretiyle Limni kal'asına kal'a bendliği bâbında emr-i şerifim sudûrundan sonra merkumun kendi hallerinde olup umur-ı beldeye karışmamak ve çiftliklerinde ikamet eylemek şartıyla kal'a-i mezkûreye gönderilmekten afv ve ıtlakları içün bin yüzdoksansekiz senesi evahir-i Receb (Haziran ortaları 1784)inde emr-i şerifim sadır olmuştu."[1]

Ancak fermanda Kanlızâde Halil Ağa'nın uslanmak yerine zorbalığı daha da arttırarak fakir fukaradan haraç topladığı belirtilerek daha sonra şöyle deniliyordu:

"Bu def'a kaza-i mezbûr ahâlisi tarafından der-i âlîyyeme takdîm olunan bir kıt'a arz-ı halleri mefhûmunda merkûm Halil hilâf-ı emr-i âlî harekât ve şurût-ı ıtlakına adem-i riâyet berle kâr-ı kadîmine mücâseret eylediğinden gayrı fuzûlî ve tegallüben kaza-i mezbûrda âyanlık daiyyesiyle kendü nefsiyçün ez'âf-ı muza'af tevzî defterine mebaliga idhâl ve cebren ve kahren fukaradan tahsil ve bu ve hile emn-ü rahatları külliyen meslûb olmağla ol vechile zulm ve taaddisinin üzerinden def ve men-i tahrîr ve istidâ ve husûsi mezbûr bi'l-fiil dergâh-ı muallam Yeniçerileri Ağası iftiharü'l-ümerâ ve'l-ekâbir Ahmed Ağa uluvvehû tarafından istilâm olundukda Ondokuz Bölüğün yoldaşlarından Kanlıoğlu Halil öteden berû kendi halinde olmadığı mukaddemâ sâdır olan emr-i âlîden dahi müstebân olmağla rahmen-li'l-fukara mezbûr Ocak'tan mübâşir ma'rifetiyle ahz ve li'-ecli't-tedîb Seddülbahir kal'asına irsâl ve kal'a-bend berle şerr-ü mazarratından ahaliyi tahlîs olunmak bâbında emr-i şerîfim sudûrumu ilâm etmeğin ilâmı mûcibince..."[2]

Ne var ki merkezî otorite her zaman olduğu gibi yine verdiği karar-

[1] Mücteba İlgürel-Age.-S. 68.

[2] Mücteba İlgürel-Age.-S. 69; dipnot-Şer'iyye sicili, nr. 736, vrk. 7/b.

ları ve cezaları infaz edemiyor, gereğini yapamıyordu. Otorite, verdiği cezayı infaz edecek iktidara sahip bulunmuyordu. Nitekim Kanlızâde Halil Ağa yakalanıyor, ancak işi aşağıdan alarak af diliyordu. Yerelde devlet otoritesinin yerine kendi otoritesini tesis ederek âyanlık statüsünü zorbalıkla ele geçirmek isteyen Ağa bir yandan af dilerken; diğer yandan Ocaklı zorba arkadaşlarını devreye sokuyordu. Bu zorbalar da karar mekanizmaları üzerinde tehdit ve baskı tesis ediyor; baskının etkisiyle Kanlızâde serbest bırakılıyordu.

Ancak Halil Ağa bu kez kendi otoritesini merkezî otoriteye koşut sayıyor ve geri adım atmıyordu. Serbest bırakılmasından hemen sonra tekrar ayaklanıyor; halkı ve yereldeki devlet görevlilerini adeta 'çelik kıskaca' alıyordu. Bu zorba güç karşısında bunalan halk ve mütesellim durumu yazılı olarak merkezî yönetime bildiriyor; ancak yönetim, acz içinde kalıyordu. Zira Kanlızâde'nin zorba gücü yerelde ordunun askerî faaliyetlerini bile 'felç edecek' düzeye ulaşmış bulunuyordu. Kayıtlara göre Kanlızâde bir yandan askerin faaliyetlerini engellerken, diğer taraftan ayaklanmaya neden olacak şekilde hareket ediyordu. Buna paralel olarak da âyanlık elde etmek amacıyla kendi çıkarları doğrultusunda tevzi defterlerinde tahrifat yapıyordu.

Merkezî otorite yerelden gelen yazılar karşısında şu emri gönderiyordu:

> "...Karesi mütesellimiinin mukaddemasına tevaşüd eden tahriratında ve ahali-i kazanın mahzurlarında kaza-i mezbûrda sâbık Serdâr olan merkûm Halil etvâr-ı sâbıkasına ictirâ... bu def'a sen ki Mevlânâ-yi mümaileyh Mustafa Edib zîde ilmiyesin... mezbûr Halil'in hesâbı rü'yet ve zimmetinde tahsili lâzımgelen hukûk-ı ibad tahsil ve ashâbına teslim..."[1]

XVIII. yüzyılın sonu, XIX. yüzyılın başında merkezî otoritenin zorba yerel güç odakları karşısında bu denli aciz kalmasının belirleyici nedenlerinden biri de; sürekli olarak dış düşmanların saldırısına uğraması ve

[1] Mücteba İlgürel-Age.-S. 70; dipnot-Şer'iyye sicili, nr. 736, vrk. 17/a-b.

savaşmak zorunda kalmasıydı. Nitekim Kanlıoğlu Halil Ağa olayında da bu etkinin izlerine rastlanıyordu. Devlet, savaşa sevketmek üzere yerelden asker toplamak zorunluluğuyla karşı karşıya bulunuyordu. Asker toplama işinde ise yerel güç odakları başrolü oynuyorlardı. Merkezî otorite bu nedenle zorba yerel güç odaklarına sürekli taviz veriyor; askerî konularda da onların yardımına gereksinim duyuyor ve yeri geldiğinde taleplerde bulunuyordu. Yerel güç odakları ise kendilerine ihtiyaç duyulduğunda taleplere olumlu yanıt vermiyor; görevlerini yerine getirmiyorlardı. Kanlızâde Halil Ağa da bu zorbaların tipik davranışını sergiliyor; yeri gelince, askerlik görevlerinden kaçınıyordu. 1789 yılının Şubat ayında gönderilen fermanda şöyle deniliyordu:

> "Karesi mütesellimi ve zikri âtî askeri ordu-yu hümâyûnuma isâle Ocak'tan zîde-kudrehümâya ki, Moskov ve Nemçe kefereden üzerine bu sene-i mübareke evâhirinde sefer-i hümayûn-ı basiret-makrûnum tahakkuk ve takarrür etmiş olduğu ve kefere-i mesfûre ile benen ve bahren mukabele ve mukatele olunmak üzere idüğü aşikâr olduğuna binâen... Balıkesirî sakinlerinden Kanlıoğlu Halil zîde-kudrehu mâlen ve bedenen sefer-i hümâyûnuma azimete kudreti zâhir iken gelmeyüb Balıkasir'de ikamet... sen ki mütesellim-i mümaileyhsin merkûm Halil'in kendü yeddinden yüzelli nefer tahrir âlâ-eyyi hâl bir saat akdem tekmîlen yanına istishâb etdürüb ordu-yu hümâyûnuma irsâline mübâderet eylemek fermânım olmağın..."[1]

Bu ferman artık 'âyanlık emeline erişmiş olan' Halil Ağa için mütesellime, 1789 yılının Nisan ayında gönderiliyordu. Yani Halil Ağa hazer zamanında âyanlık payesini alana kadar her türlü sorumluluğu üstleneceğini vaadediyor; fakat görev zamanı gelince, taahhütlerini yerine getirmiyordu. Böylece Osmanlı Devleti'nin savunma yeteneğini yerelde felce uğratıyor, bir bakıma devleti sırtından vurmaktan kaçınmıyordu. Bu Kanlızâde'ye özgü bir durum ve davranış değildi. Âyanların büyük

---

[1] Mücteba İlgürel-Age.-S. 71; dipnot-Mühimme Def, nr. 190, s. 38, hüküm 79.

bir kısmı aynı davranış biçimini sergiliyor; özellikle askerlikle ilgili yükümlülüklerini yerine getirmekten ısrarla kaçınıyorlardı. Devlet bu nedenle askerî alanda başarılı olamıyordu. Askerî alanda başarılı olmak da bir yana; ne iç ne de dış otoritesini tesis edip gösteremiyor, zaafiyet içinde olduğunu gizleyemiyordu. Kanlızâde Halil Ağa'nın askerî taahhütlerini yerine getirmemesi bu durumun en çarpıcı örneğini teşkil ediyor; âyanlık payesine erişen Ağa adeta devlet içinde devlet gibi hareket ederek merkezî otoritenin gönderdiği emirleri büyük bir umursamazlıkla kulak ardı edebiliyordu. 1789 yılının Nisan ayında gönderilen ikinci ferman aslında merkezî otoritenin içinde bulunduğu aczi de itiraf ediyordu:

> "Merkum Halil emr-i şerîfe adem-i itaat berle elan yerinden hareket etmediği bi'l-ihbar resîde-i derece-i tahkik olmakdan nâşi sâdır olan emr-i âlî mûcibince muktezâ-yi memurîn üzere merkûm ol mikdar asker ile serian mahallinden ihrâc..."[1]

Devletin emirlerini ve gönderilen fermanları hiçe sayan Kanlızâde'nin yereldeki otoritesi ise; uygulamaktan kaçınmadığı 'daha fazla zorbalığa' dayanıyordu. Merkezî otoritenin zaafiyetinden yararlanan âyan, otoritesini sergilerken her türlü acımasızlığa başvuruyor; bir eşkıya çetesine dönüşmüş olan adamlarını halkın üzerine salıyor; "...daima katl-i nüfus ve hetk-i ırz ve gasb-ı emvâl âdet-i müstemirreleri..." oluyordu.[2]

Âyan bu zorbalığı elbette ki daha fazla vergi toplayarak paraya ve servete tahvil ediyordu.

Kanlızâde Halil Ağa örneğinin çok açık bir biçimde gösterdiği gibi; yerelde egemen olan Mafios güç odakları; bir taraftan 'toplumsal otoriteye' diğer yandan 'merkezî otoriteye' karşı kendi 'zorba ve yasadışı otoritelerini' pervasızca sergiliyor; her iki otoriteyi de adeta ezerek,

---

[1] Mücteba İlgürel-Age.-S. 71; dipnot-Mühimme Def. nr.190 s. 93, hüküm 198.
[2] Mücteba İlgürel-Age.-S. 72.

yerle bir ediyorlardı. Bu durum XIX. yüzyıl başında İmparatorluğun sadece bir bölgesine özel sorun değildi. İmparatorluğun genelinde gözleniyor; saltanatın mutlak otoritesi artık İmparatorluğu yönetemiyordu. Bunun sonucunda da yasadışılık yasala egemen oluyor; kitleler Mafios-zorba otoritenin yaptırımı altına giriyordu.

Unutmamak gerekir ki Kanlızâde Halil Ağa XIX. yüzyıl başında hüküm sürerek Anadolu ve Rumeli halkını kasıp kavuran yasadışı/zorba güç odaklarından sadece biri ve belki de en sıradan olanıydı. Bu nedenle diğerleriyle birlikte tarihe karışırken geride 'kirli izler' bırakıyordu. Kullandığı zorbalık yöntemleri, sahiplendiği Mafios değerler ve uyguladığı ahlakdışı kaba-kuvvet kendisinden sonra gelen zorbalara örnek teşkil ediyor; adeta miras kalıyordu.

Kanlızâde sıradan bir zorba-âyan olarak hüküm sürüyordu. Onun neden olduğu olaylar İmparatorluk tarihini doğrudan etkileyecek bir nitelik taşımıyordu. Fakat o denli etkili yerel güç odakları bulunuyordu ki; bunlar eylemleri ile İmparatorluğun kaderinde söz sahibi olabilecek kadar ileri gidebiliyorlardı. Bu zorbaların en çarpıcı örneklerinden biri de Dağdevirenoğlu Mehmed Ağa idi. Dağdevirenoğlu, Kanlızâde'den farklı olarak Osmanlı tarihinde önemli bir rol oynuyordu.

Merkezî Otorite Karşısında Dağdevirenoğlu Mehmed Ağa...

İmparatorluğun başkentinin hemen yanı başı sayılan -ki yıllarca başkentlik de yapan- Edirne'de faaliyet gösteren; merkezî otoriteyi hiçe sayarak kendi zorba otoritesini siyasî ve ekonomik otoriteye tahvil etmeye çalışan Mafios güç odaklarından biri de Edirne Âyanı Dağdevirenoğlu Mehmed Ağa idi.

Mehmed Ağa'nın Dağdevirenoğlu lakabı, babasından kaynaklanıyor-

du. Edirneli Süleyman Ağa aslında sıradan bir adamdı. Bir gün 'dağ gibi yığılmış bir dökünüyü' tamamen karıştırarak nehre deviriyor; bu nedenle de halk ona 'Dağdeviren' lakabını takıyordu.[1]

Süleyman Ağa'nın oğlu bu nedenle Dağdevirenoğlu diye anılıyor; ailesi ve kendi yaşamı hakkında fazla bir bilgiye rastlanmıyordu. Ancak şurası muhakkak ki Mehmed Ağa da diğer âyanların çoğu gibi Yeniçeri Ocağı'na mensup bulunuyordu.

Dağdevirenoğlu Mehmed Ağa da diğer tüm zorba güç odakları gibi âyan olana kadar gerçek niyetini ve amaçlarını gizliyor; merkezî otoriteye son derece bağlılık gösteriyordu. Nitekim Edirne'de görev yapan Çelebi Ömer Paşa, oğlu sadarete yazdığı bir yazıda Edirne'deki askerin aylık yiyeceğini karşılayamayacağını; bu nedenle üzerine aldığı Edirne'yi eşkıyaya karşı koruma görevini yapamayacağını bildiriyordu. Çelebi Ömer Paşa halen Edirne Âyanı olan Dağdevirenoğlu Mehmed Ağa'nın bu görevi yapabileceğini bildiriyordu. Buradan da anlaşılacağı gibi 1802 yılında âyan olduğu ortaya çıkan Mehmed Ağa aynı zamanda Nüzûl Eminliği görevine de tayin ediliyordu.[2]

Dağdevirenoğlu'nun adı diğer zorba âyanlardan farklı olarak, âyanlık payesini alana kadar herhangi bir zorbalığa veya isyana karışmıyordu. Unutmamak gerekir ki Edirne, İmparatorluğun eski başkenti olması nedeniyle önemli özelliklere sahip bulunuyordu.

Edirne Âyanı Mehmed Ağa eski bir Ocaklı olması nedeniyle, Ocak geleneğine bağlılık gösteriyordu. Buna karşılık mutlak otoriteyi elinde bulunduran Sultan-Halife 3. Selim ise Yeniçeri Ocağı'nın yerine Nizâm-ı Cedidi tesis ederek orduda modernleşmeyi sağlamak istiyordu. Nitekim sıradan bir âyan olan Dağdevirenoğlu Mehmed Ağa 'Yeniçeri-Ni-

---

[1] İst. Üni. Ed. Fak. Tarih Dergisi-Cemal Gökçe'nin Edirne Âyanı Dağdevirenoğlu Mehmed Ağa başlıklı makalesi-Mart 1967-Cilt XVII, Sayı 22-İst. Ed. Fak. Mat. İstanbul, 1968-S.98.

[2] Cemal Gökçe-Age.-S.98.

zâm-ı Cadit' zıtlaşmasında Yeniçeri'den yana taraf olarak ağırlığını koyuyor ve bir yerel güç odağı iken İmparatorluk yönetimi üzerinde etkili olmak gayretkeşliğine girişiyordu. Bu nedenle de 1802 yılının sonunda, daha âyanlık payesine yeni erişmişken merkezî otorite ile karşı karşıya geliyordu. O sırada Edirne'ye; Karaman Valisi Abdurrahman Paşa'nın yönetiminde Nizâm-ı Cedit askerinin geleceği bildiriliyor; bunu duyan Mehmed Ağa halkı Nizâm-ı Cedide karşı harekete geçirmek amacıyla kışkırtıyordu. Ağa bununla da kalmıyor, Ocağı korumak amacıyla Edirnelileri ayaklandırıyordu.

Dağdevirenoğlu gelecek olan Nizâm-ı Cedit kuvvetine karşı mevcut askerî gücüyle karşı koyamayacağını anlayınca; Abdurrahman Paşa'nın ordu için zahire hazırlanması emrini yerine getirmiyor, direnişe geçiyordu. Nitekim Abdurrahman Paşa'yı dinlemeyen Âyan, merkezî otoritenin uyarılarını da dikkate almıyor, gözardı ediyordu. Bu konu ile ilgili gönderilen memurlara kötü muamele ediyor, sert davranıyordu. Nihayet, Âyan'ın bu davranışları Sultan 3. Selim'e bildiriliyordu:

> "Muhalefeti var diye lüzûmlu olan zahirenin temini taraf-ı hümâyûnunuzdan isteneceği açık olduğundan, belirtilen kulunuz Kadı Abdurrahman Paşa'nın tahririne nazaran etraftan asker ve sâir lüzumlu kuvvet celbedilerek anlaşılmıştır ki Edirneliler ancak Dağdevirenoğlu'nun fitnesiyle hareket etmektedirler."[1]

Bir yerel güç odağının, mutlak otoriteyi temsil eden Sultan-Halife karşısında bu denli mütecaviz davranması kuşkusuz kendi otoritesinin gücünden; etkinliğinden veya derinliğinden kaynaklanmıyordu. Muhakkak ki Dağdevirenoğlu merkezî otoriteye kadar uzanan birtakım 'ara güç odaklarını' da arkasına alıyor, onlarla birlikte hareket ediyordu. Bunların arasında da Şeyhülislam Topal Ataullah Efendi, Sadrazam Köse Musa ve avanesi ile tahta göz diken Şehzade Mustafa ve adamları

---

[1] Cemal Gökçe-Age.-S.100; dipnot - Başbakanlık Arşivi, H.H.nr 2345.

yer alıyordu.[1]

Bu aşamada Nizâm-ı Cedit hareketini yürüten devlet ricâli ve bu oluşumu bizzat sahiplenmiş bulunan Sultan 3. Selim pek çok yan nedenleri göz önünde bulundurarak Edirne Âyanı Dağdevirenoğlu'na karşı harekete geçmiyor, işi ağırdan alıyordu. Merkezî otoritenin bu davranışı Mehmed Ağa'ya zaman kazandırıyor; zorbalaşan âyan 1803-1806 sürecinde Edirne çevresine daha derin kök salıyordu. Her şeyden önce örtülü olarak eşkıyalık faaliyetlerine bulaşarak gücünü pekiştiriyor; bu sırada da iskân işleriyle uğraşıyordu. Örneğin; 5 Mayıs 1803 tarihli bölgeye göre eşkıya elebaşılarından Ali Molla, İsaoğlu Hüseyin, Salih ve ailelerini yöreye iskân ettiriyordu.[2]

Dağdevirenoğlu bununla da yetinmiyor, bir çok aile ferdini Edirne ve çevresine yerleştirerek onları adeta çeteleştiriyor; ailesini bu yoldan zenginleştiriyordu. Böylece Mafios bir uygulama ile gücünü, yandaşlarının yanı sıra doğrudan kendi geniş ailesine dayandırıyordu. Ne var ki bu arada Dağdevirenoğlu'nun olumsuz davranışları kötü bir şöhret edinmesine de neden oluyordu. Nitekim bazı adamları, evrakları tamam olmasına karşın gittikleri Dimetoka'da Dağdevirenoğlu'nun kötü şöhreti nedeniyle aşağılanıyor, halk tarafından dışlanıyordu. Bu adamlar da yersiz yurtsuz kaldıklarını ileri sürerek ve bahane ederek gerçek niyetlerini ortaya koyuyor, çevrede yağmalara girişiyorlardı.

Dağdevirenoğlu Mehmed Ağa, halktan para sızdırmak ve haraç toplamak konusunda kendine özgü bir yöntem uyguluyordu. Ağa, yanına eski Edirne Âyanı Mahmud Ağa'yı da alarak 'sözde' eşkıya takibine çıkıyordu. Bunu gerekçe yaparak halktan vergi adı altında haraç topluyordu. Halk korkusundan Mehmed Ağa'ya istediği haracı ödüyor; arkasından da İstanbul'a şikâyet ediyordu. Dağdevirenoğlu aynı yöntemi asker

---

[1] Bu olayların kapsamlı olarak anlatıldığı; dizinin dördüncü kitabı Kan Defteri'ne bakınız.-M. Çulcu.

[2] Cemal Gökçe-Age.-S. 103; dipnot-Başbakanlık Arşivi, H.H.Nr.2510.

toplamak ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamak bahanesiyle de uyguluyordu:

> "...devletin ordu ihtiyaçlarını temin maksadıyla halktan zahire toplamak istediği zaman hemen her taraftan şikayetler duyulmuş, bu cümleden olarak bir taraftan Dağdevirenoğlu'nun aldığı haraçlar, diğer taraftan devlet ordusunun beslenmesi için yüklenen salmalar kendilerine ağır gelmekte olduğunu..."[1]

Mehmed Ağa servetini ve gücünü arttırdıkça cesaretlenerek saldırganlaşıyordu. Üstelik yaşam tarzı da değişiyor; zevk ve sefaya düşkünleşiyordu. Halka vurduğu salmalar ve topladığı haraçlarla elde ettiği kazançları düzenlediği eğlencelere ve oyunlara sarfediyordu. Üstelik Osmanlı başkentindeki karışıklıklardan da yararlanarak yerelde meydana gelen otorite boşluğunu kendi zorba otoritesiyle dolduruyordu. O adeta vezirler gibi hareket ediyor, devlet işlerinde de sözü geçmeye ve dinlenmeye başlıyordu. Dağdevirenoğlu artık 'çift taraflı' oynuyor; bir yandan Nizâm-ı Cedide karşı Ocaklılarla birlikte hareket ederken, diğer taraftan da saray nezdinde Padişah'ın yanındaymış gibi davranıyordu.

Aslında, bu konuda saray da üzerine düşeni yapmıyor -işine geldiği için- Edirne Âyanı'nın oynadığı oyuna göz yumuyordu:

> "Bir tarafta asî olarak yaptığı hareketler sabit iken, diğer taraftan Yeniçerileri tuttuğundan dolayı Nizâm-ı Cadit aleyhtarlarıyla çalıştığı bilindiği halde başta Padişah olmak üzere kimse idamına karar vermeye yanaşmamıştır."[2]

Merkezî otorite, Dağdevirenoğlu'nun aslında bir 'nifak odağı zorba' olduğunu bildiği halde onu her seferinde -idam etmek yerine- affetmek durumunda kalıyordu. Bu durum ise Dağdevirenoğlu'nu giderek daha fazla cesaretlendiriyor; özellikle 'Edirne Vak'ası'nın arifesinde yaptığı

---

[1] Cemal Gökçe-Age.-S. 104.

[2] Cemal Gökçe-Age.-S. 106.

zorbalıklar, önü alınamayacak boyutlara ulaşıyordu:

"Etrafına topladığı adamlarıyla açıktan açığa köylere ve kasabalara bir eşkıya düzeniyle hücûm ederek oralarını yağmalamakta, halka zulümler yapmaktadır."[1]

Örneğin; bir defasında kardeşi Ahmed Haseki ile beraber Dağdevirenoğlu, yanlarına aldıkları 500 süvari ile Çorlu'ya giderek yağmalıyor, burayı kısmen tahrip ediyorlardı. Üstelik Çorlu'da yaptıklarıyla yetinmiyor, Tekirdağ'a geçiyor burada da aynı zorbalıkları sergiliyorlardı. Zorba kardeşlerle emirlerindeki eşkıya, Tekirdağ'da o kadar ileri gidiyorlardı ki; bir korvete ateş açmaktan bile çekinmiyorlardı.

Bununla birlikte Edirne Âyanı Mehmed Ağa ile yöre halkını birleştiren ve beraber davranmaya sevkeden en önemli husus Nizâm-ı Cedit karşıtlığı oluyordu. Her iki taraf da konuya 'dinsel bir tutuculukla' yaklaşıyor, aynı tepkiyi gösteriyorlardı. Halk Dağdevirenoğlu ile birlikte hareket ediyor; Kadı Abdurrahman Paşa'nın yönetimindeki Nizâm-ı Cedidin şehre girmesini istemiyordu.

Ancak Sultan 3. Selim Edirne'de Nizâm-ı Cedit askerinin yetiştirilmesi konusundan da vazgeçmiyordu. Sadece ertelemiş bulunuyor; fakat halkın gösterdiği tepkiden de çekiniyordu. Koşullar ise onu artık kesin bir karar vermeye zorluyordu.

XIX. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin karşı karşıya bulunduğu tehditler, acele önlem alınmasını gerektiren boyutlara ulaşıyordu. Sırplar isyan ediyor; yöredeki âyan ve beyler merkeze başkaldırıyor ve bağımsız hareket ediyor, Kırcalı eşkıyası her yeri yakıp yıkıyor, Bonapart'ın orduları Osmanlı hudutlarına yaklaşıyor ve nihayet Rusya kuzey ve batı Rumeli'de tahriklerde bulunuyordu. Bu nedenle Sultan 3. Selim devletin Rumeli'de gücünü göstermek zorunluluğu duyuyor; Ordu'nun Rumeli'de büyük bir yürüyüş yapmasına karar veriyordu. Aslında ise Padişah, bu yürüyüşü bahane ederek Edirne'ye ve Silistre'ye Nizâm-ı

[1] Cemal Gökçe-Age.-S. 106.

Cedit askerini yerleştirmeyi amaçlıyordu.

Ordu'nun yapacağı yürüyüş için Şeyhülislam'dan da fetva alınıyor; yürüyüş çerçevesinde Nizâm-ı Cedidin yerleştirilmesi görevi yine Abdurrahman Paşa'ya veriliyordu. Emri alan Abdurrahman Paşa 20.000 Nizâm-ı Cedit askeriyle gelerek Üsküdar'da konaklıyordu. Ancak Paşa burada çeşitli sorunlarla uğraşırken; Edirne Âyanı Mehmed Ağa merkezî otoritenin aleyhine harekete geçiyordu. Ürgüp, Silivri, Çorlu ve Tekirdağ âyanları ile birleşen bu zorba âyan, önemli bir kuvvet oluşturuyor, cephe hazırlıyordu. Bu arada devlet ricali içindeki Nizâm-ı Cedit aleyhtarları bir yandan Padişah ile Abdurrahman Paşa'yı teşvik ederken, diğer taraftan da Dağdevirenoğlu zorbasıyla birlikte bulunan, âyanlara yardım sağlayıp kışkırtıyorlardı. Riyakâr devlet adamları âyanlara; "Kadı Abdurrahman Paşa hepinizi kesecek" diye haber gönderiyorlardı. Buna karşılık Dağdevirenoğlu, emrindeki köy ve kasabaların halkından adeta bir ordu kuruyordu. Bununla da yetinmiyor; Silistre Âyanı Yılıkoğlu Süleyman Ağa, Rusçuk Âyanı Tirsinikli İsmail Ağa, Serezli İsmail Ağa gibi Rumeli'yi haraca bağlayan baş edilmez zorba âyanları da Edirne'de toplanmaya çağırıyordu. Kısacası Osmanlı Devleti'nin topraklarını ellerinde bulunduran yerel zorba güç odakları, devletin merkezî otoritesine başkaldırarak ayaklanıyor; savaşmaya hazırlanıyorlardı. Çağrıya uyan âyanlar, binlerce adamlarıyla birlikte gelerek Edirne'de toplanıyorlardı.

İşin en kötü tarafı ise; merkezî otoriteyi sahiplenmesi gereken Sadrazam İsmail Paşa'nın, zorbalarla birlikte hareket etmesiydi. Nitekim Abdurrahman Paşa yürüyüşe başlarken Çorlulu zorbalar derhal yolları tutuyor; Sadrazam İsmail Paşa da Tirsinikli İsmail Ağa'ya haber göndererek Dağdevirenoğlu'na katılmasını istiyor, bunu sağlıyordu. Tirsinikli'nin gelişi Edirne halkını devlete karşı iyice coşturuyordu. Buna paralel olarak isyan bölgesinde 3. Selim'in adı hutbelerden bile çıkarılıyordu.[1]

---

[1] Cemal Gökçe-Age.-S. 109.

Bostancıbaşı; Edirne'de Nizâm-ı Cedit Ocağı kurulması ile ilgili emri okuyunca, asî zorbalar tarafından derhal linç ediliyordu. Dağdevirenoğlu bir yandan Abdurrahman Paşa'nın lojistik destek aldığı kanalları kesiyor; diğer taraftan Ürgüp ve Tekirdağı'nda isyanların patlak vermesini sağlıyordu. Abdurrahman Paşa ise ayaklanmanın güçlükle bastırıldığı Silivri'ye zorlukla ulaşabiliyordu.

İşte ne oluyorsa bu sırada oluyor; Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezî otoritesi; Rumeli'yi ele geçirmiş olan zorba ve Mafios yerel güç odaklarının otoritesi karşısında boyun eğerek 'yenilgiyi' kabul ediyordu:

> "...ilk defa Abdurrahman Paşa Silivri'ye geldiği zaman halkın ayaklanmasının bastırılmış olmasına rağmen başta 3. Selim olduğu halde bu harekete taraftar olanlar verdikleri bu karardan vazgeçmek mecburiyetinde kaldılar. Çünkü halkla birleşmiş olan âyanların Kadı Abdurrahman Paşa'nın askerlerini kolay kolay Edirne'ye sokmayacakları gibi her iki taraf arasında vukuu muhakkak olan bir çarpışmada şayet Kadı Abdurrahman Paşa'nın askerleri yenilecek olursa, o zaman eşkıya addedilen bu grubun önü alınmayacağı gibi neticesi de devlet için hiç de iyi olmayacaktı."[1]

Böylece 'zorbaların zaferinin' gizli kahramanı olan Dağdevirenoğlu Mehmed Ağa'nın zorbalar arasındaki saygınlığı ve 'uğursuz şöhreti' baş edilmez bir şekilde artıyordu. Ayrıca yeniçeri yanlıları tarafından büyük takdir görüyor; devlet içinde devlet gibi hareket ediyor, servetine servet katıyordu. Onun bu 'zorba saltanatı' Sultan 2. Mahmud'un mutlak otoritesini tesis ettikten sonra 'yerel güç odağı' zorba âyanları şiddet kullanarak tasfiye etmeye başlamasına kadar sürüyordu. Dağdevirenoğlu yine de 1812 yılında çıkarılan 'asî âyanların idamı' ile ilgili fermana dahil edilmekten yakasını kurtarıyordu. Fakat 1816 yılında buna bir kez daha muvaffak olamıyordu. Padişah tarafından önce hacca gön-

[1] Cemal Gökçe-Age.-S. 109; dipnot- Başbakanlık Arşivi, H.H. Nr. 2345.

deriliyor; dönüşte de Mezerib denilen yerde başı kesilerek idam ediliyordu.

"Dağdevirenoğlu'nun başı 11 Ocak 1817'de İstanbul'a vasıl olmuştur. İbret olsun düşüncesiyle orduda gezdirildikten sonra halka dahi gösterilmiştir."[1]

Otorite, İktidar ve Özgürlük

Tüm bu olaylar Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyıl sonu XIX. yüzyıl başında ne denli büyük bir 'otorite ve iktidar' sorunu ile ve bu sorunla ilintili olarak ne kadar büyük bir 'bunalım' ile yüz yüze bulunduğunu ortaya koyuyordu. Her ne kadar sorunun 'odak noktasında' Sultan 3. Selim yer alıyorsa da 'bunalım' -elbette ki- Padişah'ın tutumundan ve sadece 'kişiliğindeki zaafiyetten' kaynaklanmıyordu. Açıkça ifade etmek gerekirse XVIII. ve XIX. yüzyıllarda, özellikle Avrupa ve Amerika'da 'genel bir sorun' durumuna gelmiş bulunan 'otorite, iktidar ve özgürlük' oluşumları ile ilgili 'bunalım'; bir bakıma, Osmanlı İmparatorluğu'na da yansıyordu.

Aradaki en temel farklılık ise Aydınlanma Süreci'nden geçen batı toplumlarmda talep 'sosyal yapının' tabanından tavanına doğru 'yükselirken', Osmanlı İmparatorluğu'nda tabanın herhangi bir talebinin bulunmaması idi. Osmanlı'da 'bunalım' ana hatları çerçevesinde 'merkezî güç' ile 'yerel güç odakları' arasındaki 'otorite-iktidar' mücadelesinden kaynaklanıyordu. 'Geleneksel/örfî' toplumsal yapıya ve yaşam tarzına sahip bulunan Osmanlı sosyal katmanlari; merkezî ve yerel güç odaklarının ezici ikilemi arasında 'ağır basmaları önceden kestirme arayışı' içinde bir o yana, bir bu yana yalpalıyorlardı. Bu davranış şekli bile 'geleneksel/örfî davranış biçimine' dönüşmüş olduğu için herhangi 'siste-

[1] Cemal Gökçe-Age.-S. 110.

matik bir disiplin' arayışı da söz konusu olamıyor/olmuyordu. Zaten 'İslamî gelenek' zemininde, çağdaş 'özgürlük kavramı' doğrultusunda bir arayış ve talep söz konusu değildi.

Osmanlı Devleti 'Mutlak Monarşi' ile yönetiliyordu. Sultan-Halife hem dünyevî, hem de uhrevî otoriteyi temsil ediyordu. Ancak otorite - sözcük anlamı olarak; 'yetke, sulta, velâyet'; yani 'yaptırma ve yasaklama hakkı ve gücü' anlamına geliyordu. Bu çerçevede ele alındığında Sultan-Halife'nin 'mutlak otoritesi' kül olarak bütün 'erkleri' (iktidarları) kendisinde topluyordu. Halife sıfatı ile -Allah ve Peygamber adına- yasaları o yapıyor, o yargılıyor ve o uyguluyordu. Mutlak otorite, aynı zamanda iktidarı da elinde bulunduruyordu.

Ancak bütün bunlar -XVIII. yüzyılın sonu, XIX. yüzyılın başında- kâğıt üzerinde kalmış gibi görünüyordu.

Hiç şüphe yok ki 'mutlak otorite' Sultan-Halife'nin uhdesindeydi. Ama Sultan-Halife o otoriteyi hayata geçirecek 'erke' (iktidara) sahip bulunmuyordu. Erk'in sözlük anlamı 'bir işi yapabilme gücü, iktidar, kudret' idi. Daha da açıkçası; devlet yönetimini elinde bulundurma ve devlet gücünü kullanma yetkisi idi; ki bu güç ve kudret bu süreçte, Sultan-Halife'de bulunmuyordu.

Aslında bu durum sadece pratik olarak değil, teorik olarak da çözümlenmesi son derece güç bir sorun teşkil ediyordu. Osmanlı'da kamu erkini (iktidarını) mutlak otorite olan Sultan-Halife temsil ediyordu. Ne ki Jacques de Guibert'e göre 'tek bir sorunmuş' gibi görünen kamu erki dört ana sorunu içeriyordu.

Guibert'e göre 'kamu erki sorunu' aynı zamanda anayasal bir sorun idi. Keza 'dış düşmanlara karşı' askerî bir sorun idi. Kaçınılmaz olarak siyasî bir sorun idi. Ve nihayet finans ve kamu yönetimi sorunu idi.

Osmanlı geleneksel/örfî yaşam ve yönetim tarzında üstün kitap Kur'an olduğu için -şimdilik- anayasal bir sorundan bahsedilemezdi. Mutlak otorite İslam şeriatına göre hareket ettiğini ileri sürüyor ve kim-

se de buna müdahale etmiyordu. (Ne var ki kısa bir süre sonra Avrupa devletleri 'çok hukukluluk' meselesini gündeme getirecek; 'Anayasa Sorununu' Osmanlı gündemine sokarak yönetimin önüne koyacaktı.)

Ancak diğer üç sorun birbiri ile örtüşmüş; çözümlenmesi mümkün olmayan büyük bir sorun yumağı; daha doğrusu 'devlet bunalımı' şeklini almış bulunuyordu.

Kamu erkinin temel bir unsuru olan 'askerî sorunlar' çözümlenmiş değildi. Yeniçeri Ocağı'ndan Nizâm-ı Cedide geçiş meselesi bir devlet bunalımı yaratmış bulunuyordu. Bu devlet bunalımı ise Kabakçı Mustafa Ayaklanması ile adeta 'taçlanıyor'; 'zorba-haşere yeniçeri iktidarı' mutlak otoritenin üzerine çıkıyordu. Askerî sorun ayrıca devletin 'dış erkini' ve 'iç erkini' adeta yerle bir ediyor; sorun böylece 'yıkıcı' bir boyut taşıyordu.

Bu tablo karşısında kamu erkinin kapsamında yer alan 'siyasî erk' sorunu, aşılması mümkün olmayan olumsuz bir zemin teşkil ediyordu. Nitekim siyasî zemin aynı zamanda devlet içindeki 'iktidarsızlık ve anarşiyi/karmaşayı' da besliyordu.

Bu koşullarda ne kamu yönetiminden bahsedilebilir, ne de devletin karşı karşıya bulunduğu 'finansal sorunlar' çözümlenebilirdi. Hiç şüphe yok ki; çok iyi bir devlet adamı olarak yetiştirilen Sultan 3. Selim tüm bunları görüyor, gerçekçi bir bakışla değerlendiriyor ve alınması gereken tüm önlemleri almaya çalışıyordu. Örneğin; Nizâm-ı Cedit hareketi çerçevesinde mutlak otoritesi altında sağlıklı bir kamu erki (iktidarı) oluşturabilmek için işe 'askerî sorundan' başlıyordu. Kangrenleşen Yeniçeri Ocağı'nın yerine Nizâm-ı Cedit ordusunu tesis etmek; böylece iç ve dış erkleri (iktidarları) geçerli kılmak istiyordu. Keza bunun sağlıklı bir malî-finans yapı üzerinde tesis edilebileceğini biliyor; finansal zeminde önemli yenilikler gerçekleştiriyordu. Ve yine kamu erkinin sağlıklı bir kamu yönetimi ile tesis edilebileceğini düşünüyordu. Nitekim, daha önceki kamu yönetiminin yaşlı ve kokuşmuş bürokratlarını tasfiye etmek yönünde gerekli adımları atıyor; bürokraside ciddi bir gençleştir-

me hareketi yapıyordu.

Tüm bunlar doğru ve gerekli girişimler sıralamasında yer alıyordu.

Ancak sonuç tam bir facia oluyordu.

Her bakımdan iyi yetiştirilmiş bir devlet adamı olan Sultan-Halife 3. Selim; tüm girişim ve uygulamaları sırasında iki temel olumsuzluğu ve engeli hesaba katmıyordu.

Bunlardan birincisi; merkezî otoriteyi benimser gibi görünüp de içine sindiremeyen, geleneksel/örfî yaşam tarzının 'Çifte Ahlak' söylemi ile mutlak otoriteyi hem yerelde, hem de merkezde sırtından vuran 'çıkarcı, zorba ve işbirlikçi' Mafios yerel güç odakları idi. Bunlar; müteselimler, ocaklılar, âyanlar, ağalar, beyler, eşkıya, haydut, zorba-haşere hırsızlar, yağmacılar idi. Yereli ele geçirmiş olan bu 'Mafios unsurlar' yerel 'otorite hudutlarını' çoktan aşmış, merkeze; bürokrasiye, ocağa, hareme ve bizatihi saltanata sızmış, nüfûz etmiş bulunuyorlardı...

Sultan-Halife'nin farkına varamadığı ve hesaba katamadığı ikinci temel oluşum ise; Avrupa'da cereyan eden olaylar ve bu olayların Osmanlı İmparatorluğu'na yansıması sonucu ortaya çıkan oluşumlardı.

Şüphe yok ki; Avrupa'nın bu sürecine rastlayan Osmanlı sultan-halifeleri I. Abdülhamid, 3. Selim (4. Mustafa) ve 2. Mahmud gelişme ve oluşumların dış görünümlerini titizlikle izliyor, kavrıyorlardı. Zaten bu dış görünüm, anlaşılamayacak kadar karmaşık da sayılmazdı. Toplumsal otorite 'özgürlük talebiyle' dinsel—siyasal mutlak otoritelere karşı başkaldırıyor; İnsan Hakları Bildirgesini esas alan anayasaların yürürlüğe konulmasını istiyorlardı. Otokratlar, buna karşı direnince ihtilâller patlak veriyor ve kitlelerin Aydınlanma Süreci'nde olgunlaşan, 'meşrû talepleri' kanlı ihtilâllerle ortaya konuluyordu.

Aydınlanma ve sanayi devrimi yeni bir yaşam tarzı, yeni bir toplumsal yapı ve yeni bir yönetim anlayışı dayatıyordu. Hatta yeni bir devlet yapısı ve yeni bir dünya düzeni gündeme geliyordu.

Osmanlı sultan-halifelerinin bu 'dış görümü' algılamayıp kavraya-

mamaları elbette ki söz konusu değildi.

Oysa Avrupa'da yaşanan kanlı sürecin 'iç yapısı' dıştan göründüğü gibi 'masumâne ve meşrû' girişim ve oluşumları içermiyordu. Mücadelenin özünde 'siyasî ve askerî erke' karşı yürütülen acımasız ve ilan edilmemiş bir savaş söz konusu idi. Zira aydınlanma ve sanayi devrimlerinin beslediği (spekülatif-manipülatif) finans-ticaret oligarkları; sadece 'çağdışı mutlak ve dinsel' otokratlara karşı değil, aynı zamanda 'siyasî ve askerî iktidarlara' karşı da ölümcül bir mücadele veriyorlardı. Bu mücadelenin amacı 'toplumsal ve kamusal otoriteyi' 'finans-ticaret otoritesinin' ipoteği altına almaktı. Böylece kamusal otoriteyi meydana getiren bütün iktidarlar, oligarkların çıkarları doğrultusunda yönlendirilip kışkırtılarak; askerî-siyasî tüm faaliyet ve oluşumlar 'oligarkların uzun vadeli çıkarları' doğrultusunda şekillendirilecekti. Bu dıştan kapitalizm, emperyalizm aşamaları gibi görülse de özünde bir 'finans-ticaret hegemonyasının' (tiranyal karakterli) XVIII. yüzyılın sonu, XIX. yüzyılın başında 'kaba-taslak' şekillenmesinden başka bir şey değil idi.

Venedik-Cenevre ekseninde yaşam bulan 'oligarşik yapılanma'; Lyon, Hannover, Hamburg, Anvers, Amsterdam, Brüksel, Londra güzergahından, okyanusun ötesine, New York'a uzanıyor; bir ucu da İstanbul'daki Galata'ya; oradan Fenerli Beyler ile birlikte Mora İsyanı'na dayanıyordu.

'Finans-ticaret oligarkları' kardinalleri, generalleri ve aristokratları 'aynı düzende' sıraya dizerek -adeta- 'hizaya getiriyor'; karşılarına ise yerel güç odaklarının zorba otoritesini şiddete dönüştüren Mafios oluşumları dikiyorlardı. Kısacası Mafia; diğer yönetimleri ve kitleleri 'yola getirmek' amacıyla oligarklar tarafından kullanılan etkili bir silah konumuna sokuluyordu. Üstelik Mafia'nın kendine özgü yöntemleri ve oluşumları bu kez; oligarkların kurmaya yöneldikleri düzenin kuramsal ve kurumsal ilkeleri şekline de getiriliyordu..

1820 Cadiz, 1820 Napoli, 1820 Sicilya ve 1821 Mora ayaklanmaları; 1789 Fransız İhtilâli'nin devamı olan süreçte 'kilometre taşları' ve

kötü birer kopyası idi. Kullanılanlar; donsuzlar, baldırı çıplaklar, korsanlar, eşkıya ve haydutlar, Carbonaria, Eteria ve Mafia idi..

... Ve tıpkı Erasmus ve Calvin gibi Jean Jacques Rousseau da; Necker gibi Buonarroti de; Voltaire gibi d'İstria da, I. Aleksandr da, III. Napolyon da ve daha nice tarih yapıcı da aynı tezgahtan; Venedik-Cenevre 'finans-ticaret' oligarklarının 'mektebinden' geçiyorlardı...

Osmanlı sultan-halifeleri, süreci 'dıştan' çözümlüyor; ama özüne asla nüfûz edemiyorlardı...

Onların; Fransız İhtilâli'nin 'Masonik/Mafios-Templier' alt yapısını, Fenerli Beyleri, Galata'yı, Eteria'yı, Mafia'yı, Carbonaria'yı, 1820 ayaklanmalarını, 1821 Mora İsyanı'nı ve sonraki gelişmeleri kavrayabilmeleri için; her şeyden önce 'oligarkların gizli tarihini' ve 'derin suçun küresel otoritesini' çözümlemiş olmaları, açığa çıkarmaları gerekmez miydi?

"... KORKUDAN TİTREYİNİZ! ..."

"Henüz zaman geç olmadan halkın, kollarındaki emekten başka hiçbir şeyi bulunmayan en yoksul kesimiyle ilgileniniz. Bu pek önemli kesimin sizlerin aranızda herhangi bir temsilcileri yoktur; sözcülerinizin üzerlerinde pek çok söz ettikleri kararnâmelerinizin hiçbiri bu, sayıca kalabalık insanların acılarını dindirememiştir. İtiraf etmek ve görmek gerekir ki bu yoksul yığınlara, inayetleri ve nesnel bağışları ile aristokrasinin ve ruhbanların, tüccarlarla kıyaslandıklarında çok daha fazla yardımları ve destekleri olmuştur. Onları zenginleşmekten ve lüksten uzak tuttunuz, bu yaşam biçimini bir kader olarak algılamalarını ve buna alışmalarını sağladınız, onları yönetimin kötülüklerine karşı uyardınız ve ayağa kaldırdınız, işlerinden ve güçlerinden uzaklaştırdınız; dahası, onları silahlandırdınız ve şimdi de bu, zincirinden boşanmış girdaptan (iktidar mücadelesinden) uzaklaşarak, sessizce kulübelerine dönmelerini istiyorsunuz! Yasalarınızın bunu sağlamak için yeterli olduğunu sanıyorsunuz ve onları, hakkında bunca bilgilendirdiğiniz ihtilâlden kendi paylarına düşeni almaktan vazgeçirmeye çalışıyorsunuz. Bunları iyi düşününüz ve bu dev kitlenin doğal hakları taleplerini size yönlendirmesinden ve sizleri o inanılmaz ağırlıklarının altında ezmeleri olasılığı karşısında, korkudan titreyiniz!"[1]

---

[1] Askerî Yazılar 1772-1790 - Jacques de Guibert - Anahtar Kitaplar - İst. 2005 - S. 17.

"HİRAM'IN KATİLLERİNİ ÖLDÜRDÜM..."

(Masonik/Mafios örtüşme)

> *"İngiltere; sömürgelerinin, geniş Kuzey Amerika İmparatorluğu'nun kaybından ötürü XVI. Louis'yi asla affetmedi (...).*
>
> *Talihsiz Kral, yüksek bir siyasî görüş sonucu, Fransız donanmasını birinci plana yükseltmiş, milletçe duyulan kini en güzel şekilde tatmin etmişti. Fransa, İngiltere'nin zararına olarak yeni ve bağımsız Amerika Devleti'nden gerekli bütün ticarî avantajları elde edebilecekti. Böylece XVI. Louis, iki büyük milletin de iyiliğine çalışmış oluyordu."*
>
> *Napolyon Bonapart*[1]

'Anglo-Sakson ve Anglo-Amerikan' liberal dünya görüşünün iki 'küresel hamlesinden/atağından' ilkini, 1789 Fransız İhtilâli'nin teşkil ettiğini ileri sürmek, hiç de yanlış olmaz.

Unutmamak gerekir ki XVIII. yüzyılın Fransası hala 'eski düzeni (feodaliteyi)' koruyor ve yaşatıyordu. Kutsal Kral'ın merkeziyetçi mutlak iradesi her şeyin üzerinde ve her şeye egemendi. Üstelik bu 'kutsal düzen' antisemitik bir karakter de taşıyordu. Başta İngiltere ve Osmanlı devletleri olmak üzere Musevîler pek çok yerde -Fransa'ya nisbeten- serbestçe yaşayıp istedikleri gibi ticaret yapabiliyor, finansal alanda ör-

---

[1] Napoleon'dan Ölmez Sayfalar - Octava Aubry - Çev. Fethi Yücel - MEB. Yay. İst. 1964-119.

gütlenebiliyorlardı. Buna karşılık Fransa'da 'kutsal otorite' buna izin vermiyordu:

> "Musevîler taassub-u dinîyyeden mütevellid bir husûmet-i şedîdenin kurbanı idiler. (Fransa'nın) Cenûb-u garbî (güneybatı) eyaletlerinde vakıa nisbeten daha iyi yaşıyorlardı. Fakat eyâlât-ı şarkiyyede (doğu eyaletlerinde) kemâl-i müşkülât ile muhâfaza-i hayat edebiliyorlardı. Şehirlerde ikamet etmek selâhiyetine mukabil bir çok paralar verdikleri hâlde emlâk sâhibi olmak veya bazı sanayii icrâ etmek hakkından mahrûm kalıyorlardı."[1]

Üstelik 'Kutsal Kral'ın müstebit düzeni Vatikan'ın tekelinde bulunan Katolik mezhebine/Hıristiyan taassubuna dayanıyor, dinsel otorite tarafından da yüceltiliyordu. Bu nedenle Kral'ın etkinliği Orta Avrupa'dan her tarafa yayılıyor; gücünü ve varlığını hissettiriyordu. Bu 'dinsel otoritenin' gerçekleştirdiği ayırımcılık sadece Musevîlerle de sınırlı kalmıyor, Hıristiyanlık içinde de gözlemleniyordu. Örneğin; 'Protestanlar' da suçlanıyor, dışlanıyor ve ikinci plana itiliyorlardı.

> "Protestanların tâabî oldukları kavannin-i şedîde (şiddet yasaları) Teşrîn-i sânî 1787 tarihli ferman ile feshedilmiş olmakla berâber Protestanlar yine iyi bir hâlde değil idiler. Mezheb-i sâire erbâbı ise terakkiyât-ı ilmiye (bilimsel gelişme) ve tebeddül-ü ahlâktan (ahlaksal değişme) Protestanlar derecesinde dahi müstefîd olmamışlardı."[2]

Kutsal Kral, otoritesini yerel güç odakları konumundaki derebeyler ile paylaşıyor; bu kahredici 'müstebit otorite' geleneksel 'Ortaçağ şiddetini' uygulayarak merkezdeki ve yereldeki halkı eziyor, sindiriyordu.

Buna karşın sanayi devrimini yakından izleyen İngiltere; 'bir ada ülkesi olmanın dezavantajını' ve 'bir deniz ülkesi olmanın avantajını' de-

---

[1] Mufassal-Musavver Fransız İhtilâl-i Kebîri Târihi-Ali Reşad-Sahip ve Nâşiri Kanaat Kitabhanesi Sahibi İlyas-Kanaat Matbaası, Dersaadet, 1331-C. I., S. 122.

[2] Ali Reşad - Age. - C. I, S. 122.

ğerlendirerek 'emperyal atılımlar' gerçekleştiriyordu. Artan sanayi üretimine paralel olarak gelişen yerel pazarları ve piyasaları 'küresel zeminde' ilişkilendirerek örgütlüyor, daha önce kurulmuş olan finansal yapıyı hızla güçlendirip geliştiriyordu. Bu dönemde artık 'oligarşik bir nitelik' almaya başlamış olan 'Sami karakterli spekülatif kazanca dayanan finans ve ticaret örgütlenmesini' siyasî ve askerî 'şemsiye altında' sahiplenerek; 'Yeni Dünya'dan Çin'e kadar' uzanan ve 'üzerinde güneş batmayan' muhteşem bir imparatorluğa dönüşüyordu.

XIX. yüzyıl dünyasında kendi düzenini tesis etmeye kararlı olan İngiltere 'Yeni Dünya'nın'; yani Amerika'nın vazgeçilmez bir 'belirleyici etken' teşkil edeceğine inanıyordu. Londra bu kıtayı -diğerleri gibi- ilkel bir koloni olarak görmüyordu. Gerçi Amerika İngiltere'nin 'sömürgesi konumunda' bulunuyordu. Fakat gerçekte; Londra'nın önemli bir siyasal, finansal ve ekonomik partneri, hatta 'uzantısı' gibi kabul ediliyordu. Kaldı ki 'Londra kökenli Sami karakterli oligarşik finansal- ticarî güç odakları' keşfedilmesinden bu yana Amerika'ya el atmış bulunuyordu. Nitekim, ne Vatikan'ın ne de Fransa'nın Avrupa'da sergilediğine benzer hiç bir engelleme ve baskı ile karşılaşmadan buradaki sosyal dokuya derinden nüfûz ediyor; dal budak salıyor, örgütleniyor ve kendi düzenini başarılı bir şekilde tesis ediyordu. Bu düzen güçlendirilmiş, zenginleştirilmiş ve idealize edilmiş İngiliz Liberalizmi'nin 'finansal ve ticarî güçle' kutsanmış versiyonundan başka bir şey değildi.

Bununla birlikte Amerika'da bağımsızlık ruhu canlandırılıyor; çeşitli dış ve iç etkenlerden ilham alan bağımsızlıkçı kadrolar İngiltere'ye karşı eyleme geçiyorlardı. Londra, her şeye karşın bu çıkışı zamansız buluyor 'bağımsızlık hareketini sindirmek ve direnişi kırmak' amacıyla askerî güç kullanıyordu. Bu aşamada; karşısında, Avrupa kıtasında rakibi olan Fransa'yı buluyordu. Kutsal Fransa Kralı onyıllarca savaştığı İngiltere'ye karşı Amerikan bağımsızlıkçılarının yanında yer alıyordu. Direnişçiler askerî, siyasî ve finansal bakımdan Fransa tarafından desteklenerek kışkırtılıyorlardı. Bunda; -tarihin garip bir cilvesi olarak- İngiliz

Liberalizmi'nden esinlenen Fransız aydınlanması da rol oynuyordu.[1]

Hiç şüphe yok ki Kutsal Kral'ın yardımları ve desteği, Amerika'nın bağımsızlığını çabuklaştırıyor; İngiltere'nin 'klasik sömürgeci politikalarına' ağır bir darbe indiriyordu. Londra nihayet geri adım atmayı kabul ediyor ve Amerika Birleşik Devletleri 4 Temmuz 1776 günü bağımsızlığını ilan ediyordu. Hemen kaydetmek gerekir ki; İngiltere'ye karşı ilan edilen bu bağımsızlık -yine de- düşmanca bir nitelik ve içerik taşımıyordu. Nitekim iki ülke arasındaki ilişkiler, çok kısa bir süre içinde 'partnerlik ve işbirliği' zemininde gelişerek adeta bir 'bütünlük' izlenimi veriyordu. Kaldı ki yeni devletin siyasal ve idarî yapısı (hem teorik hem de pratik bakımdan) İngiliz modeli bireyci (individüel) ve adem-i merkeziyetçi (yerinden yönetimci) liberal sistemin/düzenin bir uzantısı ve yansıması anlamına geliyordu.

Fakat Londra, Paris'teki Kutsal Kral'ın 'Yeni Dünya'daki' faaliyetlerini ve husumetini asla unutmuyor, affetmiyordu. Dahası... Londra bir yandan Amerika'daki bağımsızlıkçı direnişi kırmaya çalışırken, diğer taraftan da Paris'teki 'müstebit yönetimin' dayandığı sosyal zemin üzerine 'felsefî ipotek' koymak yönünde faaliyetlerini yoğunlaştırıyordu. Voltaire, J.J. Rousseau ve Montesquieu gibi etkin Fransız düşünürleri 'Londra süzgecinden' geçiyor; bu filozoflar İngiliz Liberalizmi'nin esintileri altında geliştirdikleri 'dünyevî ve kışkırtıcı' fikirlerini sadece Fransa'da değil, tüm Avrupa'da yayıyorlardı. Üstelik yalnızca Londra 'liberal düşünceler' ihraç etmekle kalmıyordu. Aynı zamanda 'bireysel özgürlükleri kendi geleceğinin tek güvencesi' olarak gören Sami karakterli 'finans—ticaret oligarşisi' de harekete geçiyor; yüce 'insanlık ilkelerini' hayata dönüştürecek eylemlerin temel dinamiğini oluşturan 'ihtilâlci fikirlerin' finansal lokomotifini teşkil ediyordu. Üstelik bu oluşumlar sıra dışı girişimler olarak kalmıyordu. Aynı zamanda legal-illegal (açık-giz-

[1] Bu konuya ilerde ayrıntılı olarak temas edilecek.-M. Çulcu.

li) örgütlenmeler de gerçekleştirilerek 'kurumsal ve kalıcı' bir nitelik de kazanıyordu.[1]

1789 Fransız İhtilâli hiç şüphe yok ki Paris'teki Kutsal Krallık düzeninin ebediyen çöküşü anlamına geliyordu. Bir başka ifadeyle Londra siyasî amacına ulaşıyor, dünya egemenliği yolunda önemli bir engelden kurtuluyordu. Amerika kıtasında kendisine sorun çıkaran Kral'ın başı - ki buna Krallığın demek daha doğru olur- giyotinde kesilerek halka teşhir ediliyordu. Böylece Londra, öcünü kanlı bir şekilde alıyordu. Üstelik, burada sadece Kral cezalandırılmakla kalmıyordu. Başta antisemitik politikalar olmak üzere tüm dinsel ve diğer bağlamdaki (ayırımcılıkların) kaynağını teşkil eden kilise de cezalandırılıyordu. Dahası... Yeni düzen ile işbirliği yapmayan dinsel/Hıristiyan kadrolar tasfiye ediliyor, siyaset alanı dışına çıkarılıyordu.[2]

Sonuç olarak; İngiliz Liberalizmi'nin temel ilkeleri Fransız İhtilâli'nin 'yüce insanlık erdemleri, amaçları ve ilkeleri' olarak hayata geçiriliyordu.

17-26 Ağustos 1789 tarihleri arasında Kurucu Meclis üyeleri tarafından görüşülerek kabul ve ilan edilen 'İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi', 1791 Fransız Anayasası'nın 'Başlangıç' bölümünde de yer alıyordu.

Bildirge her ne kadar, ABD bağımsızlık bildirgesiyle 'birebir' örtüşmese de Anglo-Amerikan liberal eğilim ve ilkeleri yansıtması bakımından Londra'nın gölgesini taşıyordu. Nitekim Bildirge'nin ana hatlarını ve çerçevesini de yine 'Londra süzgecinden' geçmiş olan Montesquieu, Rousseau, Voltaire ve Condorset gibi düşünürlerin saptama ve tezleri

---

[1] Bu konu ilgili bölümlerde Masonluk, Mafia, Carbonaria, Eteria vs., bağlamında ele alınacak ve genişletilerek irdelenecek.-M. Çulcu.

[2] Jakoben/laik öğreti görünümünde dışlanan Vatikan çok uzun bir süre siyasal zeminin dışında tutularak 'revizyondan' geçiriliyor; son aşamada yeniden işlerlik kazanacağı Yeni Dünya Düzeni'nin Hıristiyan/Musevî yapılanmasında çeşitli roller üstlenmek üzere beklemeye alınıyordu.

belirlemiş bulunuyordu. Bildirge 'bireyciliğin' (individüalizm) ana ve üstün belgesi anlamına geliyordu.

Bildirge'nin 'Giriş' kısmında da ortaya konulduğu gibi artık; İnsan Hakları genel şemsiyesi altında 'birey/yurttaş hakları', tüm otoritelerin tekelinden kurtarılıyordu. Adeta 'kutsal bir nitelik' kazanan bu haklar Bildirge'nin sonraki kısmında şöyle sıralanıyordu:

"**Madde 1.** İnsanlar hukuksal olarak doğuştan özgür ve eşittirler ve öyle kalırlar; toplumsal farklılıklar ancak ortak yarara dayanabilir.

Madde 2. Her siyasal topluluğun amacı insanın doğal ve vazgeçilmez haklarının korunmasıdır. Bu haklar özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme haklarıdır.

Madde 3. Her tür egemenlik ilkesi, temel olarak millete dayanır; hiç bir organ, hiç bir birey açıkça milletten kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaz.

Madde 4. Özgürlük, başkasına zarar vermeyen her şeyi yapabilir demektir. O halde her insanın doğal haklarının kullanılması ancak, toplumun öteki üyelerine sağladığı aynı nitelikteki haklarla sınırlanır. Bu sınırlar ancak yasayla belirlenebilir.

Madde 5. Yasa yalnızca topluma zarar verici eylemleri yasaklar. Yasa tarafından yasaklanmayan hiç bir şeye engel olunamaz ve hiç kimse yasanın emretmediği bir şey yapmaya zorlanamaz.

Madde 6. Yasa genel iradenin ifadesidir; tüm yurttaşların doğrudan ya da temsilcileri aracılığıyla yasa yapmaya katılma hakkı vardır; yasa korurken ve cezalandırırken herkes için aynı olmalıdır. Yasa önünde eşit olduklarından tüm yurttaşlar her türlü yüksek görev, mevki ve kamu görevi almada eşit durumdadırlar; erdem ve yeteneklerinden başka aralarında bir ayırım yapılamaz.

Madde 7. Hiç kimse yasada belirlenen durumlar ve yasada öngörülen biçimler dışında suçlanamaz, tutuklanamaz ve alıkonulamaz. Keyfi emirler verilmesini isteyen, bu emirleri veren, uygulayan ya da uygu-

lattıran kişiler cezalandırılır; buna karşılık yasaya uygun olarak çağrılan ya da yakalanan her yurttaş hemen boyun eğmelidir. Karşı koyarsa suçlu olur.

Madde 8. Yasa ancak açık ve kesin olarak gerekli cezalar verebilir. Hiç kimse işlenen suçtan önce çıkarılarak ilan edilen ve usulüne göre uygulanan bir yasaya dayanmadan cezalandırılamaz.

Madde 9. Bir insan suçlu olduğu açıklanıncaya kadar masum sayılır. Tutuklanması gerektiğinde, elde tutmayı sağlamak için gerekli olmayan her türlü şiddet yasaca ağır bir biçimde cezalandırılır.

Madde 10. Hiç kimse dinsel inançları dahil, inançlarından dolayı rahatsız edilemez; elverir ki bu inançların açıklanması yasa tarafından sağlanan kamu düzenini bozmasın.

Madde 11. Düşünce ve inançların başkalarına özgürce iletilmesi en önemli haklarından biridir; her yurttaş özgürce konuşabilir, yazabilir ve bunları basıp yayabilir; bu özgürlüğün kötüye kullanılmasından ancak yasaca belirlenen durumlarda sorumlu olur.

Madde 12. İnsan ve yurttaş haklarının güvence altına alınması bir kamu gücünün varlığını gerektirir; bu güç, onları emaneten ellerinde tutanların kişisel yararları için değil, herkes için kurulmuştur.

Madde 13. Kamu gücünün sürdürülmesi ve idarenin giderlerini karşılamak için herkesçe ödenecek bir vergi zorunludur; bu vergi yurttaşların yeteneklerine göre eşit olarak alınmalıdır.

Madde 14. Tüm yurttaşlar doğrudan doğruya kendilerini ya da temsilcileri aracılığıyla vergilerin gerekliliğini özgürce onamak, bunların nasıl kullanıldığını izlemek, vergi miktarını, matrahını, toplanışını ve süresini saptamak hakkına sahiptirler.

Madde 15. Toplum, idare örgütünün her memurundan hesap sorma hakkına sahiptir.

Madde 16. Hakları güvence altına alınmamış, kuvvetlerin ayrılığı belirlenmemiş toplumların anayasaları yok demektir.

Madde 17. Mülkiyet, dokunulmaz ve kutsal bir haktır. Yasaca belirlenen kamu hizmetleri için açıkça gerekli görülmedikçe adil ve peşin bir tazminat ödenmedikçe hiç kimse bu haktan yoksun bırakılamaz."[1]

Fransız İhtilâlini adeta taçlandıran 'İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi' belirgin ifadeler ve hükümlerle 'kutsal ve mutlak otoriteye' son veriyordu. Yasama, yürütme ve yargıyı birbirinden ayırarak toplumsal denetime açıyordu. Laik devlet anlayışının yasal temelleri atılıyordu. Bürokratik devlet organları denetim altına alınıyordu. Ve hepsinden önemli olarak da 'özgürlük' birey bazına indirgenerek tanımlanıyor; bireysel özgürlükler güvenceye kavuşturuluyordu. Mutlak otorite artık toplumsal ve bireysel alanda 'keyfî' hükümler verme olanağına sahip bulunmuyordu.

Bildirge bir bakıma Ortaçağ ile birlikte 'Ortaçağ modeli' devlet yapılanmalarına da son veriyordu. Krallar, imparatorlar, sultanlar ve hatta aristokratlar ile hanedanlar tek başlarına hükmetme ayrıcalığını kaybediyorlardı. Böylece saltanatlar ve imparatorluklar, yerini 'toplumsal düzenlere', meşrutiyet ve cumhuriyetlere bırakmaya başlıyordu. Değişim süreci elbette ki sonuçlarını 'bugünden yarına' vermiyordu. Ancak tiranlara ve mutlak otorite/erk sahibi müstebitlere karşı 'kökten ve yaygın' bir anlayışla mücadele başlıyordu. Bu zeminde meydana gelen devrimler, ihtilâller, şiddet ve anarşi birbirini izliyordu. Değişen koşullar ve yeni oluşumlar çerçevesinde gizli ve açık örgütler hızla çoğalıyor, hudut tanımadan yaygınlaşıyor, durmadan etkinleşerek yeni otorite merkezleri tesis ediyordu.

Fransa'da başlayan bu, 'çok yönlü' büyük devrim kısa zamanda, dost-düşman çevre ülkeleri de etkilemeye başlıyordu. Bu etki merkezden çevreye doğru adeta 'bulaşıcı bir hastalık' gibi sirayet ediyordu. Dalgalar halinde yayılan 'kitlesel ve sınıfsal' çalkalanmalara bir de Napolyon Bonapart'ın saldırgan ve yayılmacı siyaseti eklenince; Fransa'da

---

[1] Büyük Larousse-Age.-C.9, S.5715

başgösteren 'yeni eğilimler' militer ve finansal faaliyetlerle diğer ülkelere kolaylıkla taşınıyordu.

İspanya, İtalya, Avusturya-Macaristan, Balkan bölgesi, Kuzey Afrika ve özellikle de Çarlık Rusyası; Fransız İhtilâli'nin temel felsefesinden, ilkelerinden ve örgütlenmelerinden öncelikle etkilenen odakların başında yer alıyordu. Devrin adı geçen ülkeleri arasında sayılan ve dünyanın en önemli coğrafyasını elinde bulunduran Osmanlı İmparatorluğu'nun bu oluşumlardan etkilenmemesi elbette ki mümkün değildi.

Gelişme ve oluşumlar dıştan göründüğü kadar sığ, tek düze ve basit değildi. Tarihin en önemli olayları arasında yer alan Fransız İhtilâli'nin hazırlanmasında ve gerçekleşmesinde 'belirleyici' roller üstlenmiş bulunan unsurlar; hem ihtilâlin sonuçları üzerinde, hem de daha sonraki oluşum ve anlayışların şekillendiği 'yeni süreçte' varlığını ve etkinliğini sürdürüyordu. Dahası... Bu unsurlar 'yeni süreçte' ve sürecin şekillendirdiği yeni oluşumlarda belirleyici ve yönlendirici 'roller üstleniyor'; böylece tesis edilen 'yeni düzenin' özüne nüfûz ederek 'otorite' kazanıyor, 'ipotek' koyuyorlardı.

Açıkça ifade etmek gerekirse; kitleleri denetleyip yöneten 'otorite' el değiştiriyordu. Eskiden kiliseye ve aristokrasiye dayanan Kutsal Kral'ın mutlak/müstebit otoritesi, 1789'un ardından; ihtilâli kotararak gerçekleştiren unsurların/güç odaklarının tercihleri ve atamalarıyla tesis edilen Meclis tarafından, yine bu unsurların denetimi ve kontrolü çerçevesinde 'kendi çıkarları doğrultusunda' kullanılıyordu.

1789 Fransız İhtilâli'ni hazırlayarak gerçekleştiren unsurların odağında 'Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar' yer alıyordu. Diğer ana unsuru ise 'kendi dışındaki her türlü otoriteden nefret eden', kolayca şiddete başvurarak terör estirmekten çekinmeyen, kan kokusuna alışkın, ölüm olgusuna aşina 'Mafios yapılanma' içinde örgütlü -aşırı yoksul, çaresiz ve her türlü çıkara hizmet etmeye hazır- zorba/haşere takımı oluşturuyordu. Üçüncü ana unsur ise askerlerdi. Bunlar her ne kadar 'Kral'ın silahlı gücünü' teşkil ediyorlarsa da ordunun üst yönetimi, Masonlarla ve

onların arkasındaki güç odaklarıyla ilişki kurmanın ötesinde -önemli bir kısmı- bu örgütün üyeleri arasında -açık veya gizli- yer almaktan çekinmiyorlardı. Hem Kral'ın, hem de Masonların gözdesi olan bu subaylar; Paris'in 'Donsuzlar' (Baldırıçıplaklar) diye adlandırılan ve 'avama' karışmış olan dilenci, hırsız ve cani çetelerinin başlarıyla 'işbirliği' yapıyor, birlikte hareket ediyorlardı. Zorba/haşere Mafios 'ayak takımı' o denli geniş ve derin bir yapılanmaya sahip bulunuyordu ki; ihtilâlin ve devrimin kaderini onlar belirliyordu.

Bu bütünleşme ve elde edilen 'zorba otorite' çerçevesinde 1789 İhtilâli'nin başarıya ulaşması ile birlikte 'legal-illegal' işbirliği modeli vazgeçilmez bir örnek teşkil ediyordu. 'Mason-Asker-Mafia' üçlüsü sadece 'İhtilâl-i Kebir'in değil; kamusal otorite üzerine ipotek koyarak 'halkın egemenliğini' ifade eden yeni yönetimin dayanağındaki 'sacayağını' meydana getiriyordu. Hiç şüphe yok ki 'Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar' üçlü yapılanmanın felsefe ve finans ayağını ifade ediyordu. Ne var ki Masonluk; her ne kadar 'felsefî' amaçlara yönelen 'entelektüel bir topluluğun' düşünsel kaynağını bünyesinde barındırıyor gibi görünse de, durum hayli farklıydı.

'Sacayağının' entellektüel odağında yer alan Masonluk 'dışa kapalı' tüm örgütler -ve aileler, kabileler, aşiretler vs.- gibi 'Biz ve Onlar' bağlamında Mafios bir kimlik/karakter taşıyordu. Başta Mafia olmak üzere tüm 'dışa kapalı' Mafios yapılanmalarda görülen 'iç dayanışma', 'iç hukuk', 'ritüeller', 'ketumiyet (Omerta)', kardeşlik, sadakat, intikamcılık, öç ve sair gibi 'Mafios ilkeler', bu örgütü de Mafios Toplum Yapılarının doğal bir unsuru konumuna sokuyordu. Kaldı ki 'iyi, doğru,güzel' kavramının ön plana alınması, 'kâmil insanı' yaratmak gibi yüce amaçların idealize edilmesi, hoşgörü telkin edilmesi, 'özgürlük, eşitlik, kardeşlik' ilkesinin sahiplenmesi ve üstün ahlak ilkelerinin savunulması ne denli 'erdemli faaliyetleri' yansıtsa da Masonluk; yine de 'iç yapılanması' bağlamında 'Mafios örgüt' karakteri taşımaktan ve Mafios yapılanma kapsamından kurtulamıyordu.

Masonluk (Erdem-Güç-Suç)

• ***Mafios yapılanma zemininde Masonluk meselesini enine boyuna irdelemek gerekiyor. Unutmamak gerekir ki Masonlar felsefî zeminde, teorik olduğu kadar pratik/eylemsel faaliyetlerde de bulunuyorlar. Zaten Fransız İhtilâli çerçevesinde oluşan 'Mason-Asker-Mafia' üçlüsü/işbirliği de bu 'kapsamlı irdelemeyi' zorunlu kılıyor. Tüm boyutlarıyla ve 'bilinmeyenleriyle' Masonluğu anlatır mısınız? Hangi gerekçelerle Masonluğu 'Mafios örgütler' kapsamında değerlendiriyorsunuz?***

Masonluk konusundaki en kapsamlı ve 'birinci elden' en güvenilir açıklamaları hiç şüphe yok ki bizatihi Masonlar yapıyordu. Bu açıklamaların (sunumun) ne denli samimi veya samimiyetsiz olduğu tartışmasını şimdilik bir kenara bırakmak gerekirse; Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locası tarafından 'Mason adaylarına' verilen 'Talepnâme' de 'Fran-Masonluğun Umumi Prensipleri' başlığı altında şu bilgiler Mason adaylarına takdim ediliyordu:

"Fran-Masonluk, iyi ahlaklı ve faziletli insanlar arasında sevgi ve tesanüt kuran, insanlığın fikrî ve içtimâi tekamülüne çalışan, terakkisever bir müessese ve kardeşlik topluluğudur.

Bu itibarla, insan şahsiyetinin büyük değer taşıdığına inanır. Ahlak mevzuuna her şeyden fazla ehemmiyet verir. En geniş manâda hayır işlemeyi, herkesin kanaatına saygı göstermeyi, daima iyi ahlakı ve fazileti telkine ve bilgi nurunun yayılmasına çalışmayı, insanların hepsi birbirine eşit olduğundan aralarında ırk, din, mezhep, görüş ve içtimai mevki farkı gözetmemeği sâliklerinden ister.

Çalışmayı, insanların en esaslı vazifelerinden saydığı için faydalı eser meydana getiren, bedenî ve fikrî mesaiyi aynı derecede şerefli ve tebcile şayan görür.

Mensupları arasında kardeşlik, sevgi ve müsamaha duyguları asıldır; si-

yasî, dinî ve mezhebî münakaşaları ve bunları tahrik edici konuları kendi sinesinde katiyyetle men eder.

Fran-Masonluk prensiplerini, remzî esaslara dayanan kendine has usullerle izah eder."[1]

Masonluk gerçekten bu muydu? Sembolik esaslara dayanan ve kendine özgü yöntemlerle izah edilen 'prensipler' ne idi? Ve Masonluk hangi nedenlerle sosyal, siyasal, askerî ve Mafios oluşumları etkileyen bir odak konumunda bulunuyordu?

* * *

Tarihin çok eski dönemlerinden başlayarak günümüze kadar, fasılalı da olsa süreklilik gösteren Masonik faaliyetler üç ana devreden oluşuyordu. Bu devreler 'Operatif Masonluk', 'Geleneksel Spekülatif Masonluk' ve 'Modern Dogmatik Masonluk' başlıklarıyla adlandırılıyor, 'kategorize' ediliyordu.

Hemen kaydetmek gerekir ki Masonluk; mabet inşaatlarını gerçekleştiren sanaatkarların (duvarcı çıraklarından mimarlara kadar) oluşturdukları Loncalara verilen addı. Unutmamak gerekir ki çıraklardan mimarlara kadar inşaat sanatları tarihin en eski çağlarında 'yüksek bilgi' olarak kabul ediliyor 'kutsal' sayılıyor 'şahane sanat' olarak da adlandırılıyordu. Bu bilgi; bilenler tarafından saklı tutuluyor, 'sırlar'; çırak, kalfa ve ustalara 'azar azar' ve zamana yayılarak veriliyordu. Bu nedenle Mason Loncaları/Locaları birer 'sır odağı' teşkil ediyor, kendine özgü 'hiyerarşik örgütlenme modelini' içeriyor; Masonlar konuşmadan anlaşabilecek sembol ve rumuzlarla diyalog kuran 'gizemli topluluklar' olarak görülüyordu. Ne var ki İngiliz ilahiyatçı ve Mason Üstadı James Anderson bu yapılanmaya farklı bir boyut getiriyor; Masonluğu Tevrat'a dayandırıyor, Masonları ise Yahudi halkına malediyordu. An-

[1] Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locası, Localar Umumi Nizamnamesi-Ankara-1959-S.55

derson Operatif Masonluğun tarihini kaleme almakla kalmıyor; aynı zaman da Spekülatif Masonluğun tüm disiplinlerinin dayandığı 'genel tüzükleri' (Masonluğun Anayasasını) de belirleyerek kayda geçiriyordu.

Hür Masonlar arasında dünyaca en tanınmış ve adından en çok bahsedilenlerin ilk sıralarında yer alanlardan biri de James Andersondu. 1678 yılında doğan Anderson Londra Büyük Locası'nın en etkin ve tanınmış simalarından birini oluşturuyordu. İlahiyat eğitimi alan ve bir Presbiteryen Rahibi (Genellikle İskoç, Amerikan ve İngiliz Calvinistlerine Presbiteryen denir.-M. Çulcu) olan Anderson, 1715 yılında Londra'da bir Locanın 'Üstad-ı Muhteremliğini' yürütüyordu. Bu dönemde Masonluk birinci devresi olan 'Operatif' -yani fiili olarak duvarcılık yapılan devreyi tamamlamış bulunuyordu. Bu konu ile ilgili en özlü 'kategorik' açıklama XVIII. Derece (Rose Croix) çalışma rehberinde yer alıyordu. Masonluğun devreleri şöyle anlatılıyordu:

> "Dinî inançlarını (Tevrat) ananelerinden almış bir halk arasında doğan ve büyüyen Masonluk, remizlerini, mesellerini ve menkıbelerini, pek tabîi olarak hep İbranîlerin lejandları arasından almıştır. Kainatın Ulu Mimarı dediği bir tek tanrıyı tanıyarak ve asla sapıtmayarak insan fikir ve zekâsının çeşitli dinî tezahürlerini birer birer elemiş, saf bir felsefeye, yani aklın icaplarına vasıl olabilmek için Yahudi dininden başlayarak bütün dinleri gözden geçirmiştir. Beşer hayatının yaratılıştan bugüne kadar geçirdiği safhalar hakkında sâliklerine malumat verebilmek için Masonluk üç devreye (etaba) ayrılmıştır: 1) Yahudi ve Mimarî devre, 2) Dinî devre, 3) Felsefî ve ilmî devre."[1]

Bu kategori çerçevesinde Felsefî ve İlmî devre Spekülatif Masonluk devresini, diğerleri ise Operatif Masonluk devresini teşkil ediyordu.

> "18. yüzyıl başlarında, hemen hemen tüm Batı Avrupa'da sonradan Operatif Masonluk olarak anılmasına başlanmış bulunan geleneksel inşaatçılık mesleği çöküntüye uğramaktaydı. İngiltere'de bu çöküntü, bu

[1] XVIII. Derece-Rose Croix -Becid Basımevi, 1954

ülkenin ekonomik ve siyasî yapısının kendine özgü oluşu ve kıta Avrupası ülkeleriyle karşılaştırıldığında bir takım farklılıklar gösterişi nedeniyle, çok daha belirgindi.

Bundan dolayıdır ki Spekülatif Masonluk, eylemsel olarak ilk kez İngiltere'de görüldü. Bu eylemi oluşturanlar 17. yüzyıl ve öncesinde Kabul Edilmiş Masonlar olarak anılan kimselerdi."[1]

Masonluğun ikinci devresi, yani 'Spekülatif (düşünsel/felsefî) Masonluk' faaliyetleri giderek yoğunlaşıyordu. Önemli bir Mason olan Elias Ashmole elli yıl önce, Operatif Localar'daki 'Kabul Edilmiş Masonlar' için 33 dereceli bir çalışma sistemi öneriyordu . Ancak çok sert tepki görüyor ve küserek köşesine çekilmiş bulunuyordu.

James Anderson; Ashmole'un bu çalışmasından da faydalanarak bir Temel Yasa hazırlıyor ve 1723 yılında yayınlıyordu. Bu çalışma günümüze kadar ulaşan Spekülatif Masonluğun önemli bir aşamasını, kilometre taşını teşkil ediyordu. Nitekim daha sonra Laurence Dermott -İbranîca-Ahimot Rezon adını verdiği Temel Yasa (Kardeşlerin Seçtikleri Yasa) -bir bakıma Masonluk Anayasası- yine James Anderson'un çalışmasından esinleniyordu.

Gerek İngiltere Büyük Locası'na ve gerekse Londra Büyük Locası'na önemli hizmetlerde bulunan Anderson 1738 yılında yaşama veda ediyordu.

Özellikle 1725 yılından sonra Masonluğa kapsamlı hizmet veren ve katkılarda bulunan Anderson 1723 yılında Londra'da; "The Constitutions of the Free-Masons"[2] adlı kitabı yayınlıyordu.

Anderson'un Kitabı 'Tarihsel Bölüm, Genel Tüzükler, Şarkılar' baş-

---

[1] Anderson'un Kitabı-James Anderson-Çeviren: Murat Özgen Ayfer-Büyük Mason Mahfili Yayını-Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri-İstanbul, 1989-S.7

[2] Hür Masonların Bildirgesi-Kitabı Türkçeye Büyük Üstad Murat Özgen Ayfer çevirmiş ve Anderson'un Kitabı adını vermiştir. Kitap Büyük Mason Mahfili tarafından yayınlanmıştır.-M.Çulcu

lıklı üç ana bölümden oluşuyordu. Masonluğun tarihsel kökenleri dinsel kaynaklara ve özellikle de Tevrat'a dayandırılıyordu. Tarihsel bölüm; "Evrenin Ulu Mimarı Tanrı'nın görüntüsünden yaratılmış olan ilk atamız Adem, Bağımsız Bilimleri, özellikle Geometri'yi 'gönlünde yazılı olarak' bilmekte olmalıydı"[1] denilerek başlıyordu.

Cemal Kıpçak bu konuya 'İnanış ve Din Meselesi' başlıklı makalesinde şu açılımı getiriyordu:

> "Misalimizde Hazret-i Adem'in çamurdan kalıplanması keyfiyetini, ilmî tahlillerin de süzgecinden geçirerek, hayat hücresinin meydana gelişinin çamurlu ve rutubetli bir iklim ve muhit içinde vaki oluşu şeklinde bir izaha bağlamak, hiç bir inanışı incitmeden hakikati aramayı mümkün kılar. Bu suretle yaratıcı kudret, bir çamur kalıpçısı, bir macera yolcusu, bir marangoz kalfası gibi yaratıkların alelade hareketlerine kendisini uyduran bir seviyeye düşmekten kurtulur. Onu, mabedin buutlarına girmeyen, zamana sığmayan, başka bir iradeye tâbî olmayan; hulasa, herşeyi izafiyet içerisinde mukayese eden alem nizamının dışında kalan (sânî-i âzâm-ı kâinât) olarak kabul etmek, hakikate en fazla yaklaşan bir düsturu benimsemek olur."[2]

Anderson iddiasını, Adem'in soyundan gelenlerin gönüllerinde de Bağımsız Bilimlerin yazılı olmasına dayandırıyordu. Yazar şöyle devam ediyordu:

> "Zamanla bunlar mekanizmadan çıkarılan Oranlama Yasaları'nın gözlemlenmesiyle, elverişli bir Önermeler Metodu'na dönüştürülmüştür. Böylelikle Mekanik Sanatlar bilginlere Geometri'nin öğelerini Metod'a çevirme fırsatını verdikçe artılan bu soylu Bilim, tüm o Sanatların (Özellikle Masonluğun ve Mimarlığın) ve bunların uygulanıp aktarılması kuralının temeli olmuştur."[3]

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.17-019, 020.

[2] Türk Mason Dergisi-Ekim 1961-Yıl II, Sayı 44-Cemal Kıpçak-Sayfa 2361.

[3] Anderson/Ayfer-Age.-S.17/020.

Büyük Üstad Anderson'a göre Adem çocuklarına Geometri'yi, en azından Geometrik bilgilerin çeşitli sanatlar ve el hünerlerindeki kullanımını öğretiyordu. Buna kanıt olarak da Kain'in, en büyük oğlu Enoş adına ve anısına kutsanmış/sunulmuş bir kent kurmasını gösteriyordu. Enoş'un insanlığın yarısının Prensi olduğunu,'soylu bilimi' ve 'yararlı sanatı' geliştirirken yaptıklarını bu 'şahane örneğine' benzetmeye çalışmalarını temin ettiğini kaydediyordu. Kaldı ki Şit'in de aynı yolda yürüdüğünü vurguluyor ve; "O ki, insanlığın diğer yarısının Prensi ve Astronominin ilk geliştiricisi olarak ardından gelen nesillere Geometri ve Masonluğu öğretmekte aynı özeni göstermiş" diyordu.[1]

Enoş, 'Büyük Tufan' kehanetinde bulunuyor, taştan iki sütun dikerek üzerine Bağımsız Bilimleri ve diğer şeyleri işliyordu. Taş sütun Suriye'de İmparator Vespasianus zamanına kadar varlığını koruyordu. Gerek Şit, gerekse Kain'in aileleri 1656 yıl süren eski dünya sürecinde Masonluk bilgileri çerçevesinde bir çok sanat yapıtları gerçekleştiriyorlardı. Nihayet Şit'in ardından 'dokuzuncu olan' Nuh (Tanrı'dan aldığı buyruk ve yönlendirme verisiyle) Büyük Gemi'yi yapıyordu.

> "Bu da ağaçtan olmasına karşın, mutlaka Geometri ve Masonluğun kurallarına uygun olarak imal edilmiştir."[2]

Milat'tan Önce 2247 yılına gelindiğinde Nuh'un üç oğlu; Yafet, Sam ve Ham gerçek Masonlar olarak tufan öncesinin geleneklerini ve sanatlarını, kendileriyle birlikte tufandan sonraya taşımış bulunuyorlardı. Tufan'dan 101 yıl sonra Nuh'un soyunun bir çoğu Şinar Ovası'na gelerek hem isim yapmak, hem de dağılmalarını önlemek amacıyla bir kent kuruyor ve büyük bir kale inşa ediyorlardı. Çok büyük bir yapı kurmanın gururuna kapılan bu insanlar, Tanrı'yı kızdırıyorlardı.

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.18/23.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.18/02 6-027.

"O da onların dillerini karıştırıp, hünerlerini de karmakarışık etti ve bu yüzden dağıldılar."[1]

53 yıllık bir uğraştan sonra dağılan bu insanlar güçlü -ve ayrıcalıklı- bilgilerini uzaklardaki ülkelere götürerek oluşturdukları 'yeni krallıklarının, devletlerinin ve hanedanlarının yerleşiminde' değerlendiriyorlardı. Bu -üstün ve ayrıcalıklı- bilgi bilahare dünyanın pek çok yerinde unutuluyordu. Ancak özellikle Şinar ve Asur'da korunuyordu. Burada en önemli rolü, dağılmadan sonraki monarşiyi kuran Nimrod (Nemrut) oynuyordu. Nimrod 'zorba' anlamına geliyordu. Bu adı ona **Kutsal Aile** -Musevîler- ve Musa veriyordu. Kalde'deki arkadaşları ona Belos, yani 'Efendi' diyorlardı. Sonraları bir çok uluslar/kavimler Bel ya da Baal adı altında ona tapınıyorlardı. Bu isim daha sonra eski kavimlerin Baküs'üne ya da Kus'un oğlu Bar Kus'a dönüşüyordu.[2]

Nimrod; Şinar'da Uruk, Akad ve Kalde bilahare Asur'a giderek orada da Ninova, Rehobot, Kalah ve Resen'i inşa ediyordu. Sonraları Dicle ve Fırat civarındaki bu yerlerde Keldanîler ve Magi olarak anılan bir çok rahip ve matematikçi yetişiyordu. Krallar ve seçkinler bu 'Hayırlı Bilimi' koruyorlardı. İlişkiler ve gelişmeler 'Masonik bir sır' oluşturuyor bu 'sır' etrafında şekilleniyordu.

Şurası kesin ki hem Bilim, hem de Sanat sonraki çağlara ve uzak bölgelere -dil ve lehçelerin karışıklığından korunarak- buradan taşınıyordu.

"Bu,Masonların meslek kurumuna ve eski evrensel 'konuşmaksızın anlaşma' uygulamasına, ayrıca uzaktan da birbirlerini tanıyabilmelerine yol açtı. Ama her kolonide Masonluğun gelişmesini ve kendi belirli ulusal lehçeleriyle iletişimlerini de engellemedi."[3]

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.18/028.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.19/029, 030.

[3] Anderson/Ayfer-Age.-S.19/032.

İbranîce Mısır'a, Mitsraim deniyordu. Bu ad Ham'ın ikinci oğlu Mitsraim'den geliyordu. Mitsraim kolonisiyle birlikte gelip, Mısır adı verilen yere yerleşiyor 'Şahane Sanatı' buraya o getiriyordu. Zira Nil Nehri'nin taşkınları önlem alınmasını gerekli kılıyordu. Bu da Geometri' nin gelişmesini sağlıyordu. Nitekim gelişen Geometri Bilimine ve Mimarîye bağlı olarak burada bir çok antik kentler ve görkemli yapılar meydana getiriliyordu. Piramitler eski krallığın zevkini ve dehasını kanıtlıyordu. Bu piramitlerden biri dünyanın yedi harikası arasında sayılıyor; ölçüleri ve öyküsü, gezginleri ve tarihçileri şaşırtıyordu.

Ham'ın en küçük oğlu olan Kenan'ın onbir oğlu bir süre sonra kentlerini güçlü ve görkemli duvarlarla (surlarla) çeviriyorlardı. Böylece en güzel mabetler ile malikaneleri inşa ettikleri kentlerini koruma altına alıyorlardı. Özellikle Ham'ın Güney Arabistan'daki en büyük oğlu Kuş ile Batı Afrika'daki Put (Fez) son derece başarılı oluyorlardı.

> "İsrailoğulları büyük Yeşu'nun önderliğinde ülkelerine saldırdıklarında, onu böyle düzenli bir şekilde savunulmuş buldular ki; eğer Tanrı, kendilerine özgü halkı namına doğrudan araya girmeseydi, Kenanlılar yenilemez ve elegeçirilemezlerdi."[1]

Nuh'un en büyük oğlu Yafet'in ardılı nesiller de Yahudilerin olmayan adalara giderek Masonluk'ta ve Geometri'de ne denli bilgili ve hünerli olduklarını kanıtlıyorlardı.

Sam'ın soyu da keza, 'Yararlı Sanatı' geliştirmek konusunda benzer olanaklara sahip bulunuyordu. Bunlardan bir kısmı kolonilerini Asya'nın güneyinde ve doğusunda tesis ediyorlardı. Ancak çoğunluğu Asur İmparatorluğu bünyesinde ayrı bir eyalette yaşıyor veya 'başka aileler' ile karışıyorlardı.

İsa'nın -bedensel bakımdan- atası olan Sam'ın bu kutsal kolu, Asur'un 'bilge sanatlarında' becerisini gösteriyordu. Nitekim Babil karı-

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.20/034

şıklığından 268 yıl sonra Milat'tan Önce 1926 yılında İbrahim; Kaidelilerin Ur kentinde Sanatların uygulanmasına yarayan Geometri'yi öğreniyor ve oradan çağrılıyordu. Anderson'a göre (İbrahim); "Bilgilerini dikkatlice İsmail'e, İshak'a ve Ketura'dan doğma oğullarına; İshak da Esav'a, Yakup'a ve oniki Patrik'e öğretmişti. Ancak Yahudiler İbrahim'in Asur öğretilerini Mısırlılara da anlattığına inanıyorlardı.[1]

'Seçilmiş Aile' (Yahudiler) yabancıların arasında yaşadıkları sürece, eskiden beri sadece Askârî Mimarlığı kullanıyorlardı. Fakat 430 yıl süren bu 'gezginlikleri' sona ermeden önce 'Çıkış'a -yaklaşık- 86 yıl kala, Mısır kralları çobanlık araç gereçleri ile savaşta kullanılan askerî donanımlarını bırakmaya zorluyorlardı. Tevrat'ta belirtildiği ve tarih kitaplarında da kabullenilip yinelendiği gibi -Mısır kralları- onları, Mimarlığın bir başka cephesinde, taş ve tuğla işlemede yetiştiriyorlardı. Anderson'a göre; "Vaadedilmiş Topraklara sahip olup en becerili Masonluk'ta ün kazanmalarının öncesinde iyi Masonlar olabilmeleri için Tanrı da bunu gözetti."[2]

Milat'tan Önce 1490 yılında Musa'nın önderliğindeki Musevîler;Arabistan'dan geçerek Kenan'a doğru ilerliyorlardı. "Tanrı'nın esinlendirmesiyle Yahuda Kabilesi'nden Betsalel ve Dan Kabilesi'nden Aholiab, yüreklerini dolduran bilgelikleriyle Ahit Sandığı'nın bulunduğu o pek şanlı Çadırı, yani Tabernakl'ı yaptılar."[3]

Çadır taştan ve tuğladan değildi. Fakat Tanrı'nın dağda Musa'ya gösterdiği örneğe uygun olarak tesis edilmiş güzel bir mimarlık yapıtıydı (Sonradan Süleyman Mabedi'nin de örneğini teşkil ediyordu). Anderson bu Çadır'ın tesis edilmesiyle ilgili olarak şu saptamayı yapıyordu:

"Bundan dolayı Musa, Yahudi Toplumu'nun Kral'ı olduğu gibi, tüm Mı-

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.20/030

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.21/038

[3] Anderson/Ayfer-Age.-S.21/039

sır Öğretisi'ni pek iyi bildiği ve Masonluğun da daha yüce bilgileriyle tanrısal bir şekilde esinlendirilmiş olduğu için GENEL ÜSTAD MASON oldu.

Böylece İsrailoğulları Mısır'dan ayrılırlarken BÜYÜK ÜSTAD MUSA'nın yönetimi altında, iyi öğrenim görmüş bir Masonlar Krallığı oluşturuyorlardı."[1]

Büyük Üstad Musa çöldeyken Masonları sık sık düzenli ve genel bir Loca halinde topluyordu. Onlara akıllıca buyruklar ve görevler veriyordu. Buyruklar ve görevler büyük bir disiplin içinde yerine getiriliyordu. Ne ki bunlar, 'Masonik Sırları' oluşturuyordu. Bu nedenle de ulu orta söz edilmemeleri gerekiyordu.

James Anderson'a göre Kenan ülkesine yerleştikten sonra İsrailoğullarının Masonluk'taki eski oturumları devam ediyordu. Azalmıyor, aksine (yükseklerden gelen özel yönerge ile) pek çok geliştiriyorlardı. Onu daha iyi koruyor; kent evlerini ve önderlerinin saraylarını bu zeminde yapıyorlardı. Tabernakl'ı duruyordu ama, sadece kutsal mimarlıkta geri kalıyorlardı. Bununla birlikte Kenanlıların en güzel yapıtı Filistin'deki Gazze kentinde inşa edilen Dagon Mabedi idi. Çatısı ustalıklı inşa edilen iki temel kolon tarafından taşınan ve beş bin kişi alabilen Dagon Mabedi, Kenanlıların Masonluk'taki güçlü becerilerini ortaya koyuyordu. Bilindiği gibi Dagon Mabedi'nin iki temel kolonu Samson tarafından Filistin'in Efendileri'nin üzerine yıkılıyordu.

Öç: "Hiram'ın Katilleri Yok Edilmeli..."

"Dagon Mabedi ile Sur ve Sidon'daki en güzel yapılar öncesiz Tanrı'nın Kudas'teki Mabedi ile karşılaştırılamaz. O (mabet) ki, İsrail'in en bilge kişisi ve en şanlı Kralı, Barış ve Mimarlığın Prensi Süleyman (Kana bu-

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.21/039.

lanmış bir adam olduğu için bu onurdan uzaklaştırılmış olan Davut'un oğlu) tarafından tanrısal yönlendirimle, bütün dünyanın hayranlığını toplayarak, yedi yıl ve altı ay gibi kısa bir süre içinde başlatılmış ve bitirilmişti."[1]

Masonluk ve Musevîlik tarihi bakımından Kudüs'te inşa edilen Süleyman Mabedi son derece önemli ve belirleyici bir nitelik taşıyordu. Pek çok kaynak Masonluğun başlangıcını bu Mabedin inşa edilmesine dayandırıyordu.

Büyük Üstad Anderson, Mabet hakkında şu bilgileri veriyordu:

"İnşaatta işçilerin aletlerinin sesi hiç duyulmamıştı. Oysa Süleyman'ın buyruklarına göre işi yürütmek üzere çalışan 3 bin 600 Prens ya da Üstad-Mason yönetiminde, dağda 80 bin taş kesicisi ya da Kalfa ile birlikte 70 bin işçi vardı, hepsinin toplamı 153 bin 600 kişiydi. Toplama olanların dışında Lübnan dağlarında Adoniram'ın yönetiminde olup Sidonlularla vardiyaya girerek çalışanlar 30 bin kişiydi. Hepsinin toplamı 183 bin 600 ediyordu. Bu kadar çok sayıda hünerli Mason için Süleyman Masonlarını ve marangozlarını Kudüs'e, Lübnan'ın birinci sınıf sedirlerini de en yakın liman olan Hayfa'ya gönderen Sur Kralı Hiram ya da Huram'a çok şey borçluydu."[2]

Süleyman Mabedi'nin inşasında önemli bir rol oynayan; öyküsü, 'Masonik ritüellerde' ayrıcalıklı olarak ele alınan 'Dul Kadının Oğlu Hiram Usta' da, Sur Kralı Hiram tarafından Süleyman'a gönderiliyordu. Bu konu Tevrat'ta, yani Eski Ahit'te şöyle anlatılıyordu:

"...Ve işte, senin hünerli adamlarınla ve baban efendim Davud'un hünerli adamları ile beraber kendisine bir yer verilsin diye hüner ve anlayış sahibi bir adamı, benim Huram (Hiram) Baba'yı gönderdim. Dan kızlarından bir kadının oğludur ve babası Surlu bir adamdı. Altın ve gümüş tunç, demir, taş ve kereste, erguvanî, lacivert ve ince keten ve kır-

---

[1] Anderson/Ayfer- Age.-S.22/ 041,042,043.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.22/043.

mızı işlemede ve her çeşit oyma işinde ve her çeşit icadda hünerlidir."[1]

Burada yeri gelmişken kaydetmek gerekir ki; Tevrat'ta adı Hiram olan veya/ve Hiram'a benzeyen üç kişiye daha rastlanıyordu. Bu adların geçtiği metinler şöyle idi:

Sur Kralı Huram: (II Tarihler, II.II) "Ve Sur Kralı Huram Süleyman'a gönderdiği yazı ile cevap verdi: Rab kavmini sevdiği için seni onlara Kral etti."

Tunç işçisi Hiram: (Krallar I, VII, 13)

"Ve Kral Süleyman gönderip Sur'dan Hiram'ı getirtti. Naftali sıptından dul bir kadının oğlu idi ve babası Surlu bir adamdı, tunç işçisi idi..."

Sıpt reisleri arasında bir de İram adı geçmektedir: (I. Tarihler I, 54)

"Ve Edom'un emirleri... emir İram."

Kral Süleyman'ın hizmetkârlarından Adoniram: (I. Krallar, IV, 6)

"Ve Abda'nın oğlu Adoniram angaryacıların başında idi."

Kısacası Hiram adını şu kişiler taşıyordu:

1. Mimar Hiram, 2. Sur Kralı Hiram, 3. Angaryacıların başı Adoniram.[2]

Tanju Koray'a göre İbranî dilinde Hiram 'yüksek hayat' anlamına geliyordu. Huram; 'temiz yürekli' demekti. Hiram Abi 'Hiram babam', Adon-Hiram ise 'İlahi Hiram' manasını taşıyordu.[3]

Hiram Efsanesi Masonluk bakımından büyük anlam içeriyordu. Bu nedenle de Ustalık (Üstadlık) derecesi olan Üçüncü Derece Çalışma Usulü'nde (3. Derece Ritüeli'nde) bu konu kapsamlı olarak ele alınıyordu. Ritüel'de efsane şöyle anlatılıyordu:

---

[1] Kitab-ı Mukaddes-Tevrat-ı Şerif yahut Eski Ahit kitabı-Kitab-ı Mukaddes Şirketi-İstanbul, 1976-S.430-11. Tarihler, Bap 2/13, 14.

[2] Çırak, Kalfa, Usta-Tanju Koray-Cesar Rigo Basımevi, İst. 1973-S.102, 103.

[3] Çırak, Kalfa, Usta-Age.-S.103.

"Pek Muazzez Refikimiz, öyle ise felaketimizin hikayesini dinleyiniz.

Bizim her türlü kemâli (olgunluğu) nefsinde toplamış bir üstadımız vardı. Adı Adon Hiram Abif idi. Bir dul kadının oğlu olup şarkta doğmuştu. İyi bir mimar olduğundan Sur Hâkimi onu Hazreti Süleyman'a göndermiş, o da isimsiz bir mabud için ilk defa yaptırdığı Mabedin inşasına onu memur etmiş idi.

Hiram'ın maiyetinde bir çok insan vardı. Okur yazarların pek çok olduğu o devirde Hiram maiyetindekileri liyakatlarına göre Mübtedi (acemi, çırak), Refik (arkadaş, yoldaş-kalfa) ve Usta (Üstad) namları ile üç sınıfa ayırmıştı. Her sınıf(ın) mensupları birbirlerini, kendilerine öğretilen kelimeler, işaretler ve temaslar ile tanırlardı. Mübtediler ücretlerini (B)sütununun, Refikler (J) sütununun yanında, Ustalar ise Hücre-yi Vasatiyede (Orta Hücre) alırlardı. İnşaat tamam olacak raddeye geldiği sırada üç ahlaksız; Refik, Usta mertebesini kazanamadıklarından Usta olarak tanıtacak kelimelerle işaret ve temasları Hiram'dan zorla almak için ittifak ettiler. Kelimeler bütün medeniyet aleminde aynı olduğundan başka memleketlerde kendilerini Usta tanıtmak istiyorlardı. Ananeye göre cehl ile kızıp ve hırsın mücessem timsali (sembolü) olan bu hainler; Hiram'ın, amele öğle yemeğini yediği esnada. Mabede girmeği adet edindiğini bildiklerinden, o zaman harekete geçmeğe karar verdiler.

İkinci Nazır – Refikim, yanıma geliniz ve neler vukua geldiğini dinleyiniz. Usta Hiram inşasına memur edildiği muazzam eserin ikmal edilmekte olduğunu görmekten mütehassıl (hasıl olan) meserretle öğle vakti Mabed'e girdi. Mukaddes mahalle gidip kalp rahatı ile ibadet etti. Mabed'in cenub (güney) kapısından müsterihane ve hayırhahane çıkıyordu. Bu sırada hainlerden biri karşısına çıktı ve Ustalara ait kelimeyi istedi. Hiram sükunetle cevap vererek 'Usta kelimesi böyle istenilmez ve bu suretle de verilmez. Bir gün gelecek ki sen onu sây-u gayretinin (çalışma gayretinin) mükafatı olarak alacaksın. Refikim haydi, işine dön' dedi.

Refik bu redden münfail olarak elinde bulunan ağır bir cetvel ile Mimarı'n omuzuna şiddetle vurdu.

(İkinci Nazır çekici ile Refikin sol omuzuna dokunur ve yavaş sesle Birinci Nazırın yanına gidiniz, der. Refik Birinci Nazırın yanma gider.)

Birinci Nazır – Hiram kanlar içinde döndü ve garb (batı) kapısından çıkmak istedi. Orada da ikinci hain karşısına çıktı ve kendisinden Usta kelimesini istedi.

Hiram vazifesine sadık kalarak ona da evvelki Refike söylediği sözlerle cevap verdi. Bu refik de ümidinin boşa çıktığını görünce elindeki gönyeyi hiddetle Hiram'ın sağ omuzuna vurdu.

(Birinci Nazır çekici Refik'in sağ omuzuna dokundurur ve yavaş sesle Pek Muazzez Üstad'ın yanına gidiniz, der. Refik Pek Muazzez Üstadın karşısına gidip durur.)

Pek Muazzez – Hiram ıztıraptan meftur olarak şark (doğu) kapısına doğru yürüdü. Halbuki orası da üçüncü hain tarafından tutulmuştu. 'Usta kelimesini bana da ver' diye bağırıyordu.

Hiram pek mustarip olduğundan başı ile red işareti yaptı. Refik gazapla elindeki çekici Hiram'ın kafasına indirdi ve Hiram'ı öldürdü."[1]

Üstadlık derecesinin Tekris töreninde dile getirilen Hiram Efsanesi burada bitmiyordu. Öykü şöyle devam ediyordu:

"**Pek Muazzez** – Üç katil işledikleri cinayetten korkarak cenazeyi kapının önüne götürüp üzerini tahtalar ve taşlarla örttüler. Gece olunca cesedi dağa nakil ile defnettiler ve mezarın üzerine akasya dalları diktiler. Hiram'a pek çok teveccühü olan Hazreti Süleyman,onunla üç Refikin ortadan kaybolduklarını haber alınca neler vuku bulduğunu teferrüs etti (sezdi). Hiram'ın hâlet-i nezi'de Usta kelimesini ifşa etmiş olması endişesi ile yerine cenazenin bulunup meydana çıkarıldığı zaman telaffuz edilecek ilk sözlerin ikamesini kararlaştırdı.

---

[1] Türkiye Mason Derneği-Türkiye Yüksek Şurası-Üçüncü Derece Çalışma Usulü-Üstadlık derecesi mesai rehberi-Yeni Fazilet Basımevi-S.12,13,14.

Bu sırada Mabedi, zulmet kaplamış, mesai hercümerç olmuş idi. Cehil, aletleri karmakarışık etmiş; kibir, evrakı aşırmış; hırs dahi Usta mevkiinde kumanda etmek iddiasında bulunarak ameleyi birbirine düşürmekten başka bir şey elde edememişti.

Refikim, kederimizin sebebini şimdi anladınız. Matemimize layık olduğu derecede samimiyetle iştirak edeceğinizi ümit ediyoruz."[1]

Hiram Efsanesi ile ilgili gelişmeler bununla kalmıyordu. Fazla ayrıntılara girmemek amacıyla IX. Derece'nin Çalışma Rehberi'nde yer alan bir bölümü kaydetmekle yetinmekte fayda var:

"**Pek Muktedir** (ki burada Süleyman'ı temsil ediyor) - O halde oturunuz. İlk önce şunu müjdeleyeyim ki Rose-Croix Hâkim Şapirti'nin kararına uyarak, size şu andan itibaren 5,6,7 ve 8'nci derecelere mahsus imtiyazları veriyorum; bunlara ait malûmâtı daha sonra alırsınız. Şimdi 9'uncu dereceyi ikaaf (yapmak,etmekten) edebilmemiz için dikkatle dinleyiniz!

Stolkin Birader, erişmeyi aradığımız maksat ve gaye nedir?

Stolkin – Üstad Hiram öldü.

Pek Muktedir – Bu sözler neyi ifade eder?

Stolkin – Mabed'in işleri yüzüstü kaldı.

Pek Muktedir – Niçin?

Stolkin – Çünkü Hiram"ın katilleri hala yaşıyor.

Pek Muktedir – Bu sözlerle neyi anlatmak istiyorsunuz?

Stolkin – Beşer zekâsı karanlıklar içerisinde doğmuştur. Yavaş yavaş ve zorlukla nurlu ziyaya doğru gidiyordu. Lakin beşer zekâsı öldürüldü.

Pek Muktedir – İşitiyorsunuz! Hiram, zekânın timsaledir. Onun yorulmak bilmez çalışmalarıyla Mabed'in sütunları her gün biraz daha yükseliyordu. Lakin hainler çalışmaları durdurmağa muvaffak oldular;

---

[1] Üçüncü Derece Çalışma Usulü-Age.-S.14, 15.

bu cinayet canavarca bir cinayettir.

Stolkin Birader, arkasından koştuğunuz maksat nedir?

Stolkin – Üstad Hiram öldürülmüştür.

Pek Muktedir – Tekrarladığınız bu sözlerle neyi kastediyorsunuz?

Stolkin – Mabed'in işleri yüzüstü kaldı.

Pek Muktedir – Niçin?

Stolkin – Çünkü Hiram'ın katilleri hala yaşıyor.

Pek Muktedir – Bu sözleri de tekrarlıyorsunuz. Ne demek istiyorsunuz?

Stolkin – Mabed amelesi, tehlikelerden yılmamalı, azimli, olmalı.

Pek Muktedir – Niçin?

Stolkin – Çünkü Hiram'ın katillerini yok edebilmelidirler.

Pek Muktedir – Peki! (namzede hitab ederek) Kardeşim, bizlere katıldığınızdan beri siz de bizimle birlikte, çalışmaların yüzüstü kalmasına ağlamakta devam ediyorsunuz. Beşeriyet kötü bahtlıdır. Cehalet ona nefes aldırmıyor. Kötülükler onu fesada uğratıyor, batıl itikatlar ona işkence ediyor. Fakat, ebediyete kadar hep böyle ağlayıp duracak değiliz; artık harekete geçmek zamanı gelmiştir. Bu işte size de güvenebilirmiyiz?

Namzed – Evet!

Pek Muktedir – Siz bu dereceye (IX. Derece) yükselmek istemekle, korkunç ve tehlikeli vazifeye kur'a ile seçilecek olanlar arasına girmek istiyorsunuz. Bu hususta ısrar ediyor musunuz?

Namzed – Evet!

Pek Muktedir – Merasim Üstadı Biraderim. Bu Mason bütün vazifelerini ifa etmiş midir?

Merasim Üstadı – Bütün kardeşlerim ifa ettiğini söylüyorlar.

Pek Muktedir – Muhakkik Birader, namzedin cesaretini tekeffül (kefalet) ediyor musunuz?

Muhakkik – Bütün kardeşlerim ona güveniyorlar.

Pek Muktedir – Stolkin Birader, Hiram'ın katline namzedin iştirak etmediğine dair bana teminat verebilir misiniz?

Stolkin – Ondan şüphe eden olmadı.

Pek Muktedir – Onun masum ve kabahatsiz olduğuna emin misiniz? (Sükût) Hiram'm katilleri de insan değil mi? Cevap veriniz! (Sükût) Niçin cevap vermiyor, susuyorsunuz?

Stolkin – Pek Muktedir Üstad, ben insanın vicdanına nüfûz edemem.

Pek Muktedir – (Cesareti kırık bir eda ile:) Pek Doğru, o halde ne yapmalı? (Sükût)

Stolkin – Pek Muktedir, ben bu zatın cehaletle, batıl itikatlarla, zulüm icrasıyla kadrini ve şerefini alçaltmayan bir Mason olduğunu temin ederim.

(Bu sırada Merasim Üstadı veya daha önceden bu vazifeye memur edilecek bir Birader Mabed dışarısına çıkarak kapıya gayrımuntazam vurur.)

Muhakkik – Müfettiş Birader, kapıya gayrımuntazam vuruluyor?

Stolkin – Bakınız, bu yabancı kimdir?

Muhakkik – (Kapıyı aralayarak) Vuran kimdir, Meclisi kim rahatsız ediyor?

Merasim Üstadı – (Dışardan seslenerek) Pek mühim bir haber getirdiğini ve ancak Üstada söyleyebileceğini ifade eden bir yabancı.

Stolkin – (Yukarıki cümleyi aynen tekrar eder.)

Pek Muktedir – 0 halde getiriniz! Lakin ona daha önceden haber veriniz ki, maksadı mühim haber getirmiş olmak bahanesiyle hakkı olmayan bir yere girmek ise, bu hareketi cezasız kalmaz.

(İçeriye alınan yabancı ilerler, önüne doğru eğilir ve kollarını göğsü üzerinde bağlayarak ayakta durur.)

Pek Muktedir – Kimsin? Nereden geliyorsun?

Yabancı – Adım Miamine oğlu Pharos'dur; Japu dağında çobanlık

ederek geçinirim.

Pek Muktedir – Bize vermek istediğiniz haber nedir?

Yabancı – Pek Muktedir Üstad. Kaybolan bir hayvanımı üç günden beri arıyor, dağda akla gelmeyen her kovuğa girip çıkıyordum. Nihayet, hayvanın izlerini takip ederek bir mağaranın önüne vardım. Kapısı çalılarla kapatılmıştı. Karanlık basarken gizlice mağaranın içerisine baktım ve üç adam gördüm. Konuşmalarını dinleyince anladım ki, bunlar Mabed Mimarını öldürenlerdir. Bunun üzerine, kendilerine hissettirmeden oradan çekildim ve size haber vermek için buraya geldim.

Pek Muktedir – Bu mağarayı gene bulabilirmisin?

Yabancı – Şüphesiz. Çünkü geçtiğim yolları iyice belledim.

Pek Muktedir – Pekala! Hizmetini kabul ediyoruz. Muhakkik Birader. Bu yabancıya iyi bakılsın. İstirahat ettirilsin. Ta ki yola çıkabilecek bir hale gelsin.

(Muhafız yabancıyı alarak dışarıya çıkarır.)

Pek Muktedir – (Namzede hitab ederek) Bina Emini Üstad Kardeş, sizi hemen tecrübeden ve imtihandan geçirmek istiyoruz. Müntahap Biraderler katilleri takibe çıkmak üzere bulunuyorlar. Siz de onlara arkadaşlık etmeğe hazır mısınız?

Namzed – Evet Üstad

O halde, sizi bekleyen vazife yerine gidiniz! Lakin onları öldürmekten sakınınız ve ancak yakalayarak buraya getiriniz. Ta ki onları muhakeme ederek işledikleri cinayetten dolayı layık oldukları cezaya çarptırılmaları mümkün olsun!

(Namzedler Merasim Üstadı'nın refakatinde Mabed dışarısına çıkarılır ve Pek Muktedir tarafından şu izahât verilir.)

Pek Muktedir – Kardeşlerim, birazdan bu Masonların kıymetini anlayacağız. Şimdi o, insanın ruhunu öldüren, zekâyı boğan, çalışmayı köstekleyen adamın yanına gidiyorlar. Abiram, devlet idaresini cebir ve tazyik altına alan mutaassıbı temsil eder. Namzedler işte onun karşısın-

da, ellerinde hançerler olarak dikilecekler... Ne yapmak lazım? Ananelerimiz Masonluğun bu dakikada namzede tevcih ettiği müthiş sual hakkında her birerlerinizin ne düşündüğünü bildirmenizi istemeğe beni mecburi tutuyor (sükût). Nereden geldiğimizi, nerede olduğumuzu ve ölümün bizleri ne hale koyacağını kesin olarak bilemiyoruz. Hiç bir şey yeniden başlamıyor. Hiç bir şey sona ermiyor. Lakin herşey ardsız ve arasız değişip duruyor. İnsanın hayatı, gecenin sonsuzluğundan bir dakika için çıkmış bir kıvılcımdır; içten gelen bir ses, 'onu görmek ve öğrenmek için acele et', der durur.

Uçsuz bucaksız ufuklar onun önünde açık ve serilidir; Lakin onu görebilmesine bir engel manidir. Bu engeli nasıl kaldırmalıdır?... Hiram'ın katili onun önündedir. Bunu öldürmeğe hakkı var mı? (sükût) Herbiriniz kendi kendine şu suali sormalıdır: Ben ebedî geceden çıkmış bir noktayım. Bir az sonra yine oraya döneceğim. Hiram'ın katili benim için de bir engeldir... Onu öldürmek hakkım mıdır? (sükût)

Aranızda, şayet biri çıkar da Hiram'ın katili ölmüş veya ölmemiş, bana ne? Bu hususta bence hakikati görmekle yalana inanmak arasında hiçbir fark yoktur, derse o Fran-Mason değildir (sükût). Biz birbirimizi destekleyen, birbirimize yardım eden bir zümreyiz; başkaları için 'Ondan bana ne?' diyen Mason değildir.

Cehalet ve zulüm alınlarımızı yere doğru eğmektedir... Masonluk kurtulabilme mesaisidir. Kardeşlerim, nefislerinizi mürakabe edin!

(Bu sırada Merasim Üstadı, namzedlerle ve yanındakilerle kapıya gelir ve vurur:) 00-00-00-00-0

Stolkin – Pek Muktedir! Bir Müntahab Üstad kapıya vuruyor.

Pek Muktedir – Bakınız, bizim tefekküratımızı ihlal eden kimdir?

Stolkin – Pek Muktedir!Bunlar vazifeden dönen müntahablardır.

Pek Muktedir – Girsinler! (İlk önce, elinde kan lekeli bir hançer olduğu halde bir namzed girer ve onu diğerler takip eder.)

Pek Muktedir – Elinizde kana bulanmış bir hançer olduğu halde,

buraya gelmeğe nasıl cesaret ettiniz?

Namzed – Pek Muktedir, Hiram'ın katillerini öldürdüm.

Pek Muktedir – Yazıklar olsun size. Kardeşim! Bizim emrimizi saymadınız. Adalet'e ait kanunî hak olan bir işi siz kendiliğinizden gördü ve bir caniyi mahkemelerden kurtarmış oldunuz. Kendinizde başka birini öldürmek hakkını bulmak gurur ve kibiriyle kendi kendinizi bir katil yaptınız ve bu sebeple kanun hükümleri sizin hakkınızda tatbik olunacaktır. Böyle birbiri ardı sıra cinayetlerle beşerin hürriyete kavuşabileceğini sanıyormusunuz?

Merasim Üstadı – Bu Biraderi itham etmekte acele etmeyiniz, Pek Muktedir? Arkadaşlarımızdan ayrılmıştık. Abiram'ı bir mağarada uyuyor bulduk. Onu yakalamak istiyorduk. Fakat gürültüden uyandı. Fırladı, elindeki hançerle Joabert'in üzerine saldırdı. Bu da kendisini savunmak için onun kafasına vurdu, 'Nekah' diye bağırdı. Mütecaviz öldü, düştü.

Oradaki çeşmeden susuzluğumuzu giderdikten sonra mağaradan çıkarak öteki kardeşlerimize iltihak ettik ve haberi size ulaştırmak için buraya geldik.

Pek Muktedir – Görünüşe göre hüküm vermekle, hakikaten acele etmiş oldum. Mevcut ahval ve şeraitin ve bilhassa nefsinizi müdafaa edebilmek lüzumunun, emirlerimize muhalif hareketi icap ettirdiğini öğrenmekle memnun oldum. Lakin ne de olsa, bu vak'a bizim için bir ders teşkil eder. Kendi ıztırâr (mecburiyet) ve arzularımızın asla adalet mefhumuna tekabül edemeyeceğini ve şahsî menfaatlerimizin cemiyet menfaatleri yerine tutulamayacağını bilmeli ve öğrenmeliyiz. Şunu da unutmayalım ki, her hangi bir şahsın elindeki hançer, yerinde kullanılmış olsa dahi, asla adaletin ve hakikatin bir vasıtası olamaz.

Kardeşlerim, sizler Hiram'ın katilleri karşısındaydınız. Onları bulduğunuz mağara sizin kendi vicdanınızdır ve işte orada katileri bulabilirsiniz. Cehaleti ortadan kaldırmak için düşmanınızı vurabilirsiniz. He-

veslerinize karşı zaafınızı, hırsınızı, hodbinliğinizi, gururunuzu da vurabilirsiniz. Biz sizi buraya bazı defa sizi talim için, bazı defa de başkalarını talim için çağıracağız... Buraya gelmemek için bahaneler bulacaksınız, hariçteki işlerinizden fırsat bulamadığınızı ileri süreceksiniz. Lakin hakikatte asıl kusur, ihmal ve teseyyübünüzden olacaktır. Bunu da vurmağa, önlemeğe cesaretiniz var mı?

Zamanınızdan birazını da bize ayırmanızı istediğimiz vakit,buraya gelerek iyilik ve doğruluk kaynağından içebilmek için hariçteki zevklerinizden vazgeçebilecek misiniz?

Şayet paranıza ihtiyacımız olursa yahut hayırlı bir işin husulünü sağlamak için sizden küçük bir meblağ isteyecek olursak, eğlencenize tahsis ettiğiniz masraftan bir kısmını işimize ayırmayı göze alabilecekmisiniz? İşte sizden beklediğimiz hançer darbeleri bunlardır. Bu hususta size güvenebilir miyiz?

Namzed – Evet!

Stolkin – Kardeşlerim, müntehibler arasına girebilmeniz için taahhütlerinizi ifa ettirmeden önce size, vazifelerinizi açıkça bildirmeliyim.

Masonluğun ilk derslerini almış bulunuyorsunuz. Bunlar sizi iyiliği, güzelliği seven, akıl ve hikmete uyan bir insan haline getirmemiş ise çok yazık! Şimdiye kadar Masonluğun talim ve telkin tarafını tetkik ettiniz. Bundan sonra artık mücadele devresine giriyorsunuz. Bu durum size insanlığın iyiliği için mücadele etme mecburiyetini tahmil ediyor. Bundan böyle vaat ve tahammülleriniz, sadece haysiyet ve şeref üzerine verilmiş sözlerden, ketumiyet, iffet ve istikamet gibi müphem vecibelerden ibaret kalmayacak. Vâzıh ve müsbet taahhütlerde bulunacaksınız. Sizden vicdanımızın razı gelmeyeceği bir şeyi yapmanızı asla isteyecek değiliz; kendi hür iradenizin icaplarından vazgeçmenizi de isteyecek değiliz. **Ancak, bizim müzakere ve mütalaa neticesinde kabul ettiğimiz ve bir karara bağladığımız fikirlere karşı gelmemenizi isteyeceğiz. Bütün mesai hakkında fikrinizi ve mütalaanızı bildirebilirsiniz. Fakat muattal (hareketsiz, boş, battal) ve hükümsüz kal-**

ması için kararımıza karşı gelemezsiniz.

Pek Muktedir – Şayet Masonluk idealine inancınız ve güveniniz yoksa buradan çekilip gidebilirsiniz. Sizi biz çağırmadık, siz kendiliğinizden geldiniz. Mesainizin iflası ve ikmali için kemiyet (nicelikler) bizce ehemmiyetsizdir. Bize sebatlı ve sözünün eri insanlar lazımdır. Düşmanlarımızın artık zindanları ve cellatları kalmadı. Lakin hala kuvvetli silahlarıyla karşımızdadırlar. Onların vasıta olarak kullandıkları ahlak fesadına mukavemet edebilecek misiniz? Halk hiddetine, idarelerin zulümlerine, servetin tehlikelerine, haysiyet ve şerefimizin sui-zan altında kalmasına tahammül edebilecek misiniz? Cevap veriniz.

Namzed – Evet!

Pek Muktedir – Şövalye kardeşlerim, nizam vaziyeti alalım. Yeni müntahab şövalyelerimizin taahhütlerini dinlemeden önce, şapitrin dokuz ziyasını (ışığını) yakalım ve bunu yaparken bu ziyaların temsil ettikleri ve bize yol gösteren şövalyelik faziletlerini hatırlayalım.

(Vazifeliler şamdanlara yaklaşırlar ve her biri dokuz ziyadan birini yakarken şu aşağıdaki dokuz kelimeyi telaffuz eder:)

Hatib – Halisiyet!

Muhafız – Cesaret!

Merasim Üstadı – Fedakarlık!

Muhakkik – Metanet!

Hazine Emini – Sadakat!

Katib – Âlicenaplık!

Hatib – Feragat!

Stolkin – Kahramanlık!

Pek Muktedir – (Tek ziyayı yakarken) Vatanseverlik!

Şövalyelik faziletleri bizleri cesaretlendirsin ve Masonluğun ve yurdumuzun bizden istediği vazifeleri bizlere ilham etsin!

Katib – Amin!

Umum – (Vazifedarlar yerlerine geçtikten sonra) Merasim Üstadı;

Kardeşlerim. Namzedi şarka (doğuya) getiriniz. Kardeşim! İşte ifa edeceğimiz taahhütler bu levhada yazılıdır. Lütfen yüksek sesle kendiniz okuyunuz:

Taahhüdât

"Ben ... Kainatın Ulu Mimarı ve şu yüksek heyet huzurunda, namuslu bir insan ve bir Mason olarak, şu kılıç üzerine yemin ederim ki, Dokuzlar Müntahabı Şövalye olarak bana tevdi olunan sırları hariçte de, alt derecedeki bir Masona da ifşa etmeyeceğim;

Yemin ederim ki, mesleğimizi ve mesleğimizin şeflerini ve azalarını, bütün kardeşlerimi, elimde bulunan imkanların kâffesiyle müdâfaa edeceğim;

Yemin ederim ki, daha yüksek vazifeleri ihmal etmemek şartıyla, halkı talim ve tenvir için bütün kuvvetlerimi, gayretlerimi ve gelirimi seve seve sarfedeceğim; hataları kökten kaldırmağa ve hakikati yaymağa çalışacağım.

Vaadlerimde hulf etmek (verdiği sözü tutmamak) bedbahtlığında bulunursam kendimi feda etmeğe ve her türlü hakarete razıyım."[1]

Yeri gelmişken hemen kaydetmek gerekir ki Operatif Masonluk döneminde cereyan eden olaylar ve efsaneler; Spekülatif Masonluk döneminde Localardaki faaliyetleri düzenleyen çalışma rehberlerindeki sembol ve rumuzlara kaynaklık yapıyordu. Nitekim Hiram Efsanesi de aynı şekilde 9. Derece'ye kadar çalışma rehberlerinde bölümler halinde anlatılıyor; her derecedeki Masonlara bu bölümlerin güncel olarak neyi simgelediği ve sembolize ettiği hazmettirilerek azar azar öğretiliyordu. Nitekim; Hiram'ın öcünün alınması olayı da Rose-Croix Şövalyeleri'ne veya Dokuzlar Müntehiplerine anlatılırkan; bu olayın simgelediği yükümlülükler ve bu yükümlülüklerin yerine getirileceği konusunda ettirilen yeminler de bir 'sır' olarak 'Seçilmiş Şövalyelere' tevdi ediliyordu.

---

[1] Eski ve Kabul edilmiş İskoç Riti, IX.Derece Çalışma Rehberi-İstanbul, 1958-S.11-22.

Mabet'ten ve Süleyman'dan Sonra...

Hiram Usta'nın, inşasında çalıştığı 'Süleyman'ın Mabedi' Masonluk tarihinin önemli bir aşamasını teşkil ediyordu. Bu Mabet için yapılan, şaşılacak derecede yüksek harcama tam ve yetkin olmasını sağlıyordu. Mabed'in ilk hazırlıklarını Kral Davut gerçekleştiriyor; onu, ondan daha zengin olan oğlu Süleyman izliyordu. İsrailoğullarının bütün varlıklı kişileri ve komşu krallar altın, gümüş ve değerli mücevherler vererek bu Mabet için yapılan harcamalara katkı ve katılımda bulunuyorlardı.

Tapınağın çevre duvarlarının boyu 7 bin 700 ayaktı. Paros mermerinden yapılma 1453 sütun ve onun iki katı kadar yarım kolon; hepsinin çeşitli stillerde yapılmış görkemli başlıkları bulunuyordu. 2 bin 246 penceresi vardı. Çok değerli dekorasyonla döşenmişti.

> "Hiç bir kutsal yapı onunla karşılaştırılamaz. Kesinlikle uyumlu ve güzel ölçüleri, doğusundaki görkemli terası, batısındaki şanlı ve saygın Sanctum Sanctorm, krallar, prensler, rahipler, Levililer, İsrailoğulları ve hatta Yahudi olmayanlar için yapılmış hoş ve uyumlu daireleriyle bütün uluslar için evrensel bir tapınaktı."[1]

Bu Mabet'te kişi başına bir arşın kare yer düşüyor ve bina 300 bin insanı alabiliyordu. Bu Mabet, o zamana kadar imar edilen Masonik yapılar arasında tam anlamıyla bir 'başyapıt', daha doğrusu bir 'baş harika' teşkil ediyordu. Konsekreasyonu ve kutsanması Kral Süleyman tarafından gerçekleştirilen Mabet (Anderson'a göre)Tanrı'nın lûtfuydu:

> "Tanrı kendi seçilmiş halkına, yukarıda söz edilen görkemli çadırı yapmaları ve sonunda şanının özel parıltısına uygun bu göz kamaştırıcı binayı inşa etmelerini buyurma lûtfunda bulununcaya kadar, hiç bir zaman yetkinleştirilememişti. Kefaret örtüsü üzerindeki Kerubiler arasına yerleşerek, oradan onlara sık sık vahiysel buyruklarını iletmişti."[2]

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.24-25/051, 053.

[2] Anderson/Ayfer-Age. -S.25/054.

Mabet kısa zamanda tüm kavimlerin hünerli sanatçılarının ilgisini çekiyor, bunlar bakımından bir cazibe ve -bir bakıma- eğitim merkezi haline geliyordu. Bunlar Mabedi -izin alabildikleri oranda- inceliyor, kendine özgü yetkileri hakkında bilgi edinmeye çalışıyorlardı. Böylece, diğer kavimlerin mimar ve sanatkarları, 'mimarlığın bilgeliği ve hünerleri' konusunda İsrailoğulları'nın ne kadar gerisinde kaldıklarını farkediyorlardı.

"Bilge Kral Süleyman Kudüs'teki Loca'nın Büyük Üstadı, bilgili Kral Hiram Sur'daki Loca'nın Büyük üstadı ve esinlenmeli Hiram Abif işin üstadı iken; Masonluk, doğrudan cennetten gelen gözetimin ve yönetimin altındaydı. Soylular ve Bilgeler, akıllı ustalara ve zanaatkarlara yardım etmeyi kendileri için bir onur saydıklarında ve GERÇEK TANRI'nın Mabedi, en yetkin örnek olarak bütün gezginlerin Harikası olduğunda, geri döndükleri zaman kendi ülkelerindeki mimarlığın buna göre düzenlenmesini sağladılar."[1]

Bu 'Baş Harika' kısa zamanda diğer inşa edilen mabetlerin mimarîsinde etkisini göstermeye başlıyordu. Mabedin inşaatında, Hiram-Abif'in emri altında bir çok sanatçı çalışıyordu. Mabet tamamlandıktan sonra bu zanaatkarlar Suriye, Mezopotamya, Asur, Kalde, Babil, Med ve Pers ülkelerine dağılıyorlardı. Oralarda 'bağımsız ve şahane sanatı' seçkinlerin hür çocuklarına öğretiyorlardı. Bu öğrencilere hükümdarlar sahip çıkıyor, bir çok görkemli yapının inşasını gerçekleştiriyorlardı. Nitekim, bu Masonların her biri kendi bölgelerinin Büyük Üstadı oluyorlardı. Hatta Hindistan'a gidenler, mesleğini burada icra edenler bile oluyordu.

'Fakat hiç bir ulus, ne de hepsi bir arada İsrailoğullarını geçmek bir yana dursun, Masonluk'ta onlarla boy ölçüşemezlerdi ve dolayısıyla onların Mabedi bir değişmez örnek olarak kaldı."[2]

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.25/055.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.26/ 056, 057.

Bununla birlikte M.Ö.588'de, yani inşaasından 416 yıl sonra Kral Nebukadnazar; hem Masonluğunu 'Mabedin işçiliğinin güzel gücüne ve harikûladeliğine' yükseltemediği için ve hem de savaşın öfkesine yenilerek Mabedi yıkıyordu. Tüm savaşlar bitip barış ilan edilince mimarlığa heves ediyor ve Büyük Üstad Mason oluyordu.

Yahuda'dan ve diğer ülkelerden esir ederek getirdiği zeki sanatçıları kullanarak büyük bir 'imarı' gerçekleştiriyordu. Babil'in surları, kenti, sarayları, asma bahçeleri, köprüsü ve Mabedi inşa ediliyor, tüm bunlar dünyanın üçüncü harikası oluyordu. Ne var ki Mabed, Süleyman'ın Mabedi'nin gölgesinde kalıyor, ona yetişemiyordu.

Yahudi tutsaklar Nebukadnazar döneminde görkemli binaların yapımında yardımcı oluyor, çalışmaktan geri kalmıyorlardı. Bu nedenle Masonluk'taki bilgi ve becerilerini koruyorlardı. Hatta Kutsal Mabedi ve Salem kentini eski temelleri üzerine inşa edebilme yeteneğini sürdürüyorlardı.

> "Büyük Kurus, Tanrı'nın dileği uyarınca aldığı kehanet ve eriştiği vecdi ile böyle yapılması için bir buyruk ya da ferman yayımlamıştı."[1]

Şaltiel, Davut'un soyundandı ve Süleyman'ın kardeşi Natan'dan geliyordu. Kurus, Şaltiel'in oğlu Zorobabel'i tutsakların başı (belki de prensi) ve Yahudilerin önderi olarak tayin ediyordu. Onun liderliği altında İsrailoğulları Kudüs'e dönüyor, İkinci Mabed'in temelini hazırlıyorlardı. Sonunda Pers Kralı Darius'un 6. yüzyılında Başlık Taşı,yerine konuluyordu. Zorobabel'in Mabedi, Süleyman Mabedi'ne göre çok küçüktü. Onun kadar zengin donanıma sahip değildi. Üstelik Musa'nın kutsal emanetleri de içinde yoktu. Fakat yine de Süleyman Mabedi'nin temelleri üzerine kurulmuş bulunuyordu.

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.28/067,068.

Zorobabel Olayı ile o zamana kadarki gelişmeler 'Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti' ne göre XV. Derece Çalışma Rehberi'nde kapsamlı biçimde- bu derecenin adayı olan Masonlara-şöyle anlatılıyordu:

"Muhterem Birinci Nazır Birader, biz bu kimselere bütün mülahazalarımızı verdik. Onların düşüncelerini aydınlattık. Çalışmaları için onları cesaretlendirdik. Hürriyetlerini tekeffül ettik. Bizden başka ne bekleyebilirler?

I. Nazır – Kardeşim, her şeyi verdik. Daha ne istiyorsunuz?

II. Nazır – Aklınıza ve hürriyetinize maliksiniz, daha fazla ne istiyorsunuz?

Taliplerden biri – Benim aklım kudretsiz kaldıkça hürriyet neme yarar? (Bir müddet sükûttan sonra:)

I. Ses (I. Nazır) – Mabed'in (Süleyman Mabedi) yapısı bitip de mukaddes (Delta) emaneti oraya konulunca müntahablar kendi işlerinin de sona erdiğini sandılar; gevşeklik ve tembellik, fikirlerini felce ve yüreklerini fesada uğrattı. Bizzat Süleyman bile kibir ve gurur şeytanının eline geçti. Hakikat ve adalet yollarından saptı. Utandırıcı sefahatlara daldı. Düzme ilahlar ve mihraplar kurdu. Kudüs de fesada düştü. (Rab) ın adı kirletildi. Kötülükler kimi bâtıl itikadları ve cehaleti doğurdu. (Delta)'yı muhafaza eden Mukaddes Kubbe unutuldu. Davut'un nesli rezil ve rüsva oldu. Zenginler tamahkâr, amele fakir oldu, millet sefalete gömüldü. İşte müntahabların artık çalışmalarının sona erdiğini ve artık lüzumu kalmadığını düşündükleri ve hürriyetlerini ne yapacaklarını bilmedikleri zamanda hal bu merkezde idi.

2. Ses (II. Nazır) – Kral'ın belli başlı ümerası Peygamber "Barue" ye sordular: Bütün bu sözleri Jeremie'nin ağzından nasıl yazabildin, dediler. "Barue" de o bunları ağızdan söyledi, ben de bir kitap halinde yazdım, dedi. Bunun üzerine Kral Jehudi'yi katip Eliscemeh'ın odasına göndererek kitabı getirtti ve okutmağa başlandı.

Jehudi henüz üç,dört sahife kadar okumuştu ki Kral kitabı katibin bıçağı ile kesti ve mangaldaki ateşe fırlattı; tamamiyle yaktı. Böylelikle akıl ve hikmetin ve hürriyetin husûle getirdiği şeylerin hatırası zulmün eliyle yok edilmiş oldu.

3. Ses (Hatip) – Bunu bilen diğer milletler İsrail milletini tahkir ettiler; Babil (Babyilon) Kralı Buhtunnasr (Nabuchadonasor), Davut neslinden gelen kralların 21'ncisi olan Sedecias'ın II'nci saltanat yılında Kudüs'ü muhasara etti. Mukaddes şehir yağma edildi. İstihkam ve surlar yıkıldı. Mabed tamamiyle tahrip olundu. Hazineler müsadere edildi. Ahalinin bir kısmı açlıktan öldü. Bir kısmı öldürüldü, bir kısmı da esir alınarak Babil'e gönderildi. Kral Sedecias da esirler arasında Babil'e götürüldü. Üç yıl sonra da orada öldü. Kudüs'ü tahribe memur edilmiş olan General Nabuzardan Babil'e arkasında zincirlere bağlı esirleri sürükleyerek muzafferane döndü. Esirlerin zincirlerindeki halkalar müselles şeklinde idi. Böylelikle galipler, İbranîlerin hala hürmet ettiklerini sandıkları (Delta)'yı tezyil etmek istemişlerdir. Halbuki İbranîler çoktandır (Delta)'yı unutmuşlardı ve bu yüzden sefalete ve esarete sürüklenmişlerdi.

4. Ses (Muhakkik) – Bir çok Yahudi Kudüs'ün harabelerinde kaldılar. Bunlar arasında esir misterler, ikaaf edilmiş olanlar da vardı. Bunlar peygamberlerin, esaretin süreceğini haber verdikleri müddetin son on haftasını şehrin harabelerinde ağlaşarak, inleyerek bekliyorlardı.

(Burada org ağır ve hafif surette çalınmağa başlar. Bir taraftan sözler devam ederek bir melodram çalınır.)

(Büyük Üstad'ın -bir darbe: O-söyle müzik başlar.

I. Ses (I. Nazır) – Müstebitler göklerdeki kartallardan ziyade çâlâk idiler: Bizleri dağlarda kovaladılar, sahralarda bize pusular, tuzaklar kurdular.

2. Ses (II. Nazır) – Sion'un yılları matemde idi. (Rab) Yakub (Jakob) içinde bir ateş yaktı ve bu ateş her tarafı sardı.

3. Ses (Hatip) – Lemyezel (L'Eternel), İsrail kavmi üzerine elini uzattı: tarlalarımız çöl gibi kısırlaştı. Hayvanlarımız ya yağma edildi veya açlıktan öldü. Hepimiz paçavraya döndük. Halimizi gören yabancılar 'Şu İsrail evlatlarına bak!' diye bizi tahkir ediyorlar. (Terennüm, teganni)

Sion çocukları, kendi elleriyle yaptıkları şeylere tapınıyorlar. Ey Kudüs, seni kimler kaldıracak, kimler kurtaracak? İlahlarınız nerede?

I. Ses (I. Nazır) – Çadırlarımız yıkıldı, bayraklarımız devrildi, harabeler üzerine harabeler çöktü.

2. Ses (II. Nazır) – Sion'un bayrağı rezil oldu. Atalarımızın kemikleri mezarlarından dışarıya atıldı. Kudüs bakirelerinin başları yere eğildi. (Terennüm, teganni)

Evimi hırsızlar inine çevirdiniz.

Mihrabıma Ba'l (Baal) putunu koydunuz.

Yağmacılıkla, zina ile, katillerle ona hizmet ediyorsunuz.

1. Ses (I. Nazır) – Çocuklar açlıktan sokak başlarında ölüyorlar.

2. Ses (II. Nazır) – Gelip geçenler 'Güzellikte yegâne ve bütün dünyanın dilberi sayılan şehir bu mu?' diyorlar.

3. Ses (Hazırun) – Lemyezel (L'Eternel) Sion'un dullarını sahraların kumları kadar arttırdı, zira sayısız olgun erkek öldürüldü.

4. Ses (Muhasip) – Kadınlarımız yabancılara verildi, tarlalarımız yabancılara miras kaldı.

I. Ses (I. Nazır) – Mallarımızı, silahlarımızı, aletlerimizi hep düşmanlarımız aldı. (Terennüm, teganni)

Sion halkı, gözlerini gökyüzüne dik! Bak puta ve düzme dinlere tapmayan bir yerin kaldı mı? Sen yolları, çöldeki bir Bedevî gibi tutuyordun: dilin yalana, kalbin iffetsizliğe karşı kapalı idi.

2. Ses (II. Nazır) – İşte şimal memleketlerinden gelen bir kavim Kudüs'e atlarını bağlayacak, oğullarınızı ve kızlarınızı esir edecek.

3. Ses (Hazırun) – Dostlarınızdan sakınınız ve kardeşlerinize gü-

venmeyiniz; zira, şimdi kardeş başkasının yerini kapmakla uğraşıyor ve kalbi yalan dolu. (Terennüm, teganni)

İlahlar nerede? Kudüs'ü kimler kaldıracak ve kurtaracak?

4. Ses (Muhakkik) – İsrail çocuklarının artık vatanları yok. (...)

1. Nazır – (Talibe hitap ederek:) Kardeşim, harap olan bu Mabed sizi de ümitsizliğe götüren beşerin aklını remz eder. Beşer dehası anâsırla mücadele ediyor ve saadetini temin edecek materyalleri topluyordu; ilim ve fenni kazanmıştı; artık saadetini kurtarabildiğini sanıyordu: Ben çocuklarıma adaletli bir ruh ve kardeşlerime kendilerini kuvvetlendirecek bir ruh verebileceğim. Bu suretle halka haklarını vereceğim, diyordu. Lakin bu azimde sebat edemediler: Çocuklar adalet ruhunu kaybettiler. Kardeşler aşk ve muhabbetten mahrum kaldılar. Şimdi memleketlerinden gelen haşin bir fatih, her şeyi tahribe kafi geldi.

II. Nazır – Kardeşim, hürriyeti kullanmasını bilemediniz. Bundan ötürü zâlim, fen üzerine, aşk üzerine ve hak üzerine ayaklarını bastı. Onları çiğnedi. Beşer dehasını ezdi. Onları miskin ve tembel hale getirdi. Halk, kendi celladına buhurlar yaktı. Ona kralı gibi, rahip gibi, ilahlar gibi tapındı.

(Bu sırada bir talip yemin kürsüsünün önüne doğru koşar. Muhakkik ile Merasim Üstadı onu kovalar ve yakalamak isterler. Lakin talip onların ellerinden kurtulur ve der ki:)

Talip – Büyük Üstad, beni tanımadınız? Ben (Zorobabel)im. Kardeşlerim İsrail Prensleri idi. Ben (Babil)de büyüdüm. Keyhüsrev (Khurosh) veya (Cyrus)un ordusunda esker idim. Kardeşlerimin orada esarette inlemekte olmalarından sıkıldım. Yıkılan Mabed'in enkazını görmeğe geldim. Burada harabelerden, ıssızlıktan başka bir şey bulamadım. Bu acı feryatlar beni vazifem hakkında aydınlattı. Vazifemi görmeye azmettim. (Babil)e dönüyorum. Kral'a vaadlerini hatırlatacağım. Şayet vaadlerini yerine getirmezlerse, bizimkilerin ümidsizliklerini harekete getireceğim. İsrail'in son çocuğu, uzun zaman rezalet ve ar içinde inlemek-

tense varsın boğazlansın! Lakin yemin ederim ki onun ölümü celladına pek pahalıya mal olacaktır.

(Bu sırada dümbelek davul ve çan sesleri gibi gürültüler çıkartılır. Bütün talipler Zorobabel'in etrafına toplanırlar. Mahfilde hazır bulunanlar da ayağa kalkarlar. Houzai, Houzai,Houzai (Huze, Huze, Huze) diye bağırırlar.) (...)

Büyük Üstad – Prens Zorobabel, siz ortalığı halâsa davet etmek istiyorsunuz. Lakin, esaret altında kuvvetsiz ve ruhsuz bir hal almış olan kalplerle karşılaşmayacağınızdan eminmisiniz? Sizde hürriyet cesareti var, fakat başkalarının cüretkârlıkları muvaffakiyeti tehlikeye düşürmesin. Vatanın tâliiyle (talihiyle) oynuyorsunuz; iyi düşündünüz mü?

(Babil)e dönmek istiyorsunuz. Pekala, gidiniz! Keyhüsrev'e vaadlerini ısrarla hatırlatınız. O, akıl ve hikmet sahibi bir hükümdardır, kendi memleketindeki misterlere ikaaf olunmuş bir zattır. Şüphesiz bilir ki, hükümranlığın esas şartı adalettir. Böyle olmakla beraber bütün insanlar ve bütün mevcûdât bilmedikleri ezelî kanunlara tabîdirler.

Gidiniz, mukadderât yerini bulsun!

(...)

Hatip – Kardeşlerim, bu derecenin menkıbesini izah etmek isterim. "De bari Haimin" adlı İbranîce kitapta -ki biz onu (Şuuh=chronique) diye biliriz- şu menkıbe yazılıdır:

(Rab), emri ve idaresi altındaki bütün milletlere şu tarzda hitap ve ilan etmesini, Fars Hükümdarı Keyhüsrev'e ilham etti: "Göklerdeki Jahuah Alohi, bana dünya yüzündeki bütün hükümdarlığı verdi ve Yehudah memleketindeki Kudüs kasabasında kendisi için bir ev yaptırmaklığı emretti. İçinizde oralı kim varsa onun Rabbi benimle beraberdir." Kevhüsrev, bu irade ve ilanı, gördüğü bir rüyadan sonra ve kendisinin nayatını kurtarmış olmasına mükafat olarak Kudüs Ordusu'ndaki esir Yahudilerin Prensi ve Nazırı tayin ettiği Zorobabel veya Sasbatzar adlı memurunun ricası üzerine vermişti.

Kral rüyasında Nabuchardnezar'ın ve Babil (Babylon) Kralı Belchazzar'ın zincire vurulduklarını ve başları üstünde uçan bir kartalın İbranîler Allah'ının adını bağırdığını görmüştü.

Darius'un hükmettiği Mede diyarının Rab Serginom yani Sagon (Hakim-Sage)lar Reisi Daniel tarafından rüya tabir edildi; şayet İsrail'in Allah'ına itaat etmezse Kral için tehlikeli ve felaketli haller zuhur edeceği kendisine anlatıldı.

Bunun üzerine, maiyetindeki bütün Fars ve Babil generalleri ve hakimleriyle birlikte muhteşem bir râsime ile Zorobabel,hükümdarının yanına kabul edildi ve elindeki kül dolu bir kutuyu Kral'a takdim etti.

Kral "Ne istiyorsun?" diye sordu. Zorobabel de; "Hürriyet" diye cevap verdi. Kral "Sana da, milletine de hürriyetinizi bağışlayacağım. Senin kavminden alınmış olan hazineleri iade edeceğim. Senin Allahına mahsus olan Mabedin yeniden inşasına müsaade vereceğim. Lakin senin memleketinde ikaaf edilmişler arasında saklı bulunan (Delta)'yı bana getirmelisin ve bu (Delta) üzerindeki ismi bana söylemelisin" deyince Zorobabel hemen atıldı: "Yeminimi bozmak bahasına nail olacağım hürriyeti istemem. Zira, ben de bir (Ateş Muhafızıyım)" dedi.

Kral "Benim gazabımdan seni kim kurtarır" diye köpürünce Zorobabel "Senin Mithros üzerine ettiğin yemin ve hükümdarlık şerefin beni kurtarır" diye mukabele etti.

Keyhüsrev Zorobabel'in merdliğini takdir etti ve "Nur-u Ziya Üstadlarından olduğunu biliyordum. Sadakatini denemek istedim" dedi. Onu esaret libâsından (elbisesinden) soydu. Medie ve Perse asilzâdelerine mahsus kordonu kuşattı. Onu Tharshatha, yani Yahudiye Valisi tayin ve alamet olarak da kılıcı ve halkayı ona teslim eyledi. Bundan başka yeniden inşa olunacak Mabed hakkında bazı gizli talimat verdi ve bunları ancak Mabed'in ikaaf olunmuşlarına bildirmesini emir ve tembih etti.

10 İbranî hakim ile 42 bin 360 kişi ve hizmetçileri Serbatzar ile birlikte Yarusalum kasabasına doğru yola çıktılar.

Arabistan çölüne kadar Fırat nehri boyunca ilerlediler. Burada da Şam (Damaşk-Damascus-Damas) şehrine yöneldiler. Gabara nehrini geçerken köprü üzerinde Mabed'in nakledilmekte olan hazinelerini soymak isteyen Samarie'de yerleşmiş bulunan bir takım Babilli kıtalara rastladılar. Yaptıkları harp sonunda Yahudiler galip geldiler ve köprüden geçmeğe muvaffak oldular; lakin bu sırada Kral'ın kendisine vermiş olduğu kordonu kaybetti. En nihayet, İsrail diyarına girdiler. (Mabedi de Kudüs şehrini de yeniden inşa ve imar ettiler."[1]

Zorobabel'in bu Mabedi, Süleyman'ın Mabedi'nin kalıntıları üzerine kuruluyordu. Fakat ihtişam ve zenginlik bakımından onun hayli gerisinde kalıyordu. Bununla birlikte herkes; Zorobabel'in yapıtını, gene de dünyanın en düzenli, uyumlu ve ünlü yapıtı olarak kabul ediyordu.

Önasya, Antik Yunan ve Roma...

'Şahane Sanat' olarak adlandırılan bu meslek daha sonra (Grekleşen Musevîler tarafından) Yunanistan'a taşınıyordu. Burada yaşayanlar, Süleyman Mabedi'nin inşasından önce bu tip yapılar meydana getirmişlerdi. Nitekim; Parthenon veya Nineva Mabedi, Atina Kalesi, Teos ve Jübiter -Olimpos mabetleri; saçaklı kubbeler, forumlar, tiyatrolar, spor alanları, halka açık binalar, ilginç köprüler, düzenli surlar, iri savaş gemileri ve devlet sarayları hep Süleyman Mabedi'nden; hatta bazıları Zorobabel Mabedi'nin inşa edilmesinden sonra meydana getiriliyordu. Bu binaların ve imarın arkasında 'Şahane Sanat'ın' Masonları bulunuyordu.

Yahudilerin esareti ve Belşazar'ın hükümdarlığı zamanında büyük düşünür Thales Milesius yaşama gözlerini yumuyordu. Ondan önce Yunanlılar Geometri'yi bilmiyordu. Thales'in ölümünden sonra Pisagor,

---

[1] Eski ve Kabul edilmiş İskoç Riti-XV. Derece Çalışma Rehberi-İstanbul, 1968

Öklit'in birinci kitabındaki 47'ci Problemi'nin kanıtını buluyordu.

Pisagor, Öklit'in öldüğü yıl Mısır'a gidiyordu. Orada, Rahipler arasında 22 yıl yaşıyordu. Bu süreçte hem Geometri'nin hem de Mısır öğretisinin uzmanı oluyordu. Daha sonra Pers Kralı Kambis tarafından esir ediliyor ve Babil'e gönderiliyordu. Orada Kaldeli Magi başta olmak üzere Babil'in bilgili Yahudileriyle ilişki kuruyordu. Onlardan çok şeyler öğreniyordu. Daha sonra Yunanistan'da ve bilahare yerleşerek öldüğü İtalya'da (Bu konu için bkz: Dünyamızı Saran Mafia-E Yayınları) büyük bir şöhret kazanıyordu. "Bu Zorobabel Mabedi'nin yapımından on yıl sonra, Mordehay Pers Kralı Aanakserkes'in başbakanı olduğu sıradaydı. (Dünya yılı 3498, M.Ö. 506)"[1]

Unutmamak gerekir ki Öklit'in 47'nci Problemi'nin kanıtını bulması, uygar ve askerî nitelikli tüm Masonluğun temelini teşkil ediyordu.

Milat'tan Önce 300'lü yıllar Masonluğun adeta altın yılları oluyordu. Zamanın küçük dünyasında 'Şahane Sanat' hızla yayılıyordu. Bu yayılma aynı zamanda Masonluğun da yükselmesine yol açıyordu. Masonlukla birlikte Geometri odaklı 'gizemli bilgiler' de gelişiyordu. Yunanistan'a paralel olarak Küçük Asya da aynı gelişmeye sahne oluyordu. M.Ö.352'de Önasya halkı Masonları ve her türlü görkemli bina yapımını destekliyordu. Dünyanın yedi harikasından dördüncüsü olan Karia Kralı Mausulus'un anıt kabri bu sırada inşa ediliyordu. Kral kocasının yasını tutmakta olan Artemisia'nın emriyle Lukya ile Ege arasında Halikarnasos sınırları içinde en nadide mermerden yapılan bu anıt mezarın boyu 411 ayaktı. Yüksekliği 25 arşındı. En ünlü heykeltraşlar çevresine 26 kolon yerleştirmişti. 73 ayak genişliğindeki kemerler üzerinde duruyordu.

"...her yanı açık bırakılmıştı. O zamanın ileri gelen dört Mason Ustası ve kakmacısı; Doğusu Skopas, Batısı Leokares, Kuzeyi Priaks ve Güneyi Ti-

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.30/073, 074.

motheus tarafından yapılmıştı."[1]

Pisagor'dan sonra Geometri gözde bir çalışma alanı oluyor, bir çok filozof ve bilgin yetişiyor, bazısı çeşitli problemleri çözüyor ve Geometri'nin Elemanlarını belirliyorlardı. Bu gelişme mekanik sanatlarda kendini gösteriyordu. Masonluk da Geometri'ye ayak uyduruyordu. Öklit, Geometri'nin dağınık unsurlarını bir araya toplayarak Büyük İskender'in ardılı, Mısır Kralı Lagus'un oğlu Ptolemeus'un koruması altında, bir metoda bağlıyordu. Bu ilk kez gerçekleştiriliyordu. Böylece 'Soylu Bilim' daha metodik bir şekilde öğretiliyor; bunun sonucunda da 'Soylu Sanat' Yunanlılar arasında daha fazla saygı görerek gelişiyordu. Sonunda Yunanlılar da Asyalı ve Mısırlı Üstadlarla eşit beceriye ve ihtişama erişiyorlardı.

Mısır'ın sonraki Kralı Ptolemeus Philadelpheus 'bağımsız sanatların' ve bilgilerin önemli/ulu geliştiricisiydi. Dünyanın en büyük kitaplığını kuruyor, Tevrat'ı ilk kez Yunanca'ya çeviriyordu. O yetkin bir mimar ve GENEL ÜSTAD MASON olarak, pek çok büyük eserinin yanı sıra dünyanın beşinci harikası olan Pharos Kulesi'ni yapıyordu.[2]

Masonik bilgilerin yüceltildiği ve önemli eserlerinin örneklendiği yerlerden biri de Sicilya Adası oluyordu. Sicilya Adası Orta Akdeniz'in en jeostratejik bölgesinde yer alıyordu.[3] Bu nedenle Mafia olgusunun tarih sahnesine çıktığı Sicilya Adası Masonik bakımdan da çok önemli bir köşebaşı teşkil ediyordu. Tarihin her döneminde Avrupa ile Güney Yarıküre ve Ortadoğu bölgeleri arasında ticarî, dolayısıyla kültürel bir 'iletişim noktası' oluşturan Sicilya; Milat'tan Önce 200'lü yıllarda daaynı işlevi görüyordu. Eski Romalılar, bilim ve sanatı; Yunanistan, Mısır ve Asya'dan olduğu gibi, Sicilya Adası üzerinden de alıyorlardı. Roma İmparatorluğu güçlenerek ulusları egemenliği altına aldıkça; onların

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.30/075.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.30/078.

[3] Bkz. Dünyamızı Saran Mafia-M. Çulcu – E Yayınları.

kültür, bilgi ve yetkinliklerini de elegeçirerek kendine malediyordu.

> "Akıllı adamların yaptıkları gibi, insanların bedenlerini değil, en seçkin (eğitimcileri) profesörleri ve uygulayıcıları Roma'ya çekerek, sanatlarını ve bilimlerini tutsakladılar."[1]

Bunun sonucunda Roma, siyasî bakımdan olduğu gibi eğitim, öğrenim, bilgi ve teknoloji bakımından da önemli bir merkez niteliği kazanıyordu. Bu durum hükümdarlığı sırasında İsa'nın (Tanrı'nın Mesihi; Masonik değişle 'Kilisenin Ulu Mimarı') doğduğu Augustus Sezar'ın 'Evrensel Barış' ilan ederek dünyayı sükûnete kavuşturmasına kadar devam ediyordu. Onun döneminde Mimarların babası sayılan Vitruvius'un aracılığıyla yetenekli sanatçılara, bilgili ardıllarına ve öğrencilerine büyük destek sağlanıyordu:

> "Bundan dolayı şanlı Augustus'un Roma'daki Loca'nın Büyük Üstadı olduğu benimsenmiştir. Vitruvius'u korumasının yanı sıra Kalfa zanaatkarların da gönencini sağladı. Hükümdarlığı sırasında inşa edilen bir çok görkemli binanın kalıntıları daha sonraki tüm zaman dilimleri boyunca gerçek Masonluğun modeli ve standardı oldu. Sık sık August Stili (diye) nitelendirdiğimiz yapı şekli aslında Asya, Mısır, Yunan ve Sicilya mimarîlerinin birleşimiydi."[2]

Masonlar, bilimle uğraştıkları için bilimsel gelişmeye inanıyor ve bunu zorluyorlardı. Bilimsel gelişme onları 'özgür düşünmeye' zorluyor, sevkediyordu. Özgür düşünce ise Masonların varlıklarını hissettirdikleri tüm alanlarda kendisini gösteriyordu. Bu dünyanın başlangıcından beri böyle idi ve özgür düşünce en çok barış ortamlarında ürünlerini veriyordu. Özgür düşüncenin bir nedeni de sadece 'hür insanların Mason olabilmesi' imkanına dayanıyordu. Dolayısıyla Masonlar bilgiye, hünere ve yeteneğe önem veriyor, -genellikle- zulme ve köleliğe karşı

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.32/082.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.33/083.

çıkıyorlardı. Kaldı ki Masonlar, eskiden beri tüm diğer sanatkarların üzerinde 'ayrıcalıklı' bir konumda bulunuyorlardı. Dolayısıyla seçkinlerin ve yöneticilerin gözdeleri sayılıyor; onlardan da ayrıcalıklı bir muamele, sevgi ve saygı görüyorlardı.

Şurası muhakkak ki, Masonlar, sadece taş, tuğla, ahşap ve harç işlemekle kalmıyorlardı. Malzemelerin yetenek ve hünerle işlenmesi gereken tüm işlerde; ihtiyaç duyulan kumaş ve deride yahut çadırların yapımında ne kullanılmışsa o alanda ve mimarlığın bir çok dalında aranan kişiler konumunda bulunuyorlardı. Unutmamak gerekir ki; ressamlar ve heykeltraşlar da; tesisatçılar, taş yontucuları, tuğla örücüleri, marangozlar, döşemeciler, çadır yapıcıları ve diğer zanaatkarlar gibi 'İyi Masonlar' olarak kabul görüyor, aranıyorlardı. Tüm bunlar geometri ve inşaat kurallarına göre çalışıyorlardı. Ne var ki; Hiram Abif'ten bu yana hiç biri, Masonluğun her alanında hüner sahibi olarak tanınmıyordu.

Roma İmparatorluğu'nun en parlak dönemlerinde ve 'Hıristiyanlık Çağı'nın' beşinci yüzyılına kadar geometri 'soylu bir bilim' olarak durmadan gelişiyordu.

Masonluğun Roma İmparatorluğu egemenliği altındaki macerası - örgütsel yapılanmanın adı Masonluk olmasa bile- sanılanın hayli ötesinde bir derinlik ve etkinlik taşıyordu. Mısır ve Yunan'da gizli topluluklar oluşturan Heteireia ve Dyonysienler gibi Roma'da da bazı zanaat mensuplarının ve özellikle de yapı işleriyle uğraşanların kurdukları 'dışa kapalı' örgütler/topluluklar/gruplar bulunuyordu. Nitekim Roma'da zanaatkarların meydana getirdikleri Collegialar; özellikle de Tignariler; yani,dülgerlerin ve ev yapıcıların örgütleri Kral Numa tarafından M.Ö.715 yılınca kurulmuş bulunuyordu. Bu örgütler farklı isimler taşısa bile, alelâde kuruluşlar değillerdi. Herşeyden önce dinlerle içiçe, kutsal bir nitelik taşıyorlardı.[1]

---

[1] Tarihte ve Günümüzde Masonluk-Paul Naudon-Varlık Yayınları-İst.1978, S.24.

Her Collegia'nın bir ortakevi bulunuyordu. Aynı meslekten olan zanaat erbabı bu evlerde belirli günlerde toplanıyorlardı. Bunlar dinsel bir dayanışma içinde bir araya geliyor, ortak hareket ediyorlardı. Her Collegia'nın bir de tanrısı vardı.

"Dolayısıyla da din usul ve adabıyla ilgili ve kutsal birer kapsamı bulunan birtakım hareketler, işaretler, dokunuşlar kullanıyordu ki, bunlar aynı zamanda zanaatın sırlarını yabancılardan koruyan birer tanışma işareti niteliğindeydiler."[1]

Buna paralel olarak Masonlar son derece saygı görüyor, Masonluk İmparatorluğun her katmanında beğeni ile karşılanıyordu.

Bu durumu doğal karşılamak gerekiyordu. Zira Roma Ordusu'nun/kumandanlarının ve Roma yönetiminin Mason Ustalarına/Üstadlarına sınırsız gereksinimleri bulunuyordu. Özellikle Orta ve Kuzey Avrupa yöreleri henüz iskana bile açılmamış, yaban bölgeler oluşturuyordu. Buraların halkı ilkel ve gelişmemişti. Arazi geniş çapta sarp, ormanlarla kaplıydı. Ordunun bu ortamda ilerleyebilmesi, savaş araç ve gereçlerinin çevre ve düşman koşullarına göre geliştirilmesi; yollar, köprüler, konaklama yerleri inşa edilmesi gerekiyordu. Bu da, bu alanlardaki bilim dallarının başında yer alan geometri bilgisini gerektiriyordu. Geometri'nin tüm ayrıntıları ise Localarda örgütlenen Masonların elinde ve tekelinde bulunuyordu. Açıkçası; silah Romalıların elinde idi ama; 'gönye ve pergel' de Masonların denetimindeydi. Bu dönemde Roma imparatorlarına; "Bir general mi, bir duvarcı mı?" sorusunun sorulması bile anlamsızdı. Zira bu sorunun yanıtı belliydi!

"Roma İmparatorluğu'nun şanını koruduğu dönem boyunca Şahane Sanat özenle yaygınlaştırıldı; en uzak kuzey ülkesine bile ulaştırıldı ve hemen hemen her Roma garnizonunda bir Loca kuruldu."[2]

---

[1] Paul Naudon-Age.-S.25.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.34/086.

Roma Ordusu'na Masonluğun bu denli nüfûz etmiş olması, her bakımdan büyük önem taşıyordu. Elbette ki o zamana kadar Ordu-Mason içiçeliği 'yadsınmayacak' bir olgu olarak örneklenmiş bulunuyordu. Bunun en çarpıcı örneği ise Pers Ordusu'nda görev yapan Yahudi Prensi Zorobabel'in durumuydu. Hem asker, hem de GENEL ÜSTAD MASON olan Zorobabel, İkinci Mabedi inşa ederek Masonluk'taki hünerini ortaya koymuş bulunuyordu.

Ne var ki; Roma Ordusu'nun hemen hemen tüm garnizonlarında birer Mason Locası bulunması, Ordu-Masonluk ilişkisinin 'kurumsallaşması' bakımından önemli sonuçlar doğuruyordu. Herşeyden önce devrin en büyük askerî gücü olan Roma Ordusu yayılmacı bir nitelik taşıyordu. Böylece gidilen ve fethedilen her yere Masonluk da götürülüyordu. Asker-Masonlar, gidilen tüm yerlerde kendi özelliklerini ön plana çıkararak belirginleştiriyor; hatta kalıcı biçimde 'kurumsal izler' bırakıyorlardı.

> "Böylelikle Romalılar hünerlerini Avrupa'nın kuzey ve batı yörelerine cömertçe ilettiler. Ne kadar zamandan beri olduğunu kesin bir şekilde bilmiyoruz. Ama buraların halkı Romalıların fetihlerinden önce barbarca yaşıyordu. Kimine göre buralardaki ilk kolonileri kuranlar, daha önceden, birlikte getirdikleri özgün becerileriyle Avrupa'nın bazı yerlerinde gerçek Masonluğun bir takım kalıntılarını bırakmışlardır."[1]

Bir başka ifadeyle Romalılarla birlikte tüccarlar ve Masonlar da Avrupa'da örgütleniyor, yerleşiyorlardı. Unutmamak gerekir ki; Hıristiyanlık da aynı dönemde güçleniyor! Avrupa'nın aynı alanlarında örgütlenip yayılıyor, topluma kök salıyordu. Kısacası Avrupa, sadece Romalılar tarafından elegeçirilmekle kalmıyordu. Masonlar ve Hıristiyanlar tarafından da keşfedilip fethediliyordu.

Bu oluşum, daha sonraki dönemlerde askerler bakımından değil; Masonlar yönünden gelişip güçlenerek kapsamlı sonuçlar veriyor, kalı-

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.34/086,087.

cılık kazanıyordu. Zira Roma Ordusu tarafından girilen bakir Orta ve Kuzey Avrupa bölgeleri kısa zamanda dünyaya ve ticarete açılmaya başlayacaktı. Bunu hiç şüphe yok ki ekonomik etkenler çabuklaştıracak ve dışa açılımda tüccarlar giderek daha etkin ve belirleyici bir unsur durumuna yükseleceklerdi. Böylece ortaya (tarih sahnesine) Asker-Mason-Tüccar unsurlarının oluşturduğu, birbirinden ayrılmayan bir üçgen, bir 'sacayağı' çıkacaktı... Ki bu 'sacayağında' yer alan Masonlar ve tüccarlar karşısında askerler; 'dışlanan' fakat asla terkedilmeyen ve gereksinim duyuldukça daima kullanılan bir unsur durumunda kalacaklar/bırakılacaklardı. Ayrıca 'oyunun' Mason ve tüccar aktörleri değişmeyecek; asker kanadı devamlı değişime uğrayacak ve hatta kimi zaman da 'Asker- Mafia' değişimi/oluşumu yaşanacaktı. Zira yeri geldiğinde -çeşitli nedenlerle- askerin etkili olamayacağı alanlarda 'sorunları' (Masonlar ve tüccarlar lehine) Mafia çözecekti.

Romalılar Gotları ve Vandalları, yani Kuzey Avrupa'daki -genellikle Cermen olan- bazı kavimleri hiç bir zaman otoritelerinin altına alamıyorlardı. Buna karşın Galyalıların inşa ettikleri bir takım Keltik yapılar ve Keltlerin bir kolonisi olan eski Britanyalılar; Romalılar tarafından alınmasından önce Masonların, Britanya Adası'na ayak bastıklarını kanıtlıyordu. İngiltere tarihi ile İngiltere-Mason ilişkileri bakımından bu tezin gerçekliği büyük önem taşıyordu. Diğer taraftan Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına paralel olarak Masonların Avrupa macerası da 'sorunlu bir süreçten'; sıkıntılı ve bunalımlı aşamalardan geçiyordu.

Romalıların egemenlik altına alamadıkları Gotlar ve Vandallar; savaş yetenekleri, korkusuzlukları, ilkellik ve öfkeleriyle bir süre sonra Romalılara saldırıyorlardı. Roma topraklarını adeta 'doğal bir afet' gibi istilâ ediyorlardı. Vandal ve Got savaşçıları en güzel 'Şahane Sanat' eserlerini yakıp yıkıyor, büyük bir kısmını harabeye çeviriyorlardı. Bunlardan geriye pek azı kalıyordu. Aynı saldırılar başka yerlerde de cereyan ediyor, tekrarlanıyordu:

"Asya ve Afrika ulusları da ulu tasarımı, sanatları ve bilimleri geliştirmek yerine Dünya'yı Ateş ve Kılıç'la değiştirmek olan MUHAMMEDİYENLER (Müslümanlar)'in fetihleriyle aynı' afete uğradılar."[1]

Böylece Roma İmparatorluğu'nun sonu geliyor, devlet örgütü çözülüyor ve Roma orduları dağılıyordu.

İngiltere: Masonlar, Krallar ve Meşrutî Monarşi

Roma'nın çöküşü sürecinde Roma Ordusu dağılırken Britanya garnizonları da boşalıyordu. Bunun üzerine Britanya halkını oluşturan topluluklar arasında barış tehlikeye giriyor, iç dengeler bozuluyordu. Bretonlar, İkkoşlar ve Pictlere karşı kendilerine yardımcı olmak üzere ana kıtadan Angıllar ile Saksonları yardıma çağırıyorlardı. Bunlar Britanya Adası'nın güney bölgesini kontrola alarak adına; İngiltere veya Angıllar Ülkesi diyorlardı. Yeni gelenler Gotların ve Vandalların yakınlarıydılar. Başka bir ifadeyle Cermen kökenliydiler. Bunlar putperest cengaverlerdi. Hiç bir kültürel düzeye sahip değillerdi. Bu nedenle Roma Masonluğu'nun bütün erdemleri ve üstünlükleri unutuluyor, siliniyor ve bu durum Vandalların/Gotların Hıristiyanlaşmalarına kadar devam ediyordu.

Hıristiyanlaşma hızlandıkça Masonluk bakımından yeni bir zemin, yeni bir alt yapı da hazırlanıyordu:

"Kuşkusuz Sakson ve İskoç kralları, soylularının bir çoğuyla birlikte, geniş orta sınıfla ve seçkin din adamlarıyla bir araya gelerek bu ilk Localaın Büyük Üstadları olmuşlardır. Bundan doğan güçlü çabayla görkemli Hıristiyan Mabedleri'nin inşaatını buyurmuşlardır."[2]

Masonluğa karşı eğilimleri olan Saksonların ; Asyalılar, Yunanlılar

---

[1] Anderson/Ayfer/Age. -S.35/088.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.35/092.

ve Romalılar gibi yeni Localar kurmaları ve Masonları desteklemeleri sonucunda bunlar; eski Locaların tüzüklerini, yönetimlerini ve uygulamalarını araştırmaya başlıyorlardı. Kaldı ki bunların bulunabileceği tek yer büyük bir ihtimalle Britanya Adası'nda yıkıma uğramamış, talan ve işgal edilmemiş olan yerlerdi.

Buna paralel olarak Masonik bilgilerin bir kaynağını da Ada dışındaki odaklar teşkil ediyordu. Nitekim sadece geleneklerden ve Bretonlardan yararlanılmakla kalınmıyor; dominyonlardaki 'Şahane Sanat' eserlerini Got/Vandal yıkımından koruyan yabancı prenslerden de çok şeyler öğreniyorlardı. Örneğin; özellikle Fransa Kralı Charles Martel, Masonların eski belgelerine göre bir çok zanaat sahibini,bir bilgili mimarı, Sakson krallarının istekleri üzerine İngiltere'ye gönderiyordu. Böylece Yedili Yönetim sırasında Hıristiyan ülkelerde olduğu gibi Britanya Adası'nda da Gotik Mimarî gelişme kaydediyordu.

Norman Kralı IV. Edward'ın Milat'tan Sonra 930'lu yıllardaki hükümdarlığı sırasında kaydedilen bir belgede ; İngiltere'deki Masonluk hakkında önemli bilgiler yer alıyordu.

> "İngiltere'deki Kardeşlik Kurumu'nun eski belgelerinin bir çoğu Saksonlarla Danimarkalıların savaşları sırasında yok edilmiş ve yitirilmişlerdi. Bununla birlikte Kral Athelston (güçlü bir mimar olan Kral Büyük Alfred'in torunu) İngiltere'nin ilk vaftiz edilmiş Kralı, Kutsal İncil'i Saksoncaya çevirmiş olan kişi, ülkeyi barış ve esenliğe ulaştırdığında,bir çok büyük işler yaptı ve Fransa'dan bir çok Mason getirterek onları gözetmenliklere atadı. Gelenler, Locaları'nı Roma döneminden beri korumuş olan yükümlülüklerini ve tüzüklerini de birlikte getirdiler; Kralı da İngiliz Locaları'nın yasalarını yabancı örneğe göre yetiştirmeye ve işgören Masonlarının nafakalarını arttırmaya inandırdılar."[1]

Masonluğun İngiltere'de geleneksel esaslara/yasalara dayandırılması yönünde girişilen faaliyetler bununla kalmıyordu. Daha kapsamlı bir

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.37/099.

nitelik alarak şöyle sürdürülüyordu:

"Adıgeçen Kral'ın en küçük oğlu Prens Edwin, Masonluk'ta eğitilmiş bu mesleğe ve dayandığı onurlu ilkelere duyduğu sevginin etkisiyle ÜSTAD MASON olmayı yükümlenmişti. Babası Kral Athelstan'dan, Masonların kendi düzenlerini kendi aralarında kurabilmeleri için her hangi bir kusuru giderebilmesi için yıllık bir toplantı ile Genel Kurul oluşturabilmeleri için bir 'özgürlük patenti' veya 'yetki ve özerklik' aldı.

Böylece Prens Edwin, ülkedeki bütün Masonları York'taki bir Kongre'de, kendisinin Büyük Üstad olduğu bir Genel Loca oluşturmak üzere topladı. Yanında bazısı Yunanca, bazısı Latince, bazısı Fransızca ve diğer dillerde olan bulunabilmiş tüm yazımları ve belgeleri getirmişti. 'Toplantıya katılanlar bir İngiliz Locası'nın Yasa ve Yükümlülüklerini oluşturdular; bunun tüm gelecek zamanlarda ve aynen korunması için bir hukuk düzeni kurdular; iş yapan Masonlara iyi ücret ödenmesini sağladılar vs."[1]

Bu oluşum Masonluğun İngiltere'deki gelişimi bakımından önemli bir aşamayı ifade ediyordu. Nitekim, Bundan sonraki gelişmeler belgede şöyle kaydedilmiş bulunuyordu:

"Zamanla, Localaların sayısı artınca, Gerçek Saygıdeğer Üstad ve Kalfalar ülkenin lordlarının da rızasıyla (çünkü o zaman çoğu büyük adamların hepsi Masondu) gelecekte yeni Kardeşin alınması veya Mason yapılmasında, Yasaların Üstad veya Nazır tarafından alınmasını ve Yükümlülüklerin de buna eklenmesini kararlaştırdılar. Üstad Mason ya da işin Üstadı olmalarına izin verilecek kimselerin de; Efendilerine, en küçük olanından en yükseğine kadar hizmet verebilecek yeteneklerinin bulunup bulunmadığının, Efendilerinin yararı ile Sanat'ın Onur ve Saygınlığını koruyup koruyamayacaklarının incelenmesi öngörüldü. Çünkü onları tutan ve hizmetleriyle yolculuklarının bedelini ödeyenler Efendileriydi."[2]

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.38/099.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.38/099.

Bu belgeye göre ayrıca, Özgür Masonların yükümlülükleri ve yasaları, Kral VI. Henry ile Lordlar Konseyi'nce inceleniyor; eski zamanların belgelerinden alınarak derlenmiş oldukları için, yürürlüklerinin sürdürülmesi akıllıca ve yerinde bulunarak izin veriliyordu.

Eski belgelerden çıkarılarak yürürlüğe konulan hükümler arasında önemli maddeler yer alıyor ve bu maddelere göre mülkî amirlerce Masonlar adeta özdeşleştiriliyorlardı. Örneğin; 'Bir Loca'da Üstad ve Nazırlar toplandıkları zaman eğer gerekiyorsa, ülkenin şerifi veya kentin valisi veya belediye başkanı, kongrenin yapıldığı yerde karışıklıkları önlemek ve ülkenin haklarının yüceltilmesini sağlamak üzere Üstad'a yardımcı olmak için Kalfa ve Kaymakam düzeyinde olarak bulunmalıdır' hükmü de yer alıyordu.

Kraldan, prenslerden ve seçkinlerden başlayarak valilere, şeriflere ve belediye başkanlarına kadar mülkî amirlerin Masonlaşmaları, Masonluğa Britanya Adası'nda derin bir saygıdeğerlik ve kapsamlı bir ayrıcalık kazandırıyordu.

Kral VII. Henry ve lordları önce Özgür Masonlarla birleşiyorlardı. Kral VI. Henry ergenlik çağına gelince Masonlar daha önce belirlenmiş ve kayda geçirilmiş olan hükümleri ve yükümlülüklerini Kral ile lordlarının gözleri önüne seriyorlardı. Kapsamlı bir incelemeden sonra yasaların yürürlükte kalması bakımından bir sakınca görülmüyor; uygun ve yerinde bulunarak Kral tarafından resmen onaylanıyordu.

İlk zamanlardan başlayıp, tahtların birleşmesine kadar İskoçya kralları, 'Şahane Sanatı' sürekli destekliyorlardı. Nitekim eski krallık zamanından kalma görkemli binaların kalıntıları ve oradaki Locaların kesintisiz olarak yüzyıllarca toplanarak varlıklarını korumuş olmaları, bu desteği kanıtlıyordu. Keza buradaki Locaların kayıtları ile gelenekleri de İskoçya krallarının 'Kardeşlik Kurumu' na verdiği desteğin diğer kanıtlarını teşkil ediyordu.

"Bu kayıtlar, onların sevgi ve bağlılıklarının her zaman açık bir delili olmuştur. Buradan, İskoç Masonlarının eski kadeh kaldırma yöntemi doğmuştur: TANRI KRALI VE ZANAATI KORUSUN!"[1]

Kralların verdiği bu destek, önemli bir örnek teşkil ediyordu. Nitekim İskoçya soyluları, aydınları ve din adamları da 'Zanaatın ve Kardeşlik Kurumu'nun yararı için' her türlü yardımda bulunuyorlardı. Bu durum Masonlara önemli ayrıcalıklar kazandırıyordu. Nihayet İskoçya Masonlarının değişmez Büyük Üstadı ile Büyük Nazırları Kral'dan aylık alma ve her yeni Mason olan Birader'den girişte bir meblağ tahsil etme ayrıcalıklarını elde ediyorlardı. Büyük Üstad her zaman, doğuştan bir soylu oluyordu. O yalnızca Kardeşlik Kurumu'nda doğabilecek olayları, sorunları ve anlaşmazlıkları çözmek ve düzenlemekle yetinmiyordu. Mason ile Efendi arasındaki ilişkileri izliyor, sorunları çözümlüyor, hatta suçlu bulduğu Masonu cezalandırıyor, tarafları uzlaştıracak zemini hazırlıyordu. Bunlar aynı zamanda onun göreviydi. Büyük Üstad'ın bulunmadığı zamanlarda bu işleri Büyük Nazır yürütüyordu. Bu ayrıcalık iç savaşlara kadar devam ediyor, korunuyordu.

İskoçların Masonlara tanıdığı ayrıcalıklar ve gösterdikleri ihtimam, daha sonra İngiltere'nin işine hayli yarıyordu.

Kadınlar Mason olamadıkları için Kraliçe Elizabeth diğer sanatları desteklediği halde, Masonlardan desteğini çekiyordu. Buna karşılık İskoçya Kralı VI. James İngiltere tahtına çıkıyordu. O bir 'Mason Kral' idi. Nitekim Masonluk onun hükümdarlığı sırasında önemli bir yükseliş gösteriyordu.

James VI. Büyük Britanya'nın ilk Kralıydı ve dünyada, Roma Mimarlığını yeniden canlandıracak Gotik akımın -ki onlar Gotik bilgisizlik diyorlardı- yıkımından kurtaran ilk 'Prens' idi. Bir çok karanlık ve bilgiden yoksun çağdan sonra eğitimin her alanına paralel olarak geometri

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.41/ 106.

de tekrar doğru temeline oturuyordu. Bütün gelişmiş toplumlar Gotik yapıların karışıklığını ve uyumsuzluğunu farkediyordu.

> "Onbeşinci ve onaltıncı yüzyıllarda August Stili; İtalya'da Bramante, Barbaro, Sansovino, Sangallo, Michelangelo, Rafael Urbin, Julio Romano, Serolio, Labaco, Scamozi, Vignola ve daha bir çok parlak mimar tarafından çöplükten kurtarıldı."[1]

Buna paralel olarak İngiltere'de büyük Üstad Mason İnigo Jones'e rakip sayılabilecek kadar başarılı kabul edilen Palladio meydana çıkıyordu.

Mimarlıktaki bu büyük gelişmenin arkasında İskoçya Kralı VI. ve İngiltere Kralı I. Jamesler bulunuyordu. O İnigo Jones'e patronluk yaparak Whitehall'deki Krallık Sarayı'nı inşa ettiriyordu. İngiltere Kralı I. James'e kadar Masonlar hiç bu denli korunmamış, bu denli saygın bir konum elde edebilmiş değillerdi. Mimar İnigo Jones'in emrinde çalışan Üstad Mason Nicholas Stone dünyanın en güzel tek odası olarak Ziyafet Konağı'nı inşa ediyor ve burası Saray'ın ilk parçasını teşkil ediyordu.

Milat'tan Sonra 1666'de 'Mason Kral' ölünce, yerine yine Mason olan oğlu I. Charles geçiyordu. O da İnigo Jones'a patronluk yaparak babasının yolunda yürümek istiyordu. Fakat iç savaş patlak veriyor, Londra yakılıp yıkılıyordu.

Kral II. Charles Londra'da St. Paul Katedrali'nin temelini atıyor, hünerli Mimar Sir Christopher Wren'in yönetiminde Roma'daki St. Peter'in tarzı benimseniyordu. Keza Kral, damadı Sir Web aracılığıyla projesi İnigo Jones tarafından çizilen Greenwich'teki sarayını yaptırıyordu. Ayrıca İskoçya'daki krallık işlerinin Üstadlığına bakan Sir William Bruce tarafından projelendirilen Halyrood-Hause'deki Krallık Sarayı'nı inşa ettiriyordu. O, eski Masonluğun aktarımını ve devamını sağlıyordu. Ancak kardeşi Kral II. James zamanında gerekli ilgi gösterilmiyor ve Lond-

---

[1] Anderson/Ayfer- Age. - S.42/107.

ra'daki Özgür Masonlar, Localarıyla birlikte yavaş yavaş bilgisizliğe gömülüyorlardı.

Katolikliğe, Papa'ya ve Fransa Kralı XIV. Louis'ye yakın olan Kral II. James'in tahtı yitirmesiyle sonuçlanan 1688-89 Devrimi'nden sonra Masonluk yeniden 'gelişme ortamına' kavuşuyordu.

Meşrutî Monarşi zemininde tahta çıkan Kral William her ne kadar cengaver bir hükümdarsa da, Masonik Mimarî zevke sahip bulunuyordu. Onun zamanında Greenwich ve Chelsea'deki iki ünlü hastahanenin yapımı sürüyor; Hampton Court'taki Krallık Sarayı'nın en güzel bölümü inşa ediliyor, Hollanda'da Loo'daki saray tamamlanıyordu.

Herkes tarafından Özgür Mason kabul edilen Kral William çarpıcı bir örnek oluşturuyordu. Nitekim bu Masonik örnek; soyluları, ileri gelenleri, zenginleri ve Büyük Britanya aydınlarını peşinden sürüklüyor, August Tarzı'nın yeniden sevilmesine neden oluyordu. Buna bağlı olarak Kral William'ın yolunu izleyen Kraliçe Anne Parlamento'nun da onayıyla Londra, Westminster ve sayfiyelerinde 50 yeni cemaat kilisesi yapılması için bir yasa çıkarıyordu. Soylular, aydınlar, bakanların bir çoğu, seçkin kentliler, iki başpiskopos, bir çok piskopos, hatırı sayılır rahipler yasanın uygulanmasıyla görevlendiriliyor; bunlar da yeni kiliselerin eski Roma Tarzı'nda inşa edilmesini uygun buluyorlardı. Kraliçe Anne'i izleyen Kral George; yönlendirici ve destekleyici emirleriyle Masonluğu canlandırıyordu.

Tüm bu 'birbirini izleyen süreçlerde' ne denli ara dönemler ve kesintiler yaşanıyorsa da tanrısal bilim geometri ile geometri zemininde gelişen 'Şahane Sanat' ın çatısı altında toplanan Masonlar, faaliyetlerini ve gelişmelerini sürdürüyorlardı. Bu Masonik süreklilik, tarihin çok eski çağlarında başladığı için her zaman çekim alanı oluşturuyor; dışa kapalı iç yapısı ve katı iç disiplini ile benzer yapılanmalara da örnek teşkil ediyordu.

"Eğer uygun düşecek olursa, gerek savaşçı, gerekse dinsel nitelikli şövalye kurumları ve tarikatlarının da zaman içinde bu eski Kardeşlik topluluğundan bir çok ciddi uygulamayı almış oldukları gösterilebilir. Bunlardan hiçbiri daha iyi bir şekilde kurulmamış ve daha nezih olarak düzenlenmemişti."[1]

Abdurrahman Erginsoy ise konuya şöyle yaklaşıyordu:

"Hakkında yüzbini aşkın eser yayınlanmış tarihî bir kuruluş olan Masonluk (Spekülatif veya Modern Masonluk) elbette tarihin derinliklerinde bir takım temellere oturmuştur. Bu temeller Collegialardan başlayarak Guidler, Compagnonageler, Steinketzenler, Confreriesler, Loncalar, belki de bizde Ahi kuruluşları, Templierler yine efsane olarak Alşimi mensupları ve bunun bilimselleşmiş yönü sayılan Rose-Croix tarikatıdır. Bazı Mason tarihçileri, bunları temel değil, Masonluğun ilk çağları, orta çağları sayarlar. Bir açıdan bu görüş doğru sayılabilir. Çünkü Masonluk ilkeleri 'insanla' ortaya çıkmışur. Ama insanın varlığının kabulü Rönesans'tan sonra olmuştur."[2]

Erginsoy'a göre Spekülatif Masonluk; bu tür kuruluşların sembollerini, şekillerini, yöntem ve adlarını da almış 'köşetaşı' yapmış bulunuyordu.

Kaldı ki bu konu Anderson'un kaydettiği şekilde sınırlı kalmıyordu. Aksine... Tarihin kimi aşamalarında bu tür Şövalye Kurumları ve Tarikatları Masonluğu 'örnek almakla' yetinmiyordu. Fiilen Masonlukla birleşerek Masonluk 'çatısı altına' giriyor, Masonluğun bir parçası haline geliyordu, (Bu oluşumun çarpıcı örneklerinden biri de Templier Şövalyeleri idi. İlerde ayrıca irdelenecek.)

---

[1] Anderson/ Ayfer- Age.-S.49/125.

[2] Türkiye'de Masonluğun Doğuşu-Abdurrahman Erginsoy-Erciyaş Yayınları-İst. 1999-S.I.

"Beşeriyetin Müşterek Dini" İçin

Şurası muhakkak ki 1688-89 Devrimi, İngiliz Liberalizmi bakımından büyük kazanımları ifade ediyordu. Daha önceki dönemlerde elde edilen bu yöndeki kazanımları yok sayan Kral II. James, yerleşik kiliseye ve parlamentoya dayanmaksızın Katolik Kilisesi'ne arka çıkıyor, papalığa ve Fransa Kralı XIV. Louis'e yanaşıyordu. Buna bir de James Edward'ın doğumuyla 1688'de İngiltere tahtında bir Katolik hanedan oluşması tehlikesi eklenince İngiltere halkı ve aydınları bakımından Devrim, kaçınılmaz hale geliyordu. Hiç şüphe yok ki Katolik eğilimli II. James devri Masonlar bakımından da tepki ile karşılanıyordu. Devrimciler arasında Masonlar ilk sırada yer alıyordu.

Masonlar, Localarında politikaya yer vermiyor, siyasetten uzak duruyorlardı. Fakat bundan daha üstün ilkelere de bağlı kalıyorlardı:

> "Masonluk, salahın ve iyiliğin amili olan bir faaliyet demektir. Bu itibarla zayıfın ve halkın müdafiidir. Zorbalığın, istibdadın ve zulmün düşmanıdır. Cahilleri aydınlatmak, zayıflara yardım etmek vazifesidir. İdealine erişmek için muntazam ve müstemir bir tarzda çalışır. Faydasız ve lüzumsuz hareketlerden kaçındığı gibi ihtilâle benzer kargaşalıklardan da sakınır.[1]
>
> Kendini idare edemeyecek derecede cahil ve ahlakı bozuk halk yığınlarında vatandaşlık duygusunun, vatandaşlık hak ve imtiyazlarının yerleşebilmesine imkan olamayacağı için, memleket idarelerinin zeki ve namuslu aydınların elinde bulunmasında zaruret vardır. Millet işleri üzerindeki hakimiyetin de ancak halkın menfaatini sağlamaya matuf bulunması şarttır. Herhangi bir sınıf veya zümrenin menfaatini halk menfaatinden üstün tutan idareler, içtimaî birer beliyye ve felaket demektir. Masonluk akl-ü hikmeti, basiret ve adaleti asla ihmal etmediğinden böyle anlarda hakkı, hakikati talim ve neşrederek umûmun selâme-

[1] Burada her ne kadar ihtilâlden sakındığı kaydediliyorsa da XXX. Derece Çalışma Ritinde farklı olaylar anlatılıyor.-M. Çulcu.

tini temin edecek yolu bulmağa çalışır."[1]

Dokuzuncu Derece Ritüeli'nin anafikirleri arasında yer alan bu satırlar elbette ki Spekülatif Masonluk devresinde kaydediliyordu. Ama; Operatif Masonluk devresindeki temel ilkeler hakkında da bir fikir ve izlenim veriyordu. Masonların tüm müstebitlerin tahakkümleri ile birlikte dinsel baskıyı da kabul edemeyeceklerinin açık bir kanıtını teşkil ediyordu. Dolayısıyla Masonların Kral II. James'e karşı gerçekleştirilen Devrim'de halkın saflarında ve hatta mücadelenin en ön saflarında 'felsefî eğitim çerçevesinde' yer almaları kaçınılmazdı.

Bu Masonik bakış açısı, hareket tarzı veya genel 'ilkesel' yaklaşımı bir başka derecenin Çalışma Rehberi'nde daha kapsamlı biçimde ortaya konuluyordu. Rose-Croix de[2] denilen XVIII. Derece'nin Çalışma Rehberi'nde yer alan 'Belagat Şövalyesi'nin' nutkunda din konusunda şöyle deniyordu:

"Fertler hangi dinde doğarlarsa o dinle meşgul olurlar, başka dinle ilgilenmeye lüzum görmezler. Bu hal insanı taassuba ve hataya götürebilir. Bütün dinleri inceleyerek içlerinden birini seçmek elbette, daha salim, daha ilmî bir hareket olur.

Hıristiyanlar, Hıristiyanlığı kendinden evvelki fikirlerin ve inanışların bir inkişafı sayarak bu dini mantıkî ve meşrû bir mevkide tutacak yerde, onu o vakte kadar misline rastlanmamış, tabiat üstü ve harikavî bir hadise saydılar ve bir mucize kürsüsü üzerine oturttular. Düşünemediler ki, o mucize temeli sarsılınca heykel de devrildi. Bundan da Hıristi-

---

[1] Eski ve Kabul edilmiş İskoç Riti IX. Derece Çalışma Rehberi-İstanbul, 1968-S.30.

[2] Rose-Croix Tarikatı XVII. yüzyılda Almanya'da kurulmuştu. Mensupları Tanrı'dan ilham alan çekici kişilerdi. Bunların Masonluk çatısı altına alınmaları önemli bir değişiklik meydana getirmemişti. Sadece aynı kökenden gelenlerin gerçekleştirdiği bir kan tazelemesi niteliği taşıyordu. Bu ise Masonluğun kendi gelenekleri ve felsefesi yönünde daha fazla güçlenip pekişmesine neden oluyordu. (Paul Naudon-Age.-S.49).

yanlık dininin terakkiye müstait olmadığı ve bir tek noktası sarsılınca bütün imanın çökebileceği neticesi çıkabilirdi. Tarihin seyrine vakıf olmayanlar, Hıristiyanlığın zuhuru devrinde beşeriyetin ahmakça bir putperestlik içinde çalkalandığını zan ve tasavvur ederler; bu bir hatadır ve bu hatanın meşum tesirleri insanları asırlarca ezmiştir.

Masonluk öyle bir hataya düşmekten masun ve emin kalmıştır. Zira Masonluk, din fikrini bütün dinlere hürmet ederek fen ve ilim altında mütalaa eder ve kaynaklarını zanlarda ve tasavvurlarda değil, hakiki vakıalarda arar. İnsanlık tarihinin dinler tarihinin etrafında deveran ettiğini göz önünde tutan Masonluk araştırmalarını münferid noktalarda değil, la-yetenahiyyet içerisinde yapar ve tamamiyle ilim ve fen çerçevesi dahilinde kalarak hayallere, hislere ve ihtiraslara kapılmaz. Bu tarafsız araştırmaları sayesinde tarihî vakalara hâkim olan hakiki kanunları keşfettiği gün, beşeriyetin istikbaldeki müşterek dininin temeli atılmış olacaktır."[1]

Spekülatif Masonluk devresinde kaleme alınan, fakat; eski devirlerden beri Masonluğun din konusundaki temel bakış açısını yansıtan bu satırların '**...beşeriyetin istikbaldeki müşterek dininin temeli atılmış olacaktır**' görüşünü içermesi, elbette ki büyük önem taşıyordu. Zira bu 'ilkesel' bakış açısı; mevcut dinleri yetersiz bulan, eleştirel bir yaklaşımı ifade ediyordu. Kaldı ki Masonluğun Hıristiyanlık hakkındaki yaklaşımı da; Hıristiyan taassubunun kabul edilmesinin mümkün olmadığını -cesurca ifadeler kullanılarak- belirliyordu.

Bir Mason'un 'Masonik sınırlamalar/yasaklamalar dışındaki' özgürlüğü konusunda ise Belagat Şövalyesi şöyle diyordu:

"Bu itibarla Masonluk, yapıcılıkla temayüz etmiş, asla yıkıcılığa sapmamış olan bir fikir müessesesidir ve Rit yasalarının sınırlandırmadığı işlerde ve fikirlerde hürriyet esastır. Yani Mason sadece fikirlerinde değil, hareketlerinde ve şahsının şeref ve haysiyetini korumak şartıyla, hiç bir kimseye ve makama verecek hesabı yoktur. İşte Rose-Croix Şövalyeleri'-

[1] XVIII. Derece, Rose-Croix - Becid Basımevi 1954- S.28, 29.

nin vazifeleri bu hürriyeti, bu istiklali temin ve sıyanet etmektir. Gözlerimizin önünde bir Mason, içinizden birini dinle veya siyasetle ilgili bir işi veya şahsî hürriyetine bağlı bir hareketi icradan meneder veya öyle bir işi yapmaya zorlarsa, bu suikasde mani olmalısınız. Taassup yüzünden Rit'imizin şerefini ve haysiyetini bozmağa kalkışanlara karşı Rit'i akıl ve hikmetle müdafaa etmelisiniz."[1]

Bu satırlardan da anlaşılacağı gibi Masonluk şemsiyesi altında Masonların laik ve bireysel özgürlükleri savunulmakla kalmıyor; korunması görevi de Rose-Croix Şövalyeleri'ne veriliyordu. Burada dikkat çekici ve önemli bir hususu da aydınlatmakta fayda bulunuyor. Belagat Şövalyesi'nin nutkunda, şu ilkelere de yer veriliyordu:

"Bir Mason, Mabed dışına çıkarken, yani hariçte, dilediği siyasî cemiyette, bir talim heyetinde, fikrî ve içtimaî herhangi bir birlikte çalışmak istediği vakit, savaş aletlerini de birlikte götürmeli, Mason faziletlerinden ayrılmamalıdır. Lakin felsefî hakikatleri, umûmî nifak ve sulhün ruhî icaplarını mahfilde bırakmalıdır."[2]

Bu satırlar ise Masonluğun çok önemli ve temel yaklaşımlarından birini ortaya koyuyordu. Buna göre Masonlar 'kurumsal anlamda fiilen' siyaset yapmıyor, siyasî eylemde bulunmuyordu. Ancak 'Masonik ilkeler; felsefeye ve ölçülere bağlı kalmak koşuluyla' Masonlar bireysel olarak başta siyaset olmak üzere her türlü faaliyette ve eylemde bulunabiliyor, siyasî partilere ve siyasî örgütlere katılabiliyorlardı. Bireysel faaliyetlerde ise tek koşul; 'Masonluk sırlarının mahfilde bırakılması, dışarı çıkarılmaması' idi.

Bu, son derece hünerlice kotarılmış bir durum ve uygulama idi. Kısacası Masonlar; Masonik hiyerarşi ve Masonik ilkeler çerçevesinde her türlü (dinsel, siyasal vs.) mücadeleye girişebiliyor; fakat, kurumsal olarak Masonluk hiç bir yükümlülük taşımıyor, kendisini bu tür olayların

---

[1] XVIII.Derece-Age.-S.29.

[2] XVIII. Derece-Age.-S.29.

ve gelişmelerin dışında tutabiliyordu. Masonlar, 'mahfil çatısı dışında' ve fakat 'Masonik disiplin' çerçevesinde 'hiyerarşi içinde telkin edilen Masonik emirler doğrultusunda' siyasal faaliyet ve eylemleri 'bireysel bağlamda' (örgütten) bağımsız olarak sürdürebiliyorlardı.

Konu bununla sınırlı kalmıyordu. Belagat Şövalyesi nutkuna şöyle devam ediyordu.

> "Hasılı, XVIII. Derece hakikatin bâtıla, hürriyetin esârete, ilmin cehle, hayrın şerre bir tek kelime ile hayatın ölüme galebesini talim ve telkin eder."[1]

Bu ilkeler doğrultusunda hareket eden Masonların içinde yaşadıkları toplumların kaderini paylaşmaları nedeniyle dinsel veya siyasal müstebit yönetimlere ve yöneticilere karşı (felsefî, düşünsel ve bireysel bakımdan eylemci olarak) mücadeleden kaçınmaları elbette ki düşünülemezdi. Dahası... Bu mücadeleden kaçınmak bir bakıma; Masonluğun 'özgürlükçü fikirlere ve ideallere' dayanan temel ilkelerine de ihanet etmek anlamına gelebilirdi. XVII. yüzyılın sonunda bu mücadelenin cereyan ettiği ülke ise İngiltere oluyordu.

Sonuç olarak bir Stuart Prensi'nin oğlu ve yine bir Stuart Prensi'nin damadı olan Hollanda Stathouderi 'William III. of Oregone'; âyandan yedi kişinin kendisini davet etmesi üzerine Torbay'dan Ada'ya çıkıyor ve Londra'ya yöneliyordu. Kral II. James ise paniğe kapılarak Fransa'ya kaçıyordu. Bu Devrim son derece önemli sonuçlar doğuruyordu.

"Seçilme" ilkesini "hükümranlık veraseti" ilkesiyle ustaca birleştiren Parlamento, İngiltere'de artık yasallığını tanrısal hukuktan (uhreviyattan) alan mutlak monarşi rejimi yerine; 'seçilmiş temsilcileri' vasıtasıyla halktan alan meşruti monarşi rejimine dönüştürüyordu.[2]

Üstelik, yeni rejimin tepesinde gerçekleştirilen bu Devrim tabana da

---

[1] XVIII. Derece-Rose-Croix-Becid Basımevi-İst. 1958-S.30.

[2] Büyük Larousse-Age.-C9, S.5693.

yansıyordu. John Lock'un belirlediği esaslar çerçevesinde; 'Devletin dini yoktur. Bireylerin dini vardır' ilkesi, yani 'laik devlet' kavramı yaşama geçiriliyordu. Kaldı ki 1689 yılında tesis edilen bu 'yeni rejim' aynı zamanda 'özgürlükçü liberalizmin' de 'siyasî güvencesini' teşkil ediyordu.

Avrupa'da artık birbiri ile taban tabana zıt iki siyasî model karşı karşıya geliyordu: Tanrısal mutlak monarşiler (tanrısal müstebitler) ve seçimle gelen parlamenterler tarafından denetlenen dünyevî ve bir bakıma daha demokratik meşrutî monarşiler... Meşrutî monarşinin dayanağında İngiltere Birleşik Krallığı; mutlak monarşilerin bayraktarlığında ise (Hıristiyanlık bakımından) Fransa, (İslamiyet bakımından) Osmanlı İmparatorluğu bulunuyordu.

İngiltere ile Fransa ilk hesaplaşmasını Amerika kıtasında, ikinci hesaplaşmasını ise 'Paris'in ortasında' gerçekleştiriyordu. İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri'nin bağımsızlığını tanıyarak 1776 yılında bir adım gerilemiş gibi görünüyordu. Oysa durum, özünde hiç de böyle değildi. Bu, İngiltere'nin zaten hazırlığını uzun süreden beri yaptığı bir projenin uygulanmasından başka bir şey ifade etmiyordu. Projenin uygulanması gerektiği için İngiltere bu geri adımı atıyordu. Ancak Amerika kıtasında Fransa ile karşı karşıya gelmekten büyük bir rahatsızlık duyuyordu.

Üstelik Fransa, mutlak monarşilerin adeta 'koruyucusu' konumunda bulunuyor; Avrupa kıtasındaki dengeleri kendi lehine kontrol ediyordu. Bu durum, Özgür Masonları derinden endişeye sevkediyor; sarsıyor, örseliyor,düşündürüyordu. İngiltere'deki meşruti monarşi zemininde; (nispeten) özgürlükçü, laik ve liberal bir ortamda serbest hareket eden Masonlar, Fransa'nın tanrısal krallarının müstebit yönetimleri ve 'kutsal kralın' otoritesini paylaşan dinsel taassup içindeki feodal derebeylerinin estirdiği Hıristiyan teröründen son derece rahatsızlık duyuyor, nefret ediyorlardı.

Liberal/Masonik Dünya'nın Merkezi: İngiltere Büyük Locası

Kral III. William of Oregon -ki kendisi Protestandı- 1694 yılında Masonluğa kabul ediliyordu.

Buna paralel olarak Kral, bazı Mason Localarını da himayesi altına alıyor, Hampton Court'ta toplantılar düzenliyordu. Mason teşkilatı 1694'de yeni bir yasa yayınlıyor; bu yasanın I. maddesinde; "İlk görevimiz Tanrı'ya sadık olmak ve onu tanımayan bütün sapıklıklardan kaçınmaktır" deniyordu. Bu aşamada Katolik Kilise ile Protestan Kral arasında otorite çatışması yaşanıyordu. Katolik tahakküm karşısında Masonluğun, Protestan Kralı desteklemesi kaçınılmaz bir durum yaratıyordu. Zira özgürlük ortamından yararlanmak isteyen Masonlar, daha da güçlenmenin ve sayısal bakımdan etkin duruma gelmenin yollarını, çarelerini arıyorlardı. Kaldı ki 'el' ve 'bedenle' yapılan Operatif Masonluk geriledikçe; 'kafa' ve 'fikir' ile gerçekleştirilen Spekülatif Masonluk da ön plana çıkıyordu.

Burada hemen kaydetmek gerekir ki Spekülatif Masonlukla beraber "Kabul Edilen (acceptes) Masonluk" da hızla gelişme gösteriyordu.

• ***Yeri gelmişken 'Kabul Edilmiş Masonlar' hakkında bilgi verirmisiniz?***

"Operatif Masonluk denen dönemde şu veya bu nedenlerle Loncalara (veya kuruluşlara) operatif olmayan kişiler alınmış, bu üyelere haklar verilmiştir. Ve bu kişiler insan tarihinin akışı içinde fikir, felsefe, teknik ve sosyal gelişmelerin etkisiyle çoğunlukça kabul edildiği üzere Operatif Masonluğun yok olmak üzere olan binası üzerine, yeni bir yapı kurmayı becermişlerdir. Bu önemli bir oluşumdur. Çünkü 17. yüzyılın ikinci yarısı, Avrupa ve İngiltere'de felaket dönemi olmuştur. Siyasal ve dinsel savaşlar inanç uğruna insanların öldürülmesi... Bu dönem içinde Yapı Loncalarının maddî ve manevî alanlarda yoksul düşmeleri karşısında

kendilerine yardım edecek kişileri aralarına alarak bunlara Accepte, Kabul Edilmiş adını vermişlerdir. Mimar, filozof, bilgin, yazar olan bu kişilerin çoğu özellikle İngiltere'de aynı zamanda Royal Society üyesi idiler."[1]

"Kabul Edilen", "Kabul Edilmiş" sözcükleri fiilen yapı (inşaat) zanaatkarı olmayıp; camiaya yabancı olan değişik mesleklerden kimselerin, üyeliğe kabul edilerek Masonluk çatısına dahil olmaları ve Operatif Masonlarla eşit konumda bulunmaları anlamına geliyordu.

Masonluk özde 'el' ve 'bedenle' yapı işlerinde çalışan zanaatkarların Mesleki Birliği (Locası) olmakla beraber bunlar; mesleklerinin gereği olarak sadece bedensel bakımdan çalışmakla yetinmiyorlardı. Zihinsel faaliyette de bulunuyor, başta geometri olmak üzere hem fen bilgileriyle, hem de dinsel ve felsefî konularla ilgileniyor, uğraşıyorlardı. Bu alanlarda da kendilerini eğitiyor, buna zorunluluk duyuyorlardı. Dolayısıyla aydınların, okuryazarların, felsefe ve bilime ilgi duyanların dikkatlerini de üzerlerinde topluyorlardı. Bunlar XVII. yüzyılın ortalarından itibaren fiilen yapı zanaatkarları olmadıkları halde, Mason Localarına 'kabul ediliyor' ve onlardan 'Kabul Edilmiş Masonlar' diye bahsediliyordu.

"Kabul Edilmiş üyelerin derneğe alınması çok eskidir. Ustalık derecelerivle derneklerin dinsel temellere dayanışları dolayısıyla, papazlar daima bunun üyesi olmuşlardı. Daha başka şahsiyetler de;ya Masonluk onların desteğini aradığı ya da kurum kendilerini çektiği için Mason olmuşlardı."[2]

Hemen kaydetmek gerekir ki -sıra dışı olsa bile- Ortaçağ'da ve Rönesans sırasında Masonluk; Hermetist filozoflar ile simyacıları da bünyesine kabul ediyordu. Ancak Operatif Masonluk devresinde fiilî zanaatkarlar, 'kahhar' çoğunluğa sahip bulunuyorlardı. Bununla birlikte da-

---

[1] Abdurrahman Erginsoy-Age.-S.1996-S.2.

[2] Paul Naudon-Age.-S.45, 46.

ha sonraları 'Kabul Edilen' Masonlar 'Operatif' üyeleri; hem nitelik olarak, hem de nicelik bakımından geride bırakıyorlardı.

"Kendi meslekî çalışmalarına gömülüp kalan zanaat erbabınca tarikatın bütün büyüklüğünü ve prestijini meydana getiren şeylerin artık eskimiş bir elbise sayıldığı zaman, bu böyle oldu. Onlarca modası geçmiş sayılan bu elbise, başkalarının pek ala işine geliyordu."[1]

Bu durum Masonluk bünyesi içinde büyük bir devinim ve değişime yol açıyordu. Unutmamak gerekir ki bir yandan bu çatı altındaki 'operatif zanaatkarlar' çözülüp,eriyip,yok olurken; diğer taraftan bedensel anlamda zanaatkar olmayan 'Kabul Edilmiş Masonlar' Masonluğa yeni ve entellektüel düzeyi çok yüksek güçlü bir boyut kazandırıyorlardı. Bu devinim bütün haşmetiyle İngiltere'de yaşanıyor, değişimi de yine İngiliz Locaları meydana getiriyordu. Bunda ise hiç şüphe yok ki, Operatif Masonluğu ve geleneklerini İngiliz Locaları'nın sonuna kadar yaşatmış olması rol oynuyordu. Kısacası hem Operatif Masonluk'tan Spekülatif Masonluğa geçilirken önemli bir kopukluk/kesinti yaşanmıyor; hem de Operatiflerin yerini 'boşluk bırakmadan' Kabul Edilmiş Masonlar dolduruyordu. Buna karşılık Fransa'da son derece farklı gelişmeler yaşanıyordu.

Fransa'da idarî olduğu kadar dinsel otorite de; Mason Locaları'nda fesat ve kargaşa üretildiği gerekçesiyle Masonlara düşmanlık ve kin besliyordu. Masonlar ise kaçınılmaz olarak kendilerini dindar ve yardımsever göstermek zorunda kalıyor, buna karşılık 'haricî dünyaya' daha bir kapanıyorlardı.

"Hatta 1306, 1382, 1539'daki kral iradeleri; 1501 ve 1524'de-ki Parlman Kararıyla bir kaç defa kapatılmışlardı da. Krallık iktidarı aynı zamanda (Derebeylik yargı mercileri hakkında XIV. Louis'in 1674'de çıkarttığı emirnâme ile) egemen yargı mercilerinin imtiyazlarını hem ko-

[1] Paul Naudon-Age.-S.46.

nu hem de yer bakımından kısıtlamıştı. XV. ya da XVI. yüzyıldan itibaren zanaat toplulukları da, dernekler de artık içlerine kapanık ve mahalli bir hal aldıklarından, bunların gelenekleri ellerinde tuttukları artık söylenemez."[1]

Fransa gibi Almanya'da da zaman ve olaylar Masonlar ile Masonluk geleneklerinin aleyhine işliyordu. Buna karşılık aynı dönemde Masonluk, İngiltere'de hem gelişme gösteriyor, hem de büyük dönüşüm ve değişimi gerçekleştiriyordu. Nitekim, en önemli adımlardan biri 1703 yılında atılıyordu. Londra'daki Saint Paul Locası karar alarak Masonluğun iç yapısında önemli bir değişikliği yasalaştırıyordu. Kararda şöyle deniyordu:

"Bundan böyle Masonluğun imtiyazları yalnız yapı işçilerine mahsus olmayacak; fakat daha önce yapıldığı gibi bu imtiyazlar, bunlara sahip olmak isteyen her sınıftan kimseleri kapsayacaktır."[2]

Bu karar bir bakıma Operatif Masonluğun sonunu ilan ediyor ve Kabul Edilmiş Masonların elinde Spekülatif Masonluk devresi yükselmeye başlıyordu. Böylece Masonluk -bir bakıma- bütünüyle 'özgürlük' zemini üzerinde 'zihinsel faaliyetleri' ön plana alıyordu.

Unutmamak gerekir ki; meşruti monarşi rejimini tesis eden İngiliz seçkinleri ve aydınları Masonluğu bu zeminde 'yapı zanaatkarı' olmayanlara da açarak spekülatif faaliyetleri yaygınlaştırıyorlardı. Zihinsel faaliyetler ise liberal özgürlükler odağında çevreleniyordu. Laik devlet, bireyciliğin öne çıkması, yerinden yönetimcilik, halkın seçme hakkı gibi kıta Avrupası'nın henüz yabancı olduğu fikirler, İngiliz Locaları'nda sürekli tartışılarak geliştiriliyordu. Bu zeminde yaşam kazanan özgürlük arayışı ise mutlak monarşileri doğal düşman ve yok edilmesi gereken doğal hedefler durumuna getiriyordu. Kaldı ki, İngiliz seçkinlerinin ve

---

[1] Paul Naudon-Age.-S.47.

[2] Paul Naudon-Age.-S.51.

aydınlarının dayandığı ekonomik zeminde bezirgan/tüccar/tefeci yapının finans desteği ve toplum üzerinde tesis etmiş olduğu 'sosyal/parasal otoritesi' de Masonik kadroların arkasında bulunuyordu. Amerika kıtasının keşfinden sonra gelişen okyanus denizciliğinde ön plana çıkan Musevî gemiciler Hollanda ve İngiliz gemilerinde etkinlik kazanıyor; bu etkinlik finans ve ticaret alanlarına da yansıyordu. Özellikle XVIII. yüzyıl süresince sonuçlarını ve etkilerini göstermeye başlayan sanayi devriminin doğal uzantısı olarak gelişen uluslararası pazarlar, Protestan/Calvinist/Presbiteryen İngiltere'de kök salarak etkinlik kazanmış olan Sami karakterli tüccar/ bezirgan 'güç odaklarının' tekelinde bulunuyordu. Aynı tüccar/bezirgan kadrolar, meşrutî monarşi zemininde yaygınlaşan Mason localarında da örgütlenmiş durumdaydı. Hiç şüphe yok ki mutlak monarşileri; özellikle de dinsel ve ırkçı müstebitleri 'boy hedefi' ve düşman görerek;onlarla, sonsuza kadar mücadele edilmesi gerektiğini savunan kadroların başında bu gruplar yer alıyordu. Kaldı ki 'oligarşik bir yapı' kazanmış olan 'sarraf/tüccar/tefeci-bezirgan' grupları; İngiltere'de olduğu gibi Avrupa kıtasında ve dünyanın her yerinde mutlakiyet rejimlerine karşı direniş hareketlerini kotarabilecek; direnişçilere her türlü yardımı ve korumayı sağlayabilecek parasal olanaklara da sahip bulunuyorlardı.

Kaldı ki sarraf/bezirgan-tüccar takımı sadece pazarlarda değil, gizliden veya açıktan mücadele ettikleri mutlak monarşi'nin yönetici kadrolarına da son derece yakın bulunuyorlardı. Zira yaşadıkları ülkelerde ekonomik faaliyetleri kontrolleri altına alarak tekel oluşturmuş bulunan siyasî müstebitler hem bireysel, hem de toplumsal bakımdan ekonomik faaliyetleri sürdürebilmek için, finansal piyasalarda ve pazarlarda egemen olan sarraf/bezirgan-tüccarlara gereksinim duyuyorlardı. Şüphesiz bu durum 'zoraki' bir işbirliği anlamına geliyordu. Müstebitler 'sarraf/bezirgan-tüccar' oligarşik dokudan ekonomik gereklilikler bakımından yararlanmaya çalışıyor; bu nedenle artık onların diğer faaliyetlerine göz yumuyor, en azından 'tartışmalı faaliyetlerini' görmezden ge-

liyorlardı. Buna karşılık diğer taraftakiler hem ekonomik bakımdan kazançlı çıkıyor, hem de felsefî ve siyasî alanlarda amaçlarına ulaşmak konusunda çaba sarfetmekten kaçınmıyorlardı. Bu faaliyetler ise yine, en uygun çevreyi ve zemini teşkil eden Mason Locaları oluyordu. Mason Locaları; onların eksikliğini duydukları 'felsefî' ve dolayısıyla' siyasal özgürlüğü savunan açık/gizli 'hür ve barışçı' görünümdeki örgütleri oluşturuyordu. Unutmamak gerekir ki; Masonik kadroların felsefî çalışmalarındaki belirleyici ve vazgeçilmez ilkelerin başında özgürlük, kardeşlik, eşitlik gibi üstün idealler yer alıyordu. Özgürlük, kardeşlik ve eşitlik her ne kadar 'Masonik bir söylem' karakteri taşıyorsa da bu ilkeler, Locaların duvarlarını hızla aşıyor; 'dışa kapalı' gizemli mahfillerden taşıyor, sokaklara yayılıyor ve en yoksul, ezilmiş, umarsız insanların evlerine kadar ulaşıyordu. Kralların, derebeylerinin ve kilisenin; kemiklerini kırıp her türlü işkenceyi yaptığı, hatta diri diri yaktığı köleleşmiş halklar; 'özgürlük, kardeşlik, eşitlik, adalet' söylemini 'yeni dönemin ilahî sesi' gibi kabul ediyor, yüksek ideallerin parıltısına kitleler halinde koşuyorlardı.

Bu büyük devinim ve değişimin hareket üssü ve beyni ise İngiltere'deki Mason Locaları oluyordu. Mason Locaları'nın hem içerde hem de dışarda güç kazanmasına yol açan nedenlerin birini de şu husus teşkil ediyordu:

Aydınlar, seçkinler, bankerler ve tüccarların yanı sıra merkezî ve yerel bürokratlar ile ordu mensupları da Localarda örgütlenmiş bulunuyorlardı. Bir bakıma Masonluk adeta 'resmî' bir 'devlet kurumu' konumuna geliyor ve Masonik ilkeler, asker ve bürokratların savunduğu 'yüce ideallere' dönüşüyordu. Bu durum İngiliz Masonluğu bakımından çok önemli bir oluşum niteliği,taşıyordu. Nitekim İngiliz Masonluğu'nun bu, kendine özgü yapısı ve gücü, daha sonra Masonlar tarafından da dile getirilerek söyle değerlendiriliyordu:

"Anglo-Sakson Masonluğu hakkında son zamanlarda bir çok şeyler yazıldı ve söylendi. Spekülatif Masonluğun çıkışından bu yana, İngiliz Ma-

sonluğu'nun davranışları, dünya Masonluk müessesesine hakim olmak için takip ettiği siyaset ve yöntemler hakkında ciltler dolusu eser yazılmıştır. İngilizler, üzerinde güneş hiç eksilmeyen İmparatorluk büyüklük kompleksinin verdiği gururla, Masonluğu da tamamiyle tekelleri altında bulundurmak emel ve heveslerinden bir an vazgeçmek istememişler; Masonluğu da İmparatorluklarının menfaatlerine hizmet eden bir müessese haline getirmek için ellerinden gelen gayreti sarfetmişler ve hala da devam ettirmek azmindedirler."[1]

İngiliz Masonluğunu iki yüzyılda bu noktaya getiren gelişmelerin başlangıcını hiç şüphe yok ki 1717 yılı teşkil ediyordu.

1689 yılında Devrim'in gerçekleşmesinden sonra kurulan yeni rejimin Masonlara güven vermesi, 1702 yılında Localara operatif olmayanların kabul edilmesinin hükme bağlanması,İngiltere'nin devlet politikalarında Localara duyduğu gereksinim sonucunda Devlet-Mason işbirliğinin Localarda bir bakıma 'bütünleşme' göstermesi... İngiltere'deki Locaların sayısının hızla artmasına neden oluyordu. Bunun sonucunda da Locaların Spekülatif Masonluğu bir Büyük Loca şemsiyesi altında toplayarak 'merkezîleşmesi' gereksinimi duyuluyordu.

1717. yılında Kabul Edilmiş Masonlar daha çok Londra'daki Localarda yoğunlaşmış bulunuyorlardı. Bu Lcalar ise genellikle Westminstar semtinde faaliyet gösteriyordu. Nitekim buradaki Rummer and Grapes tavernasında toplanan Operatif Masonlar, Spekülatif Masonluğun ilk Büyük Locasını kurma fikrini 'Biraderlerine' açıklayarak meseleyi ortaya koyuyor, tartışmaya açıyorlardı. Daha sonra bu fikir; St. Paul Kilisesi'nin avlusunda yer alan Goose and Gridiron meyhanesinde; Parkes Lane'deki Grown Grown meyhanesinde; Covent Garden civarındaki Apple Tree tavernasında ve Westminster'deki Rummer and Grapes ta-

[1] Mason Dergisi-Anglo Saksonlarda Masonluk Anlayışı ve Liberal Masonlukla bir kıyaslama, başlıklı Reşat Sanlı'nın makalesi-Yıl 25, Sayı 23-24, Sayfa 30-43.

vernasında toplanan dört Locanın temsilcileri tarafından tartışılıyor; Büyük Loca kurulması önerisine olumlu yaklaşarak fikirbirliğine varıyorlardı. Sağlanan bu mutabakatın bir sonucu olarak 1717 yılının St. Baptiste günü olan 24 Haziran (Jules Boucher-Paul Naudon 20 Eylül tarihini veriyor.-M. Çulcu) tarihinde dört Locanın üyeleri Goose and Gridiron meyhanesinde toplanıyorlardı. Bu toplantıda alınan kararlar doğrultusunda 'dünya tarihinde ilk defa' bir Büyük Loca tesis edilmesi fikri benimseniyordu. Kurulan Büyük Loca'nın Üstadlığına Anthony Sayer, Büyük Nazırlıklara da capitan Josephe Elliot ile dülger Jacob Cambell getiriliyordu.[1]

> "XVIII'inci asrın ilk senelerinde, Lpndra'da İngiltere Büyük Locası varlığını ilan ediyordu. Bu Büyük Loca, eskiden beri mevcut Duvarcı Localarından 4 tanesinin bir araya gelmesinden doğmuştu; fakat eski Localarda bu yeni Büyük Loca arasında fark vardı: İngilizlerin ifadesi ile 'Operative' Masonluk yerini 'Speculative' Masonluğa terkediyordu. Ortaçağ'ın Batı Avrupasında çok büyük rol oynamış olan, Hür Duvarcıların korporasyonlarındaki seçkin bir takım insanlar bu yeni Loca'yı kurmuşlardı. Yeni Loca eski geleneklerin yerleştirdiği, bir çok adetleri aynen devam ettirmek istiyordu: İntizam, Ahlak, Dinî Müsamaha, Kozmopolitizm, Tanışma İşaretleri, Teşkilat ve Mertebeler silsilesi. Fakat geleneklerden aldıkları adetleri kullanarak, bütün insanlara hitabeden yeni bir cemiyet kuruluyordu."[2]

Hemen kaydetmek gerekir ki; toplantıya katılan Localar genellikle, toplandıkları lokallerin adıyla anılıyordu. Örneğin; Elma Ağacı, Kaz ve Izgara, Kâse ve Salkım ve Taç Locaları gibi...

---

[1] Türkiye'de Masonluğun Doğuşu-Abdurrahman Erginsoy-Erciyaş Yayınları-İstanbul, 1996-S.2.

[2] Masonluk Hakkında Konuşmalar 1951-1989-Ziya Umar-Mimar Sinan Yayınları, No: 14-İstanbul, 1992-S.67.

Büyük Loca'nın kurulmasıyla, İngiltere'deki Mason Locaları saflaşmaya başlıyorlardı.

Londra Büyük Locası'nın kurulmasıyla birlikte İskoç Localarıyla olan anlaşmazlıklar da süratle su yüzüne çıkıyordu. Londra Büyük Locası, Masonların genellikle bağlılık gösterdikleri Katoliklikten uzaklaşmakla kalmıyor; aynı zamanda İngilizlerin geleneksel ilkesi olan 'Hür Loca'da Hür Mason' anlayışını bir kenara bırakarak 'Masonlukta İtaat/Disiplin ilkesini' ön plana çıkarıyordu.

Londra Büyük Locası İskoç Masonluğu ile mücadeleyi yürütebilmek için geleneksel ve yasal ilkeleri çiğnemekten geri kalmıyordu. Bunun bir nedeni de Londra Büyük Locası'nın kendisini kısa süre sonra; 'Dünya'nın Ana Büyük Locası' gibi son derece önemli, anlamlı ve iddialı bir konuma sokmasıydı. Bu yaklaşım sadece Masonluk bakımından değil, siyasal ve ekonomik bakımdan da büyük amaçların gerçekleştirilmesi yönünde atılan çok ciddi bir adımı ifade ediyordu.

Masonluğun Temel Yasaları

Üstelik sadece bu adımı atmakla yetinmiyordu. Londra Büyük Locası, kuruluş toplantısında da hazır bulunan arkeolog Payne, fizikçi Desagulier ve ilahiyatçı James Anderson'a ; Masonların disiplin içinde toplanmalarını, çalışmalarını, kendi aralarında ve haricîlerle münasebetlerini düzenleyerek değişmez hükümlere bağlayacak bir Masonluk Anayasası, yani bir Temel Yasa hazırlanması görevini veriyordu.

"...Fran-Masonlar, artık mabetler, kaleler, meskenler inşa eden Hür Duvarcılar olmaktan çıkarak, gittikçe gelişen ve büyüyen bir 'ahlak binasının ameleleri' haline gelmekte idiler.

Müessesenin prensipleri, teşkilatının ve işlemesinin ana kaideleri, 1723 senesinde Londra'da neşredilen kitaptadır: Les Contitutions de France-Maçons, contenant l'histoire, Les obligations, Les reglements etc.

decette tres ancienne et tres ancienne et tres respectable confraternite."[1]

"Anderson Yasaları" diye de adlandırılan bu 'Temel Yükümlülükler' ile ilgili risale şu başlığı taşıyordu:

"Londra Localarının kullanımı için yeni Kardeşlerin alınmasında veya Üstad'ın emretmesi halinde okunmak üzere Denizaşırı (Ada dışında) Locaların eski kayıtlarından çıkarılmış olan bir Özgür Mason'un yükümlülükleri."[2]

Bu yükümlülükler sadece idarî değil, felsefî alanı da kapsıyor; geniş bir alanda Masonları disiplin altında tutmayı amaçlıyordu. Örneğin ; Mason üyenin 'Tanrı' ve 'Din' konusundaki fikirlerini sınırlıyordu.

Devlete kargı suç işlenmesi konusunda üyelere bazı yükümlülükler getiriyor, şöyle diyordu:

"Bir Mason, her nerede bulunmakta ya da çalışmakta olursa olsun devlet güçlerinin uysal uyruğudur; hiç bir zaman ulusun barış ve gönencine aykırı bir entrikaya karışmayacak, ne de alt düzeydeki memurlarına saygısızlıkta bulunacaktır. Masonluk savaştan, kan dökülmesinden ve kargaşalıktan hep zarar görmüş olduğu için, eski krallar ve prensler, barış zamanında serpilip gelişen zanaatkarları, uysallıklarından ve bağlılıklarından dolayı düşmanlarının saldırılarını fiilen karşılamak suretiyle korumaya çok özen göstermişler ve bu Kardeşlik Kurumu'nun onurunu yüceltmişlerdir. Dolayısıyla, eğer bir Kardeş, devlete başkaldıracak olursa bu eyleminde desteklenmeyerek kendisine ancak bir mutsuz kimse olarak acınabilecektir; eğer başka bir suçundan ötürü tutuklanmış değilse, her ne kadar vefalı Kardeşlik Kurumu onun eylemini üstlenmeyerek bu sırada hükümete karşı hiç bir güceniklik ya da politik güvensizlik ortamı oluşturmamak durumunda ve zorunda ise de; onu Loca'dan çıkaramaz-

---

[1] Masonluk Hakkında Konuşmalar-Ziya Umur-Age. S.69.

[2] Anderson/ Ayfer-Age.-S. 51.

lar ve Locayla olan bağlantısı öylece korunur."[1]

Üçüncü bölümde Localar konusu ele alınıyordu. Metinde; "Loca, Masonların toplandıkları ve çalıştıkları bir yerdir. Dolayısıyla bu topluluğa ya da Masonların gereğince örgütlenmiş olan Kurumuna da Loca denir" kaydı bulunuyordu. Her kardeşin bir Loca'ya katılması ve her Masonun iç yönetmelikle genel tüzüklere uyması zorunlu kılınıyordu. Localara alınmayacaklar şöyle sıralanıyordu:

"Bir Loca'ya üye olarak alınacakların iyi ve doğru, özgür doğmuş, sağgörülü ve ergin yaşta kimseler olmaları; köle, kadın, ahlaksız veya lekeli kişi olmayıp iyi bir şöhrete sahip bulunmaları gereklidir."[2]

Dördüncü bölümde Üstadlar, Nazırlar, Kalfalar ve Çıraklar ile ilgili hükümler yer alıyordu. Bu yükümlülükler 'Masonik Disiplin' ve 'Masonik Hiyerarşi' bakımından büyük önem taşıyordu. Hükümler arasında bir 'Efendi' den bahsediliyor, onun konumu ise açıklığa kavuşturulmuyordu. Bir Masonun yükselmesi ile ilgili hususlar da kaydedilmiş bulunuyordu:

"Masonlar arasında her türlü yükselme, yalnızca gerçek değerlilik ve bireysel yararlılık üzerine kurulur. Ancak böylece Efendilere olumlu hizmet verilebilir ve Kardeşler utanca düşmezler; ne de Şahane Sanat hor görülür. Bu nedenle de bir Üstad ya da Nazır, kıdemine bakılarak değil, yararlılığından dolayı seçilir. Böyle şeyleri yazıyla anlatmak olanaksızdır. Her Kardeş bunları kendi yerini doldurmak suretiyle, Kardeşlik topluluğuna özgü yolu izleyerek öğrenmelidir. Ancak adaylar şunu bilmelidirler: Hiç bir Üstad, ona verebileceği yeterli işi yoksa ve o da zanaatı öğrenmesine, Üstad'ın EFENDİ'sine hizmet vermesine ve bir Kardeş olarak alındıktan sonra da ülkenin gelenekleri uyarınca yıllarca süren belirli bir dönem boyunca hizmette bulunup Kalfalığa yükselmesine engel olabilecek hiç bir bedensel sakatlığı veya noksanlığı bulunmayan kusur-

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S. 52/134, 135 136.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.53/135.

suz bir genç olmadıkça, onu yeni bir Çırak olarak alamayacağı gibi; Çıraklığa alınacak kişinin o nurlu ebeveynlerden gelme olması ve yukarıda belirtilen hususların tersine yeterli görülmesi durumunda ve yararlılığı gözönünde tutularak Nazır, sonra Loca'nın Üstadı, Büyük Nazır ve en sonunda da Bütün Locaların Büyük Üstadı olma onuruna ulaşabileceğini gözetmek durumundadır."[1]

Bu bölümün ikinci kısmında yükseleceklere getirilen sınırlama ve zorunluluklar söyle belirleniyordu:

"Hiçbir Kardeş Kalfalık'tan geçmeden Nazır, Nazırlık yapmadan Üstad, bir Loca'nın Üstadlığını yapmadan Büyük Nazır olamaz. Seçilmesinden önce Kalfalık yapmışsa Büyük Üstad olamaz; ki bunun için ayrıca doğuştan soylu olması veya en üst tabakadan bir beyefendi, güzide bir bilgin, ender bir mimar veya bir başka sanatçı olması, onurlu ebeveynlerden gelmesi ve Locaların görüşü uyarınca eşsiz bir yüce yararlılığının bulunması gerekir. Görevinin gereğini daha iyi, daha kolayca ve daha şerefli olarak yerine getirilebilmesi için Büyük Üstad, o sırada bir özel Loca'nın Üstadı olan ya da bu görevde daha önce bulunmuşlar arasından, kendisini temsil etmek ve bulunmadığı hallerde kendi tutumunu aynen benimseyerek uygulamak veya bir yazılı Yetki Belgesi uyarınca Büyük Üstad'ın haklarını kullanmak üzere Büyük Üstad Kaymakamı seçilir."[2]

Ana Temel Yasa'nın bu bölümünde; yüksek ve alt düzeydeki 'hükümdar ve yönetmenlerine' diğer Masonların 'yumuşak başlılık, saygı, sevgi ve şevkle' bağlanmaları buyuruluyordu.

Temel Yasa'nın beşinci bölümünde 'Çalışma süresince zanaatın yönetimi üzerine' yükümlülükler anlatılıyordu. Bu bölümün sonunda Masonlarla Haricîler (Mason olmayanlar) arasına kalın bir hat çiziliyor ve 'ketumiyet' (gizlilik-suskunluk)şöyle vurgulanıyordu:

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.138.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.53, 54/138-141.

"Hiç bir Mason olmayan işçi, Masonluğa özgü işlerde çalıştırılamazlar; Özgür Masonlar da bir ivedi zorunluk çıkmadıkça özgür olmayanlarla birlikte çalışamazlar; ne de Kalfalara ya da Kardeşlere öğretilenler işçilere veya Kabul Edilmiş olmayan Masonlara öğretilebilir."[1]

Görüldüğü gibi sadece Masonlarla Haricîlerin değil; Kabul Edilmiş olmayan Masonların ilişkileri bile sınırlandırılıyordu.

Temel Yasa'nın beşinci bölümünde çalışma süresi, yönetimi ve çalışma düzeni ile ilgili hükümler de yer alıyordu. Altıncı bölüm ise altı kısımdan oluşuyordu. Bu bölümde Masonların Loca'da, Loca dışında, özellikle de Masonların Haricîlerle ilgili ilişkileri düzenleniyor ve hükümlerle sınırlanıyordu.

Birinci kısım 'Toplantı Sırasında Loca'da' başlığını taşıyor ve şöyle deniyordu:

"Özel komiteler kuramaz ve Üstad'ın izni olmadıkça kendi aranızda konuşmalar yapamazsınız, ne de ilgisiz ve uygunsuz herhangi bir şeyden söz edebilirsiniz. Üstad'ın ve Nazırlarının ya da Üstad ile konuşmakta olan bir Kardeşin sözünü kesemezsiniz; ne de Loca ciddi ve ağırbaşlı bir konuyla ilgiliyken güldürücü ve şakacı bir tutum takınabilirsiniz. Her ne bahaneyle olursa olsun yakışıksız bir dil kullanamazsınız. Üstadımıza, Nazırlarımıza ve Kalfalarımıza gerekli saygıyı göstermeli ve onu yüceltmelisiniz."[2]

Burada ayrıca bir suçlamaya maruz kalan Mason'un 'en yetkili yargıç' olan Loca'nın vereceği yargıya ve karara (Büyük Loca'ya temyiz başvurusu da bulunmaması halinde) uyması kararlaştırılıyor; "...fakat siz, Loca'da açıklanmış bir kesin zorunluluk olmadıkça, Masonluğu ilgilendiren konularda asla mahkemeye gitmemelisiniz" deniyordu. Hemen kaydetmek gerekir ki; bir anlaşmazlık konusunun Masonluğu ilgilendirip ilgilendirmediği kararını da yine Loca veriyordu. Böylece Loca,

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.55/149.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.55/150.

genel yargının üzerinde bir konumda bulunuyordu. (Bu hüküm, Masonluk'ta bir 'iç hukuk' uygulamasını mevcut kılıyor ve 'genel hukuk' ilkeleri karşısında geçerli olan 'iç hukuk' Mafios Toplum Yapısı'nın ana unsurlarından biri olan 'çifte hukuk' anlayışının doğmasına yol açıyordu. Bu konu 'Masonluk ve Mafia' başlığı altında ayrıca irdelenecek.-M. Çulcu)

Altıncı bölümün ikinci kısmında Loca'nın kapanmasından -mesainin tamamlanıp paydos edilmesinden- sonra; Masonların, dağılmadan önce nasıl davranacakları hükme bağlanıyordu. Çalışmaların tamamlanmasından sonra aşırılıklara kapılmadan Masonların birbirlerine ikramlarda bulunabilecekleri, kırıcı olmadan birbirleriyle özgürce konuşabilecekleri şölenler düzenleyerek yiyip içip eğlenebilecekleri hükme bağlanıyor, şöyle deniyordu:

> "Bu nedenle hiç bir özel dargınlık ya da çekişme, hele din, uluslar ve devlet politikası üzerindeki tartışmalar, Loca'nın kapısından içeri sokulmamalıdır. Çünkü biz yukarıda belirtilmiş Katolik Din'i benimseyen Masonlar olarak her dilden, her lehçeden, her soydanız ve bugüne kadar Loca'nın esenliğine hiç bir yararı olmamış ne de bundan böyle olacak her türlü politikaya karşı çıkmaya kararlıyız."[1]

Bu yükümlülük tüm Mason Localarında titizlikle uygulanıyordu. Ne var ki; bu hüküm 'Masonların politika ile kesinlikle uğraşmamaları' anlamına gelmiyordu. Aksine; 'üst makamların aldıkları politik kararlara' titizlikle ve itiraz edilmeksizin uyulacağı anlamına geliyordu. Fakat bu konudaki yükümlülükler çalışma rehberlerinde uygulanan ritüellerde belirleniyor ve ilgili derecedeki Masonlara 'bireysel olarak' anlatılarak 'derece yeminleriyle' de taahhüde ve yaptırıma bağlanıyordu. Yani ilgili derecelerdeki Masonlar verilen politik görevleri yerine getirmekle (de) yükümlü bulunuyor; buna karşılık Masonlar verilen görevler dışında

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.56/152-156.

Localarda politik görüşmeler, konuşmalar, tartışmalar yapamıyorlardı. Üstelik bu uygulama sadece politik konularla sınırlı kalmıyor, diğer 'netameli konularda' da aynı yönteme başvuruluyordu. Böylece 'Masonluk Kurumu' netameli konuların dışında tutuluyor; fakat bireysel olarak Masonlar, kurumsal düzeyde verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü tutuluyorlardı.

Kaldı ki; özellikle 'özgürlük' kavramı ve 'fiili olgusu' doğrudan siyasî bir konu idi. Özgürlüğün savunucusu olduğunu taahhüt eden Masonluk Kurumu'nun siyaset dışında kalarak 'Kardeşlerin özgürlüğünün riske sokulması' elbette ki düşünülemezdi. Bu durum, Kardeşlik Kurumu'nun ilkelerine ve varlık nedenine de ters düşen bir tavır olurdu.

Altıncı bölümün üçüncü kısmında Masonların Loca dışında, aralarında yabancı (haricî) olmaksızın bir araya geldiklerinde nasıl davranacakları konusu hükme bağlanıyordu:

> "Birbirinizi size öğretileceği gibi nazik bir şekilde selamlamalı, birbirinize Kardeş demeli, başkalarınca işitilmemek ve izlenmemek üzere önemli olarak ve birbirinize üstünlük taslamaksızın veya her Kardeşe gösterilmesi gereken saygıyı ihmal etmeksizin özgürce karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmalısınız. Bütün Masonların birer Kardeş olarak aynı düzeyde olmalarına karşılık Masonluk, bir kişinin daha önce edinmiş bulunduğu onuru (ortadan) kaldıramaz; aksine, bunu daha da arttırır. Hele hakkı olan herkese onur kazandırması ve kaba tutumları gidermesi gereken Kardeşlik Kurumuna tam yaraşır ise..."[1]

Hemen ardından Masonların; Mason olmayanların yanındaki davranış biçimleri de belirleniyordu:

> "Sözlerinizde ve tavırlarınızda öylesine dikkatli olmalısınız ki, en zeki bir yabancı bile yakınlaşması uygun olmayacak bir şeyin farkına varmasın ya da onu keşfetmesin; hatta bazı zaman Saygıdeğer Kardeşlik Kuru-

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.56/156.

mu'nun onuru uğruna, sağgörüyle yolunu bulup konuşmayı saptırmalısınız."[1]

Bu bölümün beşinci kısmında evdeki ve çevresindeki davranışları belirlenen Masonlara; "Ahlaklı ve akıllı kimseye yakışır şekilde davranmaları" telkin ediliyor ve şu hükümler getiriliyordu:

"Özellikle ailenizin, arkadaşlarınızın ve komşularınızın Loca ile ilgili konuları vs., öğrenmelerine izin vermemeli, bunun burada belirtilmeyen nedenlerden ötürü hem kendi onurunu, hem de Eski Kardeşlik Kurumunun onurunu gözönünde tutmalısınız. Ayrıca sağlığınızı da düşünerek, Loca çalışması bittikten sonra çok geç saatlere kadar birlikte olmamalı, evinizden çok uzun bir süre ayrı kalmamalı, oburluktan ve sarhoşluktan sakınarak ailenizi ihmale veya incinmeye uğratmamalı veya çalışmaktan geri kalabilecek bir duruma düşmemelisiniz."[2]

"Masonik Ketumiyet" bu hükümlerle adeta doruk noktasına ulaşıyor; Mason'dan hem aile fertlerine, hem de komşularına karşı 'Masonik konularda' son derece ketum davranmaları isteniyordu. Üstelik 'burada belirtilmeyen nedenlerden ötürü' denilerek sağlanan gerekçe Ketumiyet'e 'özel bir nitelik' ve içerik kazandırıyordu. Burada hemen kaydetmek gerekir ki; katı ve ödünsüz bir kararlılıkla yüzyıllardır uygulanan 'Masonik Ketumiyet', kendisini 'özel bir Kardeşlik Kurumu' olarak adlandıran ve nitelendiren Mason camiasının benimsediği Mafios 'davranış biçiminin' elle tutulur bir 'ipucunu' teşkil ediyordu. Bir başka ifade ile Masonik Ketumiyet, Mafios Omerta'nın kurumlaşmış bir uygulaması izlenimini veriyordu ki; bunun 'Masonik Omerta' olarak adlandırılması o denli yanlış bir niteleme sayılmazdı.

Altıncı bölümün son kısmında ise bir Mason'un yabancı bir Kardeş'e karşı nasıl davranması gerektiği hükme bağlanıyordu. Yükümlülük şu telkin ile anlatılıyordu:

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.56 /156.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.56,57/156.

"Onu (yabancı kardeşi) sağduyunuzun size göstereceği öyle bir yöntemle incelemelisiniz ki, ayıplama veya alayla reddetmeniz gereken ve kendisine hiçbir bilgisel ipucu vermemeye özen göstereceğiniz bir düzenbaz ile karşı karşıya olmayasınız."[1]

Bir Mason'un yabancı Kardeşi dürüst bir Kardeş olarak değerlendirmesi halinde ise şöyle davranması gerektiği belirleniyordu:

"Ona gereken saygıyı göstermelisiniz. Eğer gereksinme içindeyse elinizden geldiğince ona yardımcı olmalı ya da yardım görebilmesi için yol göstermelisiniz. Onu bir kaç gün işe almalı, olmazsa iş bulması için başkalarına salık vermelisiniz. Fakat olanaklarınızın üzerine çıkmakla yükümlü değilsiniz. Ancak yoksul bir Kardeşi, yani iyi ve dürüst bir kimseyi aynı koşullar altındaki diğer yoksul kişilere oranla öncelikli tutmalısınız."[2]

Anderson, Payne ve Desagulier tarafından hazırlanan Temel Yasa ve yükümlülükler arasında özellikle ve ısrarla; bir Mason'un anlaşmazlık halinde kurum çatısı dışında, ülkenin mahkemelerine başvurarak hak aramasının engellenmesi üzerinde duruluyordu. Nitekim Masonlar arasındaki anlaşmazlıklar ve davalarla ilgili olarak pek ciddi ve kesin hükümler getiriliyor, şöyle deniliyordu:

"Son olarak uyacağınız bütün bu yükümlülükler ve ayrıca size bir başka yöntemle iletilecek olanlar, bu eski Kardeşlik Kurumu'nun Temel ve Başlık Taşı Çimentosu ve Şanı olan Kardeşçe Sevgi'yi geliştirir; her türlü tartışma ve çatışmayı, iftira ve çekişmeyi önler; başkalarının da dürüst bir Kardeş'e iftirada bulunmalarını engelleyerek onun kişiliğini savunur. Onur ve esenliğinize uyumlu olmak üzere hayırlı işler sağlar ve başkaca bir şey değildir.

Herhangi biri sizi incitecek olursa, her ulusta atalarımızın beğenili tutumlarında olduğu gibi ya onun Locasına veya kendi Locanıza başvur-

[1] Anderson/'Ayfer-Age.-S. 57/157.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.57 /157.

malısınız. Ancak bundan sonra çeyrek yıllık birleşimde Büyük Loca'ya başvurabilirsiniz. Asla hukukî bir işleme girişmemelisiniz; ancak sorun başka türlü çözümlenemezse Üstad ile Kalfaların sizin, yabancıların da bulunacağı bir mahkemeye gitmenizi önleyebilecekleri veya Masonlukla ilgili işlerinizle daha bir şevk ve iyi ilgilenmeniz bakımından tüm davalarınıza çabucak nokta koymanız için uyarıda bulunacakları dürüstçe ve dostça öğütlemelerini sabırla dinlemelisiniz. Mahkemeye düşmüş Kardeşler ve Kalfalarla ilgili olmak üzere ise Üstad ve Kardeşler nazikçe arabuluculuk önermeliler. Buna da çekişen Kardeşlerce boyun eğilmelidir. Eğer bu 'boyun eğmenin' uygulanabilirliği yoksa, işlemlerini ve davalarını alışılagelmiş tarzda değil, 'hınç ve öfkeye' kapılmadan, Kardeşlik sevgisini engelleyebilecek hiçbir şey yapmaksızın veya söylemeksizin, onurlu görevlerini yeniden bağlatmak ve sürdürmek üzere yürütmeleri gerekir; öyle ki herkes tüm gerçek Masonların dünyasının başlangıcından beri yapmış oldukları ve 'zamanın sonuna kadar' da yapacakları gibi Masonluğun sevecen etkisini görebilsin."[1]

[1] Anderson/Ayfer-Age. -S.57,58/158.

MASONİK-MAFİOS ÖRTÜŞME

İç Hukuk (Çifte Hukuk), Ketumiyet (Omerta), Kardeşlik Dayanışması ...Ve 'Şu Kılıç Üzerine...'

Masonik davranış biçimi ve bazı Masonik ilkeler ile Mafios davranış biçimi ve bazı Mafios ilkelerin örtüşmesi konusunu irdelemeden önce; Mafios Toplum Yapısı ile ilgili hususları tekrar vurgulamak/hatırlatmak yerinde olur.

Mafios örgütlenmenin gerçekleştiği sosyal zemini Mafios Toplum Yapısı ve bu yapı çerçevesinde oluşan Mafios ilişkiler ağı teşkil ediyordu. Mafios Toplum Yapısı zemininde sergilenen Mafios davranış biçimi ise iki temel anlayış etrafında odaklanıyordu. Bu iki temel anlayışın ilkini Mafios Ahlak; ikincisini ise Mafios Ahlak ilkelerinin belirlediği sosyal zemin üzerinde ortaya çıkan,Mafios Hukuk anlayışı teşkil ediyordu.

Toplumsal çerçevede geçerli olan 'genel ahlak' anlayışı karşısında 'yerel ahlak' anlayışının geçerli kılınması; ve yerel güç odaklarının 'yerel ahlak' kurallarını savunarak sosyal yaşamı bu ahlak ilkeleri çerçevesinde yönlendirip şekillendirmeleri; kaçınılmaz olarak ortaya 'çifte ahlak' anlayışını/ uygulamasını çıkarıyordu ki; bu oluşuma aynı zamanda 'Mafios Ahlak anlayışı' da deniyordu.

Sosyal zeminde geçerli kılınan 'yerel ahlak anlayışı' kaçınılmaz olarak 'geleneksel ahlak anlayışının' geçerli kılınması anlamına geliyordu. Geleneksel ahlak anlayışı ise 'geleneksel örfî hukuk' ilkelerine hayat veriyor, yaptırım kazandırıyordu. Bunun sonucunda da 'yerel/geleneksel

ahlak anlayışı', 'yerel/ geleneksel hukuk' ilkeleriyle bütünleşiyordu. Dolayısıyla 'genel ahlak-yerel ahlak çatışması/zıtlaşması' nasıl ki 'Mafios Ahlak/çifte ahlak anlayışını' doğuruyorsa... Yerel/geleneksel hukuk anlayışı da 'genel hukuk anlayışıyla' çatışıyor/zıtlaşıyor ve kaçınılmaz olarak ortaya Mafios Hukuk/çifte hukuk anlayışı' çıkıyordu. Mafios örgütler ise; nasıl ki 'yerel ahlak-genel ahlak çatışmasından' doğan boşluğu doldurmak ve bir yaptırım organı rolünü oynayarak toplumsal zeminde kendisini kabul ettiriyorsa... Aynı Mafios örgütler 'yerel hukuk-genel hukuk çatışmasından' doğan boşluğu doldurarak sosyal işlev kazanıyor; kendisini toplumsal katmanlara kabul ettirerek 'yasadışı' konumdan 'yasal' konuma geçiş mücadelesinde önemli bir avantaj elde ediyorlardı. Bunun sonucu olarak yerel halk, hakkını aramak amacıyla 'genel hukuk kurumları' karşısında yerel hukuka sığınıyor; bu da yerel hukukun savunucusu ve uygulayıcısı olan Mafios örgütlere yaptırım gücü kazandırıyordu. Toplum, görünürde genel hukuk ilkeleri doğrultusunda yargılama yapan genel hukuk kurumlarına saygı gösteriyor; ancak uygulamada, hakkını yerel 'yasadışı' hukuk kurumlarına başvurarak 'Mafios örgütlerin' zorbalık ve şiddet kullanma gücünde arıyordu. Bu da ortaya 'Mafios Toplum Yapısı'nın' en önemli unsuru olan 'çifte hukuk uygulamasını' çıkarıyordu. Uygulama aynı zamanda 'Mafios Toplum Yapısını' ve bu zeminde kurulan Mafios örgütleri ayakta tutuyordu. Bu tablo içinde varlığını sürdüren genel hukuk ilkeleri ile genel hukuk kurumları ise 'içi boşalmış' mekanizmalar durumuna geliyor ve bu sisteme dayanan siyasî otoriteyi de kaçınılmaz olarak koflaştırıyor, çürütüyordu.

Mafios örgütler gibi geniş bir sosyal tabana dayanmasa bile genel hukuk kurumları karşısında 'iç hukuk kurallarını' uygulayarak dışa kapalı da olsa 'alternatif bir hukuk mekanizması' tesis etmeye çalışan 'Masonik Kardeşlik Kurumu' da aynı Mafios Hukuk anlayışını paylaşmış oluyordu. Gerçi Masonik Hukuk ilkeleri, yerel hukuk ilkeleri tanımlaması ile birebir örtüşmese bile; geleneksel hukuk anlayışı/geleneksel

hukuk ilkeleri bağlamında belirginleştiği için bir 'genel hukuk anlayışı-geleneksel hukuk anlayışı çatışmasını' da gündeme getiriyordu.

Masonik Temel Yasalar -her ne kadar kriminal suçların sınıflandırmasını yapmasa ve işlenmesi muhtemel suçların hangisinin iç hukuk, hangisinin genel hukuk ilkeleri ve kurumları çerçevesinde yargılanması gerektiğini kategorize etmemiş olsa bile- Kardeşlerin genel hukuk kurumlarına başvurarak hak aramasını tavsiye etmiyor; aksi davranışı telkin ve teşvik ediyordu.

Nitekim 'davranışlar'ı belirleyen altıncı bölümün birinci kısmında; "...fakat siz, Loca'da açıklanmış bir kesin zorunluk olmadıkça Masonluğu ilgilendiren konularda asla mahkemeye gitmemelisiniz" deniyordu. Burada 'Masonluğu ilgilendiren konunun' ne/neler olabileceği belirlenmediği için, bir Mason'un kurumdan izin alarak mahkemeye gitmesi gündeme geliyordu ki; aynı davranış biçimi 'Mafios Toplum Yapısı' zemininde yerel/geleneksel hukuk ilkelerini uygulayan Mafios örgütler için de sözkonusu oluyordu. Bu durum Temel Yasa'nın son bölümünde adeta kesin bir hüküm gibi sunuluyordu:

> "Herhangi biri sizi incitecek olursa (...) Asla hukukî bir işleme girişmemelisiniz."[1]

Mafios Toplum Yapısı zemininde oluşan Mafios güç odaklarının 'geleneksel hukuk' uygulamasında sık sık başvurdukları 'nasihat' ve 'arabuluculuk' ilkesi, burada da öneriliyor ve şöyle deniliyordu:

> "Üstad ve Kalfaların sizin, yabancıların da bulunacağı mahkemeye gitmenizi önleyebilecekleri (...) tüm davalarınıza çabucak nokta koymanız için uyarıda bulunacakları dürüstçe ve dostça öğütlerini sabırla dinlemelisiniz. Mahkemeye düşmüş Kardeşler ve Kalfalarla ilgili olmak üzere ise Üstad ve Kardeşler nazikçe arabuluculuk önermeliler; buna da çekişen Kardeşlerce boyun eğilmelidir."[2]

---

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S.57/158.

[2] Anderson/Ayfer-Age.-S.57.

Tüm bu hükümler ve öneriler sadece Masonik konulardaki anlaşmazlıkları kapsıyor gibi görünse de ; genel hukuk kurumlarına başvurulmasının istenmediği durumların içeriği ve türü belirlenmediği için, çifte hukuku besleyen Mafios bir anlayışın benimsenmiş olması dikkati çekiyordu.

Hiç şüphe yok ki; genel veya yerel hukuk sistemlerinde 'tanık' ve 'kanıt' olgusu temel unsurları teşkil ediyordu. 'Tanık' ve 'kanıt' olguları ise o hukuk sisteminin tesis ettiği otorite sayesinde toplumsal zeminde yaşam bulma şansını elde ediyordu.

Mafios örgütlerin en büyük başarısı hukuk sistemi karşısında kendi otoritelerini tesis ederek; 'geleneksel ahlak anlayışı' doğrultusunda 'Ketumiyet'i' bir erdem olarak dayatmalarıydı. Yerel/geleneksel toplum, genel hukuk kurumları karşısında 'Ketumiyet' göstererek 'tanıklık' yapmıyor, 'kanıtları' karartıyor ve 'geleneksel hukuk ilkelerinin/hükümlerinin' yaşama geçmesini engelliyorlardı. Bu 'Ketumiyet' yani 'sır saklama'; kısaca da 'susma' kuralına Mafios sözlükte Sicilya çıkışlı bir sözcük olan 'Omerta' adı veriliyordu. Suçluyu genel hukuk mercilerine ihbar eden, hakkını genel hukuk kurumlarının dağıttığı adalette arayan, genel hukuk kurumlarında 'tanıklık' yapan veya bu tür mahkemelere 'kanıt' sunanlar yerel/geleneksel hukuka aykırı hareket etmiş sayılıyor, 'Omerta'yı' bozmakla suçlanıyor, itham ediliyorlardı. Omerta'yı bozanlar yerel toplumdan dışlanıyor, çevresi tarafından aşağılanıyor, hakaret görüyor; gerekirse tehdit ediliyor; örfî hukuk ilkeleri doğrultusunda vurulup yaralanıyor ve hatta öldürülüyorlardı.

> "Omerta kelimesi Sicilya diyaleğindeki (Omu) Adam (Uomo) kelimesinden kaynaklanmıştır. Kelimenin ifade ettiği anlam, herşeyden önce gerçek bir (erkek) düşüncesidir."[1]

---

[1] Dünyamızı Saran MAFİA-Age.-C.2, S.408; Dipnot-MAFİA, Zentrale Herrschaft und Lokale Gegenmacht-Henner Hess, S.113.

Masonik 'Ketumiyet' uygulaması ile Mafios 'Ketumiyet' (Omerta) anlayışı bir benzerlik gösteriyordu. Tek fark, Masonik Ketumiyet'in sadece Masonik sırlarla sınırlı kalınıp kalınmadığının bilinmemesi idi. Bununla birlikte Masonik Ketumiyet, Omerta'nın da ötesine geçen bir katılık gösteriyor; Masonik sırların 'aile bireyleri' arasında paylaşılmasına bile izin vermiyordu:

"Ahlaklı ve akıllı bir kimseye yakışır şekilde davranmalısınız; özellikle ailenizin, arkadaşlarınızın ve komşularınızın Loca ile ilgili konuları vs., öğrenmelerine izin vermemeli..."[1]

Buradan da anlaşılacağı gibi Ketumiyet ilkesine bağlılık -geleneksel ahlak anlayışında olduğu gibi- Masonlar tarafından da 'ahlaklılık' olarak kabul ediliyor, yüceltiliyordu. Dahası... Masonik yapılanma; 'Masonik Ahlak' diye adlandırılabilecek şekilde kendi ahlak anlayışını/ilkelerini oluşturmaya ve benimsetmeye çalışıyordu. Mason camiası doğal olarak Ketumiyet ilkesini bir 'erdem' ilkesi şeklinde nitelendiriyor; 'sır saklama' ve 'konuşmama' ilkesinin 'grupsal çıkarların korunmasında' önemli bir 'güvence' olduğu gerçeğini gözardı etmiyordu. Üstelik bu yaklaşımı 'güncel gerçekler' zemininde değerlendirmekten çok, 'eski felsefe' bağlamında ele alarak konuya 'soyut bir nitelik' veriyorlardı:

"Üstad-ı Muhterem, Aziz Kardeşlerim!

'Ketumiyet kaidesine niçin riayet ederiz?' sualinin cevabını aramak için Ketumiyet'in menşeine doğru inmeye çalışalım. Belki bu suretle sualimizin cevabını da bulmuş oluruz.

Eski Hellenik inanışa göre ilim ve sanat herkese öğretilmez, ancak bunları bilmeye layık olan kimselere öğretilirdi. Soranus'a göre meşhur Hipokrat ilim ve sanatı öğretme kabiliyetinde olanlara ancak yemin ettirmek suretiyle tedris ederdi.

İskenderiyeli Clemen; Yalnız Fisagorcular değil (ki Sicilya'daki Omerta uy-

[1] Anderson/Ayfer-Age.-S. 56/157.

gulamasının kökeninde Pisagorculuğun etkileri Dünyamızı Saran MAFİA adlı yapıtta ayrıca irdelendi: M. Çulcu), Epiküryenler, Stoisyenler de kendi görüş ve inançlarını belirten eserlerin, herkesin eline geçmesini istemezlerdi, diyor. Hatta bu gizliliği temin için matematik ile ilgili tabirleri ve bazı mitlerin, allegorilerin ve sembollerin kullanıldığı müşahede edilmektedir. Bundan maksat Masonik tabirle, Haricîlerin eline geçebilecek bu eserlerin onlar tarafından anlaşılmaması idi."[1]

Masonik Ketumiyet'in tarihsel değerlendirmesi bu denli tarihsel derinliklere dayandırılmakla kalmıyor, daha da soyutlanarak uhrevî/ilahî kapsama sokuluyordu.

"Eskilerin fikirlerine göre tabiat, gizliliği sever. Hakikat gayret gösterilmeden ve çalışılmadan elde edilemez. Hakikati bulanlar veya hakikate erişenler, bulduklarını başkalarına kolaylıkla açıklamamalıdırlar. Hakikat tabiaten ilahî olduğundan buna ulaşanlara büyük bir kudret bahşeder. Bunu elde edecek olan basit ve kötü insanlar, yalnız hakikati öğrenmeye layık olmadıklarından değil, bu hakikati gayretsiz olarak elde ettiklerinden dolayı da kıymetini takdir edemezler. Hakikat, basit insanların seviyesinin üstünde olduğundan, bunu ancak fikren muayyenler olgunluğa ulaşmış, hazırlanmış ve tecrübeden geçmiş insanlar öğrenmelidir."[2]

Bu açıklamayı güncel yaşama dönüştürürken, Atom bombasını örnek veriyor, bu bombayı imal edebilecek bilginin kötü insanların eline geçmesi halinde insanlığın nasıl bir tehlike ile karşı karşıya kalabileceği sorusu soruluyordu.

Buna paralel olarak bir başka Masonik açıklama, çok daha gerçekçi ve örgütsel boyutla sınırlı kalıyordu:

"Masonluk toplumsal bir yaşayış ülküsünü gerçekleştirmeye çalışır. Fakat hiçbir zaman ne bir dernek ne de bir tarikattır. Asla gizli değil, ancak ka-

---

[1] Masonluk Bu Meçhul-Jules Boucher, Paul Naudon-Okat Yayınevi-İstanbul-1966-S.88.

[2] Masonluk Bu Meçhul-Age.-S.88.

palı bir cemiyettir. Bu cemiyetin gizli olması için; var oluşunun bilinmesi, saklanması, üyelerinin tanınmaması lazımdır. Halbuki Masonluğun temel kuralları, yasaları, tariki, üyelerinin adları gizli değildir.[1] *Masonluk sırlarının açıklanması 'Landmarklara'*[2] *göre yasaktır. Fakat buradaki 'Sır' bu dört duvar, bu gökkubbe altında geçen hususlara aittir, Kardeşler arasında bir gizliliğin, müşterek bir sırrın oluşudur ki, en sıkı ve en samimi bağların doğmasına sebep olurlar. İşte Haricî aleme akseden bu kenetlenme ve bağlılık; kâh sevimli ve fakat çoğu zaman hınç dolu bir heyecan ve zihinlerde devamlı bir esrâr perdesinin merak konusu olup çıkarlar."*[3]

Operatif Masonluk döneminde 'meslekî sırların' meslektaşların kıdemine göre derecelendirilmesi elbette ki farklı bir durum yansıtıyordu. Bu durum (gerçeğin tanrısallığı) felsefesi ile örtülerek uygulanması, hiç şüphe yok ki o mesleğin soysuzlaştırılmasını engellemek amacını taşıyordu.

Ne var ki; Operatif Masonluk devresinde uygulanan ve 'soyuttan somut yaşama' yansıtılan örgütsel/mesleksel sır saklama gerekliliğinin temel nedeni; Spekülatif Masonluk devresinde reel olarak geçerliliğini yitiriyordu.

Kaldı ki; Operatif Masonluk devresinde 'yapı sanatına ait sırların' saklanması ilkesi, Spekülatif Masonluk devresinde tüm diğer 'geleneksel uygulamalar' gibi 'sembolik' nitelik alıyordu. O zaman eskiden 'yapı

---

[1] Yazar bu konuda her nedense 1965 Olayını görmezden gelerek yok sayıyor. Bilindiği gibi 1965 Olayı, Süleyman Demirel'in Mason olup olmadığının kamuoyu önünde tartışılması nedeniyle patlak vermişti. Masonların adları gizli tutulmasaydı ve bunun açıklanması Masonik Ketumiyet'in ihlâli sayılmasaydı, bu olay cereyan etmezdi.-M. Çulcu.

[2] Masonluğun belirlenmiş uç sınırları.-M. Çulcu.

[3] Mimar Sinan-Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locası'nın tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan araştırma ve yayın organıdır-Hanri Benazus'un Masonluk Sırları, Ketumiyet ve susmanın faziletleri başlıklı makalesi-2. Yıl, Eylül 1968-Sayı 7-Sayfa 12, 13.

sanatının' sırrı olan hususlar, Spekülatif Masonluk devresinde hangi düşünsel faaliyetleri ve amaçları sembolize ediyordu?

Bu sorunun yanıtını Hanri Benazus 'Birader/Kardeş', Mason örgütünün resmî yayın organında açıkça veriyordu. Benazus; "Masonluk toplumsal bir yaşayış ülküsünü gerçekleştirmeye çalışır" diyerek, Masonluğun gerçek faaliyet alanının ve uzun vadeli amacının altını çiziyordu. Masonik sırlar da bu 'sosyal mühendislik' faaliyetlerini ve amaçlarını 'sembolize ve remz' ediyordu. O zaman bu 'sır' çerçevesinde/çevresinde uygulanan geleneksel ritüeller; 'yapı sanatının Operatif devresinde uygulanan herşeyi' bir sembol durumuna getiriyordu. Bu semboller ise Spekülatif Masonluğun 'yeni amaçlarını' 'sır durumuna' getirerek örtüyor, gizliyor; açıklanmasını 'Ketumiyet ilkesinin ihlali' kabul ederek yasaklıyordu. Kaldı ki Henri Benazus bu konuya da açıklık getiriyor; "Kardeşler arasında bir gizliliğin, müşterek bir sırrın oluşudur ki, en sıkı ve en samimi bağların doğmasına sebep olur" diyerek örgütsel disipline, örgüt içi dayanışmaya, yoldaşlığa ve hatta kaderbirliği yapmaya ne denli gereksinim duyduklarını açıkça ortaya koyuyordu. Hiram'ın öldürülmesi 'meslekî, sırların' yaşam pahasına korunan değerler olduğunu kanıtlıyordu. O zaman Spekülatif Masonluk -Operatif olmayan- hangi 'ölümcül şırları' gizleme gereği duyuyor; bu nedenle aileleri ve arkadaşları bile Ketumiyet (Haricî) kapsamı içine alarak Masonları -sırların korunması kaygısıyla- genel hukuk kurumlarına bile başvurmaktan men ediyordu? Veya bu soru şöyle de sorulabilirdi:

Nihai amacı 'toplumsal bir yaşayış ülküsünü gerçekleştirmek' olan Masonluk, hangi ölümcül korkuların yarattığı endişelerle bu projenin/veya projelerin sırlarını Masonik sırlar konumuna getirerek dış dünyaya kapatıyordu?

Ana odakta yer alan bu soru pek çok soruyu da beraberinde getiriyor ve Masonik bir ilke olan Ketumiyet'i, Mafios bir ilke olan Omerta kuralına dönüştürüyordu. Nitekim 'Masonik Ketumiyet' sadece 'sırların saklanması' amacını gütmekle kalmıyor; yaptırımlı bir 'susma' kuralını

ifade ederek kapsamını alabildiğine genişletiyordu.

'Masonik suskunluğun' erdeminden önce 'Mafios suskunluğun' Sicilya yerel ahlakındaki yerini belirlemek doğru olur.

"Sicilyalı sükûtu ödüllendirir. Gevezeliği ise cezalandırır:

'Çok konuşan adam bir şey söylemez. Az konuşan adam akıllıdır.'[1]

'Sağır, kör ve dilsiz olan, yüzyıl barış içinde yaşar.'[2]

'Susma kuralı' kimi zaman 'susmak istemeyen kişilerin' yakınlarını ilgilendirir. Zira bu kural sadece taraf olan birey için değil, tüm Sicilyalılar için geçerlidir:

' Kadehi papaz örter, biz birbirimizi örtmeliyiz.'[3]

(...)

Ve bir de şarkı vardır:

'Ve hakim beni yanına çağırdı,

Söyle bana gerçeği, seni evine yollayalım.

Gerçeği günah çıkarırken rahibe söylerim,

Ama sana değil, sbirri ve hain.'[4]

'Omerta'nın ihlal edilmesi ise Mafios tutumun bir gereği olarak ağır bir biçimde cezalandırılır."[5]

Sicilya yerel/Mafios Ahlakı'nın 'şeref anlayışını' tamamlayan temel bir ilke olan 'Omerta' ve Omerta'nın erdemli toplumsal zeminini oluşturan 'suskunluk'; değişik ifadelerle de olsa 'Masonik Ketumiyet'/'Maso-

---

[1] Sicilya halk sözü.

[2] Mafia e politicia, 1943-1962-Michele Pantaleone-Torino, 1962-3.193.

[3] La Mafia ed i Mafiosi- Anbonio Cutrera, Palermo 1900-S.29.

[4] Carcere e Mafia nei canti poppolari Siciliani-Antonino Ucello-Palermo, 1965-S.89.

[5] Dünyamızı Saran MAFİA-Age.-S. 409-410.

nik Suskunluk' kuralının/ anlayışının ortak paydasını meydana getiriyordu. Masonik bakımdan 'susmanın/ sükûtun erdemi' şöyle ifade ediliyordu:

> "İnsan konuştuğuna çok kere pişman olur, fakat sustuğuna pişman olmuş insana asla rastlanmaz. Bir düşünürün dediği gibi; 'Herkes çok konuşan ağzın kapanmasını ve az konuşan ağzın açılmasını bekler.' Susmak zamana ve zemine göre çok kere bir sürü söz söylemekten çok daha fazlasını ifade eder. Diogenes'in dediği gibi: 'Tanrı bize çok işitelim diye iki kulak ve fakat az konuşalım diye bir dil vermiştir.' En yüksek bilgelik sükûtun, sessizliğin esrarengiz koridorlarında gizlidir."[1]

Mafios örgütlerin 'Omerta ve Suskunluk' ilkesi ile Masonik anlayışın 'Ketumiyet ve Sükût' ilkesi her ne kadar farklı amaçları hedefler görünse de; aynı 'örgütsel disiplin içinde' 'aynı erdem odağında' örtüşmesi ilginç bir 'sosyal davranış biçimi' oluşturarak sergiliyordu. Bu ilginç durum; her iki yapılanmanın da genel hukuk kurumları karşısında kendi geleneklerini ön plana çıkarıp gerekçe yaparak 'Omerta-Suskunluk/Ketumiyet-Sükût' bağlamında 'geleneksel hukuk anlayışına' göre davranmaları, durumu daha da çarpıcı ve şaşırtıcı bir görünüme kavuşuyordu.

Hiç şüphe yok ki 'Mafios örgütlenmenin' temel anlayışını 'grup içi ortak çıkarlar' teşkil ediyordu. Buna karşılık Masonik örgütlenmenin temel anlayışında 'grup içi ortak çıkarların' yanı sıra; 'adalet,özgürlük, eşitlik, kardeşlik' gibi üstün ideallerin yer alması; ister istemez siyasî birlikteliği de gerektiriyordu. Bu siyasî birlikteliğin ise Masonik örgütlerin faaliyet gösterdikleri 'müesses siyasî düzenleri/zeminleri' üzerinde yeni bir 'toplumsal yaşayış ülküsünü gerçekleştirmeye' -ki bu küresel boyutta yeni bir din de olabilir- yönelmesi; onları ister istemez 'meşrû otorite' ile çatışmak zorunda bırakıyordu. Yeredeki çıkarları gerektirdiği için 'meşrû/müesses otorite' ile çatışan Masonik yapılanmaların güvencesini sağlamak için 'Omerta/Ketumiyet Suskunluk/Sükût-çifte ah-

---

[1] Mimar Sinan-Hanri Benazus-Age.-S.16.

lak/çifte hukuk vs.,gibi' benzer davranış biçimlerini ve ilkelerini benimsemeleri şaşırtıcı olmaktan çıkıyordu.

Nitekim, Mafios Toplum Yapısı zemininde 'yerel ahlakın' erdem olarak benimsediği 'geniş aile, kabile, aşiret, hemşehrilik, akrabalık/hısımlık, ritüel/sanal akrabalık' bağlamında sergilenen 'iç dayanışma' ilkesi; yine bir 'erdem' olarak Masonik yapılarda da aynı katılıkla benimseniyordu. Hemen kaydetmek gerekir ki çifte hukuk anlayışı ve Ketumiyet/Omerta/Suskunluk/Sükût kuralı, kaçınılmaz olarak grup içi dayanışma disiplinini de zorunlu kılıyordu.

• ***Konu bu aşamaya gelmişken 'Mafios Dayanışma' ilkesini teknik bakımdan burada bir kere daha irdelemek gerekiyor. Daha önce bu konu çeşitli vesilelerle ele alındı. 'Masonik Dayanışma' ilkesini Mafios bağlamda analiz edermisiniz? 'Masonik Dayanışma' ile 'Mafios Dayanışmayı' hangi ortak paydada örtüştürüyorsunuz?***

'Masonik Dayanışmayı' belirlemek amacıyla bu tanımlama yerine Kardeşlik Dayanışması' nitelemesini kullanmak daha doğru olabilir. Üstelik 'Kardeşlik Dayanışması'; Mafios Toplum Yapısı zemininde oluşan Mafios örgütlenmelerde görülen 'iç dayanışma' olgusu ile birbirine paralellik yansıtıyor. Masonik/Kardeşlik Dayanışması ile Mafios Dayanışma oluşumlarının ne denli örtüştüğünü de ifade edebiliyor.

Cevad Memduh Altar, Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locası'nın resmî yayın organı olan Mimar Sinan adlı dergiye yazmış olduğu 'Dayanışma' adlı makalesinin girişinde, yabancı bir yazardan yaptığı alıntı ile (Mafios)' Aile Dayanışması'ndan' 'Kardeşlik Dayanışmasına' şu göndermeyi yapıyordu:

> "Aile'de şeref dayanışması yer alır; kişi kaprisi pahasına hiç bir fert, bu dayanışma dışına çıkamaz!-Emile Augier"[1]

---

[1] Mimar Sinan-Age.-Eylül 1968, Sayı 7-Sayfa 72.

Yazar bu alıntı ile; 'Kardeşlik Dayanışması' ile 'aile içi dayanışma' arasında doğrudan bağlantı kuruyor ve bu dayanışmanın 'aile şerefi' olarak kabul edilmesi gerekliliğini vurgulamış -en azından ima etmiş- oluyordu. Kaldı ki, bir başka makalede Raşid Temel Masonluk'ta Kardeşlik müessesini adeta 'aile içi ilişki' derecesinde ele alarak şu irdelemeyi yapıyordu:

"Biz Masonlar kendimizi bir Kardeşlik Toplumu olarak kabul ediyoruz. Loca içinde olsun, Loca dışında olsun, birbirimizin arkadaşlığından zevk duyuyoruz. Değişik derecelerde toplantılara iştirak ediyoruz. Sosyal işlerde birleşiyoruz. Loca dışında birbirimizi arıyoruz. Hepimizde muhakkak var olan kusurları müsamaha ile kabul ediyoruz. Bütün bunları yapıyoruz. Çünkü Kardeşiz. Loca çalışmalarımızda Kardeşler olarak toplandığımızı kabul ediyoruz."[1]

Masonik Dayanışma 'Kardeşlik Dayanışması' başlığı altında ele alındığı zaman ister istemez 'Masonlukta Kardeşlik' olgusu ön plana çıkıyordu. 'Kardeşlik' konusu irdelendiğinde ise bunun bir 'yakıştırma' olmadığı, daha derin bir anlam taşıdığı; kapsamlı olarak sosyal ilişkiler ağını ifade ettiği belirginleşiyordu.

'Kardeşlik Üzerine' adlı makalesiyle konuyu irdeleyen Raşid Temel; "Kardeş olduğunuzu ilan ettikten sonra; bizi böyle yapan şey nedir? Bu sevgi hissi nereden çıkmaktadır? Masonlar kimlerdir? Biz neyiz?" sorularını soruyor ve şöyle yanıtlıyordu:

"Masonlar olarak biz başkalarını etkileyen kimseleriz. Biz Masonik derecelerin içindeki büyük ahlakî dersleri uygulayan kimseler olarak biliniriz. Ama sadece derecelerin alınması bizi Mason yapmaz. Derecelerin alınması bize fırsat verir. Bizi yerimize yerleştirir. Böylece öğrendiğimiz hakikatleri her yerde tatbik ederek Mason oluruz. Bu işleri yaparken de

[1] Mimar Sinan- Raşid Temel'in 'Kardeşlik Üzerine' başlıklı makalesi-Yıl 1987, Sayı 63, Sayfa 37.

Kardeş oluruz."[1]

Buradan da anlaşıldığı gibi 'Masonik Kardeşlik' hem örgüt içi 'çalışma derecelerini' belirleyen ritüeller çerçevesinde tesis edilen; hem de Masonik faaliyetler sürecinde pekişip gelişen Masonlar arası –bir çeşit- 'ritüel akrabalık' türünü sembolize ediyordu. Ancak ve sadece bu 'ritüel ilişki' tesis edilip pekiştikçe 'Kardeşler arasındaki Dayanışma' da o oranda güçlenerek derinlik kazanıyordu. Bu nedenle 'Masonik Dayanışma'nın' zemininde, Masonluğun bir 'Kardeşlik Kurumu' olması gerçeği yatıyordu. Önce Mason olmayanların Kardeşlik Kurumunda yer alamaması, doğal olarak ve aynı zamanda 'Kardeşlik dayanışması' ağına da dahil olamaması sonucunu doğuruyordu. Dolayısıyla önce Mason, sonra Kardeş olunması sürecinin başlangıç noktasında 'ritüel ilişkinin' tesis edilmesi; bu 'ritüel ilişkinin' ise zaman içinde bir 'ritüel akrabalık' türü olan 'Masonik Kardeşliğe' dönüşmesi gerekiyordu. Bu nedenle Kardeşler Arası Dayanışma'nın temel ilkesi; önce 'Ritüel Kardeşliğin tesis edilmiş olması' zorunluluğu idi. Bu bir bakıma; Mafios Toplum Yapısı zemininde Mafios davranış biçimini benimsemiş olan geniş aile, kabile, aşiret, cemaat topluluklarının 'askerî, ekonomik,siyasal/sayısal güç elde etmek amacıyla' tesis ettikleri ritüel akrabalık uygulamasının entellektüel bir 'versiyonu' anlamına geliyordu. Yazar, 'Kardeşlik Üzerine' başlıklı makalesinde 'Kardeşlerin yükümlülüğü ve sadakati' hakkında şu görüşleri kaydediyordu:

> "Kardeşlik ucuz bir şey değildir. Herkes Kardeş olamaz. Kardeş olmak için ona layık olmak lazımdır. Layık olmayanların Kardeşliği boş laftır ve hiç bir işe yaramaz. Eğer biz Kardeş Masonlar isek evvela dost olalım."[2]

Sadece 'Mafios' bakımdan 'grup içi bireylerin, grup dışı unsurlar

---

[1] Mimar Sinan-Raşid Temel'in Makalesi-Age.-S.38.

[2] Mimar Sinan-Raşid Temel-Age.-S.39.

karşısında, grup çıkarlarını topluca korumak' amacına yönelik olarak 'iç dayanışmanın' şart koşulması olgusu ile değil... Aynı zamanda 'bireyciliği' hareket noktası kabul eden liberal düşüncenin en 'idealist/militan' savunucusu olan 'Masonik Kardeşlik Kurumu'nda' da 'iç dayanışma' olgusunun 'ana ilkeler' arasında sayılması Mafios algılamadaki 'sosyal/-grupsal iç çıkarların' ön planda tutulması anlamına geliyordu. Üstelik 'Mafios örgütlenmelerin' özündeki 'korporatif' hareket tarzındaki 'ortakçılığa' karşın; Masonik örgütlenme anlayışının özündeki 'bireycilik' ilkesi ; 'Masonik Dayanışma' olgusuna daha derin ve işlevsel bir anlam kazandırıyordu. Şöyle ki:

Masonik eğitim 'Kardeşlik Kurumu' üyelerine yoğun bir 'liberal bireycilik' eğitimi veriyor ve onları, bu öğretinin -bireysel özgürlükler bağlamında- adeta 'militanları olmaya' sevkediyordu. Dahası; bireysel özgürlükler bağlamında 'özel mülkiyeti' en ateşli yaklaşımlarla savunuyor –'Kardeşleri' bu yönde en azından propaganda yapmak üzere- yönlendirerek koordine ediyordu.

Bu denli 'bireyciliği (indivüdializmi)' savunan bir örgütün uzun soluklu mücadeleyi gerektiren bir süreçte varlığını koruyup ayakta kalabilmesi nasıl mümkün olabilirdi? Bireycilik temel anlayışı etrafında bir araya gelen 'Kardeşlerin' sonuna kadar bir arada kalmaları nasıl mümkün olabilirdi? O zaman 'grup içi dayanışmaya' Masonluk çatısı altındaki 'bireyci üyeleri' bir arada tutabilecek 'temel bir ilke' gözüyle bakmak gerekiyordu. Ne var ki; bu kez de 'kollektif bir davranış biçimini' ifade eden 'Masonik dayanışma' bu 'Kardeşlik Kurumunu' grupsal çıkarları ön plana alan diğer 'korporatif oluşumlarla' aynı düzeye indiriyordu... Ki bu yaklaşım/anlayış da Masonik İç Dayanışma' ile Mafios iç dayanışma'yı aynı 'çıkara dayalılık' ortak paydasında buluşturuyordu.

Samimiyetle ifade etmek gerekirse Mafios zeminde örgütlenen 'çıkar grupları' -geniş aile, kabile, aşiret vs.- bu 'dayanışma' ilkesini 'grup içi çıkarların' belirlediği 'sosyal refleks' olarak yeri geldikçe açıkça sergiliyorlardı. Mafios oluşumlar da bir yana; geleneksel toplumların te-

mel birimi ve hücresi kabul edilen 'geleneksel aile' anlayışında bu durum, grup içi bireyin 'kimliğinin bir gereği' ve doğal bir davranışı/tepkisi olarak yaşama giriyordu.

Bu durumu Cevad Memduh Altar; tiyatro yazarı Emile Auagier'den yaptığı alıntı ile örnekliyordu:

> "Aile'de şeref dayanışması yer alır; kişi kaprisi pahasına hiç bir fert bu dayanışma dışına çıkamaz!"[1]

Altar'ın alıntısındaki örnekte aile içi dayanışma 'şeref dayanışması' olarak algılanıyor ve hiç bir aile ferdinin bu dayanışma dışına çıkamayacağı vurgulanıyordu. Bu durum korporatif dayanışmanın en doğal ve en uç örneğini oluşturuyordu. Ne var ki; C. Memduh Altar 'Masonik İç Dayanışma'yı' konu edindiği makalesinde temayı 'aile içi dayanışma' çerçevesinde ele alarak vurguluyor ve Dayanışma'nın Kardeşlik Kurumu içindeki etkin rolünü şöyle irdeliyordu:

> "Dayanışma, birbirine yardımla yükümlü kişilerin meydana getirdiği bir topluluk halidir; her insanın aynı gelişim ve mutluluğu elde edebilmesi esası sağlanmadan, tek taraflı gelişim ve mutluluğu reddeden karşılıklı bir anlaşma halidir."[2]

Bu tanım sadece Masonik Kardeşlik Kurumu bakımından değil, aralarında Mafios yapılanmalar da dahil, tüm korporatif örgütlenmeler için de geçerliydi.

Aynı 'ortak paydayı oluşturan' bu tanımlama; individüalizmi temel ilke edinen Kardeşlik Kurumu'nun aynı zamanda 'geleneksel bir çıkar kurumu' olduğunu da ortaya koyuyordu. Dolayısıyla Masonik Dayanışma'nın hudutlarının da belirlenmiş olması gerekiyordu. Genel Tüzüğünde 'genel hukuk karşısında iç hukukun tercih edilmesi' hükmü bulunan bir kurumun; üyeleri arasında 'grup içi dayanışmayı' idealize ve

---

[1] Mimar Sinan- Age.-Eylül, 1968-Sayı 7-Sayfa 72.

[2] Mimar Sinan-Age.-Eylül 1968-Sayı 7, Sayfa 74.

telkin etmesi; hatta 'Masonik/ Kardeşlik Dayanışması' başlığı altında - belli belirsiz- yaptırıma dönüştürmesi, Masonik Dayanışma'nın hudutlarının sosyal/yasal zeminde belirlenmiş olmasını da zorunlu kılıyordu. Bilindiği gibi; 'çağdaş hukukun işlemesi' ancak 'tanık ve kanıt' unsurlarının tamamlanması ile mümkün olabildiği için... Grup içi 'Mafios Dayanışma'; üyelerinin çıkarları doğrultusunda 'tanık susturma' ve 'kanıt karartma' eylemlerinde büyük önem taşıyor ve ön plana çıkıyordu.

Bu durum sadece Mafia için söz konusu olmakla kalmıyor; tiyatro yazarı Emile Augier'in 'aile içi şeref dayanışmasında' vurguladığı gibi 'geleneksel/geniş aile, kabile ve aşiret' yapılanmalarında da önemli bir 'savunma ilkesi' olarak öne çıkıyordu.

Dolayısı ile Masonik yapılanma çerçevesinde Kardeşlik Dayanışması da aynı derecede; 'kapsam ve içerik bakımından' dikkati çekecek derecede büyük önem taşıyordu. Kaldı ki bu ilke sadece 'Haricîler' karşısında 'Kardeşlere çıkar sağlamak/ayrıcalık kazandırmak' amaçları ile sınırlı kalmıyordu. İndividüel/liberal özgürlük mücadelesi veren 'örgüte' uzun soluk sağlayacak 'korporatif' bir karakter de kazandırıyordu. Böylece üyeler, grup içi bireysel çıkarlar/amaçlar için topluca/kooperatif bir mücadelenin içine atılabiliyorlardı. Dayanışma, ne denli idealize edilmiş ve yüce kurallara bağlanmış olsa da 'grup içi çıkar' ölçü alındığı için 'Mafios Dayanışma' ile aynı ortak paydada örtüşüyordu.

Cevat Memduh Altar bu yönde şu açıklamaları kaleme alıyordu:

"Doğuş, oluş, düşünüş, yaradılış ve yarar sağlayış standlarında temel faktör olmanın önemini taşıyan insan, fizik dayanışmadan da önce moral dayanışmanın icaplarına katkıda bulunmak, bu yolda gelişmekle yükümlüdür. Esasen dayanışma halindeki yücelişte kişi ve toplum ister istemez böylesine bir düzeye yönelmektedir ; bu amaca aykırı olan temel dayanışmalar ise, kişi ve toplum için tehlikeli sonuçlara yol açarlar. Şöyle ki; moral icaplarla bağdaşmayan dayanışmalara aracı olan kişi ve toplulukların karşılaştıkları en büyük güçlük, insanlarla rahatça yüzyüze gelememenin acısıdır. İnsan hak, hürriyet ve moraline aykırılığından

dolayı hukukun takibinden kurtulamayan ahlâk dışı dayanışmaların bir bakıma patolojik neticeler olarak ele alınmaları gerekir."[1]

Yazarın yaklaşımı çerçevesinde 'Masonik Sır', 'Masonik Ketumiyet' ve 'İç Hukuk' bağlamında son derece kısıtlayıcı hükümler getirmiş olan Masonik anlayışın; bir 'temel ilke' olarak Kardeşlik Dayanışması'nı öngörmesi, bu ilkenin 'Mafios Dayanışma' ile aynı ortak paydada kesişmesi olurunu da doğruluyor ve pekiştiriyordu. Kaldı ki yazar; 'Masonik Dayanışma' ile 'Mafios Dayanışma' arasındaki koşutluk tehlikesini gözönünde bulundurarak şu eklemeyi yapıyordu:

"Bu türlü olayların, insanlar arasındaki verimli ilgi ve yardımı gerçek anlamda kapsayıp yansıtan 'Dayanışma' terimiyle -velev zıt anlamda da olsa- vasıflandırılması doğru değildir. Çünkü insana ve insanlığa faydalı ve yararlı dayanışma teriminin bir komployu, siyasî bir cinayeti ve bunlara benzer istenmeyen inisiyatifleri meydana getiren halleri de aynı anlamda manalaştırmayacağı muhakkaktır."[2]

Altar'ın da açık kalplilikle ortaya koyduğu 'açmaz'; dışa kapalı, kendi ritüelleri bulunan, 'Sır', 'Ketumiyet', 'Yemin' vs., gibi hükümler ile ağır 'sosyal yaptırımları' öngören Masonluk Kurumu bakımından ciddi bir handikap; daha da açıkçası, önemli bir 'töhmet' teşkil ediyordu. 'Aile bireylerinden bile gizlenen' sırları ihtiva eden ve 'meşrû düzenin mahkemelerine başvurma -izinsiz- girişimlerini' kısıtlayan Kardeşlik Kurumu'nun Kardeşlik Dayanışması'nın çerçevesini ve kapsamını belirlememiş olması, soruların aynı odakta yoğunlaşmasına -kaçınılmaz olarak- yolaçıyordu. Altar'ın tanımlamalarında olduğu gibi 'yasal dayanışma' ile 'yasadışı dayanışma' arasında çok dar bir alan, ince bir farklılık bulunuyor; bu da kaçınılmaz olarak 'grup içi çıkar' ortak paydasında 'Masonik-Mafios' örtüşmeye elverişli bir zemin/ortam hazırlıyordu.

---

[1] Mimar Sinan-Age.-Eylül 1968, Sayı 2, s.74.

[2] Mimar Sinan-Age.- Eylül, 1968-Sayı 2, Sayfa 75.

Kaldı ki Mafios Toplum Yapısı'nın ana ilkeleri arasında ilk sırada yer alan 'çifte davranış biçiminin' -ki açılımı; çifte ahlâk, çifte hukuk anlayışıdır-; Masonik yapılanmada -adeta- kurumsallaşmış ve temel hükümlere bağlanmış olması da 'Mafios-Masonik' koşutluğun bir başka dikkati çeken hususunu teşkil ediyordu.

Bilindiği gibi 'Mafios davranış biçimi' olarak da adlandırılan 'çifte davranış biçimi'; Mafiosi'nin yasal düzeni sahiplenerek yasaları yok sayma 'otoritesini' elde etmesi ve bu zeminde yasadışı eylemler sergileme serbestliğine kavuşması anlamına geliyordu. Bunu da genellikle '-- grup içi çıkarlar' doğrultusunda 'iç dayanışmayı' pekiştirerek gerçekleştiriyordu.

Mafioso; çifte davranış biçimini, gayrıyasal eylemlerini yasal kovuşturma dışına çıkarmak için gerçekleştirse bile bunu, topluma yansıtmaktan kaçınmıyor/kaçınamıyordu. Toplum Mafioso'nun bu eyleminin 'yasal zeminde yasadışılık' olduğunu biliyor, 'tanık ve kanıt' zorunluluğunun meydana getirdiği boşluğun Mafios Otorite tarafından doldurulduğunu -veya pas geçildiğini- görüyordu. Kısacası Mafioso bu davranış biçimini 'yasal örtü' ile kamufle etse de, tam anlamıyla isteyerek/istemeyerek gizleyemiyor/ gizlemiyordu.

Buna karşılık Masonik yapılanma bu oluşumu kendi bünyesi içinde -tam anlamıyla- kurumsallaştırarak hükümlere bağlıyordu. Dahası; meydana getirmiş olduğu 'hiyerarşik katmanları' yapısallık içinde sistemleştiriyor ve yaptırımlar uygulayarak da oluşumu/sistemi kalıcılığa kavuşturuyordu.

'... Şu kılıç üzerine

yemin ederim ki!...'

'Sır, Sadakat, Dayanışma, Ketumiyet, Cesaret, Hoşgörü, Kardeşlik' gibi kavramları 'örgütsel disiplin/hiyerarşi' çerçevesinde yücelterek Masonlara benimseten Masonlik yapılanma; Masonlar ile 'Harici' adını verdikleri 'Mason olmayanlar' arasına son derece kesin bir hat çekerek,

birbirlerinden ayırıyordu. Bu oluşum hiç şüphe yok ki Haricîler nezdinde Masonluğu; 'dışa tamamen kapalı', 'gizemli', dolayısıyla da 'gizli bir örgüt' konumuna getiriyordu. Örgüt her ne kadar 'dernekler kanununa uygun' kurulmuş olsa da 'Masonlar-Haricîler' ikilemi Masonluğu sıradan bir dernek veya cemiyet konumundan çıkararak farklı bir konuma sevkediyordu. Kaldı ki; 'küresel bir din', 'küresel bir devlet', 'küresel bir cumhuriyet' dışındaki tüm oluşum ve yapılanmalara karşı inatla ve amansız bir mücadele başlatan 'Spekülatif Masonluk' da 'Haricîlerin algılamasını doğrulayacak/teyit edecek bir anlayış ve yapılanma' içinde bulunuyordu. Her şeyden önce 'Masonlar ile Haricîler' arasına kalın ve kesin bir hat çeken Masonluk daha baştan; 'biz ve onlar', 'Masonlar ve Mason olmayanlar' ikilemini 'bizden olanlar-bizden olmayanlar' anlayışıyla bir 'cepheleşme ödünsüzlüğüne' ve uzlaşmazlığına vardırıyordu. Bu cepheleşmeyi ise 'Masonik Sır', 'Masonik Dayanışma', 'Masonik ketumiyet/Omerta' gibi anlayış ve uygulamalar pekiştirerek şekillendiriyor, sistemleştiriyordu. Bunlar sadece sözde kalan anlayışlar, ilkeler ve kavramlar değildi. 'Öç ve İntikam' ilkeleri ile de pekişen kavramlardı ki; İntikam ve Öç anlayışı aynı zamanda 'Masonik yaptırımlar ve taahhütlerle' de takviye edilmiş, uyulması 'vazgeçilmez' olan kurallara dönüşmüş bulunuyordu. Hiç kuşku yok ki 'Masonik yaptırımlar' içi boş sözler değildi. Zira Masonlar; Mason oldukları andan itibaren 'müntehibi' (Seçeni, intihab edeni) oldukları her dereceye yükseldiklerinde hem geçmişte yaptıkları yeminleri ve verdikleri taahhütleri bir kez daha onaylıyor/teyit ediyor, hem de yükselmiş oldukları yeni derecenin yeminini ederek yeni taahhütler altına giriyorlardı.

Bu 'Yemin ve Taahhütler' ile ilgili olarak daha Birinci Derece Çalışma Rehberi'nde Mason adayına ('Çırak' derecesinde) şu bilgi veriliyordu:

"(Biraz durduktan sonra:)

... Üyelerimizin rey ve muvafakatı ile biraz sonra nur ve ziyaya ka-

vuşacaksınız. kabul merasiminde daha ileri gitmeden evvel Cemiyetimize kabulünüzün bazı açık taahhütlere bağlı olduğunu hatırlatmak mecburiyetindeyim. Bu taahhütte dine ve umumi adaba aykırı bir şey bulunmadığı gibi vatan ve ailenize karşı üzerinize düşen vazifelere aykırı hiçbir cihet de yoktur.

Edeceğiniz yeminin suretini okuyacağım. Bu yemini yapmaya razı olursanız, ikinci okunuşunda siz de benimle beraber kelimesi kelimesine tekrar edersiniz...

(Yemin sureti okunur. Soruldukta Haricî yemini kabul ederse:)

Muhakkik (tahkik eden) Birader, Haricîyi yemin kürsüsünün önüne getiriniz!

Sağ elinizi kılıç, gönye ve açık duran mukaddes kitap üzerine koyunuz"[1] .

Yemin edilirken sağ elin kılıç üzerine konulması, Masonik yaptırımın sembolik bir ifadesini teşkil ediyordu. Zira 'kılıç' bir 'şövalyelik tarikati' olan Masonluğun bütün derecelerinde düzenlenen törenlerin ayrılmaz bir parçasını; vazgeçilmez bir aksesuarını teşkil ediyordu. Kaldı ki 'kılıç' her ne kadar 'sembolik bir aksesuar' olarak sunuluyorsa da bu 'sembol', Masonik yaptırımı ifade ediyordu. Nitekim Birinci Derece Çalışma Rehberi'nde; Mason adayın göğsüne dayanan 'kılıç' ile ilgili olarak da şu açıklama yer alıyordu:

"– Birinci Nazır Birader, Haricî için ne istiyorsunuz?

I. Nazır – Nur ve ziya, Üstad-ı Muhterem.

Üstad-ı Muhterem – İkinci Nazır Birader, Haricî için ne istiyorsunuz?

II. Nazır – Nur ve ziya Üstad-ı Muhterem.

---

[1] Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locası Birinci Derece Çalışma Rehberi – Ankara, 1959 – S. 31.

Üstad-ı Muhterem – Hatip Birader, muhafazasına memur olduğunuz kanunlarımız namına Haricî için ne istiyorsunuz?

Hatip – Nur ve ziya, Üstad-ı Muhterem.

Üstad-ı Muhterem – Şarkı ve bütün sütunları süsleyen kardeşlerim, Haricî için ne istiyorsunuz?

Bütün Kardeşler – (Hep bir ağızdan) Nur ve ziya Üstad-ı Muhterem!

Üstad-ı Muhterem – Çekicin üçüncü vuruşunda nur ve ziya verilsin! x-x-x

(...)

...! Uçları size çevrilmiş bulunan kılıçlar bundan sonra namus ve hayatınız tehdide uğrarsa Masonların sizi müdafaa edeceğini; demin ettiğiniz yeminden döner ve size düşen vazifenizi yapmazsanız çekeceğiniz azap ve böylece Masonluğun sizden alacağı intikamı hatırlatır.

Kardeşlerim; kılıçlarınızı indiriniz. Teşrifatçı Birader, Haricîyi Yemin Kürsüsü'ne getiriniz. Yapmış olduğu yeminin yazılısını imzalayacaklar.

(Haricî Yemin Kürsüsü'ne gelince:)

...! Demin ettiğiniz yemini şimdi de tekrara hazır mısınız?

(Cevap müsbet olursa:)

O halde yemininizi imzalayınız!

(İmzaladıktan sonra:)

Teşrifakçı Birader, Haricîyi şarka getiriniz!

(Haricî, Teşrifakçı tarafından şarka getirilir ve Muhakkık da gelerek kılıçları ile tek yaparlar).[1]

Kaldı ki Masonik sırların muhafazası, Masonik ketumiyet ve Masonik sadakat konusunda bu örgüt o denli titiz davranıyordu ki; kılıç ile

---

[1] Birinci Derece Çalışma Rehberi – Age. S. 33, 34.

(sembolik!) tehdit, adayın Mason olmasından önce başlıyordu:

"Haricî'nin kim olduğu anlaşıldı; içeri alınız!

(Mabette tam bir sessizlik vardır. Haricî Muhakkık tarafından iki sütun arasına getirilir.)

(Haricî'nin ismini söyleyerek:)

...! Sizden evvelemirde şeref, haysiyet ve namusunuz üzerine bir taahhütte bulunmanızı isteyeceğim. Cemiyetimize kabul olununuz veya olunmayınız, Tefekkür Hücresi dediğimiz karanlık odaya girdiğiniz andan itibaren, görüp işittiklerinizi ve burada görüp işiteceklerinizi hiç kimseye söylemeyeceğinize söz verir misiniz?

(Haricî söz verdiği taktirde:)

Haricî'yi oturtunuz.

(Muhakkık Haricî'yi sütunlardan itibaren Mabed'in üçte birine tesadüf eden bir yerdeki sandalyeye oturtur ve elindeki kılıcın ucunu Haricî'nin kalbi hizasında göğsüne dayayıp sol eliyle bunu Haricî'ye yoklatır.)

...! Göğsünüze dayanan ve size yoklatılan şeyin ne olduğunu bize söyler misiniz?

(Haricî söyledikten sonra:)

Sivri ucu kalbinize dayanan bir kılıçtır. Bu kılıç, kullandığımız remzî lisana göre, şayet verdiğiniz sözde durmazsanız, duyacağınız pişmanlığı ve çekeceğiniz elîm ve derin azabı hatırlatır.[1]

Masonik törenlerde kılıç; yapılan yeminlerin ve verilen taahhütlerin bir 'yaptırım aracı' olarak –daha da açıkçası bir gözdağı aracı olarak- en etkili şekilde kullanılarak teşhir ediliyordu. Bu nedenle kılıç, Masonların gerektiğinde 'kaba kuvvet kullanmaktan kaçınmayacaklarını' ifade ve sembolize ediyordu. kaldı ki Masonların 'kendi kanunlarımız' diye-

[1] Birinci Derece Çalışma Rehberi – Age. S. 19.

rek belirledikleri/belirttikleri 'özel yasalar' çerçevesinde kaba kuvvete – daha önceleri- başvurmuş ve başvuracak olmaları; diğer 'sivil toplum örgütleri' ile bu örgüt arasına da önemli bir farklılık koyuyordu. Bu farklılık şövaresk bir sembol olan 'kılıç' ile ifadesini buluyordu. Ne ki kılıç; felsefî veya ahlakî ilkeleri sembolize etmekle kalmıyor; aynı zamanda 'kaba kuvveti ve kan dökücülüğü de ifade ediyor, bu yönde mesajlar veriyordu. IV. Derece Çalışma Rehberi'nde 'Pek Muhterem' bu durumu açık bir lisanla şöyle ifade ediyordu:

"**Pek Muhterem** – İlk vazife derin itaat hissidir; bu, bütün enerjinin kaynağıdır, iyi hazırlanmış tek silahtır. Bunun vazifesinin önünde bütün hürriyetlerin zail olmasını, bütün zailliklerin de günah sayılmasını icabettiren bir zaruret olacağını takdir ediyor musunuz?

Namzetler – Evet.

Garptan bir ses (Muhakkık) – Yazıklar olsun o kimseye ki, vazifeyi anlamadan kabul eder.

Şimalden bir ses (II. Muhakkık) – Yazıklar olsun o kimseye ki, taşıyamayacağı bir yükün altına girer.

Şarktan bir ses (Hatip) – Yazıklar olsun o kimseye ki vaat eder de unutur...

Pek Muhterem – Masonluk, vazifeyi unutmanın kanla cezalandırıldığı devri görmüştür. Bugün aksine olarak, akdini boztanları cezalandırmak için nefret kâfidir. Unutmayınız ki bu nefret cismanî cezalardan ziyade size gözyaşı döktürür.[1]

Burada hemen anımsatmak gerekir ki; Mafios kariyerin en temel ilkesini ve göstergesini Mafioso'nun 'kaba kuvvet kullanma ve kaba kuvveti sergileme özelliği/yeteneği' teşkil ediyordu. Mafioso'nun bir kez 'kaba kuvvet kullanması ve bunu sergilemesi', onun toplum içinde her zaman kaba kuvvet kullanabileceği kanaatinin oluşmasına yol açıyor-

[1] IV. Derece Çalışma Rehberi – Age. – S. 21, 22.

du. Böylece Mafioso toplumsal yaşamda 'bir güç odağı/otorite merkezi' durumuna geliyordu. Elde ettiği 'otoriteyi' ise sürekli olarak bireysel ve grupsal çıkara tahvil ediyor; edindiği servetin bir kısmını da yasal bakımdan 'aklanmak amacıyla' sarfediyordu.

Bu örnek; IV. Derece Çalışma Rehberi'nde Pek Muhterem'in 'Masonluk, vazifeyi unutmanın kanla cezalandırıldığı devri görmüştür' cümlesi; aynı zamanda Masonluğun gerektiğinde aynı 'şiddet eylemlerine' başvurabileceği özelliğine/yeteneğine sahip bulunduğu mesajını iletiyordu. Pek Muhterem daha sonra, 'Artık kaba kuvvet yerine başka yöntemlere başvurulduğunu' ifade ediyorsa da, yeminin kılıç üzerine gerçekleştirilmesi ve kılıcın törenlerde bir 'tehdit aracı' olarak kullanılması; Masonluğun 'kaba kuvvet' yöntemleri uygulamış bir örgüt olduğunu... Ve geçmişte olduğu gibi gelecekte de kanlı eylemler gerçekleştirebilecek bir kimliğe sahip bulunduğunu gösteriyor, anımsatıyordu.

Masonluk 'kaba kuvvetin' tehdit aracı olarak kılıcı; Masonları disiplin ve itaat altında tutmanın 'korku aracı' olarak kullanıyordu. Bu nedenle de 'Yemin, Taahhüt ve Kılıç' birbirini tamamlayan unsurlar olarak anlam kazanıyor 'bütünlük' gösteriyordu.

Örneğin; Üçüncü Derece'nin 'Yemin örneği ve Kılıç' birbiriyle şöyle bütünleşiyordu:

(Şu Muhterem Ustalar Meclisi huzurunda ve Masonluğun nâkabul-i ifsat olduğuna remzolunan şu Akasya dalının üzerinde elim olduğu halde Masonluk kaidelerini her halde icra ve insanlığın iyiliğine, vicdanımı tahkime ve kalbimi i'laya çalışacağımı va'id ederim. Bir Mason'un ve taallukatının haysiyetini ihlal, bilerek iğfal etmeyeceğimi, ettirmeyeceğimi, müsavi iktidarda oldukları halde onu diğerlerine tercih eyleyeceğimi, hayatını müdafaa, ailesinden ayrıldığı zaman onlara nezaret ve muavenet edeceğimi, ustaların sırlarından hiçbir şey ifşa etmeyeceğimi taahhüd ve ilk yeminimi teyid ederim.)

(Pek Muazzez Üstad kılıcı sağ eline alıp, namzedin başı üstüne uza-

tır ve sol elindeki çekiç ile kılıcın namlusu üzerine üç defa üçer darbe vurur. Her defasında şu sözleri söyler: Niyetleriniz halis olsun, sözleriniz samimi olsun, yeminleriniz mukaddes olsun.[1]

Bu yeminden de anlaşılacağı gibi Üçüncü Derece'ye yükselen bir Mason; 'eşitler arasında her zaman Mason olan biraderini tercih etmek ve kollamakla' yükümlü bulunuyor, Masonik/Mafios dayanışma içinde bu yükümlük 'yemin' ile de taahhüd ediliyordu. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi; yani ehliyetli bir Haricî'nin, ehliyetsiz bir biradere tercih edilmesi halinde Mason, yeminini bozmuş sayılıyordu ki; başı üzerinde çekiçlenen kılıç, kendisine uygulanacak yaptırımları ifade ediyor, anımsatıyordu.

Dahası... IX. Derece Çalışma Rehberi'nde yer alan bir başka taahhüt (yemin) doğrudan 'kılıç üzerine' yapılıyordu. Bu taahhütte şöyle deniyordu:

"Ben..., Kainatın Ulu Mimarı ve şu yüksek heyet huzurunda namuslu bir insan ve bir Mason olarak şu kılıç üzerine yemin ederim ki; Dokuzlar Müntahabı Şövalye olarak bana tevdi olunan sırları hariçte de alt edercelerdeki bir mason'a ifşa etmeyeceğim.

Yemin ederim ki, mesleğimizi ve mesleğimizin şeflerini ve azalarını, bütün kardeşlerimi, elimde bulunan imkanların kâffesiyle müdafaa edeceğim;

Yemin ederim ki, daha yüksek vazifeleri ihmal etmemek şartıyla, halkı talim ve tenvir için bütün kuvvetimi kullanacağım; bu vazifeyi ifa hususunda gayretlerimi ve gelirimi seve seve sarfedeceğim; hataları kökten kaldırmaya ve hakikati yaymaya çalışacağım.

Vaadlerimde hulfetmek (verdiği sözü tutmamak) bedbahtlığında bulunursam kendimi feda etmeye ve her türlü hakarete razıyım.

Pek Muhterem – Kardeşim, bu yemin pek eski zamanlardan kalma-

---

[1] Üçüncü Derece Çalışma Rehberi – Age. – S. 18.

dır. Şayet siz yemininizi bozmak bedbahtlığında kalırsanız siz öldürülecek değilsiniz, lakin size haber vereyim ki, şayet siz düşüncesizlik yüzünden hata işlerseniz, sizi Haricîler arasına geri çevireceğiz; ve eğer bir fenalıkta bulunursanız, bir sefil gibi buradan kovulacaksınız.

(Kılıcı namzedin başına dokundurur.)

Pek Muhterem – Kainatın Ulu Mimarı şanına (kılıcını namzedin sol omzuna dokundurur) Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Ritti Süprem Konseyi himayesi altında (kılıcı namzedin sağ omzuna dokundurur) bana verilmiş olan selahiyetle (kılıcı namzedin başına dokundurur) sizi Dokuzlar Müntahabı Şövalye derecesine kabul ediyorum...[1]

Dokuzuncu Derece'nin yemininde ortaya konulan ve 'kılıç üzerine el basılarak' teyid edilen hususlar Masonik oluşum içinde Mafios anlayışın ne derece etkin ve egemen olduğunu da açık biçimde ortaya koyuyordu. Nitekim Masonik anlayış çerçevesinde, Mason olanlarla Mason olmayanlar arasındaki ayrılık; özellikle de Mason olanların, Mason olmayanları ne denli dışladıklarının yeminle ifade edilmesi, Masonik/Mafios oluşumun da en çarpıcı belgesini teşkil ediyordu. Kılıç, bu anlayışın 'daha önce denenmiş ve sergilenmiş olan' kaba kuvvete dayalı yaptırımını bir kez daha ifade ederek belirliyor; fakat 'sembolik' olarak niteleniyordu. Dolayısıyla Masonluk; bütün 'olumlu, barışçıl ve hoşgörülü' ilkelerinin ve söylemlerinin birer 'takıyyeden ve sembolik söylemlerden ibaret olabileceğini' bu açıklama ve yöntemleriyle gözler önüne sererek kanıtlıyordu.

Nitekim XVIII. Derece Çalışma Rehberi'nde yer alan yemin metninde 'zihinsel' faaliyetler ile 'kol gücü' bütünleştiriliyor, kılıçlarla da şöyle onaylanıyordu:

"**Pek Hakim** – O halde, sizlerden bir vaad ve taahhüt alarak sizi bi-

---

[1] Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti, IX. Derece Çalışma Rehberi – İst. 1958 – S. 22,23.

ze bağlamak isteriz. Muhakkık ve Teşrifatçı biraderler, namzetleri Yemin Kürsüsü'ne getiriniz! Şövalyeler, ayağa kalkınız, nizam vaziyeti alınız!

(...)

'Cesareti remzeden şu kılıç üzerine etrafımı çeviren şövalyeler huzurunda vaad ve taahhüt ederim ki Rosa-Croix Şövalyeleri tarafından bana tevdi edilecek sırları kalbimde saklayacağım; kardeşlerimi tenvirde zihnimi, onları müdafaada kollarımı daima hazır bulunduracağım. Ben bu akitlerimi teyid için, burada bulunan Şövalyeler hulûsuma şahit olsunlar.'

(Taahhüt okunurken yedi kılıç bir ahenin tak kurar.)

Pek Hakim – Vaadinizi senet ittihaz ediyorum."[1]

XV. Derece'de 'Şark ve Kılıç Şövalyesi' olan Masonlar XVIII. Derece Rose-Croix yeminini yine 'kaba kuvvetin ve otoritenin sembolü' olan kılıç üzerine el basarak yapıyorlardı. Nitekim bu yemin ile XVIII. Derece'ye yükselen 'birader', diğer biraderlerini sadece 'zihni faaliyetlerle' değil, aynı zamanda 'kılıç kullanabilen ve buna hazır olan kollarıyla da' korumayı taahhüt ediyordu. Böylece; daha önce kan dökebildiğini kanıtlamış olan Masonik oluşum, sadece sembolik anlamda ve dolaylı yöntemlerle değil; doğrudan şiddet uygulamaya hazır olduğunu da gözler önüne sererek kanıtlıyordu.

Kaldı ki XXX. Derece'ye yükselerek Kadoş Şövalyesi olan 'biradere yeminden sonra 'kılıç' şövalye 'kuşandırılıyordu':

'**Büyük Üstad** – Kalkınız, nizam vaziyeti alınız Şövalyeler!

Merasim Üstadı Birader, lütfen büyük bayrağı açınız! (Emir ifa olunur) ve Büyük Üstad mevkiinden iner ve namzede doğru kılıcını uzatarak ve teker teker isimlerini söyleyerek namzetlere sorar:

---

[1] XVIII. Derece – Rose Croix – Becid Basımevi, 1954 – S. 19.

– Bu yemini icraya hazır mısınız?

Namzetler – (İsmi okunan her namzet: 'Yemin ederim' der.)

(Büyük Üstad, her birinin her iki omzuna kılıcının yüzüyle dokunur ve her birini alnından öper. Bundan sonra mevkiine geçerek şu formülü irad eder:)

Büyük Üstad – 'Kainatın Ulu Mimarı şerefine, Türkiye Süprem Konseyi'nden haiz bulunduğum selahiyetle sizleri büyük müntahab Kadoş Şövalyesi, Beyaz ve Siyah Kartal Şövalyesi tayin ediyor ve bu dereceye ait bütün hak ve imtiyazları sizlere veriyorum.'

(Namzetlerden birine bir kılıç vererek:)

Kıyafetinizi tamamlayan bu kılıcı kuşanınız. Onu ancak bilerek ve haklı davalarda kınından çıkarınız, hak yerini bulmadan da onu kınına koymayınız..."[1]

'Sır, sadakat, dayanışma, ketumiyet, cesaret, hoşgörü, kardeşlik' gibi temel kavramlar etrafında, örgütsel disiplini 'yemin ve taahhüt' ile sağlamaya çalışan Masonluk; Şövalyelik sıfatının bir 'aksesuarı' olan kılıcı da –geçerli- bir yaptırım aracı olarak kullanmaktan geri kalmıyordu. Ne ki 'yaptırıma' dayandırılan tüm kavramlar, 'Masonik değer ölçüleri ve Masonik ilkeler' zemininde belirlenerek sınırlandırılıyordu. Dolayısıyla sürekli bahsedilen 'sırlar', 'Masonik sırlar'; merkezî devlet otoritesi karşısında kendi 'Masonik otoritesini' geçerli kılıyor, yaptırıma bağlıyordu. Bunun sonucu olarak da 'Masonik otorite – Yerel otorite' oluşumuna koşut bir 'çifte anlayışın' ortaya çıkmasına neden oluyordu. Bu 'çifte anlayış' ise 'Masonik otorite' üzerine inşa edilen oluşum ile Mafios otoriteyi aynı ortak paydada; merkezî otorite karşıtlığı 'ortak paydasında' birleştirip bütünleştiriyordu.

Nitekim kimi zaman Masonik otorite bir 'kaba kuvvet aracı' olarak merkezî otorite karşısında Mafios otoriteyi kullanıyor –Örneğin; Fran-

---

[1] XXX. Derece Çalışma Rehberi – Kadoş Şövalyesi – İst. 1958 – S. 31, 32.

sız İhtilali, 1820 napoli, 1820 Sicilya ayaklanmaları vb.-; Propaganda-2 komplosu, Türkiye'de 12 Eylül vb. – rahatça kendi 'yasadışı otoritesini' uygulayarak sergileyebiliyordu.

Unutmamak gerekir ki Masonik ilkelerle Mafios amaçlar; Merkezî otorite, Merkezî hukuk ve Merkezî ahlak anlayışı karşısında 'mücadele ortak paydasında' bütünleşiyordu.

Bu oluşum 19. yüzyılın sonundan itibaren dinsel, siyasal, ekonomik hedeflere ulaşılması sürecinde Masonik otorite Carbonaria örgütünü ortaya çıkarıyordu. Carbonaria ise Mafia ile bütünleşerek kaba kuvvete dayalı yasadışı siyasi otoriteyi tesis ediyor; merkezî otorite karşısında yasadışı 'alternatif otorite merkezini' oluşturuyordu. Böylece Masonik-Oligarşik-Templier oluşumu; Masonik/Mafios-Templier oluşumuna dönüşüyordu. Ortaya çıkan bu oluşum oligarşik amaçların gerçekleşmesinde sosyal, siyasal, askerî işlev göğrüyor; özdeki 'oligark yapıyı' ise kamufle ediyordu.

Bu oluşumun esasında; oligarşik zeminde, masonik otorite belirleyici rol oynuyordu. Carbonaria-Mafia örgütsel oluşumu, Masonik ilkeler ve amaçlar doğrultusunda hareket ediyor, bu ilkeleri çekici bir sunuşla yaşama geçiriyor, kitleleri Masonik amaçlar doğrultusunda yönlendiriyorlardı. Hareketin temel dinamiği: Dokuzuncu Derece Çalışma Rehberi'nde şöyle dile getiriliyordu:

"St. – Kardeşlerim, mühtahaplar arasına girebilmeniz için taahhütlerinizi ifa ettirmeden önce size vazifenizi açıkça bildirmeliyim.

Masonluğun ilk derslerini almış bulunuyorsunuz. Bunlar sizî iyiliği güzelliği seven, akıl ve hikmete uyan bir insan haline getirmemiş ise çok yazık! Şimdiye kadar Masonluğun talim ve telkin taraflarını tetkik ettiniz. Bundan sonra artık mücadele devresine giriyorsunuz."[1]

Tüm bu çalışma rehberlerinde 'sembolize edilen' hususlar; Mason-

[1] IX. Derece Çalışma Rehberi – Age. – S. 19.

luk yapılanmasının yaptırımlarla disipline edilen hiyerarşik bir örgüt olduğunu; Masonların örgüt disiplini çerçevesinde birbirleriyle 'dayanışma içinde bulunmasının' yanı sıra, birbirlerini denetlediklerini; 'ihanet ve sırlarının faş edilmesi' korkusu içinde 'örgütsel disipline' büyük önem verdiklerini; tarihsel, siyasal, dinsel, ekonomik ve felsefî alanda 'Masonik Sırların' korunmasının, Masonik faaliyetler ve eylemler bakımından yaşamsal nitelik taşıdığını; Masonik Ahlak, Masonik Hukuk ilkelerinin Anayasal Ahlak ve Anayasal Hukuk karşısında 'çifte söylemi' gerekli kıldığını; bu çifte ahlak-çifte hukuk uygulaması ile Masonik amaçların 'kamufle edildiğini' gösteriyordu.

Masonluğu Mafios oluşumla örtüştüren husus ise her şeyden önce; her ikisinin de 'merkezî otorite' karşısında 'alternatif otorite' odağı teşkil etmeleri ve 'merkezî otorite' ile 'açık/gizli mücadele içinde' bulunmalarıydı.

Masonluk yasal zeminde felsefî çalışmalar da yapan bir 'yardımlaşma/ dayanışma' örgütü konumunda bulunuyordu.

Ne var ki; örgüte alınan üyeler derhal 'derecelendirilmeye' başlanıyor ve bu derecelendirilmeler de 'ritüellerle' perdeleniyor, örtülüyordu. Düzenlenen törenler ve bu törenlerde uygulanan ritüeller 'Mason olmayanlara' kapalı idi. 'Çalışma Rehberi' olarak adlandırılan ritüel metinleri Masonik uygulamada 'sembolik' idi. Ritüellerin sembolize ettiği hususları sadece o derecelerin 'sorumluları' (yetkilileri) biliyor, anlıyor ve istediklerine 'yorumlanmış şekliyle' anlatıyorlardı.

Masonluk Kurumu yasal zeminde faaliyet gösteren bir örgüt olduğu için 'Dernekler Yasası' çerçevesinde 'Nizamnâmelere' sahip bulunuyordu. Bunlar yasal 'Nizamnâmeler' idi.

Ne var ki; tüm Masonlar bu Nizamnâmelerin dışında 'Anderson, Payne ve Desguliers' tarafından kaleme alınan ve 'Anderson Yasaları' denilen 'uluslararası' nitelikteki 'Genel Tüzük' hükümleri çerçevesinde hareket etmekle yükümlü bulunuyorlardı. Bu Genel Tüzük, örgütün İç

Hukuku'nun da esasını ve dayanağını -Anayasa gibi- oluşturuyordu.

Fakat uygulama, bununla sınırlı da kalmıyordu. Masonik hiyerarşi içinde tüm Masonlar Anderson Yasalarının da ötesinde tüm davranış, düşünce ve eylemlerini 'Landmarklara' uydurmak zorunda idiler. Çünkü 'Landmarklar' hem 'meşrû düzenin yasalarının' ve hem de Anderson Yasaları'nın yani 'Genel Tüzüğün' üzerinde idi:

"Landmarkların Masonlukta en ön planda bir yeri vardır. Hem bilinmesinde, hem de uygulanmasında gerekli anlayışın titizlikle gösterilmesi bütün Masonlar için kaçınılmaz bir görevdir.

Masonlukta Landmark diye bir şeyin varlığından haberi olmayan veya buna kafasını yormayan bir kardeşin Masonluğu eksiktir."[1]

Bilindiği gibi 'Landmark' sözcüğü ilk kez İngiltere Büyük Locası adına Anderson/Payne/Desaguliers tarafından 1720 yılında hazırlanan Genel Tüzük'te kullanılıyordu. Genel Tüzük'te yer alan özel bir madde ile Landmarkların Önemi ve dikkate alınması titizlikle vurgulanıyor; "Her Büyük Loca Masonluğun çıkarı ve çıkarlardan gereği gibi yararlanılması için yasalar ve tüzükler yapmaya ve bunları değiştirmeye, yapısında bulunan kudret ve yetkiyle sahiptir. Ancak bu iş yapılırken Landmarkların dikkatle korunması şarttır" deniyordu.[2]

Anderson Yasaları arasında yer alan bu hüküm Landmarkların önemini, vazgeçilmezliğini ve belirleyiciliğini kesin ifadelerle ortaya koyuyordu. Burada; Masonluğun 'liberal ruhuna uygun' olarak gerçekleştirdiği 'adem-i merkeziyetçi' yapısının yasal konumu örnekleniyordu. Bu bağlamda ülkeden ülkeye farklı ortamlarda oluşup faaliyet gösterebilen Büyük Locaların; içinde bulundukları çevrelerin koşullarına göre -birbirlerinden farklı- yasalar ve tüzükler hazırlayabilecekleri vurgulanıyor-

---

[1] Mimar Sinan-Raşid Temel'in Landmarklar Nelerdir? başlıklı makalesi-Eylül 1988, Sayı 69, S.61.

[2] Mimar Sinan-Raşid Temel-Age.-Eylül 1988-Sayı 69, Sayfa 61.

du. Dolayısıyla birbirinden farklı ortamlarda faaliyet gösteren 'Kardeşlerin' kendi gerekleri doğrultusunda çıkaracakları yasalar ve tüzüklerle; birbirlerinden farklı uygulama ve icraatlar yapmaları serbest bırakılıyordu. Ne var ki; bu serbestlik yine de disiplin altına alınıyor ve Masonluğun özünü (bir bakıma dindeki naslar/değişmezler gibi) teşkil eden 'Landmarklarla' sınırlanıyordu. Kısacası; 'adem-i merkeziyetçi' bir özgürlükle örgütlenir gibi görünen Büyük Localar gerçekte 'Landmarkların değiştirilmezliğine' bağlı kalarak; tekil ve tekelci/merkeziyetçi bir kurumlaşma/örgütlenme içinde bulunuyordu. Diğer taraftan 'Landmark' konusu 'Masonik bir örtü' ile dış dünyanın ve Haricîlerin dikkatinden gizleniyordu. Landmarkların ne olup ne olmadığı konusu ve tartışmaları 'gözden ırak', 'aile içi bir konu' olarak 'Kardeşler' tarafından 'Ketumiyetle' ele alınıp irdeleniyordu. Bir başka ifade ile 'Landmark' sözcüğünün ifade ettiği ilkeler ve anlayış, yüzyıllarca -adeta- Masonik 'Sır' gibi saklanıyordu.

Nitekim; Landmark sözcüğünün 1720 yılında hazırlanan Genel Tüzük'te yer alması, bu sözcüğün 'Operatif Masonluk' devresinde de kullanıldığını ve 'Spekülatif Masonluk' dönemine intikal ettiğini gösteriyordu. Sözcük muhakkak ki 1720 yılında Anderson ile arkadaşları tarafından üretilmiş 'nevzuhur' bir sözcük değildi. Dolayısıyla Landmark sözcüğü Operatif Masonluk döneminde neyi/neleri ifade ediyor ise; Spekülatif Masonluk döneminde de aynı anlamı/anlamları (hükümleri) ifade ediyordu. Ne ki; 1720 yılında kullanılmasına karşın Landmark tabiri daha sonraki 130-140 yıl boyunca bir daha ağıza alınmıyor veya 'uluorta' dillendirilmiyordu.

Burada hemen kaydetmek gerekir ki 'Land' -genellikle- batı dillerinde -İng., Alm., vs.,- 'ülke-toprak' anlamına geliyordu. 'Mark' sözcüğü ise 'işaret' anlamını ifade ediyordu.

"Lügat manası gayrımenkule mülkiyet hudutlarını göstermek üzere arazî üzerine konulan işaretler demektir. Bizim için ise Masonluk hududu-

nu tesbit eden hadleri ifade etmektedir."[1]

New York Locası Büyük Üstadı ve Mason yasaları konusunda otorite sayılan John Simons 1861 yılında ilk kez 'Landmark' tabiri ile ilgili olarak bir tanım yapıyordu. Üstad Simons 'Landmark' konusunda; 'genel olarak' benimsenen tanımlamasında şöyle diyordu:

"Kanun olarak yazılmış veya yazılmamış olsun, ezelden beri mevcut bulunan faaliyet prensipleri Landmark kabul edilmiştir. Bunlar Masonluğun şekil ve mahiyetine uygun olarak teşhis edilmişler ve büyük bir ekseriyet bunların hiç bir suretle değiştirilemeyeceği üzerine mutabık kalmışlardır. Her Mason bunları en ciddi şekilde ve değişmez şekilleri ile salimen muhafaza etmekle mükelleftir."[2]

Ünlü Iowa Masonu ve Büyük Üstad Theodore Parvin de şu –aşırı merkeziyetçi- tarifi yapıyordu:

"Bir Landmark'ın Landmark olabilmesi için cihanşümûl riayete mazhar olması ve bütün Masonlar tarafından tatbik edilmesi şarttır."[3]

William Presto -ki kendisi İngiliz ritüalisti idi- Landmarklar konusunda katı bir yaklaşım gösteriyordu. Ona göre dünyanın bütün Masonları bir araya gelse bile yeni bir Landmark yaratamazlardı. "Bir Landmark keşfedilebilir, lakin yaratılamaz, değiştirilemez, ıslah edilemez ve kaldırılamaz" diyordu.

İşin en önemli tarafını ise Landmarkların belli bir otoriteye dayanılarak tarif edilmemiş ve saptanmamış olması teşkil ediyordu. İngiltere Büyük Locası bilinçli olarak böyle davranıyordu. Zira 'Mason teorisyenler'; "İstidlal edilerek eğer Landmarklar bir anayasa kabul edilmiş olsa-

---

[1] Doğuş Kolu Yıllığı-Raşid Temel'in 'Masonik Tefekkürde Landmarklar' başlıklı makalesi-Türk Yükseltme Cemiyeti Türkiye Büyük Locası Ankara Bölgesi Doğuş Kolu Düşünsel Çalışmaları-Eroğlu Matbaası-Ankara 1966-S.210.

[2] Doğuş Kolu Yıllığı-Age.-S.211.

[3] Doğuş Kolu Yıllığı-Age.-S.212.

lardı, aynı otorite onları red de edebilirdi, ama Landmarklar değişmezdir" diyorlardı. Bu nedenle Landmarkların ne olup ne olmadığı; 'bilmesi gerekenler' dışında hiç kimse tarafından yeterince bilinmiyordu. Bu uygulama Landmarklar nedeniyle Masonluk kurumunu güçlü ve katı bir 'geleneksel kurum' durumuna getiriyordu. Masonik geleneksellik ile Mafios geleneksellik –prensip olarak- aynı ortak paydada kesişiyor ve örtüşüyordu. 'Geleneksel ahlâk-geleneksel hukuk' kavramları 'merkezî ahlâk-merkezî hukuk' anlayışı ile yer yer çeliştiği için de ortaya Mafios Toplum Yapısı'nın ana ilkelerinden en başta geleni olan 'çifte ahlâk- çifte hukuk' uygulamasını çıkarıyordu.

Landmarklar ise Masonik yapının geleneksel hükümlerini içeriyor ve bu hükümler 'değiştirilmeye teşebbüs edilmesin' diye, İngiltere Büyük Locası tarafından kayıt altına alınıyordu.

Bu yaklaşım kaçınılmaz olarak bazı aksaklıklar ve sakıncalı durumlar da yaratmıyor değildi... Örneğin; Landmarkların değişmezliği doğal olarak 'Masonik bir taassup' yaratıyor; ritüellerdeki bazı yazılım hataları veya cümle düşüklükleri bile onyıllarca değiştirilemiyordu.

Albert Pike bu durumu şöyle dile getiriyordu:

> "Hatta bizi susturmak isteyen bir rakip her şeyi bir Landmark olarak kullanmak ister. Ama işine gelmeyen şeyleri ise hiç bir zaman Landmark telakki etmezler. Umumi tatbikatta adetlerin usullerin ve Landmarkların bir araya toplanarak bunların hepsinin aynı şey olduğu farzedilmektedir. Bu da böyle değildir."[1]

Landmark listelerinin ana başlıklarını ise 1858 yılında Masonik Ansiklopedi'yi kaleme alan Albert Mackey 25 maddede topluyordu. Mackey'in listesi şöyle idi:

1. Tanışma usulleri.
2. Remzî Masonluğun üç derece taksimi.

---

[1] Doğuş Kolu Yıllığı-Age.-S. 213.

3. 3. derecenin efsânesi ki; Masonluğun benliği ve hüviyetini tesbit eder.

4. Kardeşliğin seçilen Büyük Üstad tarafından idaresi.

5. 8 Büyük Üstadın imtiyazları:

a) Mesleğin her toplantısına başkanlık etmek.

b) Gayrımuayyen zamanlarda dereceler verilmesi için istisnalara müsaade etmek.

c) Locaların açılması ve toplantının devamı.

d) İstediği zaman Mason yapmak.

(...)

9. Masonların Localarda içtima etmesi.

10. Locanın Başkan ve Nazırlar tarafından idaresi.

11. Her Loca'nın haricîlere kapalı olması lüzumu.

12-14. Her Masonun sahip olduğu haklar:

a) Mesleğin bütün umumi toplantılarına katılabilmek.

b) Loca kararı hakkında Büyük Loca nezdinde temyiz hakkına sahip olmak.

c) Muntazam bütün Locaları ziyaret hakkı.

15. Tanınmayan hiç bir ziyaretçinin imtihansız Loca'ya kabul edilmemesi.

16. Hiçbir Loca'nın başka bir Loca'nın işine karışmaması ve başka Locaların azalarına derece vermemesi.

17. Her Masonun mensup olduğu obediansın kanun ve nizamlarına itaatle mükellef olması. Masonik bir suç olan gayrımuntazamlık halinde de bunlara riayet etmesi.

18. Yeni bir namzedin erkek, kötürüm olmayan, hür doğmuş ve olgun bir yaşta olması şarttır. Bir kadın, bir sakat, bir esir veya esarette doğmuş bir kimse kabul edilmez.

19-20. Allah'ın, Kainatın Ulu Mimarı olduğuna –ki bu ifadeler Masonik bakış açısından değerlendirilmelidir. M. Çulcu– ve ölümden sonra

(yine Masonik anlamda. M.Ç.) müstakbel hayatın varlığına inanmak.

21. Mukaddes Kitab'ın Loca'da bir yeri bulunması.

22. Bütün insanların Allah'ın nazarında eşit olması ve Loca'da herkesin aynı müşterek seviyede toplanmaları.

23. **Masonluk gizli bir cemiyettir ve umuma açıklanmayacak sırlara sahiptir.**

24. Masonluk operatif bir sanat üzerine kurulan spekülatif bir ilimdir, Hazret-i Süleyman'ın mabedi cemiyetin sembolik beşiğidir.

25. En üstün Landmark ise, Landmarkların hiç bir surette değiştirilemeyeceğidir.[1]

Landmarkların tümü bu başlıklar altında toplanıyordu. Landmarkların yazılı hale getirilmemiş olması, uygulamalarla ilgili kapsamlı tartışmalara; hatta bazı Landmarkların Landmark olmadığı iddialarına kadar uzanıyordu. Fakat yine de Landmarklar geleneksel yasalar konumunda 'değişmezliğini' koruyor ve uygulanmaya devam ediyordu.

Masonik-Mafios örtüşme konusunda Landmarklar arasında bulunan bazı hususlar büyük önem taşıyordu. Bu hususlar ; Masonik örgütlenmenin anayasal düzen zemininde konumunun yasal olup olmaması tartışmasını da gündeme getiriyordu. Kimileri Masonluğun anayasal düzende yasal bir dernek olduğunu savunuyorsa da; Landmarklar arasında yer alan **"Masonluk gizli bir cemiyettir ve umuma açıklanmayacak sırlara sahiptir"** hükmü doğal olarak Masonluğu 'illegal' bir konuma sokuyordu. Bu 'illegalite' ise kaçınılmaz olarak yasallığına gölge düşürüyordu. Kaldı ki 'sırlar' yasal konumu tartışmaya açmasa bile 'gizli örgüt' karakteri 'yasadışı konumu' tartışmasız bir duruma getiriyordu.

Bir hukukçu olan Haydar Rifat Masonluğun 'yasal konumunu' şöyle belirliyor ve savunuyordu:

"Halbuki hukuk bakımından Masonluk bugün artık gizli cemiyetlerden

---

[1] Doğuş Kolu Yıllığı - Age.-S.213-214.

değildir. Hükümetçe bugün muayyen şehirlerde kaç mahfil olduğu, Masonların nerelerde toplandığı, aralarında nasıl bir nizamnâmeye tâbî tutuldukları, reisleri resmen bilinir. Merkezleri hükümete keza yazılmıştır. Bir musiki cemiyeti, bir balık avı cemiyeti ne ise Masonluk da aynı haldedir. Ancak Masonların mabedlerinde olup biteni söylemeleri kendileri için yasaktır. Bundan da kanuna muhalif bir şey yoktur. Bu sır bir zümrenin azaları arasında hususî bir iştir."[1]

Haydar Rifat, bir örgütün 'yasadışı' kabul edilebilmesi için o örgütün merkezinin neresi, yöneticilerinin kimler olduğunun bilinmemesi gerektiğini belirtiyordu. Rifat bu konuda şunları kaydediyordu:

"...meselâ Restorasyon devrinin Karbonarileri gibi, mahfillerini değil kendi varlıklarını... gölgelerini bile polisin gözünden saklamak kabilinden bir hal yoktur..."[2]

Öncelikle vurgulamak gerekir ki; Haydar Rifat'ın 'gizli örgüt yapısına' örnek gösterdiği Carbonaria örgütü; Masonluğun bir 'yan kuruluşu' ve hatta bazılarına göre Masonluğun bir Locası konumunda bulunuyordu. Dolayısıyla ünlü hukukçu -belki de farkında olmadan- gizli örgüt kavramında Masonluğun illegal yapılanmasını, Masonluğun yasallığına örnek göstermek çelişkisine düşüyordu. Kaldı ki 'yasal denetime açık olsa bile' 'gizli örgüt olduğu' Landmark ile tescil edilen Masonluğun 'sırlarının' ne denli yasal/yasadışı yaptırımlara hükmettiğini -yasal makamlara deklare etmediği için- bilinmiyor, karanlıkta kalıyordu.

'Sır', 'Gizlilik', 'Kardeşlik Dayanışması', 'Yemin', 'Öç', 'Yaptırım' ve sair gibi ilkeler çerçevesinde şekillenen Masonik örgütlenme hiç şüphe yok ki; meşrû otoriteye karşı 'çifte söylemli' bir uygulama sergiliyordu. Yasal bildirim zorunlulukları çerçevesinde üzerine düşen görevi yerine getiren Masonik örgütlenme, iç yapılanmasında tamamen kendi ilke,

---

[1] Farmasonluk-Haydar Rifat- Şirket-i Mürettibiye Matbaası-İstanbul 1934-S.191.

[2] Haydar Rifat-Age.-S.192.

irade ve yaptırımlarını gözönünde bulunduruyor; 'meşrû otoritenin' yaptırımlarını 'iç yapılanmanın' dışında tutuyordu.

Bu 'çifte söylemli' yapılanma kendisini öncelikle 'siyasî oluşum ve mücadelelerde' gösteriyordu. 'Geçerli otorite' (meşrû düzen) karşısında 'siyaset dışı bir örgüt' olduğu iddiasını savunan Masonluk; sadece düşünsel/ felsefî alanda söylem olarak değil, eylemsel bakımdan da 'tutuculuk (taassup) ve baskıya (istibdada)' karşı mücadele etmeyi ilke olarak benimsiyordu.

"Halbuki Farmasonların bu bahisteki vaziyeti Gambetta'nın şu nutkuna tamamen intibak eder:

Liberal'den öyle bir adam anlarım ki, kendini her hususta vicdan hürriyetine vakfetmiştir; her mezhebe hürmetkârdır. Dışından her din hakkında aynı sûrette riayet gösterir. Filan veya falan dini kabulde veya hepsini birden red hususunda içinden tamamen serbest bulunur. Muhtelif akidelerin erkânı veya bunların âdetleri, ahlâk ve felsefe telakkileri hakkında hürmetsizlik göstermez. Fakat liberalden gene öyle bir adam anlarım ki, bir papazın devlet teşkilatında siyasî bir varlık olmasına gözyummaz. Memleketin siyasetine başka bir cephe verilmek üzere diğer siyasî fırkalarla mücadeleye girip siyasî bir âmil olmasına tahammül etmez."[1]

Ne var ki eylemsel faaliyetler -görünürde- kurumsal olarak sahiplenilmiyor, bireysel zeminde serbest bırakılıyordu. Bu uygulama Masonluktaki 'çifte söylemi' bütün yalınlığıyla ortaya koyuyordu. Uygulamayı Haydar Rifat şöyle açıklıyordu:

"Gerçi teşekkülü Masonluğu siyasî hareketlere girmekten alıkoyar. Fakat tarihin muhtelif tecelliyâtı arasında bu umdeye (ilkeye) ıtlak (serbest bırakma) üzere riayet edilmemiştir."[2]

Haydar Rifat Masonların siyaset yaptığı çeşitli olayları örnekleriyle

---

[1] Haydar Rifat-Age.-S.194, 195.

[2] Haydar Rifat-Age.-S.195.

anlatıyor; "Bu vaziyet karşısında Masonlar o nihayetsiz ve cüretkâr hücûmlara gem vurmayı vatanî vazife bildiler ki buna da bir diyecek yoktur" diyerek şu hükme varıyordu:

"...çünkü bu Masonların nihayet fert olarak ihtiyar ettikleri hareketlerdir, bunda Masonluk yoktur. Diğer taraftan Masonlukta kül halinde (bütün olarak) de, böyle bir harekete selahiyet olup olmadığı ayrı bir meseledir. Her halde Masonluğun ferd olarak bu heyecan ve ateşi göstermelerinde kanuna mugayir bir şey yoktur. Masonları siyasî meselelerdeki reylerinden... doğru buldukları bir fırka ile birleşmekten men eden bir kanun yoktur. Bilakis ana kanun buna tamamen müsaittir."[1]

Masonlar hem 'siyaset ve din tartışmalarının dışında' olduklarını söylüyor; hem de kendi tanımladıkları ve ideal kabul ettikleri ilkeler doğrultusunda -ki bu ilkeler liberal siyasetlerde odaklanıyordu- siyaset yapıyorlardı. Üstelik bu mücadele sırasında 'gizlilik karakterini' ve 'Masonik sembollerle sırları' da kullanıyorlardı.

"Üyeleri arasında Washington, Jefferson ve Franklin gibi kimselerin bulunması onlara büyük onur sağlamıştır. Ve 1789 Devrimi için Fransız Fran-Masonluğunun büyük çapta etken olduğunu söylemek pek doğru olmasa bile Jefferson'un açıkladığı yasalar özellikle Masonluktan etkilenmişlerdir. Böylece 1776'da Amerika ilk olarak insanlığın Masonluk prensiplerine dayalı bir Cumhuriyeti kurmuştur. Bugün de bu Cumhuriyete bağlılığını sürdürmektedir."[2]

Bu konum mücadele ettikleri 'siyasî hedefler' karşısında Masonlara çok önemli avantajlar sağlıyordu. Ne ki Masonlar bu mücadeleleri 'bireysel düzeyde' sürdürdüklerini iddia ediyor, Masonluk Kurumunu 'siyaset dışı tutuyor gibi' görünüyorlardı. Bu 'çifte söylemli Masonik siya-

---

[1] Haydar Rifat-Age.-S. 195.

[2] Mason Dergisi-Cemal Kıpçak'ın Feullets d'information dergisinden çevirdiği Amerika'da Franmasonluk başlıklı makale- Ocak-Nisan 1981, Sayı 38-39-Sayfa 25.

setler' her ne kadar 'müstebitlere ve taassuba' karşı imiş gibi gösteriliyorsa da... Müstebitlik ve taassup kavramları da salt Masonik ilkeler çerçevesinde 'tek taraflı olarak' ele alınıp değerlendiriliyordu. Masonik siyaset odakları kimi zaman bir kralı, imparatoru veya saltanat sahibini; kimi zaman da 'liberal olmayan bütün rejimleri'; sosyalistleri, milliyetçileri veya Marksistleri müstebit kabul ediyordu. Bir başka ifade ile 'Masonik siyaset' 'küresel liberalizm' dışındaki tüm rejimleri 'göreceli ve dereceli olarak' müstebit kabul edebiliyordu.

Keza din konusunda da aynı yaklaşımın sergilendiği gözlemleniyordu. 'Masonik Taassup' Kardeşlik Kurumu'nun sahiplendiği dinsel ilkeler dışındaki tüm oluşumları 'taassup' olarak nitelendirebiliyordu. Masonik-dinsel anlayışın küresel düzeyde tesis edilmesi hedefine yönelen Masonluk; taassup olarak kabul ettiği dinsel odaklara karşı yürütülen mücadeleyi de 'Masonik' zeminde benimsenen 'özgürlük anlayışına' dayandırıyordu. Bu özgürlük anlayışı düzleminde '**Kainatın Ulu Mimarı, Gerçek Tanrı, İnsanlığın Küresel Dini**' gibi kavramlar kutsallaştırılıyor ve yüceltiliyordu. Derece ritüellerinde ise Musevîlik dışındaki semavî dinler eleştirilmekten ve hatta taassupla nitelendirilmekten kurtulamıyorlardı.

Bir başka ifadeyle Kardeşlik Kurumu siyasetle uğraşmıyor; buna karşılık Kardeşler; Masonluğun temel ilkeleri doğrultusunda, fakat bireysel olarak siyasal mücadeleye atılmaktan çekinmiyorlardı. İşte bu aşamada da yine Masonik-Mafios örtüşme belirginlik kazanıyordu.

Unutmamak gerekir ki; çatışmayı zorunlu kılan siyasal mücadeleler kaçınılmaz olarak o siyasal akımın militanlarının, mücadele saflarında yer almasını gerektiriyordu. Gerek 'düşünce önderleri' gerekse 'silahlı militanlar' aynı siyasal mücadelenin ortak paydasında birlikte hareket etmek durumunda bulunuyorlardı. Silahlı militanlar ise iki gruba ayrılıyordu.

Birinci grubu; Siyasî mücadeleye kazanılmış olan silahlı yasal unsurlar teşkil ediyordu. Bunlar genellikle 'davaya kazanılmış/ayartılmış'

olan askerler ile kolluk güçlerinden oluşuyordu. Masonik ilkelere şu veya bu nedenle yakınlık duyan, sempati besleyen veya -şu veya bu yöntemle- davaya kazanılmış olan bazı asker, jandarma veya polisler (şef ve rütbesizler) Localara kabul edilerek Mason yapılıyorlardı. Localar siyaset yapmıyor, fakat siyasetle uğraşan Mason önderleri ile bu unsurlar 'aynı çatı altında aynı ilkeleri paylaşarak aynı amaçları hedefleyen' 'bireysel' eylem ve girişimlerde bulunuyorlardı.

Bu grupta yer alan ikinci unsuru ise; toplumun yasadışı ve Mafios odakları ile -organize suç çeteleri, eşkıyalar, hırsızlar, katiller, sapıklar, evsiz barksızlar, kaçaklar vs.- ilişkisi bulunan kişiler teşkil ediyordu. Bu kişiler, temas halinde bulundukları yasadışı unsurlarla birlikte Masonik ideal ve ilkeleri ön planda tutarak siyasî faaliyetlere -eylemlere girişebiliyorlardı. Bu kişiler aynı zamanda bağlı oldukları Localarda Kardeş asker ve kolluk mensupları ile de ilişki tesis ediyor; 'Masonik dayanışma' çerçevesinde yardımlaşıyorlardı.

Böylece Masonlar bireysel olarak siyasetle uğraşabiliyor ve Locaların dışında gelişen siyasî olayları yönlendirip, siyasî eylem grupları teşkil edebiliyorlardı. Bireysel faaliyetleri sırasında da birbirleriyle 'Masonik Dayanışma' içine giriyor; bu 'Kardeşlik Yardımlaşması' ise 'Masonik Gizlilik' ve 'Masonik Sırlarla' örtülüyordu. Bu oluşuma paralel olarak; Kardeşlik Kurumu'na kabul edilmiş olan askerler (rütbeli-rütbesiz) ve kolluk mensupları hem yasal silahlı güçleri siyasî amaçlar ve idealler doğrultusunda yönetip yönlendirebiliyor; hem de 'güvenlik ve asayiş' olguları zemininde temas halinde bulundukları Mafios gruplarla ve/veya bunlar üzerinde tesis etmiş olan odaklar/güç odakları ile paralel hareket ediyorlardı.

Bu model Masonluğa toplumsal zeminde çok güçlü, derinlikli ve kapsamlı etkinlik kazandırıyordu.

Kardeşlik Kurumu; Masonik düşünürleri, siyasetçileri, askerleri ve Mafios güç odaklarını Masonik çatı altında buluşturup birleştiriyordu, hepsi bundan ibaretti.

Masonik ilkeler etrafında oluşturulan bu 'Masonik sacayağı' Masonik çatı altında, Dernekler Yasası çerçevesinde sadece kardeşçe ilişkiler kuruyor; mensupları kendilerini iyi ahlaklı ve olumlu ilkeler çerçevesinde geliştirmek amacıyla felsefî faaliyetlerde bulunuyorlardı. O felsefî faaliyetler zemininde oluşturulan siyasetlerin karar alıcıları konumundaki 'Masonik organlar' dışa tamamen kapalı, gizli ve sırlarla donanmış konumlarında aldıkları kararları Masonik hiyerarşi çerçevesinde 'ilgili Kardeşlere' iletiyor, onları görevlendiriyorlardı. Görevlendirilmiş olan Kardeşler haricî dünyada; Masonik kimliklerinin tamamen dışında, bireysel anlamda siyasal tercihlerini kullanıyor, gerek düşünsel gerekse eylemsel olarak açıkça faaliyette bulunuyorlardı. Masonik çatı dışında bireysel olarak siyasal çalışmalar yapan bu unsurlar hiç şüphe yok ki her aşamada; önemli konumlarda/mevkilerde yer alan Kardeşlerinin yardım ve korumalarını da arkalarında hissediyorlardı. Mafios bir oluşumu ifade eden bu yapılanma; alt Mafios örgütlenmeler özerinde de korumalarını ve otoritelerini hissettirerek onları, kendi amaçları ve hedefleri doğrultusunda yönlendiriyorlardı.

XVIII. yüzyılın başında Spekülatif Masonluğun tesis edilmesinden itibaren yıldan yıla ve olaydan olaya gelişip güçlenen bu Masonik siyaset modeli; önce Amerikan İhtilâli'nde kendisini hissettiriyordu. Ancak daha sonra 1789 Fransız İhtilâli'nde (Devriminde) olanca ağırlığı, gücü ve belirleyiciliği ile ortaya çıkıyor; kendisini herkese kabul ettiriyordu.

> "Amerikan istiklâlinin büyük ölçüde (Masonluğun değil) Masonların eseri olduğunu söylemek mümkündür. Bilhassa Jefferson'un neşrettiği 'İnsan Hakları Beyannamesi' bunun delilidir."[1]

> "Fransız İhtilâli'nin temel prensipleri Masonluğun değişmez prensipleri idi ve hareket, Mason teşkilatı tarafından değilse bile, büyük ölçüde, Masonlar tarafından gerçekleştirilmişti. Hürriyet, Adalet, Müsavat gibi

[1] Ziya Umur-Masonluk hakkında konuşmalar 1951-1989 - Mimar Sinan Yayınları, No 14-İstanbul, 1992-S.135.

umdeler, o zamanın anlayışı ile liberal bir cereyan getirdiler ve devletleri ferde, dünyayı da milliyet fikrine bağlı kalan devletlere dayadılar. Millî cemiyetlerin temeli fert olduğu gibi, dünya cemiyetinin temelinde de fert vaziyetindeki millî devletler vardı. O manası ile Hürriyet, Adalet Müsavat prensipleri insanlığın malı olmuştur ve bugün de devam etmektedirler."[1]

Fransız İhtilâlini hazırlayan 'Masonik-Askerî-Mafios' sacayağı; başarılı bir model olarak daha sonra da pek çok operasyonları gerçekleştiriyor ve günümüze kadar hem varlığını ve hem de 'gizemli otoritesini' sürdürüyordu. Ancak İhtilâli hazırlayarak gerçekleştiren 'Masonik-Mafios-Askerî' yapılanmanın eksik kalan 'temel bir unsuru' vardı ki o da Masonlukla özdeşleşmiş bulunan 'Templier Şövalyeleri' idi.

[1] Masonluk hakkında konuşmalar 1951-1989 - Age.-S.77.

"ALEVLER İÇİNDE BEN YOK OLURKEN..."

Masonik/Mafios-Templier/İsmailî Yapılanma

• Fransa tarihinde, özellikle de ihtilâlde önemli ve belirleyici bir rol oynayan Masonluğun Fransa'ya girişini ve yayılıp yerleşmesini anlatır mısınız? İhtilâlin patlak vermesinden önceki süreçte Fransa'da neler yaşanıyor, olaylar nasıl şekilleniyordu? Mason-Templier örtüşmesi ve 'Güzel Philippe-Templier-Papa' ilişkileri konusunda bilgi verir misiniz?

1717 yılında İngiltere Büyük Locası'nın bünyesinde James Anderson ile birlikte Genel Tüzüğü hazırlayanlardan biri de Desaguliers idi. Desaguliers bir Fransız Protestan papazının oğlu idi. 1683 yılında Fransa'nın La Rochelle kentinde dünyaya gelmişti. Bu sırada Fransa tahtında XIV. Louis bulunuyordu. Kral 1685 yılında, Protestanlara bazı haklar tanıyan Edit de Nantes'i lağvediyordu. Desaguliers ailesi bu nedenle Fransa'dan İngiltere'ye göç ediyordu.

1688-1689 Devrimi'ne kadar İngiltere son derece kanlı 'din mücadelelerine' sahne oluyor; XVII. yüzyıl boyunca din yüzünden iki kez iç savaş yaşıyordu. Din savaşları yüzyılın sonunda Devrimle sonuçlanıyor, İngiliz Masonları 1688-89 Devrimi'nde aktif ve önemli bir rol oynuyorlardı. Nitekim 1689 yılında yayınlanan İngiltere İnsan Hakları Bildirisi'nde (Bill of Rights) İngiliz Masonlarının çabaları sonucu Masonik ilkelerin izleri belirgin bir şekilde yer alıyordu. Bildiride şöyle deniyordu:

1. Parlamento'nun onayı olmadan, Kral'ın yetkisine dayanarak yasaları ve bu yasaların icrasını iptal etmek gücü sözde kalır ve yasadışıdır.

2. Son zamanlarda alışkanlık haline getirmek küstahlığını gösterdikleri gibi, Kral'ın yetkisine dayanarak, kendini yasalardan ve bu yasaların icrasından muaf tutmak gücü de sözde kalır ve yasadışıdır.

3. Geçmişteki "Kilise Yetkilileri Mahkemesi'nin" kurulması için çıkarılan yönerge ve benzeri türden diğer tüm yönergeler ve mahkemeler yasadışı ve zararlıdır.

4. Veto hakkı bahanesiyle Parlamento'nun onayı olmadan, uzun bir süre için kabul edildiğinden ya da edileceğinden başka bir biçimde tahtın yararına para toplamak yasadışıdır.

5. Kral'a rica ve minnet mektubu yollamak uyruklarının hakkıdır. Bu mektupların Kral'a sunulmasından dolayı yapılan tutuklamalar ve kovuşturmalar yasadışıdır.

6. Barış zamanında krallık sınırları içerisinde Parlamento'nun onayı olmadan, sürekli bir ordunun kurulması ve hazır bulundurulması yasaya aykırıdır.

7. Protestan inancına bağlı uyruklar, mevkilerinin gerektirdiği ve yasanın izin verdiği ölçüde kendi güvenlikleri için silah taşıyabilmelidirler.

8. Parlamento üyelerinin seçimi serbest olacaktır.

9. Konuşma özgürlüğü vardır. Parlamento'daki tartışmalar ve görüşmeler, Parlamento'dan başka hiç bir yerde ya da mahkemede suçlama ya da soruşturma konusu yapılmamalıdır.

10. Gereğinden çok, abartılı güvenlik önlemleri öngörülmemeli, kefaletler yüksek tutulmamalı, korkunç ve olağandışı cezalar verilmemelidir.

11. Jüri üyeleri yasal yoldan atanmalı ve yeniden seçilebilmelidirler. Yüksek ihanetle suçlanan insanların mahkemesine katılan jüri üyelerinin kendi adlarına mülk sahibi olmaları gerekmektedir.

12. İlgili kişinin yargılanmasından önce, kefalet ve hapis cezasıyla ilgili söz verilmesi ve vaadlerde bulunulması yasadışıdır.

13. Parlamento; şikayetlerin giderilmesi, yasaların düzeltilip güçlendirilmesi ve korunması amacıyla sık sık toplanacaktır. 1689"[1]

Görüldüğü gibi bildirge, göreceli de olsa fikir ve vicdan hürriyeti konusunda önemli kazanımları ifade ediyordu. Bu ortam Masonik faaliyetlerin hızlanmasına ve yoğunlaşmasına zemin hazırlayarak yardımcı oluyordu. Zaten Anderson Yasaları da bu ortamda oluşuyor, İngiliz Büyük Locası kuruluyor ve Operatif Masonluk dönemi sona ererek Spekülatif Masonluk devresine geçiliyordu. Masonluğun bu geçiş döneminde ise Desaguliers son derece aktif roller üstleniyordu:

> "İşte, daha tamamiyle yenilmemiş 'intolerance' (hoşgörüsüzlük)'ın tehdidi ve etrafı sarmış 'immoralite'nin tepkisi altında Desaguliers sevgiyi, fazileti, sulhu, müsamahayı emreden Masonluğu yaymak kararını vermişti."[2]

1717 yılında İngiltere Büyük Locası'nın kurulmasında en büyük çabayı gösterenlerden biri de Desaguliers oluyordu:

> "1717'de faaliyetleri durmuş vaziyette bulunan dört Loca, Desaguliers'in teşebbüsü ile birleşmiş, yeni nizamnameler kaleme alınmış ve bugünkü 'Nazarî Masonluk' kurulmuştu."[3]

Büyük Loca'nın kurulması, İngiltere'de Masonluğun hızla canlanmasına ve yayılmasına neden oluyordu. Burada hemen kaydetmek gerekir ki; Anderson gibi Protestan bir papazın Protestan oğlu olan Desaguliers'in Büyük Loca'nın kurulmasında oynadığı aktif rol ve tüzüklerin be-

---

[1] Hürriyet Bildirgeleri, Magna Charta'dan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine-Derleyen Janko Musulin, Türkçesi Necmi Zekâ-Belge Yayınları-S.61, 62.

[2] Türk Mason Dergisi-G.H.T rumuzu ile kaleme alınan 'Fransa Büyük İhtilâli Masonluğun Eseri midir?' başlıklı makale-Ekim 1954-Yıl 4, Sayı 16, Sayfa 800.

[3] Türk Mason Dergisi-Age.-Ekim 1954, Sayı 6-S.801.

lirlenmesinde gösterdiği yoğun çaba, Katolik/Hıristiyan taassup karşısında Protestan-Mason örtüşmesine büyük katkıda bulunuyordu. Diğer taraftan eskiden beri Katolik/Hıristiyan taassup karşısında yer alan 'özgürlükçü' Masonlar İngiltere Büyük Locası'nın kurulması sonucu Vatikan ve Papa tarafından da daha dikkatle izlenmeye başlanıyordu. (Özellikle 1970'li yıllarda İtalya'da patlak veren Propaganda-2 Mason Locası skandalı/komplosu çerçevesinde gözler önüne serilen Masonik-Mafios-Askerî ilişkiler; Vatikan ile Masonluk ilişkilerini daha da ön plana çıkarıyordu. Banker Roberto Calvi'nin Londra'da esrarengiz ölümü ile bağlantılı olan Katolik-Masonik-Mafios ilişkiler; XVIII. yüzyıl başındaki çatışmalara kadar dayanıyordu.

Masonluk ilk defa Papa XII. Clemens/Corsini tarafından 'İn Eminenti' kelimesiyle anılan, 28 Nisan 1738 tarihli Papalık mektubu ile mahkum ediliyordu. 18 Mayıs 1751 günü Papa XIV. Benedictus/Lambertini, 'Providas' kelimesiyle anılan Papalık emirnâmesiyle aynı şeyi yapıyor ve aynı mahkumiyet hükmünü tekrarlıyordu. Bu tarihten itibaren Masonluk hakkında verilen mahkumiyet kararı Papalık emirnâmelerinde sık sık tekrarlanıyordu. Vatikan-Masonluk ilişkileri yeri geldikçe ve özellikle de Propaganda-2 skandalı ve bu skandalın küresel bağlantıları çerçevesinde kapsamlı biçimde anlatılacak. - M. Çulcu)[1]

1717'den itibaren İngiltere Büyük Locası çerçevesinde yeniden örgütlenen Masonluk sosyal ve siyasal yaşamda ağırlığını hissettirmeye başlıyordu. Nitekim 1725 yılına gelindiğinde Büyük Loca'ya bağlı Locaların sayısı 70'i aşıyordu. Bu başarının altında Desaguliers'in de imzası bulunuyordu. Üstelik o, İngiltere Kraliyet hanedanının önemli mensuplarını da Spekülatif Masonluk çatısı altına almayı başarıyordu.

"5 Kasım 1757'de Desaguliers bizzat Galler Prensi (Yani Büyük "Britanya Veliahdı) Frederic'i (initie) etmişti."[2]

---

[1] Masonluk Hakkında Konuşmalar-Ziya Umur-Age.-S.168.

[2] Türk Mason Dergisi-Age.-Ekim 1954-Sayı 16, Sayfa 801.

İngiltere'de işleri yoluna koyup, Masonluğun yeni şekliyle sağlam temeller üzerine oturmasına büyük emek veren Desaguliers; bu yöndeki faaliyetleri derinleştirmek amacıyla Hollanda'ya geçiyordu.

Hollanda; son derece işlek ticaret limanlarına sahip bulunmasının yanı sıra, güçlü 'ticaret oligarşisine' de rahat hareket etmesi bakımından elverişli bir zemin oluşturuyor; Hıristiyan taassubunun şiddetle dışladığı sırada Musevîlere kucak açarak liberal bir yaklaşım sergilemiş bulunuyordu. Kaldı ki ticarî faaliyet ve ilişkilerin yoğunlaştığı Amerika kıtası ile Avrupa kıtası arasında denizyolu ulaşımı tesis edilen en önemli merkezlerden birini de Hollanda oluşturuyordu. Bu nedenle Avrupa kıtasının diğer bölgelerine göre halk, burada daha kozmopolit bir yapılanma gösteriyordu.

> "Denilebilir ki daha 1737'de Masonluk cihanşümûl bir müessese haline girmişti. İngiliz gemilerinin hepsinin hamulesinde, Mason beratları bulunuyordu. İngiltere'nin ihtişam ve azametini, tüccarlarının servetini temin için denizlerde dalgalanan İngiliz bayrağı, aynı zamanda dünyadan din husumetlerini, insanlardan ahlak düşkünlüğünü kaldıracak Mason nimetlerini müjdeliyordu."[1]

Bu nedenle Büyük Britanya Adası'nın hemen burnunun dibinde bulunan Hollanda; liberal/Masonik felsefenin kabul görerek kök salması ve örgütlenmesi bakımından son derece uygun bir zemin oluşturuyordu. Hollanda; kıta Avrupasına adım atarak etkinlik kazanmayı amaçlayan İngiltere Büyük Locası bakımından da elverişli bir ayak, uygun bir dayanak teşkil ediyordu. Hemen kaydetmek gerekir ki; XVIII. yüzyılda Belçika ile Hollanda önemli bir 'birlik' meydana getiriyordu. Kaldı ki Belçika, tarihinin büyük bir bölümünde Fransa'nın da uzantısı konumunda bulunuyordu. Bu nedenle 'uluslararası ticaret oligarşisi' Hollanda, özellikle de Belçika üzerinden Fransa'ya nüfûz edebiliyordu. Keza uluslararası tüccar/bezirgan-finans odakları da yine buradan kıta Avru-

---

[1] Türk Mason Dergisi-Age.- Ekim 1954, Sayı 16, sayfa 801.

pasına girerek orta ve kuzey bölgelerinde etkili oluyor; Fransa'nın derinliklerinde de azımsanmayacak şekilde varlığını hissettiriyordu. Bu nedenle İngiltere Büyük Locası adına Desaguliers'in Hollanda'ya gelerek Masonik faaliyetlerde bulunması büyük önem taşıyordu:

"Desaguliers Hollanda'ya gidiyor, orada Loca tesis ediyor ve orada 'Saint Empire Romain Germanique'in müstakbel İmparatoru François de Habsburg'u Masonluğa kabul ediyor..."[1]

Desaguliers, Hollanda'da kısa sürede önemli başarılar elde ediyor; İngiltere Büyük Locası bakımından son derece stratejik kazanımlar sağlıyordu. Nihayet buradaki işlerini tamamlayan Desaguliers; Protestan oldukları için ailesini İngiltere'ye göçetmek zorunda bırakan Fransa'ya geri dönüyordu. Onun geri dönüşüyle birlikte Fransa'daki Masonik faaliyetler de yeni bir evreye giriyordu.

Desaguliers 1735 yılında Fransa'ya ayak basıyordu. Ne var ki Anglosakson Masonlar bundan 10 yıl önce Paris'te Spekülatif Masonluk evresinin ilk Locasını açmış bulunuyordu. Bunu da İngiliz uyruklu bir lokantacı olan Hure gerçekleştiriyordu. Paris'in Faubourg Saint Germen mahallesinde, Boucheriers Sokağı'nda, Au-Louis-d'Argent adlı bir lokanta işleten Hure burayı aynı zamanda Masonik bir merkez durumuna da getiriyordu. Kaldı ki ciddi sayıda Fransız Masonu bu merkezde bir araya geliyor ve kendisi de bir Mason olan Hure ilk Loca'yı burada tesis ediyordu.[2]

Bu Loca kısa zamanda adını duyuruyor; on yıl içinde üye sayısını beş- altıyüz Biradere ulaştırıyordu. Bu sırada Fransa'da düzenli bir Masonluk sözkonusu olmadığı için 'ayin merasimleri' gayet sade bir şekilde yapılıyordu. Her yer ve hatta otel odaları bile mahfil olarak kabul ediliyordu. Kısacası her Üstad-ı Muhterem kendi atölyesinin sahibi sayı-

---

[1] Türk Mason Dergisi-Age.-Ekim 1954, Sayı 16, sayfa 801.

[2] Farmasonluk-Haydar Rifat-Age.-S.43.

lıyor ve bu atölye onunla birlikte yer değiştiriyordu.

Buna karşın Londra'da İngiltere Büyük Locası'nın kurulması, Fransız Masonluğunu da etkiliyordu. Nitekim 7 Mayıs 1729 günü İngiltere Büyük Locası'na bağlı olarak yine Boucheriers Sokağı'nda, Villa de Toner lokantasında, gene Au-Louis d'Argent adıyla yeni bir Loca açılıyordu. Bu Loca'nın Üstad-ı Muhteremi ise yirmibir yaşındaki Le Breton adlı genç bir Mason oluyordu. (Le Breton 1779 yılında ölüyor ve servetinin büyük kısmını da bu Loca'ya bırakıyordu.)

Paris'te üçüncü Loca'yı, İngiliz asıllı elmastraş Gusto adlı Birader kuruyordu. Loca'nın adı St. Margarit idi. Dördüncü Loca aşçı Landel tarafından Büsi Sokağı'nda kuruluyor; adına da Büsi deniyordu, bu Loca'da Duc d'Omon'a Üçüncü Derece veriliyor; ona gösterilen saygı sonucu Loca'nın adı Omon Locası oluyordu.

Bazı yöneticilerin, seçkinlerin, sanatkarların ve aristokratların Boucherier Sokağı'ndaki bir lokantada geceleri gizlice buluşmaları dikkati çekiyordu. Unutmamak gerekir ki; bu süreçte İngiltere ve Fransa arasında şiddetli bir çatışma ve kıyasıya rekabet hüküm sürüyordu. Kral XV. Louis İngiltere'nin tesis etmiş olduğu Büyük Loca'nın Fransa'da yürüttüğü Masonik faaliyetler çerçevesinde Avrupa kıtasına liberal ilkeleri yaymaya çalıştığını haber alıyordu. Bu nedenle Masonik girişim ve çalışmalar dikkatle izleniyor, Localar gözetim altında tutuluyordu:

> "Kral Onbeşinci Lui Fran-Mason olmak şaibesini taşıyan zadegâna saraylarının kapılarını kapattı ve şayet Büyük Üstadlık bir Fransız'a tevcih olunduğu takdirde onu tevkif ettireceğini söyledi."[1]

Buna karşılık Desaguliers son derece ileri bir adım atıyor , Masonluk adına önemli bir kazanım elde ediyordu.

Desaguliers Fransa'ya gelip Paris'e yerleştikten sonra Masonik faaliyetlerini etkin bir şekilde Kral'ın çevresine doğru genişletiyordu. Bu

---

[1] Farmasonluk-Haydar Rifat-Age.-S.45.

planlı girişimlerin sonucunda ise Comte de Saint-Florantin ile temas kuruyordu. Saint Florantin, XV. Louis'in Baş Müşaviri (yani hükümet içinde birinci Nazır) idi. Desaguliers yönetimdeki bu 'önemli seçkini' Mason yapıyor; böylece İngiltere Büyük Locası, Kral'ın en yakınındaki 'özel adamını', 'Biraderlik Dayanışması' çerçevesinde ele geçiriyordu. Desaguliers; Protestan rahibi olan babasının ve tüm ailesinin Fransa'dan kaçmasına neden olan Kutsal Kraliyet makamından adeta intikam alıyor ve İngiliz Liberalizmi adına azımsanmayacak bir başarı sergiliyordu.

Krallara Karşı Masonik 'Kan Davası ...'

Desaguliers'in, Kral'ın Başdanışmanı Comte de Saint-Florantin'i Mason yapması; sadece kişisel durumu nedeniyle değil, tarihsel bakımdan da derin anlam taşıyordu. Zira Masonlar Fransa krallarına karşı 'yüzyıllardan beri' devam eden bir kin besliyor; adeta 'kan davası' güdüyorlardı. Bu çerçevede öldürücü darbeyi indirmek için de fırsat kolluyorlardı, Masonların bu denli büyük nefretine ve 'ölümcül kinine' elbette ki çeşitli nedenler; ama özellikle de 'dinsel taassup ilişkileri' yol açmış bulunuyordu. Ancak bu nedenler bir Kral'da ve bir olayda odaklanmış görünüyordu. 'Güzel Filip' lakabıyla da anılan Fransa Kralı IV. Philippe'in 'kanlı ve yağmacı' uygulamaları, tüm 'gerekçeleri ve nedenleri' bastırarak öne çıkıyor, önem ve güncellik kazanıyordu.

Fontainebleau'da doğan Philippe; Fransa Kralı (Atak) III. Philippe ile İsabelle d'Aragon'un oğlu idi. 1225 yılında dünyaya gelen Philippe tahtın yegâne varisi oluyor ve 1268 yılında Fransa'nın kraliyet tahtına oturuyordu. Gerçekçi ve kıvrak zekâlı bir adam olan yeni Kral, başlangıçta 'sağduyulu' bir yönetim sergiliyordu. Örneğin; çevresine hukukçuları topluyordu. Ne var ki Kral kısa süre sonra hukukçuları da kullanarak otoritesine yeni boyutlar kazandırmak arayışına giriyordu.. Pierre Flote Guilaume de Nogaret ve Enguerrand de Marigny gibi seçkin hu-

kukçular Roma Hukukunu inceleyerek buradan 'Mutlak Krallık Yetkisi' fikrini çıkarmayı başarıyorlardı. Mutlak Krallık Yetkisi'ne dayanan IV. Philippe bu yetkiye dayanarak tam bir 'despot' olma sürecine giriyordu. Nitekim sadece Fransız halkı üzerinde değil; bu sürecin sonunda, Papalık üzerinde de otoriter bir güç elde ediyordu. Karısı Jeanne de Navarre çeyiz olarak Champagne bölgesini Kral'a takdim ediyordu. 'Güzel Philippe' önce Flander'i (Hollanda) haraca bağlıyor, sonra Barrois'in bir bölümünü ele geçiriyor; 1312 yılında da Lyon kentini topraklarına katıyordu. (Bu yerlerin ticaret oligarşisi bakımından taşıdığı önem ilerde anlatılacak.)

Ne var ki; Kral Philippe ile Papa Bonifatius arasında 1296 yılında derin bir anlaşmazlık başgösteriyordu. Bu anlaşmazlığın kökeninde Papa'nın dinsel/siyasal otoritesine karşı Kral'ın şahsî otoritesini tesis etmek istemesi mücadelesi yatıyordu. Ancak görünürdeki nedeni; Kral'ın ruhban sınıfından tahsil ettiği ve adına 'Decime' denilen vergi teşkil ediyordu. Bu anlaşmazlık devam ederken 1301 yılında Pamiers Piskoposu Bernard Saisset, Kral tarafından ihanetle suçlanarak tutuklanıyordu. Böylece taraflar arasındaki mücadele hızla tırmanıyordu.

VIII. Bonifatius, Kral IV. Philippe'yi tam aforoz etmeye hazırlanırken beklenmedik bir olay patlak veriyor, Papa'nın bütün hesaplarını altüst ediyordu. 1303 yılında Anagi'de Nogaret ve Romalı Celonna ailesi tarafından düzenlenen saldırı sonucu Papa değişiyor; Fransız asıllı V. Clemens Papalık makamına getiriliyordu. Bu durum Kral Philippe bakımından kazanılmış büyük bir zaferi ifade ediyordu. Yeni Papa V. Clemens sadece önceki Papa'nın kararlarını yadsımak ve bir kenara atmakla kalmıyordu. Aynı zamanda Papalık makamını Fransa'ya taşıyor ; 1309 yılında Avignon'a yerleşiyordu. Fransız kökenli Papa ile Fransa Kralı güçlerini örtüştürüyor; Güzel Philippe uhrevî ve dünyevî bakımdan 'mutlak otoriteyi' şahsında topladığını ifade ediyordu.[1]

---

[1] Larousse-Age.-C.15-S.9341.

Kral'ın Papalık üzerinde otoritesini kabul ettirerek 'uhrevî ve dünyevî' alanda etkinlik kazanması, kaçınılmaz olarak Fransa'daki yönetim modelini de derinden etkiliyordu. Herşeyden önce ülke içinde mutlak monarşi 'merkezîleşerek' Kutsal Kral'ı, alternatifsiz egemen güç konumuna getiriyordu. Bunun sonucu olarak Kral, otoritesini yerelin en uç noktalarına kadar hissettiriyor ve bunun için de; şansölyelikten başlayarak, tavandan tabana genişleyen güçlü bir bürokratik ağ teşkil ediyordu. Buna bağlı olarak eyaletlerde Kral adına görev yapan yüksek memurların yetkileri artıyor, rolleri belirginleşiyordu. Bu yapılanmaya paralel olarak siyasal otorite yerel dinsel kurumlarla da örtüşerek nüfûzunu arttırıyordu.

Kral'ın otoritesini, geniş bir bürokratik ağ tesis ederek yerelde hissettirmesi ve ülke çapında örgütlenerek yeni bürokratik kadrolar oluşturması, kaçınılmaz olarak hazinenin giderlerini arttırıyordu. Bu nedenle Marigny, Kral'ın talimatıyla hazineyi ve devlet maliyesini elden geçirerek yeniden örgütlüyordu. Bu yapılanmada ise temel amaç; düzenli vergi toplanması ve devlet hazinesine gelir sağlayacak yeni malî kaynaklar oluşturulmasıydı. Bu aşamada Kral keyfî uygulamalara başvuruyor, çeşitli bahane ve gerekçeler yaratarak borçlanmaları ve el koymaları gerçekleştiriyordu. Nitekim 1306 yılında Fransa'daki Yahudilere; *(Fransa'da Musevîler -Eski zamanlarda Musevîler Fransa topraklarında çeşitli koloniler meydana getiriyor ve rahat yaşıyorlardı. Bu koloniler Roma İmparatorluğu devrinde Sezar'ın Musevîlere yurttaşlık hakkı tanıması nedeniyle oluşturuluyordu. Büyük servetlere sahip bulunuyor, her işi ellerinde tutuyor ve Gollerin bir siyasî unsuru olarak kabul ediliyorlardı. Bu durum Burgondelerin yönetimi sırasında da değişmiyordu. Fakat Burgonların Kralı Sigismonde'nin aldığı ani bir kararla Fransa'daki Yahudilerin kaderi değişiyordu. Bu dönemde şiddetli bir Yahudi düşmanlığı başlıyor; Musevîler baskı altına alınarak Hıristiyan olmaya zorlanıyorlardı.*[1]

[1] Les Burgondinoum, tit XIV, 2-3.

Buna karşılık Franklar Yahudilerin varlığını bile fark etmiyorlardı. Oysa ekonomik hayat Musevîler tarafından yönetiliyor ve Franklar bu durumu kavrayamıyorlardı. Franklar cahil bir halk olduğu için ekonomik gerçekleri anlayınca tepkileri de kaba ve şiddetli oluyordu. Yahudilere karşı aşırı şiddet kullanılıyor, terör estiriliyordu. 500'lerde başlayan bu terör 800'lere kadar devam ediyordu. Bu üçyüzyıl zarfında kilise de Yahudilere karşı bütün ağırlığını ve kötü niyetini sergileyip kullanmaktan kaçınıyordu. Musevîler, Hıristiyanlardan ayrılıyor, Hıristiyanları Yahudilerden uzak tutuyor, Yahudi ayinlerinin ve ibadetlerinin yasaklanmasını sağlıyordu. Sekizinci yüzyılda Yahudiler yaşama şanslarını tamamen kaybediyorlardı. Nefes bile alma imkanı kalmayan Yahudiler; ya Hıristiyanlaşmak –ki bunlara Converso deniyordu- ya da sürülmek veya katledilmek seçenekleriyle karşı karşıya bırakılıyorlardı. Buna karşılık büyük senyörlerin müşterileri veya tüccarları konumunda bulunan Musevîler yine de yaşamak ve Musevî olarak kalmak şansı buluyorlardı.[1]

Kimi zaman kilise iki yüzlü davranıyordu. Vatikan'ın baskısı ile kilisede Yahudi aleyhtarlığı yapan bazı Hıristiyan din adamları, akşamları Hahamlar ile buluşarak pek güzel anlaşabiliyorlardı.

Birinci yüzyılda Fransa'da köylere kadar yayılmış olan Musevîler toprakla uğraşıyorlardı. Giderek Fransızlaşıyor, İbranî adlarını terkederek Fransız isimleri kullanıyorlardı.[2]

Bu dönemde finans işleriyle uğraşmıyor, sınırlı da olsa esir ticareti yarıyorlardı. Fakat daha sonra finans işlerine girişip de para ticareti, tefecilik yapmaya başlayınca durum değişiyor, toplumun dikkatini ve nefretini üzerlerinde toplamaya başlıyorlardı. 1182 yılında Philippe August Musevîleri Fransa topraklarından kovmaya başlıyordu. Ancak Musevîler Fransa'dan kopamıyor, Kral'dan 'yeniden dönme' iznini alıyorlardı. Ancak Saint Louis 1250 yılında Yahudileri zorunlu göçe tâbî tutuyordu. XIII. yüz-

---

[1] Sidoine apollinaire I, III.

[2] Le Drama Juif, 9.

yılın sonunda Musevîlerin Fransa'daki durumu daha da zorlaşıyordu. Zira bu ülkede artık bir esir ve köle olarak kabul ediliyor, bu muameleye tâbî tutuluyorlardı. Efendilerinin izni olmadan bağlı bulundukları toprakları terkedemiyor, aşağılanıyor, arabaya bile binemiyorlardı.) nihayet en ağır darbeyi 1306 yılında Kral Philippe le Belle, yani Güzel Filip indiriyordu. Kral bir emir yayınlayarak Yahudilerin ülke içindeki tüm mallarına ve servetlerine elkoyuyordu. Bununla da yetinmiyordu. Sürgün edilmelerini de buyuruyordu. Bu uygulamalar sırasında ülkede büyük bir Yahudi katliamı yapılıyor ve 100 bin Musevî olaylar sonucunda canından oluyordu.

Yahudiler, başlarına gelen bu olayları ve soykırımı asla unutmuyorlardı. Sadece Philippe le Belle'i değil; onu bu eylemlerinde cesaretlendiren ve teşvik eden Papa V. Clementi de affetmiyorlardı. Kral Philippe de Belle Yahudilere uyguladığı muameleyi, aynı şekilde Tempierlere de uyguluyor; mal ve servetlerine el koyduğu Templierleri de ateşte yakarak katlediyordu. Masonların; XXX. Derece Rehberi'nde Kadoş Şövalyeleri'ne yaptıkları telkinler ve anlatılan olaylar bunlardı.

Bütün bu olumsuz politikalara rağmen Musevîlerin bir kısmı yine de Fransa'da kalmayı başarıyordu. Ancak Kral VI. Charles 1394 yılında arta kalanları da uzaklaştırıyordu. Bununla birlikte Hıristiyanlaşan Musevîlere müsamaha ediliyordu.. Conversolar (Dönmeler-Musevîlikten Hıristiyanlığa geçenler) da XIII. Louis zamanında 1615 yılında yayınlanan bir buyrukla Fransa'dan sürgün ediliyorlardı. Ne var ki Musevîler 1648 yılında yine bir yolunu bulup Fransa'ya dönmeye başlıyor ve nüfuslarını hızla çoğaltıyorlardı.[1]

---

[1] Rıza Çavdarlı'nın Tarihte Yahudiler ve Düşmanlık Sebepleri başlıklı makalesi- İstanbul, 1931-S.33,34.

Templier Şövalyeleri (Finans'ın dinsel şövalyeleri)

Bu haksız ve hukuksuz uygulamalardan; çok zengin bir tarikat olan Templier Şövalyeleri de paylarına düşeni alıyorlardı. Finansal işlerle uğraşan, bu nedenle Kral'a hem bankerlik yapan, hem de borç veren Templier Şövalyeleri'nin önde gelenleri 1307 yılından itibaren ağır biçimce suçlanıyor ve tutuklanıyorlardı. Tarikat mensupları Engizisyon Mahkemeleri'nde adaletsiz yöntemlerle yargılanıyorlardı. Büyük bir kısmı 1310 yılında, son kalanlar da 1314 yılında diri diri yakılarak öldürülüyorlardı.

'Militer-dinsel bir örgüt olan Templier Şövalyeleri Süleyman Tapınağı'nın İsevî Yoksul Şövalyeleri' olarak tanımlanıyorlardı.[1]

'Templier' adı (Templier Efendileri) Kudüs'teki Tempel dağında oturmalarından ve Süleyman Tapınağı'nın burada bulunmasından kaynaklanıyordu. Örgütün gerçek adı Milice du Tempel, yani; Tapınak Milisleri/Şövalyeleri idi. Dokuz asilzâde tarafından 1118; (Serge Hutin'e göre 1117'de; O. Hançerlioğlu ve Volkslexikon'a göre 1119) yılında Kudüs'te kuruluyordu. Süleyman Tapınağı'nın İsevî Şövalyeleri tanımlaması, bu şövalyelerin Hıristiyanlık öncesi Tevrat etkisi altında, Hıristiyanlık içinde İsraelî /İbrahimî bir motif taşıdığını ortaya koyuyordu.

> "İşaret edelim ki teşkilatın uzun zaman sözü edilen bir 'sır'ı' da vardı. Gerçekten, Haçlı Seferleri başlamadan pek az önce Tevrat'ta tasvir olunan ve On Emir levhalarını ihtiva eden Ahit Sandığı'ndan maada, İsa'nın mensub olduğu Davut soyunu belirleyen belgelerin ve Salîb'te can verirken İsa'dan akan kanların içinde toplandığı kutsal Gaal Kupası'nın tarihçesine ait vesikaların (Saint Gaal-Sang Real) da Süleyman Mabedi'nin temellerinde saklı bulunduğu rivayeti yaygındı. Bu itibarla 'Mabed Muhafızı' olmak ve bu sıfatla Süleyman Mabedi'nde karargah kurmak

---

[1] Forbiges Grosses Volkslexikon- Bibliograthisches İstitut AG Mannheim, 1981-C.II, S.387.

bu kalıntıları aramak ve bulmak ve böylece Musevîliğin ve Hıristiyanlığın kaynakları hakkında bilgi sahibi olmak imkanını da vermekte idi."[1]

Tarikat (Guillaume de Tyr'e göre) saygın ve asil olan dokuz kişi tarafından kuruluyordu. Bu soylular; Hugues de Payens (Reis), Geoffroi de Saint-Omer, Archambaud Amand, Andre de Montbard, Godfroy, Roland, Gondemar, Payan de Montdidier ve Godfroy de Bissot'dan oluşuyordu. Kuruluşlarından altı ay sonra bu ekibe Champagne Kontu Hugues de katılıyordu.

'Süleyman Mabedi'nin Yoksul Şövalyeleri' de denilen Templier Şövalyeleri'nin kuruluş öyküsü; bu muazzam tarikatin kuruluş amaçlarını yeterince yansıtmıyordu. Zira tarikatin kendisi gibi kuruluşu da gizem perdesi ile örtülmüş bulunuyordu. Fakat şurası da muhakkak ki Tarikat, dıştan gösterildiği gibi sadece dinsel amaçlar gütmekle kalmıyor; finansal ve siyasal bir güç olmayı amaçlıyordu. Bu nedenle Templier Şövalyeleri'nin ortaya çıkış evresini sadece inanç odaklı değil; aynı zamanda finans-ticaret çevresini göz önünde bulundurarak da irdelemek gerekiyordu.

Şurası muhakkak ki; Templier Tarikati'nin kurulması fikri ile Champagne Fuarları arasında doğrudan bir ilinti söz konusu idi. Bunun en belirgin kanıtı ise Tarikat'in kurucusu olduğu ileri sürülen Hugues de Payens'in; Champagne Kontu Hugues'in vasalı, sonra da şövalyesi olması idi. Bir başka ifade ile Tarikat'in görünürdeki kurucusu ve Büyük Üstadı De Payens ise de gerçek kurucu Champagne Kontu Hugues idi. Nitekim, başlangıçta Tarikat'in dışında kalan Kont, daha sonra Tarikat üyesi oluyordu. Oysa başlangıçta da adı açıklanmayan dokuzuncu şövalyenin yine kendisi olduğu ileri sürülüyordu.

---

[1] Mimar Sinan-Sahir Erman'ın Templiyelerden Dante'ye adıyla 31 Mayıs 1988 tarihinde Roma Ed. ve Fel. Fakültesinde verilen konferans-Sayı 70, İst. Aralık 1988-S.8.

• ***Champagne Kontu'nun bu işin içinde olup olmaması niçin önem taşıyordu?***

Champagne adı Latince Campania sözcüğünden türetiliyor ve 'Düzlükler Ülkesi' anlamına geliyordu. Champagne eyaleti; 10. yüzyılda Vermadois hanedanının Troyes ve Meaux kontluklarını birleştirmesiyle siyasî birim durumuna geliyordu. Halkı geniş çapta Keltler'den meydana geliyor ve Champagne Kontluğu, Fransa Krallığı karşısında sürekli bir tehdit ve tehlike oluşturuyordu. Ya Krallık üzerinde egemenlik kurmaya ya da Krallığın denetiminden çıkmaya çalışıyordu. Bunun nedeni; finans ve ticaret alanlarında son derece güçlenmiş bulunmasıydı.

Champagne Ortaçağ'da Fransa'nın diğer bölgelerinden; özellikle de Flander, İtalya, İngiltere ve Almanya gibi dış ülkelerden gelen tüccarların buluştuğu bir panayır alanı haline gelmiş bulunuyordu. Bu tüccarlar, kuzey bölgelerde dokunan kumaşları getiriyor; bunları Akdeniz limanlarından temin ettikleri boya, baharat ve diğer değerli maddelerle değiştiriyorlardı. Bir başka ifade ile Champagne panayırları; Venedik-Cenevre-Lyon-Londra 'dikey' ve Amsterdam-Hamburg-İberya 'yatay' ticaret güzergahlarının tam ortasında yer alıyordu.

Panayırlar önceleri değişik yerlerde kısa sürelerle kuruluyordu. Fakat ticaret hacmi arttıkça bir takvime bağlanarak düzenli fuarlara dönüştürülüyordu. Böylece Champagne bölgesi Avrupa'da sürekli bir Pazar durumuna geliyor ve halk arasında; 'Champagne'deki fuarları bilmemek herkesin bildiğini bilmemektir' sözü bir darbımesel haline geliyordu.[1]

"Champagne fuarları oldukça mantıklı olduğu üzere, kendi çerelerindeki sayılmayacak kadar çok aile atelyesinin refahını sağlamışlardır. Buralarda Brabant'a kadar uzanan Seine ve Marne bölgelerinden gelen bez ve ku-

---

[1] Maddi Uygarlık-Fernand Braudel-Çevrine Mehmet Ali Kılıçbay – İmge Kitabevi – Ankara, 2004 – S. 93.

maşlar işlenmekteydi. Ve bu kumaşlar güneye doğru yeniden yola çıkmakta, İtalya'da dağıtılmakta, sonra tüm yollardan Akdeniz'e yayılmaktadır. Noter arşivleri daha XII. yüzyıldan itibaren kuzey kumaşlarının Cenova'dan geçişlerini işaret etmektedirler. kuzey'in ham kumaşları Floransa'da kentin en zengin tüccarlarını bir araya getiren 'arte di calimata' tarafından boyanmaktadır. Bu arada İtalya'dan karabiber, baharat, müstahzarât, ipek, nakit para, kredi gelmektedir. Mallar Venedik ve Cenova'dan Aigues-Mortes'a kadar denizden yolculuk yapmakta, sonra Rhone, Saone ve Seine nehirlerinin uzun vadilerini izlemektedir." [1]

Burada hemen belirlemek gerekir ki; Venedik ve Cenova gibi iki ana liman kentini Orta ve Kuzey Avrupa'ya bağlayan tüm ticaret güzergahları kaçınılmaz olarak Cenevre'den geçiyordu. Bu da Avrupa toplumları nezdinde Cenevre'ye yaşamsal bir önem kazandırıyordu.

Champagne eyaletinde takvime bağlı olarak proğramlanan altı fuar kuruluyor ve bu fuarlarda büyük miktarlarda mal ve para el değiştiriyordu. Bu ekonomik hareket Ortaçağ'ın en önemli finans-ticaret hacmini meydana getiriyordu. Venedik-Cenevre-Lyon ekseninde egemen olan Radhanitler (tüccar bir Musevî kolu, ilerde irdelenerek öyküleri anlatılacak) ve oligarklar, Champagne eyaletinde de etkinlik elde ediyorlardı.

"Bu arada Champagne Fuarları'nın özgünlüğü, kuşkusuz mal bolluğundan çok, para ticareti ve erkenden ortaya çıkan kredi oyunlarından kaynaklanmaktadır. Fuar her zaman kumaş mezadıyla açılmakta ve ilk dört hafta ticarî alışverişlere ayrılmaktadır. Ama izleyen ay, sarraflara aittir. Adı geçen günde Provans'ta veya Troyes'te Mayonne caddesinde veya Epicerie caddesinde Saint de Marche kilisesinin yakınına yerleşen, görünüşte mütevazi kişiler söz konusudur. Olağan olarak İtalyan kökenli sarraflar, aslında oyunun esas yöneticileridir. Kullandıkları malzeme 'halıyla kaplı bir

[1] Fernand Braudel – Age. – S. 93.

masa', bir terazi, ama bunların yanı sıra 'külçe ve sikkelerle dolu' çuvallardır. Ve alışlarla satışlar arasındaki farkların kapatılması, bir fuardan diğerine hesap aktarımı, senyörlere, prenslere verilen borçlar, fuarda 'ölen' kambiyo senetlerinin ödenmesi, fuarda çekilen kambiyo senetlerinin hazırlanması; her şey onların elinden geçmektedir. Bunun sonucu olarak Champagne fuarları sahip oldukları uluslar arası ve daha da önemlisi, en modern nitelikleri bakımından İtalyan tüccarlar tarafından uzaktan ve yakından yönetilmektedirler; bunların firmaları, şu Sienalı Rotschiller olan Buonsignori'nin Magna Tavola'sı gibi büyük girişimlerdir. Bu daha şimdiden, daha sonra Cenevre ve Lyon Fuarları'nda ortaya çıkacak durumdur."[1]

Tüm bu finansla ve ticarî gelişmeler kaçınılmaz olarak siyasî ve askerî oluşumlar üzerinde de etkisini gösteriyordu.

Her şeyden önce Champagne Kontları bu piyasalardaki finans-ticaret odaklarıyla bütünleşiyor ve bu odakların her türlü desteklerini arkalarına alıyorlardı. Onların piyasadan sağladıkları bu güç yine onlar tarafından siyasî otoriteye dönüştürülüyordu. Bu nedenle de Champagne Kontları; İngiltere, Fransa ve Almanya yönetimleri nezdinde dostlukları aranan adamlar konumunda bulunuyorlardı. Dolayısıyla Champagne Kontları'nın sözü bu çevrelerde önemli bir saygı ve ağırlık taşıyordu.

Ne var ki; XI., özellikle de XII. yüzyıla gelindiğinde koşullar hızla değişmeye başlıyordu. Çin'e kadar uzanan ticaret güzergahları üzerinde çeşitli nedenlerle kaos meydana geliyor; Roma Kilisesi dinsel taassupla piyasalara müdahale ediyor; Doğu Akdeniz'de Müslüman-Hıristiyan çatışmaları yoğunlaştıkça Roma Kilisesi'nin Orta ve Kuzey Avrupa üzerindeki etkisi ve baskısı artıyordu. Meydana gelen finansal ve ticarî kriz çoğunluğu sarraflıkla uğraşan Musevîleri boy hedefi durumuna getiriyordu. Özellikle İspanya-Portekiz Musevîlerine uygulanan baskı, bü-

---

[1] Fernand Braudel – Age. – S. 93.

tün Avrupa'daki Musevîler üzerinde etkisini gösteriyordu. Böylece Musevîlerin Hıristiyanlaşması gündeme geliyor ve büyük bir Converso kitlesi, Hıristiyan topluluklar içinde yer almaya başlıyordu. Özellikle Venedik-Londra ve Amsterdam-İber Yarımadası güzergahlarındaki Musevîler canlarını ve servetlerinin bir kısmını kurtarabilmek amacıyla Conversolaşıyorlardı. İşin ilginç tarafını ise; geniş çapta ekonomik ve ticarî nedenlerden kaynaklanan Haçlı Seferleri'nin mutaassıp Hıristiyanlarla birlikte kimi Conversolar tarafından da hararetle desteklenmesi ve bunlardan bazılarının ise fiilen seferlere katılmaları idi.

Şurası muhakkak ki; Haçlı Seferleri, tümünü olmasa bile en azından Orta Avrupa ile Doğu Akdeniz ve Ortadoğu arasındaki deniz ve kara yollarını güvenceye kavuşturacaktı. Bu nedenle seferler; finans-ticaret odakları tarafından ciddiyetle destekleniyordu.

Varlığını, gücünü ve servetini önemli oranda piyasa hareketlerine borçlu olan Champagne Kontu Hugues'in XI. yüzyılın sonunda, XII. yüzyılın başında meydana gelen bu büyük hareketin ve yeni oluşumların dışında kalması elbette ki düşünülemezdi. Kaldı ki Champagne Fuarları'nın etkin sarraf ve bezirganlarının; desteklediklerı Champagne Kontu'nu bu yeni oluşumda etkin bir rol oynamaya teşvik etmeleri de kaçınılmaz bir olgu idi.

Nitekim Champagne Kontu Hugues; kendi emri altında bir vasalı olan Hugues de Payens'i (de Pains-da Payns) (1070-1136) bizzat I. Haçlı Seferi'ne gönderiyordu. Hugues de Payens bu Sefer'de özverili davranıyor, yaralanıyordu. Ancak 1108 yılında Champagne Kontu; şövalyesi olan deneyimli savaşçı Hugus de Payens'i de yanma alarak bu kez bizzat Kudüs'e gidiyordu. Burada yeni kurulmuş olan Kudüs Krallığı'nın ileri gelenleriyle görüşmeler yapıyor; bizzat Kral tarafından da kabul ediliyordu. Champagne Kontu, yerinde yaptığı incelemelerden sonra memleketine dönüyordu. Fakat Şövalyesi olan Hugues de Pa-

yens'i Kudüs'te bırakıyordu.[1]

Ciddi kaynakların iddiasına göre Tapınak Şövalyeleri Tarikati'nin gerçek kurucusu ve fikirbabası Champagne Kontu Hugues idi. Nitekim Hugues de Payens'in kurduğu Templier Tarikati'nin üst yönetimini Champagne Kontu Hugues ile arkadaşları teşkil ediyordu:

"Bunlar; Champagne Kontu Hugues ile birlikte Anjou Kontu Fulk, Geoffroy Plantaganet'in babası ve İngiltere Kralı II. Henry'nin büyükbabasından oluşmaktadır."[2]

Daha sonra Saint Bernard'ın himayesinde yönetilen Troyes Konseyi oluşturuluyor ve burada Tamplier asker keşişlerinin uyacakları kurallar –bir bakıma Templier Anayasası- belirleniyordu.

Ancak Templier Tarikati'nin görünürdeki kurucusu Hugues de Payens dokuz şövalye keşişi organize ediyor, fakat sekiz şövalyesiyle birlikte Kudüs Kralı II. Bauldin'in emrine giriyordu. İddiaya göre dokuzuncu şövalye Champagne Kontu idi. Tarikat'in ilk Büyük Üstadı Hugues de Payens oluyor, daha sonra Champagne Kontu da fiilen Tarikat Şövalyeleri arasına katılıyordu.

Büyük Üstad Hugues de Payens, Champagne Bölgesinde; Troyes'de, Chateaux Payens'de dünyaya gelmiş bulunuyordu. Yani o, doğuştan Champagneli bir şövalye idi. Diğerleri de çeşitli derecelerden akrabaları olduğuna göre; Tapınak Şövalyeleri özünde, Champagneliler tarafından kurulmuş bir tarikatti. Diğer bir ifade ile Tapınak Şövalyeleri Tarikati; Champagne Kontu tarafından Champagneli şövalyelere kurduruluyordu. Asıl amaç ise Champagne Fuarları'nın temel dinamiğini oluşturan finans-ticaret odaklarının talepleri ve çıkarları doğrultusunda; Orta Avrupa ile Ortadoğu arasında yeniden kurulmakta olan ulaşım ve

---

[1] Wikipedia the free encyclopedia.

[2] Mabet ve Loca – Nichael Baigent ve Richard Leigh – Emre Yayınları – İst. 2000 – S. 63.

iletişim kanalları ile güzergahları üzerinde 'dinsel görünümlü' etkinlik ve otorite tesis etmekti. Ancak gerçek amaçlarını daima gizliyor; dinsel söylemler ve eylemler ile bu amaçlarını başarıyla örtüyorlardı. Burada hemen kaydetmek gerekir ki; Templier Şövalyeleri 'Hıristiyanlık tarihinde ilk kez keşiş olarak yaşayan askerlerdi' ve bu model Ortadoğu'da, İsmailîlere özgü bir yapılanma idi. Tarikat Şövalyeleri ücret karşılığı Hac yollarını güvenceye almayı vaadediyorlardı ki bu durum Sicarianusların, yani 'Hançerli Adamların', İsmailîyye üzerinden Hıristiyanlığa yansımasından başka bir şey değildi. Kısacası Zealotların, Radhanitlerin, Sicariusların, İsmailîyyenin bir toplamından ve Hıristiyanlık şemsiyesi altında yeniden şekillenmesinden ibaretti.

Bu dokuz seçkin şövalye Patrik Theocletes'ten büyük ilgi ye yardım görüyor, geniş ayrıcalıklar elde ediyorlardı. Templier Şövalyeleri Aziz Jean'a ve Meryem Ana'ya özel bir sevgi besliyorlardı.

Orhan Hançerlioğlu'na göre Templier Şövalyeleri 'Augustinusculuğu' benimseyen bir tarikattı ve amaçları Kudüs'ü korumaktı:

> "Süleyman Tapınağı'nın çevresine yerleşmişlerdi. Zamanla rahiplerin de katıldığı bu Tarikat bir hayli genişledi ve güçlendi."[1]

Templier Şövalyeleri beyaz üzerine kırmızı haç çizilmiş bir elbise giyiyorlardı. (Kırmızı Haç ve beyaz zemin daha sonra İngiltere'nin bayrağı olacaktı.) Sahir Erman'a göre Templier Şövalyeleri bu renkleri derinden etkilendikleri İsmailîlerden alıyorlardı. İsmailîler beyaz bir elbise giyiyor ve kırmızı kemer takıyorlardı. Şövalyelerin beyaz elbiselerinin sol tarafındaki haçın rengi kırmızıydı.

"Dante bu kıyafet üzerine dikkatimizi şu şekilde çekmektedir:

Hem susmak hem de söylemek isteyen kimse gibi

Beatrice beni kenara çekerek 'Bak' dedi:

---

[1] İnanç Sözlüğü-Orhan Hançerlioğlu- Remzi Kitabevi-İst. 1975-S.609.

Beyaz harmanî giyen şu topluluk ne kadar da kalabalık' (Cennet XXI. 127/129)

Biraz ilerde de Dante:

'Kendi kanını İsa'ya hediye eden

Kutsal ordu saf bir gül şeklinde

Bana görünüyordu.' (Cennet XXXI. 1/3) demek suretiyle kan rengindeki gülle sembolize edilen kırmızı haçlı beyaz harmanî kıyafetini ifade etmektedir."[1]

Ne var ki XIV. yüzyıla gelindiğinde renklerdeki değişiklik Şövalyelerin bayraklarına da yansıyordu.

"Örneğin; De Molay'ın altında toplanan Avrupalı Templiyerlerin bayrağı siyah beyazdı. Siyah dehşet ve düşmanlık, beyaz da dostlara karşı dürüstlüğü simgelerdi."[2]

Burada hemen kaydetmek gerekir ki Templier Şövalyeleri'nin etkilendiği İsmailîyye tarikatının radikal kanadını teşkil eden Sabbahî (Haşhaşîn/ Haşişîn) tarikatı idi. Bunların Fedaî derecesindeki mensupları da kırmızı ve beyaz giysilerle dolaşıyor: Templier Şövalyeleri'ne örnek teşkil ediyorlardı.

"...fedaîler beyaz giysilerin üzerine kırmızı yün başlık giyiyor ve kırmızı kemer takıyorlardı. Kuşaklarındaki hançer emir üzerine her ân adam öldürmeye hazır olduklarını simgelerdi."[3]

Başlarındaki Büyük Üstad hiyerarşinin tepesinde yer alıyordu. Templier Şövalyeleri üç sınıfa ayrılıyorlardı. Birinci grupta Şövalyeler;

---

[1] Mimar Sinan-Sahir Erman'ın 31 Mayıs 1988 tarihinde Roma Edebiyat ve Felsefe Fakültesinde verilen konferans-Age-Sayı 70, İst. 1988-S.14.

[2] Mimar Sinan-Age.-Raşid Temel'in Templiye Şövalyeleri başlıklı makalesi-Sayı 77, İst. 1990-S.27.

[3] Mimar Sinan-Celil Layıktez-Age -Sayı 48-İst. Haziran 1988-S.20.

İkinci grupta Kaplenler (din adamları); Üçüncü grupta ise kahverengi ve siyah elbise giyen Hizmetkâr Biraderler yer alıyordu.[1]

Başlangıçta sadece Kudüs'ün korunması amaçlanırken daha sonraları Haçlıları; haydutlara, Hıristiyan olmayanlara, özellikle de Müslüman Araplara karşı korumayı üstleniyorlardı.

> "Kral Baudin'den hac yollarının serbestliğini korumak ve teşkilatın adını aldığı Süleyman Mabedini karargah edinme imtiyazını elde ettiler."[2]

Topluluk başlangıçta dışa tamamen kapalı, dar çerçeveli bir örgüt niteliği taşıyordu. Ancak 1128 yılında Paris'te bir Concile (Konsey) toplanıyor ve örgütün bağlı olduğu Saint Augustin Nizamnâmesi değiştirilerek, örgüte yeni şövalyeler alınması sağlanıyordu. Örgüt kısa zamanda büyük ün kazanıyor, soylular ve halk kitle halinde tarikata giriyordu. Bunda Hugues de Paiens'in dayısı olan ve Templier Tarikatı'nın kuruluşunu hararetle destekleyen Saint Bernard de Clairevaux'un büyük etkisi bulunuyordu.

> "1128'de de Fransa'nın Troyes şehrinde toplanan Kilise Konsili bu teşkilatın 'Papa İnnocent II' tarafından onaylanan 'kaidelerini' tesbit etti. Bu kaidelerden biri iffet diğeri de fukaralıktı: Templiyeler şahsen fukara kalmayı kendilerine ait hiç bir mala sahip olmamayı taahhüt etmekte idiler. 1139'da da aynı Papa 'Omme datum optimum' fermanıyla teşkilatın herhangi bir dünyevî ve dini otoriteye tâbî olmayacağını ve sadece Papa'nın şahsına bağlı bulunacağını ilan etti."[3]

Buna bağlı olarak da Şövalyeler sadece Kudüs'te değil, Hıristiyan dünyanın her tarafında güçleniyor, zenginleşiyor ve yayılıyorlardı.[4]

---

[1] Farbiges Grosses Volkslexikon -Age.-C.II, S.387.

[2] Mimar Sinan-Sahir Erman-Age.-Sayı 70-Aralık 1988-S.7.

[3] Mimar Sinan-Sahir Erman-Age.-İst. Aralık 1988-Sayı 70, Sayfa 8.

[4] Masonluk Bu Meçhul-Jules Boucher, Paul Naudon-Çeviren Matilda Sakar-Okat Yayınları-İst. 1966-S.15.

Burada hemen kaydetmek gerekir ki Şark düşünce tarzı ve örgütlenme modeli Templier Şövalyeleri'ni derinden etkiliyordu.

• ***Templier tarikatı üzerinde İsmailîye/Sabbahîyye etkisinin ne denli etkili olduğunu biliyoruz. İsmailîye/Sabbahîyye'nin Fatımîler üzerinden Sicilya'ya geçtiğini ve Mafia'nın oluşumunda etkili olduğunu daha önce irdelemiştiniz. Templier-İsmailîye bütünleşmesini anlatır mısınız?***

Haçlı Orduları'nın kutsal topraklara egemen oldukları bir dönemde Papa'nın Tapınak Şövalyeleri'ne tanıdığı bu ayrıcalık büyük önem taşıyordu. Zira bu ayrıcalıklara dayanan Templier Şövalyeleri bölgede güçlerini gösteriyor, ciddi bir otorite tesis ediyorlardı. Şövalyelerin hac yolları üzerinde tesis ettikleri bu otorite ister istemez onları, bölgedeki diğer oluşumlarla da temas etmek zorunda bırakıyordu. Templier Şövalyeleri'nin temas kurdukları cemaatlerin, tarikatların veya silahlı güçlerin arasında ise İsmailîye'nin en aşırı uçlarından biri olan Sabbahîler ön plana çıkıyordu.[1]

> "Tarikatın şeyhine 'Dağdaki İhtiyar' (Şeyh el Cebel) denirdi. Alamut Dağı şeyhinin politikası cinayet, yalan ve kurnazlığa dayanarak düşmanları yoketmek ve böylece etkinlik sahasını genişletmekti. XI. yüzyılda Şeyh'in 60.000-70.000 kişilik ordusu dehşet saçıyordu. Tarikat yaklaşık 100 adet kaleye sahipti. Memleket, başlarında birer askerî şefin bulunduğu bölgelere ayrılmıştı. Her şefin emrinde askerlerin dışında, bir işaret üzerine ölüme atlamaya hazır fedaîler vardı."[2]

Haçlı Seferi'ni anlatan el yazmalarında İsmailî/Sabbahîler ile Templier Şövalyeleri arasında cereyan eden bir çok ilginç olay anlatılıyordu. Zira bu iki tarikat –ki Sabbahîler İslam inanç ve ilkelerinden geniş çap-

---

[1] İsmailîye, Sabbahîler ve Mafia konusunda geniş bilgi için bkz. Her Sakaldan Bir Kıl –E Yayınları- M.Çulcu.

[2] Mimar Sinan-Celil Layıktez-Age.-Sayı 68-İst. Haziran 1988-S.19.

ta uzaklaşmışlardı- aynı coğrafyada yakın temas ile ilişki tesis etmiş görünüyorlardı.

İsmailîler/Sabbahîler Templier Şövalyeleri'ne yılda 2000 duka vergi veriyorlardı. Alamut Dağı'nın Şeyhi Reşideddin-Sinan, Bahaeddin-Let adlı elçisini vergi meselesini konuşup bir uzlaşma sağlaması amacıyla Kudüs Kralı Amuri'ye gönderiyordu.

Elçi, Kral Amuri'ye; Sabbahîlerin topluca vaftiz olmalarına karşılık verginin kaldırılmasını öneriyordu.

> "Asıl inançları gizli tutulan bu İsmailî tarikat mensupları için, görünüşte vaftiz olmak önem taşımıyordu. Kral Amuri vaftiz olmaları şartı ile vergilerini kendisinin karşılayacağını söyler ve heyete serbest dönüş iznini (sauf conduit) verir."[1]

Bu olay bazı Sabbahîlerin din değiştirerek (veya değiştirmiş görünerek-veya değiştirmeye zorlanarak) Templier Şövalyeleri'ne nasıl katıldıklarını ve nasıl 'Şövalye' olduklarını gösteriyordu. Unutmamak gerekir ki Templier Şövalyeleri hac yollarında ve kontrolleri altında bulunan geniş bir alanda güvenliği sağlayabilmek için çok sayıda savaşçıya/muhafıza gereksinim duyuyorlardı. Cinsel bakımdan İslamiyet'ten uzaklaşmış olan; özellikle suikast, cinayet, eşkıyalık ve örgütlü suçlar konusunda ihtisaslaşmış bulunan özel yetenekli Sabbahîlerin/Haşhaşîlerin (Haşişîn) durumu Templier Şövalyeleri tarafından son derece elverişli görülüyordu. Kaldı ki; bölgedeki egemenler ciddi biçimde İsmailî/Sabbahîlerden çekiniyorlardı.

Kral Amuri'nin izin belgesini almış olan İsmailîler/Sabbahîler bir defasında; Şövalye Gautier de Dumesnil ile Templier Şövalyeleri'nin saldırısına uğrayarak kılıçtan geçiriliyorlardı. Kral Amuri Şövalyelerin Büyük Üstadı Odon de Saint-Amand'dan Gautier de Dumesnil'i teslim etmesini istiyordu. Ancak Büyük Üstad bu konuda olumlu yanıt vermi-

---

[1] Mimar Sinan-Celil Layıktez-Age.-Sayı 68-İst. Haziran 1988-S.19.

yor; Kudüs Valisi'nin talebini reddediyordu. Bunun üzerine Amuri silah zoruyla suçluları yakalatarak Tir şehrine getiriyor ve zindana atıyordu. Kral'ın bu denli hassasiyet göstermesi geniş çapta; Sabbahîlerden çekinmesinden kaynaklanıyordu. Zira bu dönemde Sabbahîler sadece çevrede cinayet işlemekle kalmıyor; suikastçılarını profesyonel olarak kiraya da vererek Orta ve Güney Avrupa'ya gönderip oralarda da suikastlar düzenleyebiliyorlardı.

Buna paralel olarak bireysel ve grupsal olarak bazı Sabbahîlerin Templier Şövalyeleri'nin arasına 'vaftiz olarak' karışmaları, tarihsel bakımdan büyük bir önem taşıyordu. Zira Sabbahîler sadece kaba kuvvet, suikast ve entrika bakımından bu Hıristiyan tarikatını etkilemekle kalmıyorlardı. Bunlar aynı zamanda örgüt yapılanması, ayinler, ritüeller ve kardeşlik/sırdaşlık dayanışması bakımından da Templierlere (ve onların iltihak ettiği Mason örgütüne) örnek teşkil ediyorlardı. Nitekim XIV. yüzyılda Templier Şövalyeleri Fransa'da Kral ve Papa tarafından tasfiye edilmeye başlanınca Mason Localarına sığınıyorlardı. Böylece İsmailîye ve Templier Şövalyeleri'nin birikimleri ile olumlu/olumsuz nitelik/alışkanlık/ilke/töreleri de Masonluğa intikal etmiş bulunuyordu.

Haçlılar doğuda özellikle üç dinî sistem -İsmailîler dışında- ile temas kurarak etkileniyordu. Bunlar ; I- İsa'yı reddeden Essenienler; 2 – Musa'nın kanunlarına riayet eden Adonhiramitler; 3 - Reformcu Saduceeler, idi.[1]

Ayrıca İslamiyet, Dürzîlik, Zerdüştlük gibi dinsel sistemler de Haçlılar'a etki yapıyordu.

Templier Şövalyeleri 1291 yılında Kıbrıs'a taşınıyorlardı. Daha sonra Papalığın da sahip çıkmasıyla hızla Batı ve Güneybatı Avrupa'ya yayılıyorlardı. Şövalyeler, kendilerine hizmet eden Hıristiyan işçilerle birlikte teşkilatlarını Avrupa'ya yayarken beraberlerinde Bizans örgütünün ve Müslüman mutasavvıfların sırları ile geleneksel ritlerini de birlikte

[1] Jules Boucher, Paul Naudon-Age.-S.l6.

götürüyorlardı. Bu ritüeller, o zaman kurulan ve Templier Şövalyeleri'nin önemli inşaatları için kullandıkları veya yönettikleri 'Ustalar Derneklerini' (Masonları) etkiliyordu. Doğu'da rastlanan bu örgütlenme şekli, Avrupa örgütlerinin Anayasalarına da esin kaynağı oluyordu.

> "Felsefe ve dinî inanışlar bakımından zengin olan Kudüs'te kurulan Templierler Jean Baptiste Şövalyeleri ve diğer Haçlı cemiyetleri, çalıştıkları Locaları Avrupa'ya getirmişler ve Fran-Masonluğu zenginleştirmişlerdir."[1]

Nitekim; Mısır rahiplerinden Ormesiyus tarafından Doğu'da kurulan bir tarikatın mensupları 1188'de Kudüs Selahaddin Eyyubi tarafından alınınca Avrupa'ya göç ediyorlardı. Orada da Şark Masonları ile Şark Şövalyeleri tarikatlarını kuruyorlardı. İşaret olarak kırmızı haç taşıyor, kendilerine "Sage de la Lumiere" (Nur-u Ziya Hakimleri-Ateş Şövalyeleri) diyorlardı. Bunlar daha sonra 'La Science de Salomon' (Süleyman İlmi) denilen bir kolda birleşiyorlardı.

Templier Şövalyeleri İsmailî tarikatları ve Doğu örgütlenmelerinden 'yapılanma' şekli, semboller, ritüeller, uygulama ve meslek sırları konularında etkileniyor, bazılarını benimsiyorlardı. Özellikle İsmailî tarikatı, Templier Tarikatı üzerinde kalıcı izler bırakıyordu:

> "... Temple Cemiyeti disiplin ve intizam bakımından lüzumlu hiyerarşiyi, reislere ve büyük hocaya itaati İsmailizmi örnek alarak benimsemiştir."[2]

Templier hiyerarşisi Pisagor düşüncelerinden ve Mısır sırlarından oluşuyordu. Templier Tarikatı'nın müritleri Fatımîlerin düşüncesi olan 'barışçı küreselliği' benimsiyor ve 'küresel barış' için Doğulular ve Batılılar arasında bir işbirliği ilişkisi kurmaya çalışıyorlardı. Templier mürit-

---

[1] Jules Boucher, Paul Naudon-Age.-S.l6.

[2] Jules Boucher, Paul Naudon-Age.-S.l7.

leri Müslümanlarla Hıristiyanları yakınlaştırmayı amaçlıyorlardı.[1]

Templier Tarikatı'na giren işçilere -çok önemli- şu ayrıcalıklar (avantajlar) sağlanıyordu: Adlî takibattan korunma, vergi muafiyeti ve meslek serbestliği.

Özellikle meslek serbestliği; o tarihlerde herkesin istediği işi yapamaması nedeniyle büyük önem taşıyordu. Templier işçilerine özel izinle mesleklerini icra etme yetkisi verilmesi sonucunda bunlar; Templier örgütlerinin toprakları içinde mesleklerinin dışında, ticaret bile yapabiliyorlardı. Dolayısıyla Dönme Musevîler (Conversolar) ticarî özgürlük elde edebilmek için bu Tarikata girerek önemli servetler kazanıyorlardı. İş bununla da bitmiyordu. Ticaret ve finans ehli olan Converso Templier müritleri, Musevî ırkdaşlarına da avantajlar sağlıyorlardı. Bu nedenle parasal güç oluşturan Templier Şövalyeleri, Templier örgütünü öncelikle mal ve servet bakımından, sonra da siyasal bakımdan güçlendiriyorlardı.

Templier Şövalyeleri'nin büyük bir parasal (mal ve servet) ve dolayısıyla siyasal güç haline gelmesinin nedenleri ve kaynakları üzerinde biraz daha durmak gerekiyor.

Hac organizasyonu bu örgüte büyük meblağlarda kazanç sağlıyordu. Bu kazanç önemli bir birikime dönüşüyordu. Şövalyeler Töton ve Rodos Şövalyeleri gibi bu meblağı bankerlik yaparak değerlendiriyorlardı. Böylece Şövalyeler bankerlik alanına egemen olan ve 'finans-ticaret oligarşisinin beynini oluşturan' Samî kökenli oligarşi ile yakın bir münasebet ve işbirliği tesis ediyorlardı. Bunda Templier Şövalyeleri'nin, diğer Hıristiyanlardan farklı bir inanca sahip olmaları; Müslü-

---

[1] Küreselleşme bağlamında Büyük Ortadoğu Projesi'nin zemininde ılımlı İslamı tesis etmek yönünde çaba sarfeden 'İslamcılık akımının' bazı temsilcilerinin, 'dinler arası diyalog' veya 'medeniyetler uzlaşması' söylemleriyle faaliyetlerde bulunmaları Templier-Fatımî örtüşmesinin 21. yüzyıl versiyonu olarak dikkati çekiyor.-M.Ç.

manlar ile olduğu gibi Musevîlerle de olumlu münasebet kurarak yaklaşımlarda bulunmaları, finansal işlerdeki işbirliğini kolaylaştırıyor ve pekiştiriyordu. Unutmamak gerekir ki; Hıristiyan hacılar hacca giderken sadece 'korunma ücreti' olarak Templier Tarikatine belirli bir bedel ödemekle kalmıyorlardı. Mal ve paralarını da, düzenledikleri bir senet karşılığında bu örgüte emanet ediyorlardı. Zira bu dönemde Kudüs yolculuğu son derece tehlikelerle kuşatılmış bulunuyor; düşmanlar, haydutlar ve korsanlar hacıların sadece servetlerini değil, canlarını da tehdit ediyorlardı. Bu nedenle Şövalyeler, Kudüs'ten dönene kadar hacıların mal ve servetlerini koruyor, mülklerini muhafaza ediyor, sonra da eksiksiz olarak kendilerine iade ediyorlardı. Bu işler için Templier kiliseleri kullanılıyor; yükte hafif pahada ağır olan mallar buralarda güvence altına alınıyordu. Sahipsiz kalan servetler de Templier Tarikati'ne kalıyordu. Unutmamak gerekir ki hacıların önemli bir kısmı da çeşitli nedenlerle ölüyordu.

Bu işlemler asırlarca sürüyor ve Templier Şövalyeleri muhteşem bir 'hazine' meydana getiriyorlardı. Örgütün serveti 1300'lere gelindiğinde dillere destan olmuş bulunuyordu:

> "Bu suretle teşkilat asırlar süren bir faaliyet sonucunda, içinde dillere destan olan bir hazinenin bulunduğu kalesiyle tanınan Paris'teki bir manastırdan maada Akdeniz'de 900 ve bütün Avrupa'da 9000 liman komutanlığıyla birlikte büyük bir filoya sahip olmuştu."[1]

İşte bu büyük servet, aynı zamanda Templier Şövalyeleri'nin sonuna da neden oluyordu.

Templier Şövalyeleri'nin (ve Templier olan Hıristiyanlaşmış Musevîlerin) bir yandan ticaret ve malî uğraşlarla zenginleşmeleri ve zenginleştikçe geniş topraklar satın alarak derebeylikler oluşturmaları; diğer taraftan (Templier olmaları nedeniyle) vergi ödememe ayrıcalığına sa-

---

[1] Mimar Sinan-SahirErman-Age.-Sayı 70-İst. Aralık 1988-S.8.

hip bulunmaları ve adlî takibata uğramamaları; belirli bir aşamadan sonra Fransa'da bir 'devlet sorunu' durumuna gelmelerine yolaçıyordu.

Nitekim; Templier Tarikati'ne Kral Philippe le Belle'in gerçekleştirdiği katliam, dinsel nedenden de öte; ulusal ve parasal nedenden kaynaklanıyordu.

> "Tarikatin Fransa'da yıkılışı ancak milli siyaset sebepleri öne sürerek özürlü gösterilebilir. Kral'ın derebeylere karşı yaptığı mücadelenin çerçevesi içine dahil olmaktadır. 'Temple Cemiyeti' hakikaten çok kudretli ve hükümrandı. Sayısız olan mülk ve arazisi, Kral'a ait arazilerin içinde olmasına rağmen, müstakil bir şekilde devlet içinde devlet gibi idi. Fransız monarşisinin müdafaası sarsılmıştı. Kral'ın otoritesinin altında milli birliği devam ettirmek lazımdı. (...)
>
> Fakat ilk derebeyi aileleriyle olan bağları, zenginlikleri, muazzam mülkleri, sürekli oluşları ve esrarlı prestijleri ile yeryüzünde emsali olmayan ilahî karakterleri ile çok kudretli olan bu cumhuriyetin iflâsı olmadan Krallık, yani Fransız Birliği bir hiçti."[1]

(Kaldı ki; Masonluğun da Templier Tarikati'nin 'ayrıcalıklı' bir iş kolu olan 'serbest işçilerin'-Francs-Metiersler- bir dalı olduğu ileri sürülüyordu.)

Sonuç olarak Tarikat'in son Üstadı olan Jacques de Moley yakılarak öldürülüyor; Tarikat üyelerinin büyük bir kısmı katlediliyor ve tüm servetlerine Kral tarafından el konuluyordu. Böylece Papa III. İnnocent tarafından 1139 yılında 'müstakil ve hükümran' ilan edilen Templier Tarikatı, Papa V. Clements tarafından lağvediliyordu. Ne var ki Clements Templier Şövalyeleri'ni mahkum etmiyordu. Bu da işlemin, dinsel nedenle değil, siyasî nedenle yapıldığını gösteriyordu. Templier Şövalyeleri'ni Fransa Kralı mahkum ve katlediyordu. Hayatta kalan Templier Şövalyeleri (zaten Biraderlik bağı tesis etmiş oldukları) Mason Localarına iltica ediyorlardı. Bu sığınma /katılım Mason kuruluşlarını derinden

---

[1] Jules Boucher, Paul Naudon-Age.-S.18.

etkiliyordu. Aralarında Conversoların yanı sıra İsmailî/Haşhaşî/Sabbahî karışımının da bulunduğu Templier Şövalyeleri'nin katılımıyla Mason örgütü, son derece renkleniyor ve güç kazanıyordu:

"Fran-Masonluğun teşekkülünde Templierlerin oynadıkları rol şöyle kısıtlanabilir:

1. Templierler, Cisterciensierin ve Benedictinslerin naklettikleri Greco-Romen ananelerine sahip olarak 'İnşaatçı Rahipler Cemiyeti'ni kurmuşlardır.

2. Doğu'daki Müslüman ve Hıristiyan İnşaatçı Cemiyetleri ile sıkı münasebette bulunmuşlar ve bu cemiyetlerin yol gösterici ve operatif tesirlerinin altında kalmışlardır.

3. Her nevi tâbîyetten ve külfetten uzak olan İnşaatçı Cemiyetleri'nin Avrupa'da kurulmasına ve inkişaf etmesine Templierler âmil olmuşlardır.

4. Tarikat'ın lağvından sonra Templierlerin çoğu Mason Localarına girmişlerdir."[1]

Bu nedenle Masonlar, Templierlerin bir bakıma 'kan davasını' da üstleniyordu ve güdüyorlardı. Üstelik de XXX. Derece Çalışma Rehberinde (ritüelinde) Templier Şövalyeleri'nin intikamının nasıl alındığı anlatılıyordu.

Şurası muhakkak ki Templierlerin gördükleri ağır baskıdan ve katliamdan canlarını kurtarabilmek için Masonluk çatısı altına sığınmaları; Masonluğun iç yapılanmasında, felsefî anlayışında, ritüellerinde ve uzun vadeli amaçlarında derin ve kalıcı değişimler meydana getiriyordu. James Anderson'un iddiasına göre Tevrat geleneğinden kaynaklanan ve Tevrat'a paralel bir tarihsel gelişme gösteren Masonluk bu nedenle zaten; Ortadoğu inanç, ritüel ve oluşumlarının izlerini taşıyordu. Ne var ki Templierler Ortadoğu'daki oluşum evresinde İsmailîyye Tari-

[1] Jules Boucher, Paul Naudon-Age.-S.20.

katının 'gizli örgüt yapılanmasından' ve 'ilkelerinden' derin biçimde etkileniyordu. Bunun yanı sıra; İsmailîye ile aynı kökten gelen ve Hasan Sabbah'ın Haşhaşîlerini içinde barındıran Fatımîlerden de önemli biçimde etkilenip esinleniyordu.[1]

"İnsan; Bektaşileri, Alevî türküleri, ahileri düşünürken Masonluğun da Anadolu'dan Suriye ve Filistin'den, İsmailîlerden bir takım erkân ve merasim alınarak (alarak) ehli salîb muharebeleri ve sâire münasebetleriyle Avrupa'ya geçirildikten (geçtikten) sonra önlüklerinde haçlar ile, Pembe Haçlı (Rose Croix) dereceleriyle İsrailî ve Nasranî hurafeleriyle bize geçmiş olup olmadığını..."[2]

Sahir Erman'a göre Templier Şövalyeleri İsmailîye'den sadece etkilenmekle kalmıyor; bu etkilenme 'Doğu Şövalyeleri ile Batı Şövalyeleri'nin' gerçekleştirdikleri işbirliğinden kaynaklanıyordu.

"Templier Şövalyeleri kutsal topraklarda iman, dil ve ırkları farklı olmakla beraber aynı şövalyelik geleneklerine malik olan ve misafirlerine asla hıyanet etmeyen başka şövalyelerle karışmışlardı. Bunlar Şiîlerin takiplerinden kaçıp çöle ve Ölüdeniz'in kıyılarına sığınmış İsmailîlerdi."[3]

Hiç şüphe yok ki; İsmailîler, diğer Müslümanlara karşı Haçlılar'a yardımcı olan işbirlikçilerden başkaları değillerdi.

İsmailîler Cafer üs Sadık'ın soyundan geliyorlardı. Cafer üs Sadık; imameti önce oğlu İsmail'e vasiyet ediyordu. Daha sonra fikrini deyiştiriyor, diğer oğlu Musa Kâzım'ı halifesi yapıyordu. Ancak İsmail babasından önce ölünce yandaşları; gerçek İmam'ın İsmail olduğunu, vasiyetin değiştirilemeyeceğini ve İsmail de öldüğü için İmamlığın sona erdiğini ileri sürüyorlardı. Bunlara, son İmam'ın adından dolayı İsmailîler

---

[1] Mafia'nın oluşumu sürecinde İsmailîye, Fatımîye ve Haşhaşîye'nin etkileri ve bıraktığı izler için bkz.: Her Sakaldan Bir Kıl- E Yayınları-M. Çulcu.

[2] Haydar Rifat-Age.-S.256.

[3] Mimar Sinan-Sahir Erman-Age.-Sayı 70-İst. Aralık 1988-S.13.

ve mezheplerine de İsmailîyye deniyordu. Bunlar diğerleri tarafından dışlanıyor, hatta şiddete maruz kalıyorlardı. İsmailîler de işgalci konumunda bulunan Haçlılarla işbirliği yapmaktan kaçınmıyorlardı.

"Templierler hacıları (Hıristiyan) deniz yoluyla Filistin'in liman şehirlerine götürmekte iseler de buradan Kudüs'e ve diğer iç şehirlere kadar onlara refakat edilmesi de gerekmekte idi ve belirli bir ücret karşılığında Hıristiyan hacıları korumak işini yüklenenler de İsmailîler olmuştur. Böylece Doğu ve Batı Şövalyeleri arasında bir işbirliği meydana gelmiş, bundan da adet ve inanışlarda karşılıklı etkilenmeler doğmuştu."[1]

Herşeyden önce İsmailîlerin giysilerindeki kırmızı ve beyaz renkler Templierlere intikal ediyordu. Keza İsmailîler bakımından kutsal olan 7 rakamı da Templierler'in 'esrarlı sayısı' durumuna geliyordu.

Diğer taraftan İslam inancında yer almayan ve Hıristiyanlığa özgü bir inanç olan Mesih'i; yani, ölümden sonra dirilecek bir faniyi beklemeyi İsmailîye mensupları da benimsiyordu.

"İsmailîler Muhammed adını taşıyacak ve esasta yedinci ve son imam olan Cafer üs Sadık'ın meşrû halefi olan İsmail'in dirilmesinden başka şey olmayan yedinci bir Peygamberin geleceğine inanırlar. Mesih'e inanma ise İslamî açıdan bir sapmadır ve Musevî ve İsevî etkisinin mahsulüdür."[2]

İsmailîler Mesih'in dirilişine benzer bir mucize beklerken Templier Şövalyeleri de diğer Hıristiyanlardan farklı bir inanca sahip bulunuyorlardı. Erman'ın iddiasına göre Templierler iki İsa'nın varlığını kabul ediyorlardı. Bunlardan biri insan şeklini almış ve sonradan göğe uçmuş olan İlahî Kelam'dı. Diğeri ise Davut soyundan gelen, Roma egemenliğine başkaldırmış ve çarmıha gerilmek suretiyle can vermiş olan İsa idi. İkinci İsa ölümünden sonra dirilmesi mümkün olmayan bir faniydi. Ay-

---

[1] Mimar Sinan-Sahir Erman-Age.-Sayı 70-İstanbul, Aralık 1988-S.13.

[2] Mimar Sinan-Sahir Erman-Age.-Sayı 70-İst. 1988-S.14.

rıca; Templier müritleri diğer Hıristiyanlar gibi günah çıkarmıyor, günah çıkarmayı reddediyorlardı. Önder ve rehber olarak da Saint Pierre'i değil, Apokalips yazarı Saint Jean'ı kabul ediyorlardı. Noel ve Paskalya yortusu yapmıyor, Pentekot ve Kutsal Ruh yortularını kutluyorlardı.

İsmailîler başta olmak üzere İslam Tasavvuf çevreleri/heterodoksu; Hıristiyanların, özellikle de Templierlerin birer 'kâfir' olmadıklarını düşünüyor, böyle anlıyorlardı. Aynı düşünce Templierlere de hakim bulunuyordu. Onlar da Müslümanlara dinî sebeplerle değil, siyasî nedenlerle düşman olduklarını; dinsel çekişmelerin ve farklılıkların siyasî işgallere ve ekonomik gelişmelere bahane edildiğini düşünüyorlardı. Ancak bu gerçeğin herkese açıklanması ve o çağda yine herkes tarafından bu şekilde olgunlukla algılanması; iyi bir Hıristiyanın dinden çıkması olarak görülüyordu. Bu nedenle de böyle düşünen ve konuşanların diri diri yakılmaya mahkum edilmeleri için yeterli gerekçeyi oluşturuyordu.

• ***Masonluğun Bektaşilik ve Ahilik ile benzerlikler göstermesi son derece dikkati çekiyor. Bu benzerlikleri irdeler misiniz? Özellikle Masonluk-Bektaşilik oluşumlarında İsmailîyye'nin etkilerinden bahsedilebilir mi?***

Bu zeminde ele alındığında İslam heterodoksu olarak nitelenen Alevî/ Bektaşî/Kalenderî (Şiî) yapılanma ile Templierleşen Masonluk arasında da paralellikler/benzerlikler bulmak o denli zor olmuyordu. Özellikle Bektaşîlik ile Masonluk irdelenerek karşılaştırıldığında 'aynı ortak paydada buluşan' pek çok hususun varlığı gözden kaçmıyordu.

Herşeyden önce her iki örgüt de; örgütten olmayanlara karşı 'kapalı' kalıyor ve bu 'kapalılık' sırlarla donatılarak pekiştiriliyordu. Gerek Masonluk, gerekse Bektaşîlik bazı düşmanlıkların hedefi durumuna geliyor; fakat yandaşlar bu düşmanlıklara aynı tepkiyi vererek aldırmıyorlardı. Operatif (faal) Masonluk ile Bektaşîlik aynı tarihsel sürece; 600-700 yıllık bir geçmişe sahip bulunuyorlardı. Bektaşî Türkler birbirlerine Ahi de diyorlardı ki bu 'Kardeş' anlamına geliyordu. Masonlar da birbir-

lerine 'Kardeş/Birader' diyorlardı. Masonik hiyerarşinin tepesinde 'Âmir-i Âzâm-ı Hâkim'; Bektaşî hiyerarşisinin doruğunda da 'Hünkâr' bulunuyordu. Masonlar büyüklerine (mevki sahiplerine) 'Muhterem'; Bektaşîler ise 'Baba' diyordu.

"Masonlar da tarikatlerine 'Sultanlık' izâfe ederler; kendilerine ait olan 'Art Royal' (Krallık), Souverain Conseil (Hâkimler/Egemenler Konseyi) tabirlerinde olduğu gibi...

Bektaşîler de en büyüklerine Hünkâr demekle beraber tarikatlerine de 'Bektaşî Saltanatı' derler. Bu tabir Bektaşîlerindir.

Masonlarda 'Âlî Şûra'-Subiem Conseil- Bektaşîlerde Tarîk-i Nazenin tâbiri vardır."[1]

Masonlar gerek duyduklarında aidattan ayrı olarak para topluyorlar; buna da 'Dul Kesesi Dolaştırmak' diyorlardı. Bektaşîler de durumlarına ve sosyal konumlarına göre tarikata belirli bir para veriyorlardı. Bu para elinde icâzetnâme (yetki belgesi) bulunan 'Baba'ya' yatırılıyordu. Masonlar gibi Bektaşîler de istedikleri zaman yardım yapabiliyorlardı. Masonlar savaşta ve barışta bir 'yardım kurumu' veya 'hayırseverlik örgütü' gibi faaliyette bulunuyor; bu anlayış kurumsal bir nitelik taşıyordu. Bektaşîlerin de hemen tüm dergâhlarında 'Mihman Evi' adı verilen bir Misafirhânesi bulunuyordu. Bektaşî olsun olmasın burada misafirler diledikleri kadar kalabiliyor, ilk günden son güne kadar aynı cömertlikle ağırlanıyorlardı. Bu nedenle dergâhlar misafirsiz kalmıyor; misafirhâne yetmezse yeni odalar ilâve ediliyordu. Masonlarda Ayin Dairesi (Toplantı Yeri) (Mabet) nasıl ki 'Haricîlere' kapalı ve yasak ise; Bektaşîlikte de Meydan Evi denilen Ayin Yeri -gerekirse müştemilât ile birlikte- Haricîlere kapatılıyor ve yasaklanıyordu.

Masonlar, aralarına yeni katılan ve henüz derece kazanmamış olanlara 'Çırak' adını veriyor; Bektaşîler ise aynı durumdakilere 'Mürit' di-

---

[1] Haydar Rifat-Age.-S.246.

yorlardı. Mason Locaları yabancı ülkelere seyahat edecek olan kardeşlerine, belli bir ödeme karşılığında bir tavsiye mektubu veriyorlardı. Bektaşîlerde ise farklı bir uygulama ile seyahat edecek Mürit veya Babalara paraca yardım yapılıyordu. Bu para yardımına Hakullah adı veriliyordu. Masonluğa girmeğe 'Tekris', 'İkaaf', 'Sırra Agâh Edilmek'; aynı işleme Bektaşîlikte 'Nasip Almak' deniyordu. Masonlukta ana olarak 'Çırak, Kalfa, Üstad (Usta)' Büyük Üstad (Büyük Amir) rütbeleri bulunuyordu. Bazı Masonluk ritlerinde bu dereceler 33'e ve birinde de 99'a kadar çıkıyordu. Bektaşîlerde başlıca sıralama ile; 'Aşık', 'Talip', 'Muhip', 'Derviş Baba', 'Halife', 'Mürşit'; beşinci ve altıncı Baba ve Halife, Mürşit; Dede Baba, Pîr payesinde bulunuyordu. Dede Baba, Hazret-i Pîr'in Vekili sayılıyordu.

Masonlarda Büyük Üstad değişik süreler için, üç, beş, yedi yıllığına; istisnaî olarak da ömür boyu için seçiliyordu. Bazan da seçim yapılmıyor; tayin ediliyordu. Bektaşîler ise Dede Baba'yı tayin etmiyor mutlaka seçiyorlardı. Masonların 99 derecesine karşılık Bektaşîlerin sayısız batınî dereceleri bulunuyordu.

Masonlar seçkinlere ayrıcalık tanıyor; seçkinleri uygun gördükleri derecelere, derece veya dereceler atlatarak yükseltiyorlardı. Buna karşılık Bektaşîler asla böyle bir uygulama yapmıyor; kim olursa olsun Talip olmadan Mürşitliğe, Mürşit olmadan Dervişliğe veya Babalığa yükseltmiyorlardı. Masonlar hükümdarlardan, Katoliklerden, Cizvitlerden baskı görüyor; Bektaşîler de kendi dışlarındakilerden zulüm görüyor, katliama uğruyorlardı.

"Masonlarda ilk üç rütbeyi Büyük Üstad'ın riyaseti altında bulunan bir Meclis tensip eder. Bektaşilerde Halife, Dede Baba'nın riyaseti altında toplanan Babalar Meclisince seçilir. Topu yedi halife olup; Mısır'da, Seyit Ali Sultan'da, Abdal Musa'da, Dürbali Sultan'da, Gerila'da, Rumelihisarı'nda ve Merdivenköyü'nde bulunur. Masonluk'ta her Büyük Maşrık'ta mesela belli başlı her payıtahtta (başkentte) aynı zamanda her rütbe-

den bir çok kimseler bulunur."[1]

Spekülatif Masonluk, Operatif Masonluk döneminde kullanılan ve işlevleri bulunan olgu ve kavramları; sembol olarak kullanıyordu. Bektaşîlik ise Ali ve evlatlarının karıştığı olaylar ile yaşamlarından seçtikleri örnekleri sembol olarak sunuyorlardı.

Masonlarda; deri önlük, gönye, kordon, pergel, süslü özel giysiler, nişan, şakul,çekiç, kılıç ve sair özgün aksesuar olarak kullanılıyordu. Bektaşîlerde ise; aynı amaç doğrultusunda taç, aba, kemer, iki bıçak, Babalara özgü boyuna asılan meşin çanta, boyundan geçme ince bir kaytana bağlı göğüs üzerinde taşınan Teslim Taşı bulunduruyorlardı. Teslim Taşı Kırşehir'de çıkarılıyor ve Pîr Evi'nde işleniyordu. Masonlar nasıl ki dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar aynı sembolleri, kelimeleri, hareketleri kullanarak birbirlerini tanıyor, bunları sır olarak saklıyorlarsa; Bektaşîler de aynı şekilde sır saydıkları sembolleri, kelimeleri ve hareketleri kullanıp sergileyerek birbirlerini tanıyorlardı. Masonlukta olduğu gibi Bektaşîlikte de her isteyen (Mason veya) Bektaşî olamıyordu. Ne var ki Masonlukta olduğu gibi Bektaşîlikte de; babası (Mason veya) Bektaşî olan Talipliye kolaylık sağlanıyordu. Masonluğa bir 'Rehber' vasıtasıyla; Bektaşiliğe ise bir 'Sahip' vasıtasıyla giriliyordu. Masonlukta Kalfalar ve Ustalar; Bektaşîlikte Babalar ve diğer mevki sahipleri çevrelerini gözleyerek örgütlerine alabilecekleri kişileri saptıyorlardı. Her iki örgütün de görevlileri adayları saptadıktan sonra soruşturuyor, uzun süre gözlemliyor; özel yaşamlarını, aile ilişkilerini, sosyal durumlarını, eğilimlerini, zaaf ve meziyetlerini inceliyor, deneyden geçiriyorlardı. Her iki örgüt de adayda öncelikle 'Ketumiyet' (Omerta) özelliği arıyor; emanete sadakat, namus anlayışı, yalan söylememek gibi kavram ve niteliklere olumlu yaklaşıyorlardı.

Masonlukta aday olan şahıs Çıraklığa kabul edilirken; bir takım Masonik ritüellere dayanılarak düzenlenen tören yapılıyordu. Aynı durum

---

[1] Haydar Rifat-Age.-S.250.

Bektaşîlik için de söz konusuydu. Üstelik her ikisinde de 'ölüm olgusu' ön plana çıkarılıyordu.

Kabul töreninin yapılacağı günün akşam üzeri Bektaşî adayı Sahip ile birlikte tekkeye geliyor, tören saatine kadar Meydan Evi'nin yanındaki bir odada bekletiliyordu. Ortalık kararırken tekbir ve şakımalar (şarkılar) duyuluyordu. O zaman Sahip adayı, yani Aşık'ı alıp Hamam Odası'na götürüyordu. Aşık burada yıkanıyor, temiz çamaşırlar giyiyordu. Buradan çıkınca elleri göğsünde olarak cemaatin önünde duruyor, onları baş ile tek tek hafifçe selamlıyordu. Oradakiler Aşık'ı -hiç konuşmadan- beyaz bir kefene sarıyor, tabuta yatırıyor, tabutun kapağını kapatıyor ve talkın veriyorlardı. Az sonra Sahip tabutun kapağını açıyor, Aşık'ı alıp bir odaya götürüyor, namaz kıldırıyor ve namazdan sonra ona; "Ey can! Öldün, namazını da kendin kıldın. Kendini şimdi Mürşidine talim edince yeni bir hayata başlayacaksın. Buyur erler meydanına" diyerek Aşığı yerden kaldırıyordu. Aşığın üzerinden kefen çıkarılıyor, boynuna bir tülbent bağlanıyordu.

Sahip Aşık'ı tülbentin uçlarından çekerek geniş bir salon olan Meydan'a getiriyordu.

Salonda 'Evliya Çerağı' denilen bir kandil yanıyor, başka ışık ve aydınlık bulunmuyordu. Karanlık korku salıyordu. Hiç bir hareket hissedilmiyor, ses duyulmuyordu.

Bu arada Baba tertemiz giyinmiş ve taranmış olarak özel makamında ağırbaşlıkla oturuyordu. Kandilin ölgün ve titrek ışığı ona, esrarlı ve saygı uyandıran bir hava veriyordu. Diğer oniki post üzerinde oniki 'Can' oturuyordu. Bunlar ellerini göğüslerine koyarken başlarını da kalplerine eğiyorlardı.

Aşık ile Sahip kapı eşiğinde 'Niyaz' ettikten sonra Sahip önde olduğu halde ilerlerken Evliya Çerağı'nın çatırtısından başka ses duyulmuyordu. Aşığın boynundaki tülbentin ucu Sahip'in elinde bulunuyordu. Aynı zamanda hava, Aşığın alışık olmadığı bir buhur kokuyordu. Her ikisi de yalın ayak olan Sahip ve Aşık; sağ ayaklarının baş parmaklarını

sol ayaklarının beşparmaklarının üzerine koyarak bir müddet öylece duruyorlardı. Bu duruş, hayatta daima doğru olunacağını sembolize ediyordu. Bu sırada Sahip saygılı bir sesle dua okuyordu. Buna karşılık Baba "Fese yek fikehümullahi" ayetini yüksek ve gür bir sesle dile getiriyordu. Herkes oturduğu yerde 'Niyaz' vaziyetini alarak onaylıyordu.

Ardından Sahip ve Aşık dört kapı selamı veriyordu. Sahip, Aşık'ı yine tülbentinden çekerek Baba'nın önüne götürüyor ve her ikisi tekrar 'Niyaz' vaziyeti alıyorlardı.

Baba sağ eli ile Aşık'ın sol elini tutuyor 'İkrar' alıyor ve kendisi de şu talimatı veriyordu:

> "Yalan söyleme! Haram yeme! Zina ve livata etme! Elinle koymadığını alma! Beline, diline pek ol!"

Böylece tören sona eriyor ve arkasından sazlar çalınarak naatlar, dualar, nefesler söyleniyordu.[1]

Bu tören uygulanan ritüeller bakımından -odada bekletilme, tabuta konulma, öldürülme vb.- geniş çapta Masonluktaki Çıraklık töreninin ritüelleri ile benzerlik gösteriyordu. Tüm bu benzerlikler, paralellikler ve örtüşmeler hiç şüphe yok ki her iki 'tarikatin' de Ortadoğu'da ortaya çıkmış olan Karmatilik, Zerdüştlük, İsmailîyye, Fatımîyye, Haşhaşîyye vs., gibi oluşum ve yapılanmalardan esinlenilmiş, alınmış olmalarından kaynaklanıyordu. Nitekim Masonluk ile Bektaşîlik arasındaki benzeşme, sadece düşünsel alanda kalmıyordu. Osmanlı 'klasik' döneminde Bektaşî Yeniçeriler (Yeniçeri esnafları) ile Mason sarraf/bezirgânlar; esnaf piyasasında sıkı bir münasebet ve işbirliği tesis ediyorlardı. Kaldı ki Bektaşîlerin 'Ahi' sözcüğünü 'Kardeş' anlamında kullanmaları ve Ahilerin de İslam heterodoksu bağlamında Alevî/Bektaşî/ Kalenderî geleneği zemininde, ritüeller çerçevesinde, dışa kapalı 'meslek örgütleri' (Loncalar)nde toplanmaları; özünde Yapı İşçileri/Duvarcılar Loncası

[1] Haydar Rifat-Age.-S.254-256.

olan Masonlar ile aralarında önemli bir paralellik ve ortak payda teşkil ediyordu.

Dolayısıyla Bektaşîliğin Yeniçeri Ocağını Masonlara yaklaştırması gibi; Ahiliğin de Masonluk ile 'köken akrabalığı' içinde bulunması dikkati çekiyordu.

Kaldı ki Masonlar; Masonluk ile Ortadoğu'daki inançsal örgütlenmeler arasındaki bağlantıyı Bektaşîlikle olduğu gibi Ahilikle de ileri derecelerde ilişkilendirmekten kaçınmıyorlardı. Örneğin; Doktor Sırrı Alçılı adlı 'Birader' Masonluk ile Ahilik arasındaki bağlantıyı/akrabalığı 'Ahiliye Dair' adlı bir dizi makalesinde özet olarak şöyle kaleme alıyordu:

"Ahilikteki kabul merasimi, Peştemal Kuşatılması, Şed Sarılması, çalışmanın remzî (sembolik) olması, Çırak, Kalfa, Usta derecelerinin mevcut olması... şekil bakımından Masonluğu hatırlatır. Ahilikte üç derecenin adları söylenerek bildirilmesine rağmen, üçten yukarı dereceler ve bunların hüküm ve mahiyetleri hakkında esaslı bilgimiz yok. Ancak ustalıktan sonra ilmî mahiyette sosyal dereceler hakkında bir şey bilmediğimizi ve buna ait yayın varsa, bunlara pek de inanmayacağımızı açıklamak isterim.

Ahileri incelerken XVIII. yüzyılda İngiltere'de olduğu gibi Operatif Masonluk nasıl Spekülatif Masonluğa kalbolunmuş ise, Ahilerin de vaktiyle bu yola sapmış olmaları, hem güzel usullerin devam etmesine, sanatkârların asil ve erbab insanlardan ibaret bulunmasına, hem de sosyal ve ekonomik ve belki de mistik prensiplerin devam etmesine imkan ve fırsat bulmaya çalışmış olabilirlerdi. Bugün Türk tefekkür tarihi, Türk sosyal hayatının ve tarihinin yolu ile Ahilik, esaslı bir tetkikten geçirilirse, belki Masonluğumuzu, teşkilatı, fikir, ruh ve amaç olarak, bizzat kendisini, yani Masonluğu bulmak imkanı bulunabilir."[1]

Yazar makalesinde şark kültürünün batı kültürü üzerindeki etkilerini kaydederek bazı faraziyeler ileri sürdükten sonra Masonluk ile Ahilik

---

[1] Mimar Sinan-Doktor Sırrı Alıçlı'nın 'Ahiliğe Dair' başlıklı makalesi-Age.-Yıl 3, İst. 1972-Sayı 11-12, sayfa 77, 78.

arasındaki ilişki ve paralellikler konusunda şunları kaydediyordu:

"Yukarıdan beri hulasa ettiğimiz hususları bir araya getirirsek Ahilikte Masonluğa uyan şu hususları görebiliriz:

1. Birlik, beraberlik ve karşılıklı yardım;

2. İnsanların birbiriyle karşılıklı sevgi, saygı ve itimat duyması;

3. Psikolojik kuralları önemle dikkate almak ve bu suretle toplantıların şekil ve mahiyetçe devamlı bir tekris halinde yapılması;

4. İnsanlığın sosyal karakterinde birlik, doğruluk, karşılıklı yardım, tesanüt;

5. İnsanların birbirleriyle kardeş olmaları ve böylece gelecekteki insanlık rejimi üzerinde anlaşma;

6. Hayatını kendi çalışma ve çabalaması ile temin için her Ahi' nin bizzat çalışacağı ve başaracağı bir işe sahip olmağa mecbur bulunması; bu fikrin her Ahi'ye böylece bir meslekî birlik fikri ve ruhu telkin etmesi."[1]

Yazarın ana hatlarıyla ortaya koyduğu; Masonluk ile Ahilik 'anafikirlerinin örtüşmesi' ayrıntıda, örgüt içi toplantılarda uygulanan ritüellerden, üyelere getirilen yaptırımlara ve yüklenen sorumluluklara kadar pek çok alanda bir 'ortak payda' bulunduğunu gizlemiyordu. Kaldı ki Ahilik de Ortadoğu'da kendisinden önce 'sosyal işlev üstlenmiş' olan; Ayyârân, Şattârân, Mutatavvia,Buaydiyye, Zânâtîrâ, Harâlişa, Fityân, Fütüvvetdârân, Rünûd veya benzeri örgütlerden (Örneğin; Karmatilik) esinler/alıntılar taşıyordu. Nihayet; şehirlerin korunmasında önemli roller üstlenen Ayyârların[2] işlev ve yapılanmaları ile Templierlerin işlev ve yapılanmaları da kimi, benzerlikler ve özdeşlikler gösteriyordu. Dolaylı olarak Ahilik ile Templier Şövalyeleri ve Masonlar arasındaki

---

[1] Mimar Sinan- Doktor Sırrı Alıçlı-Age.-İst. 1972, Sene 3, Sayı 11-12, Sayfa 78-79.

[2] Bkz. Her Sakaldan Bir Kıl-E Yayınları-M. Çulcu.

'uzaktan akrabalık' gibi.... Bu çerçevede Alevî/Bektaşî/ Kalenderî/Ahi yapılanması ile; Masonik-Templier-İsmailîyye yapılanma ortak bir 'Mafios karakter' yansıtıyordu. Bu nedenle de bu çeşit örgütlenmeler, koşullar gerektirdiğinde kolaylıkla Mafios Toplum Yapısı zemininde ortaya çıkan Mafios örgütlerle işbirliğine, eylem birliğine ve 'ideal birliğine' girişebiliyorlardı. Bir başka ifadeyle 'Mafios yapılanmalar, yardımlarına gerek duydukları bu tür örgütlere, istenen yardımı sağlıyor; bunun karşılığında da gereksinim duyduğu ayrıcalıkları elde edebiliyorlardı...' (Ahilik, Bektaşîlik ve Kalenderîlik ile Mafios örtüşmeler için bu dizinin diğer kitaplarına bakınız.)

Masonik bellekte 'Kan Davası ve Öç' İzleri (Kadoş Şövalyesi'nin ritüeli)

Templier Şövalyeleri ile ilgili olarak Masonlukta; Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nin, Kadoş Şövalyesi derecesi olan XXX. Derece Çalışma Rehberi'nde şu bilgilere yer veriliyordu:

"**Büyük Üstad** – İskoç Saint Andre Şövalyeleri (Bir önceki derecedekiler)[1] her şeyden önce sizden insanlık ve Masonluk şeref ve haysiyeti-

---

[1] Masonluk hiyerarşisinde 29. Derece'nin mensupları; 'Saint Andre Şövalyesi, Büyük Skoçyalı' ünvanını taşıyor ve 'Mabed içinde' kendi-sine Muhterem Üstad' diye hitap ediliyordu.

Saint Andre Şövalyeliği ünvanı ve Saint Andre Haçı ile ilgili ola-rak 'Derece Rehberinin Açıklamasında' şu bilgiler yer alıyordu:

"Dereceye adını veren ve Sen Piyer'in kardeşi olan Saint Andre, İsa'nın havarilerinden biri ise de, Hıristiyanlığın yayılmasında diğer havariler kadar önemli bir rol oynamış değildir. Esasen Vaftizci yahya'nın, yani Saint Jean'ın şakirdi olması itibariyle Saint Andre Musevî dinine çok yakın olmuştur, adeta Musevîlikten Hıristiyanlığa geçişi temsil ettiği dahi söylenmiştir. Ancak Saint Andre, balıkçıların pîridir ve Hıristiyanlığın ilk yıllarında, Hıristiyanlar

birbirlerini 'ba-lık' işareti veya sembolü ile tanırlardı. Zira balık kelimesinin Yunan-ca karşılığı olan (İCHTYS) kelimesini meydana getiren harfler (İesus Christos Theuo Yios Soltir / Allah'ın oğlu kurtarıcı Kutsanmış 'Hristos' İsa) cümlesinin baş harflerini teşkil etmekte idi.

(...) Bundan başka Andre adı Yunanca 'andros'ten gelir ki, anla-mı 'insan'dır. Bunun içindir ki, insan benzeri olan gelişmiş robotlara 'android' denilir. Böylece Saint-Andre 'Hıristiyanlığın sembolü olan balığı temsil eden insan'ı' ifade etmektedir.

Fakat derecenin asıl anlamına nüfûz etmek için saint Andre ha-çını ele almamız gerekir. Daha önceki derecelerde belirttiğimiz vechile, haçın dikey kolu hayatı, yatay kolu da ölümü remzeder. Ancak, her şekildeki haçın ayakta durması için, bir kolunun sabit, yani yere, zemine çakılı olması gerekir. Haçın kolları, Töton haçın-dan veya Potence haçta olduğu gibi birbirlerine eşit olsa dahi, du-rum aynıdır. Fakat Saint Andre haçında, haçın ilk kolu da zemine değdiğinden bu haçın ayakta durması için kollarından birinin yere çakılı olmasına lüzum yoktur. Bu böyle olunca, diğer bütün haçların sabit olmalarına mukabil Saint Andre haçının hareket kabileyitini haiz olduğunu, yani iki kolu zemine değen haçı çevirdiğimiz takdir-de, bir kolu havaya kalkıp, havadaki kollardan birinin yere değdiği-ni, böylece haçın ilerlediğini görürüz. Hatta Saint Andre haçının dört kolunu bir çember içine alırsak 'tekerlek'i' elde etmiş oluruz. Tekerlek ise ilk çağlardan beri insanların bir yerden başka bir yere gitmelerine, göç etmelerine veya medeniyet açısından geri kalmış kavimlerin medenî topluluklarla temasa geçmelerine imkan vermiş olan en büyük icatlardan biridir ve bu vasfını günümüzde dahi ko-rumakta, çeşitli ülkelerde yaşayan insanların kaynaşmalarına, gerek antropolojik açıdan ve gerek kültür bakımından adeta yeni bir insan neslinin, müşterek ve tek yeni ırkın meydana gelmesine yol açmak-tadır. Bu anlamı itibariyle Saint Andre haçı yürümeyi, ilerlemeyi, dört bir yana medeniyeti, sevgiyi, bir kelime ile insan zekâsını gö-türmeyi temsil eder." (Eski ve Kabul Adilmiş Skoç Riti 28. ve 29. Dereceleri Üzerine açıklamalar, (2. Baskı) – PMk. HBA PMn. Sair Erman 33. Derece – İst. 1993 – S. 22, 23)

Saint Andre Haçı'nın sembolize ettiği ilerleme ise, 29. Derece Çalışma Kılavuzu'nda yer alan şu açıklama ile 'dinsel' bir kimlik kazanıyor; Fransız İhtilali'nden sonra Hebert'in kabul ettirmek iste-diği 'Akıl ve Mantık Dini'nin Masonik-Templier esin kaynağını orta-ya koyuyordu:

niz üzerine bana, hiç bir Haricîye ve daha alt derecedeki biraderlere burada görüp işiteceklerinizi, Kadoş Şövalyeliği'ne kabul edilseniz de edilmeseniz de asla ifşa etmeyeceğinize dair vaad ve taahhüdde bulunmanızı isteyeceğim. Bu vaad ve taahhüdü ifa edebilir misiniz?

(Namzetler cevap verirler)

Büyük Üstad – Kardeşlerim. Franmasonluğun 30'ncu dereceye başlıca esas olarak kabul ettiği Templier Tarikati'nin tarihini tekrar edecek değilim.

Siz, 1118 tarihinde Filistin'deki Gedofroid'de Bouillon ordusundan (Şampanyalı) Hugues de Payes ile (Flamandiyalı) Godefroid de Saint Omer adlarında iki arkadaşın, kendilerine katılan yedi Şövalye ile birlikte, mukaddes mahfilleri ziyarete gelen Haricîleri himaye ve muhafazaya ahdetmiş olduklarını biliyor musunuz? Bunlar Süleyman Mabedi'ne yakın tuttukları bir evde kendilerini Mabedin fakir askerleri olarak tanıttılar; on yıl içerisinde, aynı zamanda askerî ve dinî mahiyette bir tarikat kurmaya muvaffak oldular. Bir asır bile geçmemişti ki Filistin'de büyük bir orduya ve Avrupa'nın her noktasında kendileri için sığınaklara ve kiliselere sahip idiler. Terfi etmek ve esrârına vakıf olmak istediğiniz Kadoşlar Kolleji'nin bu Tarikat'in sinesinden nasıl teşekkül ettiğini sizlere bildirmekliğim lazımdır.

(Templier) Şövalyeleri'nin, ilim ağacının olduğu kadar hayır ve şer ağacının da yetiştiği bu kadîm şark diyarında, iki asır zarfında, kolayca ve zahmetsizce dolaştıklarını, elbette zannetmezsiniz. Bu Şövalyelerin, Hıristiyanlık ananeleri beşiğinde çok yakın mekteplerle temaslarından, hususiyle kadîm kültlerle meşbû bir hale gelmelerinden ve (gnose) yol-

---

"B. Patr. – İnsanların maneviyat tarihinde üç dönem vardır: Ba-ba'nın hükümranlığı veya Kanun; Oğul'un hükümranlığı veya Sevgi; nihayet Aklın hükümranlığı veya İlim. Bu sonuncusu, evvelki ikisini lağvetmemiş, aksine tamamlamıştır. Siz şimdi Akıl Devleti'ne gire-ceksiniz." (29. Derece Çalışma Kılavuzu – İstanbul, 2001 – Yenilik Basımevi – S. 27.)

larında daha ziyade ileriye gittiklerinden aralarında bir Kadoş Kolleji kurarak ilim ve irfanlarını âtilere nakletmek istediler, eski sembollere tamamlayıcı ve nihai birer izah ve tefsir buldular. Size vermek istediğimiz malumat, işte bu izah ve tefsirlerdir."[1]

Çalışma Rehberi'nin bundan sonraki bölümünde Kadoş Şövalyesi adaylarına; "Şimdi iyice teemmül ve mülahaza ediniz. En yüksek telakkilere erişmek maksadıyla da olsa insanlar, alıştıkları inançlardan fedakârlık edebilmek için pek büyük kuvvet sarfetmek zaruretini duyarlar" denilerek uyarılıyorlar ve; "Bu fedakarlığı yapabileceğinizi aklınız kesiyor ve vicdanınız kabul ediyorsa bunu icraya hazır mısınız?" sorusu soruluyordu. Şövalye adayları soruyu 'hazır olduklarını' söyleyerek yanıtlıyorlardı. Bunun üzerine Büyük Üstad konuşmasını şöyle sürdürüyordu:

"Bu cevabınız gösteriyor ki, bundan evvelki ikaaflarınızda aldığınız ilhamları kendiniz için son ve hatta kâfi görmüyorsunuz. Bugüne kadar dereceden dereceye yükselerek zekâ ve dirayetle takip ettiğiniz mesai, inşasına uğraştığınız abidenin taçlandırılmasına sizi layık ve ehil bir mertebeye getirdiği gibi, sütunları her vakit gözünüzün önünde bulunduran ahlâkî mabedinizin inşasına da hizmet edeceği arz edildi. Bu sütunlar arasında tasvir ve temsil edilmekte olan amblemlerin en ulvîsinde, âlemi yaratan ve halâs eden kudretin sembolüne hürmet edilmesi size öğretildi.

Böyle olmakla beraber şimdi sizden bu sütunları yıkmanızı ve mabedin medhaline hâkim olan sembolü ayaklar altına alarak enkazı üzerinden geçmenizi istiyoruz! Haydi, cesaret ediniz!"[2]

Şövalye adayları söyleneni yapıyor; "Perde yere düşünce mabet ortasındaki yedi basamaklı çift merdivenle derecenin talimatı havi bulunan köşedeki sembolik tablo" adayların gözüne çarpıyordu. Merasim

---

[1] Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti-XXX.Derece-Kadoş Şövalyesi - Çalışma Rehberi-İstanbul, 1958-s.15, 16.

[2] XXX. Derece Çalışma Rehberi-Age.-S.16, 17.

Üstadı; "namzetleri yıkılmış perde ve kolonlar üzerinden geçirerek" salona getiriyor, bu sırada fanfar zafer çalıyordu. Yeni Şövalyeler merdivenin önünde durduruluyorlardı.

Büyük Üstad burada sıralanan Kadoş Şövalyeleri'ne hitaben uzun bir konuşma yapıyor, derecenin sembolleri hakkında bilgiler veriyordu. Bu bilgiler arasında Astronomi, Fizik, Kimya, Fizyoloji, Psikoloji, Matematik, Sosyoloji, Kozmo-Sosyoloji hakkında açıklamalar yer alıyordu. Daha sonra kutsal/mukaddes ve pâk/temiz' anlamına gelen Kadoş unvanına layık olunabilmek için sahip bulunulması gereken 'samimiyet, cesaret, sabır, tedbir, adalet, tolerans ve sadakat' vasıflarının önemi vurgulanıyordu.

Büyük Üstad daha sonra 'Masonik bir sır' olarak 'enerji hakkındaki' analizi aktarıyordu. Büyük Üstad bu konudaki açıklamalarını; "İşte bu suretle, kainata desteklik eden realitenin zuhurunu sağlayan (enerji) nin fizik alemde olduğu kadar moral alemde de umumi ahengi tesis ettiği meydana çıkar" diyerek tamamlıyordu.

30'ncu Derece Ritüeli'nin bundan sonraki bölümünde 'vazife/görev' olgusunun Masonik önemi üzerinde duruluyordu, Masonik bakımdan görev kavramı irdelenirken şöyle deniyordu:

"Şimdiye kadar Ekose Masonluğun sizlere remizlerini tarif ve tefsir edegeldiği bütün dinler, sizlere vazife kanununu telkin eder; ancak, size iyilik yapmayı tavsiye etmenin yalnız ilâhî emirlere karşı mutavaat bakımından değil, aynı zamanda şahsınızın selâmetini temin noktasından da lüzumlu bulunduğunu kaydeyler. Halbuki bizler -Masonluk telkinât ve talimatının en yüksek derecesini teşkil eden bu derecede bile, sizlere iyilik yaparken ölüm sonrasında da , dünyada da, dünyada yaşarken de her türlü mülahaza ve emellerden nefsinizi tecrid etmenizi istiyoruz. Bu talep kat'i ve mutlaktır. Yani vazifenizi, vazifeniz olduğu için yapacaksınız; bütün garez ve ivazlardan nefsinizi tecrit edeceksiniz. İşte Fran-Masonluğun son sözü budur. Bizler Şövalyelik ruhunu en yüksek manada olarak bu vechile telakki ediyoruz. Bundan dolayıdır ki Mason ikaafları-

nın zirvesinde Şövalyelik dereceleri tesis olunmuştur.

Doktrinimizin tabii ve bedihi diğer bir neticesi de şudur ki, metafizik ve dinî sistemlerden hiç biri mutlak realiteye vusul teminine muvaffak olamadığı ve hiç biri tam ve nihaî hakikati ihtiva etmediği, her biri kendilerine hoş görünen formülleri kullanmakta hakları bulunduğu cihetle, her ferd, ihtiyar ve kabul ettiği sembollere istediği şekilde mana ve kıymet verebilmektedir."[1]

Büyük Üstad konuşmasının buradaki birinci paragrafında Şövalyelerin bireysel düşüncelerini ve tercihlerini bir kenara bırakarak verilen 'Masonik telkin ve talimatları' kat'i ve mutlak olarak kabul etmelerini; Masonik görevleri salt görev olarak 'objektif' bir yaklaşımla yerine getirmelerini istiyordu. Konuşmanın ikinci paragrafında ise 'vicdan özgürlüğünü' vurguluyordu. Nitekim Templier Tarikati'nin bünyesinden çıkan Kadoş Kolleji'nin öğretisini yansıtan ve bunu Masonik doktrinle özdeşleştiren Büyük Üstad-daha doğrusu ritüel-; Ritüel'in bundan sonraki cümlelerinde 'vicdan özgürlüğü' zemininde Templier Şövalyeleri ile Kral 'Güzel' Philippe ve Papa V. Clemens arasındaki tarihsel çatışmayı şöyle özetliyordu:

"Bundan dolayı (Templier)nin umumi müdafii Pierre de Bonomia işkence yerinden çıkarken şöyle demişti: 'İnsanın malik bulunduğu en büyük ve en kıymetli mal, vicdan hürriyetidir. Bu kıymettar hakkı yalnız kendimiz için değil, diğerleri için, herkes için de istiyoruz; hatta bu hakkın inkar ve itiraza uğradığını görürsek, bu hareket dostlarımız tarafından dahi olsa onu müdafaaya azmeylemeliyiz.'

(Bu sırada namzetler arasında bulunan Squin de Florian namzetler - grubundan ayrılarak şöyle der:)

S. de Florian – Kilisenin emri, şahsî irade (irade'i cüz'iye anlamında-MÇ.) ve arzudan üstündür. ('Libre arbitre' kelimesini-malum sebeplerden dolayı- İrade'i cüziye' diye tercüme etmek adet olmuştu; halbuki

---

[1] XXX.Derece Çalışma Rehberi-Age.-S.23.

bu tabirin medlûlû 'Mutlak İrade' demektir.)

Büyük Üstad – Hayır! Mutlak İrade, kilise iradesinin üstündedir.

S. de Florian – Böyle bir iddia küfürbazlıktır ve mukaddesata karşı hürmetsizliktir.

Bütün hazır bulunanlar – (Kılıçlarını sallayarak) Hıyanet! Öldürün, Öldürün!..

Büyük Üstad – Başının bir tek kılına bile kimse dokunmasın! Aramıza girmekten maksadı ne olursa olsun Squin de Florian bizim kanaat ve içtihadımıza iştirak etmeyebilir.

Delil – Pek Âlî Komandör, onun haykırdığı sesi işittiniz. Tahkîr ile münafıklık ve casusluk, gün arası pek uzak değildir. Kral mallarımıza göz dikti, Papa istiklâlimizden şüpheye düştü. Düşmanlarımızın kulaklarına gidecek bir tek kelime, onların bizim için aradıkları bahaneyi teşkil edecek ve yeniden yeniye takiplere ve işkencelere sebep olacaktır.

Büyük Üstad – İlan ve ısrar ettiğimiz prensiplere hürmet etmeyi bilmelisiniz. Squin de Florian, misterlerimizi safiyetle yanlış telakki etmiş olabilir. Burada görüp işiteceklerini ifşa etmeyeceğine dair, bir az evvel, arkadaşlarıyla birlikte yemin etmiştir. Bu Şövalye'nin sözünden şüphe etmeye hakkımız yoktur.

Mürebbi – Kilisenin emirlerini Mutlak İrade'den üstün saymak, Yeminin bozulmasını Roma emrederse hıyanetlere hazır bulunduğunu ilan etmek demek değil midir?

Hâzırûn – Öldürün! Öldürün!

"Büyük Üstad – Kendi arzu ve iradesiyle bize gelmiş bulunan bir kimsenin hayatını, kendi emniyetimiz uğruna feda ve kurban etmek hakkına malik değiliz. Yapabileceğimiz tek şey Squin de Florian'a yemininin kudsiyetini son defa olarak bir kere daha hatırlatarak kendisini namus ile ve vicdan ile başbaşa bırakmaktır.

Yeminini bozanların ve hainlerin adları ebediyen tel'in edilecektir.

Hâzırûn – Amin!

Büyük Üstad – (Namzetlere hitabederek:) Kardeşlerim, biliyorsunuz ki, yeni taahhütlere girişmekte tereddüt ediyorsanız, hemen buradan çekilmek elinizdedir. Hürriyeti müdafaa uğrunda taahhütlere girişmek suretiyle malınıza, şahsınıza, namusunuza ve ailenize karşı yeni yeni tazyik ve taarruzlarda bulunmak isteyeceklerin teşebbüslerine her zamandan ziyade kendinizi hedef tutmuş olacaksınız. Buna rağmen ısrar ediyor musunuz?

(Namzetler cevap verirler.)

Büyük Üstad – O halde gidiniz, Kadoş Şövalyesi kıyafetini giyip geliniz!"[1]

Adayların Kadoş Şövalyeliğine kabul edilmeleriyle birlikte törenin birinci kısmı sona eriyordu. Ritüelde de ortaya koyulduğu gibi Kadoş Kolleji'nin kurulmasına ve bu Kollej'de 'Pozitif bilimlerin öğretilmesi ile vicdan hürriyetinin savunulmasına' zemin hazırlayan Templier Şövalyeleri, bu nedenlerle Fransa'nın Kutsal Kral'ı ve Katolik Papa ile karşı karşıya geliyorlardı. Yine ritüelde anlatıldığı gibi Kral, bu 'anlaşmazlık ve ayrılıkları' bahane ederek Templier Tarikati'nin mallarına ve servetlerine, el koymak amacıyla fırsat kolluyordu. Hiç kuşku yok ki; Templier Şövalyeleri'nin arasında çok sayıda (Musevî) Converso da bulunuyordu. Ritüelde de vurgulandığı üzere Templierler Mutlak İrade'yi Kilise'nin ve 'bireyin iradesi' üzerinde kabul ediyor; Papa ise bu yaklaşımı reddediyordu. Kaldı ki Kral, Mutlak İradesini Roma Hukuku'na dayandırarak ve Papalık üzerinde otorite tesis ederek uhrevî ve dünyevî bakımdan 'üstün irade' konumunda bulunduruyordu. Engizisyon Mahkemeleri de Papa'nın onayı ile bu iradenin emrinde bulunuyordu.

Masonlarla Fransa'nın Kutsal Kralları arasında 'kan davası'nın başlamasına neden olan Templier Olayı; 30. Derece Ritüelinin ikinci kısmında şöyle anlatılıyordu:

"(Mabet zulmet içindedir. Umumî bir meydana açık farzedilen pen-

---

[1] XXX. Derece Çalışma Rehberi - Age.-S.24, 25.

cerenin perdesi kapalıdır.)

(Merasim Üstadı, namzetlerle birlikte Mabet kapısı önüne gelerek Kadoş Şövalyesi Derecesi usulüyle vurur: 00-00-00-0)

Büyük Üstad – Bizi kederimiz içerisinde rahatsız eden kimdir?

Muhafız – (Kapıyı aralayarak:) Bizimle beraber ve hürriyet mücadelesine katılmak isteyen şövalyeler.

(Haber usul dairesinde Büyük Üstad'a bildirilir.)

Büyük Üstad – Mabedin kapısı onlara açılsın!

(Namzedlere hitaben:) Bizi keder ve matem içinde bulduğunuzdan dolayı hayret etmeyiniz. Büyük bir adlî cürüm irtikâb olundu. Bir hain bizi sattı. Biz Juda'mızı şövalye miğferi altında ve Herode'umuzu bir kral tacı altında, Pilote'umuzu Papalık tacı altında bulmuş olduk.

Miladî 1307 yılının Ekim ayının 13'ünde Squin de Florian adlı birinin ihbarı üzerine ve onların mallarına gözdiken bir Prens'in emri ile Fransa'daki bütün Templierler tevkif edildiler. Malları müsadere edildi. Kendileri hapse atıldılar ve işkenceye duçar edildiler. O vakit bizden 25 kişi işkence altında öldü ve altmış kişi diri diri yakıldı.

Güzel Filip'in cinayet ortağı olan Papa Beşinci Clement bu kararları bütün Hıristiyanlık alemine teşmil etti ve kanunsuz bir şekilde 'Templierler Tarikatini' fesh ve ilga eyledi. En sonunda da Büyük Üstad Jacques de Molay, iğfal suretiyle kayıt ve zapt edilmiş bulunan ifadelerini inkar etmesi üzerine idam olundu.

(Bu sırada dışarıdan bir kilisenin matem çanı işitilir; Pek Âlî Komandör harice açılan pencere yanına giderek perdesini açar; ölüm duaları ve mersiyeler okuyan sesler gittikçe yaklaşır.)

Hariçten ve uzaktan bir münadi sesi – İşitiniz ey ahali, işitiniz!.. Allahın inayetiyle Fransa Kralı olan pek muhterem (Philippe) hazretlerinin namına, sizlere ilan ederiz ki, eski Templier tarîkinin Büyük Üstadı Jacques de Molay ve aynı tarîkatin Normandie'deki mürebbisi bulunan Godefroid de Charmey rafızî, günahkar ve tövbe etmez oldukları

için, akşama doğru, gözlerinizin önünde yakılarak idam edileceklerdir. Hatıraları lanetle anılacak ve külleri yerlere savrulacaktır.

(Yanmakta olan odun yığınının alevi salona vurur.)

Büyük Üstad – Kardeşlerim, kalkınız, nizam vaziyeti alınız! Bir günahsız ölüyor.

Jacques de Molay'ın sesi – Alevler içinde ben yok olurken, seni ey Clement kırk gün içerisinde ve seni ey Philippe bir sene zarfında, hepimizin hâkimi bulunanın mahkemesine davet ediyorum. Allahım, bana merhamet et ve adaletini göster!

(Alevler söner ve çanlar susar.)

Büyük Üstad – Bu davet tesirini gösterdi: Philippe ve Clement cinayetlerinin hesabını vermek üzere mazlumun tayin ettiği mühlet içerisinde öldüler. Mazlumun ahı işi daha ileriye götürdü. Cemiyetimizi mahv ve ilga eden üç menfur adamdan bugüne arta kalan ancak şunlardır:

(Üç kafatasını örten örtüyü kaldırarak üç iskeleti gösterir.)"[1]

Kutsal Kral ile Papa Clement'in Templier Şövalyeleri'ne karşı giriştikleri eylemler, Templierlerin 'Kan Davasını' güden Masonlarla Fransız kralları arasında asırlarca sürecek bir mücadeleyi başlatıyordu. Büyük Üstad, 30. Derece Ritüeli'nde 'Templierlerin intikamcıları' olduklarını açıkça, şöyle dile getiriyordu:

"**Büyük Üstad** – Oturalım arkadaşlar.

(Namzetlere hitaben) Görüyorsunuz ki vaziyetimiz bir hayli değişmiştir. Biz servetimizi ve mevkiimizi kaybettiğimizden beri bütün dünyada din ve siyaset müstebitlerine karşı mücadeleye girişmiş bulunuyoruz. Önceden his ve tahmin ettiğimiz tehlikeler birer realite oldu. Üçüncü defa olarak sizlere tekrar soruyorum: İyi veya kötü talihimize iştirak etmekte ısrar ediyor musunuz?

---

[1] XXX.Derece Çalışma Rehberi-Age.-S.26-28.

(Namzetler cevap verirler.)

Hatip – Cemiyetimiz, düşmanların bunca gayretlerine rağmen büsbütün ortadan kaldırılamadı. Şövalyelerden bir kısmı Portekiz'e çekilerek orada Kral (Denis)'in himayesi altında 'Christ' tarîkatini kurdular. Bununla beraber oraya Templier Şövalyeleri'nin gizli doktrinleri tamamile naklettirilememiş ve yahut Roma Kilisesi'nin düşmanlığını artırmamak için ihmal olunmuştur. Öte yandan bundan evvelki derecenin talimatında gördüğümüz vechile İskoçya'da (İskoçya Saint Andre Tarikatini) tesis etmişlerdir.

(Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti – Rite Ecossais Ancien et Accepte) organizatörleri dereceler silsilesinde, Kadoş Şövalyesi derecesini (Saint-Andre) Şövalyeleri derecesinden sonraya koymak suretiyle Kadoş derecesinin hakikati arayıp bulma yolunda daha ileriye doğru atılmış bir adım olarak telakkisi lazım geldiğini kabul etmişlerdir. Bu derecenin tesisinden maksat, sadece tarikatin tanzim ve ıslahı olmayıp aynı zamanda düşmanlarından intikam almış olmak emelidir.

Büyük Üstad – XIV. asır Templierleri'nin arkalarından giden bizler, onların intikamlarını almak gayretinden bir an bile geri durmadık. Sizler de bu işte bizlere yardım etmeğe hazır mısınız?

(Namzetler cevap verirler)."[1]

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi Masonik yapı Templierlere karşı Fransa Kralı ile Papa'nın gerçekleştirdikleri uygulamaları; dinsel ve siyasal otoritelerin 'müstebitliği' olarak sembolize ediyor ve bu 'müstebitlere' karşı mücadeleyi de 'özgürlük-vicdan özgürlüğü' mücadelesi olarak takdim ediyorlardı. Gerçi Jacques de Molay'ın 'duası' kabul oluyor ve Kral ile Papa öngörülen süreler içinde yaşamlarını kaybediyorlardı. Ama; Templierleri kendi bünyelerinde yaşatan Masonların öçleri tamamlanmış sayılmıyordu. Onların intikamlarının ilk hedefini Fransa'daki kraliyet ailesi teşkil ediyordu. Dünyevî ve uhrevî 'mutlak otoriteyi'

[1] XXX. Derece Çalışma Rehberi-Age.-S.28, 29.

kendi bünyesinde 'tekelleştirmiş' olan monarşik hanedanın alaşağı edilmesi ve 'mutlakiyet rejimi' yerine –meşruti monarşi bile değil- tahtın ve hanedanın tamamen yok edildiği bir 'Parlamento'ya dayalı' Cumhuriyet rejiminin tesis edilmesi Templierlerin 'kan davacısı' ve 'intikamcısı' olduğunu söyleyen Masonların adeta 'kutsal amacı' haline geliyordu. Üstelik Masonlara göre Katolik Fransa kralları; 'Güzel' Philippe'nin mirasçıları olarak vicdan ve fikir hürriyetlerine (ve herkesin servetine ve mülkiyet hakkına) hiç şans vermiyor, yaşam hakkı tanımıyorlardı.

Bu çatışmada tarafların anlaşması, uzlaşması elbette ki söz konusu olamazdı.

Kral bir kez Templierleri ateşte yakmış, mal ve servetlerine el koymuş, Fransa'yı onlar için adeta 'cehennem' haline getirmişti. Şimdi Templier Şövalyeleri Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nde yaşıyor; bu Kardeşlik Kurumundakiler haksızlığa uğrayan Kardeşlerinin intikamını almak için yanıp tutuşuyorlardı. Philippe ölmüş; fakat tahtı ve otoritesi (ilkeleriyle ve günahlarıyla birlikte) bütün müstebitliğiyle 'soyundan gelen kralların şahsında' yaşıyordu, hanedanın soyu kurutulmadıkça ve taht, tarihin çöplüğüne atılmadıkça Templier Şövalyeleri'nin intikamı alınmış sayılamazdı.

Fransa'da Masonik 'de-stabilizasyon' (Mutlak Otorite'nin Çürük Zemini)

• ***Templier Şövalyeleri'nin intikamının alınmasındaki en önemli unsurlar ve uyguladıkları yöntemler hakkında bilgi verir misiniz?***

Templierlerin intikamının alınmasında başrolü Masonlar oynuyordu. Ancak bu intikamın en önemli ayağını da Büyük Britanya Adası teşkil ediyordu. Templier-Masonik bütünleşmenin Büyük Britanya Adası'na yansıması ise Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti 29 Derecesi (Saint

Andre Şövalyesi) ile ilgili açıklamada şöyle anlatılıyordu:

"Templier teşkilatının feshedilmesi üzerine, bazı Templ Şövalyeleri de Skoçya'ya iltica ederek, daha önce bu ülkeye göç etmiş olan bu şövalyelerle birleşmişlerdir. Bir müddet sonra İngiltere Kralı İkinci Eduard, Skoçya'yı istilaya teşebbüs edince, bu şövalyeler Skoçya Kralı Robert Bruce'a yardım etmişler, Bannockburn Savaşına katılmışlar ve tanınmalarını sağlamak maksadıyla kalkanların üzerine bir Saint Andre Haçı resmetmişlerdir. Savaş kazanılınca Skoçya Kralı bu şövalyeleri resmen tanımış ve 1314 yılında Kilwinning Locası'nda Saint Andre Büyük Şapitrini kurmuştur.

Bir başka anlatıma göre ise Kilwinnig Ana Locası, XII. yüzyılda Kral I. David tarafından kurulan benzer bir teşkilata esas sahipti ve bu Loca'dan şu iki kol çıkmıştı:

1. The Royal Order of Scotland: Bu rit iki dereceli olup Kilwinning Heredom derecesini ve Rosy Cross derecesini ihtiva etmiş ve uzun süre bağımsızlığını korumuştur.

2. Birçok dereceyi ve bunlar meyanında Saint Andre Skoç Üstadı derecesini ihtiva eden çeşitli Skoç sistemleri ki, bunlara göre Büyük İskoçyalı Saint Andre Şövalyesi'nin dört görevi şudur: saf akla inanmak, gerçeğe hizmet etmek, fazileti himaye etmek, adalet uğruna mücadele etmek.[1]

Bu açıklamada yer alan ikinci görüş'ün ortaya koyduğu iddiaya göre Templier Şövalyeleri; İskoçya'da faaliyet gösteren Kilwinnig Ana Locası bünyesinde Kral David tarafından çıkarılan bir Şövalye kolunun, Champagne Kontu tarafından formüle edilen yeni bir oluşumundan başka bir şey değildi. Bu nedenle de kral Güzel Filip ve Papa V. Clemens tarafından gerçekleştirilen Templier katliamının intikamının alınmasında; İngiltere'deki Mason Locaları'nın belirleyici olmaları ve başrolü oynama-

[1] E. ve K.S.R. Sonucu ve 33. Derecesi Türkiye Yüksek Şurası-1861, 8, Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti 28 ve 29. Dereceleri üzerine Açıklamalar, 2. Baskı-PMK. HBA.PMn. Sair Erman 33. Derece – İstanbul, 1993 – S. 20.

ları hiç de yadsınacak bir durum değildi. Bu nedenle bünyesine aldığı Templier Şövalyeleri ile birlikte Büyük Britanya Adası'na yerleşmiş bulunan Mason Biraderler arkalarına; Aglo-Sakson siyasî, askerî, finansal ve ticarî desteğini de almış olarak Kutsal Fransa Kralı ile onun dinsel koruyucularına karşı bir çeşit örtülü savaş ilan etmiş bulunuyorlardı.

Oysa XIV. Louis gibi XV. Louis de tıpkı ataları Güzel Philippe gibi 'mutlak monarşinin' gereklerini yapmaktan kaçınmıyor; Kutsal Kral'ın otoritesini aynı acımasız uygulamalarla pekiştirerek vicdan özgürlüğüne karşı aynı hazımsızlığı sergiliyorlardı.

XIV. Louis 'Le Roi-Soleil' yani 'Güneş Kral' olarak adlandırılıyordu. 1643 yılında, henüz beş yaşındayken annesinin vesayeti altında Fransa tahtına oturan XIV. Louis ancak 1661 yılında yönetimi ele alabiliyor ve ülkeyi yönetmeye başlıyordu. Genç Kral ülke içinde olduğu gibi ülke dışında da enerjik bir politika izliyor; konumunu pekiştirmek ve otoritesini tesis etmek için elinden geleni yapıyordu. Şiddete başvurmaktan kaçınmıyor, fetihler gerçekleştiriyor, savaşıyor ve müstebitçe davranarak 'Kutsal Kraliyet' otoritesini acımasızca sergilemekten geri durmuyordu. Başlangıçta halk bu politikadan şikayet etmiyordu. Fakat zaman geçtikçe Kral'a 'şan ve şeref sağlayan' uzun savaşlar halka sefalet ve yoksulluk getiriyordu. Hele Kral'ın gösterişli yaşamı ve israf derecesindeki aşırı harcamaları rahatsızlık yaratıyordu. XIV. Louis 'din birliği' kurmak kararı ve amacıyla Protestanlara yaşam hakkı tanımıyor, onları katlediyordu. Baskı ve şiddet yoluyla halkı Katolik Kilise'nin otoritesi altında tutmaya çalışıyordu. Bu da tam bir Katolik taassubuna yol açıyordu.

Hemen kaydetmek, gerekir ki; Fransa Kralı XIV. Louis'den etkilenen İngiltere Kralı II. James de kendi ülkesinde Masonik-Liberal odakları karşısına alacak uygulamalara girişiyordu. Zaten 1688-89 Devrimi'ne yol açan gelişmelerden birini de II. James'in; Edit de Nantes'i 1685 yılında lağvederek; Protestanların ayrıcalıklarına son veren XIV. Louis'in etkisinde kalması teşkil ediyordu.

İngiltere'de Masonik-Liberal devrimciler II. James'e başkaldırarak

amaçlarına ulaşıyorlardı. Fakat XIV. Louis Fransa'da büyük dedesi Güzel Philippe'i aratmayacak derecede baskıcı, mutlak ve 'şedid' iktidarını aynı kararlılıkla sürdürüyordu. Nihayet; 'Le Roi-Soleil'in 'devlet benim' diyerek başladığı saltanat 1715 yılında yaşama gözlerini yummasıyla sona eriyordu. XIV. Louis ölüyordu ama; devlet yönetiminde de derin izler bırakıyordu.

Herşeyden önce o; Roma İmparatorluğunda görülen ve bu İmparatorluğun çöküşü ile ortadan kalkmış olan 'güçlü merkezî otorite' uygulaması; I. François ile yeniden yaşam buluyordu. Ama, XIV. Louis'in saltanatında doruk noktasına çıkıyordu. Dönemin moda değimi ile "Kral kendi mülkünde İmparatordur" şeklinde ifade edilen bu 'müstebit rejim' ihtilâle kadar devam ediyordu. Kamu Hukuku bakımından bütün güç Kral'ın elinde bulunuyordu. O özel hukuka da hakim durumdaydı. Bu durum toplumsal zeminde büyük sakıncalara, yolsuzluklara ve tepkilere yol açıyordu.

Yasa yapma yetkisi sadece Kral'a ait bulunuyordu. Her madde hakkında emirnâmeleri sadece o çıkarıyordu. Bütün bürokrasi sadece onun emri altındaydı. Belediye düzeni yapısı itibariyle 'merkezîleştirilemediği' halde yine Kral'ın hükmü ve iradesi altında icraat yapabiliyordu. Bir çok şehirler kendi Belediye üyelerini seçme olanağına sahip değildi. Kral ise üyeliklerin dağıtımında adil davranmıyor; üyelikleri genellikle para karşılığı satıyordu. Adlî mekanizma da Kral'ın kontrolündeydi. Feodalitenin sona ermesiyle birlikte Senyör Mahkemeleri de Kral'ın eline geçiyordu. Buna karşılık Kral; ruhban mahkemelerinin yetkilerini Parlamentoları kullanarak kurmağa çalışıyordu. Sadece Kral savaş ilan edebiliyor, orduya sadece Kral emir verebiliyor, hükmedebiliyordu. Kral din işlerine de karışabiliyordu. Kral 1682'de bütün bir milleti 'rafiziliğe' davet ediyor, bir kaç sene sonra Fransa'da Protestanlığı yok etmeğe kalkışıyordu.[1]

---

[1] Fransa İnkılabının Siyasî Tarihi, Demokrasinin ve Cumhuriyetin kaynakları

Bu dönemde kamu hukuku ile ilgili olarak Kral'ın yetkileri ve etkinliği o denli aşırı boyutlara ulaşıyordu ki bir bakıma 'yetki taşması' söz konusu oluyordu. Aynı aşırı 'egemenlik' özel hukukta da görülüyordu. Örneğin; Kral, nesebi belli olmayan çocukları meşrû ilan etmekle kalmıyor; zadegânlıkla alakası olmayanlara da zadegânlık sıfatları dağıtıyordu.

"Toprak mülkiyetinde Kral bütün memleket arazisinin bir feodalite senyörü sayılırdı."[1]

Gerçi bu dönemde 'Krallığın Temel Yasaları' adı verilen bazı kaideler bulunuyordu. Ne var ki bunları 'ihlal etme yetkisi olmayan' Kral -ki bu kaidelerin en başında Kral'ın adaletten ayrılamayacağı hükmü yer alıyordu- kendi yetkilerinin hududunu kendisi belirliyor ve bunu yaparken de kural ve kaide tanımıyordu. Kısacası 'Kral canlı kanun' durumunda bulunuyor; 'Kral'ın istediği kanun işlemiş' sayılıyordu. Kral'ın vefatı halinde otorite fiilen, yani bir tören yapılmasına gerek bile duyulmadan Veliahta geçiyordu. 'Kral öldü, yaşasın Kral!' sloganı bu durumu (hükmü) ifade ediyordu.

Kral'ın sınırsız gücünü, otoritesini ve iradesini sınırlayabilecek idarî bakımdan hiç bir denetim söz konusu değildi. Kaldı ki 1614 yılından beri Etats Generaux adı verilen ve bugünkü Millet Meclisi'nin anası olan Meclis de toplanmıyordu. Aynı durum, başında Kral'ın bulunduğu idarî örgüt bakımından da söz konusuydu. İntendant adı verilen Eyalet Valileri, bulundukları yerlerde Kral'ı temsil eden, ferman dinlemez despotlar konumunda bulunuyorlardı.

Adlî mekanizma tam anlamıyla bir karmaşa içinde bulunuyor; adalet dağıtamıyordu. Sıradışı mahkemelerin sayısı ve yetkileri belli değil-

---

ve gelişimi, 1789-1804-A. Aulard-Türk -Tarih Kurumu Yayınlarından X. seri, no.1 -TTK Basımevi-Ankara, 1944-S.XIV.

[1] A.Aulard-Age.-S.XIV.

di. Davalar durmadan artıyor; fakat sıradışı mahkemelerin karar vermesi mümkün olamıyordu. Özellikle cinayet mahkemeleri çok kötü durumda idi. Komik deliller dikkate alınıyor; cezalar vahşice infaz ediliyordu. Kaldı ki; Kral'ın mührünü taşıyan özel mektuplar, mahkeme kararının da üzerinde hükümleri içeriyordu. Bu mektuplar nedeniyle pek çok şahıs yargılanmadan ve kendilerine savunma hakkı tanınmadan cezaya çarptırılıyorlardı. Kral'ın mektupları tam anlamıyla suistimal nedeni oluyordu.

> "Meşhur Mirabeau babasına verilen onyedi mazruf sayesinde on sene mütemadiyen mevkuf tutulmuştur. İşte bunun içindir ki, Bastille Kalesi yalnız zadegâna mahsus bir hapishane olduğu halde, milletin kalbinde derin kin ve nefret hedefi olmuştur."[1]

Merkezî otoriteye duyulan nefretin en büyük nedenini vergi uygulamaları teşkil ediyordu. Vergilendirmeler hiç bir adlî ve vicdanî değerlendirmeye dayanmıyordu. Mantığa ve sosyal yapıya sığmayan eşitsizlikler,yerli yersiz verilen ayrıcalıklara karşı toplumsal tepki ve nefret derinleşiyordu. Üstelik vergi oranları durmadan arttırılıyordu. Vergi mültezimleri, barbarca uygulamalarla vergileri toplarken, halka zulüm yapıyorlardı. Şahsî vergilerin müstebitçe konulması halkı bezdiren sebeplerin başında yer alıyordu.

Mafios Toplum Yapısı'nın temel ilkelerinin başında yer alan yerel/geleneksel-örfî hukuk uygulaması ise sosyal yaşamda daha büyük sorunlar çıkarıyordu. Yerelde uygulanan geleneksel/örfî hukuk ilkeleri birbiriyle hem farklılık gösteriyor, hem de büyük çelişkiler meydana getiriyordu. Bu da sosyal eşitliksizliklerin temel nedeni oluyor; feodal haklar, feodal Mafios ayrıcalıklı grupların ortaya çıkmasına yol açıyordu. Bunların varlıklarını dayandırdıkları feodal düzen 'güç odaklarının' müstebitçe tahakküm etmesine zemin hazırlıyordu. Güç odağı teşkil

---

[1] A.Aulard-Age.-S.XV.

eden seçkin hanedanların ve geniş ailelerin tarihsel mirasının nereden kaynaklandığını kimse hatırlamıyordu. Ama; bunlar Kral'dan aldıkları yetkiler ve geleneksel hukuk sayesinde yerelde Kral gibi davranabiliyorlardı.

> "Köylüler daha acınacak bir halde idi. Vergiler ve feodalite rejiminden doğan yükümlülükler bunların omuzlarında idi. Bunun içindir ki eski rejimin sonlarında hürriyete ve mülkiyet hakkına doğru büyük bir akış vardı."[1]

Bu durum ülkede yasadışılığı teşvik ediyordu. Vergilerle bezdirilmiş, hakları elinden alınmış, adaletsiz ve hukuksuz bir zeminde yerel müstebitlerin, bürokratların ve vergi mültezimlerinin eline bırakılmış olan insanlar; gruplar halinde eşkıyalığa başlıyorlardı. Bunlar kırsal kesimde olduğu gibi başkent Paris'te de suç örgütleri ve suç organizasyonları tesis ediyorlardı. Güç kullanabilen ve suç işlemekten çekinmeyen bu 'suç organizasyonları' aynı yöntemleri uygulayarak seçkinlere karşı geliyor; zadegân ve zenginleri haraca bağlıyorlardı. Başkentte örgütlenen dilenciler, soyguncular, ırz düşmanları, haraççılar, katiller ve işsiz-güçsüzler her fırsatta varlıklarını hissettiriyor, acımasızlıklarını sergiliyorlardı. Kaldı ki mevcut müstebit rejim, bir bakıma suç işlemeyi 'meşrû müdafaa' durumuna sokuyor; böylece halkın üzerinde egemenlik tesis eden iki müstebit güç, birbirine karşı acımasızca ve pervasızca mücadele ediyordu.

Halkın bu denli ezildiği ve bunaldığı bir ortamda bütün tepkiler ve nefret, kutsal Kral'ın şahsında 'mutlakiyet rejimine' yöneliyordu. Bütün bozulmaların, kokuşmuşluğun, yasa ve hukuk dışılığın, rüşvetin, işkence ve zulmün başlıca nedeni olarak 'mutlak monarşi rejimi' ve o rejimi temsil eden Kral görülüyordu.

---

[1] A.Aulard-Age.-S.XV.

1715 yılında, XIV. Louis ölünce tahta beş yaşında bir çocuk olan XV. Louis geçiyordu. Kral'ın yaşının çok küçük olması nedeniyle XIV. Louis'in yeğeni ve damadı olan Philippe d'Orleans Naib tayin ediliyordu. Le Regent adıyla da tanınan Philippe d'Orleans zeki, fakat sefih bir adamdı. Sefahat düşkünlüğü nedeniyle XIV. Louis'i de yaşlılığında peşinden sürüklemiş, hazineye büyük zararlar verdirmişti.[1]

Kral Naibi olan Philippe d'Orleans ülke ekonomisi ile adeta kumar oynamaya başlıyordu. Zira mevcut sistem spekülatif finans oyunları oynanmasına; dolayısıyla da 'finansal otoritenin' tesis edilmesine son derece uygun bir duruma gelmiş bulunuyordu.

"Milyonlarla oynayan ve binlerce işçiyi idare eden büyük sanayici tipiyle mutavassıt, simsar, ikrazcı ve kambiyo ajanı olan maliyeci tipi ihtilâlden çok önce vardı.

Bir borsa, bugünkü Fransa Bankası gibi kaimeler ihraç eden yüzmilyon sermayeli bir ıskonto sandığı, vadeli satışlar, borsa kotaları ve borsa muameleleriyle hava oyunları o zaman da mevcuttu. Kambiyo üzerinde, devlet tahvil ve kıymetleri üzerinde, vasıtalı vergiler tahsil eden iltizam idaresinin hisseleriyle, Hindistan Kumpanyası, Su Kumpanyası, Sigorta Kumpanyası gibi şirketlerin hisse senetleri üzerine spekülasyonlar yapılıyordu."[2]

Bu spekülatif zeminde 'havadan para kazanarak' hazineye gelir sağlamak ve daha fazla sefahat imkanına kavuşmak Kral Naibi Philippe d'Orleans'ı tahrik ediyordu. Onun bu zaafını Law adlı, İskoçyalı Mason birader ve maceraperest bir banker keşfediyordu. Bu banker kurmuş olduğu sözde 'yeni malî sistemle' devlet hazinesini hızla iflasa sürüklüyordu.[3]

Kral XV. Louis 1715 yılında çocuk yaşta oturduğu Fransa tahtında 59 yıl saltanat sürüyordu. Bu saltanat sırasında ise Masonluk Fransa'da

---

[1] Türk Mason Derneği-Age.-Ekim 1954-Sayı 16, Sayfa 799.

[2] Fransız İhtilâli Tarihi-Pierre Gaxotte-Varlık Yayınları-İst. 1969-S.21.

[3] Türk Mason Dergisi- Age.-Ekim 1954, Sayı 16, Sayfa 799

hayli kazanım sağlıyor, ülkenin tüm hücrelerine nüfûz edecek bir etkinlik temin ediyordu.

Alternatif Odak: Biraderlik Otoritesi

1735 yılında Desaguliers'in Hollanda'dan Fransa'ya geçerek Paris'e gelmesi, İngiltere Büyük Locası bakımından büyük önem taşıyordu. Zira o; Kral XV. Louis'in Başdanışmanı (I. Nazır) Comte de Saint-Florantin'i Mason yapıyor, Kardeşlik Kurumuna dahil ediyordu. Başdanışman'ın Mason olması Fransa'daki Masonların yolunu hayli açıyor ve işleri kolaylaştırıyordu. Her ne kadar Fransa'da Masonlar çok gizli faaliyet gösteriyorlarsa da İngiltere Büyük Locası'na bağlı olarak Paris'te, Faubourg Saint-Germain Mahallesi'nde, Boucheriers Sokağı'nda, Au Louis d'Argent adlı Loca toplanıyordu. 13 Temmuz 1733 günü de Fransa'nın kuzeyindeki Valenciennes şehrinde La Parfaite Union adlı bir başka Loca kuruluyordu.

Desaguliers'in Paris'e gelmesinden sonra; yani 1735-1737 yılları arasında Fransa'daki Masonik faaliyetler hızla yoğunlaşıyor ve birbiri ardına yeni Localar kuruluyordu. İngiltere'nin Fransa'daki faaliyetleri karşısında dikkatli davranan Fransız yönetimi; liberal eğilimli felsefeyi yayan Masonik örgütleri dikkatle izliyordu. Bu arada Hollanda hükümeti 1735 yılında bir karar alarak Masonluğu her tarafta yasaklıyordu. Masonlar karara karşı çıkıyor; meydanlarda toplanarak direnişe geçiyorlardı. Yönetim bunların üzerine asker sevkediyordu. Bu olaylar Fransız yönetimini Masonluğa karşı daha da hassas bir duruma getiriyordu.

1736 yılında Paris'teki Mason Locaları daha da sıkı şekilde izlemeye alınıyordu. Ancak kolluk kuvvetleri bu gizli örgütler hakkında yine de yeterince bilgi edinemiyorlardı. Nihayet Opera'da görevli bazı Opera sanatçısı bayanlar, geveze 'Mason aşıklarından' elde ettikleri bilgileri ve

Masonik sırları, polislere satıyorlardı. Bunun sonucunda hükümet 1732 yılında Club de l'Entresol adlı Locayı kapatıyor; Papa ise tüm Masonları aforoz ediyordu:

"Saltanat Şurası Masonluğun ilgasına karar verir. 9 Eylül'de Polis beyannameler neşreder. Toplanmak, cemiyet kurmak, hele Mason olmak ve Mason olarak içtima etmek muhtelif cezalarla menedilmiştir."[1]

Bununla birlikte Mason Locaları faaliyetlerini sürdürüyordu. Nitekim, o zamana kadar Fransız Locaları'nın başkanlığını yapan İngiliz asıllı Milord Harsuester, Paris Locaları'nın üstadlarının katıldıkları bir toplantı düzenliyor ve bu göreve bir Fransız'ın seçilmesini istiyordu. Kral bu durumu haber alıyor, Masonların başkanlığına bir Fransız'ın seçilmesi halinde onu "Bambaşka bir Locaya göndereceğini, geçmişe sünger çektiğini, fakat bundan sonra bu örgüte girecek bir Fransız'ın seçkin bile olsa Saray'da görünmek cesaretini gösteremeyeceğini" açıklıyordu. Buna rağmen bir süre sonra bu makama Duc d'Anten seçiliyor, ancak hiç bir baskı ile karşılaşmıyordu. 24 Temmuz 1738 günü Fransız Masonlarının Büyük Üstadlığına seçilen Dük d'Anten hem âyan ve hem de Orlean Valisiydi. Orlean Dük'ü Büyük Üstadlığı pervasızca kabul ediyor; 'Masonluk Mezhebini' hem Kral'a ve hem de kiliseye karşı cesurca savunuyordu. Dük d'Anten Büyük Üstadlığa getirilen ilk Fransız seçkini oluyordu. Nitekim Dük d'Anten'in vefat ettiği 9 Aralık 1743 günü; 22'si Paris'te olmak üzere, Fransa genelinde 200'den fazla Loca bulunuyordu. Paris'teki Locaların onaltısının Üstad-ı Muhteremi 11 Eylül 1743 günü toplanarak ölüm döşeğindeki Dük d'Anten'in yerine Kont Clermon'u Büyük Üstadlığa seçiyordu. Kont Clermont kraliyet hanedanına mensup bulunuyordu.[2]

---

[1] Haydar Rifat-Age. -S.46.

[2] Haydar Rifat-Age.-S.56.

Bu seçimde Kont Clermont'un yanısıra Prens de Konti ile Saks Mareşali de hayli yüksek sayıda oy alıyorlardı.

1709 yılında dünyaya gelmiş olan Clermont Kontu Lui de Bourbon Conde vefat ettiği 16 Haziran 1771 gününe kadar Büyük Üstadlık makamında bulunuyordu. Yeni Büyük Üstad, seçildiği makama d'Anten'in ölümünden sonra, 27 Aralık 1743 günü oturuyordu. Onun Büyük Üstadlığa seçilmesinin başlıca, hatta tek nedeni kraliyet ailesine mensup olmasıydı. Bununla birlikte Fransa'daki Masonluk 1771 yılına kadarki süreçte yine de bir çok karışıklık ve güçlüklerle karşılaşıyordu.

Locaların ve derecelerin yapılandırılması sırasında Kont Clermont çalışmalara müdahale etmediği için bir otorite boşluğu meydana geliyordu. Clermont 'Tarikatin' yüksek yönetimini Maliyeci Bor'a, daha sonra da Lacorn'a bırakıyordu. Bor ile Lacorn'un yönetimi sırasında Localarda iç mücadele kızışıyordu.

> "Paris Locaları Üstadlarından bir kısmı belki de en asilleri, Büyük Üstad Naibi Lacorn'u çekemeyerek ona ve taraftarlarına hücum ettiler ve 1762 de onu kaldırarak yerine Chaillon de Jonvill'i geçirdiler."[1]

Ancak mücadele bununla sınırlı kalmıyordu. Üstad-ı Muhteremler 1765 yılında Lacorn ve taraftarlarını Loca'daki tüm görevlerinden uzaklaştırınca; taraflar arasındaki mücadele gittikçe ayağa düşüyor, localardan sokağa taşıyordu. Kont Clermont'un müdahalesiyle durum Kral XV. Louis'e aksediyordu. Kral ise Masonlara karşı zaten eskiden beri husumet besliyor; durumdan yararlanarak yönetimi harekete geçiriyor ve hükümet 1756'nın sonu 1767 yılının başında Paris teşkilatına emir vererek Paris'teki Büyük Locasını kapatıyordu. Paris'teki Büyük Loca beş yıl süre ile uykuda kalıyordu. Gerçi Paris'te olaylar, Masonlar aleyhine gelişiyordu. Ama Paris dışında 'atölyeler' faaliyetlerini giderek daha da yoğun bir şekilde sürdürüyorlardı. Nitekim çevreden merkeze gelen

---

[1] Haydar Rifat-Age.-S.58.

baskılar sonucu 1770 yılında Masonlar yeniden toplanmaya karar veriyorlardı. Bir yandan Localar'dan uzaklaştırılmış olan Biraderler geri çağrılıyor, diğer taraftan da Büyük Loca'nın faaliyete geçirilmesi için Lüksemburg Dükü ile temas kuruluyordu. Buna ek olarak Kont Clermont da ölünce 24 Haziran 1771 günü toplanan Muhterem Üstadlar; Dük de Charter'ı ittifakla Büyük Üstadlığa, Dük de Lüksemburg'u da Genel Yardımcılığa seçiyorlardı. Büyük Üstad daha sonra Dük d'Orleans oluyordu. Dük d'Orleans; Louis Philippe'nin babası idi ve tarihe 'Eşitlikçi Philippe' lakabıyla geçiyordu.[1]

Paris Büyük Locası'nın yeni yöneticilerin kontrolü altında yeniden faaliyete başlamasından sonra sıra büyük Maşrık'ın tesis edilmesi meselesine geliyordu. Bu meseleyi sağlam temellere oturtmak için yönetimde mevki ve makam sahibi olan 17 Birader seçilip görevlendiriliyordu.

Büyük Maşrıklık sorununun çözümlenmesi amacıyla düzenlenen toplantıya; Kral'ın Mimarı ve Paris Üstadları'ndan en kıdemlisi Saint-Margarit Sanayi Locası'nın Üstad-ı Muhteremi Pouizieux Başkanlık ediyordu. Başkandan sonraki en kıdemli olan Leveye ile Les Lorrain kardeşler, Başkan Yardımcısı oluyorlardı. Bu sırada Büyük Loca'yı oluşturan Üstad-ı Muhteremlerin bir çoğu İskoçya heyetlerindendi. Ne var ki; Şarkî ve Garbî İmparatorların Yüksek Şûrası ile birleştirilmesi ve Fransız Localarının bilinen tüm rütbelerinin tensik edilerek bir merkezden ve bir Büyük Üstad eliyle yönetilmesi isteniyordu.

Dük de Charter Büyük Üstadlığı kabul edince Şark ve Garp İmparatorları Şurası'nın yöneticileri kendi örgütlerinin Büyük Üstadlığını ona kabul ettiriyorlardı. Büyük Maşrık'ın 'ömür boyu başkanlığını' da Dük de Lüksemburg'a veriyorlardı. Böylece Fransa'daki Mason örgütlerinin Büyük Maşrık çatısı altında birleştirilmesi projesi tüm Masonlar tarafından benimsenerek kabul ediliyordu. Bu arada direnenler de olmuyor değildi. Yine 1772 yalında 'Birlik' üzerinde mutabakat sağlanıyor ve ka-

---

[1] Haydar Rifat-Age.-S.60.

rar alınıyordu. Gayar, Labadi, Baron de Toussen ve De la Land biraderler Saltanat Şûrası Locası'ndan (Şark-Garp İmparatorları); Doberten, Lacko, Brunetto ve Lucu adlı Biraderler de Büyük Loca'dan 'birleşme işlemlerini' tamamlamak üzere 'komiser' seçiliyorlardı. Dük de Lüksemburg'un denetiminde altı ay çalışan komiserler, hazırladıkları projeyi sunuyorlardı.

> "9 Mart 1773'de Vilayet Üstadları ile sekiz komiser toplandı ve Tarikatin yalnız ve tek mahkemesini; Fransa'nın Milli Büyük Mahfili (Ulusal Büyük Locası) ünvanı altında kurdu."[1]

Burada hemen kaydetmek gerekir ki Fransız Masonluğu'nun derlenip toparlanmasında ve özellikle de Fransa Büyük Locası adı ile bir çatı altında toplanmasında en büyük rolü yine İngiltere Büyük Locası'na mensup Masonlar oynuyordu. Fransız Masonluğu'nun dağınıklık ve keşmekeş döneminde önde gelen Masonlar arasında İngiliz asıllı kardeşlerin bulunması ve önemli roller oynamaları dikkati çekiyordu. Bu durum Kral'ı rahatsız ediyordu. İngilizlerin aktif rol almaları; Mason örgütlerinin bir bakıma İngiltere'nin Fransa'daki 'casus örgütü' gibi görülmesine yol açıyordu. Kaldı ki; İngiliz Masonları aktif olmasalar bile, Localarda yönetici konumunda bulunan maliyeciler, finansörler ve tüccarlar yine İngiliz tüccar, finansör ve sarraf-bezirganlarıyla iş yapıyorlardı ki; bu da Kral'ın gözünden kaçmıyordu.

İlerde mutlak monarşiye ve kiliseye karşı savaş açacak olan Mason Localarının kontrolünün yabancıların veya yabancılarla işbirliği yapan tüccar ve bankerlerin elinde bulunması elbette ki söz konusu olamazdı. Böyle bir görünüm, Masonlara karşı şiddet ve baskı yöntemleri uygulayabilecek olan Kral'a ve temsilcilerine meşruiyet kazandırabilirdi. Dolayısıyla, 'mutlak monarşiye' ve kilisenin baskısına karşı mücadeleyi başlatacak, örgütleyecek ve direnişi koordine edecek olan Mason Mocala-

---

[1] Farmasonluk-Haydar Rifat-Age.- S.62-63.

rı'nın da en az onlar kadar ulusal bir kimlik taşımaları gerekiyordu. Masonlar ulusal karakterdeki bir örgütsel yapılanma içinde, Kral'a yakın-hatta kraliyet ailesine mensup- bir otorite tarafından yönetilmeliydi. Önemli olan o otoritenin Masonik ilkelerin ve yasaların ruhunda izlerini taşıyan ve İngiliz Liberalizmi'nin temel ilkelerini yansıtan mutlakiyet karşıtı politikaları savunmasıydı. Sadece mutlakiyet rejiminin sona erdirilmesi değil; aynı zamanda parlamenter bir cumhuriyet rejiminin de Fransa'da tesis edilmesini sağlayacak olan bu otoritenin Ulusal Büyük Loca çatısı altında 'tekelci bir yönetim anlayışıyla' Masonlara 'hükmetmesi', perde gerisinde belirleyici rol oynayan İngiltere Büyük Locası'nın işine daha çok geliyordu.

Nitekim Fransa Ulusal Büyük Locası'nın kurulmasından sonra gerçekleştirilen tüm faaliyetler; mutlakiyet rejimine karşı başlatılacak mücadelenin gerekleri doğrultusunda yönleniyordu.

Fransa Büyük Locası'nın kurulmasından sonra 27 Kasım 1773 günü güneşin dönüşümü nedeniyle bir konuşma yapan Temyiz Mahkemesi Birinci Başkanı 'de Panse' adlı 'Birader'; adını vermeden, Kral'ın gayrı ahlakî uygulamalarına nazire yaparak sert bir şekilde eleştiriyordu. Panse Büyük Loca'nın ahlakî amaçlar güdeceğini söyleyerek şöyle konuşuyordu:

"...Böyle bir cemiyet ahlakî olayların en dokunaklısı ve en muhteşemidir. Bu insanların fazilet namına kurdukları en güzel bir abidedir. Bu, yerden göğe yükselebilen en hoş manzaradır. Bu Allah'ın inayetlerinin en nadiri olduğu kadar, en büyük selamet vaadeden bir tesellisidir. Allah'ın yeni bir hayat bulması mukadderse, bu mucizeyi Masonluk gösterecektir. Gerçekten bütün Masonlar, olmaları lazım geldiği bir halde olunca, yapacakları tesirlerin azameti düşünülsün.

(...)

Hakiki Mason,ahlakın bekçisidir. Kardeşlerim! Bütün yüceliği bu saf mabedin içindedir. Yalnız iyi ahlâk ile vasıflananlardır ki, mukaddes olan insan özelliğine layık bulunurlar. Toplum için aziz olan vatandaş,

yalnız onlardır. Kendi türlerini gütmeye (sevketmeye) ehil politikacı yalnız onlardır. İnsanları yönetme sanatı olayların akışına göre değişir. Fakat onlara iyi ahlak faziletinden daha tatmin edici bir şey yoktur. Gelmiş geçmiş milletlerde görülmüş bütün büyük işler, ancak iyi ahlâk sayesinde başarılmıştır. Ülkelerin saadeti iyi ahlâktan dökülme sütunlar üzerinde durur. İyi ahlakın genele yayıldığı gün, yasalara yer yoktur. İyi ahlâk olmayan yerde en otoriter yasalar etki yapmaktan uzak bulunur."[1]

Fransa Ulusal Büyük Locası'nın kurulmasının hemen ardından Temyiz Mahkemesi Birinci Başkanı'nın Kral XV. Louis'in gayriahlâkî icraatlarını hedef alan bir konuşma yapması... Bu konuşmada üstelik de ; "Kendi türlerini gütmeye (sevketmeye-yönlendirmeye) ehil politikacı yalnız onlardır (Masonlardır)" diyerek 'yönetmeye talip olduklarını açıkça ilan etmesi' derin anlam taşıyordu. Zira Kral hem herkes tarafından eleştirilen 'gayriahlâkî bir yaşam' sürüyor; hem de giderek müstebitleşiyordu. Konuşmanın yapıldığı 1773 yılına gelindiğinde ise mutlak otoritesini şiddet aşamasına yükseltiyordu.

Başlangıçta, yaşı çok küçük olduğu için ülkeyi Naibi'nin yönettiği XV. Louis, eski Polonya Kralı'nın kızı ile evleniyor, bu izdivaçtan on çocuğu dünyaya geliyordu. Ancak bazıları vefat ediyordu. Geriye bir erkek, altı kız olmak üzere 7 çocuğu kalıyordu. Kral 1765 yılında ölünce tahtın tek varisi olan bu erkek çocuk XVI. Louis olarak Fransa tahtına çıkıyordu.

XV. Louis ile Orleanlar arasında bazı sorunlar bulunuyordu. Bu sorunların kökeni ise uzun bir geçmişe dayanıyordu.

XV. Louis 1 Eylül 1715 günü Kral olduğunda , henüz reşit sayılmıyordu. Ancak 1722 yılında Reims Katedrali'nde kutsandıktan sonra, 1723 yılında reşit kabul ediliyordu. Kral bu tarihte Fransa'nın yönetimini Orlean Dükü'ne bırakıyordu; fakat Dük de aynı yıl vefat ediyordu. Özel öğretmeni Fluery'nin tavsiyesine uyan genç Kral ölen Orlean Dü-

[1] Farmasonluk-Haydar Rifat-Age.-S.73, 74.

kü'nün yerine Conde Prensi olan Bourbon Dükü'nü tayin ediyordu. Ancak bu atamayı Orleans hanedanı hiç bir zaman unutmuyor ve hazmedemiyordu. Orleanslar fırsat buldukça hem gizli hem de açık olarak Kral'a muhalefet ediyor, onu yıpratıyorlardı. Kaldı ki Orleans Dükleri bu husumet nedeniyle, Kraliyet otoritesine karşı kıyasıya bir mücadele içine girmiş bulunan Masonik yapılanmada yer almaktan da geri durmuyorlardı. Masonik yapılanmadaki İntikam Dereceleri'nin kimi hedef aldığını bildikleri halde, bu çatı altında faaliyet göstermekten çekinmiyorlardı. Orleans hanedanının şansı başlangıçta yaver gidiyordu. Zira Bourbon Dükü'nün Başbakanlığı sırasında; 1726 yılında Protestanların ezilerek imha edilmeleri girişimi, 'finansal spekülasyonlar ve manipülasyonlar', bunun sonucu olarak 'ellide bir vergisi' konulması gibi gelişmeler yönetimi bir hayli yıpratıyor ve prestij kaybına uğratıyordu. Ancak Bourbon Dükü bu olumsuzlukları dikkate bile almıyor; üstelik İspanya'ya savaş açmaya kalkışıyordu. Bunun üzerine Kral Dükü azlediyor ve yerine özel öğretmeni Fluery'yi Başbakan yapıyordu.

Fluery 1743 yılına kadar olumlu icraatlar yapıyor, başarılı gelişmeler kaydediyordu. Bu süreçte halkın refah düzeyi yükseliyor, düşünsel bakımdan kazanımlar elde ediliyordu. Unutmamak gerekir ki; XV. Louis'in hükümranlık döneminde felsefî bakımdan aydınlanma süreci yaşanıyor, sanayide ve ticarette gelişmeler kaydediliyordu.

Fluery 1743 yılında ölünce Kral ülkeyi 'Başbakansız yönetmeye' karar veriyor; mutlak otoriteyi şahsen kendisi kullanmaya başlıyordu. Buna paralel olarak da sefih bir yaşam sürüyordu. Üstelik gevşek karakterli ve disiplinsiz bir kimliğe sahip olduğu için de gelişmeleri sağlıklı bir biçimde izleyemiyordu. İşleri çoğunlukla bakanları yürütüyor, bunlar da kendi tercihleri doğrultusunda hareket ediyorlardı. Kral onları gerektiği gibi denetlemiyor/denetleyemiyordu. Bununla birlikte otoritesini sergilemek için yerli yersiz çıkışlar yapıyor; kimi bakanları haklı haksız ayırımı yapmadan azlediyordu. Yerlerine yaptığı atamalar ise işi daha da karıştırıyordu.

Avusturya ile yapılan Veraset Savaşları (1745 Fonteney; 1746 Rocourt, 1747 Lawfeld) Aachen'de imzalanan anlaşma ile başarıyla sonuçlandığı halde Kral'ın kazanılan bütün yerleri geri vermesi Fransa'da büyük bir şaşkınlık yaratıyordu. Zira bu durum, Kral'ın beceriksizliğinden başka bir anlam taşımıyor, ciddi bir gerekçeye dayanmıyordu. Bir süre sonra da Kral'ın metresleri ve Saray'ın savurganlığı halkın tepkisine neden oluyor; Kral'a beslenen kin ve garezin tırmanmasına yol açıyordu. Halk artık Kral'dan adeta nefret ediyor aleyhine basılıp dağıtılan küçük el ilanları her tarafı kaplıyordu. Bu yöntemle hazırlanan ortamda 5 Ocak 1757 günü Kral'a karşı bir suikast düzenleniyordu. Damiens Suikastı diye adlandırılan bu olaydan Kral canını kurtarmayı başarıyordu.

Hoşnutsuzluk ve kin durmadan tırmanıyordu. 1771 yılında ise önemli olaylar yaşanıyordu. Bu olaylar bir bakıma kraliyet rejiminin geleceğini belirleyecek bir karakter taşıyor ve adeta 'sonun başlangıcı' anlamına geliyordu.

XV. Louis, hiç şüphe yok ki -bütün kusurlarına karşın- yine de işlek zekâya sahip bulunuyor ve Meclis'in ülkeyi bir felakete sürüklediğini görüyordu. 1771'de artık daha fazla vakit kaybetmenin mümkün olmadığını düşünüyor, yolun sonunun yaklaştığını farkediyor ve 'umursamazlıkla' işin içinden çıkılamayacağına karar veriyordu. Bu nedenle 'devleti kurtaracağını' düşünerek ağır bir darbe indirmek amacıyla fırsat kollamaya başlıyor, amacına da kısa süre zarfında ulaşıyordu.

Genel Denetçi Terray; ustalıklı ve verimli bir vergi ıslahatına girişiyordu. Aşırı 'ayrıcalıkları' kaldırıyordu. Çoğunlukla hile yaparak vergi ödemeyen ve gelirlerinin büyük bir bölümünü malî denetimden kaçıran 'ayrıcalıklılara', 'yirmide bir oranında' vergi koyuyor ve bunu da son kuruşuna kadar tahsil, ediyordu.[1]

Parlamento, Terray'ın aldığı önlemlere karşı çıkıyordu. 7 Aralık

[1] Fransız İhtilâli Tarihi-Pierre Gaxotte-Varlık Yayınları-Ekin Basımevi, İst. 1969-S.60, 61.

1770 günü Parlamento'da Kral'ın da katıldığı toplantıyı Parlamento Heyetleri Birliği boykot ediyordu. 1771 yılında Kral XV. Louis öldürücü bir darbe indirerek Maupeau'yu Başbakan yapıyordu. Adına 'Kral Darbesi' denen bu operasyon ile; yerine altı Yüksek Konsey oluşturulan Parlamento kapatılıyordu. Bununla da yetinilmiyor, 130 parlamenter sürgüne gönderiliyordu. Parlamenterlerin tüm ayrıcalıkları, sıfatları ve rütbeleri ellerinden alınıyordu.

"Çok geniş kaza dairelerini 'Yüksek Meclisler' (Konseyler)diye adlandırılan belirli sayıda mahkemelere böldü. Adalet bundan faydalanacak olanlara yakınlaşmış, makamların alınıp satılması ilga olunmuş, o devirde davacıların yargıçlara vermeleri adet olan hediyeler yasaklanmış, masraflar indirilmiş, yargılama usulleri sadeleşmiş, olağanüstü mahkemelerin sayısı azaltılmıştı. istifa eden yahut sürgüne gönderilen personelin yerini daha aydın ve daha bilgili bir personel almış bulunuyordu. İnatçı körlüğü ile her değişikliği imkansızlaştıran dikkafalı ve kibirli oligarşi nihayet kırılmıştı!"[1]

Daha doğrusu Kral taraftarları 'uluslararası spekülatif finans-ticaret oligarşisinin' Fransa'daki uzantısının belinin kırıldığını sanıyorlardı.

Parlamento kapatılınca; 'yirmide bir vergisi' de sağlıklı biçimde toplanabiliyordu. Bu verginin toplanması, peşin tahsilatın sağlanması demek; bütçe açığının kapatılması, borçların geri ödenmesinin mümkün hale gelmesi anlamını taşıyordu. 'Ayrıcalıkların' sert fermanlarla sona erdirilmesi; tam bir malî 'restorasyon' ve 'krallığın rasyonel' bir şekilde 'yeniden teşkilatlanması' anlamına geliyordu.

Ne var ki diğer oluşumlar ve gelişmeler, amaçlanan bu tablonun gerçekleşmesini engelleyecek sonuçlar veriyordu. Bunun nedeni ise İngiltere idi.

Herşeyden önce 1688-89 Devrimi ve İngiltere'de tesis edilen meşruti monarşi ve liberal düzen; Fransız toplumu bakımından çok önemli

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.60.

bir örnek oluşturuyordu. İngiltere'de gelişen cumhuriyetçi, liberal ve laik düşünceler hemen Fransa'da yankılanıyor, çok geniş bir aydın kitlesi tarafından hararetle benimseniyordu. Bir başka ifade ile İngiliz aydınları ve onların yoğun şekilde örgütlenmiş bulundukları İngiliz Mason Locaları adeta İngiltere için değil de Amerika ve Fransa için fikir üretiyor, felsefî konuları eşeliyor, sosyal ve siyasal modeller geliştiriyorlardı.

"Bu aydınlar İngiliz cumhuriyetçilerinin yazıları içinde (Bunlar ekseriya Fransızca'ya tercüme edilmiş ve bir çoğu 1763'de İngiliz radikallerinden Th. Helbi tarafından tekrar basılmıştır) bilhassa onsekizinci asır filozofları üzerine çok tesir etmiş olan Locke ile nâmı Fransa'da çok tanınmış bulunan ve daima Roma Cumhuriyeti kahramanlarının isimleriyle beraber yadedilen Sidney'in yazılarını okuyorlardı."[1]

Fransız aydınları XVII. yüzyıl boyunca okudukları ve dinledikleri İngiliz aydınlarından edindikleri izlenimlerle; yönetime milletin kabul edilmesi (katılımı) gibi daha demokratik açılımların gerçekleşmesini istiyorlardı. Nitekim İngiliz liberalleri onlara öncelikle temsilî ve sınırlı bir 'meşrutî monarşi' rejimini telkin ediyorlardı. Özellikle İngiltere tahtında oturan III. Georg'un sergilediği 'demokratik-liberal' yönetim, Fransızlar için de örnek oluşturuyordu.

Ne var ki bu aşamada İngiltere örneği ile meşrutiyetçi Fransız aydınlarının arasına bir başka örnek; Amerika'nın cumhuriyetçi rejimi giriyordu.

"Amerika canlı bir misal ile Fransa hissiyatını, daha müessir ve kat'i bir şekilde cumhuriyetleştirmeye hadim olmuştur."[2]

---

[1] A.Aulard-Age.-C.,S.34.

[2] A.Aulard-Age.-C.1, S.35.

Masonik Bir Zafer: Amerikan Cumhuriyeti

Bu durum her ne kadar dıştan böyle görünüyor ve Fransız aydınları 'cumhuriyetçiliği' Amerikalı cumhuriyetçilerden öğreniyorlarsa da; oluşumun arka planında yine İngiltere Büyük Locası'nın parmak izleri bulunuyordu. Zira Amerikan Devrimi'nin öncüleri de yine; İngiliz Büyük Locası'nın uzantısı olan Amerikan Localarında eğitilmiş olan Mason Kardeşlerdi.

> "Amerikan Masonluğunu Amerika'ya İngiliz göçmenleri getirmiştir ve Amerika bağımsızlığı sağlayıncaya kadar da İngiltere'nin sömürge patentini İngiltere Büyük Locası'ndan almış olmakla beraber..."[1]

Masonluk; İngiliz Büyük Locası'na bağlı İngiliz Masonları tarafından 1730 yılından itibaren Amerika'ya taşınıyor veya ihraç ediliyordu. Nitekim 1731 yılında Filadelfiya'da bir Loca açılıyordu. Bu Loca'yı 1733 yılında Boston'da açılan St. Jean Locası izliyordu. 1735 yılında da Savaunah ve Charleston'da açılan Salomon Locaları Masonluğun bu dönemde Amerika'da hızla yayıldığını gösteriyordu. Bununla birlikte belgesel olarak ilk Loca'nın; 31 Temmuz 1733 yılında Boston'da Grappe de Raisin (Üzüm Salkımı) adındaki tavernada kurulduğu kanıtlanıyordu.

Bundan sonra yeni açılan Mason Locaları adeta birbirini izliyor, Amerika'yı bir ağ gibi örmeğe başlıyordu. Bu durum bir bakıma Amerika kıtasının Mason Kardeşler tarafından işgal edilmesi anlamına geliyor; genel ahlak ve genel hukukun oluşmasında Masonik ahlak ve hukuk ilkeleri son derece belirleyici bir rol oynuyordu.

> "Bundan sonra localar İngiliz sömürgelerinde süratle kökleşmeye başlamıştır, bağımsızlık savaşları başladığı zaman Massachusettes, New York, Virginia, Georgia, Kuzey ve Güney Carolina ve Pensilvanya eyaletlerin-

---

[1] Mason Dergisi - Fevullets d'information adlı derginin 110 numaralı sayısında yer alan 'Amerika'da Franmasonluk' başlıklı makalenin C.Kıpçak tarafından gerçekleştirilen çevirisi-Ocak, Ekim 1981-Yıl 29, Sayı 38, 39-Sayfa 24, 25.

de yedi adet Eyalet Büyük Locaları bulunmaktadır."[1]

Amerika'da Masonik örgütlenme yayılırken ilginç bir gelişme cereyan ediyordu. Ordu mensupları arasında faaliyet gösteren Asker Masonlar da Asker Localarını tesis ediyorlardı:

"Bağımsızlık savaşında Büyük Localaların ve Asker Locaları'nın oynadıkları rol ve 1783 barışı üzerindeki etkileri çok büyük olmuştur. Bu Localar, başka bir oluşumun asla başaramayacağı işlemler yapmışlardır."[2]

Amerika'nın bağımsızlık mücadelesi sırasında faaliyet gösteren İngiltere Büyük Locası'na bağlı Askerî Localar aynı zamanda 'liberal siyasetlerin oluşumu' bakımından da önemli bir işlev görüyordu. Bunun en önemli örneğini ise Britanya 38. Piyade Alayı teşkil ediyordu. Bu Alay 'zenci-beyaz ayırımına' yeni bir açılım getirecek kadar da demokratik ve cesur girişimlere zemin hazırlıyordu.

"Özgürlük savaşımının başlarında Britanya 38. Piyade Alayı, Boston kenti civarında Castle William (halen Fort İndependence)'de konaklamıştı. Bu birlik mensupları, İrlanda asıllı 441 sayılı Askerî Loca'ya sahiptiler. Bu Loca 6 Mart 1775 tarihinde içlerinde en dikkat çekici Prince Hall adını taşıyan ve esir olmayan 14 zenciyi inisye etmişti."[3]

İngiliz 38. Piyade Alayı 1776 yılında Boston'u terkediyordu. Bu Alay'ın bünyesindeki Askerî Loca'nın Büyük Üstadı J. Batt Masonik faaliyetlerde bulunmak üzere Prince Hall'e bir izinnâme veriyordu. Bu izinnâmeye dayanılarak I numaralı African Lodge adı altında bir Loca kuruluyordu. Bu Loca daha güvenli çalışabilmek için (Modern) Taşra

---

[1] Mason Dergisi-Ocak, Ekim 1981-Yıl 29-Sayı 38,39-Sayfa 25.

[2] Mason Dergisi- Age. -Ocak,Ekim 1981-Yıl 29-Sayı 38, 39-Sayfa 25.

[3] Mason Dergisi-9 Aralık 1975 günü Reşat Sanlı Biraderin Namık Kemal Muhterem Mahfilinde yaptığı; 'Anglo,Saksonlarda Masonluk Anlayışı ve Liberal Masonlukla Bir Kıyaslama' başlıklı konuşma-Nisan, Eylül 1976-Yıl 25, Sayı 23,24-Sayfa 31.

Büyük Locası Üstadı'ndan da bir patent alıyordu.

Kısacası, Amerika'nın bağımsızlık mücadelesi sırasında İngiltere'den buraya gelmiş/getirilmiş olan Mason Locaları her iki kanatta da yoğun faaliyet gösteriyor; 'liberal ilkeler doğrultusunda' olayların akışını yönlendiriyor ve şekillendiriyorlardı.

Unutmamak gerekir ki Amerika'nın bağımsızlık mücadelesinde önderlik yapan Georg Washington, Jefferson ve Franklin gibi önemli isimler Mason Localarının seçkin ve belirleyici üyeleri arasında yer alıyorlardı:

> "Üyeleri arasında Washington, Jefferson ve Franklin gibi kimselerin bulunması onlara (Amerikan Masonlarına) büyük onur sağlamıştır (...)
>
> ...Jefferson'un açıkladığı yasalar özellikle Masonluktan etkilenmişlerdir.
>
> Böylece 1776'da Amerika ilk olarak insanlığın Masonluk prensiplerine dayalı bir Cumhuriyeti kurmuştur. Bugün de bu Cumhuriyete bağlılığını sürdürmektedir."[1]

Bütün bu oluşum ve gelişmeler Masonik yapılanma ve örgütlenmeler; hepsinden önemlisi de Amerikalı Masonların savundukları cumhuriyetçi fikirler, 'meşrutî monarşi' ortak paydasında buluşmuş olan İngiliz ve Fransız Masonları'nın arasına giriyordu. Bir başka ifade ile kendi ülkelerinde 'liberal-meşrutî monarşi rejimini' tesis eden İngiltere Büyük Locası; Kral'ın tahtını ve kraliyet ailesinin hak ve yetkilerini (sınırlayarak da olsa) koruyorlardı. Böylece Fransız aydınlarının önüne 'pek de yadırganmayacak' daha meşrû bir 'kraliyet rejimi' örneği koyuyor, onları ürkütmeden yönlendiriyorlardı.

Buna rağmen görünürde İngiltere'ye karşı bağımsızlık mücadelesi veren; gerçekte ise İngiltere Büyük Locası'na bağlı mahfillerde onlara Kardeşlik yapan Amerikalı Mason liderler, buralardan aldıkları 'nur ve

---

[1] Mason Dergisi-Age.-Ocak, Nisan 1981-Yıl 29, Sayı38-39, Sayfa 25.

ziya' doğrultusunda 'kralsız bir rejimi'; yani 'cumhuriyeti' savunuyorlardı. Bir mutlakiyet (rejimi) geleneği bulunmayan ve İngiliz egemenlerinin sömürgesi olarak kalmayı da istemeyen Amerikalı bağımsızlıkçılar, cumhuriyet düşüncesine adeta dört elle sarılıyorlardı.

Unutmamak gerekir ki; 'düşmanımın düşmanı dostumdur' diyen Fransa Kralı; Amerikalıların İngiltere'ye karşı direnmesini onaylamakla kalmıyor; fiilen (askerî bakımdan) de destekliyordu. Ne var ki İngiltere Büyük Locası'nın on yıllardan beri savundukları 'meşrutiyetçi fikirlerin' Amerika üzerinden cumhuriyetçilik akımı olarak Fransa'ya yansıyabileceğini hesaba katmıyordu.

Oysa Amerikalı bağımsızlıkçılar, Fransa'nın zannettiği gibi sadece İngiltere'nin sömürgesi olmaktan kurtulmayı değil; 1789 İhtilâli'nden sonra yayınlanacak olan 'İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi'nin içinde yer alan hususları yıllarca öncesinden talep ediyor; bunu da dünyaya açıkça ilan ederek duyuruyorlardı. Yani bağımsızlık ve cumhuriyet kısa vadeli amaçları teşkil ediyor; uzun vadeli olarak ise yeni bir 'dünya görüşünün' ve insanlık anlayışının sosyal temellerinin atılması hedefleniyordu.

Nitekim 1791 yılında Fransa'da da yayınlanacak olan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nde yer alan hususlar; bundan 15 yıl önce, 12 Haziran 1776 günü açıklanan 'Virginia İnsan Hakları Bildirgesi'nde' şöyle belirlenmiş bulunuyordu:

"**Madde 1** – Tüm İnsanlar doğuştan eşit derecede özgür ve bağımsızdırlar. Doğar doğmaz edindikleri belli bazı hakları vardır; siyasal bir topluluk kurdukları zaman hiç bir antlaşmayla gelecek nesilleri de bu haklardan yoksun bırakamaz, onları bu haklardan vazgeçmeleri için zorlayamazlar; yaşama ve özgürlük haklarıyla mülk edinme ve sahip olma, mutluluk ve güvenlik arama ve kazanma olanağı da bunların arasındadır.

Madde 2 – Tüm güç halkta toplanır ve halktan gelir; yetkili kişiler

halkın vekilleridirler; halk için çalışırlar; halka karşı her zaman sorumludurlar.

Madde 3 – Yönetim halkın, ulusun ya da kamuoyunun ortak yararı, savunması ve güvenliği için kurulmuştur. Bu amaçla kurulmalıdır. Çeşitli yönetimler ve yönetim biçimleri içinde en iyisi, en fazla mutluluğu ve güvenliği sağlayabilen ve iktidarın kötüye kullanılmasına karşı en etkin önlemleri alabilen yönetimdir. Herhangi bir yönetim bu göreve layık olmadığını gösterir ya da bu görevi hiçe sayarsa, toplumun çoğunluğunun, kamu yararına en uygun gördükleri bir biçimde bu yönetimde ıslahata gitmek, yapısını değiştirmek ya da ilga etmek hakkı doğar; bu hak vazgeçilmez, devredilemez ve iptal edilemez bir haktır.

Madde 4 – Herkese açık kamu görevinde bulunan hiç bir kişi ya da kişiler topluluğu, kamu yararına ters düşecek, özel ve ayrı kazançlar ya da ayrıcalıklar sağlayamaz. Bu görevler devredilemeyecekleri gibi, memurların, millet vekillerinin ve yargıçların makamları da babadan oğula geçmemelidir.

Madde 5 – Devletin yasama ve yürütme güçleri, yargılama gücünden ayrı ve bağımsız olmalıdır. Bu ilk iki gücün üyeleri halkın sıkıntılarını hissedebilmeli, bu sıkıntılara ortak olabilmeli ve belli aralıklarla, kendi seçim bölgelerine, özel yaşamlarına geri dönmelidirler ki iktidarsızlık çekmesinler. Kadrolardaki açıklar önceden kararlaştırılan sürekli ve düzenli seçimlerle doldurulmalıdır. Bu seçimlerde eski görevlilerin tamamı ya da bir kısmı, yasaya uygunluğuna bakılarak yeniden seçilir.

Madde 6 – Meclislerde halkın temsilcisi olarak çalışacak kişilerin seçimi serbesttir; topluma bağlılık ve sürekli genel ilgi beslendiğine dair yeterli delili olan herkesin oy hakkı vardır; kamu yararı için, kendinin ya da seçtiği temsilcilerin rızası olmadan kimse ne vergi ödemeye zorlanabilir, ne de mülkü elinden alınabilir. Aynı biçimde kimse kamu yararını gözönünde bulundurarak kabul etmediği yasalara uymakla yükümlü değildir.

Madde 7 – Herhangi bir yetkinin, herhangi bir makam tarafından kullanılması, yasaların icrası ya da sürüncemede bırakmaları halk temsilcilerinin onayı olmadıkça, halkın haklarına bir tecavüzdür. Bu yüzden asla yapılmamalıdır.

Madde 8 – Tüm ciddi yolsuzluk ve cürüm hallerinde, herkes kendi hakkında yapılan suçlamanın gerekçesini ve niteliğini sormak, suçlamayı yapanlarla, tanıklarla yüzleşmek, kendi lehinde olan delilleri göstermek, kendi çevresinden seçilmişler oy birliğiyle karar vermedikçe suçlu sayılmayacağı tarafsız bir jüri önünde hızla yargılanmak hakkına sahiptir. Hiç kimse kendi aleyhine delil göstermeğe zorlanamaz. Ülkenin bu konuda bir yasası ya da kendisine eşit kişilerin bir kararı olmadıkça kimsenin özgürlüğü elinden alınamaz.

Madde 9 – Hiç kimseden aşırı kefalet akçesi istenemez. Yüksek para cezaları ya da zulüm sayılabilecek, olağandışı cezalar verilemez.

Madde 10 – Bir memura ya da özel görevliye, işlenen suç hakkında açık bir delil olmadan kuşkulu yerleri araması ya da tarif edilmemiş, suçu açıkça anlatılıp delilleri gösterilmemiş kişi ya da kişileri yakalaması için verilen arama ve tutuklama müzekkereleri haksız ve despotiktir. Bu tür müzekkerelerin verilmemesi gerekir.

Madde 11 – Mülkiyetle ilgili ya da kişiler arasındaki özel davalarda, eski jüriye yargılama yöntemine dokunulmamalı ve bu yöntem diğer yargılama yöntemlerine yeğlenmelidir.

Madde 12 – Özgürlüğün en güçlü kalelerinden birisi de basın özgürlüğüdür. Despotik yönetimler dışında asla sınırlandırılamaz.

Madde 13 – Vatandaşlar arasından seçilen silah eğitimi görmüş kişilerden kurulu düzenli bir milis gücü özgür bir ülkenin en uygun, en doğal ve en emin güvenlik aracıdır. **Barış zamanlarında sürekli ordular bulundurmak, ülkenin iç özgürlüğü için tehlikeli sayılmalı ve bundan kaçınmalıdır. Ordu her durumda, sivil gücün emri altında bulunmalı ve sivil güç tarafından yürütülmelidir.**

Madde 14 – Halkın bölünmez bir yönetim kurmaya hakkı vardır. Bu yüzden bu sınırlar içinde Virginia yönetiminden ayrı, bağımsız bir yönetim kurulamaz ya da oluşturulamaz.

Madde 15 – Ancak adalete, ılımlılığa, tutumluluğa, alçak gönüllülüğe ve erdeme sıkı sıkıya bağlı kalarak, her fırsatta temel ilkeleri anarak, bir halk özgür bir yönetime ve özgürlüğün nimetlerine sahip olabilir.

Madde 16 – Yaradana borçlu olduğumuz görevimiz, dinimiz ve bunu yerine getirme tarzımız şiddet ve baskıyla değil, ancak irade ve inançla belirlenebilir. Bu yüzden herkes, dininin gereklerini, vicdanının buyruklarına göre yerine getirmek hakkına sahiptir. Birbirine karşı Hıristiyan sabrını, sevgisini ve merhametini göstermek herkesin görevidir."[1]

İngiltere Büyük Locası'nın liberal ilkelerini, Amerika'daki yerel sorunlarla bütünleştiren 'Virginia İnsan Hakları Bildirgesi' hiç şüphe yok ki; hem aynı yıl yayınlanan 'Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağımsızlık Bildirisi'nde' hem de 1791 yılında Fransa'da yayınlanacak olan 'İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin' ana fikrinde varlığını ve felsefî etkisini hissettiriyordu. Virginia Locası'nda hazırlanan bu bildirinin içeriği tümüyle İngiliz (Masonik) Liberalizmi'nin Amerika'ya yansımasını İfade ediyordu. Bireysel özgürlükler esas alınıyor, bu özgürlükler 'kuvvetler ayırımı felsefesinde' hukuksal bir zemine dayandırılarak güvenceye kavuşturuluyordu. Öyle ki... Ülkenin sürekli ordu bulundurması bile bireylerin özgürlükleri bakımından 'potansiyel bir tehdit' olarak kabul ediliyordu. Özellikle bireylerin haklarını yargıda araması ve yargının bireyin kendisi aleyhine işleyemeyeceğini belirleyen hükümler Amerikalıları olduğu kadar, Fransa'daki Kutsal Kral'ın mutlak otoritesini de hedef seçiyordu.

Bu bildiride yer alan ve bireysel özgürlükler bakımından tehdit teş-

---

[1] Hürriyet Bildirgeleri-Magna Charta'dan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine—Derleyen Janko Musulin-Belge Yayınları-İst. S.75-78.

kil eden hususlar; Mason Localarında aldıkları eğitimle, İngiliz Liberalizmi'ni öğrenen Fransız aydınlarını tahrik ediyor, 'mutlakıyet rejimine' karşı şiddetle kışkırtıyordu.

Üstelik Virginia İnsan Hakları Bildirgesi Amerika Birleşik Devletleri'nin bağımsızlığı ile taçlanıyordu. Amerika'nın birleşmiş olan 13 devletinin 4 Temmuz 1776 günü oybirliğiyle kabul ettiği Bağımsızlık Bildirisi'nde öncelikle şu 'ilkeye' yer veriliyordu:

> "İnsanlığı ilgilendiren olayların akışı içinde bir ulus kendini bir başka ulusa bağlayan siyasal bağları koparmak ve doğa yasalarının ve Tanrının, ona dünya devletleri arasında bağışladığı bağımsız ve eşit yeri almak gereğini duyduğu zaman, insanlığın yargısına duyduğu o yerinde saygı, o ulusu bu ayrılmaya zorlayan nedenleri açıklamakla yükümlü kılar."[1]

Bağımsızlık Bildirgesi'nde yer alan ou hüküm dünyanın çeşitli yerlerindeki imparatorlukların egemenliği altında bulunan unsurların (ulusların) 'kendi kaderlerini tayin etme hakkını' meşrulaştırıyordu. Bu hüküm hiç şüphe yok ki Osmanlı İmparatorluğu bakımından büyük önem taşıyordu. Unutmamak gerekir ki Osmanlı İmparatorluğu, bünyesinde bir çok ulusu toplamış bulunuyordu ve bundan sonraki süreçte uluslaın birer birer ayrılarak bağımsızlıklarını kazanma mücadelesini başlatmaları,kaçınılmaz görülüyordu.

Burada hemen kaydetmek gerekir ki Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında varlıklarını sürdüren çeşitli 'kavimler ve farklı din mensupları' önceleri 'kendi kaderlerini tayin etme' girişiminde bulunmayı akıllarından geçirmeseler bile... Onların, bu haklarını kullanarak ayrılmaları sonucunda kendilerine büyük çıkarlar vaadettiklerini gören İngiliz emperyal güçleri, İngiltere Büyük Locası'na mensup unsurlar ve özellikle de merkezî otoritelere karşı etnik egemenlikleri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeyi hüner haline getirmiş bulunan spekülatif

[1] Hürriyet Bildirgeleri-Age. S.79.

finans-ticaret oligarkları... İmparatorluk şemsiyesi altındaki kavimleri 'kendi kaderlerini tayin hakkını' elde etmeleri yönünde kışkırtmaya başlıyorlardı. Üstelik de bunu önceden hazırladıkları plan ve programlar çerçevesinde siyasal strateji haline getiriyor; uygun gördükleri kavimlere tıpkı 'provası yapılmış giysiler gibi' giydiriveriyorlardı... 1821 Mora İsyanı'nın Cenevre-Venedik Oligarşisi'nin yetiştirmesi Capo d'İsteria tarafından 'organize edilmesi' gibi...

Bağımsızlık Bildirisi şöyle devam ediyordu:

"Aşağıdaki gerçekler bizim için gayet açıktır:

Tüm insanlar eşit yaratılmışlardır. Yaradanları tarafından bağışlanmış, belli bazı vazgeçilemez haklara sahiptirler. Yaşam, özgürlük ve mutluluğa erişmek hakları da bunların arasındadır. Bu hakları güvence altına almak amacıyla, insanlar kendi aralarında yönetimler kurarlar. Bu yönetimler gerçek güçlerini, yönetilenlerin onamasından alırlar. Herhangi bir yönetim biçimi, bu hedeflere ulaşmada köstekleyici olmaya başladığında, bu yönetimi değiştirmek ya da düşürmek yeni bir yönetim kurmak ve bu yeni yönetimin yetkilerini ve dayandığı temelleri, güvenlik ve mutluluklarını sağlayacağına en çok inandıkları bir biçimde düzenlemek ve kurmak halkın hakkıdır."[1]

Bildiride yer alan bu ilke ve hüküm, zadece ABD'nin bağımsızlığını ilan etmekle kalmıyor; aynı zamanda geniş halk kitleleri 'mutlakıyet rejimlerine karşı' başkaldırmaya teşvik ediliyor, onlara adeta yetki verilerek meşruiyet sağlanıyordu. Bu durumun gerekçesi şöyle dile getiriliyordu:

"Aslında sağgörü, uzun bir geçmişi olan yönetimlerin sudan ve geçici nedenlerle değiştirilmemesini buyurur. Bu yüzden insanların, durumlarını düzeltmek amacıyla alışılagelen yönetim biçimlerini değiştirmek yerine, dayanmak mümkün olduğu denli kötülüklere katlanmayı yeğlediklerini deneyimler göstermiştir. Ancak sürekli aynı amaca yönelik, uzun

[1] Hürriyet Bildirgeleri-Age.-S.79.

bir yolsuzluklar ve zorbalıklar silsilesi, ulusu, mutlak bir despotizme sürüklemek niyetini açığa vurursa o zaman böyle bir yönetimi yıkmak ve gelecekteki güvenlikleri için yeni koruyucular seçmek o ulusun hakkı ve görevidir."[1]

Bu genel hüküm ve ilkeler çerçevesinde 'İngiltere özeli' ele alınıyor ve şu hususlara yer veriliyordu:

"İngiltere Kralı kamu refahı için gayet yararlı ve gerekli olan yasaları onaylamayı reddetmiştir.

Valilerine ivedilikle ve geciktirmeden ele alınması gereken yasaları çıkarmalarını menetmiştir. Kendisi de bu yasaların yürürlüğe girmemesi için elinden geleni yapmış, onayını sürekli ertelemiş ve bu nedenle uzun süre sürüncemede kalan yasaları da bir daha ele almamıştır.

Yasama gücünde temsil edilme haklarından vazgeçmedikleri sürece, büyük halk kitlelerinin yararına olan pek çok yasayı çıkarmayı reddetmiştir. Oysa bu hak paha biçilmez bir haktır ve nedense sadece tiranların hoşuna gitmemektedir.

Yasamayla görevli kurulları, kamu belgelerinin ve makam evraklarının bulunduğu yerlerde toplantıya çağırmıştır. Onlara eziyet çektirerek, kendi uygulamalarına boyun eymelerini sağlamak amacıyla yapmıştır bunu.

Milletvekili komisyonlarını, yılmaz bir kararlılıkla halkın haklarına el uzatılmasına karşı çıktıkları için bir çok kez dağıtmıştır.

Bu komisyonları dağıttıktan sonra da uzun bir zaman yeni temsilcilerin seçilmesini engellemiştir. Bu yüzden halkın kendisi yasama gücüne sahip çıkmış, bu gücü bundan böyle kendi eliyle kullanmayı uygun bulmuştur. Ancak bu geçiş döneminde devlet, dışardan gelebilecek bir saldırının ya da içerdeki kargaşaların doğuracağı tehlikelere karşı savunmasız kalmıştır.

İngiltere Kralı bu devletlerin kök salmalarını önlemek için elinden geleni yapmıştır. Bu amaçla yabancıların vatandaşlığa kabul edilmesiyle ilgili

[1] Hürriyet Bildirgeleri-Age. -S.80.

yasanın icra edilmesine engel olmuş, yabancıların buraya göçünü kolaylaştıracak daha başka yasalar çıkarmayı reddetmiştir. Yeni toprak edinme koşullarını da ağırlaştırmıştır.

Yargıçlık yetkisinin verilmesiyle ilgili yasaları onaylamayarak kazai içtihadı etkisiz hale getirmiştir.

Yargıçların görev sürelerini, maaşlarının tutarını ve ödeme biçimini sadece kendi keyfine göre belirlemiştir.

Halkımıza eziyet olsun ve halkın cevherleri tüketilsin diye, sayısız yeni mahkeme açmış, buralara büyük memur yığınları yollamıştır.

Barış zamanında, Yasama Meclisi'nin onayı olmaksızın, topraklarımız üzerinde sürekli bir ordu bulundurmuştur.

Askeriyeyi sivil güçten bağımsız ve üstün kılmaya kalkışmıştır."[1]

İngiltere krallığının ağır biçimde suçlandığı bildirinin bundan sonraki bölümünde; krallığın gayrıinsanî uygulamaları hangi nedenlerle gerçekleştirdiği hususlarına yer veriliyordu:

"Bizim topraklarımızda güçlü silahlı birlikler üslendirmek;

Bu devletler halkına karşı askerlerin işleyecekleri olası cinayetler karşısında, sözde yargılamalarla herhangi bir cezalandırmadan kaçınmak;

Dünyanın her yeriyle yaptığımız ticareti kösteklemek;

Bize rızamız olmadan vergi yüklemek;

Hukukî bir durumda, jürili bir mahkeme önünde usûl ve nizâma uygun bir yargılamadan geçme hakkımızı elimizden almak;

Bizi işlemediğimiz cürümlerden dolayı yargılayıp başka kıtaya sürebilmek;

Sınır komşumuz bir ülkede, özgür İngiliz hukuk sistemini kaldırmak, keyfî bir yönetim kurmak ve bu yönetimin yetkilerini genişletmek, dolayısıyla

---

[1] Hürriyet Bildirgeleri-Age.-S.80, 81.

kendini haklı çıkaracak bir örneğe sahip olmak ve bu kolonilerde de aynı, mutlak egemenliğin kurulması için, bu yönetimi uygun bir araç olarak kullanmak;

Verilmiş haklarımızı yok saymak, en önemli yasalarımızı yürürlükten kaldırmak ve yönetim biçimimizi temelinden değiştirmek;

Yasama gücümüzü dağıtmak ve kendisinin üzerimizde sınırsız bir yasama gücüne sahip tek yetkili kişi olduğunu ilan etmek..."[1]

Bu bildiride ayrıca İngiltere Kralı'nın Amerikan halkına savaş açarak toprakları üzerinde egemenlik tesis etmek istediği; Amerika'nın denizlerini talan ettiği, kıyılarına asker yığdığı, kentleri yakıp yıktığı, Amerikalıları öldürdüğü; ölüm, askerîleştirme ve tiranlık projesini tamamlamak için paralı askerlerden ayrıca bir ordu kurduğu; açık denizde savaştırdığı, vahşi kızılderilileri kendilerine karşı kışkırttığı ileri sürülüyordu.

Ayrıca Amerikalı milliyetçilerin bu uygulamaları durdurması için İngiltere Kraliyetini sürekli uyardığı; bununla da yetinmeyip İngiltere halkından 'monarklara karşı yardım istediği' belirtiliyor; "Buraya hangi koşullar altında göç edip yerleştiğimizi anımsattık onlara. Doğal adalet ve alicenaplık duygularına seslenerek aramızdaki ırk bağları dolayısıyla bu zorbalıkları kınamalarını rica ettik. Çünkü bu zorbalıkların aramızdaki bağlantıları ve ilişkilerimizi bozmak kaçınılmaz bir şeydi. Ama onlar da adaletin ve kanbağımızın feryatlarına kulaklarını tıkadılar" deniyordu.

Tüm bu faaliyet ve girişimlerin sonucunda verilen karar, bildirinin son bölümünde şöyle kaydediliyordu:

"Bu yüzden genel kongre halinde toplanan biz ABD temsilcileri, görüşlerimizin doğruluğuna dünyanın yüce yargıcını tanık tutarak bu kolonile-

[1] Hürriyet Bildirgeleri- Age.-S.81, 82.

rin halklarından aldığımız yetkiyle onların adına, Birleşik kolonilerin özgür ve bağımsız devletler olduklarını ve bunun hukuken böyle korunacağını; Büyük Britanya krallığına karşı her türlü yükümlülükten kurtulmuş olduklarını; bu kolonilerle Büyük Britanya Devleti arasındaki her türlü siyasal ilişkilerin sona erdirildiğini ve bunun böyle kalacağını; özgür ve bağımsız devletler olarak savaş açmak, barış ilan etmek, antlaşmalar yapmak, ticareti düzenlemek ve diğer tüm bağımsız devletlerin yapabilecekleri her şeyi yapmak hakkına sahip olduklarını resmen açıklar ve ilan ederiz. Ve bu bildirinin korunması için, Tanrı'nın inayetiyle tam bir güvenle, yaşamlarımız, servetlerimiz ve kutsal varlığımız olan onurumuz üzerine and içeriz."[1]

Bu bildirinin altında ; New Hampshire, Massachusets Bay, Rhode İsland, Conneticut, New York, New Jedsey, Pennsylvania, Delaware ve Maryland eyaletlerinin temsilcilerinin imzaları bulunuyordu.

Gerek 'Virginia İnsan Hakları Bildirgesi' ve gerekse 'Amerika Birleşik Devletleri Bağımsızlık Bildirgesi' hem anafikir, hem de uygulama (eylem) olarak 1791 yılında yayınlanacak olan 'İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesine' esin kaynağı oluyordu. Özünde İngiltere Büyük Locası'nın benimsediği liberal düşüncelerin ve sistemin 'ana fikir' olarak benimsenip yer aldığı Virginia ve ABD bildirgeleri, mutlakiyet ile yönetilen imparatorlukları derinden sarsacak; hem 19. hem de 20. yüzyıl boyunca birbirini izleyecek olan 'ulusal bağımsızlık başkaldırılarına ve savaşlarına' yol açacak bir sürecin başlangıcını teşkil ediyordu.

Virginia İnsan Hakları ile ABD Bağımsızlık Bildirgesi'nden sonra 1791'de yayınlanan 'İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'; dünya toplumlarına iki zeminde 'mücadele başlatma' yetkisi ve meşruiyeti veriyordu. Öncelikle bireylere tanınan özgürlüklerin ve hakların yasallaştırılarak yaşama sokulması, bireyler üzerinde egemenlik ve baskı tesis etmiş olan müstebit yönetimleri yasadışı konumda bırakıyor ve onların alaşa-

[1] Hürriyet Bildirgeleri- Age.-S.82, 83.

ğı edilmesini 'meşru bir hak' durumuna getiriyordu. Hemen ardından mutlak monarşi rejimleriyle yönetilen imparatorlukların şemsiyesi altında yaşayan değişik kavimlere ve din mensuplarına da başkaldırma ve 'kendi kaderlerini tayin etme hakkını' tanıyordu. Bu da birbirini izleyen ulusal başkaldırılara sahne olan uzun bir süreçte, imparatorlukların dağılması anlamına geliyordu.

Ulusal başkaldırıların hazırlanması; felsefî ve düşünsel faaliyetler, ekonomik kaynakların sağlanması, silahlı güçlerin oluşturulması, kitlelerin kışkırtılarak savaşa yönlendirilmeleri... Bunlar o denli çabuk, kolay ve kendi kendine meydana gelecek işler olmadığı için ciddi örgütlenmeleri gerektiriyordu. Dolayısıyla ihtilâlci fikirler yayılmakla kalınmıyor, ihtilâl örgütleri kuruluyor, bu örgütler gizlilik perdesi arkasında hile ile yapılıyor ve çeşitli entrikalar çeviriyorlardı.

Bireysel hakları, özgürlükleri ve ulusal egemenlikleri kutsal birer hak olarak ortaya atan ve taraftar toplayan örgütlerin başında kuşku yok ki; İngiltere Büyük Locası'na bağlı olarak örgütlenen ve faaliyette bulunan Mason Locaları yer alıyordu. Keza Büyük Loca kaçınılmaz olarak özgürlük ve bağımsızlık ilkeleri doğrultusunda başgösteren hareketleri destekliyor, örgütlere yardım ediyor, elindeki imkanları onlara kullandırıyordu. Dolayısıyla Masonik örgütler; mücadele ettikleri 'otokratlara karşı' diğer 'yasadışı örgütlerle' işbirliği yapmaktan... Veya bu eylem odaklarını örgütlemekten kaçınmıyorlardı.

Şüphe yok ki 'Virginia İnsan Hakları Bildirgesi', gerekse 'ABD Bağımsızlık Bildirgesi'; ABD'de yeni bir yaşam tarzını başlatmakla kalmıyordu. Mutlakıyetçilik-meşrutiyetçilik zıtlaşmasının arasına, üçüncü bir yönetim şekli olarak 'cumhuriyetçilik akımını' devreye sokuyordu. **Bir başka ifade ile cumhuriyetçiler sadece ABD'de zafer kazanmakla ve İngiliz Meşrutıyetçiliğine karşı galebe çalmakla kalmıyor; Fransa kraliyet ailesinin ve benzer 'mutlakiyetçi yönetimlerin' de mezarını kazmaya başlıyordu. Hem de Güzel Philippe'nin soyundan gelenlerden almak istedikleri 'intikamı' fazlasıyla alacak bir şekilde...**

Amerika'nın ayaklanması Fransa'da ihtilâlci hareketi daha da ateşlendiriyor ve hızlandırıyordu:

"Bunlar (Amerikalılar) İngiltere'den ayrılmağa karar verdikleri zaman herkes dünyaya ders vermek gibi yüce bir şerefe erişen ve ona hürriyetin yolunu gösteren 'konfederasyona karşı' ihtiras dolu bir ilgi duydu. Jefferson tarafından bir ahlak kanunu edasıyla yazılan Haklar Bildirisi, düşünürlük iddiası taslayanların başlarını döndürdü. Bir kaçı 'Queker' mezhebine girdi; başkaları -hem de en asilleri- La Fayette'in -ki o da Masondu- peşine takılıp cumhuriyet ordularına gönüllü yazıldılar. En utangaçları da 'dirilme çağı başladı' diye bar bar bağırarak, Onüç Sömürge propagandasıyla desteklediler. Felsefî çevreler yarım asırdır yeni bir şey istiyorlardı ve hayalleri, başka bir toprak üzerinde gerçekleştirmekteydi. Onlar için henüz kağıttan, sözden ibaret olan şey; orada et, kan haline giriyordu. Sözler orada nesneler haline girmekteydi. Altın çağ yeniden başlıyordu orada. Herkes hu haberleri okudukça imrenme duygusuyla ürperiyordu. Bu önemli olayları düşündükçe cezbeye kapılıyordu. Herkes hayranlık, humma, arzu, umutla yanıp tutuşmaktaydı."[1]

La Fayette'in teşkil ettiği 'gönüllü askerî birlik' Amerikalı vatanseverlere yardımcı olmak için coşku ve hevesle 'yeni kıtaya' gidiyordu. Unutmamak gerekir ki La Fayette seçkin ve çok önemli bir Masondu.

Ancak Amerikalıların bağımsızlıklarını kazanmalarının hemen ardından önemli bir olay gerçekleşiyordu. Amerika'nın bağımsızlığını kazanmasında önemli rol oynayan liderler arasında yer alan Musevî kökenli ve önde gelen bir Mason olan Benjamin Franklin; Büyükelçi olarak Paris'e geliyordu. Gelenekçi olmayan ve peruk bile takmayan bu ünlü Büyükelçi şişman ve son derece kurnaz bir lider, seçkin bir diplomattı:

"Bu şişman ve kurnaz adam Amerikan Masonluğu'nun başlıca yüksek rütbelilerinden biriydi. Paris'e yerleşir yerleşmez Fransız 'Kardeşlerle'

---

[1] Fransız İhtilâli Tarihi-Pierre Gaxotte-Age.-S.47, 48.

görüştü. Bir çok güçlüklerden sonra Mason Localarında ileri unsurların zaferini sağlayan 1780'de -1773'te kurulan- Maşrık-ı Âzâm'ın üstünlüğünü ve kontrolünü ihdasla sonuçlanan temizlik ve birleştirme çalışmalarında faal rol oynadı."[1]

Benjamin Franklin'in Fransa Büyük Maşrıkı'nın temizlenmesi ve birleşme çalışmalarını koordine etmesi, Masonların ihtilâlde oynayacakları rolü pekiştirmesi bakımından büyük önem taşıyordu. O; filozofların başrahibi, gayrımemnunların İsa Peygamberi, sistem yapıcılarının en dokunulmaz koruyucuları konumunda bulunuyordu.

Passey'deki evi bir anda muhaliflerin ve tarihçilerin karargahı konumuna geliyordu. Ona her taraftan mektuplar yazılıyor, herkes ondan öğütler almak için kapısında sıra bekliyordu.

"Bir öğretmen ona, Avrupa'nın bütün hükümdarlarına zorla kabul ettirilecek olan federal ve Masonik bir paktın tasarısını göndermişti. Bir kardinal -Kraliçe'nin gerdanlığı olayına adı karışmış olan Rohan'dı bu-şerefine şenlikler tertipliyordu. Bir hekim –Marat'ydı bu- ona fizik deneyleri sunmuştu. Bir avukat -bu da gazeteci ve İhtilâl Meclisi üyesi Brissot idi- da ona; "İhtilâl dersi almak için Yeni Dünya'ya gitmeyi düşünüyorum. Bana onun hakkında bilgi verir misiniz?" diye soruyordu. Bir başka avukat ilk savunmasını ona adamıştı; bunun adı da Robespierre idi."[2]

Gelelim 1789 'Fransız İhtilâline'

Bu –Masonik intikam'da- İhtilâl ve Devrim'de 'Masonlar, Filozoflar, Askerler ve Mafia (yani suça bulaşan illegal odaklar) elele vererek dayanışma içine giriyorlardı. Bundan sonraki süreci şekillendirecek olan ihtilâl örgütlerinin ortaya çıktığı karışık ve karanlık ortam, adeta 'Maso-

---

[1] Fransız İhtilâli Tarihi-Pierre Gaxotte-Age.-S.48.

[2] Fransız İhtilâli Tarihi—Pierre Gaxotte-Age.-S.48.

nik bir örtü' ile gizlenmiş bulunuyordu.

"Fransız İhtilâli'nin prensipleri Masonluğun değişmez prensipleri idi; ve hareket, Mason teşkilatı tarafından değilse bile, büyük ölçüde Masonlar tarafından gerçekleştirilmişti: Hürriyet, Adalet, Müsavat gibi umdeler, o zamanın anlayışı ile liberal bir cereyan getirdiler ve devletleri ferde, dünyayı da milliyet fikrine bağlı kalan devletlere dayadılar. Milli cemiyetlerin temeli ferd olduğu gibi, dünya cemiyetinin temelinde de ferd vaziyetindeki milli devletler vardı. O manasıyla hürriyet Adalet, Müsavat prensipleri insanlığın malı olmuştur ve bugün de devam etmektedirler."[1]

• Burada kısa bir ara vererek ihtilâli hazırlayan Fransız aydınlarının önde gelenlerinin durumunu irdeler misiniz? Finans—ticaret oligarşisi ve Venedik-Cenevre-Londra ekseni ile bu aydınların ilişkilerini açıklar mısınız? İlişkiler hangi boyutlarda idi?

Şurası muhakkak ki; Fransız İhtilâli'nin/Devrimi'nin hem düşünsel/felsefî hazırlayıcıları, hem de fiilî olarak gerçekleştirenler (militanlar) dönemin önde gelen Masonlarıydı.

Felsefî/düşünsel hazırlayıcılarının başında ünlü hukukçu Montesquieu yer alıyordu.

"Fransızlardan cemiyetimize ilk giren meşhur 'Acem Mektupları' (İran Mektupları) muharriri Montesquieu'dür."[2]

1689 yılında Bordeaux yakınında dünyaya gelen ve yüksek dereceli bir memur ailesinin oğlu olan Montesquieu 1714 yılında seçildiği Bordeaux Parlamentosu'na daha sonra başkan oluyor; bu memuriyetini 1726 yılında satıyordu. Daha sonra Avusturya, İtalya, Almanya ve Hollanda'ya giden yazar, oradan İngiltere'ye geçiyor, bir süre burada kalıyordu. Fransa'da Mason Locasına katılmış olan Montesquieu, İngiltere'-

---

[1] Masonluk hakkında konuşmalar, 1951-1989 - Ziya Umur-Age.-S.77.

[2] Türk Mason Dergisi-Ekim 1954 Yıl 4-Sayı 16-Sayfa 802.

de Masonik ilişkilerini geliştiriyor; buradaki liberal oluşumları inceliyor ve 'Romalıların yükseliş ve çöküş nedenleri üzerine düşünceler' adlı yapıtını 1734 yılında kaleme alıyordu. 1748'de ise başyapıtı olan 'Kanunların Ruhu Üzerine' adlı yapıtını meydana getiriyordu. Kitap, hem büyük yankı uyandırıyor; hem de kilisenin şimşeklerini üzerine çekiyordu. Bu eser 1751 yılında yasak kitaplar listesine alınıyordu. Gerçi Montesquieu 1755 yılında ölüyordu. Ama ilke ve düşünceleri, kendisinden sonraki 'anti-mutlakıyetçi' filozofları derinden etkiliyordu.

"Montesquieu, mevkii ve şöhretiyle dinî meselelerdeki toleransıyla siyasî fikirleriyle Masonluğa çok hizmet edebilirdi. Bir taraftan saray ve hükümetçe sevilmeyişi, diğer taraftan 'homme d'action' (aksiyon eylem adamı) olmayışı, ondan beklenen hizmetleri ifa edememesine sebep olmuştu."[1]

Fransız İhtilâli'nin hazırlanmasında felsefî/düşünsel zemin oluşturan Mason düşünürlerinden biri de François Marie Aruet/Voltaire idi. Parisli bir noterin oğlu idi. Voltaire başlangıçta bir yandan M. Homais ve liberal burjuvazinin, diğer taraftan da mücadeleci gazeteciliğin öncüsü idi. 1726 yılında sürgün gittiği İngiltere'de Büyük Loca ile temas kuruyor; 1728 yılına kadar kaldığı bu ülkede fikirleri büyük değişime uğruyordu. Bu sürgün hayatı Voltaire'i reformcu bir çizgiye çekiyordu. Fakat onun hem yaşamı, hem de fikirleri ihtilâlcileri harekete geçiren en önemli odaklardan biri oluyordu. Tüm bu devrin Mason düşünürleri gibi o da mutlakıyet rejimine karşı çıkıyor; cumhuriyetçi olmasa bile, 'meşruti monarşiyi' tesis edecek fikirler taşıyordu. Ayrıca filozof; ateist olmasa bile dinsiz olarak tanınıyordu. Kiliseyi şiddetle eleştiriyor, siyasal ve hukuksal reformu savunuyordu.

"Şurada burada uçuşmaya devam eden bir kaç kıvılcım hiç bir şeyi ateşe veremedi. Ferdiyetçi ve ihtilâlci vaizleri -bu sefer adamakıllı-canlandır-

[1] Türk Mason Dergisi· Age.-Ekim 1954-Yıl 4, Sayı 16, Sayfa 802.

mak için Montesquieu ile Voltaire'in Londra'ya yolculuk yapmaları gerekecekti.

Montesquieu ile Voltaire İngiliz ülkesinden bizi şaşırtan bir tablo ile geri geldiler. Bunlar dinî tazyikleri en soğuk ve amansız şekli -idare şekli- altında teşkilatlanmış olan müsamahasız, aç gözlü, haris milleti değil de; dünyaya yurt sevgisi ve fazilet örnekleri vermeğe layık bilginler ve düşünürlerle dolu, hürriyetçi ve aydın -eski İtalya'daki Salente şehrini andıran- bir ülke görmüşlerdi."[1]

İngiltere -Büyük Loca- eğitiminden geçen bir başka aydınlanma düşünürü de Jean-Jacques Rousseau idi. 1712 yılında, Cenevre'de dünyaya gelen Rousseau, Protestan-Calvinist bir ailenin çocuğu idi. Annesiz büyüyor ve 10 yaşındayken babası tarafından da terkediliyordu.

"Rousseau'nun hayatını hep biliriz, hırsızlık yüzünden kovulmuş bir uşaktı. Onaltı yaşındayken otuz yaşında bir metrese kendini baktırdı. Bu kadın hem onunla, hem bahçıvanıyla yatıyordu."[2]

Rousseau zor bir çocukluk ve gençlik devresi yaşıyordu. Durum sürekli değişiyor, kimi zaman kaçmak zorunda kalıyor, bazan da Katolikliğe sığınıyordu, Çoğunlukla yaya olarak seyahat ediyordu.

1731 yılına kadar Paris'te kaldıktan sonra; daha önce kendisini korumuş olan Madam de Warrens'in yanına dönüyordu. 1738 yılında bu kadının gözünden düşüyordu.

"Sonradan filozof ve tarihçi M. de Mably'nin yanına öğretmen olarak girdi. Efendisinin şarap mahzenini soyup soğana çevirdi. Therese Levasseur adında bir hizmetçi kadını metres tuttu. Onunla birlikte Mme d'Epinay adında kendilerini koruyan başka bir kadının yanında yaşadı."[3]

Rousseau 1741'de tekrar Paris'e dönüyor, Akademi tarafından red-

---

[1] Fransız İhtilâli Tarihi-Pierre Gaxotte-Age.-S.38.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S.52.

[3] Pierre Gaxotte-Age.-S.52.

dedilince Venediğe gidiyor, 1744'de Therese Levasseur ile Paris'te yaşamaya başlıyordu. Bu kadından beş çocuğu oluyor ve beşini de kimsesiz çocuklar yurduna veriyordu. Bu arada bir opera yazan ünlü düşünür, arkadaşı Diderot'un teklifi üzerine Ansiklopedi'de müzik maddesi yazıyordu. Ayrıca 1750'de Dijon Akademisi'nde yaptığı bir konuşma ödüllendiriliyor; 1752'de bir opera daha yazıyor; 1753 yılında kaleme aldığı Narcisse adlı komedi kendisine büyük ün sağlıyordu. Ardından Cenevre'ye dönüyor; tekrar Cenevre vatandaşı ve Calvinci oluyordu. Burada yaptığı; insanlar arasındaki eşitsizliğin kaynağı ve temelleri üzerine konuşmasıyla 1755 yılında herkesi şaşırtıyordu.

Jean Jacques Rousseau'nun Cenevre ve Venedik ilişkileri onun 'Cenevre-Venedik Spekülatif Finans-Ticaret Oligarşisi' ile örtülü bağlantılarını ve bu bağlantıların derinliğini/gizemini ifade ediyordu.

"Karşısında aşağılaşmaktan, onun kötü huylarına hayranlık beslemekten bilmem nasıl marazi bir zevk duyan bütün yüksek sosyete tarafından sevildi, beğenildi, dalkavukluk gördü."[1]

Bir sene l'Ermitage'da kalan Rousseau, daha sonra yaşamını Mareşal Lüksemburg'un (Fransa Büyük Locası Genel Sekreteri) Montmorency malikanesinde geçirmeye başlıyordu. Burada 1758 yılında d'Almbert'e Mektup'u; 1761'de Julie ya da Yeni Heloise'yi; 1762'de de ünlü Sosyal Mukavele'yi (Toplumsal Sözleşme) kaleme alıyordu. Aynı yıl Emil adlı pedagojik eserini yayınlıyor ve bu kitap suçlanmasına yol açıyordu.

"Prens de Conti ona taşkın bir sevgi ile dolu mektuplar yazıyordu. Mme de Lüksemburg günün birinde ona şu mektubu gönderiyordu:

'Sizi bütün kalbimle seviyorum. M. de Lüksemburg da sizi kucaklıyor ve bütün kalbi ile seviyor.' Bir başka sefer aynı kadın ona şu mektubu yazmıştı.

'Benim ayaklarıma kapanmak size düşmez, asıl ben sizin ayaklarınıza ka-

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.62.

panmalıyım.'"[1]

Unutmamak gerekir ki;de Lüksemburg Masonik yapılanmanın Fransa'daki en tepe örgütü olan Büyük Loca'nın da başında bulunuyordu. Bu nedenle Rousseau, çok önemli bir koruma şemsiyesi altında yer alıyor, merkezî otoritenin kovuşturma ve baskılarından yakasını kurtarmayı biliyordu.

"Polisle başı derde girdi mi, bütün yüksek insanlar onun kaçışını kolaylaştırmak için koşup geliyordu."[2]

Rousseau 1763'de İsviçre'ye gidiyordu. 1766 yılında da İngiltere'ye geçiyordu. Burada uzun süre filozof Davit Hume ile birlikte çalışıyordu. Ünlü yazar/filozof İngiltere'de kaldığı sürece, laiklik ve liberalizm konusunda çeşitli gözlemlerde bulunuyor -İngiltere Büyük Locası ile kapsamlı ilişkiler tesis ediyor- ve bunlardan etkileniyordu. 1767 yılında Fransa'ya, 1770'de Paris'e dönüyordu. Bundan sonra daha çok kendisini sorgulayan ve anlatan 'bireyci' yapıtlar veriyor, Fransız İhtilâli'nden çok sonra; 1794 yılında yaşama gözlerini yumuyordu. Ne var ki; ihtilâlin kaderini iki yönden etkiliyordu. Öncelikle ihtilâlin en gözü pek ve diğerlerinden farklı konumdaki önderi Robespierre'e dolaysız bir esin kaynağı oluyordu. Bunun yanı sıra; 'İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi' onun etkisi altında kalınarak kaleme alınıyordu. Tıpkı bu bildirgeye zemin teşkil eden diğer daha önceki bildirgeler gibi... Ama; Montesquieu ve Voltaire gibi Rousseau da; İngiltere Büyük Locası'nın ABD'de de yaymış olduğu felsefî ve siyasî fikirleri Fransız kamuoyuna yansıtan ve onları 'mutlak monarşiye' karşı kanlı ayaklanmaya sevkeden düşüncenin 'aydınlanmacıları' arasında bulunuyordu. Rousseau'nun fikirleri diğerlerinden farklı olarak Robespierre üzerinden Babeuf'e yansıyor ve Babeuf'de 'Sosyalizmin ihtilâlci önderi' kimliğiyle belirginlik kazanıyordu.

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.53.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S.53.

Kaldı ki ihtilâli hazırlayan aydınların başında da bu iki Mason düşünür; Montesquieu ve Rousseau yer alıyordu. Teorilerini İngiliz kurumlarından esinlenerek sistemleştiren Montesquieu 1688-89 Devrimi'nden derin bir şekilde etkilenmiş bulunuyordu. Zira İngiliz Devrimi 'kuvvetler ayırımı esasını' getiriyor ve bu ilke, toplumsal özgürlüğün de temel unsurunu teşkil ediyordu. Bu ilkeyi Fransa'ya 'Esprit des Lois' adlı yapıtıyla Montesquieu sokuyor ve yayıyordu.

Jean-Jacques Rousseau ise Sosyal Mukavele adlı yapıtında 'insanların doğal yaşamında her türlü özgürlüğe sahip olduklarını' savunuyordu.

> "Fakat bir gün başlarında bir hükümet bulunması ihtiyacını duydular; toplandılar ve sosyal bir mukavele aktettiler. Bu mukavele mucibince herkes hürriyetinden ve tabii haklarından tam ve kâmil bir sûrette vazgeçti. Bu hakların ve hürriyetlerin mecmûu hakimiyeti husûle getirdi ve bu hakimiyet bütün mukaveleyi yapanlara teslim edildi."[1]

Rousseau'ya göre bu hakların ve özgürlüklerin toplamı; egemenliği meydana getiriyor; egemenlik, mukaveleyi yapan herkese paylaştırılıyordu. Bunun sonucunda da herkes toplumun arzu ve iradesine saygı gösterecek ve herkes bakımından özgürlük, bundan yararlanmak anlamına gelecekti.

Şurası muhakkak ki ihtilâli ve devrimi hazırlayan aydınlanmacı Mason düşünürler cumhuriyetçi değillerdi. Montesquieu İngiliz modeli bir 'meşruti monarşiyi' ön planda tutuyordu. Voltaire ıslahatçıydı. D'Argenson cumhuriyeti övüyor, cumhuriyette iyi ne varsa hükümdarlığa maletmek istiyordu.

Diderot, d'Holbach, Helvetius Kral'ı eleştiriyor; ama cumhuriyet tesis edilmesine karşı çıkıyorlardı.

Rousseau bir 'halk hakimiyeti' istiyordu. Küçük şehirler için cumhu-

---

[1] A.Aulard-Age.-C.I-S.XVI.

riyeti (Venedik Oligarşik Cumhuriyeti gibi) savunuyor; ama tüm Fransa için bunu düşünmüyordu.[1]

İhtilâlin ve devrimin hem müşaviri, hem de peygamberi konumunda bulunan Mably, hükümdarcı olduğunu açıkça ifade ve ilan ediyordu. Keza Turgo da hükümdarlığın ıslah edilmesini öneriyordu.

Ne var ki; 1789'da yaşayan ve olaylarda aktif rol oynayan Mason aydınlardan bir kısmı da farklı görüşler ortaya atıyordu. En büyük üne sahip bulunan ve sözü çok dinlenen Rahip Roynal her türlü fikirle oynuyordu. Condorcet, Fransa Cumhuriyeti'nin teorisyeni idi. Önceleri kralcı olan bu devrimci, daha sonra cumhuriyetin 'babası' sayılacaktı.

Mirabeau hükümdarcı idi. Sieyes cumhuriyet ilan edildikten sonra bile hükümdarlığı savunuyordu. Ceratti liberal hükümdarlık, yani meşruti monarşi istiyordu. D'Antaiques ve Kersaint cumhuriyetçiydiler.

1792'de Cumhuriyet'i kuran ve düzenleyen Robespierre, Saint-Just, Verginaud, Danton, Brissot, Collot, S'Herbois gibi (Convantion) Meclisi'nin en ünlü üyeleri ise başlangıçta kralcıydılar.

> "İnkılâptan evvel Fransız cumhuriyetçisinin numûnesi olmak üzere La Fayette zikrolunur. Şüphesiz Amerika inkılâbı onu cumhuriyetçileştirmişti ve La Fayette müphem bir sûrette, açıkça hiç bir şey söylemeden bir gün ve fakat pek ilerde Fransa'nın da Birleşik Amerika siyasî sisteminin kabulünü temin ediyordu."[2]

Buna karşılık ihtilâl sırasında krallığın hamiliğini yapan La Fayette, cumhuriyetin gecikmesine neden oluyordu..

Fransa Kralı XV. Louis vefat edince yerine XVI. Louis tahta çıkıyordu. Ne var ki; ölen Kral, genç Kral'a hiç de içaçıcı bir ülke bırakmıyordu.

---

[1] Jean Jacques Rousseau'nun Cenevre Oligarkları ve finans-ticaret oligarşisi ile ilişkilerine tekrar döneceğiz.-M. Çulcu.

[2] A. Aulard-Age.-C.I, S.15.

XIV. Louis zamanında ülkede Masonik örgütlenme zaten tamamlanmış bulunuyordu. Öyle ki... Fransa tahtı bile bu örgütlenmenin yörüngesinde yer alıyor, etki alanına girmiş gözüküyordu:

"20 Ekim 1745'te Büyük Loca'nın Kral'ın Maiyet Locası adı altında bir mahfil kurduğu; buna özellikle Kral'ın personeli arasındaki subayların girdiği; üyeleri içinde Kral'ın şahsına bağlı bir Papaz'ın da bulunduğu muhakkaktır."[1]

Kral'ın Mason olması şüphesiz Masonların Fransa yönetiminde ve Saray çevrelerinde yolunu açıyor, etkinliğini arttırıyordu. Nitekim XV. Louis'in Masonluğunu XVI. Louis'in tartışmalı Masonluğu izliyordu. Ancak onunki ne kadar tartışmalı olsa da; Kral'ın iki kardeşinin Masonluğu o denli kesinleşmiş ve kanıtlanmış bulunuyordu.

"Provance Kontu ile Artois Kontu'nun Mason oldukları muhakkaktır. Bu Masonluğun tamamen zafer kazandığı dönemdir."[2]

Bu sırada Masonluk, Fransa'nın tüm sosyal yapısına ve hücrelerine nüfûz etmiş bulunuyordu.

"Fransa'nın bütün büyük adları; Rohanlar, Polignaclar, Noaillesler, La Rochefouvouldlar, Bouillonlar, Segarlar... Hep Masondular."[3]

23 Eylül 1773 günü Büyük Loca ilk kez; ülkedeki tüm Masonların gizli olarak kullanacakları 'sır sözcüğü' kendisine bağlı bütün Localara bildiriyordu. Daha sonra bu 'sır sözcük' her altı ayda bir değiştirilmeye başlanıyordu. 21 Aralık 1773 günü küçük esnafın, hizmetçilerin, evlerde çeşitli hizmetlerde bulunan kimselerin Localarla artık 'Hizmetçi Kar-

---

[1] Tarihte ve Günümüzde Masonluk-Paul Naudon- Varlık yayınları- İst. 1978-S.77.

[2] Paul Naudon-Age.-S.77.

[3] Paul Naudon-Age. -S.77.

deş' olarak kabul edilmelerine karar veriliyordu. Keza tiyatrocular, komedyenler ve benzerleri de bu kararın kapsamı içine alınıyorlardı. Buna karşılık sanayide ustalık derecesine yükselmemiş olan işçiler Localardan çıkarılıyorlardı. Bunun nedeni ise daha önceki Büyük Üstad zamanında Localara olur olmaz kimselerin alınmış olmasıydı.

İlgili Localara da, kendilerini düzen ve disipline sokmaları için iki yıl süre veriliyordu. Bu arada Büyük Loca'nın masraflarının burada üye olan Masonlar tarafından ödenecek aidatlarla karşılanması kararlaştırılıyordu. Büyük Üstad'a 'azledilmezlik dokunulmazlığı' veriliyordu.

14 Ağustos 1774 günü Saint Germain semtinde 5 bin 400 Franga bir yer tutuluyordu. Burası bir kaç yıl önce memleketten çıkarılan Cizvitlere ait bir yerdi ve Büyük Loca buraya yerleşiyordu.[1]

İhtilâl sürecinde Masonik örgütlenme o denli yaygınlık ve derinlik kazanıyordu ki; ilk 'Kadın Locaları' yine bu dönemde kuruluyordu. Kadın Masonların Locaları da erkek Masonların Localarıyla birlikte 1740 yılında açılıyordu. Kadınlar Mason Localarını kurmak için izin almıyorlardı. Erkek Masonların toplantılarını ve konuşmalarını merak ediyor, bu merak sonucu onlar da kendi Localarını tesis ediyorlardı.

Başlangıçta, Kadın Locaları ve Kadın Masonlar hakkında bazı alçaltıcı kitaplar yazılıyor 'Saadet Tarikati' ve 'Bal Sineği Tarikati' gibi yakıştırmalar yapılarak Kadın Masonlarla dalga geçiliyordu. Ancak 1760'lara gelindiğinde kadınlar, sosyal yaşamda daha fazla yer alıyor, toplumda aktif duruma yükseliyorlardı. Aralarında bilgin vasfını kazanmış olan Madam Helvetius gibi saygın bilim kadınlarına da rastlanıyordu.

"Toplantılarını Auteil'de, Mme. Helvetius'un evinde yapan ve Voltaire'i de üyeliğe almış olan Dokuz Kızkardeş Locası; Fransa'nın şanını sınırların ötelerine yaymış bulunan ünlü aydınları bağrında toplamış bulunuyordu. Ünlü Amerikan fizikçi, filozof ve devlet adamlarından olup yurdu bağımsızlığa kavuşturan, sonra bir ittifak anlaşmasının esaslarını gö-

[1] Haydar Rifat-Age.-S.76, 77.

rüşmek üzere Fransa'ya gelmiş bulunan (Daha sonra Paris'teki ABD Elçisi) Benjamin Franklin de bu Loca'nın Üstad-ı Muhteremliğini yapmıştı."[1]

Bu kadınlar kendi aralarında Masonluk ilkelerine uyan toplantılar düzenliyorlardı. Nitekim 1774 yılında Büyük Loca, 'Evlatlık' denilen Locaların toplantılarını, muntazam mahfillerdeki görevlilerin yönetmeleri gerektiğini ileri sürüyor ve bu durum Masonik yeni oluşumları düzene sokmak ve onaylamak anlamına geliyordu.

Evlatlık Localarından günümüze pek bilgi ve belge kalmıyordu. Ünlü Contrat Social, Neuf Sceurs, Candeur adlı Localara bağlı beyaz Loca siciline kayıtlı birer Evlatlık Locası bulunuyordu.

"Kraliçe Marie Antoinette'in Sarayı 1781'de tamamen Mason idi. Prenses de Chartre ve Düşes de Lanbal hakkında aynı sözler söylenebilir."[2]

İhtilâl sürecinde en girilemeyecek yerlere girebilen ve her şart altında en ulaşılması mümkün olmayan gizli bilgilere ulaşabilen Kadın Masonlar, pek fazla ön planda görünmeseler bile son derece önemli roller oynuyorlardı. Ama bunların da ötesinde Masonlar, Fransız Ordusunu elegeçiriyor; bununla da yetinmiyor, Askerî Locaları tesis ederek silahlı kuvvetleri içerden yönlendirmeye başlıyorlardı.

Mason Askerler ve 'Masonik Ordu...'

• 1789 Fransız İhtilâli'nde hiç şüphe yok ki başrolü askerler oynuyordu. Bunun arka planında ise 'Masonik/Mafios Askerî yapılanma' bulunuyordu. İhtilâlin bu 'yaşamsal ayağını' teşkil eden 'Masonik Askerî Yapılanmayı' irdeler misiniz? Bu çerçevede önem kazanan 'Askerî Locaları' anlatır mısınız?

---

[1] Paul Naudon-Age.-s.77.

[2] Haydar Rifat-Age.-S.79.

Fransız İhtilâli'nde temel unsuru teşkil eden 'Masonik/Mafios-Askerî yapılanmayı' gerektiği gibi ortaya koyabilmek ve kavrayabilmek için herşeyden önce tarihsel zemine gözatmak yerinde olur. Unutmamak gerekir ki 'Masonik-Askerî yapılanmanın' kökenleri Fransız İhtilâli'nin çok öncelerine, tarihin derinliklerine dayanıyordu. (Bu konuya daha önce de kısmen temas edilmişti.)

Bilindiği gibi Masonlar 'Şahane Sanat' veya 'Tanrısal Sanat' olarak anılan mimarlık mesleği ile uğraşıyorlardı. 'İnşaat işlerinin' tüm kollarında çalışan Masonlar, 'geometri' başta olmak üzere geniş bir 'müsbet'/bilimsel altyapıya, temel bilgilere sahip bulunuyorlardı.

Özellikle Roma Ordusu, Orta ve Kuzey Avrupa'da faaliyet gösterip 'barbarların yaşam alanında' ilerlerken ve yeni fetihler yaparken; özellikle balta girmemiş ormanlarda büyük güçlüklerle karşılaşıyordu. Bunun yanı sıra elegeçirilen yerlerde derhal kalıcı yapılanmalara, yeni yerleşim birimleri tesis edilmesine gereksinim duyuyorlardı. Bu süreçte Roma Ordusu'nu oluşturan tüm birlikler, bünyelerinde ayrıca Masonlara (timlerine-takımlarına) da yer veriyorlardı. Bu Masonlar ayrı olarak örgütleniyor ve güçlü bir 'örgüt yapısı' meydana getiriyorlardı. Böylece ordu içinde Masonik birimler de oluşuyor; gördükleri yaşamsal işlev nedeniyle vazgeçilmez biçimde kalıcılık kazanıyorlardı. Buna bağlı olarak Masonlar Avrupa'ya -bir bakıma- ordu üzerinden yayılıyor ve örgütleniyorlardı.

Ancak yeni dönemde 'Askerî Localar' kavramı ve bunların oluşumu Fransa'ya Stuartçı İskoçya Masonluğu'nun bir uzantısı olarak İrlanda üzerinden geliyordu. Hatta, biraz daha ileri gidilecek olursa; kimilerine göre Masonluk Fransa'ya Askerî Locaların örgütlenmesi çerçevesinde yine bu kanaldan; İrlanda üzerinden giriyordu.

1649 yılında İngiltere'de I. Charles, kafası kesilerek öldürülüyordu. Bunun dul kalan karısı, IV. Henri ile Marie de Medici'nin kızı idi. Henriette de France, Fransa Kralı XIV. Louis tarafından ülkesine davet ediliyor ve Paris'teki Saint Germaine'de bulunan şatosuna sığınarak yerleş-

mesini öneriyordu. Henriette de France bu öneriyi kabul ediyordu.

Ancak İskoçya aristokratlarının büyük çoğunluğu onun yanında yer alıyordu. Nitekim onlar da Henriette de France ile birlikte Paris'e gelerek yerleşiyorlardı.

"Bunlar vakit geçirmeden Cromwel aleyhinde bir harekete giriştiler. Fakat kendi partilerine yabancı ya da düşman İngilizlerden korunmak için (...) onursal üyeleri oldukları Mason Locaları'nın arkasına gizlenerek çalıştılar."[1]

Aristokratlar, Kral aleyhindeki faaliyetlerini devam ettiriyorlardı. Ancak bu mücadeleyi gizli yürütüyor ve Masonik meslek sırrının arkasına gizliyorlardı. Bunlar İngiltere'deki yandaşlarıyla da aynı gizlilik ilkelerine bağlı kalarak haberleşiyorlardı. Nitekim oradakilerle anlaşarak Cromwel'i devirmek amacıyla bir komplo düzenliyorlardı.

2. Charles 1661 yılında tahta çıkmasına az bir süre kala Saint Germaine'de Royal İrlandais, daha sonra da Garde İrlandaises adlı iki alay kuruyordu. Bu alaylar da Stuartis eğilimler taşıyor; Stuartların kaderini paylaşıyordu. Bunun bir sonucu olarak İngiltere'de Limerick'te teslim olan kıtalar, Albay Williams Derrington'un komutası altında, 9 Ekim 1689 günü Brest'te karaya çıkıyordu. 1698'e kadar Fransız Ordusu'ndan bağımsız olarak Saint Germaine'de garnizon kuruyor, o tarihte de Fransız Ordusu'na katılıyordu.

"Bu İrlanda Muhafızları Alayının bir Mason Locası vardı."[2]

Fransız Maşrık-ı Âzâmı 13 Mart 1777 yılında resmen; İrlanda Muhafız Alayı'nın bünyesindeki bu Askerî Loca'nın, 25 Mart 1688 günü kurulmuş olduğunu açıklıyor, belgelere geçiriyordu. Bu Askerî Loca'nın başlangıçta adı ve 'alamet-i farikası' bulunmuyordu. Ancak belgelere göre 1752 yılından başlayarak 'Tam Eşitlik' (Parfaite Egalite) adını kul-

---

[1] Paul Naudon-Age. -S.60.

[2] Paul Naudon-Age. -S.60.

lanıyordu. Bu XVII. yüzyıl'da kayda geçen tek Askerî Loca – aynı zamanda Fransa'da ilk Mason Locası- idi. (Desaguliers, bu gelişmelerin ve oluşumların üzerine Hollanda'dan Fransa'ya geçiyor ve yoğun faaliyetlerde bulunarak yine bu zeminde Masonik örgütlenmeye derinlik ve yaygınlık kazandırıyordu.)

Şurası da muhakkak ki, Stuartçı İngilizler, Saint Germaine'de İrlanda ve İskoçya göçmenlerinden kurulan ikinci bir Alay'ın bünyesinde de birinciden ayrı olarak Askerî Loca kurmuş bulunuyorlardı.[1]

1717 yılında, İngiltere'de Büyük Londra Locası'nın kurulmasından sonra gerek İngiliz, gerekse İskoçya Masonluğu Fransa'da gelişmeye başlıyor, faaliyetler paralellik gösteriyordu. Bu durum Askerî Localara da yansıyor, bütünlük gösteriyordu. Ne var ki; normal koşullar altında İngiliz Masonluğu Fransa'da şüphe ile karşılandığı için, eskiden beri faaliyet gösteren İskoç Masonluğu daha rahat hareket edebiliyor; bu nedenle daha fazla gelişiyordu. Unutmamak gerekir ki İrlandalılar tarafından Saint-Germaine'de kurulan Muhafız Alayı'nın bünyesindeki Askerî Loca da daha sonra Fransız Ordusu'nun şemsiyesi ve yönetimi altına giriyordu. Böylece dolaylı olarak Askerî Loca Fransız Ordusu'nda faaliyet göstermeye başlıyordu.

Askerî Localar çerçevesinde Masonluk, Fransız Subayları ve askerleri tarafından hiç de yadırganmıyordu. Zira Masonluk zaten Haçlı Seferleri sırasında Mukaddes Topraklara giden Haçlı Orduları'nda görev alan ve Kutsal Topraklar'da kimi dışa kapalı örgütler kuran 'Şövalyelik kurumlarını' da kendi bünyesinde eritmiş bulunuyordu. Örneğin; Templierler, Rose-Croixler vs., gibi 'şövalyelik örgütleri' Masonik yapıya -çeşitli nedenlerle- katıldığı için, kimi dereceler bu örgütlerin adı ile anılıyordu. Rose Croix, St. Andre, Kadoş vs., gibi...

Dahası... Bu şövalyelik örgütlerinin ritüelleri de Masonik derecelerin

---

[1] Bu oluşumun bir başka cephesi olan Jakobitlik konusuna ilerde geniş olarak temas edeceğiz. –M. Çulcu.

ritüeli haline geliyordu. Bu açıdan bakıldığında Masonluk bir bakıma Haçlıların mirasçısı 'Şövalyelik Örgütü' konumunda bulunuyordu. Diğer taraftan Masonluğu bir Hıristiyan/Musevî dinsel örgüt –hatta tarîkat- olarak görmek de mümkündü. Masonluk bir 'sentez' teşkil ediyordu.

Nitekim bu tablo ve şövalyelik anlayışı Haçlı Orduları'nın önemli bir unsuru olarak seferlere katılmış olan Fransız asilleri ve subayları bakımından hiç de yabancı sayılmıyordu. Bu aşinalık sonucunda Askerî Localar Fransız Ordusu içinde yadırganmadığı gibi rahatça faaliyet gösteriyor ve hızla çoğalıyordu. Böylece Kardeşlik Kurumu bünyesinde toplanan askerlerin sayısı, günden güne artıyordu.

Fransa Ordusu bünyesinde kurulan Askerî Locaların en önemli özelliği, merkezî ve sabit bir Maşrıka bağlı olmamalarıydı. Bunlar mensubu oldukları birlik ile hareket ediyor; birlikle beraber, ilişkileri ve bağlılıkları da değişiklik gösteriyordu. Mason subayların büyük bir kısmı aristokrat sınıfından geliyordu. Görevliler ve yöneticiler çoğunlukla Mason subaylar oluyordu. İlk zamanlarda Mason askerler arasında subay adaylarına pek fazla rastlanmıyordu. Ancak ihtilâl sürecinde subay adayı Masonların sayısı durmadan artıyordu. Kıdemli subaylar ise bu gelişmeleri onaylamıyor, soğuk karşılıyorlardı.

Askerî Localar, çeşitli Mason subayların 'ana mahfillerinden' aldıkları 'kuruluş müsaadenâmesiyle'; arkadaşlarının arasından Masonluğa uygun olduğunu düşündüklerini seçiyorlardı. Yani Mason subaylar bir araya gelir gelmez, yeni Locayı kuruyorlardı. Bunlar, isim olarak da kurucuların mensup bulundukları 'ana mahfilin' adını kullanıyorlardı.

Büyük Loca, Askerî Locaları çoğaltmayı amaçlıyordu.

1773 yılında diğer genel Localar gibi, Askerî Localar da yenilenme sürecinden geçiriliyordu. Bunların yenilerinin tesis edilmesi büyük karışıklıklara yol açıyordu. Askerî Localar da yakınlarındaki Locaların; değerlerine, üyeliklerinin şeref ve onurlarına kefil olmalarını zorunlu tutuyorlardı.

Askerî Localar ile diğer Localar kimi zaman uzlaşmazlığa düşüyor, karşı karşıya geliyorlardı. Fakat bu duruma ender olarak rastlanıyor; taraflar genellikle uyum içinde bulunuyorlardı. Kaldı ki bazan Askerî Localar kendi dışlarında, sivil Loca tesis ediyor, diğer sivil Localarla birlikte faaliyetlerini sürdürüyorlardı.

Büyük Loca'nın kayıtlarına göre 1787 yılında Fransız Silahlı Kuvvetleri bünyesinde 69 adet Askerî Loca bulunuyordu. Bu sayı, Fransız Ordusu'ndaki her iki alayın bir Mason Locasına sahip bulunduğunu gösteriyordu. Masonik örgütlenme çerçevesinde meydana çıkan ortalamalara göre Fransız Ordusu'nda 1800 civarında Mason subay ve subay adayı bulunuyordu.[1]

Masonik örgütlenme bünyesinde şövalyelik olgusu her ne kadar -özellikle aristokrat- subaylara yabancı gelmiyor, sempati ile karşılanıyorsa da; adeta bir siyasî/felsefî tarikat konumundaki Masonik hiyerarşi ordu disiplini bakımından elbette ki sorun ve tehlike yaratıyordu..

> "Kral'ın kuzeni olan Dük d'Orleans, Farmasonların Üstad-ı Âzâmıydı. Orduda yirmibeş tane[2] Askerî Loca vardı. Bunlardaki erlerle subaylar bir 'Kardeşlik' havası içinde eşitliğe tapınıyorlardı. Toul'deki topçu kıtalarının 'Birlik' adlı Locası'nda Üstad-ı Muhterem bir çavuştu. Alay Marki d'Havrincourt ise Maşrık-ı Âzâm temsilcisiydi."[3]

Çavuş'un Loca'da Üstad-ı Muhterem olmasına karşın Marki'nin temsilci konumunda bulunması; dinsel tarikat yapılanmasından örneklemek gerekirse Çavuş'un Şeyh, Albay'ın ise Şeyh vekili durumunda bulunmasına benziyordu.

Ne ki asıl çelişki; Fransa'daki düzen ile Mason subayların ve bürokratların devlet anlayışlarının ve bu konudaki beklentilerinin taban tabana zıt bir görüntü ve içerik yansıtmasından kaynaklanıyordu. Masonik

---

[1] Haydar Rifat-Age.-S.82, 85, 84.

[2] Haydar Rifat 69 diyor.-MÇ.

[3] Pierre Gaxotte-Age.-S.55.

felsefe ve ideoloji; fikir ve vicdan özgürlüğü zemininde liberal bir siyasî düzen-cumhuriyet, demokrasi, meşruti monarşi vs.,- tesis etmeyi amaçlıyordu. Dolayısıyla Mason subaylar ve bürokratlar Masonik örgütlenme içinde mutlak monarşiye ve despotik rejimlere karşı mücadele etmeyi telkin ediyor, savunuyorlardı. Oysa o sırada, onları o görevde istihdam eden Kral -kendisi de Mason olsa bile- mutlakıyetçi ve müstebit bir konumda bulunuyordu. Üstelik onun bir de doğuştan talihsizliği bulunuyordu... Hanedan mensupları gibi o da Güzel Philippe'nin torunlarından biriydi. Bu nedenle 'İntikamcı Masonların' (Masonlaşmış Templierlerin) baş hedefi durumunda bulunuyordu. Dolayısıyla devlet mekanizması içinde yer alan Mason bürokratlar gibi Mason subaylar da 'Masonik eğitim gördükleri Kardeşlik Kurumu çatısı altında' mutlakıyet rejimini yıkıp yerine meşruti monarşiyi veya cumhuriyeti tesis etmek üzere 'kader birliği' ediyorlardı. Üstelik içine girilen süreçte İngiliz/Amerikan aydınları ve oralarda eğitilmiş Fransız aydınları tarafından altyapısı hazırlanan ihtilâl de günden güne patlamaya hazır bir saatli bomba gibi geri sayıyordu. Temel görevleri 'Kutsal Kraliyet rejimini' korumak ve yaşatmak olan Fransız subay ve askerleri ile yüksek dereceli bürokratların; özde, Masonik ve liberal (dolayısıyla Anlo-sakson) bir söylem olan 'Hürriyet, Kardeşlik, Eşitlik' sloganı etrafında toplanarak mutlakiyet rejimine karşı durması son derece ilginç ve çelişkili bir tablo oluşturuyordu. Ancak bu tabloyu pek de yadırgamamak gerekiyordu. Zira bu süreçte; yani 1780'li yıllarda, bizatihi Fransa Kralı XVI. Louis de Mason olmuş bulunuyordu.

> "Kraliçe Marie-Antoinette, kızkardeşinin kaygılarını şu sözlerle yatıştırıyordu: Herkes Mason. Böylece de ortada olup biten her şey biliniyor. Tehlike bunun neresinde?"[1]

Kaldı ki Kraliçe'nin kontrol altında tutulduğunu sandığı Mason Lo-

[1] Paul Naudon-Age.-S.78.

caları; 1773'deki yapılanmadan sonra, ihtilâlin ana fikrini oluşturan ve Masonluğun temel felsefesi olan 'Adalet ve Hakikat' in yüce ilkelerini topluma açıklamak, herkese duyurmak konusunda mutabakata varıyor; ittifakla karar alıyorlardı.

"Her biri bir ağızdan Müsavat, Eşitlik ve Hürriyet prensiplerini yaymaya koyuldu. Her biri imtiyazların ilgasını, insanların esaretten kurtarılmasını ve alemşümûl (küresel) Kardeşliğin teessüsünü istemeğe başladı."[1]

Askerî Localarda toplanmış bulunan 1800'den fazla Mason subay, özellikle Amerika'da verilen bağımsızlık savaşından büyük heyecan duyuyorlardı. Merkezî otorite karşısında bir yandan bağımsızlık kazanan; diğer taraftan da hürriyeti,adaleti ve kardeşliği tesis etmek için çarpışan Amerikalıların söylemleri, Fransa'da herkesi olduğu gibi, Mason subayları da coşturuyor ve kışkırtıyordu. Bu nedenle Mason subaylar arasında Marki de La Fayette (Marie Joseph Paul Yives Roch Gilbert Motier) ayrıcalıklı bir yer tutuyordu.

"Necker'in (Cenevreli oligark dostu) olduğu için Soylular Meclisi'ne alındı. (...) Yeni düşünceleri savunan bir Masondu."[2]

1757 yılında Paris'te doğan, 1771'de Krallık Siyah Atlı Birliği Şövalyesi' olan ve 1773'te, henüz onaltı yaşındayken Üsteğmenliğe terfi eden La Fayette, bir yıl sonra Ayen Dükü'nün kızı ile evleniyordu. Marki de La Fayette, Amerikan bağımsızlık savaşının 'yüksek dereceli Mason' ve Musevî lideri; Benjamin Franklin ile dostluk kuruyordu. Kral'ın yasaklamasına karşın 1777 yılında 'asîlere yardım etmek üzere' Amerika'ya gidiyor; isyancılar tarafından Tuğgeneralliğe yükseltiliyordu.

Fransızların, Amerika'nın bağımsızlık savaşı için bu denli heyecan duymalarının nedeni İngiltere'ye karşı beslenen kin ve garezin yanı sıra, müstebitleşen mutlakıyet rejimine gösterilen tepkiydi:

---

[1] Farmasonluk- Haydar Rifat-Age.-S.84.

[2] Büyük Larousse-Age.-C. 12, S.7317.

"Şüphesiz İngiliz kolonileri yalnız kendi istiklalleri için döğüşüyorlardı. Fakat teşkilatlarını cumhuriyete göre yapmak üzere bir Kral ile alakalarını kesiyor, artık Kral istemiyorlardı."[1]

Nitekim Thomas Peine'nin; Le Sens Comun başlıklı, ateşli makalesi Fransa'da derin bir yankı ve heyecan uyandırıyordu. Benjamin Franklin 1777 yılında yazdığı bir mektubunda Fransa'daki coşkuyu şöyle dile getiriyordu:

"Bütün Avrupa bizim tarafımızdadır. Hiç değilse bütün alkışlar ve bütün temenniler bizim içindir. Müstebit bir kuvvet altında yaşayanlar hürriyeti daha az sevmiyorlar. Onun için temennilerde bulunuyorlar ve Avrupa'da hürriyetlerini kazanmak ümitsizliğine düşüyorlar. Hürriyetlerine kavuşan bizim kolonilerimizin Anayasalarını aşk ve heyecanla okuyorlar. Bizim davamızın bütün insanlığın davası olduğu ve kendi hürriyetimiz için çarpışırken, Avrupa hürriyeti için de çarpıştığımız burada (Fransa'da) bütün ağızlarda dolaşan sözdür."[2]

Buradan da anlaşılacağı gibi İngiliz Liberalizmi'ni ifade eden meşrutî monarşi, aynı Masonik kanallardan ve fakat ABD'deki cumhuriyet süzgecinden geçerek Fransa'ya ihraç ediliyordu.

Fransız aydınlarının Amerikalı asilere duydukları hayranlık geçici bir heves değildi. Nitekim Fransız İhtilâlinde teşekkül eden kurumlardan, meydana gelen örgütlere kadar pek çok husus Amerikan İhtilâlinden yansıyordu. Bu durum kullanılan ihtilâl lügatçesinde bile gözleniyordu. Nihayet; Amerika'nın bağımsızlık bildirgesinde yer alan hususlar, İngiltere'nin meşrutî monarşisinden çok, Fransa'nın mutlakıyet rejimini hedef alan bir içerik taşıyordu. Nitekim Marki de La Fayette'i de son derece heyecanlandırarak Amerika'ya gitmeye yönelten en önemli etken bu beyannâme oluyordu:

---

[1] A. Aulard-Age.-C.I, S.35.

[2] A.Aulard-Age.-C.I, S.36; Dipnot-Franklin'in muhaberatı. Le boulaye tercümesi, C.III, S.365.

"Bu zat kalbinin askere çağrıldığını söylemiştir. Zadegân veya burjuva, münevver Fransızlardan çoğunun da kalbi askere çağrılmıştır."[1]

Bağımsızlık Bildirisi'nden önce yayınlanan 'Virginia Halkının Hukuk Bildirisi'; gelecekteki Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin adeta müsvettesini teşkil ediyor; bildirgenin içeriği subayların beyinlerine kazınıyordu. Bu bildiri Fransa'daki özgürlükçü heyecanı doruk noktasına çıkarıyordu. La Fayette bu duruma 'L'ere Americaine' adını veriyordu. Amerika'ya varır varmaz da Fransa'daki dostlarına şu satırları yazmaktan kaçınmıyordu.

"Ben daima bir kralın hiç değilse faydasız bir mevcudiyet olduğunu düşünmüştüm. Kral buradan daha renksiz bir çehre olarak görünüyor."[2]

1779'da Fransa'ya dönen La Fayette, büyük bir coşku ve sevgi ile karşılanıyordu. Bu coşku ve sevgi özellikle Mason Locaları tarafından kışkırtılıp tırmandırılıyor, geniş halk kitlelerine yayılıyordu. Benjamin Franklin'in ünlü 'Biraderi'; ülkesine döndükten sonra Amerikan bağımsızlık hareketine büyük bir katkıda bulunuyor, Fransa'nın 'resmen' desteğini sağlıyordu. O artık tam bir cumhuriyetçi gibi düşünüyor; Amerikan bağımsızlıkçıları/cumhuriyetçileri gibi davranıyordu. Ülkesinde sadece Amerikan üniformasıyla dolaşmakla kalmıyor; Kral'a da açıkça kafa tutuyordu.

"XVI. Louis'in askerî geçit resimlerinde; La Fayette Amerika üniformasını giriyordu. Bu üniformanın omuzdan takılan kılıç kayışına her zabitin istediği remzi (sembolü) resmettirmesi o zaman umûmî bir âdet gibi idi. Kral mevcut remzin ne olduğunu sorunca, taç üzerine dikilmiş bir hürriyet ağacı ile kırık bir hükümdar asası olduğunu anladı."[3]

---

[1] A.Aulard - Age.-C.I, S.37.

[2] A.Aulard-Age.-C.I, S.38; Dipnot-La Payette hatıratı, Bruxelles tab'ı, C.I S.405.

[3] A.Aulard -Age.-C.I, S.38; Dipnot-La Fayette hatıratı, Bruxelles tab'ı, C.2, s.405.

Bu davranış Marki de La Fayette'in Mason bir asker/şövalye olması nedeniyle daha bir anlam kazanıyordu. Çünkü o, bu davranış biçimiyle tüm Fransız Ordusu'na; özellikle de Ordu içinde faaliyet gösteren Askerî Localar'daki Biraderlerine önemli bir örnek teşkil ediyordu. Ne var ki gerçekte artık bir cumhuriyetçi olan La Fayyette, Fransa'da cumhuriyetin ilan edilmesine pek ihtimal vermediği için yine de kralcı gibi görünmeyi sürdürüyordu. Şüphe yok ki o ve diğer asker Masonlar, İngiltere'deki gibi bir meşruti monarşi tesis edilebileceğini düşünüyorlardı. Sonuç olarak Amerika'daki gelişmeler Fransa'daki oluşumları sanılanın da ötesinde, derinden etkileyip şekillendiriyordu. Bu cumhuriyetçi şekillenmede de Mason subaylar Askerî Locaların kendilerine biçtiği rolü hakkıyla oynuyor; korumakla yükümlü oldukları Kral'ı, zamanı gelince sırtından vurarak giyotine göndermekte hiç tereddüt etmiyorlardı.

'Köpek Sürüsü' ve Otorite'nin Çöküşü

XVI. Louis'in kraliyet tahtına oturduğu günlerde hala XV. Louis'in tesis ettiği müstebit otorite kendisini kitleler üzerinde hissettirmeye -ve yılgınlık/bıkkınlık yaratmaya- devam ediyordu. Günler geçtikçe çeşitli alanlarda gelişmeler hızlanıyor ve yeni Kral'ın otoritesi; merkezden, ülkenin en uç noktalarına kadar hızla eriyor ve çöküyordu. Otorite'nin çöküşü öncelikle felsefecilerin katıldığı yemekli toplantılarda gözlemleniyordu. En ciddi meselelerin önce hararetle tartışılıp sonra da hicvedildiği bu zengin ziyafetleri nifak, fesat ve entrikanın da değişmez ve kovuşturulamaz odakları haline geliyordu. Felsefecilerin ve seçkinlerin tüm ciddi ve gayrıciddi söylemleri, üzeri yıllarca örtülmüş bir husumetin derin izlerini taşıyordu. Kimi zaman yakıcı eleştiriler ve sert tepkiler; kimi zaman da zekice veya ahmakça seslendirilen hicivler mutlakıyet rejiminin ana unsuru olan merkezî otoriteyi yerle bir ediyordu. Kral ise adeta bir soytarı durumuna düşüyor; ahmak ve geri zekâlı bir özür-

lü gibi takdim ediliyordu. Böylece Kral'ın ve adamlarının bütün güvenilirliği halk nazarında erozyona uğruyor, yok oluyordu. Özellikle Locaların iç dayanışması çerçevesinde organize edilen toplu-sözlü hücumlar, tüccar Biraderlerin ve uluslararası 'spekülatif/manipülatif finans-ticaret oligarşisinin' parasal desteği ile şımaran 'seçkinlerin ihaneti'; merkezî otoritenin dayandığı sosyal zemini günden güne çürütüyordu. Hem moral, hem finans, hem de dinsel alanlar birer birer muhalefet tarafından elegeçiriliyordu. Kral adına bu alanları ve esasları korumak ve elde tutmakla yükümlü bulunan kolluk ve güvenlik mensupları ise kovuşturmakla görevli oldukları muhaliflerle aynı frekanstan konuşuyorlardı. Felsefî eleştiriler ve cıvık hicivler bir çekim alanı oluşturuyor; kolluk ve güvenlik görevlileri de bu çekim merkezine kapılmaktan kendilerini kurtaramıyorlardı.

> "Yazarlar ıslahatçılığı meslek edindiler, fakat yeni rollerini yaparlarken kendilerinden öncekilerin çevrelenmiş oldukları saygıdan, hayranlıktan faydalandılar. Herkesin beğenip aradığı davetliler salonların (Salonların tarihsel niteliği; amacı ve oluşumu ilerde anlatılacak. – M.Çulcu) kralı oldular. Her türlü tasavvurun üstünde dalkavuklukla karşılaştılar. İnce ve zarif aristokrasinin akıl hocası, sırdaşı haline geldiler."[1]

Kral'ın ve merkezî otoritenin yanında olması gereken asiller ile aristokratlar; kendi otoritelerini yıkmaya, haklarına tecavüz etmeye, şereflerine, haysiyetlerine, servetlerine, hatta hayatlarına saldıran 'liberal özgürlükçü' aydınlar ve onların güdümündeki kitlelere her türlü yardımı yapıyorlardı.

> "Nitekim Kont d'Artois ile Prens de Conti, de Chamfort'u beslemişler; o da buna karşılık milleti, asilleri yoketmeğe çağırmış, saray erkânını aptallar; asalet unvanı taşıyan kadınları da kahpeler diye vasıflandırmıştı."[2]

---

[1] Pierre Gaxotte-Age. -S.51.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S.53.

Aristokratlar, sadece Kral'ı değil, Tanrı'yı da aşağılamaktan geri kalmıyorlardı. Ünlü İngiliz yazar Horace Walpole; Fransız aristokratlarının ve seçkinlerinin işlerinin başından aşkın olduğunu belirtiyor; "Herşeyden önce Tanrı'yı ve Kral'ı alaşağı etmeleri gerekiyor. Kadın olsun, erkek olsun hepsi ve her biri bunları yıkmağa canla başla çalışıyorlar" diyordu. Üstelik bu seçkin ve aristokratların arasında yüksek bürokratlar; yargıçlar, memurlar, büyükelçiler, bakanlar da yer alıyordu. Bunlar cumhuriyet ve demokratik bir rejim amaçlıyor; bu nedenle mutlakıyetin ve Kral'ın kuyusunu kazıyorlardı. Bunlara yayıncılar, yazarlar ve özellikle de edebiyatçılar eşlik ediyordu. Sansür uygulanmak istese de uygulanamıyordu. Zira bu işi yapacak olan görevliler ya Mason ya da diğer muhalif odaklardan birine mensup bulunuyordu. Kaldı ki bu edebiyatçı düşünür ve diğer yazarları yine aynı kişiler; 'tüccar-bezirgan-banker-tefeci' takımı, yahut aristokratlar ve asiller finanse ediyor, destekliyor, koruyor, kışkırtıyor ve şımartıyorlardı.

"Filozoflar 'istibdat var' diye bağırıyorlardı. Asıl istibdat onların edebiyat üzerinde yaptıklarıydı."[1]

Tüm bu uygulamalar sonucunda Paris'te Kral'ın merkezî otoritesinin yanında adeta bir başka otorite merkezi oluşuyordu. Bu, 'filozofların alternatif otoritesi' idi. Sırtlarını Mason Localarına dayamış olan filozoflar, oluşturdukları cemiyetleri çekim merkezi olarak kullanıyor; halkı buralara çekerek, Kral'ın otoritesine karşı kışkırtıp yönlendiriyorlardı. Filozofların sözcülüğünü parlamenterler yapıyor; adliye ordusu ile Askerî Localar da adeta onların verecekleri emirleri bekliyorlardı.

Bu süreçte Fransa'da çok önemli bir dönüşüm ve devinim yaşanıyordu.

Filozoflar, mutlakıyet rejiminin merkezî otoritesinin karşısına bir 'kontra/karşı otorite' olarak 'kamuoyunun otoritesini' koyuyorlardı. Üs-

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.56,57.

telik 'kamuoyunun otoritesini', merkezî otoriteyi yıkmak için kullanmak amacıyla istismar ediyorlardı. Kral'ın Paris'te, tek merkezli bir otoritesi vardı. Ama kamuoyu otoritesi, bütün Fransa sathına yayılmış; binlerce, hatta onbinlerce parçaya bölünmüş durumdaydı.

"Yalnız Voltaire yirmi defa Cacouacları (Kakua-XVIII,Yüzyıl'da filozof ve ansiklopedistlere hasımlarının alay olsun diye taktıkları ad) 'başa geçmek' için bir 'çete', bir 'köpek sürüsü', bir 'sırdaşlar topluluğu' kurmağa teşvikle kalmamıştı. Duclos da 'iktidar sahibi hükmeder ama akıllı insanlar hükümeti idare eder' demişti. 'Maliye Bahisleri' adlı kitabında kamuoyuna bir kaç sayfa ayıran Necker bunun 'bütün zihinlerde hüküm sürdüğü', hükümdarların ona 'saygı gösterdikleri' ve 'tâbî oldukları' 'şehire, saraya ve kralların sarayına kadar her yerde onun kanunlarının geçtiği' gibi bir sonuca varmış; nihayet d'Alembert daha açık olarak 'kamuoyu dünyayı idare eder' ve 'filozoflar da kamuoyunu idare eder' demişti."[1]

Filozoflar kamuoyu olgusunu ön plana çıkarırken aslında kamuoyunu bir baskı unsuru -daha da açıkçası amaçları doğrultusunda bir araç- olarak kullanmayı planlıyorlardı. Bir başka ifadeyle Fransız Ordusu'nu şimdilik bir kenarda tutuyor; Meclisi kendileri markaja alıyor, Kral ve yandaşları ile kiliseyi kamuoyuna havale ediyorlardı. Kamuoyunun tepkisini -az çok- ne şekilde göstereceğini de önceden kestirebiliyorlardı. Unutmamak gerekir ki kamuoyu tepkisini elbette ki şu veya bu 'demokratik' yaklaşımla değil; kaba kuvvet kullanarak ortaya koyacaktı. Bu işi yapacak olanlar ise 'kamuoyu' adı veriler engin kalabalığın içinde oluşmuş bulunan yasadışı unsurlardı. Voltaire'in bahsettiği 'köpek sürüleri' ve 'çeteler' idi.

'Köpek sürüleri' ve 'çeteler', Askerî Localar, dilenciler ve aristokratlar, filozoflar ve Paris'in pis kokan balıkçı kadınları, asiller, 'Donsuzlar' ve Masonlar nasıl oluyordu da aynı zeminde, aynı cephede yer alarak

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.57,58.

'ihtilâlci ve devrimci' söylemleri paylaşabiliyorlardı. Ve nasıl oluyordu da kanlı bir ayaklanmada hep birlikte saf tutabiliyorlardı? Ve yine nasıl oluyordu da merkezî otoriteye karşı merkezden başlayacak muhalefet ve tepki, dalgalar halinde yerelin en uç noktalarına kadar yayılıyor, eyleme dönüşebiliyordu?

• ***İhtilâl'den önce Fransa'nın 'malî otoritesinin' çöktüğü gözlemleniyordu. Bu çöküş bir 'komplo' sonucu meydana geliyor ve komploda başrolü Cenevreli Oligark Maliyeci Necker oynuyordu. Bu olayı anlatır mısınız?***

Bu soruların yanıtını –diğer yan nedenlerle birlikte- Fransa'nın çökertilen 'malî yapısında' aramak gerekiyordu. Bir başka ifade ile; Fransa'da önce malî/finansal yapı/otorite, sonra da merkezî otorite yenik düşüyor, çöküyor ve iflas ediyordu...

Bu 'malî çöküş' elbette ki bir gün içinde, 'bugünden yarına' meydana gelen bir oluşum değildi. Ancak 'Masonik-Askerî-Mafios' cephenin 'merkezî otoriteye karşı' aynı anda eyleme geçmesine zemin hazırlayan olaylar da; ihtilâl arifesinde aynı sürece rastlıyordu. Bu rastlantıyı gerçekleştirerek ihtilâlin 'malî zeminini' ise; 'spekülatif/manipülatif finansticaret oligarşisinin' Fransız maliyesindeki adamı Cenevreli Oligark Jacques Necker tesis ediyordu.

Merkezî otoritenin siyasal iflasıyla sonuçlanan 'finansal çöküş' –komplosu- şöyle gerçekleştiriliyordu:

1737, 1738 ve 1739 yıllarında Fransa'nın en başarılı bütçeleri yapılıyor ve uygulanıyordu. Ödemeler günü gününe gerçekleştiriliyor, bazan bütçeler fazla veriyor; Kral XV. Louis ile Başbakan Fleury tasarruf konusunda örnek teşkil ediyorlardı. Ancak onların tasarruf anlayışı cimrilikle suçlanıyordu. Ayrıca Kral'ın metreslerinin devlete pahalıya maloldukları söylentileri yayılıyordu.

Ancak hazinenin en büyük giderlerini metresler değil; kıta Avrupa'sında ve denizlerde yapılan bitmez tükenmez savaşlar teşkil ediyordu.

Bu süreçte İngiltere ile husûmet ve rekabet içinde bulunan Fransa hem sömürgelerini savunmaya çalışıyor, hem de başta okyanuslar olmak üzere uluslararası ticaret güzergahlarının kontrolü için mücadele ediyordu. Bu mücadele ve savaşlar Fransa'ya çok pahalıya maloluyordu. Fakat; kazançlar ve amaçlar da o denli büyüktü ki, bu harcamaları kaçınılmaz kılıyordu. Ancak devlet maliyesi ciddi zaafiyetler gösteriyor, sarsıntılar geçiriyordu. Krizler tasarruf yapılarak atlatılmaya çalışılıyor; açıklar yine de kapatılamıyordu. Üstelik, devletin içine düştüğü malî sorunları yoluna koyabilecek ehliyet ve yetenekteki malî kadrolara da sahip bulunulmuyordu. Bunların uyguladıkları yöntem basitti: borç almak ve borçların faizlerini ödemek için yeni yapay kaynaklar bulmak:

> "XV. Louis öldüğü sırada Maliye denetçisi olan rahip Terray yirmide bir nispetinde alınan verginin ıslahına girişti ve bütün imtiyazlı mükellefleri dize getirmeye başladı."[1]

Ancak Kral'ın ölümünden sonra bu girişim de beklenen olumlu sonuçları vermekten uzak kalıyordu.

Kral XVI. Louis'in saltanatının ilk yıllarında Turgo, malî sorunlarla uğraşıyor; fakat ciddi bir varlık gösteremiyordu. Bu nedenle görevden alınıyor ve yerine Necker tayin ediliyordu. Bu atama; Fransa'nın malî yapısı bakımından 'yolun sonu' anlamına geliyordu. Zira Necker hem küresel finans oligarşisinin, hem de İngiltere'nin çıkarlarını, Fransa'nın çıkarlarından daha fazla gözetiyordu.

Jacques Necker, kimine göre İngiliz asıllıydı.[2]

Kimine göre ise Cermen kökenli bir Cenevreli idi.[3]

Büyük bir olasılıkla da Stuartlar zamanında Cenevre'ye göç etmiş

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.31.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S-31.

[3] Büyük Larousse-Age.-C.4, S.8576.

Protestan bir ailenin oğluydu.[1]

Herşeyden önce Protestan/Calvinist kökenden gelmesi; Katolik aleminin zirvesindeki şahsiyetler olan Kral ve Papa ile 'dinsel,bakımdan' 'zıtlık' içinde bulunduğunu ortaya koyuyordu. Kendisi de oligark bir aileye mensup bulunan Necker, Cenevre'de finans ve ticaret çevreleri ile içice bir yaşam sürüyor, 'bankerler/tefeciler-tüccarlar/bezirganlar tarafından 'gereği gibi' yetiştiriliyordu. 1732 yılında dünyaya gelen genç banker, 1750 yılında Fransa'ya giderek Paris'e yerleşiyordu. Ancak Fransa' da onu hızla zenginleştirerek, siyasî yapıda basamakları süratle tırmandıracak 'güçlü dostları' ve 'koruyucuları' bulunuyordu. Bu 'genç ve yetenekli' banker 1750 yılında geldiği Paris'te 15 yıl geçmeden 'en zenginler' arasına girebilecek kadar büyük bir servete sahip oluyordu. Bu serveti ise -bizde 'hava oyunları' denilen- 'hisse senedi ve tahvil piyasasında' spekülasyonlar ve manipülasyonlar yaparak elde ediyordu.

Örneğin; küçük bir 'spekülatörken' 1762 yılında Fransa ile İngiltere arasında yapılan barış görüşmeleri sırasında bazı yatırımlara girişiyordu. Ancak bu yatırımları yaparken barış görüşmelerine katılan bir memur kendisine 'çok özel ve gizli' bilgiler aktarıyordu. Necker aldığı bu 'özel bilgiler' doğrultusunda piyasadaki İngiliz hisse senetleriyle tahvillerini topluyordu. Büyük miktarda ele geçirdiği hisse senedi ve tahvilleri daha sonra büyük kazançlar sağlayarak tekrar piyasaya sürüyor ve yüklü meblağlar elde ediyordu. Necker bilahare bu serveti ile Kanada'nın Fransa'dan alacakları üzerine spekülasyon/manipülasyon yapıyor ve servetini bir kaç kat daha arttırıyordu.[2]

---

[1] Not-Necker'in Cenevre yıllarına dikkat etmek gerekir. Zira aynı dönemde aynı çevrede daha sonra Rusya'da Çarlık tacını başına geçirecek,olan Birinci Alexandr ile ona danışmanlık yapacak olan; önce İsviçre'nin siyasi yapısını sonra da Mora İsyanı'nı organize ederek Yunanistan'ın kurucusu olan Capo d'İsteria'nın bu kentte bulunduğu döneme rastlıyordu. - M. Çulcu.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S.31.

'Piyasa oyunları' sonucunda kazandığı paralar sayesinde Paris'in seçkinleri ve zenginleri arasına katılıyordu. Ancak girdiği yeni çevrede ağırlığı filozoflar/aydınlar oluşturuyordu. Necker elde ettiği servetle filozoflar arasında saygınlık ve etkinlik sağlıyordu. Bunu da; onlara para dağıtarak, koruyup kollayarak, himaye ederek sağlıyordu. Buna karşılık filozof ve aydınları 'yönlendirme' olanağı buluyordu. Böylece dikkatleri; sofrasında buluşturduğu yazar, aydın ve filozoflar üzerinde toplu-yor, servetinin 'karanlık kaynaklarını' ve uyguladığı 'kirli yöntemleri' örterek gözlerden gizliyordu.

Bu servet Jacques Necker'e ayrıca siyasal etkinlik de temin ediyordu. Zira aydın bir zengin kimliği sergiliyor, entelektüel çevrede sözü geçiyor; üstelik de Fransa'nın alacaklıları tarafından gizlice desteklenip pohpohlanıyor, yüceltiliyordu. Aslında o bir 'borsa spekülatörü' 'finans sihirbazı' ve 'olmayan şeyleri varmış gibi gösteren' bir 'göz boyamacı-dan' başka bir şey değildi. Ne var ki; şimdi Paris'in üzerinde erişilmez bir şöhrete, ışıltıya ve efsaneye sahip bulunuyordu...

Necker, finans piyasasında uyguladığı yöntemleri, siyaset alanında da sahneye koyuyordu. Görünürde son derece liberal bulduğu Turgot'-ya karşı çıkıyor; Colbert'e hayranlık duyuyordu. Böylece Kral XVI. Lo-uis'in güvenini kazanıyor, Maliye Genel Müdürlüğü'ne atanıyordu.

Necker aynı zamanda görünürde büyük bir 'hürriyetçi', 'bağımsızlık-çı' ve 'adaletçi' bir kimlik sergiliyordu. Nitekim bu 'kimliğin' gereği ola-rak da derhal ve elindeki bütün devlet olanaklarını seferber ederek Amerika'daki 'bağımsızlık hareketini' desteklemeye başlıyordu. Bu des-teği doğal olarak Fransa hazinesinden yaptığı finansal ödemelerle sağ-lıyordu. Ne var ki; halkı rahatsız etmemek ve tepki uyandırmamak için, yeni vergi koymak veya vergileri arttırmak yoluyla değil de, devleti hız-la ve son derece olumsuz koşullarla borçlandırmaya koyuluyordu. Nec-ker uyguladığı bu 'borçlandırma' yöntemiyle hem Fransız maliyesini çö-kertecek adımları atıyor, hem de kendisini o makama ve servete yük-seltmiş bulunan 'finans ve ticaret oligarşisine' büyük meblağlar kazan-

dırarak borçlarını ödüyordu.

"Parlak emisyon başarıları sağlamak için ödünç para verenlere kendileri bakımından kazançlı, fakat devlet için yıkıcı yatırımlar teklif etmekten çekinmedi. Bunlar çok çabuk itfa edilen ikramiyeli istikrazlar ve özellikle 8,9,10 faizli, ömür boyunca gelirler idi ki; yaş bahsi olmaksızın üç ve dört kişiye de devredilebiliyordu. O zaman Necker'in muamelelerinin ortaya koyduğu sonsuz kâr imkanlarını kullanmak gibi yeni bir bilim kolu türedi."[1]

Özellikle Cenevreli bankerler -ki bunlar çoğunlukla Sami kökenli idiler- büyük gelirler sağlıyorlardı. "Bunlar küçük ve gürbüz 'çocuk birlikleri' oluşturuyorlardı. Gelirlerini bunların üzerinden 70-80 yıllık güvencelere kavuşturacak mukaveleler yapıyorlardı. Ölüm tehlikesine karşı da borç tahvili bulunan çocukları sigorta ettiriyorlardı. Kimi babalar yüzde 5 faizle borç para alıyor, bu para ile Fransa'nın 'yaşam boyu' gelirli borç senetlerine yatırım yapıyor; böylece çocuklarının üzerinden yüzde 10 gelir elde ediyorlardı. Almış oldukları 14-15 yılda geri ödeniyor, çocukları ise bütün ömürleri boyunca yüzde 10 gelir sağlıyorlardı.

Bu sihirbaz banker Necker'in akıl almaz 'finans oyunlarından' -hokkabazlıklarından- sadece biri idi. O buna benzer daha bir çok 'numara' biliyor, gerçekleştirdiği uygulamalarla hem yandaşlarını ve finans oligarşisini ihya ediyor, hem de 'sahte bir cennet' yaratarak Fransa'nın hazinesini günden güne boşaltıyor, bataklığa sürüklüyordu.

Necker bu uygulamalarla 1777 yılında 24, 1778'de 48, 1779'da 69, 1780'de 36 ve 1781 yılında da 77 milyon borç temin ediyordu. Bunlara ek olarak 'uluslararası banker/bezirgan' çevrelerden de yüklü miktarda borç alıyordu:

"Languedoc 48, Bretanya 16, Provansa 8, Artois 3, Paris Belediyesi 10, Saint-Esoit Tarikatı 11, ruhban 16, Cenova şehri 6, vergi mültezimleri

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.31, 32.

ve idarecileri 20-30, Paye ve makam sahipleri 7 milyon verdiler ki; toplam olarak bu hiç bir yeni teminatın garanti etmediği yarım milyar tutarında para demekti."[1]

Bu denli borç batağına sürüklenmiş olan Fransa hazinesi artık; yeni borçlar arayarak eski borçlarının faizini ödemek durumunda kalıyordu.

Banker Necker tüm bu uygulamaları yaparken kaçınılmaz olarak muhalif ve düşman da kazanıyordu. Zira hem bürokrasi hem de Kral'ın yakın çevresinde; Necker'in ülkeyi çökertecek bir faaliyet içinde olduğunu gören devlet adamları seslerini yükseltiyorlardı. Zengin banker, çevresindeki muhalefet çemberinin giderek daraldığını ve 'foyasının meydana çıktığını' anlayınca hırçınlaşıyordu. Bu arada devleti ele geçirdiği için de tüm muhalifleri hakkında dosyalar hazırlamış bulunuyordu. Sıkışınca 'haklı olduğunu' kanıtlamak ve kabul ettirmek için; 'Kral'ın çevresindekilere bağlanan ödenekleri' halka açıklamakla tehdit ediyor; şantaj yapıyordu. Bunun üzerine Kral onu 19 Mayıs 1781 günü görevden uzaklaştırıyordu. O andan itibaren de 'manipülatör banker' yönetime karşı ağır saldırılarda ve eleştirilerde bulunuyor, yıkıcı bir muhalefet başlatıyordu.

Maliyeyi devralan Calonne'nin yeni kadrosu borçların ödenmesi ile ilgili iki seçenekle karşı karşıya bulunuyordu. Ya Necker'in borçlanma politikalarını devam ettirmek ve yeniden borçlanmak; ya da yeni kaynaklara, daha doğrusu yeni vergilere başvurmak... Yönetim ikinci seçeneği tercih ediyordu. Üstelik 'kökten bir değişim' amaçlanıyor; eski vergi sistemi alaşağı ediliyor, yeni bir vergi sistemi tesis edilmek üzere harekete geçiliyordu.

Calonne, Versailles'de 144 yüksek ve varlıklı şahısla bir toplantı düzenliyordu. Toplantıya katılanlar arasında Devlet Şûrası üyeleri, din adamları, büyük şehirlerin belediye başkanları, il temsilcileri, prensler, dükler, mareşaller, yargıçlar yer alıyordu. Bu toplantıda yeni bir vergi

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.32.

sistemi kurulması önerisi incelenerek tartışılıyordu. Yirmide bir oranındaki vergi kaldırılacak; bunun yerine herkesin ödeyeceği eşit bir arazi vergisi ihdas edilecekti. Yeni verginin kapsamına, ruhbanın alınması da isteniyordu. Vergi İl Meclisleri tarafından uygulanacaktı. Bu Meclislere ayrıca Kral'ın temsilcilerinin idari yetkilerinin bir çoğu da verilecekti.

Calonne ayrıcalık sahiplerinin samimiyetine ve özgürlükçü yaklaşımlarına sesleniyordu. O denli gaflet içinde bulunuyordu ki; özgürlükçü seçkinlerin ana amacının Kral'ı devirmek ve saltanatı ortadan kaldırmak olduğunu bile anlayıp kavrayamıyordu. Devlet bütçesi o kadar büyük bir açıkla karşı karşıya bulunuyordu ki; Calonne, bu açığı kapatmaktan başka bir şey düşünemiyor, gözünün önündeki diğer olumsuz gelişmeleri bile fark edemiyordu. Calonne'nin önerileri karşısında seçkinler doğal olarak geri çekilerek işi zora koşmaya başlıyorlardı:

> "En büyük fedakârlıklara hazır olduklarını söylemekle beraber daha başlangıçta, bu fedakârlıkları bilinmez bir tarihe bırakan bir takım meseleler ortaya attılar."[1]

Seçkinler devletin denetime açık bir muhasebe sistemi oluşturmasını istiyorlardı. Maliye Bakanı Necker'in hazırladığı bilançoyu öne sürüyor, kendilerinin de aldıkları ödeneklerin kesilmesini istiyor ve sonuç olarak da vergi reformunu gerçekleştirebilecek tek organın Üç Sınıf Meclisi olduğunu ileri sürüyorlardı.

Calonne görevi bırakıyor ve yerine muhalifler arasından Prienne tayin ediliyordu. Ancak o da aciz kalıyordu. Alınmak istenen önlemlerin hiç biri alınamıyor, eski vergiler bile toplanamıyordu. Sadece 'Üç Sınıf Meclisi'nin yakında toplantıya çağrılması ve İl Meclisleri'nin kurulması kararlaştırılıyordu. Olumlu hiç bir iş yapılamıyor; bütün bu müzakereler sırasında sadece Kral ve Kral'ın temsilcileri gözden düşürülmekle kalınıyordu:

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.66.

"Boyuna şikayetler, tezvirler, kavgalar yapıp hemen her yerde onları yıldırma işini başardılar. Güçlükler birbiri üstüne yığılırken otoritenin bütün zemberekleri de birer birer gevşiyordu."[1]

Tüm bu olumsuz gelişmeler bir yandan Necker'in, diğer taraftan da onun arkasında kümelenmiş bulunan kraliyet karşıtlarının işine yarıyor; amaçladıkları olumsuz zemini hazırlıyordu. Herkes Necker'in malî durumla ilgili verdiyi güvencelerle ve vaadettiği içi boş söylemlerle avunuyordu. Ancak devlet bütçesinin karşı karşıya bulunduğu çöküntü açıklanınca ortalık karışıyordu.

Paniğe kapılan halk, asıl nedenin Necker'in uyguladığı çılgınca borçlanma politikası olduğuna inanmak bile istemiyordu. Suçluların bulunması isteniyor, hırsızlardan ve hırsızlıklardan bahsediliyor, soygun rezaletleri kulaktan kulağa yayılıyor, ayyuka çıkıyordu. Diğer taraftan spekülatör ve finans oyunları da dillerde dolaşıyordu.

Buna karşılık bir de vergi oranları ve miktarları arttırılınca ortalık iyice karışıyordu. Tepkiler kontrolden çıkmaya bağlıyordu. Paris'te gözlemlenen kaynaşma, memleketin sathına ve derinliklerine nüfûz ediyor, dalga dalga tüm yerele yayılıyordu. Bu arada da Başbakan Brienne Adalet Bakanı'nın tavsiyesine uyarak yeni vergi sistemi ile ilgili Kral'ın buyruklarını, ilgili yerlere gönderiyordu.

Özellikle İl Meclisleri'nin kurulması, angaryanın kaldırılması yerine başka bir sistemin tesis edilmesi, buğday ticaretinin ve naklinin serbest bırakılması ile ilgili Kral buyrukları o denli büyük tepki görmüyordu. Fakat; yeni bir verginin ihdas edilmesi ile ilgili ilk buyruk yerine ulaşınca beklenmedik bir tepki patlak veriyordu:

"...muhasebe evraklarının ibrasını istediler; (...) prenslerin saraylarının masrafları aleyhinde bulundular; (...) son olarak da 'Ancak Millet Sınıflar Meclisi halinde toplandığı takdirdedir ki büyük yolsuzlukları önle-

[1] Pierre Gaxotte-Age.S.66,67.

mek için gerekli tedbirleri alabilir' dediler."[1]

Böylece alışılagelen gerginlikler ve hesaplaşmalar bir kat daha artarak tekrar yaşanıyor; olaylar birbirini izliyordu. Fermanlar, itiraznâmelerle karşılanıyor; Kral, fermanları uygulatmak için otoritesini kullanmak istiyor; Parlamento bu girişimi protesto ediyor, fermanların tescilinin hükümsüz olduğu kararını veriyordu. Bu kararı Krallık Meclisi bozuyor, Parlamento tekrar itiraznâme gönderiyor, Kral Parlamento'daki tahtına oturarak celsede hazır bulunuyor ve Parlamento Troyes şehrine sürgün ediliyordu. Bu karara karşı adlî mekanizma greve gidiyordu. Sonunda bir barış tesis ediliyordu. Ama çatışma, her iki tarafı da yaralıyordu. Parlamento Paris'e dönüyor, yirmide bir vergi tahsili tescil ediliyordu.

Böylece zaten çöküntü içinde bulunan devlet hazinesi, yeni kaynaktan yoksun kalıyordu. Bunun sonucunda; tasarruf tedbirleri devreye sokuluyor, aylıklar ve ödenekler düşürülüyor, bazı memuriyetler lağvediliyor, ordudaki subay sayısı azaltılıyordu. Bunun sonucunda merkezî otoriteyi savunan bürokrasi, merkezî otoritenin aleyhine dönüyordu. Muhaliflerin arasında artık Askerî Localarda örgütlenmiş bulunan subaylar, en başta yer alıyorlardı.

> "Borçlarını konsolide etmek için büyük bir borçlanma yapmak zorunda olan hükümet, tahvillerin muhtemel hamillerinin isteklerini kabul etmek zorunda kaldı."[2]

Buna karşılık adalet divanları pervasızlaşıyordu. Memleketin her tarafında Kral'a karşı başkaldırılar görülüyordu. Oysa adalet divanları bulundukları yerlerde Kral'ı temsil ediyorlardı. Hukuken de Kral'ın sözcülüğünü yapan taşradaki adalet divanları, yirmide bir vergisinin toplanmasını engelliyorlardı. Paristekiler ise sermaye sahiplerini korkutarak

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.67.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S.68.

devletin borçlanmasını baltalıyor; bunu yapanların başında ise Kral'ın kuzeni, Büyük Loca'nın üyesi Dük d'Orleans yer alıyordu. Kral, Orleans şatosuna çekilmesini emrediyor; en ateşli iki isyancıyı tevkif ettiriyordu. Paris Parlamentosu Krala karşı itiraznâme çıkarıyor; misilleme olarak da vergi denetçilerinin görevlerini yapmasını yasaklıyordu. Aslında parlamenterler gerçekleştirdikleri vergi kaçakçılıklarını gizlemek için bu uygulamayı sergiliyorlardı.

Görüldüğü gibi olaylar ve gelişmeler genellikle devletin hazinesi etrafında cereyan ediyordu. Bu da Cenevreli oligark Necker'in uyguladığı 'borçlanma' ve 'borcu borçla ödeme' politikalarının bir soncuydu. Ekonomik ve malî olumsuzluk durmadan adlî, siyasî, askerî ve ekonomik/sosyal pek çok yeni sorunun doğmasına yol açıyordu. Nitekim Adalet Bakanı Lamoignon kapsamlı bir 'adalet reformu' öneriyor, önerisi kabul de ediliyordu. Gerçekleşme aşamasında ise bu reform tasarısına krallığın eski dönemlerinde kurulmuş olan Kral Mahkemeleri'nin yeniden tesis edilmesi ile ilgili bir madde ilave ediliyordu.

> "Parlamento 3 Mayıs 1788'de toplanarak kendisine haber verilen tasarılara bütün imkanlarla karşı koyacağına and içti. Polisin iki üyeyi tevkif etmek için yaptığı teşebbüs, katiplerle yargıçların gerçek bir ayaklanmasına yol açtı. Buna ayak takımı da karışmaya başladı. İşe askeri de karıştırmak gerekti."[1]

Bu aşamada ortalık patlamaya hazır bir bomba durumuna geliyor; hükümet de buna karşı bazı önlemler alıyordu. İçişleri Bakanı Paris'teki cemiyetlerle okuma odalarını kapattırıyordu. Böylece muhalefet, kadrolardan ve sürekli toplandıkları yerlerden yoksun bırakılıyordu. Bazı tevkifler gerçekleştiriliyordu. Silahlı Kuvvetlere bağlı devriyeler ortalıkta daha fazla dolaşmaya başlıyorlardı. Ancak bu durumdan ayak takımı rahatsız oluyor, sokaklardaki topluluklar dağıtılıyordu. Alınan bütün bu önlemler; adlî reformun çeşitli maddeleri ve yeni vergi uygulamala-

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.70.

rı, merkezde olduğu gibi yerelde de gerginliğin tırmanmasına neden oluyor, bu tırmanış durmadan hızlanıyordu.

Sonuç olarak Kral Mahkemesi lağvediliyordu. Sınıflar Meclisi 1 Mayıs 1789 günü toplantıya çağrılıyor, 25 Ağustos'ta Başbakan istifa ediyor ve 26 Ağustos günü 'banker-siyasetçi' Necker tekrar işbaşına çağrılıyordu. 14 Eylül günü Adalet Bakanı çekiliyordu ve kendi çapında bir 'zafer kazanan' Parlamento, yeniden çalışmaya başlıyordu.

Ne var ki; ekonomik ve malî çöküntü artık dayanılmaz boyutlara ulaşmış bulunuyordu. Buna bir de doğal afetler ekleniyordu. 1787 ve 1788 yıllarında tahıl üretimi son derece düşük gerçekleşiyordu. Zira yoğun yağışlar sonucunda tarlalar sel suları altında kalıyor; ekilen tohumlar çürüyor, birçok yerde heyelan meydana geliyordu. Bağlar, çayırlar ve ağaçlar mahvoluyordu. 1788 yılında ürünün yarısı telef oluyordu. Felaket haberi üzerine bazı üretici ve tüccarlar 'istifçilik' yaparak ürünü saklıyor; bunun sonucunda haller boşalıyor, kıtlık dedikoduları ortalıkta dolaşıyor, bu da karaborsacılığı yaygınlaştırıyordu. Yolsuzluk ve ihtikâr büyük boyutlara ulaşıyor; açlık korkusu kitleler üzerinde panik etkisi yaratıyordu.

Gerçi Necker'in tekrar işbaşına gelmesi sermaye çevrelerinin ve onların öncülüğünde Parislilerin bir kısmının yüreğine su serpiyordu. Bu da merkezde, hükümete biraz nefes aldırıyordu. Fakat Cenevreli Bakan'ın sorunların üstesinden gelmesi bu kez mümkün olamıyordu. Necker, bütün diğer sorunları bir kenara itiyor ve sadece -finans sihirbazlıklarıyla- ekonomiyi çevirmeye uğraşıyordu.

...Ve Mafios Odaklar

• ***İhtilâlin en önemli özelliklerinden biri de; ihtilâli hazırlayanların 'Mafios unsurları' kullanmasıydı. Bu konuyu irdeler misiniz?***

Bu ortamda seçim yapılıyordu. Seçimler siyasî ortamın anarşiye dönüşmesine katkıda bulunuyor, zemini daha da elverişli bir duruma getiriyordu.

"Artık görevini yapamayan bir hükümdar; ilkesiz, itibarsız, iradesiz bir hükümet; verdiği örnekle her türlü aşırılıklara imkan yaratan, ideolojiler içinde kaybolmuş, ayaklanma halinde bir Meclis... Bu halin bir adı vardır ki; buna 'anarşi' derler. 1789 yılının o Haziran ayında hükümetin peşi sıra bütün Fransa yavaş yavaş anarşiye gömülmekteydi."[1]

Ülkede yağmacılar, suç çeteleri, haydutlar, caniler ve eşkıya kol geziyordu. Değirmenler kuşatılıyor, dükkanlar yağma ediliyor, araba konvoyları hücuma uğruyor, çarşı-pazar soyuluyordu. Mal-mülk ve can güvenliği kalmıyordu. Kaçakçılık durmadan yaygınlaşıyordu. Gümrük ve özellikle de tuz kaçakçılığı tırmanıyordu. Kaçak avcılık ve hayvan hırsızlığı sıradan işler, hatta 'masum meslekler' durumuna geliyordu. Gece olunca şehirlere hırsızlar, sokak serserileri, yağmacılar ve caniler egemen oluyordu. Bazı yerlerde yönetim tamamen bunların eline geçiyordu. Ruen şehrine dört gün boyunca ayak takımı ve Mafios suç örgütleri hükmediyordu. Güvenlik güçleri aciz kalıyor, zaptiyeler saklanıyor, bir kısmı da suç odaklarıyla işbirliği yaparak onlara katılıyordu. Muntazam birlikler ise Askerî Localarda örgütlenen Mason subaylar tarafından küçük birliklere bölünüyor ve farklı görev yerlerine dağıtılıyorlardı. Bu nedenle kıtalar güçlerini kaybediyor; korkuyor, bocalıyorlardı. Böylece Masonlar dolaylı olarak silahlı kuvvetleri devreden çıkarıyor, meydanın tamamen Mafios örgütlere ve suç organizasyonlarına kalmasını sağlıyorlardı. On yıl boyunca merkezî otoriteden verilen tavizler sonucunda ortada bürokrasi diye bir şey kalmıyordu. Hazinenin ödemelerini karşılayamayan maliye tamamen aciz kalıyor, bütün öfkelerin yöneldiği bir odak haline geliyordu. Merkezî otorite rüsûm ve vergileri toplayamaz duruma düşüyordu. Mükellef listeleri zorbalar tarafından yırtılıyor,

[1] Pierre Gaxotte-Age.- S.85.

defterler yok ediliyor, vergi iltizam kalemleri yakılıyor, memurlar dövülüyor, tahsildarlar kovalanıyordu. Altı hafta içince ülkenin malî yapısı tamamen 'yok' oluyordu.

Mafios yapılanma ve suç örgütlerinin tesis ettiği 'yasadışı düzen' Paris'i de ele geçirmiş bulunuyordu. Bir başka ifadeyle başkentte bir 'suç düzeni' tesis ediliyordu. Askerî Localara üye olan subaylar geri çekilmiş, başkentin güvenlik ve asayişini tamamen suç örgütlerine terk etmiş görünüyorlardı. Paris adeta suça batmıştı ve bu 'suç bataklığı' içten içe fokurdayıp duruyordu.

"Taine şunları anlatıyor: 'Tıpkı insan toplumunun henüz kurulmadığı yahut yok olduğu yerlerdeki gibi, başkentin çevresinde çeteler kuruldu. Mayıs'ın ilk haftalarında Villajuif yakınında beş-altı yüz serseriden meydana gelme bir çete vardı. Bunlar Bicetre'i zorlamak istiyorlar, Saint-Cloud'a yaklaşıyorlardı. Otuz, kırk, altmış fersah uzaktan Champagne'dan, Lorrain'den memleketin dolu afetine uğramış bütün bir çevresinden gelenler oluyordu. Bütün bunlar Paris'in etrafında dalgalanıp, bir lağıma dalar gibi içeriye dalıyorlardı. Bahtsızlar da şehirlerle beraberdi. Kimisi iş bulmaya, kimisi dilenmeye, kimisi de açlığın ve sokaktan yükselen söylentilerin zararlı etkileriyle serseriyane dolaşmaya geliyordu."[1]

Paris'e gelen aç ve sefil köylüler bir yandan hürriyetçiler, diğer yandan Mason Localarına mensup subaylar tarafından kışkırtılıyor; Mafios organizasyonlar tarafından da suç işlemek üzere yönlendirilerek örgütleniyorlardı. Kaldı ki bunların arasında; Hollanda'dan, Brabant'tan, Cenevre'den gelen siyasî sürgünler, otorite karşıtları, toplumsal bakımdan dışlananlar, başarılamamış ayaklanmaların kılıç artıkları da yer alıyordu. Kargaşa başlayınca bazı meczuplar, casuslar ve kışkırtıcı yabancı ajanlar (özellikle İngilizler) de Paris'e doluşuyorlardı. Herkes bunlarla dayanışma içine giriyor, onlara kucak açıyor, ellerinden geldiğince doyurup barındırıyorlardı. Bu asosyal ve anarşist tipler, Paris'in işsizleri,

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.86.

aylakları ve 'Mafiosisi' tarafından sevinçle karşılanıyor; sözü geçer adamlar olarak 'saygı görüyorlardı.'

Bütün kahvehaneler siyasî kulüp haline gelmiş bulunuyordu. Bütün kulüpler de fesat yuvasına dönüşmüştü.

Paris'in ortasında Louvre ile bulvarlar arasında adeta kışkırtma odakları, ihtilâl büroları ve Mafios suç merkezleri tesis edilmiş görünüyordu. Kral'ın en önde gelen düşmanları arasında ilk sırayı işgal eden Orleans hanedanına ait Palais Royal adeta bir batakhane izlenimi veriyordu. Tembellik, fuhuş ve kumar Palais Royal'i bir 'hareket üssü' gibi kullanıyor; bütün kışkırtıcı ve yıkıcı bildiriler, duvarları kaplayan broşürler ve afişler burada basılıp yayılıyordu. İnşası yeni tamamlanmış olan sütunlar arasında bir çok dehliz ve geçit bulunuyor, başkentin kural tanımaz işsiz güçsüzleri buralarda gizlenip barınıyorlardı. Lokantalar, mahzenler, batakhaneler, randevu evleri, pansiyon odaları; çoğunlukla 'racon kesen' 'caka satanlar', macera ve eğlence arayanlar, dalavereli işler çevirenler, suç işleyip kaçanlar bakımından burası bir çekim merkezi teşkil ediyordu. Ayrıca siyasî nutuklar atan hatipler de buralardan ayrılmıyorlardı. Zira kuklacılarla meyhaneciler ve meşrubatçıların hemen üzerinde Askerî Loca yer alıyor; Mason subaylar ile batakhâne müdavimleri, Mafiosi aynı ortamda omuz omuza yaşıyorlardı. Keza Masonların merkezi olan Olympos Cemiyeti de burada bulunuyordu. Dolayısıyla Masonlar, askerler ve Mafiosi Louvre'da 'sacayağını' tamamlıyorlardı. Aynı şekilde Sanatlar Salonu, Sömürgeciler Kulübü, Valois Kulübü gibi ihtilâlci fikir ve eylem kulüpleri de 'Baldırıçıplak Donsuzları' ve 'köpek sürülerini' kışkırtmak konusunda adeta birbirleriyle yarışıyorlardı.

"Sabahtan akşama kadar bu çevrede altı bin kişi kaynaşmaktaydı. Tehditler, söylevler, yalan haberler, hicivler, ateşli önergeler, adam öldürmeye kışkırtmalar buradan yayılıp yankılanıyordu. Olup bitenleri gözüyle gören birisi 'ihtiraslar zincirden boşanmıştı' diyordu. Deli gibi bağırıp çağıranlar duruma hakimdiler. Günün birinde sokak serserileri

arasında polisin bir ajanı bulunduğu anlaşılıyordu. Adam 'çalyaka' edilip, havuza daldırıldı. Kapıdan kapıya kovalandı. Aşırı şekilde dövüldü ve taş yağmuruna tutuldu. Ayaklar altına alınıp çiğnendi. Sonra yeniden suya atıldı. Tam beş saat herkes ona çullandı. Sonunda adam gözünün biri yuvasından fırlamış ve her yanı yara bere içinde olduğu halde, üstünden başından kanlar akarak ve acıdan çılgına dönüp çığlıklar koparak kaçtı gitti."[1]

24 Haziran günü Beauvais Piskoposu aynı şekilde yediği dayak nedeniyle komaya giriyordu.

Kısacası buraya ne kolluk kuvvetleri girebiliyor, ne de dinsel etkenler bir önem taşıyordu. Askerî Loca burada 'güvenlik içinde' toplanıyor, Olympos Cemiyeti'nde ise Masonlar, Kral ailesinden alınacak olan 'Templierlerin intikamını' rahatlıkla planlayabiliyorlardı.

Hükümet, ihtilâlin her an biraz daha yaklaşmakta ve patlamaya hazır duruma geldiğini göremiyordu. Bu nedenle gereken en küçük önlemleri bile almıyordu. Kaldı ki güvenlik güçleri içindeki 'Biraderler' de yaklaşan felaket ve fırtınayla ilgili hiç bir istihbarat vermiyor, belirtilerin üzerini örtüyor, yönetimin bu 'derin uykudan' uyanmaması için gereken her şeyi yapıyorlardı. Zaten bütün Paris Polis teşkilatı otuz memur, kırk sekiz komiser, yirmi araştırma memuru, bir kaç yüz dedektif, bin iki yüz kadar muhbir ve gözcüden oluşuyordu. 1788 yılında 600 kişilik muhafız kuvveti 'Birader Subaylar' tarafından terhis ediliyordu:

"Topu topu iki yüz jandarma, hafif süvari ve humbaracı ile Vincennes'de kışlada bulunan üç-dört yüz muhafız, iki de Fransız ve İsviçreli Muhafız alayı vardı."[2]

Kaldı ki Haziran ayının başından itibaren Fransız muhafızlar tamamen muhalif kanada geçmiş ve Baldırıçıplaklarla birlikte hareket etmeye başlamış bulunuyorlardı. Nitekim askerlerle astsubaylardan kurul-

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.86, 87.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S.87.

muş olan bir Alay Kulübü açıkça, kraliyet rejimine karşı faaliyet gösteriyor, çalışmaları yürütüyordu. Bu çerçevede orduda disiplin diye bir şey söz konusu değildi. Alay Kumandanı olan Albay, bağımsız hareket ediyor, bireysel otorite gösterisinde bulunuyordu. Bu nedenle kendisinden nefret ediliyordu. Dolayısıyla, Alay'daki askerler de istedikleri gibi davranıyorlardı. Bunlar askerî birlikten çok bir 'çete' veya iyi örgütlenmiş 'Mafios bir organizasyon' görünümü veriyorlardı. Kendi ahlak anlayışları doğrultusunda hareket ediyor, kendi hukuklarını uyguluyor, kabul ettiriyorlardı. Askerler her akşam fiyakalı bir şekilde Palais-Royal'e geliyor, içki içip sarhoş oluyor ve buradaki fahişelerle gönül eğlendiriyorlardı. Hiç bir emre kulak asmıyor, askerlik kurallarına uymuyor, disiplini yok sayıyorlardı. Zaten subayları da onların böyle hareket etmesini istiyordu. Zira disiplinsiz ve başıbozuk askerler her şeyden önce Kral'ın, devletin ve hükümetin otoritesini yerle bir ediyordu. Bu da Askerî Localar'daki Mason subayların yolunu açıyordu. Onlar, Kraliyet rejimine karşı mücadele ediyor ve Masonik İhtilâl'in bir an önce gerçekleşmesine, Masonik İntikam'ın bir an önce alınmasına gayret ediyorlardı. Bu nedenle askerleri birer 'otorite karşıtı' militan, askerî birlikleri ise birer 'Mafios suç organizasyonu' gibi hareket ettiriyorlardı. Bu durum, yapılmış olan planın tasarlanmış bir aşamasını teşkil ediyordu:

> "25 ve 26 Haziran'da ayaklanmalar başladı. Bir çok bölükler kendilerine verilen ödevleri yapmayı reddettiler. 30 Haziran'da onbir isyancı hapsedildiğinden Palais-Royal'de bir çok çete kuruldu. Hapishane üzerine yürüdü, kapıları kırıp isyancıları salıverdiler ve onlar şerefine bir şenlik tertiplendi."[1]

Bu sırada Kral ile Meclis karşı karşıya gelmiş; yönetimin bu iki organı arasında ipler kopmuş, köprüler atılmıştı. Versailles'de oturan Kral paralı askerlerine hala güveniyordu ve bu askerleri Meclis'e karşı kullanmak istiyordu. Buna karşılık Meclis, muhalifler ve 'otorite karşıtları';

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.87.

Paris'in 'suç odaklarına' ve 'zorba-haşere takımına' güveniyordu. Meclis Kral'dan paralı askerlerini çekmesini istiyordu. Kral büyük bir güven ve gururla bu talebi reddediyordu.

Bu aşamada devreye Paris Belediyesi giriyordu. Asî belediye heyeti bir Commüne (Komün) oluşturuyordu. Böylece Paris'in zorba-haşere takımı, başıbozuk askerleri, suç dünyası ve halk bir anda tepeden tırnağa silahlandırılıyordu. Mevcut birliklerin üzerindeki otoritesini yitirmiş olan hükümet gerçi yeni birlikler de sevkediyordu ama; korkuya kapılan siyasî otorite askerlere yine de 'ateş açmama' emri veriyordu. Böylece 'Mason filozoflar, Birader askerler ve suç odakları' hep birlikte yeni gelen askerleri iğfal ediyor, kendi saflarına çekmeyi ve katmayı başarıyorlardı.

Bütün bu oluşumlar; toplumsal yapı içindeki suç odaklarının ve suç organizasyonlarının siyasî amaca (stratejik ve devrimci) ulaşmak doğrultusunda ne denli kullanılması kolay ve etkin birer silah olduğunu ortaya koyuyordu. Bu çerçevede Paris'te üstlenmiş bulunan Askerî Localar'daki Mason subaylar önemli bir deneyim kazanıyordu. Bir anlamda Mason subaylar hem silahlı kuvvetleri, hem de yasadışı suç organizasyonlarını (yok ise kendileri çıkarıp örgütleyerek) yönlendirip kullanarak ayaklanmalar çıkarmak, mevcut otoriteleri sarsmak/yıkmak veya kendi siyasal/felsefî amaçları doğrultusunda oluşumlar meydana getirmek konusunda ileri bir adım atmış oluyorlardı. Oluşumun bir başka yönü de 'zorba-haşere' suç odaklarının -istenildiği zaman- propaganda unsurları tarafından 'kamuoyu' gibi takdim edilmesiydi. Böylece sistemden hoşnut olmayan silahlı gruplar seslerini herkesten fazla yükselterek dikkatleri üzerlerine çekiyor, sosyal eylemlere önderlik oluşturuyor, 'kamuoyunun sesi' gibi kabul edilerek 'Masonik-Mafios örtüşme' çerçevesinde 'karşı otorite/kontrotorite' ayağını örgütleyerek 'toplumun çıkarlarına da karşıt' olabilen herhangi bir eylemi uygulamaya koyabiliyorlardı. Ne var ki; bu eylemlerin 'fikirsel zemini' genellikle Mason Localarında belirleniyordu. Bu zemin ise vazgeçilmez ve kaçınılmaz bir

şekilde Anglo-Sakson/Anglo-Amerikan Liberal dünya görüşünün siyasal yapılanmalarını örgütlemeyi ilke ediniyordu.

Fransız İhtilâli'nin hazırlanması sürecinde 'Masonik –Mafios—Askerî üçlünün meydana getirdiği bu 'sacayağı'; Fransız İhtilâli'nin tetikleyeceği ve devamı anlamına gelen tüm benzer oluşumlarda -kurumlar isim değiştirse bile- belirleyici bir çekirdeği oluşturacaktı. Bu 'çekirdek' çevresinde gelişecek olan olaylar; kimi zaman 'suç ve devrim'; kimi zaman 'müstebit otoriteye başkaldırı'; kimi zaman 'halkın kendi kaderini tayin hakkı'; kimi 'uhreviyata karşı dünyevî düzen' 'insan hakları'; kimi de 'Cumhuriyet ve demokrasi' mücadelelerinin meşruiyet zırhı altında geliştirilip, sonuçlandırılacaktı.

Örgütsel yapılanmalar analiz edildiğinde; Masonik yapılanmanın 'düşünsel/felsefî' gerekçeler ve 'finansal/malî' olanaklar hazırlayarak seçilen hedefe karşı 'finans ve siyaset' odaklarını seferber ettikleri gözlemleniyordu. Paralel olarak veya bu harekete eklemlenerek; başlangıçta 'otoritenin' yanında saf tutan ve otoritenin emri altında görev yapan asker/polis yasal silahlı güçlerin 'düşünsel-finansal-siyasal' yönlendirme ve etkilerle saf değiştirmeleri sağlanıyor 'otoriteye' karşı 'kontrotorite/karşı otorite' ile işbirliği yapmaya başlıyorlardı. İşbirliği, kısa bir süre içinde 'kader birliğine' dönüşüyordu. Zira aynı süreçte 'Mafios-yasadışı güç odakları ve organizasyonlar' zaten karşı oldukları 'otoriteye' başkaldırmaya yöneliyor, Masonik merkezlerin 'koruması' altında merkezî otoriteye karşı bir 'koçbaşı gibi' kullanılıyorlardı. Bir başka ifade ile Masonik otoritenin şemsiyesi altında asker/polis silahlı güçlerle, yasadışı 'Mafios' güç odakları işbirliği/kaderbirliği ediyorlardı. Bu çerçevede 'öldürücü darbenin' başlangıç noktasında 'Masonik-Oligarşik odaklar'; hazırlanması sürecinde 'Masonik/silahlı yasal odaklar'; ve öldürücü darbenin vurulması aşamasında da 'koçbaşı' olarak kullanılan 'yasadışı/Mafios güç odakları/unsurları' belirleyici rol oynuyordu.

'İNTİKAM RİTÜELİ...'

(Banker, Borsa, Kaos... ve İhtilâl!...)

• Fransız İhtilâli'nin patlak verdiği ortamı yine bu yaklaşım çerçevesinde; yani 'Masonik-Mafios-Askerî' yapılanma zemininde irdeler misiniz? 'Masonik-Mafios-Askerî' sacayağının dayandığı oligarşik finansal tepkiler, olayları ne derece etkileyip yönlendiriyordu? Daha önce 'Masonik-Mafios-Askerî' işbirliği/sacayağı zemininde 'uluslararası spekülatif/manipülatif finans-ticaret oligarşisinin' bulunduğunu vurgulamıştınız. Bu oluşumun 'eylem sürecindeki' etkilerini irdeler misiniz?

Başlangıçta Meclis; Kral'ın askerlerinden rahatsızlık duyuyor ve bunların geri çekilmesini istiyordu. Kral ise askerlerini çekmiyor, otoritesini ve gururunu bu yoldan koruyabileceğini sanıyordu.

Ancak Paris'in içindeki gelişmeler Kral'ı yanıltıyordu. Belediye'nin oluşturduğu Comunne herkesi silahlandırıyor; Askerî Localar ordu üzerinde etkili oluyor? Mason subayların müdahalesiyle askerler Kral'a ve hükümete karşı harekete geçiyordu. Böylece disiplinsiz askerler ile 'zorba-haşere takımı' arasında 'eylembirliği' de sağlanmış oluyordu.

8 Temmuz'da ünlü Masonlardan Mirabeau'nun önerisi üzerine Meclis harekete geçerek Kral'a bir protesto mesajı gönderiyordu. 10 Temmuz günü Kral, Meclis'in tehdit altında olmadığını belirtiyor; kendisinin de kamu huzurunu korumaktan başka bir maksadı bulunmadığını bildiriyordu.

"Tehlike her saat büyüyordu. Yeni gelen alaylar da fesatçı ve ölçüsüz bir propaganda ile işlenmekteydiler. Kendileri de hürriyetçi olan subaylar her şeye göz yumuyorlardı."[1]

O zamana kadar el altından Mafios suç odaklarını kışkırtıp yönlendirerek merkezî otoriteye karşı örgütleyen 'Subay Biraderler' artık açıktan tavır almaktan çekinmiyorlardı. Bunlar; "Bir kuvvet darbesi hazırlanırsa biz yerimizden kımıldayamayız" diyerek zorba-haşere takımını cesaretlendiriyorlardı. Diğer taraftan da Kral'a bağlı kuvvetlere ve askerlere gözdağı veriyor; onların saf değiştirmelerini sağlıyorlardı. Buna rağmen Kral yine de boş durmuyor; otoriteyi tesis edeceğini düşündüğü devlet adamlarını devreye sokmaya çalışıyordu.

Kral işte bu aşamada Jacques Necker'in görevine son veriyordu. Bu karar ise adeta sonun başlangıcı oluyordu. Necker'in 1788 yılında ikinci kez işbaşına getirilmesi herkes tarafından olumlu karşılanmış; ona gösterilen ilgi bir süre için Kral'ın rahatlamasına yolaçmıştı. Gerçi Necker, eskiden ne yaptı ise yine onu yapacaktı. Finansal oyunlar oynayacak, bono ve tahviller çıkararak hazineyi borçlandırmayı sürdürecek, yüksek faiz ödeyerek spekülatif finans oyunları oynayanlara büyük paralar kazandıracaktı. Nitekim onun politikaları, uluslararası bağlantıları bulunan bankerleri yine heveslendiriyor; borsa acenteleri -işlerine yaradığı için-sistemin yürümesi amacıyla gelişmeleri sabırla ve sessizce izliyorlardı. Necker'i sarsmamak için açıktan muhalefet etmiyorlardı. İngiltere bağlantılı Cenevreli Oligark bankeri kendilerinden biri olarak görüyorlardı. Onun yönetimde bulunmasını bir güvence olarak benimsiyor, hatta kimi zaman Necker'i, Kral ile bir tutuyorlardı.

"Paris sokakları gün ve gece (Yaşasın Kral, Yaşasın Necker) sesleriyle çınladı."[2]

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.88.

[2] Marie Antoinette-Stefan Zweig- tercüme eden Rezzan Emin Yalman-A. Halit

Ne var ki 11 Temmuz günü Necker görevden uzaklaştırılıyordu. Bunun üzerine durum da değişiyordu. Böylece Kral borsalara -zar zor da olsa- akan faiz kaynağına bir darbe indirmiş oluyordu. O zaman 'uluslararası spekülatif/manipülatif finans-ticaret oligarşisinin' Kral'ı tutmayı sürdürmesi için artık hiç bir neden kalmıyordu, Necker'in azli bir bakıma beklenen ve belirlenmiş olan (G) gününün gelmesi anlamını taşıyordu.

Kral Necker'in yerine, daha bir yıl önce Okuma Odalarını ve Cemiyetleri kapatmış olan ve bir süre Paris şehriyle, sarayla ve polis ile ilgili dairenin başında bulunmuş olan Breteuil'i getiriyordu. Sonuç olarak tasarruf sahipleriyle maliyeciler Necker'in gidişi nedeniyle yönetime duydukları 'yapay güveni' de yitiriyorlardı. Necker'e körü körüne inanan ve sayıları üçyüz bini bulan Parisli tahvil sahipleri; birden bire ortalığı kaplayan 'devlet iflas etti' dedikodusuna kapılarak ne yapacaklarını şaşırıyorlardı. Necker'in görevden uzaklaşmasının, faiz ödemelerinin de duracağı anlamına geldiğini işiten bu tahvil sahipleri infiale kapılıyorlardı. Zaten yokluğun ve kıtlığın hüküm sürdüğü ortamda zar zor geçinen geniş kitleler sefalet ve yoksulluk kaygısına, karamsarlığına düşüyorlardı. Büyük spekülatörler manipülasyona girişerek işlemleri durduruyor; malî belirsizliği derinleştirerek patlama noktasına getiriyorlardı. Kimi küçük spekülatörlerle bankerler ise halk ile aynı karamsar duygulara kapılarak portföylerinde ne varsa yok pahasına satıyorlardı.

"Necker'in azli baruta ateş vermek gibi tesir etti."[1]

Daha önce bütün yatırımlarını olumlu beklentileri göz önünde tutarak finans piyasasına yapmış olan yatırımcılar bütün umutlarını finansal reforma, devlet tahvillerinin yükselmesine ve Meclis'in başarı sağlamasına bağlamış bulunuyorlardı. Fakat bunların gerçekleşebilmesi -onlara göre- sihirbaz bankerin işbaşında kalabilmesine bağlı idi. Oysa

---

Kitabevi-İst. 1944-S.92.

[1] Stefan Zweig-Age.-S.95.

şimdi; kazançlar hızla yok oluyor, malî felaketler birbirini izliyor, iş yerleri iflas ediyor, icra ve tasfiye işlemleri piyasanın durmasına yol açıyordu. Gıda maddeleri ortalıktan kayboluyor, fiyatlar dörde beşe katlanıyor; durumdan umudunu kesen muhafazakarlar en aşırı asîlere dönüşüyordu.

"Borsa acenteleri çarçabuk toplanarak ertesi gün Borsa'yı açmamayı kararlaştırdılar ve içlerinden birini de Meclisle irtibat kurmak için Versailles'e gönderdiler. Bankerler ise aileleri ve memurlarıyla birlikte sokağa döküldüler ve ihtilâlcilerin emrine para, bina, silah, yiyecek verdiler."[1]

Uluslararası; özellikle Cenevre-Venedik eksenli İngiltere ve Hollandalı finansörler hesabına çalışan bankerler ve manipülatörler işi o kadar ileri götürüyorlardı ki... Askerî Localar tarafından yönlendirilen asî askerler ile zorba-haşere takımını gizli-saklı olmaksızın açık ve aleni bir şekilde beslemeye başlıyorlardı. Delessert ve Prevoteau adlı bankerler bir asî taburun bakımını ve geçimini bir ay süre ile sağlayacak parayı hemen orada, herkesin gözü önünde kendilerine teslim ediyorlardı.

Bankerlerin bu denli fedakarca ve kışkırtarak yer aldıkları manzara hiç de iç açıcı bir görünüm yansıtmıyordu.

"Vukuat bir sel coşkunluğu ile ilerliyordu. Her geçen an krallık nüfûzunu biraz daha zayıflatıyordu. Yavaş yavaş herkes Kral'ın aleyhindeki tarafa geçiyordu. Zabitler, askerler, şehir erkânı, memurlar hepsi isyan halinde idi. Palais Royal'da Duc d'Orleans'ın riyaseti altında binlerce insan toplanıyor, bağırıyor, çağırıyordu."[2]

Bu sırada ortaya mavi, beyaz,kırmızı renkli bayraklar, flamalar çıkıyordu. Aynı renklerden oluşan kokartlar ortalığı kaplıyordu.

12 Temmuz günü Paris'te, tam anlamıyla anarşi hüküm sürüyordu. Piyasanın çöküşü, Borsa'nın kapanması ve fiyatların altüst olması olum-

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S. 89.

[2] Stefan Zweig-Age.-S.95.

suz etkilerini daha da derinleştiriyor; başıbozuk kalabalığı daha bir tahrik ederek azgınlaştırıyordu. Paris artık uçsuz bucaksız bir kargaşa ve anarşi denizini andırıyordu, her kafadan bir ses çıkıyor, herkes bağırıp çağırıyor, sövüyor, küfür ediyordu. Ortalık birbirini izleyen yalan haberlerle çalkalanıyor, kalabalıklar dalgalanıyordu. Olumsuz propaganda, kışkırtma ve yönlendirme, halkı iyice çileden çıkarıyordu. Çılgın bir kalabalık adeta dev bir girdap gibi durmadan dönüyor; Kral taraftarlarını ve kilise adamlarını yutuyordu.

Bu büyük anaforun içinde parasını kurtarmak için çırpınan küçük gelir sahipleriyle onları soymak için uğraşan sabıkalı zorba-haşere takımı beraberce yer alıyordu. Kimi yerde hürriyetçiler zafer alayları düzenliyordu. Göstericiler ellerinde Orleans Dükü'nün, Jacques Necker'in büstleri olduğu halde sokaklarda ve caddelerde yürüyorlardı. Yürüyüşçüler bir yandan içip sarhoş oluyor; diğer yandan da yağmalara girişiyor, yeri gelince insanları linç etmekten, öldürmekten kaçınmıyorlardı.

Prens de Lambesch'in Dragon Süvari Birliği, XV. Louis Meydanı'nda göstericilerin üzerine yürüyordu. Ancak asîler süvarilerin kafalarına taş ve tuğla atarak onları bir kaç kez püskürtüyorlardı. Prens, adamlarını alarak Kral'ın emrini uyguluyor; birliğini Saine nehrinin sol yakasına çekiyordu. Bu arada kışlalarından çıkan Fransız muhafızlar da Kral'a sadık kalan devriye kollarının üzerine ateş açıyorlardı.[1]

12 Temmuz'u 13 Temmuz'a bağlayan gece Fransa'nın başkentine; en kaba, acımasız ve ilkesiz suç grupları egemen oluyordu. Bunlar ne bulurlarsa aç kurtlar gibi yağmalıyor, soyuyor, gaspediyorlardı. Bütün şehir adeta soyuluyordu. İnsanlar her şeylerini yitiriyorlardı. Tüm bunlara karşılık Fransız Büyük Locası yine de duruma hakim bir pozisyonda bulunuyordu. Zira bu sırada azımsanmayacak bir güce ve etkinliğe sahip durumdaydı:

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S. 89.

"Büyük Fransız İhtilâli'ne takaddüm eden son günlerde Masonluk hesaba katılması lazım gelen bir kuvvet halini almıştı. Fikirlerin kaynaşmaya başladığı, cemiyetin yakın bir inkılaptan işaretler aldığı bir sırada Masonluk 650 atölyesi... meşhur mahfilleri... Franklin ve Voltaire gibi müntesipleriyle yeni hayatın esas hatlarından biri idi. (...)

Fransa'ya bir Anayasa vermek en mukaddes bir arzu idi. Bu itibar ile belli başlı Masonların yeri elbette yeni yeni ıslahat isteyenlerin arası idi."[1]

Bunlara, ordu içinde; her iki alaya bir mahfil olmak üzere faaliyette bulunan ve Fransız subaylarını Masonik öğreti ve ilkeler doğrultusunda eğiten 69 Askerî Loca dahil değildi. Dolayısıyla Masonlar doğrudan veya dolaylı olarak Paris'te ve Fransa genelinde cereyan eden tüm olaylarda rol alıyor, oluşum ve gelişmeleri yönlendiriyorlardı.

"Bu devir Büyük Maşrık Masonluğu'nun altın devridir... Mahfillerin adedi artmıştır; memleketin münevver güzidelerinden mürekkep olan azaları Mason atölyelerinden mütemadiyen dinledikleri fikirleri yayarlar. Tarikat yağ lekesi gibi genişler, halk tabakalarına girer, faydalarını tamim eder."[2]

12-13 Temmuz gecesi olaylar kontrolden çıkıp da ayak takımı Paris'te yasadışı otorite tesis etmeye başlayınca; Kral'a karşı tüm eylemleri başlatıp yönlendiren burjuvalar ve aydınlar bir kenara çekiliyorlardı. Bu arada ayak takımının estirdiği dehşet ve şiddeti karşılayan ikinci seçmenler Belediye Sarayı'nda toplanıyordu. Bunlar zorba-haşere takımını kontrol altına almak amacıyla bir 'şehir milisi' kurmaya çalışıyorlardı. Bu girişimi asilzâdeler de destekliyor, fiilen katılıyorlardı. Ne var ki; zorbalar ellerini onlardan daha çabuk tutuyor; Paris Polis Müdürlüğü'nü basarak buradaki silahlara el koyuyorlardı. Yeterince silahlanan çeteler, bu kez 'Force Hapishanesini' basıyor, buradaki mahkumları ve tutukluları salıveriyorlardı. Bunun sonucunda Paris sokakları tam anla-

---

[1] Haydar Rifat-Age.-S.86.

[2] Haydar Rifat-Age.-S.84.

mıyla yasadışı, asosyal, zorba-haşere, haydut ve canilerin denetimine geçiyordu. Bir başka ifadeyle sokaklarda çamur dalgalanıyordu.[1]

Şehre tamamen egemen olan zorbalar silah bulunan her yere saldırıyor, başta tüfek ve mızrak olmak üzere tepeden tırnağa silahlanıyorlardı. Bu denli silahlanan başıboş bir kalabalığın belirli hedeflere yönelmemesi ve kendilerini tehdit eden unsurları ortadan kaldırmak istememesi mümkün değildi.

Aralarında, muhafızlar da dahil toplumun her katmanından çeşitli unsurların yer aldığı ve ayak takımının bir çirkef gibi ortalığı kapladığı sırada 'Büyük Hedef', belirginlik kazanmaya başlıyordu. Bu hedef bir cezaevi olarak kullanılan Bastille Kalesiydi. 14 Temmuz sabahı gürûh, önce İnvalides'e saldırarak ele geçiriyordu. Daha sonra da Bastille'e yöneliyordu.

Bastille'i; İsviçrelilerden ve harp malûllerinden oluşan küçük birliği ile M. de Launay savunuyordu. Kale stratejik bir konumda bulunduğu için savunulması zor olmayacaktı. Fakat Kale Kumandanı M. de Launay da diğer subaylar gibi 'felsefe düşkünü' olduğu için; ayaklananlara karşı zaafiyet gösteriyordu. Onları silahlanmış suç örgütü olarak değil de, özgürlük uğruna mücadele eden asîler şeklinde değerlendiriyordu. M. de Launay Askerî Locadandı. Üstelik İsviçrelilerden oluşan birlik Cenevreli Necker'e daha yakın duruyor, Kral'a duyulan nefreti paylaşıyordu.

Kale Kumandanı, zorbalarla çatışmak yerine, görüşerek diyalog kuruyordu. Bu sırada güven vermek için topları geri çekip, mazgalları kapatıyor; Belediye'de kurulan Comunne'ün temsilcisine Kale'yi gezdiriyor, iki zorbayı kabul ederek onlarla yemek yiyordu. O sırada zorba-haşere takımı, burçların altında toplanıyor; kimi burçlara ateş açıyor, kimi de Kale'yi yakmaya çalışıyordu. Sonunda da iki eli baltalı zorba, asma köprünün zincirlerini kesmeyi başarıyordu. Köprü büyük bir gürül-

[1] Pierre-Gaxotte-Age.,S.89.

tü ile aşağı iniyordu. Dış avlu hemen işgal ediliyor, ardından binaların yağmalanmasına girişiliyordu. Buna paralel olarak da dört top ikinci kapıya yöneliyordu. Bu durum garnizondakileri korkutuyor, karşılık vermelerine neden oluyordu. Ancak savunma pek uzun sürmüyordu. Zira zorbaların arasında yer alan muhafızlara kumanda eden bir astsubay, hiç kimseye kötülük yapılmayacağı konusunda güvence veriyordu. Bunun üzerine M. de Launay teslim oluyordu.[1]

Her ne kadar güvence veren astsubay bu garantiyi askerlik şerefi üzerine yemin ederek pekiştiriyorsa da her şey sözde kalıyordu. Zira Launay derhal katlediliyor, cesedi sokaklarda sürükleniyordu. Daha sonra 'kasaplık yapmayı bilen' bir aşçı yamağı cesedin kafasını kesip bir mızrağa takıyordu. Mızrağın ucundaki kesik baş elden ele dolaştırılarak vahşice teşhir ediliyor; peşinden gelen gözü dönmüş zorba-haşere kitlesi 'köpekler gibi uluyarak' bağrışıyor, ortalığa korku ve dehşet saçıyorlardı. Bir yandan Launay'ın başı ortalıkta oradan oraya koşturulurken; diğer taraftan kumandanın yardımcısı da öldürülüyordu. Ayrıca bir teğmen katlediliyor, iki malûl asker asılıyordu. Bu arada bazılarının elleri, kolları kesiliyordu. Güruh yağmalar yaparak Belediye Sarayı'na yürüyordu. Burada Esnaf Kethüdası zorbaları karşılamak üzere dışarı çıkıyor; üç adım atmasına fırsat kalmadan da vurularak öldürülüyor, cesedi derhal parçalanıyordu.

Bastille'in düşmesi aslında, tahtın çökmesi ve Kral'ın otoritesinin tamamen yok olması anlamına geliyordu. Fakat Kral XVI. Louis bunu kavrayabilecek bir durumda değildi:

"...Paris'ten dörtnala atla gelen Duc de Liancourt Saray'a giriyor ve Kral ile konuşmak istediğini söylüyor. 'Kral uyuyor!' dedikleri zaman uyandırmaları için ısrar ediyor. Kral'ın odasına giriyor ve; 'Bastille zaptedildi. Hapishane Müdürü öldürüldü. Başını bir mızrağa taktılar, sokak sokak gezdirdiler' dediği zaman Kral korkak ve ürkek bir tavırla;

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.90

– Demek ki isyan var, diyor.

Bu felaket haberini getiren elçi acı bir hakikat olarak şu cevabı veriyor:

– Hayır haşmetmeab, isyan değil. Bu bir ihtilâl!.."[1]

Gerçekten de suç organizasyonlarının ve zorba-haşere takımının yağma ve haydutlukları şeklinde başlayan olaylar kısa zamanda şekil değiştiriyordu. Artık siyasal ve sınıfsal bir içerik kazanmaya başlıyordu. Bu durum yaşamı kökten değiştirecek bir ihtilâlin başladığını gösteriyordu. Kısacası; 'saltanatı yok etmeye karar vermiş olan Masonik felsefe ve finans odakları' başlangıçta Kral'a karşı aristokrat ve burjuvaları kullanıyor; sonra ikinci aşamada asker ve ayak takımını ileri sürüyor; en sonunda da ihtilâli kontrol altına alarak gerçek yüzleriyle ortaya çıkmaya başlıyorlardı.

Bastille'in düştüğü haberini alan Kral artık kendisinden ne istenirse vermeye başlıyordu. Breteuil'i azlediyor, yerine tekrar Necker'i tayin ediyordu. Belediye Sarayı'nı ziyaret ederek Comunne'e taviz veriyor; Kral'ı temsil eden beyaz kurdela yerine ihtilâlcilerin kırmızı, mavi, beyaz kokardını kabul ediyordu.

Bastille'in düşüşü giderek efsaneye dönüşüyordu. Gazeteciler ve yazarlar olayı yücelttikçe Meclis övgüler diziyor; olay Saray ve Kral tarafından meşrulaştırılıyordu. Bu durum Kral'ın feragati, krallığın temel ilkelerinden vazgeçtiği şeklinde yorumlanıyordu. Kraliyet otoritesinin bu şekilde yok sayılması ve yokedilmesi, halkın boşlukta ve güvencesiz kalmasına yol açıyordu.

Ülkede artık adalet ve yargıç yoktu, kanunlar geçerli değildi. Ordunun veya kolluk güçlerinin varlığından söz edilmiyordu.

"22 Temmuz'da Paris bölgesi Kral temsilcisi olan Bertier de Sauvigny'nin Compiegne'de yolu kesildi. Kendisine hakaretler yağdırıldıktan sonra Paris'e götürüldü. Ayak takımının hücumuna uğrayıp öldürüldü. Bir

---

[1] Stefan Zweig-Age.-S.95, 96.

asker, adamcağızın göğsünü yarıp kalbini yerinden kopardı. Bir başkası başını kesip bir deyneğin ucuna takarak dolaştırdı. Partier'in kayınbabası Devlet Şûrası üyesi, yetmiş dört yaşında bir ihtiyar olan Foulan, Fontainbleau yakınında ele geçirildi. Boynuna deve dikeninden bir halka geçirilmiş, ağzına saman doldurulmuş olduğu halde hapishaneye sürüklendi. Yolda onu yakalayanların elinden aldılar. Bir fener direğine astılar."[1]

Kargaşa sadece Paris ve büyük şehirlerle sınırlı kalmıyordu. Haydut korkusuyla silahlanan köylüler de ayaklanmaya katılıyor ve kargaşa bütün Fransa sathına yayılıyordu. Buna paralel olarak derebeylerin tüm ayrıcalıkları ellerinden alınıyordu. Seçkinlerin haklarının kısıtlanması, ayrıcalıklarının ellerinden alınması; sınıfsal bakımdan zıtlaşmalara yol açıyordu. La Fayette ortalığı yatıştırmaya ve gerginlikleri gidermeye çalışıyor veya o rolü oynuyordu. Mason bir asker olan La Fayette, arkasında Amerika'nın özgürlük savaşına katılmış olmanın şerefini taşıyordu. Ancak arabuluculuk girişimleri yine de beklenen sonucu vermiyordu. Buna karşılık hürriyetçiler/yurtseverler yine bir ayaklanma başlatarak Meclis'i ayaktakımının işgal etmesine ortam hazırlamak istiyordu. Nitekim, kabuğuna çekilmiş olan kulüpler hareketlenmeye ve kaynaşmaya başlıyordu. Bu kez amaç hükümetin Versailles'dan ayrılıp Paris'e gelmesini sağlamaktı. Kral hükümeti Palais Royal'in zorba baskısından uzak tutmak için Versailles'e almış olunuyordu. Ayak takımının Versailles'i basması ihtimaline karşı Kral, Eylül ayının ortasında Douai'de yerleşmiş bulunan Flander Alayı'nın Versailles'e gelmesini emrediyor ve birlik 23 Eylül günü buraya geliyordu. Saray mensupları, askerleri ihtilâlcilerden uzak tutmak için her istediklerini yapıyor, etrafında adeta pervane oluyorlardı. 2 Ekim günü bu askerlere büyük şölen veriliyor; şölene Kral ile Kraliçe de katılıyor ve büyük sevgi görüyorlardı. Ancak Locaların kontrolü altında bulunan gazeteler ve kulüplerden talimat

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.92.

alan hatipler Parislileri ayaklandırmak için bu şöleni istismar ediyorlardı. Nasıl yenilip içildiğini ve eğlenildiğini ballandırarak anlatıyor, Parislileri tahrik ediyorlardı. Bu sırada da depolar ve kilerler yağmalandığı için yokluk ve kıtlık son sınırına ulaşmış bulunuyordu. Bu arada Dük d'Orleans da -ki sonra İngiltere'ye kaçacaktı- kesenin ağzını açıyor, ortalığa paralar saçıyordu. Kaynağı belli olmayan para su gibi akıyor, yoksul ve saldırgan kitleyi aynı hedefe yöneltmek için bu para hayasızca kullanılıyordu.

Buna paralel olarak Paris'te gerçekleştirilen yağmalar, başkentin iaşesini zorlaştırıyordu. Kıtlık ve yokluk dayanılmaz bir hal alıyordu.

Nihayet, kışkırtma, yönlendirme ve teşvikler amaçlanan sonucu doğuruyordu. 5 Ekim günü ortalık yeniden karışıyor, beklenen ayaklanma patlak veriyordu.

Önce aç kalan kadınlar toplanarak Versailles'a yürüyor, Saray'ın kapısına dayanarak Kral'dan ekmek istiyorlardı. Bu kadınların arasında yüzünü gözünü boyayarak kadın kılığına girmiş olan erkekler de yer alıyordu. İkinci bir kolu ise ulusal muhafızlar, yani askerler teşkil ediyordu. Unutmamak gerekir ki; Askerî Localara üye olan Mason subaylar ordu ile Paris'in yeraltı dünyasını irtibatlandırmış, hatta Saray'a karşı bütünleştirmiş bulunuyorlardı. Nitekim Ulusal Muhafızların kumandasını elinde tutan La Fayette de 'Birader Subaylar'ın önde gelenleri arasında, hatta ilk sırada yer alıyordu. Biraz şaşkın ve fakat omuzlara alınmaktan son derece mutlu olan La Fayette'nin kumandası altındaki askerler de Versailles'ın yoluna düşüyordu. Bir tarafta balıkçı, sebzeci, aç ve sefil kadınlar ile onların kılığına bürünerek aralarına karışan zorba-haşereler... Diğer yanda yerli yersiz La Fayette'i omuzlara alarak ilerleyen askerler tuhaf bir kalabalık teşkil ediyordu. Bunların arkasından da; Paris'in batakhanelerinden, dehlizlerinden ve harabelerinden boşanan; çoğunluğu hırsız, katil, yağmacı, haydut ve eşkıyadan oluşan korkunç bir güruh geliyordu.

"Paris'ten hareket edenler şiddetli yağmur altında Versailles'e doğru yol alırken Breteuil'in yerine tayin edilen Kont de Saint Priest, asîlere karşı kuvvet kullanmayı öneriyor; Kral da bu öneriyi kabul ediyordu. Fakat Necker buna karşı çıkıyor; 'Acele hiç bir tehlike yok. Saint Priest'in tedbirleri işi doğruca sivil savaşa götürür. Tek akıllıca iş olayların ne biçime gireceğini görmek için beklemektir' diyerek ortalığı yatıştırıyordu. Kral şiddet kullanmaktan vazgeçiyor, Saray'ın demir kapılarını kapattırıyordu. Önlem olarak şatonun önüne Flander Birliği ile muhafızları sıra halinde dizdiriyordu. Üstelik onlara kurşun da dağıtılmıyordu."[1]

Bu sırada askerlerden, canilerden, hırsızlardan ve Paris'in her türlü mesleğini icra eden kadınlarından oluşan kafilenin öncüleri yarı bellerine kadar bulanmış oldukları çamurlara bata çıka Versailles'e ulaşıyordu. Kadınlar önce Meclis'e saldırıyor, salonu işgal ediyor; sözde ıslanan giysilerinin eteklerini kurutmak için çıkarıyor, o vaziyette temsilcilerin arasına karışıyorlardı. Parlamenterleri bazan itip kakıyor, bazan ağıza alınmaz sözlerle aşağılıyor, küfür ve hakaret ediyor, bazan da şehvetle sarılıyorlardı. Olayları yaşayarak görenler daha sonra 'utanmazca, sahneler oldu' diyerek cereyan eden olayları özetleyeceklerdi. Kadınların bir kısmı da o sırada Versailles Sarayı'na yürüyordu. Burada muhafızlarla karşılaşıyor, kordonu yarmaya çalışıyor, fakat ilk anda bunu başaramıyorlardı.

"Gece oluncaya kadar orada kaldılar. Bağırdılar, şarkı söylediler, kendilerini peşkeş çektiler. Subayları tehdit edip askerleri pohpohladılar. Bölükleri dağıttılar. Para verdiler, vaatlerde bulundular."[2]

Sanki Paris'in bütün fahişeleri Versailles'in önünde toplanmış gibiydiler. Bunlar askerleri baştan çıkarıyor; muhafızlar görev yerlerini terkederek bastıran sis ve gecenin karanlığı içinde ortadan kayboluyorlardı. Böylece direnç giderek kırılıyor, ortalık zorbalara kalıyordu.

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.99.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S.99.

Temsilcilerin ısrarlı telkinleri sonucunda Kral; Haklar Bildirisi ile zaten karara bağlanmış olan Anayasa'yı kabul etmek zorunda kalıyordu. Paris Ordusu gece yarısı Versailles'a geliyor, La Fayette Saray'a gidiyor, Kral'a sadakatini bildiriyordu. Seray'ın korumasını La Fayette'in emrindeki askerler üstleniyordu. Herkes bir köşeye kıvrılarak uyuyor, gece sessizlik içinde geçiyordu. Fakat güneş doğar doğmaz trampet sesleriyle uyanan zorba-haşere topluluğu her zamankinden daha büyük bir kızgınlıkla Saray'a yürüyor; geçitleri açık, boş ve savunmasız buluyorlardı. Bir anda Saray'ın avlularına doluşup işgal ediyorlardı. Kapıları kırıyor her yere giriyor ve Saray'ı işgal ediyorlardı. Böylece zorbalar Kraliçe'nin dairesinin kapısına kadar geliyorlardı. Kraliçe gizli bir geçitten kaçıyor, Kral'ın dairesine sığınıyordu. Bu arada Paris'in sebzeci ve balıkçı kadınlarıyla fahişeler, karşılaştıkları bazı muhafızları öldürüyor, çamurların içinde sürüklüyorlardı. Parçalanan cesetler ayaklar altında çiğneniyordu. Erkekler yerden topladıkları kanları vücutlarının orasına burasına ve yüzlerine gözlerine sürüyorlardı. Bu sırada dilenciler ve fahişeler; "Kraliçe'nin yüreği bize lazım! Kafasını keseceğiz, yüreğini sökeceğiz, ciğerini kebap yapacağız. Bağırsaklarını alıp kurdela yapacağız. İş tamam olacak" diye bağırıyor, korku salıyorlardı.

Ulusal muhafızlar her şeye karşın Saray'ın salonlarını boşaltmayı ve binayı kontrol altına almayı başarıyorlardı. Ne var ki; zorba-haşere takımı avluları ve bahçeyi dolduruyordu. Bunlar, ayaklanmanın ana nedenini de ifade edecek şekilde şu slogan atıyorlardı:

"Kral Paris'e gelsin!.."[1]

Bu talep durmadan kabaran bir mayalanma gibi sefil toplumu harekete geçiriyor, tehditkar sesler durmadan yükseliyordu. Buna karşı durmak mümkün olamıyordu. Kaldı ki Kral o sırada, Askerî Locaların denetiminde ve cemiyetlerle/kulüplerle içice olan Ulusal Muhafızların elinde bulunuyordu. Nihayet Kral, felaketin daha da büyüyerek kendi-

[1] Pierre Gaxotte-Age. S.101.

sini de içine çekmesinden endişe ediyor, toplumun talebini yerine getiriyordu:

> "Derken çirkin, gülünç bir alay yürüyüşe geçti. Önde zafer alametleri olarak muhafızların kanlı kafaları vardı. Arkadan bir sürü kadın, haydut ve asker geliyordu. Hepsi sarhoştu. Üstleri başları perişandı. Bağırıp çağırıyorlar, en hayasızca sözleri söylüyorlar, en çirkin hareketleri yapıyorlardı."[1]

Bu kalabalık aynı zamanda Büyük Fransız İhtilâli'nin 'sosyal/siyasal' kimyasını da gözler önüne seriyordu. Henüz ortalıkta, felsefî bir tabanı bulunan bilinçli ve gerçek ihtilâlciler pek görünmüyordu. 'Spekülatif finans-ticaret oligarşisinin' adamları ve paraları ile kışkırtılmış olan; sadece Kral'ı değil, her türlü otoriteyi ortadan kaldırarak kendi zorba otoritelerini tesis etmeyi amaçlayan 'Mafios unsurlar' ile yasadışı odaklar... Görevleri yasal düzeni ve o düzenin hiyerarşi içinde başı olan Kral'ı korumakla yükümlü olan askerler elbirliği ederek; devletin geçerli otoritesini yok sayıyorlardı. Yıkılan otoritenin geride bıraktığı boşluğu şüphesiz birileri dolduracaktı. Ancak, o sırada askerlerden ve zorba-haşere takımından oluşan güruh bunları düşünmüyor, aklına bile getirmiyordu.

Bu 'sefil topluluk' Kral ile Kraliçe'yi tam yedi saat devam eden bir yürüyüşle Paris'e getiriyordu. Kral'ın bulunduğu araba bazı muhafızlar tarafından korunuyordu. Paris'te tam bir çılgınlık havası hüküm sürüyordu. Her tarafta şenlikler yapılıyor, toplar atılıyor, halk sokağa dökülmüş bulunuyordu. Arabalar kalabalık arasından güçlükle yol açıyordu. Kafile Belediye Sarayı önüne gelerek duruyor ve burada bir tören yapılıyordu. Nihayet Kral ile ailesi, içinde hiç bir eşyanın bulunmadığı Tuilleries Sarayı'na giderek yerleşiyordu. Bu durum Kral ve ailesinin kulüplerin elinde rehine bulundukları anlamına geliyordu. Keza Meclis de Paris'e gelmek üzere Versailles'den ayrılıyordu.

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.101.

Saray'ın bahçesine toplanan ve askerlerden, zorba-haşere takımından ve fahişelerden oluşan silahlı kalabalığın dayatması karşısında daha fazla dayanamayıp Paris'e dönen Kral XVI. Louis aslında -dolaylı olarak- saltanatından ve otoritesinden de feragat etmiş görünüyordu. Ne ki bu fiilî durumun 'yasal bir oluşuma' dönüşmesi yine de uzun bir süreyi gerektiriyordu. Bu sürece ise; Fransa'nın idarî yapısından sosyal yapısına kadar pek çok önemli olay sıkışıyor, gelişmeler süratle cereyan ediyordu.

Daha Anayasa metni bile kesinleşmemişken dinsel otoriteye ağır bir darbe vuruluyor; 2 Kasım 1789 günü Kilise'nin mallarına ulus adına el konuluyordu. Bu malları satın alan burjuvalar ile zengin toprak sahipleri doğal olarak Devrim'in bağlıları oluyorlardı.

14 Temmuz 1790 günü Devrim'in tamamlanması 'Federasyon Bayramı' ile kutlanıyordu. Ancak Kral ile ailesi Paris'ten kaçınca ortalık yeniden karışıyordu. Kral ve ailesi 1791'in 20 Haziran'ını 21 Haziran gününe bağlayan gece yakalanarak yeniden Paris'e getiriliyordu. Saltanat ve Kral hâlâ Cumhuriyet'in önünde ciddi bir engel teşkil ediyordu. Nitekim Eylül 1791 Anayasası'nda babadan oğula geçen monarşi muhafaza ediliyordu. Üstelik Kral'a tek meclisli yasama gücü karşısında veto yetkisi de veriliyordu.

1791-1792 yıllarında Yasama Meclisi kuruluyor ve bu Meclis'e seçilen burjuvalar ikiye ayrılıyordu. Feuillantlar Devrim'e son vermek istiyorlardı. Girondenler ya da Brissotinler halkın ve burjuvazinin desteği ve birliği ile devrimi sürdürmek istiyorlardı. Patlak veren savaş, tarafların tavrını netleştiriyor ve keskinleştiriyordu. 1792 yılında Prusya Lorraine'i işgal ediyordu. 11 Temmuz 1792 günü Meclis ülkenin tehlikede olduğunu ilan ediyor, gönüllüler de silah altına alınıyordu. Prusya tehlikesi bir kez daha Paris'in karışmasına yol açıyordu. Paris'te ayaklanma başlıyor bir 'İhtilâl Komünü' kuruluyordu. Meclis, Kral'ı tahtından indiriyor; yerine geçici bir Yürütme Konseyi oluşturuyordu. Prusya'nın işgali 20 Eylül 1792 günü Valmy'de durduruluyor ve 22 Eylül günü Cum-

huriyet ilan ediliyordu.[1]

"Evvela Kral'a hiç ehemmiyet vermediler. Sonra saltanatı ilga ederek onu ortadan kaldırdılar. Fakat tahtından çekilmiş, her şeyden vazgeçmiş olmasına rağmen yine bir Kraldı. Eski krallarının kemiklerini ve küllerini mezardan çıkararak yakan ve yıkan müfritler, canlı bir Kral'ın ortada bulunmasına nasıl tahammül edebilirlerdi?"[2]

Masonik İntikam

Görünürde durum böyleydi. Ancak Fransa İhtilâli'ni gerçekleştiren 'önder kadronun' ortak paydasında -bazı istisnalar hariç- yer alan 'Kardeşlik (Biraderlik)' olgusu bu gerekçenin de kökenindeki temel nedeni teşkil ediyordu. Unutmamak gerekir ki; Masonluk öğretisi içinde yer alıp da 'sözde' reddedilen 'Masonik İntikam' ilkesinin, ritüellerde kaydedildiği şekilde uygulanması vakti artık gelmiş bulunuyordu. Mezarı açılın 'kemikleri savrulan' Kral 'Güzel Philippe'nin tahtında oturarak Fransa'ya 'hükmetmiş' olan Kral XVI. Louis ve ailesi/veliahtı da Templierlerin servetinin gaspedilmesine ve onlarcasının yakılarak öldürülmeleri suçuna iştirak etmiş sayılıyorlardı. İhtilâle ışık tutan Mason önderlerin Yeni Kadoş Şövalyeleri'nin 'yeminle' bağlı oldukları XXX. Derece Ritüeli'nin gereğini yapmaları 'kaçınılmaz bir görev' olarak önlerinde duruyordu.

"Bunu düşünen rüesa Louis XVI.'nın manevî ölümü ile iktifa etmeyerek onu maddeten de öldürmeyi kararlaştırdılar."[3]

1792'den 1795'e kadar devam edecek olan Konvansiyon (Convantion) döneminde bölünme 10 Ağustos 1792 gününden itibaren başlıyor-

---

[1] Büyük Larousse-Age.-C.7, S. 4261.

[2] Stefan Zweig-Age.-S.188.

[3] Stefan Zweig-Age.-S.188.

du. Bu bölünme Girondenler ile Jakobenler arasında ortaya çıkıyordu. Girondenler temel sorunun, düzenin sağlanması olduğunu ileri sürüyor; toplumsal tehlikeye dikkat çekerek iç barışın bir an önce sağlanması gerektiğini düşünüyorlardı.

Jakobenler ise devrimin henüz tamamlanmadığını; iç ve dış aristokrasiye karşı kesinlikle, halkçı bir devrimin gerçekleştirilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Doğrusunu söylemek gerekirse; İhtilâl'in en büyük hesaplaşması da yine bu Jakobenler Kulübü'nde cereyan ediyordu.

Jakobenler Kulübü Fransız Devrimi sırasında oluşturulan ilk siyasi parti konumunda bulunuyordu. Kulübün kökeni Bretagne (Bretonya) temsilcileri tarafından kurulan Societe des Amis de la Constitution (Anayasa Yandaşları Derneği)'ne dayanmakta idi. Bunlar Fransa'nın kuzeyinde, İngiltere ile sıkı teması bulunan liberal eğilimli devrimcilerden oluşan bir topluluktu. Derneğin üyeleri Paris'e geliyor, başkentte Jakoben adlı bir Dominiken manastırında toplanıyor ve Girondenler tarafından bu adla anılıyorlardı. (Jakobenlerin oluşumundaki Jakobit bağlantısı ileride incelenecek) Fransa'nın Gironde bölgesinden gelen milletvekillerinin başını çektikleri Gironden hareketi; Condorset, Brissot, Vergniaud gibi tanınmış Mason hatiplerinin oluşturduğu odak çevresinde gelişiyordu. Girondenler, daha çok ticaret, finans ve sermaye çevreleriyle yakın temas ve siyasî ilişki içinde bulunuyorlardı. Bu çerçevede hukuk düzenine önem veriyorlardı. Başlangıçta hepsi Jakoben Kulübü'nün çatısı altında yer alırken; Kral'ın Paris'ten kaçtığı Varennes gecesinde önce ılımlılarla radikaller birbirinden ayrılıyor, sonra Girondenler Kulübü terkediyorlardı.

Savaşın başlangıcında kazanılan zaferler Girondenlerin işine yarıyordu. Savoia ve Belçika 6 Kasım 1792 günü ilhak ediliyordu. Buna rağmen Jakobenler Kral'ın yargılanmasında diretiyorlardı.

'Kral kanı dökülmesi' gerekiyordu. Ilımlı fikirlere sahip bulunanlar bile aşırılardan korkarak bu talebe karşı çıkamıyorlardı. Capet soyunun mensubu olan XVI. Louis'in mahkemesi Aralık ayına erteleniyordu.

Bu dönemde artık; Jakobenlerin lideri durumuna gelmiş bulunan Maximilian Robespierre Konvansiyon'un önünde bir konuşma yapıyordu. Bu konuşma Kral XVI. Louis'in aleyhindeki bir iddianâme niteliği taşımanın da ötesinde; Kral hakkında verilmiş bir ölüm kararının toplumа açıklanması anlamına geliyordu. Robespierre aynen şunları söylüyordu:

"Baylar, sizi asıl sorundan uzaklaştırıyorlar. Biz burada hiç bir davaya bakmıyoruz. Louis bir sanık değildir; sizler de yargıç değilsiniz. Bir insanın lehine ya da aleyhine bir karar vermek durumunda da değilsiniz. Siz sadece kamu esenliği için bir önlem alacaksınız, ulusal yazgının bir edimini yerine getireceksiniz. Gitgide serpilip gelişen Cumhuriyeti sağlam temellere oturtmak için sağlıklı bir siyasetin öngördüğü karar hangisidir acaba?

Krallığın ayaklar altına alınışını sineye çekmeli ve Kral'ın tüm yandaşlarını etkisiz hale getirmeliyiz. Eğer bir insan, işlediği cürümü dünyaya bir sorunmuş, davasını da o güne değin varolan en ateşli tartışmaların, en muazzam görüşmelerin yegâne konusuymuş gibi sunarsa, eğer geçmişine ait anılarıyla vatandaşlık ünvanı arasına ölçülmesi zor bir uzaklık koyarsa, bu demektir ki, bu insan kendisini özgürlük için daha da tehlikeli kılacak aracı en sonunda bulmuştur. XVI. Louis Kral iken Cumhuriyet kuruldu. Sizi uğraştıran o soruyu aslında bir tek sözle çözüme kavuşturmak mümkün. Louis işlediği cürüm yüzünden tahttan indirilmiştir. Cumhuriyet'e karşı komplo düzenlemiştir. Ya o yargılanacak, ya da Cumhuriyet aklanmış sayılmayacaktır. XVI. Louis'ye karşı bir davanın açılmasını önlemek bile devrimden kuşku doymak demektir. Eğer mahkeme önüne çıkarsa, aklanma olasılığı var; aklanırsa da, suçsuz çıkabilir pekala. Ama eğer suçsuzsa devrim nerede kaldı? Eğer gerçekten suçsuzsa, bizler iftiracılardan başka neyiz ki? Yabancı sarayların hakkımızda çıkardıkları beyannameleri doğrulamış oluruz o zaman. Louis'nin hapsedilmesi bile yanlış bir hareket olur. Müttefiklerimizin, Paris halkının, Fransız İmparatorluğu yurtseverlerinin cezalandırılması gerekir o zaman; ve bir kaç yüzyıldır doğanın mahkemesinde, erdemle cürüm,

özgürlükle tiranlık arasında süregelen o yüce dava en sonunda cürümün ve despotizmin lehine sonuçlanmış olur. Vatandaşlar! Aklınızı başınıza devşirin! Burada yanlış kavramlarla yanıltılıyorsunuz. Büyük bir halkın majestelere özgü davranışlarıyla erdemin o yüce coşkuları, bizim gözümüzde bir volkanın patlaması, bir siyasal toplumun yıkılışıdır. Eğer bir ulus darbe yapma hakkını ele almaya zorlandıysa, tirana karşı doğa kanununa geri dönüyor demektir bu. Bir an kendi başına toplumsal sözleşmeye nasıl başvurabilir ki? Kendisi çiğnemiştir onu.. Peki onun yerine hangi yasalar getirilmiştir? Doğanın yasaları: Yani halkın selameti. Bir Tiran'ı cezalandırmak hakkıyla, aynı adamı tahttan indirmek hakkı bir ve haktır. Biri diğerinden başka bir biçimi kabullenemez. Bir Tiran'ın davası demek isyan, ayaklanma demektir. Bir Tiran'ın hak ettiği yargı, iktidarın yıkılışıdır; çarptırılacağı ceza da, halkın özgürlüğünün uygun gördüğü cezadır. Halklar şimşeği çakarlar. Yargıları budur onların. Halklar kralları itham etmezler, işlerini bitirirler sadece, hiçe indirirler onları! Kralları cezalandırmak hakkı hangi Cumhuriyet'te tartışma konusu olmuştur ki? Tarquinius mahkeme önüne mi çıkarıldı? Bazı vatandaşlar onun savunucusu olduklarını açıklasalardı, Roma'da ne söylenirdi acaba? Biz de XVI. Louis olayını çözmek için avukat mı çağıracağız? Belki de avukatları bir kez daha vatandaşlıkla taçlandıracağız, Ne de olsa onlar bir şeyi savundular mıydı, o şeyi zafere ulaştırmayı umarlar; yoksa dünyaya sadece gülünç bir adliye komedisi göstermiş oluruz. Hala Cumhuriyet'ten konuşma cüretini gösteriyoruz! Tabii, ezilenlere karşı öyle merhametsiz kalabiliyoruz ki, bu yüzden zorbalara karşı gayet naziğiz. Bu ne biçim bir Cumhuriyettir ki kurucuları tarafından kuşkuyla karşılanıyor; terazide hafif gelsin diye, kurucuları harıl harıl düşman arıyorlar. Burada Kral'ın dokunulmazlığından söz edileceğini 2 ay öncesine kadar kim düşünebilirdi? Bugünse ulusal Konvansiyon'un bir üyesi, vatandaş Petion çıkıp bu düşünceyi ciddi bir görüşmenin konusu olarak önerebiliyor! Ey cürüm, ey alçaklık!.. Fransız halkının yargılaması XVI. Louis'in Pengyrikos'una çarpıp geri dönmüştür. Louis hala bulunduğu zindanın derinliklerinden bizimle savaşmaktadır. Siz de onun suçlu olmadığını, ona bir düşman gözüyle bakılıp bakılamayacağını soruyorsu-

nuz. Onun çıkarı uğruna, Anayasa'ya el uzatılmasına izin veriyor musunuz. Öyleyse Anayasa'yı yargılayın daha iyi; çünkü Anayasa Louis'i korumamızı yasaklar. Haydi, ne duruyorsunuz? Gidin Tiran'ın ayaklarına kapanın ve sizi bağışlaması, merhametli olması için yalvarın ona... Ama yeni bir zorluk daha çıkıyor karşımıza: onu hangi cezaya çarptıracağız? Birisi çıkıyor ölüm cezası korkunç bir ceza diyor. Bir başkası hayır diyor, yaşam daha korkunç. Onu yaşam cezasına çarptırmalıyız. Avukatlar! Merhametimiz yüzünden ya da cezanın korkunçluğu yüzünden, işlediği cürümden kurtaracak mısınız onu? Ben şahsen ölüm cezasından nefret ederim. Louis'ye karşı da ne sevgi besliyorum ne de kin. Sadece işlediği cürümden tiksiniyorum. Ben Konvansiyon'da ölüm cezasının kaldırılmasını talep etmiştim ve o zaman, aklın en önde gelen temel ilkeleri, ahlakî ve hukukî kâfirlikler olarak görüldüyse bunda benim bir suçum yok. Ancak siz, bireysel ve bağışlanabilir türden hatalar işlemiş olan zavallılar yararına ölüm cezasının kaldırılmasını talep etme kararlılığını gösteremeyenler!.. Tüm cürümler içinde en büyüğünün davasında ahkam kesebilmek için neden insancıllığınızı anımsıyorsunuz birdenbire. Bu ne nahoşluk böyle? Bir defaya mahsus olmak üzere ölüm cezasından cayılmasını talep ediyorsunuz, hem de o tek başına bu cezayı, kılı bile kıpırdamadan yasallaştırabilecek olan bir kişi için. Daha tam oturmamış bir Cumhuriyet'in kucağına düşmüş tahtsız bir Kral için istiyorsunuz bunu. Bu Kral'ın adı bile ulusumuzu, uluslararası bir savaşın eşiğine getirmeye yetmektedir. Ne hapishane ne de sürgün onun varlığını, suçlarından arındırabilir. Ben acıyla da olsa şu üzücü gerçeği dile getiriyorum: En iyisi Louis ölmelidir. 100 binlerce dürüst vatandaşın yerine Louis ölmek zorunda, çünkü vatan yaşamalıdır."[1]

Maximilian Robespierre'in Konvansiyon'da yaptığı bu konuşma Kral hakkında peşin olarak ölüm kararı verilmesi anlamına gelmekle kalmıyordu. Aynı zamanda Fransa'da 'şiddet ve terör' döneminin başladığını da haber veriyordu. Dahası... Bu söylev sadece Fransa'nın düşük Kralı'-

[1] Hürriyet Bildirgeleri-Age.-S. 99, 102.

nı hedef almakla yetinmiyordu. O sırada Avrupa'da ve Asya'da hüküm süren; kendi konumlarını tehdit ettiği için de Fransız Devrimi'nden nefret eden, yüzlerce tiranın aynı akıbete uğratılması gerektiği konusunda genel bir çağrı niteliği de taşıyordu. Kısacası Fransa'da Kral'ı alaşağı ederek yerine Cumhuriyet ilan edenler, yakın bir gelecekte tüm Avrupa ve yakın bölgelere Cumhuriyet ihraç etmek zorunda olduklarını ilgili taraflara adeta 'tebliğ' ediyorlardı.

O ana kadar 'Temple'de' misafir gibi ağırlanan Kral'a artık bir tutuklu muamelesi yapılmaya başlanıyordu. Kendisine çatal bile vermiyorlar, karısını ve çocuklarını göstermiyorlardı. Mahkeme devam ediyor, fakat ailesi, gelişmeleri öğrenemiyordu. Nihayet mahkemede de ölüm kararı veriliyor; 20 Aralık günü Kral; eşi, kızkardeşi, oğlu ve kızı ile son kez buluşup vedalaşıyordu:

Bu son mühim dakikalarda Kral gene aynı soğukkanlılığını muhafaza etmiştir. Bütün hayatının mahvına sebep olan kayıtsızlık bu son dakikalarda işine yaramıştır. (...)

Uzaktan davul sesleri duyuluyor, nihayet hava ağarıyor. Babayı çocuklarından ayıracak olan saat neredeyse çalacaktı. (...)

Kral Temple'yi terketmiş, arabaya binmişti. Evvelâ Avusturya Prensesi, sonra veliaht karısı, daha sonra Fransa Kraliçesi olan Marie Antoinette bir saat sonra yeni bir ünvan almıştı: Dul Capet."[1]

İhtilâlciler önceleri Kraliçe'yi yargılamak niyetinde olduklarını belli etmiyorlardı. Kraliçe yas giysileri içinde zor bir yaşam sürdürüyordu. Ancak Kral'ı giyotine gönderen ihtilâlciler tahtın varisi olan Veliaht'tan yine de rahatsızlık duyuyorlardı. Gerçi Kraliçe Marie Antoinette, Temple'de tutuklu konumunda bulunuyordu. Fakat yine de onu kaçırmak isteyen kralcılara rastlanıyordu. Kraliçe de yaşamını biraz olsun kolaylaştırabilmek için muhafızlara küçük rüşvetler veriyordu. İhtilâlciler bu

[1] Stefan Zweig-Age.-S.189, 190.

gerekçelerle Kraliçe üzerindeki baskıları arttırmakla kalmıyor; 'Templier Şövalyeleri'nin intikamı' çerçevesinde Veliaht Louis Capet'i Kraliçe'nin yanından alarak ayrı bir yere götürüyor; onu annesinden uzaklaştırıyorlardı. Kararı 'Genel Kurtuluş Komitesi' üyeleri veriyor ve uyguluyordu.

"Marie Antoinette'in dünya yüzündeki en büyük alakası ve sevgisi çocuklarıydı. Onlara dokunmakla zavallı anneyi kabinden vurdular. Bir Temmuz'da yani firar teşebbüsleri ortaya çıktıktan biraz sonra Selâmet-i Umumiye Komitesi adını taşıyan bir Komite küçük Louis Capet'i annesinden ayırmaya karar verdi ve çocuğu gene Temple'de fakat annesiyle hiç temas etmemek üzere en mahfuz bir odaya kapadılar. (...)

Marie Antoinette yeni felaketinden haberdar değildi. Çocuğunu elinden alacaklarını tasavvur etmiyordu. (...)

Bu acıklı sahnenin yegâne şahidi Marie Antoinette'in kızı olmuştur. Sonradan anlattığına göre vaziyet cidden feci olarak cereyan etmiştir. Rivayete göre Marie Antoinette gözyaşı dökerek murahassalara yalvarmış, merhamet dilemiştir. Onu öldürmeden çocuğunu elinden alamayacaklarını söylemiştir. Hatta murahhaslar eğer çok mukavemet ederse iki çocuğunu birden öldüreceklerini söylemişler. Velhasıl bir kaç saat süren suzişli bir sahneden sonra Veliaht'ı ağlaya ağlaya annesinden ayırmışlardır."[1]

9 yaşındaki Veliaht bu ayrılığa kısa zamanda alışıyor ve hatta tahtın yegâne varisi olduğunu bile unutuyordu. Ne var ki önde gelen Jakoben liderlerden Hebert -ki daha sonra ihtilâlin en önemli liderlerinden biri olacaktı- bir gazetede yayınladığı makalesinde dikkatleri Veliaht üzerinde toplamak için 'şedid' bir dil kullanıyor; "Zavallı millet... Bu çocuk yine bir gün sana fenalık edecektir. Bu küçük yılanla kız kardeşini ya metruk bir adaya sürmeli yahut da ne pahasına olursa olsun ortadan kaldırmalıyız" diyordu. Hebert; Mason bir Jakoben olarak üzerine düşen görevi yapıyor; Kral ailesinin Masonik intikamdan yakasını kurtara-

[1] Stefan Zweig-Age.-S.199, 200.

mayacağını bütün açık kalpliliğiyle herkese ilan ediyordu.

Ancak sırada Veliaht değil, öncelikle Kraliçe Marie Antoinette bulunuyordu.

İhtilâlciler Kraliçe'yi önce Veliaht'ın bulunduğu Temple'den alarak Conciergerie'ye naklediyorlardı.

> "Paris'te ve bütün dünyada herkes bilir ki Conciergerie en tehlikeli ve azılı siyasî adamların hapishanesiydi. Oranın kayıt defterine geçen bir isim ölüm vesikası almış demekti."[1]

Bu sırada meydanda kurulan giyotin zaten durmadan çalışıyordu. İhtilâl kadroları hem karşıtlarıyla, hem de kendileriyle kanlı biçimde hesaplaşıyorlardı. İhtilâlciler sadece kralcıları veya düşmanlarını değil; yakın bir zamana kadar birlikte hareket ettikleri kendi yoldaşlarını da giyotine göndermekten kaçınmıyorlardı.

Başı kesilenlerin arasında çok sayıda Mason ihtilâlci de bulunuyordu. Bu durum aynı zamanda Masonların ve ihtilâlcilerin; fırsattan istifade birbirlerini tasfiye etmeleri; hatta ihtilâlin kimi tanıklarını ortadan kaldırmaları veya konuşarak çok şeyi açıklama ihtimali bulunanları kanla susturmaları anlamına da geliyordu.

> "Giyotin altında başlarını kaybedenler arasında çok miktarda Franmason var idi."[2]

Bu nedenle de ihtilâlden sonraki terör döneminde bir Mason olan Kral'ın katledilmesi, meselenin içyüzünü bilmeyen Masonları ürkütüyordu. Nitekim Paris'teki Mason Locaları birbiri ardına 'uykuya yatıyor' faaliyetlerine ara veriyordu.

Kral XVI. Louis 21 Ocak 1793 günü giyotinde can veriyordu. Büyük Üstad Orleans Dükü Philippe de 24 Şubat 1793'te Masonluk'tan ve Bü-

---

[1] Stefan Zweig-Age.-S.203.

[2] Türk Mason Dergisi-Faiz Poroy'un Avrupa'da 'Franmasonluğun inkişafı' adlı makalesi-Yıl 13, İst. Nisan 1963, Sayı 5 - S.2675.

yük Üstadlık görevinden istifa ediyordu. Dük d'Orleans istifası ile ilgili olarak Journal de Paris gazetesinde yer alan açıklamasında şöyle diyordu:

> "Kimsenin büyük bir ihtilâlin arifesinde olduğumuzu zannetmediği zaman, azası arasında müsavat (eşitlik) prensiplerini müdafaa eden Franmasonluğa intisap etmiştim. Yine azası arasında hürriyetin mübeşşiri olan parlamentolara da aynı hislerle me'luf olarak girmiştim. Halbuki şimdi hayalleri bırakarak hakikate dönmeğe karar verdim. Geçen Aralık ayında Maşrık-ı Âzâmın Büyük Katibi; nezdinde Katiplik vazifesini yapmakta olan bir kardeşime müracaat ederek Maşrık-ı Âzâm'a ait bir işin bana duyurulmasını istemiştir. 5 Ocak'ta kendisine şu cevabı verdim: 'Maşrık-ı Âzâm'ın ne şekilde teşekkül ve terettüb ettiğine dair bir bilgim yoktur. Yeni bir Cumhuriyet'in kurulmuş olduğu bu sıralarda esrarengiz fiiller ve toplantılar olmasına taraftar değilim. Bu itibarla ne Maşrık-ı Âzâm ve ne de Franmasonların toplantıları ile bir alâkam kalmasını istemiyorum."[1]

Philippe d'Orleans bu açıklamasında Masonluk çatısı altında ne denli kaba bir şekilde kullanılmış olduğunu anladığını ifade ediyordu. Bununla da kalmıyor; Masonluk görünümü altında ne denli 'esrarengiz toplantılar' ve işler yapıldığına dikkati çekerek, bu 'esrarengiz işlere' ortak olmak istemediğini duyuruyordu. Bu durumda bir başka ifade ile Masonlar, Masonlarla karşı karşıya geliyorlardı. Masonların arasındaki İngiltere merkezli 'spekülatif finans ve ticaret oligarşisinin önce Fransız kraliyet hanedanını, aristokratlarını ve burjuvazisini kandırıp; onları saltanata, kiliseye ve toprak aristokrasisine -gayet yerinde ve meşru gerekçeler ortaya koyarak ve ikna ederek- kullanıyor... Liberal Mason filozoflar tarafından yönlendirilen ve Masonlaştırılan askerler, yasadışı Mafios suç odaklarını harekete geçirerek ihtilâli başlatıyorlardı. Böylece 'Anglo-Sakson liberal finans—ticaret oligarşisinin' hükmettiği Londra

---

[1] Türk Mason Dergisi-Age.-Nisan 1953-Sayı 50-Sayfa 2674, 2675.

Büyük Locası'na hizmet eden Fransız Büyük Locası'nın Biraderleri; işleri bittikten sonra tıpkı suyu sıkılmış limon kabukları gibi bir kenara atılıyorlardı. Tehlikeli olabilecek Biraderler ise fırsat bulununca gerekçeler uydurularak giyotine gönderiliyorlardı.

Büyük Üstad Dük d'Orleans da bunlardan biri idi... Büyük Üstad Philippe; 'Ben Masonluğun eşitlik ve hürriyet ilkelerine inandığım için Mason olmuştum. Oysa şimdi esrarengiz işler ve toplantılar oluyor' açık lamasını yaparak; Londra Büyük Locası'na gönderme yapıyor, bu çıkışının bedelini de canı ile ödüyordu:

> "Bu sözler Philippe d'Orleans'ın Franmasonluğa realiteden uzak bir teşekkül olarak itibar ettiğini göstermektedir. Maamafih bu Kardeşimiz de 6 Kasım 1793 tarihinde giyotin altında can verdi."[1]

Unutmamak gerekir ki Orleans Dükünü bu duruma getiren gelişmeler iki yıl gibi kısa bir süre içinde cereyan ediyordu. İhtilâl'den önce Paris'te Büyük Şark'a bağlı olarak 659 Loca/Atölye faaliyet gösteriyor ve bunlar ihtilâli gerçekleştirmek için çalışıyorlardı.

> "1789 Fransız İhtilâli başlangıçlarında Masonların atölyelerde çalışmasına bir yavaşlık gelmekle beraber Büyük Maşrık'ın bu münasebetle bir çok faaliyetlerde bulunduğu şüphesizdir."[2]

Büyük Maşrık -ki o sırada Dük d'Orleans Büyük Üstaddı- İhtilâl'de o denli etkin bir rol oynuyordu ki, 30 haziran 1791 günü şu bildiriyi yayınlıyordu:

> "Mahfillerin başlıca işi olarak tahakkuk ettirmeye uğraştıkları müsavat, Franmasonluk sayesinde, nihayet muzaffer olmuştur. Masonluk hiç bir vakit zamanımızda olduğu kadar kemâl göstermemiştir. Çünkü insana tabiaten ihsan olan ve elinden kapılmış bulunan en büyük hakkını mü-

---

[1] Türk Mason Dergisi-Age.-Nisan 1963, Sayı 50, Sayfa 2675.

[2] Haydar Rifat-Age.-S.85.

savatı (eşitliği) almak üzere çalışmıştır."[1]

Ne var ki çok değil; sadece iki yıl sonra Büyük Üstad Dük Orleans 'Masonluğun eşitlik ve özgürlük ilkeleri konusunda yanılmışım' diyerek Masonlukla bütün münasebetlerini kestiğini açıklıyordu. Bu nedenle de giyotine giderken 'Biraderler' parmaklarını bile kımıldatmıyorlar; katledilmesine seyirci kalıyor, hatta katkıda bulunuyorlardı.

Şimdi sıra, hanedanın son temsilcilerinde; Kraliçe ile oğlundaydı...

Marie Antoinette için 'sonun başlangıcı'; Dük d'Orleans'ın başının giyotinde kesilmesinden sonra Billiaud-Varennes'in Meclis'te yaptığı şu konuşma ile başlıyordu:

"Memleketi harab etmeğe başlayan hainler birer birer imha ediliyor. Fakat henüz işimiz bitmiş değildir. Bütün insaniyetin lanet ettiği ve bütün dünya kadınlığının utandığı bir kadın var. Bu kadın, dul Capettir. Bütün cürümlerini idam sehpasında ödemelidir. Ortalıkta birtakım şayialar dolaşıyor. Kendisini muhakeme ederek temize çıkaracakları söyleniyor. Bu kadar binlerce Fransız'ın kanının dökülmesine sebep olan bu hain kadın nasıl affedilir? Bir Fransız jüri heyeti böyle bir hükmü nasıl verebilir? Cumhuriyet mahkemeleri artık bu kadını muhakeme edip mahkum etmelidir."[2]

Billiaud-Varennes konuşmasında hem tarafsız bir mahkemeden bahsediyor, hem de peşin olarak Kraliçe hakkında ölüm kararı verilmesini istiyordu. Nitekim Meclis'te istenen çoğunluk sağlanıyor, Marie Antoinette'in yargılanmasına karar veriliyordu. Bununla birlikte hangi suçla itham ederek sanık sandalyesine oturtulacağı konusunda bir mutabakat sağlanamıyordu. Hatta herhangi bir suçlamada bile bulunulamıyordu.

Bunun üzerine entrika çarkları işlemeye başlıyordu. Bu arada Kraliçe hakkında en inanılmaz ve iğrenç bir suç imal ediliyordu. İddiaya gö-

---

[1] Haydar Rifat-Age.-S.85.

[2] Stefan Zweig-Age.-S.213.

re ihtilâlci liderlerden Hebert 'Birader', Kraliçe'nin gardiyanı Simon'dan bir mektup alıyordu. Hebert bir komisyon kurduruyor ve bu komisyon Temple'ye giderek Simon'u dinliyordu. Olay şuydu:

Küçük Veliaht Louis Capet uzun bir süre önce bir sopa oynarken sopa kasığına saplanıyordu. Doktor fıtık ihtimalini göz önüne alarak Veliaht'ın yaralanan yerine bir 'kasık bağı' yapıyordu. Aradan uzun bir süre geçiyor, olay hemen hemen unutuluyordu. Nihayet Kraliçe ve Veliaht Temple'ye getirilerek gözaltına alınıyorlardı.

"Bir gün Simon ve zevcesi çocuğun odada yalnız bulunduğu zamanda bu bağı çözerek kendi kendine bazı münasebetsiz hareketlerde bulunduğunu görmüşler. Yakalanan küçük, inkar edememiş ve itiraf etmiş. Güya Simon'un rivayetine göre böyle yapmayı annesinden ve halasından öğrendiğini söylemiş."[1]

Bütün bunların cereyan ettiği sırada Veliaht Louis henüz dokuz yaşında bulunuyordu. İftirayı Simon hazırlıyor, Hebert hemen inanıyor, komisyon da 'Kraliçe'nin kendi çocuğuna tecavüz ettiği' iddiasını bir rapor halinde getirerek tüm Fransa'ya ilan ediyordu. Raporu Madam Elizabeth ile birlikte Veliaht Louis ve 15 yaşındaki ablası imzalıyordu.

Veliaht'ın ilk sorgulaması 6 Ekim'de, ikincisi ise 7 Ekim'de yapılıyordu. Küçük Veliaht bu arada Temple'de annesine yardım edenleri de ele veriyordu.

"Bundan sonra en büyük ve en alçakça iftiraya sıra geldi. Çocuğun bu fena huylara annesi tarafından alıştırıldığını ve bizzat bunların Kraliçe-Antoinette tarafından öğretildiğini zorla ve hileyle çocuğa itiraf ettirdiler."[2]

Orada hazır bulunan sorgulama heyetinin sekiz üyesi de ifadeyi tanık olarak onaylıyor ve imzalıyorlardı. İfadenin altında küçük Veliaht'ın

---

[1] Marie Antoinette-Stefan Zweig-Ahmet Halit Kitabevi-İst. 1944-S.214.

[2] Stefan Zweig-Age.-S.215.

Louis Charles Capet adıyla imzası da bulunuyordu. Fakat ablası iddiayı şiddetle reddediyordu. Veliaht telkin ve baskı altında aynı iddiayı tekrarlıyordu. Yüzleşmede bir sonuç alınamıyordu. Keza çocuğun halası, 29 yaşındaki Elizabeth de iddiayı kesinlikle kabul etmiyordu. Buna karşılık Veliaht, Annesi Marie Antoinette ile birlikte halası Elizabeth'i de aynı şekilde ısrarla itham ediyordu. Hebert evrakı derhal oradaki tanıklara imzalatıyor; Marie Antoinette'in çocuğu tarafından bile ahlaksızlıkla suçlandığını dünyaya ilan ediyordu.

> "Conciergerie'nin derin sükûneti ve yalnızlığı içinde Marie Antoinette çocuğunun kendi aleyhinde bulunduğunu öğrenmemişti. Yalnız ölümünden bir gün evvel bu ithamnâmeyi kendisine okudular. Senelerce her türlü şekilde namusuna hücum edilmişti. En ağır sözleri işitmişti. En fazla iftiralara maruz kalmıştı. Bunlara karşı ağzını bile açmamıştı. Fakat sevgili çocuğu tarafından bu şekilde kirletilmesi ruhunun en derinliklerine kadar ıstırap uyandırmıştı. Acı, zavallı kadını ölüm eşiğinde vurmuştu."[1]

Kraliçe elbette ki; sadece bu 'gayriahlaki' davranışıyla suçlanmakla kalmıyordu. Diğer suçlamaların başında; Fransa aleyhine, Avusturya Kralıyla haberleşmek -ki Kraliçe zaten Avusturya hanedanına mensuptu- Fransa hazinesini şahsî harcamaları için kullanarak zarar vermek, Kral'ı halka karşı kışkırtmak, yabancı casuslar ile temas kurmak gibi bir çok iddialar yer alıyordu.

Mahkeme, Kraliçe'ye şu soruları da soruyordu:

"Hürriyeti mahvetmek, her ne pahasına olursa olsun ölmüş vatandaşlarımızın cesetlerine basarak tekrar tahta çıkmak istediniz, değil mi?

(...)

Oğlunuzun Fransa tahtını kaybetmesine müteessirsiniz, değil mi?

Yabancı ve düşman devletlerle muhabere ve anlaşmalar oldu mu?

Bu anlaşmalar neticesinde Fransa topraklarına hücumlar hazırlandı mı?

---

[1] Stefan Zweig-Age.-S.217.

Düşmanlara paraca yardımda bulunuldu mu? Fransa'da dahilî harp uyandırmak için gizli içtimalar akdedildi mi? Louis Capet'nin dul karısı bu gizli içtimalara iştirak etti mi?"[1]

Marie Antoinette bu ithamları ne denli reddederse etsin; sorulara ne denli olumsuz yanıtlar verirse versin sonuç değişmiyordu. Marie Antoinette ölüme mahkum ediliyor ve 16 Ekim 1793 günü giyotinde can veriyordu.

Veliaht Charles Louis Capet'e gelince...

İhtilâl'in ateşli liderlerinden Hebert'in baskısı altında annesi ile ilgili akıl almaz ithamlarda bulunan ve 1794'e kadar ayakkabıcı Simon'un gözetiminde bırakılan Veliaht; annesinin idamından sonra hiç kimse ile görüştürülmüyordu.

Masonik İntikam'ın son hedefi ve kurbanı olan Veliaht, son derece olumsuz ve sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlanıyor; hastalanınca da ölüme terkediliyordu. Fransız tahtının son varisi 8 Haziran 1795 günü, henüz 10 yaşındayken yaşama gözlerini yumuyor, gizlice toprağa veriliyordu.

Fransa'da Templier Şövalyeleri'nin intikamı; 'Biraderleri' olan Masonlar tarafından Kral Güzel Philippe'nin soyundan ve torunlarından bu şekilde alınmış oluyordu.

XXX. Derece... Kadoş Şövalyeleri ...Ve 'İntikam Ritüeli...'

1789 İhtilâli'nde ve Kral ile Kraliçe'nin giyotine gönderilmelerinde Masonik-Templier örtüşmenin oynadığı 'intikamcı rolü' somutlaştırabilir misiniz?

---

[1] Stefan Zweig-Age.-S.219, 223, 224.

Bu intikam'ın öyküsü XXX. Derece (Kadoş Şövalyesi) Çalışma Rehberinde -siyasetle asla uğraşmadıklarını ileri süren Masonlar tarafından- açık bir söylemle, şöyle anlatılıyordu:

"**Büyük Üstad** – Kardeşlerim, kalkınız. Nizam vaziyeti alınız! Bir günahsız ölüyor.

Jacques de Molay'ın sesi – Alevler içinde ben yok olurken seni ey Clement (Papa) kırk gün içerisinde ve seni ey Philippe (Kral) bir sene zarfında, hepimizin hakimi bulunanın mahkemesine davet ediyorum. Allahım, bana merhamet et ve adaletini göster!

(Alevler söner ve çanlar susar.)

Büyük Üstad – Bu davet tesirini gösterdi. Philippe ve Clement cinayetlerinin hesabını vermek üzere, mazlumun tayin ettiği mühlet içerisinde öldüler. Mazlumun ahı işi daha da ileri götürdü. Cemiyetimizi mahv ve ilga eden üç menfur adamdan bugüne kadar kalanlar şunlardır:

(Üç kafatasını örten örtüyü kaldırarak üç iskeleti gösterir.)

Beşinci Clement'in mezarı 1577'de Calvinistler tarafından, Güzel Philippe'inki 1793'te Jakobenler tarafından imha edildi. Kemiklerinin bakiyesi yakıldı ve çöplüklere atıldı; halbuki 'Jacques de Molay' ahlâf tarafından tebriye olundu. Ölüm karşısındaki metanetinden dolayı hürmete mazhar tutuldu.

(Bu esnada J. de Molay'ın büstünü örten örtü kaldırılır ve mabedin ışıkları tamamen aydınlatılır.)

Büyük Üstad – Oturalım kardeşlerim.

(Namzetlere hitaben) Görüyorsunuz ki vaziyetimiz bir hayli değişmiştir. Biz servetimizi ve mevkiimizi kaybettiğimizden beri bütün dünyada din ve siyaset müstebitlerine karşı mücadeleye girişmiş bulunuyoruz, önceden his ve tahmin ettiğimiz tehlikeler birer realite oldu. Üçüncü defa olarak, sizlere tekrar soruyorum. İyi veya kötü talihimize iştirak etmekte ısrar ediyor musunuz?

(Namzetler cevap verirler.)

Hatip – Cemiyetimiz, düşmanların bunca gayretlerine rağmen büsbütün ortadan kaldırılamadı. Şövalyelerden bir kısmı Portekiz'e çekilerek orada Kral Denis'in himayesi altında 'Christ' tarikatını kurdular. Bununla beraber oraya (Templier) Şövalyeleri'nin gizli doktrinleri tamamiyle naklettirilememiş ve yahut Roma Kilisesi'nin düşmanlığını arttırmamak için ihmal olunmuştur. Öte yandan bundan evvelki derecenin talimatında gördüğümüz veçhile İskoçya'da (İskoç Saint Andre Tarikati)ni tesis etmişlerdir.

(Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti-Rite Ecossais Ancien et Accepte) organizatörleri, dereceler silsilesinde Kadoş Şövalyesi derecesini (Saint Andre) Şövalyeleri derecesinden sonraya koymak suretiyle Kadoş derecesinin hakikati bulma yolunda daha ileriye doğru atılmış bir adım olarak telakkisi lazım geldiğini kabul etmişlerdir. **Bu derecenin tesisinden maksat, sadece tarikatin tanzim ve ıslahı olmayıp, aynı zamanda düşmanlarından intikam almış olmak emelidir.**

Büyük Üstad – XVI. Asır Templierlerinin arkalarından giden bizler, onların intikamlarını almak gayretlerinden bir an bile geri durmadık. Sizler de bu işte bizlere yardım etmeye hazır mısınız?

(Namzetler cevap verirler.)

"**Büyük Üstad** – Bununla beraber, şunu biliniz ki intikamımız boş ve manasız bir misillemeden ibaret değildir. Jacques de Molay'ın ve zulme kurban giden arkadaşlarının uğradıkları haksızlıklara hücum etmekle, ister aşağıdan gelsin, ister yukardan gelsin, bütün istibdat ve zulümlere, dinî ve siyasî istibdat yapan Papa'dan veya adi bir papazdan, bir prens veya siyasî bir şahıstan, zenginliğine ve asaletine güvenerek her şeyi kendine mübah gören aristokrattan ve yahut kuvveti temsil ettiklerinden dolayı ferd haklarını tanımayan avam kitlesinden zuhur etsin, bütün dinî ve siyasî i'tizaflara karşı mücadele etmekle, onların intikamını almış oluruz. **Bu intikam, sadece beşinci Clement'in kemiklerinin Calvinistler tarafından mezardan çıkarılıp yakıldığı gün alın-**

mış sayılmazdı. Ancak (Luther) tarafından Avrupa'nın yarısı şuur ve vicdanın hakları namına Papalık aleyhine kıyam ettiği gün alınmış oldu. Bu intikam Güzel Philippe'in kemikleri mezardan çıkarılıp da çılgın bir halk tarafından (Saint Denis) mezbelesine atıldığı gün alınmış sayılamazdı, hatta onun en son torununun[1] hükümet hapishanesi ittihaz olunan (Temple)'den çıkarılarak idam sehpasına götürüldüğü gün de bu intikam alınmış olmuyordu. Ancak Fransız Meşrutiyeti, krallara karşı beşer ve vatandaş haklarını ilan ettiği gün alınmış oldu.

(İşimiz henüz sona ermiş değildir. Hürriyet, muasır haklarından sayılmaya başladığından beri şimdiki kadar tehlikeye maruz kalmamıştır; hatta prensipleri bile münakaşaya düşürülmüştür. Bu hal, faaliyet sahalarını elden kaçırmış bulunan din ve monarşi taraftarlarının sadece bir (aksülamel)i, bir irticaı saymakla kalmaz. Millî hakimiyetin ifratına dayanan bir takım dalkavuklar, ferdlerin cemiyetlere tegallübü sayesinde beşer saadetinin gerçekleşebileceğini iddiaya kalkıştıkları; öte yandan da mutlak irade taraftarı, bizzat kendi prensiplerini çiğneyerek muhaliflerine karşı aynı silahı kullanmaya, yani istibdatla mukabeleye başladılar ve daha başka bir yandan da kendi mukadderatına hakim bulunan bazı milletler kuvvetin hakka galebesi düsturuna dayanarak komşu milletlerle harbe tutuştular.[2] Bütün bu hareketlerin neticesi olarak amansız monopoller, müthiş grevler, çalışma hürmetine karşı tecavüzler, parti ve zümre zihniyetleri, sınıf ve ırk zıddiyetleri 20'nci Asır'da gerçekten de bir cehennem hali aldı.)

İşte bizimle birlikte mücadeleye mecbur bulunduğunuz düşmanlar bunlardır. Şimdi taahhüdümüzün metnini okuyacağım.

---

[1] XVI. Louis-M.Ç.

[2] Metindeki cümle düşüklüğü düzeltilmedi. -M.Ç.

Taahhüd ve Yemin

"Tarikat'ın statüsüne ve nizamlarına riayet etmeyi resmen vaad ve taahhüd ederim; bunlar benim kanunum ve rehberim olacaktır."

(Kral taçlı kafatasını göstererek:)

"Hiç bir vakit ve hiç bir bahane ile, istibdadı vücuda getiren ve ferd haklarını inkâr eden bir hükümete katılmayacağım."

(Papaz taçlı kafatasını göstererek:)

"Hiç bir vakit ve hiç bir bahane ile vicdanı ve tefekkürü zincirleyen, samimi şüpheyi ve namuskârane inancı cinayet sayan ruhani istibdat ile ortaklık etmeyeceğim."

(Üçüncü kafatasını göstererek:)

"Hiçbir vakit ve hiç bir bahane ile şahsî menfaat, hatta sınıf ve parti menfaati uğrunda umumun hak ve hürriyetine ihanet etmeyeceğim."

Büyük Üstad – Kalkınız, nizam vaziyeti alınız, Şövalyeler!

Merasim Üstadı Birader, lütfen büyük bayrağı açınız! (emir ifa olunur ve Büyük Üstad mevkiinden iner ve namzete doğru kılıcını uzatarak ve teker teker isimlerini söyleyerek namzetlere sorar:)

Bu yemini icraya hazır mısınız?

Namzetler – (İsmi okunan her namzet: "Yemin ederim" der.)

Büyük Üstad her birinin her iki omuzuna, kılıcının yüzüyle dokunur ve her birinin alnından öper. Bundan sonra mevkiine geçerek şu formülü irad eder:)

Büyük Üstad – "Kainatın Ulu Mimarı şerefine Türkiye Süprem Konseyi'nden haiz bulunduğum salahiyetle, beyaz ve siyah Kartal Şövalyesi tayin ediyor ve bu dereceye ait bütün hak ve imtiyazları sizlere veriyorum."

(Namzetlerden birine bir kılıç vererek:)

Kıyafetinizi tamamlayan bu kılıcı kuşanınız. Onu ancak bilerek ve haklı davalarda kınından çıkarınız. Hak yerini bulmadan da onu kınına koymayınız. Bizim silahımız para ile tutulmuş caninin sivri hançeri, cel-

ladın satırı, müfterinin kaması değildir. Bizim silahımız, kalem ve söz, yani her birimizin kendi muhitimizde icra edeceğimiz nüfûz ve tesir, başkalarının hürriyetine karşı göstereceğimiz hürmet, vicdanı tazyika maruz ve haklarından mahrum kimselere uzatacağımız eldir. Bunları daima hatırlayınız."[1]

Templierlerin 'kan davasını' sahiplenmekle kalmayan; aynı zaman da bu 'kan davasını' -ilke ve çerçevesini kendileri belirledikleri- bir ideolojiye dönüştüren Masonlar; hem Güzel Philippe'nin son torunu Kral XVI. Louis'i giyotine göndererek, hem Fransa'da saltanatı kaldırarak ve hem de 1791 yılında -Amerika'da daha önce yayınlanan yurttaş hakları bildirgelerinin bir devamı olarak- 'İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesini' yayınlayarak 'intikamlarını' almış oluyorlardı. Fransız Büyük İhtilâli'nin 'laik karakteri'; Papa V. Clement'in mezarının (Calvinist Keltler tarafından) tahrip edilmesinden de öte; 'kilisenin iktidarına' son veriyor ve 'dinsel taassuptan da' intikamını almış oluyordu.

Bu 'siyasî intikam' hiç şüphe yok ki; İngiltere'nin sömürgeci politikalarına rakip olmak -en azından engellemeye çalışmak- çabası içinde bulunan Fransa'dan da 'intikam alınması' anlamına geliyordu.. Amerika'nın bağımsızlık savaşında İngiltere'ye karşı savaşmış olan 'Mason Birader' La Fayette'in kendisini Amerika'ya göndermemeye çalışan Fransa Kralı'na karşı diğer 'Biraderlerle' birlikte verdiği mücadele; intikamını ne denli zekice ve acımasızca aldığını da kanıtlıyordu.

Dahası... İngiliz Meşruti Monarşisi'nin ve o Monarşi'yi tesis eden İngiliz İskoç Masonları'nın 'beyninde' üslenerek faaliyet gösteren 'spekülatif/manipülatif finans-ticaret oligarşisinin' de intikamını alması anlamına geliyordu...

Ve nihayet; Hıristiyan taassubunu tırmandırarak bu taassubun karşısında kendilerini hedef haline getiren; bütün Ortaçağ boyunca ırkdaşlarını işkence tezgahlarından geçiren, sakat bırakan, yakan, öldüren;

---

[1] XXX. Derece-Kadoş Şövalyesi-Çalışma Rehberi-İstanbul, 1958-S. 27, 32.

Portekiz ve İngiltere ile bir kaç merkez dışında Avrupa'nın hiç bir yerinde yaşama hakkı tanımayan Katolik papalıktan ve ona bağlı dinsel/siyasal kuruluşlardan, Musevîlerin intikamlarını alması anlamına da geliyordu.

"Fransa büyük ihtilâlinden evvel bütün Avrupa'da Yahudiler Parya idiler, siyasî ve medenî haklarından mahrum idiler. (...) 1789 Fransız Büyük İhtilâli'nden evvel Fransa Yahudileri 16'ncı Lui'ye müracaat ettiler. Meşhur yazar Malherbes Yahudilerin projesini tedkik etti, hatta bu Musevîlere vatandaşlık haklarını vermek de istiyordu. Bu tereddüt zamanında 1789 İhtilâli patladı."[1]

Musevîler, Masonlar, Finans ve Ticaret Oligarşisi, İngiltere Meşruti Monarşisi ve Protestanlar/Calvinistler; Fransa Kralı ile kiliseden intikamlarını alıyorlardı ama... Fransa'da ihtilâl sona ermiş olsa bile 'devrim' devam ediyordu.

İntikam odakları/ocakları ise Fransız devrimcileri üzerinden tüm dünyaya yeni ihtilâller ihraç etmeyi sürdürüyorlardı. Zira o sırada Avrupa'da hala 'yüzlerce taçlı baş' hükümran bulunuyordu. Bunların büyük bir bölümü de Fransa'daki kraliyet rejiminin ve hatta kraliyet hanedanının 'kan davasını' gütmeye; intikamını almaya ahdetmiş bulunuyordu.

Kaldı ki; bu 'taçlı başlar' arasında Osmanlı hanedanı da bulunuyor, 'şövalyelerin' özgürlük mücadelesinin baş hedeflerinden birini de Osmanlı İmparatorluğu'nun 'mutlak monarşisi' teşkil ediyordu. Unutmamak gerekir ki; uhrevî ve dünyevî sultan/halife İslam dünyasının 'hem kralı, hem de papası' sayılıyordu.

Finans ve Ticaret Oligarşisi... İngiliz Monarşisi... Filistin'e dönmeye uğraşan Musevîler... Çok sayıda gayrimüslim etnik topluluklar ve diğerleri şimdi aynı hedefe; 'Osmanlı egemenliğine' yöneliyorlardı. Tüm bu

[1] Türk Mason Dergisi – 'Masonluk hakkında yanlış telakkilerden' başlıklı İ.M. Seydol'un makalesi – Yıl 4, Sayı 13, Ocak 1954 – S. 632.

unsurların ortak paydasında ise 'Masonlaşan Templierler ile Templierleşen Masonlar' bulunuyordu.

'Şövalyelerin' ellerindeki 'sihirli formül' ise 'Fransız İhtilâli' sırasında oluşturulan ve başarıyla kullanılan 'sihirli sacayağı' idi:

'Masonik-Mafios-Askerî' sacayağı...

Mora İsyanı'nın ve Rum korsanlığının/zorbalığının tohumları Fransa'da ekilecek, Cenevre'de tasarımlanacak, İtalya sahillerinde filizlenecek, Viyana Kongresi'nde çiçek açacak, Mania ve İstanbul'da meyveye duracaktı...

Rum Mafios unsurlarının ve zorba-haşeresinin; Carbonaria'nın sağ kolu ve 'devrim yoldaşı' olan 'Sicilya Mafiosisinden' daha beceriksiz olduğu düşünülebilir miydi?

GİZEMLİ ÖRGÜT'ÜN TARİHSEL KÖKENLERİ

Masonik-Mafios-Askerî

• Fransız İhtilâli'nin gerek hazırlanması ve gerekse ayaklanma sürecinde; 'spekülatif-manipülatif finans-ticaret oligarşisi', 'İngiliz Meşrutî Monarşisi' ve 'Masonik bağlamda Londra Büyük Locası' ile bu Loca'nın Washington-Paris uzantılarının oynadıkları rol belirginlik ve kesinlik kazanmış bulunuyor. Buna bağlı olarak 'Masonik-Mafios-Askerî sacayağı' ilişkisinin siyasî zeminde kısa vadeli 'ihtilâl-şiddet', uzun vadeli 'devrim-suç' kavram ve oluşumlarına da kalıcılık kazandırdığı görülüyor. Ne var ki; Fransız Devrimi sürecinde 'Masonik-Mafios' işbirliğinin diğer Avrupa ülkelerine -ve bu dönemde Avrupa'da geniş toprakları bulunan Osmanlı İmparatorluğu'na- ihraç edilmesi olgusu da dikkati çekiyor. Bu olgu ve oluşumu irdeler misiniz? Masonik-Mafios Askerî örgütlenme modelinde ayrıcalıklı bir yer tutan Carbonaria hakkında bilgi verir misiniz? Bu örgüt 'Devrim ve Yasadışılık/Suç' veya 'Devrim-Mafia' ilişkisinin hangi aşamasında devreye giriyor, ne gibi etkinlikler gösteriyordu? Öncelikle Carbonaria'nin oluşumunu ve gelişmesini tüm boyutları, tarihsel kökenleri ve ilişkileriyle anlatır mısınız?

Yaklaşan tehlikeyi ilk kez Kont Jacques de Guibert görüyor ve daha 1789 yılının aralık ayında şu uyarıda bulunuyordu:

"Henüz zaman çok geç olmadan halkın, kollarındaki emekten başka hiç bir şeyi olmayan en yoksul kesimiyle ilgileniniz. Bu pek önemli kesimin sizlerin aranızda herhangi bir temsilcileri yoktur; sözcülerinizin üzerlerinde pek çok söz ettikleri kararnâmelerinizin hiç biri bu sayıca pek kalabalık insanların acılarını dindirememiştir. İtiraf etmek gerekir ki bu yoksul yığınlara, inayetleri ve nesnel bağışları ile aristokrasinin ve ruhbanların, tüccarlarla kıyaslandıklarında çok daha fazla yardımları ve destekleri olmuştur. Onları zenginleşmekten ve lüksten uzak tuttunuz, bu yaşam biçimini bir kader olarak algılamalarını, buna alışmalarını sağladınız, onları yönetimin kötülüklerine karşı uyardınız ve ayağa kaldırdınız. İşlerinden güçlerinden uzaklaştırdınız. Dahası, onları silahlandırdınız ve şimdi de bu zincirlerden boşanmış girdaptan uzaklaşarak, sessizce kulübelerine dönmelerini istiyorsunuz! Yasalarınızın bunu sağlamak için yeterli olduğunu sanıyorsunuz ve onlar hakkında bunca bilgilendirdiğiniz ihtilâlden kendi paylarına düşeni almaktan vazgeçirmeye çalışıyorsunuz. Bunları iyi düşününüz ve bu dev kitlenin doğal haklar taleplerini size yönlendirmesinden ve sizleri inanılmaz ağırlıklarının altında ezmeleri olasılığı karşısında, korkudan titreyiniz."[1]

Başlangıçta halk hiç hesaba katılmıyor; seçkinler tarafından ihtilâl hesapları yapılırken sadece 'otoritenin el deriştirmesi' hedefleniyordu. Ancak bu siyasî hareketin gerçek yüzü ve anayasal bir düzeni amaçladığı kısa zamanda ortaya çıkıyor; kraliyet rejiminin sonu görülüyordu. Buna paralel olarak da başlangıçta ihtilâlin bir 'aracı' olarak değerlendirilen geniş kitle; daha sonra 'iktidardan/otoriteden' pay istiyordu. Böylece seçkinler ile halkın yolu ayrılmaya başlıyordu. Bu ayrılık ise 1791 yılında bir katliamla; 'Champ de Mars Katliamıyla' ortaya çıkıyordu. 20-21 Haziran 1791 günü Kral ve ailesinin kaçma girişimi başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Varennes Olayı diye adlandırılan bu girişim; Kral'ın yabancılarla işbirliği yaptığını gösteriyor ve itibarını tamamen

[1] Askeri yazılar 1772-1790-Jacques de Guibert-Çeviren Ahmet Şensılay-Anahtar Kitaplar-İst. 2005-S.16.

yitirmesine neden oluyordu. Bu aşamada burjuvazi Kral'dan çok halktan korkuyordu. Nitekim Meclis 22 Haziran günü bir açıklama yaparak Kral'ın kaçmadığını, kaçırıldığını bildiriyordu. Bu 'yalan' burjuvazinin krallık rejimini değiştirmek eğiliminde olmadığını gösteriyordu. Robespierre; "Öyle görünüyor ki XVI. Louis'in aramızda güçlü bir partisi ve pek akıllı adamları var... ve hepsinin de suratlarında aynı yurtseverlik maskesi" diyordu.[1]

Buna rağmen Meclis Kral'ı olayın dışında bırakıyor, Robespierre'in uyarısını dikkate almıyordu. Ancak ortalık yatışmıyor; Kral'a duyulan tepki ve gerilim artıyordu. 15 Temmuz 1791 günü halkın temsilcileri; Kral'ın tahttan indirilmesini ve yerine 'tüm anayasal güçlerin' iktidara ortak edilmesini bir talep olarak ortaya koyuyorlardı. Jakobenler ilke olarak öneriyi kabul ediyorlardı. Jakobenlerin öneriyi geri çekmelerine karşın başta Cordeliersler olmak üzere 'kardeş örgütler' bir komite oluşturarak önerilerinin arkasında duruyorlardı. 17 Temmuz Pazar günü Paris halkı Meclis'e onaylanmasını istediği şu tasarıyı sunuyordu:

> "XVI. Louis'nin suçunun kanıtlandığı ve Kral'ın tahtından vazgeçtiği dikkate alınmalıdır. Tahtından feragat ettiği kabul edilmeli ve yeni bir kurucu güç oluşturulmalıdır ve bu güç gerçek anlamda ulusçu bir tavır içinde suçluların yargılanması ve özellikle de yeni bir icra gücünün getirilmesi ve örgütlenmesi için çaba harcamalıdır."[2]

Bu öneri ihtilâlin iki ana unsurunun; seçkinler ile halkın yollarının ayrıldığını resmen ortaya koyan bir tavrı ifade ediyordu. Artık 'sokaktaki adam'; yani yasal ve yasadışı sivil kitle, devlet otoritesine ortak olmak ve iktidardan payını almak istiyordu. Dahası; yeni bir devlet düzeni ve toplumsal bir yapı tesis etmeye talip oluyordu. Ne var ki; Meclis'i ellerinde tutan seçkinler ve -Amerika'nın bağımsızlık savaşından bir

---

[1] Bilim ve Ütopya—'Devrimin Yumruğu: Maximilian Robespierre' başlıklı Arda Odabaşı'nın kaleme aldığı makale-Ağustos 2003, Sayı II, Sayfa 20-21.

[2] Jakobenler-Gerard Maintenant-İletişim Yayınları-İst. 2005, S.42.

kahraman gibi Fransa'ya dönen Bailly Belediye Başkanı La Fayette (Ulusal Muhafız Birliği Komutanı) Champ de Mars'da toplanan bildiri sahiplerinin dağılmasını istiyordu. Halk buna karşı direniyordu. Önce sıkıyönetim ilan ediliyor; etkili olmayınca da Ulusal Muhafızlar silahsız kalabalığın üzerine ateş açıyorlardı. Olayda 50 gösterici vurularak öldürülüyordu.[1]

Bu katliamla seçkinlerin ipoteği altındaki Meclis halka karşı tutumunu açıkça ortaya koyuyor; kraliyeti ortadan kaldırmak niyetinde olmadığını kanıtlıyordu. Nitekim halkçı hareket bastırılıyor, 17 Temmuz'dan sonra Meclis seçim sistemini halk aleyhine ağırlaştırıyor; rejimi burjuvalaştırmak yönünde adımlar atıyordu. Nitekim 11 Ağustos'ta bir konuşma yapan Robespierre, yeni seçim sistemine göre Jean—Jacques Rousseau'nun bile seçilemeyeceğini açıklıyordu.

Bu olay en büyük etkisini Jakobenler Kulübü'nde gösteriyordu. Zira halk ağırlığını koyabilmek amacıyla bir örgüte gereksinim duyuyordu ve bu örgüt de Jakobenler Kulübü oluyordu.

İngiliz-Amerikan/Masonik Esinlenme: Jakobenler

İngiltere'de milletvekilleri; Avam Kamarası'nın (Halk Meclisi'nin) gündemini önceden tartışmak amacıyla Parlamento dışında bir araya gelerek toplanıyordu. Böylece gündem tartışılıyor, hatipler konuşmalarını hazırlayarak arkadaşlarına bilgi veriyor, onların görüşlerini alıyorlardı. Bu toplantılar İngiliz parlamenter yapısının geleneği halini alıyordu.

Mutlak monarşiye karşı tüm siyasal oluşumları İngiltere örneğine dayandıran Fransız aydın ve siyasetçileri; Breton (Bretagna) Kulüplerini de bu genel strateji çerçevesinde ortaya çıkarıyorlardı. J. P. Boulle

---

[1] Jakobenler-Age.-S.42, 43.

Ploermer ilk toplantıyı şöyle anlatıyordu:

"Dün akşam Quimper milletvekilleri geldi. Hennebont milletvekilleri de bir gün önce geldiler. Ortak toplantı yapabilecek bir salon kiralandı. Çünkü sürekli ve kesin bir plan gerektiren işler için Genel Meclis dışında toplanma gerekliliği ortaya çıkmıştı. İlk toplantı dün akşam yapıldı ve başka bölgelerden gelmiş birçok milletvekili de toplantıya katıldı. Aralarında Etats du Dauphine Sekreteri olan ve yazılarıyla tanınan Maunier de vardı."[1]

Bu milletvekilleri ilk toplantılarını Versaillers'de Paris Caddesi ile Pompe Sokağı köşesindeki Amaury kahvehanesinde yapıyorlardı.

Sayıları 12-15 olan Bretonya (Bretagna) milletvekilleri Paris'e geldikleri zaman 'Societe des amis de la Constitution'; yani 'Anayasa Dostları/Yandaşları Derneği'ni kuruyorlardı.

"Aynı ödevlerle birbirlerine bağlı insanların aynı duyguları paylaşmasının ve bunları karşılıklı olarak iletmelerinin güzellik ve hoşluğuyla Millet Meclisi'nde her türlü sürprize karşı hazırlıklı ve donanımlı beyinlerin bulunmasının yararı birleşiyordu."[2]

Bu dernek aynı zamanda bir siyasî dayanışma örgütü idi. Nitekim Anayasa Dostları Derneği'nin ilk adı da Kulüp Breton; yani Bretonyalıların Kulübü -bir bakıma hemşehrilik derneği- idi.

"Jeu de Paume (Bovling Salonu) andından sonra Kraliyet Adalet Divanı toplandı. Bir önceki günün akşamı 12-15 milletvekili Kulüp Breton'da toplanmıştık. Sarayın ertesi günü tasarılarını bildiğimizden her konuyu etraflıca tartıştık. Hepimiz; herkes, alınacak tavır konusunda düşüncelerini söyledi."[3]

Zaten bir süre sonra da Jakoben (Jacobin) örgütleri Amerikan kulüplerinin yolundan giderek birer 'sivil eğitim merkezi' haline geliyor-

---

[1] Jakobenler-Age.-S.19, 20.

[2] Jakobenler-Age.-S.15.

[3] Jakobenler-Age.-S.16.

du. Amerikan kulüplerinin eğitim merkezlerine dönüştürülmelerinde ise en büyük rolü ihtilâlin Mason liderlerinden Benjamin Franklin oynamış bulunuyordu.

"Bu yasa koyucu, ülkesindeki özgürlüğü güçlendirmek için yurttaşlık okulları, Amerikalıların yüce Anayasasını hazırladığı yurtsever dernekleri kurmuştur."[1]

1789 yılının 5 ve 6 Ekim günleri kraliyet ikametgahının Paris olması kararlaştırılıyordu. Aynı şekilde Meclis'in Paris'te toplanması fikri benimseniyordu. Bunun üzerine Breton Kulüpleri'nin üyeleri de Paris'te toplanmak zorunluluğunu duyuyorlardı. Verseillers toplantıları bir süre yapılamıyordu. Ancak değişen koşullar nedeniyle Bretonlar Paris'e gelerek toplantılara yeniden başlamak gereğini duyuyorlardı.

Kurucu Meclis, Tuileries 'manejine' yerleşiyordu. Bretonlar da buraya yakın bir lokali toplantı yeri olarak saptamak zorunda kalıyorlardı.

"Saint Honore Sokağı Jakobenleri Başrahibine gidilir ve Başrahip manastır kütüphane salonunu kendilerine tahsis eder ve onları oraya yerleştirir."[2]

Paris'te ilk toplantılarını yaptıkları mekan böylece bir Dominiken Manastırı oluyordu. Bu Manastırın adı Jakoben olduğu için de; kraliyet yanlıları Kulüp Breton üyeleriyle alay etmek maksadıyla bunlara 'Jakobenler' lakabını takıyorlardı.

Jakobitliğin Jakobenleşmesi

Resmî kayıtlar -genellikle- Jakobenlerin çıkışını bu ilişkiler çerçevesinde belirleyerek; Jakoben hareketin kökenine Dominiken/dinsel bir

---

[1] Jakobenler-Age.-S.16.

[2] Jakobenler-Age.-S.21.

motif yerleştiriyorsa da... XVIII. yüzyıl Fransası'ndaki tüm siyasal ve felsefî akımlar gibi Jakobenliğin de kökenini İngiltere'de aramak gerekiyordu. Her ne kadar Jakoben sözcüğü ile Jakobit sözcüğü arasında bir bağlantı gözlemlenmiyorsa da; ifade ettikleri 'siyasal bakışta' ciddi bir paralellik bulunması dikkati çekiyordu. Bu paralelliği gerektiği gibi kavrayabilmek için öncelikle Jakobit (Jacobit) akımını iyi özümsemek gerekir.

Jakobitlerin temsil ettiği akım, aynı zamanda 'Jacobusçuluk' olarak da adlandırılıyordu.

1688 Devrimi'nin hemen ardından İngiltere Kralı II. James[1] sürgüne gönderiliyordu. Ne var ki; Kral James ile Stuart hanedanı'nın sonraki üyelerini yeniden tahta çıkarmak amacıyla bir hareket başlatılıyor ve bu harekete katılanlar Jakobit (Jacobusçu) olarak adlandırılıyordu. Bu akım 1688-1745 yılları arasında İngiltere'de önemli bir siyasal güç teşkil ediyordu. Sürgündeki Stuartlar Fransa'ya yerleşiyor ve buradaki sarayları, küskün İngiliz siyasetçilerinin ve askerlerinin toplandıkları bir merkez oluyordu. 1714 yılından sonra Whinglerin iktidarı tekellerine almaları karşısında bir çok muhalif Tory de Jakobitlerle işbirliği yapmaya başlıyorlardı. Jakobitler tahtı ihtilâl veya savaş yoluyla elegeçirmek için silahlı mücadeleye girişmekten kaçınmıyorlardı.. Bunlar özellikle; Stuart Hanedanı'nı destekleyen İskoçya ve Galler'de geniş destek buluyorlardı. Keza İrlanda'da da Jakobitler ağırlıkta idiler. Aynı şekilde Katolikler ile Anglikan Toryler Jakobitlerin 'doğal müttefiki' konumunda görünüyorlardı. Toryler, 1688-89 olaylarının meşruiyetini sorguluyorlardı. Katoliklerin ise; koyu bir Katolik olan Kral James'ten, onun yaşlı halefi James Edward ile genci Charles Edward'dan büyük beklentileri bulunuyordu.

Jakobitler; 1745 yılına kadar beş kez, Stuartları İngiltere tahtına yeniden çıkarabilmek için girişimde bulunuyorlardı. Dublin'de toplanan

[1] James'in Latince karşılığı Jacobustur.-M.Çulcu.

bir Meclis, 1688 yılında II. James'i Kral ilan ediyordu. Ancak İrlandalılar ile Fransız askerlerinden oluşan Jakobit kuvveti, Boyne çatışmalarında III. William'ın kuvvetlerine yeniliyor ve Kral James Fransa'ya dönüyordu.[1]

Aynı şekilde 1708 girişimi de başarısızlıkla sonuçlanıyordu. 1715 yılında; eski bir devrimci olan ve aradığını bulamayan Mur Kontu, Episkopallerin yaşadıkları bölgeleri Stuartlar adına ayaklanmaya çağırıyordu. Gerçekten de ayaklanmalar başlıyor, merkezî otorite hayli zor zamanlar yaşıyordu. Ancak Jakobitler yine de amaçlarına ulaşamıyor, yeniliyorlardı.

Dördüncü ayaklanmayı İspanyollar destekliyordu. Highland'ın batısında son derece güçlü olan asîler kısa süre sonra Glenshiel'de yeniliyorlardı. Böylece 1719 yılındaki kanlı girişim de başarısızlığa uğruyordu.

Stuart Hanedanı'm yeniden tahta çıkarmak konusunda tutucu bir kararlılık sergileyen Highlandlı Jakobitler 1745 yılında son kez başkaldırıyorlardı. İngiliz Ordusu'nun bu sırada kara Avrupasında savaşmasından yararlanan genç Prens Charles Edward, son derece zor koşullarda olunmasına karşın, girişimde bulunmaktan kaçınmıyordu. Charles bir kaç hafta içinde İskoçya'nın efendisi ve Prestopans'ın muzaffer hükümdarı oluyordu. Ancak ayaklanma İngiltere'ye tam manasıyla yayılmıyordu. Nitekim 16 Nisan 1745 günü William Augustus İnvernes yakınlarında Charles Edward'ın ordusunu kesin bir yenilgiye uğratıyordu. 80 isyancı derhal idam ediliyor, genç Prens aylarca İngiltere'de saklanmak zorunda kalıyor ve nihayet Fransa'ya kaçarak canını kurtarabiliyordu.[2]

Beşinci ayaklanmanın da başarısızlıkla sonuçlanması Stuartlara krallık yolunu tamamen kapatıyordu. Fransa'ya sığınan Charles Ed-

---

[1] Ana Britannica-Age.-C.12,S.198.

[2] Ana Britannica-Age.-C.12, S.198.

ward; "Denizin öte yakasındaki Kral" olarak adlandırılıyor ve Jakobusçuluk ise İskoçya'nın Highlands bölgesinde varlığını koruyarak canlılığını sürdürüyordu.

Jakobitler iki alanda derin izler bırakıyordu.

Öncelikle Stuartların tahtı yeniden elegeçirmeleri için çaba gösterip kan döken Jakobitler; çeşitli girişimlere ve büyük yıkımlara karşın başaramayınca bu amaçtan vazgeçiyorlardı. Ne ki Jakobitler sadece tahttan vazgeçmekle kalmıyor; mutlak monarşiden de vazgeçiyor ve tam bir meşrutiyetçi politika izlemeye başlıyorlardı. Bu ise başta Fransa olmak üzere tüm Avrupa ve çevresinde belirleyici bir rol oynuyordu.

Jakobitlerin ikinci 'iz bıraktıkları' alan ise Masonluk oluyordu.

Londra'da Büyük Loca gelişirken, 1685-1745 yılları arasında cereyan eden olaylar nedeniyle Jakobit yanlısı Localar giderek dışlanıyorlardı. Bu Localar da ister istemez 'yeraltına sürülüyorlardı.' Yine 1688-1745 yılları arasında cereyan eden olaylar, kaçınılmaz olarak İngiltere Masonluğu üzerinde de etkisini gösteriyor, Localarda ve Localar arasında meydana gelen yeni oluşumları şekillendiriyordu.

Örneğin; Londra Büyük Locası'ndan 6-7 yıl sonra kurulan İrlanda Büyük Locası'na 1721 yılında I. George'un vaftiz evladı olan Montague Dükü Büyük Üstadlık yapıyordu. Stuart hanedanına yandaş olan Dük'ün faaliyetleri İrlanda Büyük Locası içinde sürtüşmelere yolaçıyordu.[1]

Yine örneğin; 1728 yılında İngiltere Büyük Locası'na Başkanlık yapan Kingston Lord'u James, Jakobit bir aileden geliyordu. Babası II. James'in nedimi idi ve sürgüne gönderilen Kral ile birlikte Fransa'ya gitmişti. Daha sonra bu Jakobit, Stuartlar için asker toplamakla suçlanıyordu. Aynı suçlamaya 1722 yılında Kingston da maruz kalıyordu.[2]

---

[1] Mabet ve Loca-Michael Baigent-Richard Leigh-Emre Yayınları-İst. 2000-S.207, 208.

[2] Mabet ve Loca-Age.-S.208.

Kısacası, Londra Büyük Locası içinde Stuartçı Jakobitler sadece dışlanmakla kalmıyor; suçlanıyor, yargılanıyor, kovuşturuluyor ve mahkum ediliyorlardı.

Buna karşılık sinsi bir mücadele yürüten Jakobitler; askerler üzerinde çalışıyor, ordu içinde etkili olmaya uğraşıyorlardı. İrlanda Büyük Locası bir yandan İngiltere Büyük Locası'nın reddederek sahiplenmediği Masonik görüşleri 'toplayarak depoluyor', bir yandan da askerleri kendi çatısı altında örgütlüyordu.

> "İrlanda'dan geçen veya oradaki garnizonlarda konuşlanan İngiliz alaylarına ışık, İrlanda Büyük Locası tarafından verildi. İngiliz Ordusu içinde askerî arazi Locaları yoğunlaşmaya başladığında bunların çoğu patentlerini İrlanda Büyük Locası'ndan almaktaydı."[1]

Yeri gelmişken burada hemen kaydetmek gerekir ki Masonluğun temel eğilimi; Fransa'da sürgünde bulunan Stuart hanedanı tarafından kıta Avrupasına taşınıyordu. Bu nedenle de Masonluk, adeta Jakobit süzgecinden geçerek kıta Avrupasına yayılıyordu. Bir başka ifade ile 'Jakobit Masonluğun eski Tempier mirasıyla bütünleşeceği veya yeniden bütünleşeceği yer de Fransa oluyordu.'

Jakobit Masonluğun Fransa'daki gelişimi; 1789 İhtilâli'nden sonra meydana gelen tüm oluşumlar üzerinde etkisini gösterdiği için büyük bir önem taşıyordu. Hiç şüphe yok ki bu etki Fransız Jakobenliği üzerinden legal (yasal-aleni) ve illegal (yasadışı-gayrıyasal) yapılanmalar üzerinde belirleyicilik kazanıyordu. Masonluğun Fransa'daki gelişmesine bu açıdan bakıldığında ortaya şöyle bir tablo çıkıyordu.

Fransa'da ilk Loca 25 Mart 1688 günü II. Charles tarafından 1661 yılında oluşturulan İrlanda Kraliyet Piyade Alayı tarafından kuruluyordu. Bu alay II. James ile birlikte Fransa'ya sürgün edilmiş bulunuyordu. Alay daha sonra 'Regiment d'İnfanterie Walsh' (Walsh Piyade Alayı)

---

[1] Mabet ve Loca-Age.-S.208.

adıyla anılıyordu. (Bu konuda daha önce kapsamlı bilgi verilmişti. M. Çulcu)

> "Walshler sürgüne gönderilen İrlandalı armatörlerden oluşan tanınmış bir ailedir. Ailenin üyelerinden biri olan Kaptan James Walsh, II. James'i Fransa'ya güvenli bir şekilde götüren gemiyi veren kişiydi. Daha sonra Walsh ve bir akrabası Fransız donanmasını savaş gemileri ile donatmakla ün salmış bir gemi inşa tesisini St. Malo'da kurmuşlardı. Aynı zamanda Jakobit gayeye sadakatle hizmet etmeye de devam ettiler."[1]

İrlandalı askerler Fransa'da Jakobit Masonluğun yayılmasına çalışırken; diğer taraftan da İskoçya'dan göç eden Stuart yanlısı halkın da buralara yerleşmesi yönünde ellerinden gelen çabayı gösteriyorlardı. Göç eden Jakobit Masonlar arasında; Dundee Vikontu da yer alıyordu. Mason-Templier bağlamında Dundee Vikontu büyük önem taşıyordu. Zira Dundee Vikontu, Templier Şövalyesi olan bir hanedandan geliyordu. Jakobit Masonlar bakımından büyük önem taşıyan bu 'ilişkinin' tarihsel öyküsü hayli derinlere dayanıyordu:

1661 yılında, Kral II. Charles'in büyük kardeşi York Dükü James Katolikliğe geçiyordu. Doğaldır ki James'in Katolikliği benimsemesi İrlanda'da coşkulu bir sevgi ile karşılanıyordu. Bu çerçevede İngiliz toplumunda meydana gelen çatlaklar asil İskoç ailelerine de sıçrıyordu.

İskoçya'da Stuart olayı özellikle II. James'in 1688'de ilk Dundee Vikont'u yaptığı Claverhowse'lu John Grahame tarafından savunuluyordu. Diğer asil hanedanlar gibi Grahameler de Stuartlar ile kanbağı iddiasında bulunuyorlardı. İddiaya göre 1413 yılında Sir William Grahame, Marjorie Bruce ile Stuart Walter'in büyük torunu olan İskoç Kralı I. James'in kız kardeşi ile evlenerek kanbağı tesis etmişti.

Dundee Vikont'u Claverhowse'lu Jakobit, John Grahame ise 1648'de dünyaya geliyordu. 1661 yılında St. Andrews Üniversitesi'nden master-

---

[1] Mabet ve Loca-Age.-S.209.

le mezun olan Graham, II. Charles ile II. James'e hizmet ediyordu.

"1672 ile 1674 yılları arasında Fransa'da Monmouth Dükü ve sonra Marlborough Dükü olan John Churchille ile birlikte gönüllü olarak hizmet etti. 1683'de İngiltere'de Charles ve iki yıl sonra James ile birlikte Saraydaydı. 1684'te James kendisine Dudhope Kalesi'nin mülkünü bağışladı ve tanınmış Masonlardan Lord William Cochrane'in kızı Lady Jean Cochrane ile evlendi. 1686'da İngiliz Kraliyet Muhafız Alayı Tümgeneralliğine atandı. En yakın dostları arasında simyacı Lindsay'ın torunu Üçüncü Balcarres Earl'ü, Colin Lindsay de bulunuyordu."[1]

1689'da Katolik orduları İrlanda'da faaliyet göstererek Londonderry'yi kuşatırken; Claverhowse önce Stuart güçlerini İskoçya'da topluyor, Dundee'de Kral James'in sancağını açıyordu. 27 Temmuz'da ise William'ın Komutanı Tümgeneral Hugh Mackay'in askerleriyle John Graham Claverhowse Killieckranie Geçidi'nde savaşa tutuşuyordu. Claverhowse bu savaşta sol gözünden vurularak öldürülüyordu.

"Burada önemli olan Claverhowse'un bir çarpışmada veya bir caninin elinde öldürülmesi değil, savaş alanında bulunan cesedinin üstünden bir Templier haçının çıkmasıdır."[2]

'Ezoterik' örgütlenme uzmanı tarihçi A.E. Waite'e göre; Dundee Vikontu John Claverhowse İskoçya'daki Templier örgütünün Büyük Üstadı idi. 27 Temmuz 1689'da Killiecrankie'de yere düştüğünde üzerinden çıkan Templier Haçı bunun kanıtı idi. Bu haç Calmet'e, kardeşi tarafından verilmişti.

A.E. Wait bu durumu şöyle nitelendiriyordu:

"Eğer bu öykü doğruysa o zaman Şövalye Ramsey'in düşlerine veya gerçeklerine borcu olmayan bir Templier canlanması veya yaşamının varolduğu gerçeği ile karşı karşıyayız demektir. Masonlukla bağlantılı eski

---

[1] Mabet ve Loca-Age.-S.188.

[2] Mabed ve Loca-Age.-S.189.

Templier örgütünün devam ettiğinin ileri sürülmesi ve bu devamla ilgili efsanelerin üretim belirtilerini taşıdığı kanıtlarından yoksun olduğunu biliyoruz.. Ama Templierlerin Büyük Haçı Dundee Vikontu üzerinde bulunduysa, Templier örgütünün 1689'da var olduğu veya yeniden dirildiği kesindir."[1]

İddiaya göre Claverhowse üzerinde 1307 yılına ait bir Tempier Haçı taşıyordu. Bu da Tapınak Şövalyeleri ile Jakobit Masonların XVII. yüzyılda bütünleşmiş olarak canlı bir organizma durumunda faaliyet gösterdiklerini kanıtlıyordu. Nitekim 1920 yılında İngiltere"nin bir numaralı Masonik Araştırma Locası Quatuar Coronati'nin bir dergisinde şu kayıt yer alıyordu:

"1689'da Killiecrankie Savaşı'nda... Dundee Lordu, İskoç Stuart tarafının lideri olarak hayatını kaybetti. Papaz Almet'in tanıklığına göre İskoçya'daki Templier Örgütü'nün Büyük Üstadı olduğu söylenmektedir."[2]

Keza Masonluk araştırmacısı John Yorker 1872 yılında kaleme aldığı bir makalede; "...ve Dom Calmet'ten öğrendiğimize göre 1689'da Killiecrankie'de katledildiğinde Tarikat'ın Haçını taşıyan İskoç Templierlerinin Büyük Üstadıydı"[3] diyordu.

İşte İrlandalı askerler Fransa'da Masonluğun ve doğal olarak aynı çevrede; David Grahame, John Claverhowse'un kardeşi, Killiecrankie Muharebesi'nde üzerinde Templier Haçı bulunan Dundee Vikontu gibi İskoçya'dan göç eden Jakobit göçmenlerin de yerleştirilmesinden sorumlu bulunuyorlardı. Kaldı ki; Masonlarla Templierlerin -Büyük bir olasılıkla- uyutulmuş olan ilişkileri de XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde uyandırılıyor; "böylece Fransa hem Masonluk, hem de Templier misti-

---

[1] Mabet ve Loca-Age. S. 189.

[2] Mabet ve Loca-Age.S.190; Dipnot-Tuckett, Dr. Begeman and the Alleged Templar Chapter at Edinburgh in 1745, S.46. Begeman'dan alıntı.

[3] Mabet ve Loca-Age.S.190; Dipnot-Yonker, Notes on the Scientific and Religions Mysteries of Antiquity-S.124.

sizmine verimli bir toprak sağlamış" oluyordu.

Şurası muhakkak ki İngiltere Büyük Locası kadar Jakobit Masonluk da Fransız Masonluğu üzerinde etkili oluyordu. Nitekim bazı Fransız aydınları İngiltere Büyük Locası'nın etkisi ve rehberliği altında 'aydınlanmaya' yöneliyorlardı.

> "Yine de Fransa'da kilise ve devlet birlikte uyguladıkları baskıyla düşünceye karşı gelinmiş ve Kartezyen düşünce hızla İngiltere'ye geçerek kendisini Locke, Boyle, Hume, Newton gibi kişilerle olduğu kadar Kraliyet Bilim Araştırma ve Geliştirme Kurumu ile Masonluk gibi kurumlarla ortaya koymuştur. Bu nedenledir ki Montesquieu ve Voltaire gibi ilerici düşünürlerin yeni fikirler aradıkları yer İngiltere idi. Montesquieu, Voltaire ve vatandaşları özellikle Masonluğa kabul edilerek doğruluğunu ortaya koyuyordu."[1]

Bir taraftan İngiltere Büyük Locası'nın bu yöndeki faaliyetleri yoğunlaşırken; Fransa'da Büyük Loca yanlısı kadrolar oluşuyordu. Buna paralel olarak Fransa'da Jakobit Masonlar da faaliyetlerini yoğunlaştırıyorlardı. Nitekim Fransa'da ilk Jakobit Loca 1725-26'da kuruluyor, başına da 1715 ayaklanmasında idam edilen James'in küçük kardeşi Charles Radclyffe getiriliyordu. Bu Loca'nın kurucuları arasında yine Jakobitlerden MacLean klanının başı Sir James Hector Maclean; 1745 seferinde Charles Edward Stuart'a Walsh ile birlikte gemi temin eden tüccar ve armatör Dominic O'Heguerty ve adı Hurc olarak geçen ünlü Mason lokantacı yer alıyordu.

1729 yılında Jakobit-Mason Localar Fransa'da birbiri arkasına açılıp yaygınlaşırken İngiliz Büyük Locası da geri kalmamak için aynı yönde faaliyette bulunuyordu. Ancak Jakobit Masonlar, Büyük Loca'ya karşı üstünlük; Jakobit sistem de egemenlik tesis ediyordu. Bunun sonucunda 1773 yılında Fransa'da en önemli Masonik kurum olan Grand Orient, Jakobit Masonlar tarafından kuruluyordu.

---

[1] Mabet ve Loca-Age.-S.209.

Jakobit Masonlar adına en önemli siyasî ve Masonik girişimi 1736 yılında Andrew Michael Ramsay yapıyordu.

1680 yılında İskoçya'da doğan Ramsay gençliğinde Rose-Croixcı bir topluluğa katılıyor; burada ünlü Mason İsaac Newton'un yakın arkadaşlarından biri ile çalışıyordu. Daha sonra John Desaguliers başta olmak üzere Newton'un diğer yakın arkadaşlarıyla tanışıyordu. Ramsay, aynı zamanda David Hume'un da çok samimi dostuydu ve birbirlerini etkiliyorlardı.

1710 yılında Ramsay Cambrai'de Liberal- Katolik filozof François Fenelon ile çalışıyordu. Fenelon 1715 yılında ölünce Ramsay Paris'e geliyor, Kral Naibi Philippe d'Orleans ile samimi bir dostluk kuruyordu. Philippe, Ramsay'ı bir 'şövalyelik örgütü' olan St. Lazarus örgütüne sokuyordu. Böylece Ramsay şövalye olarak tanınıyordu. 1720 yılında da Jakobitlere katılıyor, Radclyff ile tanışıyor, bir süre Charles Edward Stuart'ın özel eğitmenliğini yapıyordu.

Ramsay önde gelen Jakobitler arasında yer almasına ve Jakobitlerin geniş çapta güvenini sağlamasına paralel olarak 1729 yılında İngiltere'ye dönüyordu. Burada şaşırtıcı biçimde aynı saygıyı görüyordu. Nitekim acil olarak Kraliyet Bilim ve Araştırma ve Geliştirme Kurumu'na alınıyordu. Aynı zamanda saygın bir kurum olan Gentlemen's Club of Spalding'e de üye kabul ediliyordu. Bu örgütün üyeleri arasında Montague Dükü, Abercorn Earl'ü, Dalkeith Earl'ü, Desaguliers, Pope, Newton ve François de Lorraine de yer alıyordu. Ramsay Londra'da bazı örtülü ilişkiler tesis ediyor, Büyük Loca'nın ve İngiltere krallığının derin politikalarına nüfûz ediyordu.

Buna karşın Ramsay 1730 yılında Fransa'ya dönüyor; hem Charles Radclyffe ile iyi ilişkiler kuruyor, hem de Jakobit Masonluk'ta son derece etkili oluyordu.[1]

Radclylffe'in Fransız Masonluğu'nun Büyük Üstadlığı'na getirildiği

[1] Mabet ve Loca-Age.-S.211.

26 Aralık 1736 günü; Andrew Michael Ramsay da Masonluk tarihinin en önemli konuşmalarından birini yapıyordu. Aynı konuşma 20 Mart 1737 günü -küçük değişiklik yapılarak- halkın önünde de tekrarlanıyordu. Bu konuşma 'siyaset yapmadığını ileri süren' Masonların siyasetle ne denli içice olduklarını kanıtlamasının ötesinde; siyasî Masonluğun temel ilkelerini de gözlerönüne seriyordu. Kaldı ki bu nutkun söylendiği sırada Fransa'daki siyasî zemin de büyük hassasiyet ve önem taşıyordu. Ülke görünürde 27 yaşındaki Kral XV. Louis tarafından yönetiliyordu. Ancak gerçek yönetim Kral'ın başdanışmanı olan Cardinal Andre Hercule de Fleury'nin ellerindeydi. Fleury bu sırada İngiltere ile Fransa arasında kalıcı bir barış yapmanın peşindeydi. Ancak Fluery kendisini Jakobit Masonların safında ve yanında buluyordu. Jakobitler ise Fluery'nin kalıcı bir barış yerine; kendileriyle işbirliği yapmasını, böylece Stuartlar ile bütünleşen Fransa'nın İngiltere tahtını elegeçirmesini öneriyorlardı. İskoç kraliyet ailesinin geleneksel destekçileri olan Jakobitler Fransa'yı, İngiltere tahtını tekrar elegeçirmek hayaline sıkıca bağlamak istiyordu.

İşte bu aşamada Ramsay'ın yaptığı konuşma Fluery'nin Masonluğa karşı beslediği nefreti azaltmayı; buna paralel olarak da Fransa'da Masonluğu kraliyet ailesinin koruması altında tesis etmeyi öneriyordu.

> "Böylece Masonluğa girmiş Fransız Kralıyla Masonlukta, birleşik Franko-İskoç cephesi oluşturulacak, İngiltere'nin yeniden istilası tasarlanacak, Stuartların İngiliz tahtına yeniden getirilmeleri teşebbüsünde bulunulacaktı."[1]

Aslında felsefî zeminde çoktan tesis edilmiş olan bu ilkenin; siyasî bir yaptırıma kavuşturulmak istenmesinden başka bir anlam taşımayan girişim; XVIII. yüzyıl'ın ilk yarısından itibaren sadece Orta Avrupa'da değil tüm dünyada etkilerini göstermeye başlayacaktı. Franko-İskoç Ja-

[1] Mabet ve Loca-Age.-S.212.

kobit Masonluk bağlaşıklığı Ramsay'ın ünlü Masonluk Nutku'ndaki şu esaslarla besleniyordu.

Ramsay; **"Dünya bir ulusun bir aile ve her bireyin bir çocuk olduğu büyük bir Cumhuriyet'ten başka bir şey değildir"** diyordu. Bu ilke Fluery yi etkilemese bile Amerika'daki Anglo-Sakson ve Frank kolonilerini derinden sarsıyor, 1776'larda da etkisini gösterecek muazzam bir hareketi başlatıyordu. Ramsay ayrıca; **"Kardeşlik Kurumu'nun çıkarları tüm insan ırkları için de geçerli olacaktır"** diyerek siyasî Masonluğun temel ilkelerini, dolaylı bir ifade ile tüm toplumlara tebliğ ediyordu.

Bu denli 'Küresel Kardeşlik' öneren bir öğretiyi Katolik yönetim altında bulunan Katolik bir halka açıklayan Ramsay yine de temkini elden bırakmıyordu. Dünya insanlığının kardeşliğini öneren Masonluk Kurumu'nu şöyle tanımlıyordu:

> "Mason sözcüğü, kelimesi kelimesine kaba ve özdeksel bir biçimde algılanmamalıdır. Zira kurucularımız basit taş işçileri ya da sanatları yetkinleştirmek isteyen yalnızca meraklı dahilerdi. Onlar yalnızca özdeksel mabetlerin yapımına yeteneklerini ve güzelliklerini adamış yetenekli mimarlar değil ama aynı zamanda Tanrı'nın yaşayan mabetlerini aydınlatmayı, yetiştirmeyi ve korumayı tasarlayan dindar ve savaşçı prenslerdi."[1]

Ramsay; "Küresel Cumhuriyet" ilkesini Hıristiyan topluma takdim ederken, onların dinsel tutkularını okşamayı da ihmal etmiyordu. Böylesine 'anonim bir ilkeyi' savunan 'Masonluk-Templier' örgütünün, ne denli militan bir dinsel karakter taşıdığını da şöyle ifade ediyordu:

> "Haçlılar döneminde Filistin'de bir çok prens, lord ve vatandaş kendilerini kutsal topraklardaki Hıristiyan Mabedi'nin yeniden inşasına ve mimarlık sanatını ilk kurulduğu yere getirmekle görevlendirmeye adadılar.

---

[1] Mabet ve Loca-Age.S.212, 213; Dipnot-Gould'un, Age-Cilt V, S. 84-9'da çevrilmiştir.

Birbirlerini dinsizler ve Sarazenlerin (Müslümanların) arasında tanıyabilmek için dinsel kaynaklardan aldıkları çeşitli antik işaretler ve simgesel sözcükler üzerinde fikir birliğine vardılar. Bu işaret ve sözcükler, bunları hiç bir zaman açıklamayacaklarına törenle, hatta zaman zaman mihrabın önünde yemin edenlere verilmelidir. Bu kutsal söz veriş bu nedenle söylendiği gibi tiksindirici bir and değil ama tüm uluslardan Hıristiyanların bir kardeşlik cemiyetinde birlik oluşturacakları Saygın bir birleştirici güçtür. Bir müddet sonra örgütümüz Kudüs'ün St. John Şövalyeleri samimi bir birlik oluşturmuştur. Bu tarihten bu yana Localarımız St. John Locaları ismini almıştır."[1]

Ramsay; Franko-İskoç/Jakobit Masonluk oluşumunun ne denli dinsel meşruiyet ve önem taşıdığını da şu görüşleri tekrarlayarak empoze etmeye çalışıyordu:

"Son Haçlılar zamanında Almanya, İtalya, İspanya ve Fransa'da zaten bir çok Loca kurulmuştu. İskoç Lord Steward James, İskoç Kralı III. Aleksandr'ın ölümünden hemen sonra John Baliol'ün tahta geçişinden 1 yıl önce MCCLXXXVI'de İskoçya'nın batısında Kilwinning'de kurulmuş olan bir Loca'nın Büyük Üstadıydı. Bu Lord biri İngiliz, diğeri İrlandalı olan Glouchester ve Ulser Earllerini Locasına Mason olarak aldı."[2]

Ramsay nihayet, Masonluğun Fransa'daki 'kalesi' anlamına gelen İskoç Muhafız Alayı'na da atıfta bulunarak "Masonluk görkemini, çağlar boyu Fransa krallarının,kraliyet, kraliyet bireylerinin korunmasının sağlanması için teslim ettiği İskoçların arasında korunmuştur" diyordu.

Ramsay'ın önerdiği; Fransa Kralı'nın koruma şemsiyesi altında 'Jakobit-Franko-İskoç Masonik' cephe önerisi; Fluery'ye çarpıp geri dönmekle kalmıyor, ilk anda şiddetli bir tepki ile de karşılaşıyordu. Nitekim Masonluk kurumunun dinlere karşı umursamazlığı nedeniyle tehlikeli bulunuyor, Fransa'da yasaklanıyor, üyeleri takibata uğruyor ve Bü-

---

[1] Mabet ve Loca-Age. S.213; Dipnot-Age.

[2] Mabet ve Loca-Age.-S.213.

yük Sekreter tutuklanıyordu. Şurası muhakkak ki: Jakobitler adına Ramsay'ın ortaya koyduğu öneri Fransız mutlak otoritesi tarafından başlangıçta reddediliyordu. Ama; çoktan beri Masonlaşmış olan devletin üst yönetim kadroları bu görüşlere hiç de yabancılık çekmiyordu. Her ne kadar Fluery'nin de kışkırtmalarıyla Vatikan'ın aforoz fermanları, Jakobitlerin Fransa'daki faaliyetlerini olumsuz etkiliyorsa da; özellikle 'Küresel Cumhuriyet' ve Franko-İskoç cephenin İngiltere'nin yönetimini ele geçireceği vaadleri Fransız aydınlarını son derece heyecanlandırıyordu. Meşrutiyet, cumhuriyet, anayasa, eşitlik, kardeşlik gibi üstün ilke ve amaçlar; 'mutlak monarşiye' karşı tepkisel kıpırdanma içinde bulunan Fransız aydınlarını derinden derine etkileyerek belirli hedeflere yönelmelerine neden oluyordu. İşte bu oluşumlar; Fransız aydınlarının geniş çapta Jakobit Masonluk çevresinde toplanmalarına ve buradan esinlenmelerine yol açıyordu.

Nitekim; her ne kadar Bretonlar Kulübü'nün Paris'teki toplantılarını Jakoben adlı Dominiken Manastırı'nda yapmaları nedeniyle bunlara Jakoben denmesi söz konusu ise de... Bu tür kulüplerin İngiltere ve Amerika'daki varlıklarını örnek alan grubun; siyasî ve felsefî esaslar bakımından Jakobitlerden esinlenmeleri kaçınılmaz görünüyordu. Nitekim bundan sonra dünya siyaset lügatçesine 'Jakobenlik' olarak girecek olan bu sözcük özde; 'küresel öğreti' sürecine girmiş ve bir bakıma değişime uğramış olan Franko-İskoç Jakobitliğin bir devamı niteliğini de taşıyordu.

Burada önemli, belirleyici, kalıcı ve etkileyici bir hususu daha vurulamadan geçmemek gerekir.

Unutmamak gerekir ki Jakobit hareket; askerî, darbeci, komplocu, kışkırtıcı, ihtilâlci ve desiseleri içeren bir siyasî hareket idi. İngiltere tahtını ne pahasına olursa olsun elegeçirmeyi hedefleyen, bu amaca ulaşmak için -İngiltere'nin düşmanları ile işbirliğine girmek de dahil- her yönteme başvuran Jakobit hareket XVIII. yüzyıl'ın ortalarına kadar tarihin gördüğü en entrikacı yapılanmayı ifade ediyordu. Hemen kaydetmek gerekir ki; beş kez darbe, ihtilâl, savaş ve ayaklanma girişi-

minde bulunan Jakobitler, aynı zamanda Masonik-Templier çatı altında da örgütlenmiş bulunuyorlardı. Dahası... Jakobitler, Walsh gibi 'uluslararası armatör ve tüccarlar' tarafından da destekleniyorlardı.

Bu çerçevede; başlangıçta Stuartçı-Katolik bir dinsel anlayışla yola çıkan Jakobitler, İngiltere tahtını ele geçirme olasılığını yitirdikçe; mutlak ve meşruti monarşiden umutlarını tamamen kesiyor, bu nedenle de devrimci, aydınlanmacı ve cumhuriyetçi bir çizgiye ulaşıyorlardı. Bu nedenle de XIX. yüzyıl boyunca başkaldırılara, devrimlere ve cumhuriyetlerin tesis edilmesine yol açan hareketler hep; Jakobit anlayış ve örgütlenmeler doğrultusundaki yapılanmalara, oluşumlara girişiyorlardı. Kısacası; 1688-89 Devrimiyle ortaya çıkan ve 1745'lerde 'kesin yenilgiye uğradığı' sanılan -iddia edilen- Jakobit hareket; XIX. yüzyılın son çeyreğinde elle tutulur biçimde yaşama geçmeye başlayan Giuseppe Mazzini'nin Cumhuriyetçi Genç Avrupa amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere kurulmuş olan Carbonaria üzerinde de etkili ve belirleyici oluyordu.

Kaydedilmesi gereken önemli hususlardan bir diğeri de; Jakobitler ile Jakobenler arasındaki oluşumun gerçekleştiği süreçte en önemli rolü yine Ramsay'ın oynamış olmasıydı.

Ramsay başlangıçta Jakobit değilken, Paris'e gelerek kolayca Jakobitlerin arasına katılıyor ve onlarla birlikte hareket edebiliyordu. Jakobitler tarafından reddedilmeyen bu önemli Mason, kısa süre içinde Jakobit Mason olarak namlanıyordu. Buna karşın yine şaşırtıcı bir kolaylıkla Londra'ya dönüyor; bu kez de İngiltere Büyük Locası tarafından saygı ile karşılanıyordu. Ramsay Londra'ya bu gidişinde bir dizi ilginç temaslarda bulunuyor, İngiltere Sarayı'nın yakın çevresinde görüşmeler yapıyor, fikir alışverişinde bulunuyordu. Kraliyet'in üst yönetimine bu denli rahat girip çıkan, Centilmenler Kulübü'ne üye kaydedilen, Montague Dükü'nün arkadaşı olan Ramsay'in, Büyük Loca'nın Masonik siyasal stratejileri ile bu kadar uyum sağlamışken, 1730 yılında Paris'e döndüğünde Grand Orient'in başındaki Charles Radclyffe tarafından aynı

sıcak duygularla ve samimiyetle kabul edilmesi, akılları karıştıracak bir tablo oluşturuyordu. Bu durum ister istemez zihinlere; Büyük Loca'nın Jakobitlerin içine 'adam sokarak' bu muhalif entrikacı akımı, Fransa'nın kraliyet rejimine karşı yönlendirmesi ihtimalini getiriyordu.

Nitekim Ramsay'ın 'Küresel Cumhuriyeti' önerdiği nutkunun hemen ardından başlayan 'mutlak monarşi-Jakobit/Mason-Templier' çatışması, 1789'da mutlak monarşinin kesin yenilgisiyle sonuçlanıyordu.

İşte bu süreç Jakobit kökenli Jakoben yapılanmayı da ortaya çıkarıyor; Fransa Kralı'nı giyotine gönderenlerin başında ise, Jakobenlerin lideri Robespierre yer alıyordu. **Bu çerçevede 'Büyük Loca-Jakobit Masonluk-Templier' üçgeni içinde ortaya çıkan yasal/yasadışı örgütlenmelerin felsefî dayanağını Ramsay'in 'Dünya Ailesi' ve 'Küresel Cumhuriyet' önerisinin teşkil etmesi gerçeği çıkıyordu.**

Bu süreçte Jakobit hareket ile daha sonraki yüzyıllarda meydana gelen devrimci/cumhuriyetçi oluşumlar arasında 'köprü görevi' üstlenen bir takım örgütlerin oluşumunda da Jakobenler çok önemli bir işlev görüyorlardı. Dahası... Jakobit siyasî, askerî, ayaklanmacı, komplocu, suikastçı, ihtilâlci, siyasî spekülasyon ve manipülasyonlara son derece uygun entrikacı karakter; Jakobenlerde ve Jakobenliğin değişime uğramasıyla ortaya çıkan gizli ve açık örgütlerde 'ortak bir kimlik' şeklinde belirginlik kazanıyordu. Cesaretle kaydetmek gerekir ki; 'Jakobit-Masonik-Templierci' yapılanma, mücadele ettikleri diğer otorite odaklarına karşı -özellikle de kral, imparator, sultan, diktatör, militer vs., merkezî otoritelere karşı- yerel Mafios oluşumları ve bu zeminde oluşturulan Mafios örgütleri kullanıyorlardı. Bu tip yapılanmalar ise en çarpıcı ve belirgin şekliyle 'Carbonaria-Mafios-Masonik' oluşum ve eylemlerle hayata geçiyordu. Keza 'Carbonaria-Mafios-Masonik' örgütlenmelerle Jakobit-Masonik-Templierci odak arasında yine Jakobenler köprü görevi üstleniyorlardı. Nitekim Masonlarla (dolayısıyla Templierler ile) Jakobenler arasında tesis edilen sıkı dirsek teması/bütünleşme de bu görüşü kuvvetlendiriyordu.

Jakoben Kökte Robespierre Faktörü

• Bu açıklama ve saptamalar Jakobit-Jakoben bağlamında, Jakobenleri 'Küresel Cumhuriyet' kavramı ve bu hedefe yönelik oluşum ve örgütlerle ilişkilendirmiş bulunuyor. O zaman Jakobenliğin daha kapsamlı biçimde ele alınarak irdelenmesi gerekiyor? Özellikle de geçirmiş olduğu evreler ve meydana gelen devrimlerde belirleyici olan unsurlar önem kazanıyor.

Şurası muhakkak ki; tüm diğer 'anayasal düzen' isteyen ve tesis etmeye çalışan liberaller gibi Jakobenler de Masonik yapılanmadan ve öğretiden etkilenerek kimi paralellikler gösteriyordu. Bu etkilenme isim seçimiyle başlıyordu Jakobenler nasıl ki 'Anayasa Dostları Derneği' adını kullanıyorlarsa; Alençon'daki bir Mason Locası da benzer bir adla 'Birleşik Dostlar Derneği' adıyla anılıyordu. İlişki veya benzerlik bununla sınırlı kalmıyordu:

> "Bir Mason Locası ve bir Jakoben Kulübü'nün işleyişleri arasındaki süreklilik (benzerlik) kavranabilmektedir. Böylece bir çok olgu bu eğilimi kanıtlamaktadır (...) Toplantıların ritüeli, Mason Localarındaki uygulamaları hatırlatır: Yeminler, kabul, kimi zaman gizli toplantılar... Hatta Bergerac Kulübü ilk toplantılarını bir Mason Kulübü'nde gerçekleştirmiştir."[1]

Jakobenlik ile Masonluk arasındaki paralellik sadece şekilsel veya dışsal görünümle sınırlı kalmıyordu. İçerik olarak zaten felsefe, ilke ve amaçlar -siyasal anlamda- da doğal olarak örtüşüyordu. Zira İngiltere Büyük Locası ile bağlantılı Fransız Büyük Locası nasıl ki mutlakıyet rejimi yerine 'anayasal cumhuriyet' düzeni istiyorsa ihtilâlci gruplar arasında anayasal düzen isteyen dernekler de bu amaçta Masonlarla örtüşüyorlardı. Nitekim Jakobenler daha derin bir Masonik ilişki tesis etmiş bulunuyorlardı:

---

[1] Jakobenler-Age. S.16.

"Ama belli bir biçimciliğin ötesinde esasa değinmek gerekir. Kulüplerin amacı iç mevzuatlarında görülebilecek amaç, tamamen siyasaldı. Ve hatta bazı Masonlar, Toulouse'de olduğu gibi önemli bir siyasal rol oynamışlardır: Taillefer'in altını çizdiği gibi 'Çünkü onlar, kendi deyimleriyle dindışı çevrelerde önemli mevkilerdeydiler.' Siyasal eylem ölçütü tek belirleyici unsurdur."[1]

Masonluk bu şekilde Jakobenleri doğrudan etkilerken, dolaylı yollardan da onların üzerinde varlığını gösteriyordu. Masonluğun belirleyici rol oynadığı 'fikir' ve 'edebiyat' dernekleri, Jakobenlerin eğitim görerek hitabet öğrendikleri, hatiplik yeteneği kazandıkları yerler oluyordu.

"Augustin Cochin 'fikir dernekleri' ve devrim arasındaki ilişkiler konusundaki yazılarında, Fransız Devrimi'nin hazırlanmasında XVIII. yüzyıl'ın edebiyat derneklerinin, akademilerinin etkisinin Masonluğun etkisiyle eşdeğer olduğu belirtilmiştir. Geleceğin bir çok Jakoben'in, edebiyat dernekleri sayesinde hitabet sanatlarını geliştirdikleri yadsınamaz."[2]

Masonluk ile Jakobenlik arasındaki örtüşmenin kaynağını Mason olan Jakobenler bağlamında da aramak gerekiyordu. Zira bu dönemde mutlak monarşi karşısında yer alıp da 'anayasal bir rejim' (meşruti monarşi veya cumhuriyet) tesis etmeyi amaçlayan kadrolar, Masonluğa girmiş bulunuyorlardı. Dolayısıyla yöneticilerinin, büyük bir bölümü Mason olan derneklerde genellikle Masonik eğitim yapılıyor; Masonik ilke ve ritüeller benimseniyor, felsefî ve siyasî çerçeve belirlenirken yine Masonik değerler, ilkeler ve kurallar gözönünde bulunduruluyordu. Keza Breton Kulübünü kuranlar da Masonluk öğretisinden esinlenmiş bulunuyor; bu kulüp yine Masonlar tarafından Anayasa Dostları Derneği'ne dönüştürülüyordu.

Fransız İhtilâli'ni gerçekleştiren önderler arasında yegâne 'Mason ol-

---

[1] Jakobenler-Age. S.17.

[2] Jakobenler-Age. S.17.

mayan lider' konumunda bulunan Maximilian Robespierre Anayasa Dostları Derneği'nin liderliğini yaparken yine de Masonluk ilkelerini gözardı etmiyordu. Nitekim 'liberal ekonomi-liberal siyaset' oluşumunu savunan ve dayatan Masonik odaklar ile -başlangıçta- ciddi bir paralellik gösteren Robespierre; önce Sans-culottes (Donsuzlar-Baldırıçıplaklar), sonra da Gracchus Babeuf ile farklılıklar gösteriyor ve 'sol' odaklar tarafından genellikle eleştiriliyordu.

Burada önemli bir 'ayırımı' saptamakta büyük fayda bulunuyor.

Jakobenlerin 'öncüleri' durumundaki Bretonlar Kulübü'nün kurulması sırasında, kurucu üyelerin ekonomik görüşleri her ne kadar 'liberal eğilimler' taşıyorsa da; siyasal liberalliklerini 'ulusal egemenlik' denilebilecek bir anlayışa oturtmaları önemli bir farklılık meydana getiriyordu.

> "Kulübün ilk etkinlikleri üstüne tanıklıklar Jakobenlerin ilk güçlü eğilimlerinin de habercisidir. Ayrıcalıkların, aristokratların isteklerine karşı mücadele etmek; yurtseverleri taşra temelinde değil, ulusal temelde bir araya getirmek; milletvekilleri ve 'onları yetiştirenler' arasında sürekli yazışma yoluyla ulusal egemenliğe saygılı olmak."[1]

Hiç şüphe yok ki; 'merkeziyetçi bir ulusal yapı' adem-i merkeziyetçi İngiliz Liberalizmi ve bu liberal öğretinin felsefî zeminindeki Masonik ilke ve amaçlarla tam anlamıyla örtüşmüyordu. Ne var ki; zamanın dünyasında egemen olan mutlak monarşik siyasal yapılarla, gelecekteki 'küresel liberal' oluşumlar arasında bir 'köprü' teşkil etmek konusunda bu model yine de 'finans-ticaret oligarşisi' bakımından 'tercihe şayan' bulunuyordu. Bu nedenle ekonomide liberal, siyasette merkeziyetçi/ulusal bir anlayışa sahip bulunan Jakobenler; mutlak monarşi ile savaşıp taçlı başları boğacak 'yiğit şövalyeler' olarak değerlendiriliyorlardı. Zaten XIX. yüzyılın başından itibaren giderek güç kazanan 'etnik-

---

[1] Jakobenler-Age. S.20.

milliyetçilik' akımları bu nedenle 'ulusal merkezî cumhuriyetleri' amaçlıyor; bu ideal etrafında oluşturulan 'legal-illegal' örgütler 'ulusal kahramanlar' yaratıyor ve nihayet Büyük Üstad Giuseppe Mazzini'nin tesis ettiği Genç Avrupa örgütü, Liberal Avrupa Birliği'nin/Federasyonu'nun 'merkezî eksenini' teşkil ediyordu. Tüm bu kronolojik siyasî silsilede; Bretonlar Kulübü'nde filizlenen 'Anayasa'nın Dostları' Jakobenlerin ne denli önemli, belirleyici, geleceğe dönük ve uzun nefesli Masonik/siyasal bir yapılanma ve işlev içinde bulunduğunu kanıtlıyordu. **XXI. yüzyıla kadar uzanacak çok büyük küresel devrimlerin, yıkımların, savaşların ve oluşumların kökenini teşkil edecek gelişmelerin düşünsel/felsefî çekirdeği, XVIII. yüzyılın son 10-15 yılı içinde cereyan eden olaylarda şekillenip belirginleşiyordu. Bu şekillenme sırasında ise dünya tarihinde siyasî bakımdan bir eşine daha rastlanmayan, en güçlü en kalıcı ve en etkili entrika, komplo ve cinayet örgütü; Carbonaria ortaya çıkıyordu.**

Fransız İhtilâli'nin daha sonraki aşamaları ayrışmayı da meydana getiriyordu. Bu ayrışma seçkinler (aristokratlar, burjuvalar, büyük toprak sahipleri, finans ve ticaret önderleri, ruhban, kraliyet çevresi) ve halk ikileminde gerçekleşiyordu. Ayrışmaya paralel olarak yeni siyasî oluşumlar belirginlik kazanıyor; bu oluşumlar ise beraberinde felsefî/düşünsel-ideolojik odaklanmalarda değişik örgütlenmeleri meydana getiriyordu. Tüm oluşum ve örgütlenmelerin odak noktasında ise Jakobenler yer alıyordu.

'Jakobenler' (ya da Jakobitler) sözcüğü başlangıçta bir 'istihzayı', aşağılamayı ve hatta hakareti içeriyor, ima ediyordu. Kaldı ki Bretonlar, Jakoben adını hemen alıp, benimsemiyorlardı. Saint-Honore Sokağı'ndaki Dominiken (Jakoben) Manastırı'na yerleştikten sonra 'Anayasa Dostları Derneği' adını kullanıyorlardı. Jakobenlik ise bir yakıştırma olarak ortaya çıkıyordu. Fakat Cumhuriyet'in ilanına kadar 'Anayasa Dostları Derneği' adı benimseniyordu.

'Anayasa Dostları Derneği' başlangıçta sınırlı amaçlar ve ilkeler doğ-

rultusunda hareket ediyordu. Bu ilkeler; Meclis'te karara bağlanması gereken sorunları önceden 'tartışmak'; Anayasa'nın yaşama geçirilmesi ve güçlendirilmesi için çaba harcamak; krallık içinde oluşabilecek aynı türden diğer derneklerle ilişki kurmak, şeklinde özetleniyordu. Görüldüğü gibi siyasî amaç öncelikle anayasal bir düzen tesis etmek hedefinde düğümleniyordu. Dolayısıyla hareket, anayasal seçkinci bir eğilim sergiliyor, özellikle ekonomik zeminde -doğal olarak- seçkinlerin yaklaşımından büyük bir farklılık içermiyordu. Buna paralel olarak da Anayasa Dostları Derneği'nin çalışmalarının ilk hedefini 'Paris Kulübü' merkez olmak üzere tüm ülkede örgütlenmek teşkil ediyordu. İkinci hedefi ise; bu örgütlerin bünyesinde 'aydınlanmayı ve devrimi özümseme' amacına yönelik olarak yoğun bir eğitim seferberliğine girişmek meselesi oluşturuyordu. Bu çerçevede Paris merkezi aynı zamanda bir 'aydınlanma merkezi' durumuna dönüşüyordu.

Bu süreçte siyasî oluşumlar da hız kazanıyor; örgüt içinde ortaya Mirabeau-La Fayette fraksiyonu çıkıyordu. Bu fraksiyon, aristokrasi ve sarayla -yani seçkinlerle- uzlaşma siyasetini ön planda tutuyordu. Ama bu durum aynı zamanda Jakobenler arasında da ciddi görüş ayrılıkları bulunduğunu ortaya koyuyordu. Fakat yine de Jakobenler bir bütün olarak 'muhafazakâr' bir eğilim içinde görünüyorlardı. Kaldı ki Jakobenlerin 'eşitlik ve insan hakları' savunuculuğu bile sorgulanacak düzeyde kalıyordu. Bu son derece anlamlı bir durumdu.

Jakoben Kulübü güçlü sosyal devrimci (halkçı) kadrolardan yoksun bulunuyordu. Bu nedenle kendi sağındaki karşıdevrimci akımların gelişmesine karşı hem savunmasız kalıyor, hem de zemin hazırlıyordu. Bu durum ortaya bir 'Masonik Anayasa Dostları Derneği'nin çıkmasına yol açıyordu. Buna karşı Jakobenlerin devrim konusunda kendi durumunu gözden geçirmesi ve karşıdevrim odaklarına karşı bir tavır belirlemesi gerekiyordu. Ancak Mirabeau faktörü bu aşamada ciddi bir sorun teşkil ediyordu:

"Mirabeau bütün olanaklarıyla Jakobenler Kulübü'nün siyasette gittikçe artan etkisini nötralize etmeye çalışıyordu. Mirabeau'nun sarayla olan ilişkilerinin, La Fayette'le somut işbirliğinin tek amacı Kulübü saray ve ülke arasında uslu bir aracı yapmaktı."[1]

Bu ortamda Maximilian Robespierre devreye giriyordu. Yoksul bir avukat olan Robespierre 5-6 Ekim ayaklanmasından sonra Meclis ve Kral ile birlikte Paris'e taşınmak zorunda kalıyordu. Gündüzleri tüm zamanını Meclis'te ve Jakobenler Kulübü'nde geçiriyor, akşamları da dairesinde çalışıyordu. İhtilâl devrime dönüştükçe Robespierre de etkinlik kazanıyor; bu nedenle ona karşı muhalefet hızla şiddetleniyordu. Muhalefet, daha o sıralarda Robespierre'den 'kan dökücü canavar' diye bahsediyordu.[2]

Robespierre 'karşı devrimcilere' ve tutucu Jakobenlere karşı en büyük mücadeleyi seçme-seçilme hakkı konusunda veriyordu. Seçkinler 'Aktif-Pasif Vatandaş' formülünü ortaya atıyorlardı. Yani, belirli oranda vergi veren 'Aktif Vatandaşlar' seçimde oy kullanabilecek; belirli oranda vergiyi veremeyen 'Pasif Vatandaşlar' oy kullanamayacaklardı. Böylece bir hamlede Kral'ı safdışı ederek ondan kurtulmayı başaran 'seçkinler'; ikinci hamlede halktan da kurtulacaklar ve kendi iktidarlarını herkese kabul ettireceklerdi.

Bu girişim ilk anda 'iktidar çatışması' olarak belirginleşiyordu. Fakat kısa zamanda temel ayrışmanın; yani halk-seçkin çatışmasının su yüzüne çıkmasına neden oluyordu. Seçim sisteminin vergi sistemine dayandırılmak istenmesi Robespierre tarafından büyük bir tepki ile karşılanıyordu. O, 22 Ekim 1789 günü seçim hakkıyla ilgili olarak şunları söylüyordu:

"Bütün vatandaşların bütün temsil derecelerine katılmak iddiasında bulunmaya hakları vardır. Çıkardığınız haklar bildirgesine bundan daha

---

[1] Jakobenler-Age. S.28.

[2] Bilim ve Ütopya-Age.S.11, S.18.

uygun bir şey olamaz. Çünkü bu bildiri her türlü imtiyazı, her türlü ayırımı, her türlü istisnayı ortadan kaldırmaktadır. Anayasa hakimiyetin halkta, halkı vücuda getiren fertlerde olduğunu söyler. Şu halde her kişinin kanunun hazırlanmasına ve kendisine ait olan kamu işlerinin idaresine katılmaya hakkı vardır. Bu yapılmadıkça bütün insanların hakça eşit oldukları, her insanın vatandaş olduğu sözü doğru değildir."[1]

Sert tartışmalara karşın büyük burjuvazinin dediği oluyor; seçkinlerin önerdiği 'vergiye bağlı seçme-seçilme hakkı' 22 Aralık 1789 günü kabul ediliyordu. Bu tasarıyla Meclis'te Robespierre'in de aralarında bulunduğu sadece beş milletvekili karşı çıkıyordu. Bu tablo Jakobenlerin genel durumunu da açık olarak ortaya koyuyordu. Ancak bu beş milletvekilinin muhalefeti halkçı/demokrat bir muhalefet grubunun ortaya çıkmaya başlanmasının da habercisi anlamına geliyordu. Meclis içinde Robespierre, Petion, Buzot, Gregoire; Meclis dışında da Marat, Desmoulins, Loustallot ve Condorcet'ten oluşan bu muhalefet grubu henüz toplumsal destekten yoksun bulunuyordu. Ancak Robespierre'in 'vergiye dayalı seçme-seçilme hakkı' konusundaki muhalefeti, ona halk arasında hayli şöhret kazandırıyordu. Kısa zamanda da halkçı/demokrat hareketin lideri konumuna geliyordu.

Bundan cesaret alan ünlü avukat birbiri ardına 'tutucu olmayan' adımlar atıyor, yeni girişimlerde bulunuyordu. Bir başka ifadeyle Robespierre'in tutucu olmayan politikaları süreklilik kazanıyordu. 3 Mayıs 1790 günü rahipleri devrime bağlamak amacıyla onlara 'evlenme izni verilmesini' öneriyordu. Binlerce papaz Robespierre'e sahip çıkarken o, hiç bir geliri olmayan 70 yaşın üstündeki rahiplerin geçiminin Meclis tarafından sağlanmasını teklif ediyordu. Ayrıca Meclis'te, din adamlarının din adamları tarafından seçilmesi önerisine de karşı çıkıyordu.

16-20 Mayıs 1790'da önemli bir konu olan 'savaş ve barış yapma yetkisi' gündeme geliyordu. Robespierre ve üç arkadaşı 'aile paktına,

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.S.11, S.18.

aile savaşlarına ve gizli diplomasiye' karşı çıkıyor, sert bir üslupla muhalefet ediyordu. Onlar eski anlaşmaların yeniden görüşülmesini ve savaş ilanı hakkıyla diplomasiyi yürütme yetkisinin Kral'dan alınarak Meclis'e verilmesini öneriyorlardı. Robespierre daha da ileri gidiyor; 18 Mayıs günü Kral'ın milletin temsilcisi olmadığını, sadece memuru olduğunu söylüyordu. Robespierre ve arkadaşları bu girişimlerinde kısmen başarılı oluyor; Kral'a sadece savaş ve barış yapma yetkisi tanınıyordu.[1]

1791 yılının Ocak ayından itibaren Robespierre 'vergi-seçim' sorununu yeniden gündeme getiriyor ve bu kez halkın desteğini de arkasına almış bulunuyor; ihtilâlci avukatın etkinliği halk üzerinde ve Jakobenler Kulübü'nde artmış görünüyordu. Marat ile birlikte Robespierre geniş kitlenin en çok sevdiği liderler konumunda bulunuyordu. 1791 yılının Nisan ayında Millet Meclisi'ne hitaben Nutuk başlıklı bir yazı yayınlayan Robespierre, genel seçim ile ilgili bir kararname çıkarılmasını öneriyordu. Robespierre 'yoksulların ve mülksüzlerin fakir olmaları nedeniyle siyasî, sosyal ve hukukî konularla ilgilenemeyecekleri' iddialarına ve önerilerine karşı çıkıyordu. Fakirlerin de kanunlarla korunmuş vatandaşlık hakları bulunduğunu söylüyor; fakirlere vatandaş muamelesi yapılması gerekirken onların, caniler ve vatan hainleri gibi hatta — hainler bazı haklarını yeniden kazanabildikleri için- hainlerden de aşağı bir muameleye layık görüldüklerini belirtiyordu. Robespierre şöyle diyordu:

> "...yitirecek hiçbir şeyleri olmayan insanlar, sizler gibi, bütün yurttaşlık haklarını kullanabilirler (...) Kamu işlerinin yönetiminde, sizin gibi payıma düşen görevden yoksun etmek istiyorsunuz beni ve bunu da benden daha zengin olmanız nedeniyle istiyorsunuz (...)
>
> ... fazla zulüm ve tazyik ile kızdırılmadıkça halktan (...) daha güzel ve daha adil bir şey yoktur; halk kendisine karşı gösterilen en hafif dikkatten, en küçük iyilikten, daha doğrusu yapılmayan fenalıktan minnet-

[1] Age. S.11, S. 19.

tardır; halka hakaretle bakan sınıf içinde boşuna arayacaksınız açık ve dürüst kalpler, selim hisler ve gayretler, kaba bir haricî manzara içinde halk da bulunur; halk yalnız ihtiyacı olan şeyi talep eder; istediği de adaletle sükûndan ibarettir. Zenginler bir şeye malik olmak iddiasındadırlar. Her şeyi zaptetmek, her şeye hakim olmak isterler. Suistimal onların hem eseri, hem sahasıdır. Zenginler halkın belâsıdır. Halkın menfaati amme menfaatidir. Zenginlerin menfaati hususî menfaatleridir. Hakikat böyleyken siz halkı sıfıra indirip bütün iktidarı zenginlere vermek istiyorsunuz."[1]

'Maximilian Robespierre'nin bu yazısı geniş yankı ve heyecan uyandırıyordu. Yazının iki yönlü etkisi oluyordu. Yoksul halk kendi haklarını kendisinin savunması gerektiğini farkediyordu. Aydınlar ve devrimciler ise; o zamana kadar küçümsedikleri ve onlardan hakaretamiz sözlerle bahsettikleri yoksulları birdenbire önemsemeye başlıyorlardı. Hatta bu konuda aşırılaşmaya başlıyorlardı; gazetelerde ve kulüplerde sadece yoksullara değil toplumun en alt katmanını oluşturan cahil ve kriminal gruplara bile büyük övgüler yağdırıyor; onlardan samimi duygularla bahsedip kardeşliklerini ifade ve ilan ediyorlardı. Legal ve illegal topluluklar ile halk da aynı iletişimi gösteriyor; böylece 'halkçı hareket' güçleniyor, derinlik ve etkinlik kazanıyordu.

1791 yılının nisan ayına gelindiğinde Mirabeau yaşama gözlerini yummuş bulunuyordu. La Fayette de Jakobenler arasında güç kaybına uğruyordu. Dahası... La Fayette Jakobenler Kulübü içindeki 'halkçılaşma' akımına ayak uyduramıyor; sonuçta halka karşı bir pozisyona düşüyordu. Ama yine de Jakobenler Kulübü'nde tam bir bütünlük temin edilemiyordu. Bu bağlamda Robespierre seçkinlerin karşısında yer alıyor; halkçı söyleminin ve eylemlerinin dozunu durmadan arttırıyordu.

Bu sırada silah taşıma yetkisinin 'aktif vatandaşlara' tanınması; 'pasif vatandaşlara' tanınmaması meselesi gündeme geliyordu, Robespier-

[1] A. Aulard-Age.C.I, S. 147.

re 27-28 Nisan 1791 günleri Milli Muhafızlar ile ilgili olarak Meclis'te yapılan görüşmeler sırasında; "Şanlı inkılabımızı kim yaptı?" sorusunu soruyor, "Bu inkılabı yalnız halk arzu edebilirdi, yapabilirdi. Bu sebeple de inkılabı yalnız halk savunabilir" diyordu. Milli Muhafızların sadece 'aktif vatandaşlardan' oluşmasına; yalnızca burjuvazinin silah taşıma ayrıcalığına sahip olmasına karşı çıkıyordu. Bu konuda devrimci avukat şöyle sesleniyordu:

> "Kendini savunmak için silah taşımak hiç ayrılık gayrılık gözetmeden her vatandaşın hakkıdır; vatanı savunmak için silah her vatandaşın hakkıdır. Yoksullar yoksul oldularsa yabancı, köle olmadılar ya!"[1]

Robespierre'in silah taşıma konusundaki bu tavrı hem halkçı politikasını gösteriyor, hem de ikinci bir amaç taşıyordu. Robespierre; seçkinlerin devrime karşı olduklarına inanıyordu. İhtilâli yapan halk, devrimi de sahiplenmeliydi. Ancak yoksul halkın silah taşıma hakkı bulunmadığı için devrim bir gün mutlaka silahlı muhafızlarla karşı karşıya gelecek ve o zaman devrimi koruyamayacak, mücadeleyi kaybedecekti. Robespierre bu nedenle yoksulların da Milli Muhafız olabilmesini ve silah taşıma hakkına sahip olmasını istiyordu.

Nitekim Robespierre'in korkusu gerçekleşiyordu. 17 Temmuz 1791 günü halk Meclis'teki kralcılara, karşıdevrimcilere ve ayrıcalıklarından ödün vermeyen seçmenlere karşı Champ de Mars'ta gösteri yaparken; Milli Muhafızlara kumanda eden La Fayette halkın üzerine ateş açtırıyordu. Kral'ın tahttan çekildiğinin ilan edilmesini ve suçluların yargılanmasını isteyen göstericiler dağıtılıyor; bu katliam sırasında elli kişi yaşamını yitiriyordu.[2]

Champ de Mars Olayı bir 'kırılma noktası' meydana getiriyordu.

"Daha radikal halk kulüplerinin önderlerine, özellikle de Champ de

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-S.11, S.20.

[2] Jakobenler-Age.-S.42, 43.

Mars gösterisini düzenlemiş olan Cordeliers'e göre yetişkin erkek nüfusu ödediği vergi miktarına göre 'aktif ve pasif' yurttaşlar (daha doğrusu oy kullanabilenler ve kullanamayanlar) olarak ikiye ayıran Anayasa maddesi, burjuva-liberal devrimin merkezindeki ikiyüzlülüğü açığa çıkarmıştı. Kuramsal demokrasi; zenginlerin, erkeklerin ve mülk sahiplerinin Cumhuriyeti'nin inşasını maskeledi."[1]

Meclis Champ de Mars Olayı'ndan ve halkın sindirildiği bu ortamdan yararlanmak isteyen seçkinlerin denetimindeki Meclis; seçim sistemini daha da kendi çıkarlarına çevirerek durumu ağırlaştırmak çabası içine giriyordu. Robespierre bu girişimlere karşı direniyor; buna rağmen ağırlaştırılmış seçim yasasının 27 Ağustos günü kabul edilmesini engelleyemiyordu. Robespierre gerçi Meclis'te amaçladığı başarıları elde edemiyordu ama; Jakobenler Kulübü'ndeki ağırlığı da olabildiğince artmış bulunuyordu.

Robespierre 1 Nisan 1790 günü başkanlığına seçildiği Jakobenler Kulübü'nü adeta bir siyasî parti gibi örgütleyerek yönetiyordu. Bu, halka dönük bir örgütlenme oluyor; hem fikirsel hem de kadrolaşma bakımından Kulüp halkçılaşıyordu. Buna bağlı olarak örgüt de 1791 yılından itibaren halkçı bir gelişme gösteriyordu. Bu halkçı akım Kulüp içindeki fraksiyonları da etkiliyor; değişime uğratıyordu. Örneğin, Champ de Mars Olayı'ndan sonra La Fayette, La Chapelier ve Sieyes'den oluşan tutucu grup Kulüp'ten istifa ederek Feuillants (Foyyan) Manastırı'nda monarşi yanlısı bir kulüp kuruyorlardı.[2]

Jakobenler Kulübü'ndeki bu kopuştan sonra Anayasa'nın Dostları Derneği'nin adı da değiştiriliyor; 'Özgürlük ve Eşiklik Dostları Derneği' oluyordu. Görüldüğü gibi bu ad daha halkçı bir mesaj içeriyordu.

---

[1] Batı'da Devrikler ve Devrimci Gelenek 1560-1991-David Parker derlemesi-Gwynne Lavis'in Fransız Devrimi 1789-99 adlı makalesi-Dost Kitabevi -Ank. 2003-S. 126.

[2] Bilim ve Ütopya-Age. S. 11, S. 21.

'Büyük Bölünme' olarak adlandırılan bu gelişmeden sonra Robespierre vilayetlerdeki şube kulüplerinin kopmasına engel olarak stratejik bir başarı elde ediyor; Kulübün gücünü ve dinamizmini kurtarıyordu. Bundan sonra tutucularla Jakobenler arasında sert bir rekabet, zıtlaşma ve hesaplaşma başgösteriyordu. O sırada Jakobenlerin sevilen iki hatibinden biri Robespierre, diğeri de Brissot idi. Ancak daha sonra bu iki güçlü liderin yolları da birbirinden ayrılacak; aralarındaki çatışma Jakoben-Jirondenden saflaşması olarak belirginlik kazanacaktı. Bu ayrışma ve yeni sorunlara yol açan sebep ise patlak veren savaş oluyordu.

"27 Ağustos 1791'de Avusturya İmparatoru ve Prusya Kralı, Fransız Kralı'nı savunmak için ortak eylem öneren Pillnitz Bildirisini imzaladılar. Devrim, kendisini tehdit edilmiş hissetti. Pillnitz Bildirisi'nden sonra savaş, artık kaçınılmaz hale gelmiş göründü."[1]

Baldırıçıplaklar/Donsuzlar-Azgınlar

1774 Amerikan İhtilâli dünyada yeni bir çığır açıyordu. Ancak 1789 İhtilâli Avrupa'da -aynı felsefî, siyasî, ekonomik ve askerî ilkeler doğrultusunda- çok daha önemli; fakat karmaşık bir süreci başlatıyordu. Fransa'da patlak veren ihtilâl ile başlayan bu süreç sadece dönemini etkilemekle sınırlı kalmıyor, günümüze kadar uzanıyor; Avrupa'da ve küresel zeminde yaşanan tüm toplumsal olayları ve oluşumları şekillendiriyordu. XVIII., XIX. ve XX. yüzyıllarda belirleyici olmakla kalmıyor; aynı zamanda XXI. yüzyılda meydana gelen değişimlerin ve şekillenmelerin de 'tohumu/çekirdeği' izlenimini uyandırıyordu. Ne var ki; bu 'tohum/çekirdek' uzun bir süre her alanda tam bir 'kaos' görünümü yansıtıyordu. Zira tüm taraflar aynı anda birbiriyle mücadele ediyor; dış odakların uzantıları burada birbiriyle hesaplaşıyor; tam anlamıyla çökmüş olan

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-S.11, S.22.

'merkezî/yerel/kamusal otoriteyi-iktidarı' elegeçirmek isteyen herkes, birbirine karşı her türlü ahlak ve kuraldışı yöntemi uygulamaktan geri kalmıyordu.

Liberaller, kralcılar, solcular, cumhuriyetçiler, komünerler (komüncüler), monarşiciler, mutlakiyetçiler, felsefeciler, generaller, elçiler, bürokratlar, aristokratlar, tüccarlar, esnaflar, tefeciler, bezirganlar, spekülatörler, manipülatörler, burjuvalar, entrikacılar, ajanlar, polisler... Ve bunlara paralel olarak 'otorite boşluğundan' yararlanan; üstelik de 'ilkesiz' bir anlayışla herkesle, her odakla ve her grupla işbirliği yapmaya hazır; eşkıyalar, haydutlar, hırsızlar, fahişeler, dolandırıcılar, katiller, sadistler, işkenceciler, fırsatçılar... Bunlar tümüyle birbirine karışıyor, içice geçiyor; eylem, davranış ve paylaştıkları farklı değerlerle 'muhteşem kaosun' panaromik bütünlüğünü teşkil ediyorlardı. Bu tablo içinde kimin kimle dost, kimin düşman olduğu ayırt edilemiyordu. Savaş, kaosun boyutlarını daha da büyütüyor; Fransa'nın sorunlarını, içinden çıkılması zor bir duruma getiriyordu.

İhtilâl, Avrupa'nın yarısını kendisine düşman ederek ayaklandırıyordu. Bu tam anlamıyla bir 'yok etme savaşı' oluyordu. Fransız orduları ise bu yaşamsal savaşa yorgun ve perişan bir halde yakalanıyordu. 1792 yılının 1 Aralık günü askerler, yasaların kendilerine sağladığı olanaktan yararlanarak taburlar halinde ordudan ayrılıyor; sivil hayata karışıyorlardı. Buna firarlar da eklenince orduda yıkıcı gedikler açılıyordu. Yollar, silahlarını terkederek cephelerden dönen askerlerle doluyordu.

> "Belçika'da Ekim ayı sonunda 100 bin Fransız vardı. Aralık ayı sonunda garnizonlar da dahil kala kala 45 bin kişi kalmıştı."[1]

Ordu'nun özellikle levazım, iaşe ve istihkâm sorunları çözümlenebilecek gibi değildi. Zira bu alanların teslim edildiği kişiler ve kurumlar

---

[1] Pierre Gaxotte Age.-S.207.

tam anlamıyla Mafios bir örgütlenme ve davranış biçimi sergiliyorlardı:

> "Ordu'nun giyim, iaşe ve araba nakliyâtı işleri özel kumpanyalara bu arada taşıt işleri Mascon-d'Espagnac, ekmek ve yem işleri de Doumerc kumpanyasına ihale edilmekteydi. Doğrudan doğruya Dumouriez'ye çatmaya cesaret edemeyen Pache, onun müteahhitlerini hırsızlıktan tevkif ettirdi. D'Espagnac rezilce kazançlar sağlayan ve sözleşmelerinde elinden geldiği kadar hile yapan dalaverecinin biriydi. Fakat Pache'in satınalma işlerinin başına geçirdiği Biderman, Max Beer, Cerfbeer Dick ve Moselman'ın ondan kalır yerleri yoktu. Daha kötüydüler. Hatta ita amiri Malus'nün dalavereli işler yapmış olması mümkündü ama onun yerine geçen Ronsin'in elinden hiç bir iş gelmiyordu."[1]

Askerlerin kunduraları mukavvadan, çizmeleri kağıttandı. Arabalar takımsız ve koşumsuzdu. Kumaşlar ince, elbiseler yırtık pırtık, çadırlar çürüktü. Hastanelerde yatak takımı, ilaç, karyola yoktu. Kasım ayındaki büyük ordudan geriye adeta bir dilenci sürüsü kalıyordu.

Ordu'nun bu durumu kaçınılmaz olarak askerî bozgunları meydana getiriyor; yolsuzluk, hırsızlık ve ayaklanmalar Jakoben-Jironden kavgasını doruğa çıkarıyordu. Savaş 7 Mart 1793 günü başlıyor, ama Jirondenler düşmandan çok Jakobenlere karşı mücadele ediyorlardı. 26 Mart günü Robespierre Dumouriez'in azlini istiyor, 3 Nisan günü de Jirondenlere sert bir üslupla hücum ediyordu. Robespierre daha sonra Demouriez'e hoşgörülü davranan Jirondenleri uyarıyor, Danton'un dış politikada gizli pazarlıklarına karşı da 12 Nisan günü; "Cumhuriyet'in gizli düşmanlarıyla uzlaşmayı önerecek kimseler hakkında ölüm cezası" istiyordu.

Jirondenler savaşı; muhtemel bir hezimeti bahane ederek muhaliflerini tasfiye etmek için istiyorlardı. Jakobenler ise savaşı; kazanılacak bir zafer sayesinde iktidarı ele geçirebileceklerini umdukları için kışkırtıyorlardı.

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.208.

Jirondenler mücadeleyi sosyal alana çekiyor ve zenginleri Jakobenlere karşı sahiplenerek yönlendiriyorlardı. Ünlü Jironden Vergniaud halkçı eşitlik ve hürriyet görüşlerini 13 Mart 1793 günü bir konuşma yaparak suçluyor; varlıklıları Jakobenlere karşı mücadeleye çağırıyordu. Böylece Jirondenlerin sınıfsal durumunu ortaya koyan Vergniaud; "Eşitlik, haklarda eşitlikten başka bir şey değildir (...) Servet eşitliği de yoktur" diyordu. Petion Nisan ayı sonunda zenginleri; "Malınız mülkünüz tehdit edilmiştir" diyerek kışkırtıyordu. Aynı zamanda Jakobenleri ve Donsuzları aşağılayarak zenginlere sesleniyor; "Bu zehirli böcekleri tekrar yuvalarına tıkınız" diyordu.[1]

Böylece Jirondenler sadece sınıfsal durumlarını ortaya koymakla kalmıyor; aynı zamanda 'karşı devrimci' safta yer almış oluyorlardı. Jakobenlerin lideri Robespierre'in uyguladığı sınıfsal politika, Jirondenlerin içine düştükleri durumu daha da belirgin bir şekilde gözler önüne seriyordu.

Burada hemen kaydetmek gerekir ki; Fransız Devrimi'nin geçirdiği tüm evrelerde en belirleyici rolü 'Donsuzlar' adı verilen geniş ve karmaşık kitle oynuyordu. Bu kitlenin sağladığı siyasal destek hem siyasetin yükünü, hem de kesilen başlardan akan kanın aktığı yönü belirliyordu.

Unutmamak gerekir ki devrimin birinci ayağında köylüler, ikinci ayağında ise 'Donsuzlar' da denilen 'Baldırıçıplaklar' yer alıyordu.

1792 yılına kadar kentlerde yaşayan halk örgütlü/bağlaşık bir temelden yoksun bulunuyordu. Seksiyonlar 1795'te ortadan kaldırılmalarına kadar halk hareketinin siyasî temelini oluşturuyorlardı. Seksiyonların yanı sıra halk kulüpleri, dernekler ve Jakoben şubeleri de etkin rol oynuyordu. Ama tüm bunların dışında, geleneksel olarak 'kamu otoritesini' sevmeyen, kolluk kuvvetleriyle arası iyi olmayan, polislerden ve güvenlikçilerden nefret eden, onlarla karşılaşmak istemeyen; kendilerine karşı baskı uygulanması halinde biraz ileri gidilince şiddet-

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110-Ağustos 2003-S.30.

le başkaldırıp karşı duran; şiddet kullanmaya, yasadışı işler yapmaya yatkın bir kitle bulunuyordu. Bunlar 'resmî olmayan' esas halk hareketini teşkil ediyor, Paris'in bütün hücrelerinde varlıklarını hissettiriyorlardı.

"Şiddeti halk hareketi icat etmedi; şiddet, Parisli classes populaires'in halk sınıfları tarihine özgüydü."[1]

Bu kitle ilk kez 10 Ağustos'ta Tuileries Meydanı'nda (Champ de Mars Katliamı) kanlı saldırıya uğruyor; böylece Paris Komünü başkaldıran bir topluluğa dönüşüyordu. Buna paralel olarak o zamana kadar sadece 'aktif yurttaşlara' açık olan kırksekiz seksiyona ve Ulusal Muhafız Kuvvetlerine girme hakkı 'pasif yurttaşlara' da tanınıyordu. Böylece herkese silahlanma olanağı veriliyordu. Ayrıca bunlar gönüllü taburlar tarafından da güçlendiriliyor, adeta alternatif kuvvet teşkil ediyorlardı. Bu kuvvetlere/kitleye Baldırıçıplaklar/Donsuzlar (Sanklot-Sans culotte) deniyordu. (Sans Culotte: Sankülot - 1793'e doğru 'yurtseverler' kendilerini kralcılardan ayırdetmek için 'kısa külot' yerine aba 'pantolon' giyer olmuşlardı. Düşmanları olan asiller alay için onlara, 'Sans Culotte' yani 'Külotsuz-Donsuz' deyince bunu gururla benimsediler. Deyim 'yiğit, yurtsever, cumhuriyetçi' anlamına gelmeye başladı.)[2]

Toplumun/halkın (avamın) yasal unsurları kader yasadışı güçleri de ifade eden ve bir 'şemsiye' tanım niteliği taşıyan, Baldırıçıplaklar/Donsuzlar adı, gerektiğinde kaba kuvvet kullanabilen, şiddet ve terör yaratan geniş kitleyi ifade ediyordu. Devrim'in sol kanadı, cumhuriyetçi/ihtilâlci unsurlar, cumhuriyetçi suikastçılar/komplocular hep bu 'halk kitlesinden' yani Baldırıçıplaklardan/Donsuzlardan çıkıyordu. Bu nedenle Jakobenler ve onların lideri Maximilian Robespierre; başta Jirondenler olmak üzere diğer rakiplerine karşı üstünlük sağlayabilmek için halk sı-

---

[1] David Parker-Age.-S.130.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S.208.

nıfına, yani Baldırıçıplaklara/Donsuzlara dayanmak gereğini duyuyorlardı. Bu zeminde Robespierre; zenginlerin, vurguncuların, borsa simsarlarının ve çıkarcıların vatansever olamayacaklarını; gerçek vatanseverlerin Donsuzlar, yani halkın olabileceğini ileri sürüyordu. Bu nedenle Robespierre mülkiyetin tarifini yaparken bu saptamayı gözönünde bulunduruyor; "Her vatandaşın kanun tarafından kendisine garanti edilen nimetlerin bir bölüğünden faydalanmak ve bunu dilediği gibi kullanmak hakkı" olarak tanımlıyordu. Aynı Robespierre 8 Mayıs günü Jakobenler Kulübü'nde verdiği söylevde 'yaldızlı külot pantolon giyenlere karşı, külot pantolon giymeyen geniş halk kitlesine' çağrıda bulunarak şöyle diyordu:

> "Şubelerde aristokratlar var. Kovun onları! Kurtaracağınız hürriyettir. Hürriyetin bütün hukukunu isteyiniz ve bütün kudretinizi gösteriniz. İşlerini terk edemeyen pek temiz, pek kuvvetli geniş bir Sankülot kütlesi var; onların parasını zenginlere verdiriniz."[1]

Jakoben hareketi denetimi ve hükmü altında bulunduran Robespierre; bir yandan savaş diğer yandan iç siyaset alanlarında Donsuzların sayısal ve silahsal gücünden sınıfsal olarak yararlanmak yönünde çabalarını günden güne arttırıyordu. Nitekim bu oluşumu sistemleştiren Robespierre; Jakoben çatı altındaki Dağlılar ile Donsuzların arasında kurulacak ittifaka dayanan bir 'halk ordusunun' tesis edilmesini öneriyordu.

> "Devrimci bir ordu kurmak gerekiyor; bu ordunun yurtseverlerden ve Sans culotte'lerden oluşması gerekli. Bu ordunun gücünü ve çekirdeğini varoşların oluşturması gerekiyor... Ilımlılık yanlısı herkesin, gözünün yaşına bakılmadan uzaklaştırılması gerekir. Silahsızlandırılması gerekenler soylular ve dinciler değil, kuşkulu ve karanlık yurttaşlar, entrika-

[1] Bilim ve Ütopya-Age.- S.100, Ağustos 2003; Dipnot 42-Mathiez-Age.-C.II, S.236, Soboul (1969). S. 329.

cılar, yurtseverlik karşıtlarıdır."[1]

Robespierre girişimlerini 5 Nisan 1793 günü daha da tırmandırarak mütecavizleştiriyor; Donsuzların yolunu açıyordu:

"Tüm namuslu yurttaşların kendi bölgelerinde birleşmeleri, kamuoyunu şimdiye kadar olduğundan daha yararlı bir biçimde yönlendirmeleri ve sadakatsizlik gösteren milletvekillerini tutuklamamız için Konvansiyonu zorlamaları gerekir."[2]

Robespierre'in Jakoben iktidar kurma mücadelesini sınıfsal zemine dayandırması ve kitlesel desteği sağlamak amacıyla Donsuzlar ile aynı cephede saflaşması; kaçınılmaz olarak Kudurmuşlarla da bütünleşmesine neden oluyordu. Kudurmuşlar, Donsuzların en radikal, ödünsüz ve bilinçli kanadını teşkil ediyordu. Aşırı istekileri Donsuzların bu kanadına 'Kudurmuşlar' (Öfkeliler-Çılgınlar) adı veriliyordu. Bunlar 1792 yılının sonbaharında, ekonomik krizin dayanılmaz boyutlara tırmanmasının sonucunda ortaya çıkıyorlardı. Donsuzların, proleter eğitimli bu 'aşırı' unsurunu; eski bir Papaz olan Jacques Roux yönetiyordu. Diğer önderleri arasında ise Varlet ve Leclerc yer alıyordu. Kudurmuşlar aynı zamanda 'aşırı sol kanat' olarak da nitelendiriliyordu.

Jacques Roux; yardımcıları Varlet ve Leclerc ile birlikte 'kanlı' taleplerde bulunuyor, 'şiddet' uygulanmasını savunuyorlardı. Kitle halinde asker toplanmasını talep ediyor, müdahaleci politikalar uygulanmasını öneriyorlardı. Vurguncuların derhal öldürülmelerini istiyor; terör yaratmaktan kaçınmıyorlardı. Kudurmuşlar; dolaysız bir halk demokrasisi kurulmasını öneriyorlardı.[3]

Roux ve adamları Konvansiyonu, kesin çarelere başvurmadığı için eleştiriyor; Jirondenler kadar Jakobenleri de basiretsiz davranmakla

---

[1] Gerard Maintenant-Age.-S.107.

[2] Gerard Maintenant-Age.-S.107.

[3] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110-Ağustos 2003.-S.29.

suçluyorlardı. Bu söylemleri nedeniyle geniş kitlesel destek sağlıyor, Jakoben şubelerinde hızla güçleniyor, kendileriyle aynı görüşleri paylaşan diğer şehirlerdeki Donsuzların önderleriyle irtibat kuruyorlardı.

Jirondenler, Kudurmuşlara karşı zaten kesin tavır alıyor; onları dışlıyor ve itham ediyorlardı. Önceleri Jirondenler gibi Marat ve Robespierre de Kudurmuşlara karşı uzak duruyor, hatta tepki gösteriyor; Jakobenleri bunlarla içli dışlı olmamaları konusunda uyarıyorlardı. Robespierre Kudurmuşları; kitlelerin zaaflarıyla oynayarak devrimi rayından çıkarmakla itham ediyordu.

Kudurmuşlar, Jirondenlere karşı ödünsüz bir kin duyuyor, hınç besliyor, bu nedenle sert bir mücadele sürdürüyorlardı. Buna karşılık Jakobenlere de şüpheyle bakıyorlardı. Ne var ki; Jironden karşıtlığı Donsuz lar ile Kudurmuşları, Jakobenlerle aynı cephede saflaşmaya zorluyordu. Nihayet Jakobenler de fazla direnemiyor; Jirondenlere karşı Donsuzlar ve Kudurmuşlarla ittifak yapıyorlardı.

"...Jacques Roux ile çömezleri olan Varlet ve Leclerc'in komünistçe vaazlarından doğmuştur. Politik ihtilâlin sosyal bir ihtilâlle tamamlanması gerektiği, servetlerde eşitlik olmadıkça medeni haklarda eşitliğin katiyen yürümeyeceği düşüncesini ortaya atanlar onlardı. Bunlar ihtilâlci şeflerden yüz bulmayınca enflasyonun korkunç bir sefalete sürüklediği şehirlerdeki yoksul halk tabakalarına kendilerini dinlettiler. Mayıs ayından itibaren de epey kuvvetli hale gelmişlerdi. Bu yüzden Marat ile Robespierre Jirondenlere karşı onların yardımlarını kazanmak zorunda kaldılar ve Eylül'e kadar da bunların nüfûzları durmadan arttı."[1]

Marat ve Robespierre'in Donsuzlarla birlikte Jirondenlere karşı Kudurmuşlarla da aynı cephede saflaşma kararı almaları ve uygulamaları hem Fransız İhtilâli, hem de küresel tarih bakımından önemli bir dönüm noktasını teşkil ediyordu. Zira Jacques Roux ve arkadaşlarının geliştirdiği Kudurmuşlar oluşumu; Jakobenlik gibi son derece güçlü, de-

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.243.

rin kökleri bulunan ve ülkeyi etkisi altına almış olan siyasal hareketi her bakımdan etkilemeye başlıyordu. Bu saflaşma/bütünleşme süreci tam bir belirginlikle cereyan etmiyor; birçok karanlık tarafları bulunuyordu.

Unutmamak gerekir ki; Anglo-Sakson eğitimden geçmiş olan ve Anglo-Saksonların egemenlik alanlarında filizlenip gelişmiş Bretonların şekillendirdiği Jakoben oluşum başlangıçta liberal eğilimli bir meşruti monarşi (İngiltere'deki gibi) yönetimini tesis etmeyi amaçlıyordu. Bu hareket daha sonra Cumhuriyeti kurmaya yöneliyor; Kral ailesinin kökünü kurutanları şemsiyesi altına almakla kalmıyor, onları yönlendirip yönetiyordu. Kısacası Kral'ı giyotine Jakobenlerin başı Robespierre gönderiyordu. Ne ki Jakoben hareket bu süreçte yine de sınıfsal bir siyasî hareket rotası çizmiyordu. Buna karşılık 'finans-ticaret oligarşisi' Jakobenlerin karşısına bir denge unsuru olarak Jirondenleri çıkarınca... Ve Jirondenler aynı zamanda burjuvazi-aristokrasi desteğini sağlayınca... Jakobenler de savaş koşullarının 'yurtsever söylemleri' gerektirmesi, ekonomik bunalımın otoriter yönetime zemin hazırlaması ve Jirondenlere karşı kitlenin siyasal desteğine gereksinim duyulması sunucu; proletaryaya dayanan bir halk demokrasisi isteyen Donsuzlarla işbirliği yapmaya, saflaşmaya mecbur kalıyorlardı. Ne ki bu kez hem liberal-cumhuriyetçiler; hem de komüncü (komüner) halk idaresi isteyen solcular, aynı çatı altında ortak hareket ediyor; birbirlerine karışıyorlardı. Şurası muhakkak ki eski rahip Jacques Roux bu karmaşık sosyal, siyasal, ekonomik ve askerî problemi çözüp, rakiplerini tasfiye edebilecek bir yeteneğe ve özelliğe sahip bulunmuyordu. Bununla birlikte başlangıçta rakibi olan Jakobenlerle belli bir uyum sağlıyor; Donsuzların da katılmasıyla Jakobenler Jirondenleri devirerek iktidarı ele geçiriyorlardı. Jirondenlerin karşı devrimci safta yer alarak kralcılarla işbirliği yapmaları; aristokrasinin ise Jirondenleri kullanarak devrime karşı muhalefet zemini elde etmeleri; Jakobenlerle Donsuzlar/Kudurmuşlar arasındaki dayanışmayı pekiştiriyordu. Robespierre Jirondenler ile baş

edebilmek için Donsuzlara her türlü desteği ve ödünü veriyor; onların siyasî faaliyetlerini sürdürmesini kolaylaştırıyor ve Jakoben şubelerinde geçirdikleri süreler için kendilerine ücret ödenmesini sağlıyordu. Donsuzlar Robespierre'in isteği üzerine Meclis'teki şüphelileri rehin olarak tutuyorlardı. Bu gerilim Jirondenleri karşı devrimci bir ayaklanmanın eşiğine getiriyordu. Nihayet, gelinen aşamada Hebert adı ön plana çıkıyordu.

Hebert Faktörü

• ***Robespierre'den Babeuf'e; Babeuf'den Carbonaria'ya uzanan süreçte en önemli kilometre taşlarından birini de Hebert teşkil ediyordu? Hebert'in önemini ve belirleyiciliğini irdeler misiniz?***

Hebert, Donsuzların da içinde yer aldığı demokrat/halkçı-cumhuriyetçi hareketin ortaya çıkmasında öncü rol oynayan Kardölyeler Kulübü'nün kurucuları arasındaydı. Gazeteciydi. Ama karanlık bir kimliğe ve geçmişe sahip bulunuyordu. 1790 yılının Nisan ayında Dufourny, Saintex ve Momoro gibi 'İhtilâlci-Mason' 'İnsan ve Yurttaş Hakları Dostları Derneği'ni kuruyorlardı. Diğerleri gibi bu kulüp de kendine merkez seçtiği manastırın adı ile anılıyordu. Kardölyeler aktif bir mücadele örgütü oluşturuyorlardı. Halkı saflarına çekmek için aidatı düşük tutuyor; Jakobenlere göre daha halkçı ve militanca bir çizgide yer alıyordu. Meclis'te az sayıda milletvekili bulunuyordu. Ama Marat, Danton, Desmoulins, Robert gibi Hebert de bu grupta faaliyet gösteriyordu. Kardölyeler, halk örgütlerinin öncüsü sayılıyordu. Halk kulüpleriyle birlikte hareket eden Kardölyeler, Fayyetistlerle mücadele ediyorlardı. Gazeteci Hebert grupta sivriliyordu. Halk kulüplerinin kurucuları olmalarına rağmen Donsuzların Jakobenlerle ortak hareket etmesi Hebert'i düşündürüyordu. Buna Marat'nın Robespierre'e yaklaşması de ekleniyor; Hebert'in rahatsızlığı artıyordu. Fakat yine de Jirondenlere karşı bu cep-

hede yer alıyordu. Nitekim güçlü bir kaleme ve yayın organına sahip bulunan Hebert; Jakoben-Jironden gerginliğinin doruk noktasına çıktığı bir dönemde adeta 'pimi çeken adam' oluyordu.

Beş yabancı ordunun Fransa topraklarına girdiği, devrim ordularının yenildiği ve iç savaşın şiddetlendiği bir sırada Jirondenler, Paris'in devrimci örgütlerini ezmek üzere harekete geçiyorlardı. 24 Mayıs'ta bir yazısı nedeniyle Hebert, Jirondenler tarafından tutuklatılmak isteniyordu. Komün ise 25 Mayıs günü Hebert'in serbest bırakılmasını istiyordu. Bunun üzerine Meclis Başkanı ve Jirondan şefleri Paris'i tehdit ediyordu. Ertesi gün Robespierre Jakobenler Kulübü'nde bir konuşma yapıyor, şu tarihsel çağrıda bulunuyordu:

> "Halk baskı altındaysa, kendine kendinden başka bir şey kalmamışsa, ona ayaklan demeyen alçaktır. Ancak bütün yasalar çiğnenir, zorbalık gemi azıya alır, iyi niyet, edeb ve haya ayaklar altına alınırsa; işte o zaman halk ayıklanmalıdır. O an gelip çatmıştır... Halkı satılmış mebuslara karşı Konvansiyon'da ayaklanmaya çağırıyorum."[1]

Halkı ayaklanmaya davet eden Robespierre hedefleri de şöyle belirliyordu:

"Amaç; Anayasa'nın halk yararına uygulanması.

Düşmanlar; ahlaksızlar ve zenginler."

Robespierre artık bir 'kamu otoritesi tesis etmenin' gerekli olduğunu düşünüyor; bunun nedenlerini ve nasıllarını sıralıyordu. O; "Tek bir irade lazımdır" diyor ve ekliyordu: "Bu ya cumhuriyetçi veya kralcı olmalı. Cumhuriyetçi olması için nazırlar cumhuriyetçi, gazeteler cumhuriyetçi, mebuslar cumhuriyetçi, hükümet cumhuriyetçi olmalı (...)

Bu isyanın cumhuriyeti kurtarmak için lazım gelen tedbirleri alıncaya kadar devam etmesi lazımdır. Halkın Konvansiyon Meclisiyle elbirliği etmesi ve Konvansiyon'un halkı kullanması lazımdır. İsyanın aynı

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110, Ağustos 2003-S.30.

plan dahilinde yer yer yayılması, Sankülotların ücretlerinin ödenmesi ve şehirde kalması lazımdır. Onları silahlandırmak, renklendirmek ve tenvir etmek (aydınlatmak) lazımdır. Mümkün her vasıta ile cumhuriyetçi heyecanını coşturmak gerekir."[1]

Robespierre'in çağrısı yankı bularak 9 kişilik gizli bir Komite kuruluyor; bu Komite 30 Mayıs günü isyanı başlatıyordu. İsyan Komitesi'nin girişimiyle Hanriot kumandasındaki büyük bir Milli Muhafız ve Donsuzlar kuvvetiyle Meclis kuşatılıyor; Jirondenler teslim oluyor; Jakoben-Donsuz cephesi iktidarı ele geçiriyordu. Bu ayaklanma önemli bir oluşum meydana getiriyordu. Öncelikle semt ocaklarını galeyan halinde tutan Kudurmuşların lideri Jacques Roux'un; Meclisi, zenginleri ve borsacıları koruyup, halkı açlığa mahkum etmekle suçlayan konuşmaları, bu kez iktidarı ele geçiren Jakobenlerin ve Robespierre'in siyasî programı haline geliyordu. Bu arada Marat, genç bir kadın tarafından öldürülünce –öldürtülünce- Hebert'in en önemli rakibi ortadan kalkmış oluyordu. Böylece Marat'ın siyasî mirası için Roux ve Hebert karşı karşıya geliyordu.

Aslında Jirondenlerin yıkılışında Kudurmuşlar en önemli rolü oynuyor; bunun bir devamı olarak da Roux 25 Haziran 1793 günü Meclis'e tehdit dolu bir dilekçe vererek Kudurmuşlar Hareketi'ni zirveye ulaştırıyordu. Diğer taraftan Hebert de kıtlığın artmasından yararlanarak tahriklerini yoğunlaştırıp tansiyonu iyice yükseltiyordu. Bu çift taraflı kışkırtma ve Kudurmuşlar ile Jakobenler arasındaki rekabet sürekli tırmanış gösteriyordu. Donsuzların ve Kudurmuşların iktidar yürüyüşünü görerek rahatsız olan Robespierre 5 Ağustos'ta Meclis kürsüsünden yaptığı bir konuşma ile Kudurmuşlara yükleniyor; 7-8 Ağustos günleri bu saldırısını sürdürerek Jacques Roux ile Leclerc'in hareketlerinin incelenmesini istiyor; onları Genel Güvenlik Komitesine havale ediyordu.

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110-Ağustos 2003; Dipnot-Marniez Age.-C.III, S.8-9, Soboul-1969-S.352; Tanilli, 1999-S.99-100, Tanilli 1995-S.51-61.

Hebert, Roux'a karşı Robespierre'i destekliyordu. Jacques Roux Eylül ayında tutuklanıyordu. Aynı şekilde Varlet de tutuklanıyor, Leclerc gazetesini kapatarak kenara çekiliyordu. Kudurmuşların kadın kolu olan Devrimci Cumhuriyetçi Kadınlar Derneği adlı kulüp tasfiye ediliyor; liderleri Claire Lacombe zararsız hale getiriliyordu. Roux aylarca hapiste kalıyor, serbest kalmak için defalarca girişimde bulunuyor; fakat 10 Şubat 1794 günü hapishanede intihar ederek yaşamına son veriyordu. Robespierre Hebert'in yardımıyla, Jacques Roux'tan kolayca kurtuluyordu ama; Hebert'ten kurtulması o denli kolay olmuyordu.

Hebert devrim kadrosu içinde 'önemli bir Masondu.'

Roux'un tasfiye edilmesiyle birlikte Kudurmuşlar ve Donsuzlar arasında Hebert oldukça güç kazanıyor; ön plana çıkıyordu. Chaumette Belediye'de halkın temsilcisi olarak yer alıyor; Jacques Hebert de onun yardımcısı konumunda bulunuyordu. Bunlar Paris Belediye Başkanı Pache ile birlikte Komün'e egemen oluyorlardı. Ayrıca Kardölyeler Kulübü ve halk derneklerinin çoğu bu grubun kontrolü altındaydı. Dolayısıyla sadece Donsuzların ve Kudurmuşların değil; Paris'teki askerî odakların üzerinde de ağırlıklarını hissettiriyorlardı.

Donsuzların, Kudurmuşların ve askerlerin desteğine yaşamsal derecede gereksinim duyan Robespierre; Hebert, Chaumette ve arkadaşlarının tahakkümüne kısmen seyirci kalıyor, taleplerini gerçekleştirmelerinde katkıda bulunuyordu. Bu aşamada Fransa,tarihte bir eşi daha görülmeyen 'giyotin terörüne' ve tam anlamıyla bir kan banyosuna sahne oluyordu.

Kanbanyosunda Örgütlenme (Yasaldan Yasadışılığa)

Bir yandan taşradaki kralcı ayaklanmalar, diğer taraftan Jirondenlerin Paris'teki girişimleri Donsuz-Jakoben ittifakını sertleştirerek, şiddet politikaları izlemeye sevkediyordu. Buna bir de Donsuzların Kudurmuş-

lar kanadını kontrola alan Hebertcilerle Komünistlerin; karmakarışık karanlık ve provokatif icraatları ekleniyordu ki; ortalık bir yandan kan gölüne dönüyor, diğer taraftan da şiddet ve terör kol gezmeye başlıyordu. 13 Temmuz günü Jirondenlerle ilişkili kralcı Cordey'in Marat'ı öldürtmesi; 17 Temmuz'da da Lyon'un devrik Jakoben Belediye Başkanı Chalier'in federal rejim yanlıları tarafından korkunç şekilde idam edilmesi 'devrimci diktatörlüğe' gidişi hızlandırıyordu.

Marat'ın öldürülmesinden sonra Kamu Selamet Komitesi'ne katılan Robespierre, fiilen hükümetin başı konumuna geliyordu. Ayrıca Donsuzların de doğal lideri olarak kabul ediliyordu. Böylece Jakoben-Donsuz iktidar otoritesinin odağında Robespierre bulunuyordu. Bu oluşumun zemininde ise iki temel ilke; 'devrimcilik' ve 'vatanseverlik' belirleyici oluyordu.

Daha sonraki süreçte yeni üyelerin de katılımıyla bir 'Büyük Komite' kuruluyordu. Birbirinden farklı eğilimleri temsil eden üyeler arasında Robespierre'den başka şu isimler yer alıyordu:

Saint-Just, Couthon, Jeanbon Saint-Andre, Prieur de la Marne, Collot d'Herbois, Billaud-Varennes, Barere, Lindet, Carnot ve Prieur de la Cote-d'Or.

Bu üyeler arasında Hebertcileri Collot d'Herbois, ve Billaud-Varennes temsil ediyordu.

Zaman içinde Komite gücünü Meclis'e kabul ettiriyordu. Kamu Selameti Komitesi'nin gücü ve ağırlığı günden güne artıyor, bir aşamadan sonra da devrimci diktatörlüğün beyni ve merkezi konumuna geliyordu. Komite'nin ilk aldığı karar Hebertci Kudurmuşların istekleri yönünde; kitleler halinde asker alınması konusunda oluyordu. Komite bununla da kalmıyor, 23 Ağustos 1793 günü bütün Fransızların orduda hizmet görmek üzere silah altına alınacağını açıklıyordu. Böylece, askere gitmeme ayrıcalığı ortadan kaldırılıyordu. Bu tarihsel karar ülkenin bütün kaynaklarının merkezî hükümetin iradesine bırakılması anlamına geliyordu. Böylece ortaya ünlü 'topyekün savaş/tópyekün seferberlik'

uygulaması çıkıyordu. Ne var ki bu sırada kralcılar Toulon limanını İngilizlere açarak Akdeniz Filosunu düşmanlarına teslim ediyorlardı. Bu durum Paris'in üzerinde 'aristokrat saldırısı' tehlikesinin ve ekonomik karabulutların dolaşması anlamına geliyordu. Cumhuriyet kendisini tehdit altında ve tehlikede görüyordu. Bu nedenle 4-5 Eylül 1793 günü Robespierre'in başkanlığında Konvansiyon harekete geçiyordu.

Convention'a kabul ettirilen taleplere göre şüpheliler yakalanacak, görevli devrimci komitelerde temizlik yapılacak, devrimci komitelerin üyelerine tazminat ve şube toplantılarına katılacak vatandaşlara her toplantı için ücret verilecek, Devrim Mahkemesi'nin daha hızlı çalışması sağlanacak, çoğunluğu Sankülotlardan oluşan 6.000 kişilik bir Devrim Ordusu kurulacak ve eski bakanlardan Claviere ve Lebrun Devrim Mahkemesine verilecekti. Bu kararlar tedhişin gündeme alınması anlamına geliyordu."[1]

Bu kararların alınmasında Hebert de önemli rol oynuyordu. Hebert farklı şeyler söylemeye başlıyordu. O artık aristokratları ve kralcıları ikinci planda görüyor; birinci planda ise tüm suçu 'finans-ticaret oligarşisine' yüklüyordu. Hebert 4-5 Eylül kararlarının alındığı ortamda, halk ve Donsuzlar üzerinde son derece etkili olan şu satırları kaleme alıyordu: **"Yurt hapı yutmuştur! Tüccarların yurdu yoktur. İhtilâl'in kendilerine faydalı olacağına inandıkları sürece onu desteklediler. Asillerle parlamentoları yıkmak için Sankülotlara yardımda bulundular. Fakat bunu aristokratların yerine geçmek için yaptılar."**[2]

Bunlar aslında Jacques Roux'un fikirleriydi. Kudurmuşların başı doğru söylüyordu. 'Mason-Mafios-Templier' zeminde örgütlenen Londra güdümlü 'finans-ticaret oligarşisinin' ilk hedefi hiç şüphe yok ki başından beri Fransız Aristokrasisi oluyordu. Kraliyet düzeninin yıkılmasından sonra; onu desteklemiş olan Fransız aristokrasisinin tasfiyesine

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110-Ağustos 2003- S. 33.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S. 245.

sıra geliyordu. Bu nedenle de Donsuzları aristokratlara karşı kullanmışlardı. Aristokrasinin çökertilmesinden sonra; Donsuzlar da işlevini tamamlamış olacaktı. Hebert makalesine şöyle devam ediyordu:

"...aktif vatandaş kalmayalı, zavallı Sankülot da en zengin vergi mültezimi ile aynı haklardan faydalanalı beri bütün bu namussuzlar bize sırt çevirdiler. Cumhuriyeti yıkmak için ellerinden geleni ardlarına koymuyorlar. Bütün yiyecek maddelerini; ağırlığınca altına satmak yahut bize kıtlık getirmek için ellerine geçirdiler. Fakat Sankülotların yeniden köle olmaktansa ölmeye hazır olduklarını gördükleri için bu yamyamlar uşakları ile tezgahtarlarını Sankülotlara karşı silahlandırdılar, daha kötüsünü yaptılar. Hatta Vandee haydutlarını doyurdular, giydirdiler, hiç bir şeylerini eksik etmediler. Şimdi de Toulonla Brest'in kapılarını İngilizlere açıyorlar ve sömürgeleri teslim etmek için Pitt'le pazarlık halinde bulunuyorlar."[1]

Aynı zamanda Komün'ün Prokürör Yardımcısı da olan Hebert'in gazetesi 600.000 adet basılıp dağıtılıyor; ciddi bir kamuoyu oluşturma gücünü elinde tutuyordu. Halka olduğu gibi askerlere de bedava dağıtılıyordu. Savunma Bakanı adeta hükümete değil de Hebert'e bağlı idi. Bakan Bouchotte, Hebert'in istekleri yönünde para dağıtıyor, iltimas yapıyor; 'işi yok, parası bol' memuriyetleri Hebertciler arasında paylaştırıyordu. Her ay üç yüz milyon harcayan, elli bin memur atayan, yüzlerce kazançlı ihale açan bu bakanlık; Hebert'in gücü bakımından çok şey ifade ediyordu. Hebert ayrıca güçlü bir de yönetim takımı kurmuştu. Savunma Bakanlığı Genel Sekreteri Vincent, İhtilâl Ordusu Kumandanı Ronsin, Batı Ordusu Kumandanı Rossignol, Paris Kumandanı Hanriot, Paris Belediye Başkanı Pache, Prokürör Sendik Chaumette, Clootz, Royer, Proli, Pereyla ve diğer siyasî liderlerin önemli bir kısmı Hebert'in çevresinde yer alıyordu.

Nitekim bu kadro 4-5 Eylül günü halkı ve özellikle de Donsuzların

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.245.

en Kudurmuşlarını arkalarına alarak bir gösteri yapıyor; Jakobenleri ve Robespierre'i çeresiz bırakarak isteklerini kabul ettiriyorlardı. Böylece Jakobenler, Jakobenliklerini muhafaza ettikleri halde Hebertci bir çizgiyi kabul etmek zorunda kalıyorlardı. Hebertciler; "Müstebitlere savaş!.. Aristokratlara savaş!.. Muhtekirlere savaş!.." sloganlarını benimsiyorlardı. Chaumette halka şöyle sesleniyordu:

"...Burada yoksullar zenginlere karşı açıkça savaş halindedir. Onları ezmemiz gerekir. Elimizde kuvvet var. Zavallı adamcağızlar!.. Bizi, emeklerimizin meyvesini silip süpürdüler. Kanımızı da içmek istiyorlar!.."[1]

Bu eylemler ve konuşmalar Hebertçileri kısa vadeli amaçlarına ulaştırıyor; Meclis onların önerilerini yasalaştırıyordu. Hebertçiler terör ve şiddetin hızlandırılmasını talep ediyor; kamusal ekonominin güçlendirilmesini ısrarla istiyorlardı.

Bununla birlikte başta Hebert olmak üzere bu ekibin söylemleri ile eylemleri pek de birbiri ile örtüşmüyordu. Herşeyden önce Fransa'ya gelen kimi devrimciler ve devrimci görünen bazı esrarengiz yabancılar Hebert'le temas kuruyor; onun yakın çevresinde yer alıyor, ona bazı telkinlerde bulunuyorlardı. Bunlar Hebert sayesinde siyasî yaşamda roller üstleniyorlardı. Hebert ayrıca şüpheli davranışlar sergileyen bazı işadamları ile de ilişki tesis ediyordu. Bunların etkisi altında hareket eden Hebert -ki bu konuda en ateşli davranan Hebert'in yakın adamı Chaumette idi- din meselesine el atıyordu. Hıristiyan/Katolik inanca karşı Masonik-Templier bir inanç modeli olan 'Akıl ve Mantık Dini'ni tesis etmek üzere esaslı ve kapsamlı bir planla harekete geçiyordu. 'Akıl ve Mantık Dini' tesis edilirken herkese ürküntü veren 'Hıristiyanlıktan Çıkma Programı'nı uygulamaya koyuyorlardı. Bu uygulamalar başta Robespierre olmak üzere tüm Jakobenleri rahatsız ediyordu. Kaldı ki Hebertçiler bir yandan büyük yolsuzluklara karışıyor; özellikle ordulara

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.246.

verilen malzemelerin dağıtımında kirli işlere bulaşıyor; hem de paranın değerinin düşmesi için spekülatif/manipülatif işlere girişiyorlardı.

"Kağıt paranın değersizleşmesinin etki göstermesini beklemek yetiyordu. Aralık 1793'te kaimeler ortalama olarak itibarî değerlerinin ancak yüzde 50'si kadar değer taşımaktaydılar. Haziran 1794'te bu, yüzde 33'e indi. Gelir sahipleri anaparalarının üçte ikisinden yoksun kalmışlardı."[1]

Hobertcilerin zorlamaları sonucunda din alanında bir karmaşa ve rezillik yaşanırken; ekonomik alanda da tam bir çöküş gözlemleniyordu. Hebertciler zaten mevcut ekonomik sistemi tasfiye ederek yerine kamusal bir ekonomik model tesis etmek istiyorlardı. Hebert'in esrarengiz yabancı dost ve danışmanları bu konuda hayli etkili olurken; Robespierre ve arkadaşlarının Hebert ve grubundan duydukları rahatsızlık günden güne artıyordu. Hebertçiler de bunu hissediyor, ağırlaştırdıkları ekonomik buhranı bahane ederek Robespierre ile arkadaşlarının hesabını görmek istiyorlardı. Ancak onların bu planları; özellikle de, 1794 yılının Şubat ayından itibaren Robespierre ve Jakobenlere karşı hücuma geçerek Mart ayının ilk günlerinde eyleme yönelmeleri, tehlikeyi açıkça ortaya koyuyordu. Kaldı ki olacakları daha önce Danton'un yakın adamı Fabre d'Eglantine öğreniyor; Hebert'in "yabancılarla birlikte rejimi devirme girişimi içinde olduğunu" ihbar ediyordu. Bu ihbar göründüğünden de büyük bir önem ve derinlik taşıyor; tehlike oluşturuyordu.

Hebert her ne kadar 'Hebertçiler' olarak adlandırılan bir grubun lideri konumunda bulunuyorsa da onun örgütü gözönündeki Hebertçilerle sınırlı kalmıyordu. Bir de 'gizli örgüt' tesis etmiş bulunuyordu. Bu gizli örgütün bazı kolları Jakoben şubelerine dal budak salmış görünüyordu. Donsuzlar ve Kudurmuşların yanı sıra Jakoben örgütün içine uzanan bu 'Hebertçi Gizli Örgüt' Paris Komünü ile de ilintili bulunuyor-

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.247.

du. Bu nedenle ortaya 'Hebertçi Jakobenler' olarak adlandırılabilecek 'esrarengiz' bir grup çıkıyordu. Bunlar bir yandan yurtsever, cumhuriyetçi, merkeziyetçi, devrimciydiler... Diğer taraftan da 'eşitlikçi', kamucu, 'akıl ve mantığı' dinden üstün gören ve bu nedenle dini; gelişmenin önünde bir engel kabul eden anlayışa sahip bulunuyorlardı. Ancak bütün bu görüşlerinde ne denli samimi oldukları sorusunun yanıtı karanlıkta kalıyordu. Her ne kadar Robespierre'i destekliyor, ona hayranlık duyuyorlarsa da; sınıfsal olarak ödünsüz bir anlayışla halkın yanında yer aldıklarını kanıtlamaya çalışıyorlardı. Zaten 'kamuculukları' da buradan kaynaklanıyordu. Bu ilkeler gözönüne alınarak bakıldığında ve durumları irdelendiğinde Hebertçi Jakobenlerin; Jakobit akımının adeta bir kolu/uzantısı oldukları; bu Jakobitliğe bir de 'halkçılık ve devrimcilik' ilkesinin ilave edildiği gözlemleniyordu. Ne ki 'samimiyet faktörü' yine de 'inandırıcılıkları' sorununu ortadan kaldırmıyordu. İşin ilginç tarafı ise; dinsel yaklaşımlarının tam anlamıyla 29. Derece Çalışma Rehberi'nde ortaya konulan Masonik Saint Andre Büyük İskoçyalı'nın dinsel öğretisiyle birebir örtüşmesiydi. (Saint Andre Şövalyeleri'nin Haç ve Akıl dini daha önce anlatılmıştı.)

Hebertçiler nedeniyle Jakoben yapılanma, ideolojik olarak daha da 'karışık bir nitelik' kazanıyordu. Kraliçe Maria Antoinette'i -adeta zorla ve çeşitli iftira ve entrikalarla- idama mahkûm ettirerek giyotine gönderen; Akıl ve Mantık Dini'ni tesis ettirerek herkese ürküntü veren; Hıristiyan/Katolik inanca savaş açan, Donsuzlar ve Kudurmuşları etki altına alarak onları devrimci cumhuriyet ortak paydasında buluşturan etkili gazeteci Hebert'in Jakoben şubelerinde tesis ettiği gizli örgüt; Jakoben zeminde Akıl ve Mantıkçıların, 'Hıristiyanlıktan Çıkarma' uygulamalarının, kamucu ekonomi anlayışının ve devrimci cumhuriyet fikirlerinin tohumlanmasına ve yayılmasına neden oluyordu. Bu oluşum ve gelişmeler Robespierre'i adeta çılgına çeviriyordu. Nitekim Robespierre Hebert'i tasfiye etmek için Jakobenlerin sağında yer alan Danton ile işbirliği yapmaktan kaçınmıyordu.

Robespierre 17 ve 21 Kasım günleri, liderleri aynı kişiler olan 'Hıristiyanlıktan Çıkarma Hareketine' karşı sert bir konuşma yapıyordu. Aynı zamanda bazı Hebertçi aşırılar, Jakoben Kulübü'nden atılıyordu. Böylece 'Hıristiyanlıktan Çıkarma' uygulaması sona eriyordu. Bu gerçekleştirilirken Danton'un liderliğini yaptığı 'Hoşgörürler Hareketi' de Robespierre'i destekliyordu. 13 Mart 1794 günü Hebertçi şefler yakalanıyor, Devrim Mahkemesi'ne sevkediliyorlardı. Yargılama 21 Mart günü başlıyor; Hebert, Ronsin, Vincent, Leclerc, Momoro, Mazuel, Bourgeois, Descombes, Ancares, Decroguet, Cloots, Kock, Proli, Pareira, Desfieux ve Dabussion 24 Mart 1794 günü giyotine gönderiliyorlardı.[1]

Hebert ve arkadaşlarının tasfiye edilmeleri sırasında Robespierre ile işbirliği yapan Dantoncular bundan cesaret alarak iktidarı elegeçirmeyi hesaplamaya başlıyorlardı. Ancak Robespierre meydanı onlara da bırakmıyordu. Kaldı ki Robespierre kendi yoldaşlarını yitirmemek için de Danton ile birlikte ılımlıları da ortadan kaldırmak gerekliliğini duyuyordu. Bunu hisseden Dantoncular ellerini çabuk tutarak daha önce harekete geçiyor; Jakobenler üzerindeki baskılarını arttırıyorlardı. Genel Güvenlik Komitesi'nin desteğini arkasına alan Robespierre, Hebertçi Billaud-Varenne ve Collot d'Herbois'in ısrarlarıyla 29 Mart gecesi operasyonu başlatıyordu. Danton, Desmoulins, Delacroix ve Philippeaux yakalanıyor; yargılama 2 Nisan'da başlıyor, hararetli duruşmalardan sonra Danton, Desmoulins ve diğer ılımlılar 5 Nisan 1794 günü idam ediliyorlardı.[2]

Bu eylemler başlamakta olan yeni bir 'terör ve şiddet' devrini haber veriyor; böylece Robespierre'in 'devrimci diktatörlüğü' başlıyordu. Robespierre daha Hebert ve Danton'u tasfiye etmeden önce 5 Şubat 1794 günü Meclis'te yaptığı ve hükümetin fikirlerini açıkladığı konuşmada yaklaşan 'devrimci diktatörlük' dönemini haber veriyordu. Robespierre

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-S.110, S.33.

[2] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110-Ağustos 2003, S. 38.

yeni yönetim anlayışının esaslarını da şöyle açıklıyordu:

"...demokratik veya halkçı yönetimin temel ilkesi... nedir? Erdemdir... Kamusal erdemden söz ediyorum, yurt yasa sevgisinden başka bir şey olmayan erdemden. Ama, cumhuriyetin veya demokrasinin özü eşitlik olduğuna göre sonuç olarak bundan, yurt sevgisinin ister istemez eşitlik sevgisini kapsadığı anlamı çıkar. ...bu yüce duygu kamu yararını bütün özel yararlara üstün tutmayı gerektirir. ...Cumhuriyet'in ruhu erdem ve eşitlik; amacımız da cumhuriyeti koruyup güçlendirmek olduğuna göre ilk politik davranış kuralınız, bütün çabanız eşitliğin korunması ve erdemin geliştirilmesi yönünde olmalıdır. ...Cumhuriyetçi yönetimin gücünü gevşetecek yerde, durmadan arttırmaya bakın... Halk yönetiminin niteliği, halka karşı güvenli, kendine karşı sert olmaktır. ...Ya cumhuriyetin içeride ve dışarıdaki düşmanlarını boğacağız ya de cumhuriyetle birlikte yok olup gideceğiz. Bu durumda politikamızın ilk kuralı, halkı akıl , düşmanları da yıldırı yoluyla yönetmek olmalıdır. Halk hükümetinin dayanağı barışta erdem ise eğer, devrim içinde hem erdem, hem yıldırıdır. Gerçekten de erdemin olmadığı yerde kıyıcıdır. Yıldırının olmadığı yerde de erdem güçsüzdür. Yıldırı tetikte duran, sert, yumuşama bilmez bir adaletten başka bir şey değildir....Diyorlar ki, yıldırı zorbalık yönetiminin dayanağıydı... Evet, özgürlük kahramanlarının ellerinde parıldayan kılıç, zorbalık uydularının kılıcına ne kadar benzerse o kadar benziyor. ...Sizler de özgürlük düşmanlarını yıldırarak yola getirin. Cumhuriyet'in kurucuları olarak buna hakkınız var. Devrim yönetimi, zorbalığa karşı özgürlüğün zorbalığıdır. ...Ne zamana kadar zorbaların öfkesine adalet, halkın adaletine barbarlık veya başkaldırı denecek? İnsanlar nasıl da ezenlere karşı yumuşak, ezilenlere karşı acımasız oluyor? ...Zorbalık da suç da ezilmelidir. Bazı kimseler, kralcılara karşı hoşgörülü olmalı diyorlar. Namussuzlara, güçsüzlere, mutsuzlara ve insanlığa acımalı! Toplum yalnız kendi halinde yurttaşları korumalıdır. Cumhuriyet'te, cumhuriyetçilerden başka yurttaş yoktur. Kralcılar, komplocular onun gözünde yabancı; daha doğrusu birer düşmandan başka bir şey değildir. Özgürlüğün zorbalığa karşı sürdürdüğü bu korkunç savaş, bölünmez bir savaş değil mi? İçerdeki düşmanlar, dışarıdaki düşmanların birleştikleri

yurdu içinden parçalayan katiller değiller mi? ...Duruşmaların ağır aksaklığı, suçların cezasız kalması anlamına geliyor. Cezaların kesintisizliği, suçluları yüreklendiriyor. Ama yine de adaletin sertliğinden yakınılıyor. Cumhuriyet düşmanlarının tutkulu olmasından yakınıyorlar. ...İnsanlığa kötülük edenleri cezalandırmak merhamet; onları affetmekse barbarlıktır. Zalimlerin sertliği sertlikten başka prensip tanımaz. Cumhuriyetçi hükümetinki ise hayırhahlıktan kaynaklanır. Sadece düşmanlarına yönelmiş olması gereken şiddeti, halka doğru yönelmeye cesaret edene ne yazık! Vatandaşlığın kaçınılmaz hatalarıyla ihanetin hesaplı hatalarını karıştırarak, tehlikeli dalavereciyi bırakıp kendi halindeki vatandaşı kovalayana ne yazık!.. Özgürlüğün kutsal adını veya kendisine verdiği korkunç silahları vatandaşın kalbinde ölüm matemi doğurmak için istismar edenler kahrolsunlar!.. Kimse şüphe edemez ki böyle bir istismar oldu. Tabii aristokrasi tarafından mübalağa edildi: Fakat isterse bütün cumhuriyette özgürlüğün düşmanlarının ezdiği tek bir erdemli vatandaş olsun, hükümetin görevi onu endişe ile aramak ve intikamını gürültülü bir şekilde almak olmalıdır. Fakat karşı devrimcilerin riyakar gayreti ile vatanseverlerin uğradığı bu eziyetlerden, sertlikten vazgeçmek ve karşı devrimcilere özgürlük vermek sonucu çıkar mı?..."[1]

Robespierre'in tarihsel nitelikli bu konuşması, sadece o dönemdeki sorunlar karşısında alınması gereken önlemleri ve cumhuriyetçilerin takınmaları gereken tavrı belirlemekle kalmıyordu. O tarihten itibaren Jakobenlik olgusunun ve oluşumlarının da 'yazılı olmayan temel yasası' niteliğini alıyordu. Bu temel yasanın ana fikrinde ise herşeyden önce ve ne pahasına olursa olsun cumhuriyeti yaşatmak ve cumhuriyet karşıtlarını yoketmek kararlılığı bulunuyordu. Cumhuriyet olgusunun bünyesinde; bireysel ve toplumsal özgürlük, bağımsızlık ve bireylerarası eşitlik ilkeleri özümseniyordu. Nihayet cumhuriyetin korunması ve sürdürülmesi uğrunda her türlü mücadelenin verilmesi; dökülmesi gereken kanın dökülmesinden, alınması gereken başların alınmasından asla ka-

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110-Ağustos 2003- S. 38.

çınılmaması öngörülüyor, salık veriliyordu.

Bu konuşma öncelikle iki aşamalı önemli bir süreci başlatıyordu.

Birinci süreçte Robespierre; önce Hebert ve arkadaşlarını, sonra da Danton ile ılımlıları giyotine göndererek acımasızca cinayetlerin işlendiği 'Jakobenist terör devrini' başlatıyordu. Robespierre'in yalnızlığa itildiği ve Jakobenler dışında bütün desteklerini yitirdiği bu süreçte tek dayanağı 'giyotin' olan 'devrimci diktatörlük' Fransa'ya genel bir korku salıyordu. Bu şiddet ve terör cumhuriyetin ve temel ilkelerin korunması amacıyla gerçekleştiriliyordu. Fakat sonunda sadece cumhuriyet düşmanlarını değil, ılımlı Jakobenleri bile ürkütecek boyutlara ulaşıyordu.

Birinci süreç bir tepki olarak ikinci süreci başlatıyordu.

Önce Termidorcuların ve Direktuvarların; sonra da Napolyon Bonapart'ın egemen olarak mutlak otoritelerini tesis ettikleri bu dönemde; cumhuriyetçi Jakobenler, bir zamanların Jakobitleri gibi yeraltına iniyorlardı. İllegal mücadele çerçevesinde 'gizli örgüt' konumuna gelen cumhuriyetçilik akımı; Jakobitlerin deneyimleriyle bütünleşerek yeni yapılanmalar meydana getirecekler; bu devrede başta Hebertçilerin ardılı olan Babeuf ve arkadaşları ile birleşecek; bilahare onların 'Eşitler Komplosu' örgütlenmesini ele geçirerek sahiplenecek; ortaya 'tarih yapıcı' bir örgüt olan Carbonaria'yi çıkaracaklardı. 'Jakobit, Masonik/Templier, (İsmailiye/Sabbahî) kamucu (komünist)' motifler taşıyan Carbonaria ise Sicilya'da Mafia ile; Sicilya dışında benzer Mafios yapılanmalarla bütünleşip özdeşleşmekten/eklemlenmekten geri kalmayacaktı. Ta ki Carbonaria; Mora'da Manialıları ve Eteria'yı, İstanbul'da Fenerli Beyleri, Eflak-Boğdan'da Voyvodaları yörüngesinde örgütleyip faaliyete geçirene... Ve Osmanlı İmparatorluğu'nun beyninde Sultan-Halife'nin otoritesine koşut bir 'zorba-haşere/Mafios' otorite tesis edene kadar...

Bu oluşumun üzerindeki 'tarihsel örtü' kaldırılınca; varlığı ve etkisi günümüzü de şekillendirerek belirlemekte olan şu 'canlı tablo' ortaya çıkıyordu...

İhtilâl'in Dönüm Noktası: Robespierre'in Tasfiyesi

1793 yılının Haziran ayında Fransa'da 80 vilayetin 60'ında isyanlar patlak veriyordu. Prusya prenslerinin orduları ülkeye kuzeyden ve doğudan; İngiliz orduları güneyden ve batıdan taarruz ediyor, ele geçirmeye başlıyorlardı. Fransa çaresizdi. Ekonomisi iflas etmiş, elle tutulacak hiçbir tarafı kalmamıştı. Buna karşılık Robespierre'in 'demokratik diktatörlüğü' 14 ay sonra tüm Fransa'yı sıkı bir denetim altına alıyor, karşı devrimci ayaklanmaları bastırıyor, işgalcileri kovuyor, ülkede olağanüstü bir dinamizm yaratıyordu. Bu dinamizm ve yükselen moral büyük bir zafer kazandırıyordu.

1793'te Jirondenayaklanma bastırılıyordu. 19 Aralık 1793'te Toulon kurtarılıyor; 23 Aralık'ta Vandee'de asiler yok ediliyordu. 23 Aralık'ta Landau elegeçiriliyordu. 8 Eylül 1793'te Handschoote, 16 Ekim 1793'te Wattingies zaferleri kazanılıyordu. 1793 yılının sonunda cephelerdeki saldırılar püskürtülüyor, Fransız toprakları düşmandan temizleniyordu. Fransız ordularının elde ettiği başarılar bununla sınırlı kalmıyordu. Fransızlar karşı saldırıya geçiyor, 1794 yılının 26 Haziran günü Fleurus Zaferi ile düşmana büyük bir darbe vuruluyordu. Bunun ardından bütün hudutlardan zafer haberleri gelmeye başlıyordu. Kısacası; 1793 yılında ülke iç ve dış düşmanlardan temizleniyor, 1794 yılında ise (özellikle ikinci yarıda) ordu dışarda ilerliyordu.

Merkezî otorite ve Jakoben 'demokratik diktatörlük' isyanları bastırırken aşırı şiddet uygulamaktan kaçınmıyor; bir bakıma 'yasal terör estirerek' sorunun üstesinden geliyordu. Kamu Selameti Komitesi 12 ordu hazırlıyor; eğitiyor, donatıyor, silahlandırıyordu. Ortaya çıkan devrimci ordu Cumhuriyet'in meydana getirdiği ve etkinlikle kullandığı yok edici bir kuvvet görünümü veriyordu.

1794 yılının Haziran ayına gelindiğinde; içerde güvenlik geniş çapta sağlanmış, ekonomik kriz ise atlatılmış bulunuluyor; müttefik düşmanlar barış yapmak zorunda bırakılıyordu. Keza Robespierre'in de bu barı-

şı yapmaya hazırlandığı gözleniyordu.

Ne var ki; Robespierre ve etkili yönetimi/kadroları bir konuda yanılıyor; 'spekülatif-manipülatif ticaret ve finans oligarşisinin' gücünü hesaba katmıyor, dikkate almıyordu. Oysa savaşın zorlaması sonucu uygulanan 'kamucu ekonomi' oligarşinin Fransa içinde 'ekmeğine yağ sürüyor', yolunu açıyordu. Oligarşinin gücü ve etkinliği Jakoben 'demokratik diktatörlüğü'nün yönetim katlarına kadar uzanıyor; Robespierre'i içerden kuşatarak sırtından vuruyordu.

Devrim ordusu -özellikle Hebert'in düzenlemeleriyle- bir halk ordusu karakteri taşıyordu. Ordu özellikle Donsuzların oluşturduğu bir tabana dayanıyor, bu zemin üzerinde oluşuyordu. Dolayısıyla Jakoben-Donsuz ittifakı ciddi biçimde Jacques Roux ve Hebertçi ekonomi-politikayı benimsiyordu. Savaş koşulları ve Sankülot dayanışması; müdahaleci ekonomiyi istemeyen liberal odaklar üzerinde baskı tesis ederek onlara 'kamucu ekonomiyi' zorla kabul ettiriyordu. Unutmamak gerekir ki savaş koşulları kitleler halinde askere almaları gerektiriyordu. Bu askerlerin giydirilmeleri, beslenmeleri, barındırılmaları ve silahlandırılmaları ise büyük harcamalara ve kaynaklara gereksinim doğuruyordu.

> "Ekonomi kısmen kamulaştırıldı. Bu kamulaştırma, en çok ordu ihtiyaçlarına tâbî olarak üretimi ve dış ticareti türlü derecelerde etkiledi. Devlet fabrikaları kurarak dolaysız, üreticilere hammadde sağlayarak düzenleme, kontrol, el ve narh koyma ile de dolaylı olarak üretim kısmen kamulaştırıldı. Millî silah ve cephane fabrikalarının çalışmaya başlamasıyla silah sanayii büyük bir gelişme gösterdi. Dış ticaret kısa bir süre için de olsa, devletleştirildi."[1]

Yönetim bununla da kalmıyor, iaşe komisyonu ticaret gemilerine el koyuyor, limanlarda millî depolar tesis ediyor; ithalatı finanse edebilmek için ihraç mallarını da müsadere ediyordu.

Bütün bu uygulamalar; özellikle de kamulaştırmalar-Jakobenlerin

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110-Ağustos, 2003-S.42.

ekonomik görüşleriyle tam anlamıyla örtüşmüyordu. Jakobenlerin ekonomik görüşleri zaten tam anlamıyla da belirlenmiş ve netlik kazanmış değildi. Bretonlar Anglo-Sakson modeli bir liberal ekonomiyi benimsemiş insanlar oldukları için, onların bu eğilimleri Jakobenlik içinde derin bir 'damar' olarak varlığını muhafaza ediyor, her vesileyle hissettiriyordu. Kaldı ki Jakobenliği sahiplenen ve sürdürenler de çoğunlukla küçük; ama esas olarak orta burjuvazinin mensuplarıydı, bunlar üretimde rol aldıkları gibi geniş çapta ticaretle de uğraşıyor; dolayısıyla oligarşi ile dirsek teması içinde bulunuyorlardı. Tüm bunlar Jakobenlerin liberal ekonomiye sıcak bakmalarına, hatta benimsemelerine neden oluyordu. Şurası muhakkak ki Breton kökenli Jakobenler serbest ekonomiyi destekliyorlardı. Kamucu ekonomiyi destekleyen ve tercih edenler ise Kudurmuşlar, Komüncüler (Komünerler) ve bir kısım Donsuzlardı. Ama Jakobenleri kamucu ekonomiyi kabul etmeye zorlayan en büyük etken, savaş koşulları oluyordu. Ayrıca bu aşamada yönetim kitlesel desteğe de gereksinim duyuyordu. Kitlesel talep ise ekonomik bunalım nedeniyle kamucu ekonomiyi tercih ediyordu. Bu nedenle Robespierre ve başta Saint-Just olmak üzere bazı arkadaşları, diğer Jakobenlere göre Donsuzlara daha yakın duruyorlardı. Mülkiyete karşı olmamakla birlikte; mülkiyetin kutsallığını reddediyorlardı. Buna paralel olarak da büyük mülkiyetlere karşı çıkıyor; küçük mülkiyeti destekleyip geliştirmeye çalışıyorlardı. Bu yaklaşım zaten derebeyliği yoketmek üzere yola çıkan devrimcilerin temel tercihinden kaynaklanıyordu. Hem lüksü, hem de yoksulluğu reddediyor; küçük köylüyü, gündelikçiyi, esnafı, zanaatkarı ve kalfaları güçlendirmeyi hedefliyorlardı. Bu doğrultuda mülk sahibi olmayanları mülk sahibi yapacak düzenlemeler gerçekleştiriyorlardı. Yoksullardan yana bir çok yasalar çıkarıyorlardı. Bu yasalar genellikle; zenginleri zorunlu olarak borç vermeye, artan oranlarda vergi ödemeye, miras haklarının sınırlanmasına, komün topraklarının kişi başına bölüştürülmesine, derebeylik ayrıcalıklarının kaldırılmasına, büyük toprakların parçalanmasına, toprakların satışının sağlanmasına,

spekülatörlüğü ve manipülatörlüğü yok etmeye, devrim düşmanlarının mal ve mülklerinin müsadere edilmesine zemin hazırlıyordu.

Tüm bunlar 'Devrimci Avrupa'nın' karşısındaki 'Emperyalist Avrupa'nın' çekirdeğini oluşturan 'finans-ticaret oligarşisi'nin tesis etmek istediği 'kapitalist ekonominin' gelişmesini, 'kapitalist siyaseti' amaçlayan 'liberal özgürlüğü' sınırlıyor, engelliyor ve yolunu kesiyordu. Dolayısıyla sadece dışarıdaki oligarşinin oklarına hedef olmakla kalmıyor; aynı zamanda dış oligarşi ile ilintili iç uzantının da fırsat kollamasına neden oluyordu. Bu uzantı Jakobenlerin içine kadar dal budak salıyor; kendi politikacılarını ve siyasî unsurlarını gizliden gizliye 'darbe indirmeye' hazırlıyordu.

Ancak 'oligarşik ihanetin' en önemli aktörleri 'şiddetin ve terörün' döktüğü kanla besleniyor, gelişip örgütleniyor ve Jakoben 'demokratik diktatörlüğü' hançerleyecekleri en uygun zamanı kolluyorlardı. Kaldı ki Anglo-Sakson-Skoç oligarşinin hedeflemiş olduğu Fransız geleneksel aristokrasisi tasfiye edilip gücünü yitirdiği için; oligarşinin amaçladığı emperyalist/kapitalist düzenin bu ülkedeki 'yeni spekülatörler/manipülatörler' tarafından tesis edilmesi için de artık vakit gelmiş bulunuyordu. Bu operasyonu gerçekleştirecek olan 'tetikçiler' yakın bir zamana kadar 'demokratik devrim'in tetikçiliğini yapan 'sözde cumhuriyetçi' gerçekte ise bir tür 'cellat' devlet adamlarıydı. Onların iktidarı aslında 10 haziran 1794 günü Büyük Terör Yasası'nın yürürlüğe konulmasıyla başlıyordu.[1]

'Büyük Tedhiş Yasası' ile şiddet uygulanması hem basitleştiriliyor, hem de kolaylaştırılıyordu. Zira yargılama usulleri sertleştirilerek hazırlık sorgusu ve savunması kaldırılıyordu. Mahkemeler ya idam ya da beraat seçenekleriyle karşı karşıya bırakılıyordu. Devrim Mahkemesi tekrar devreye sokuluyor; Devrim Mahkemesi'nin memur sayısı arttırılıyordu. Devrim düşmanı tanımlaması genişletilerek kapsamı herkesi

[1] David Parker-Age.-S.133.

tehdit edecek bir boyuta getiriliyordu.

'Büyük Tedhiş Yasası'nın çıkarılmasında ve etkinleştirilmesinde; Robespierre'e karşı hazırlanan suikast girişimleri de rol oynuyordu.

20 Mayıs günü eski bir krallık memuru Robespierre'i öldürmek üzere pusu kurarak bekliyordu. Ancak Robespierre pusu yerine gelmeyince saldırgan amacına ulaşamıyordu. Suikastçı bu kez de Collot d'Herbois'e saldırıyordu. Fakat bunda da başarılı olamıyordu. 23 Mayıs günü 'karşı devrimci' fikirlere sahip bulunan Cecile Renault adlı bir kadın suikast girişiminde buluyordu. O da amacına ulaşamadan yakalanıyordu.

Bu dönemde suikast girişimlerinin birbirini izlemesi; muhalefet anlayışının ne denli değişime uğradığını ve yeraltına inerek 'komplo organizasyonlarının' ne denli geçerlilik kazandığını gösteriyordu. Buna karşılık Jakoben şubelerinde bir 'terör estirme' hevesi uyanıyor; muhalefete, iç düşmanlara ve cumhuriyet karşıtlarına kan dökerek gözdağı verilmesi eğilimi destek buluyordu. İşte 10 haziran 1794 'Büyük Tedhiş Yasası' bu ortamda çıkarılarak yürürlüğe konuluyordu.

'Büyük Tedhiş Yasası' özellikle Fouche, Freron, Barras, Carrier, Tallian ve Collot d'Herbois gibi radikal ve kimi 'oportünist' Jakobenlerin önünü açıyor, onlara fırsat veriyordu. Bunlar özellikle batı vilayetlerindeki isyanları bahane ederek giyotinleri kuruyor; bu giyotinlerde oluk gibi insan kanı akıtılıyordu. Yasadaki 'ya idam, ya beraat' hükmü genellikle 'idam' lehine işliyor; karşı devrimcilerin, asîlerin, vatan hainlerinin, bozguncuların, istifçilerin ve haydutların kesilen başları, insanlara ürperti veren tepecikler oluşturuyordu.

Ne var ki; Fransa'nın içte ve dışta elde ettiği başarılar da 'demokratik diktatörlüğün' işlettiği giyotinlerde dökülen kandan kuvvet alıyor; çöken ülke güvenliği ve ekonomisi bir kaç yıl içinde bu sayede ayağa kalkıyordu. Bununla birlikte diktatörlük içte ve dışta hem 'demokratik desteği' kaybediyor ve Robespierre yalnızlığa itiliyor; hem de bu durum 'spekülatif-manipülatif finans-ticaret oligarşisinin' işine yarıyor, kendisine bağlı unsurları harekete geçirmesini kolaylaştırıyordu.

Kaldı ki geçen kısa süre içinde 'demokratik devrim'in dinamizmi hudutlarının uç noktalarına ulaşıyor ve buradan geri çekilme sürecine giriyordu. Devrimci hükümet uyguladığı sosyo-ekonomik model nedeniyle oligarşinin içerdeki uzantısını tam karşısına alıyordu. Bu da siyasî desteği sarsıyor, sosyal desteği daraltıyordu. Geçen süre içinde devrimci kuvvetler arasında da çatlama ve bölünmeler meydana geliyordu. Bu bölünmeler Jakobenler arasında, Donsuzlar ile devrimci hükümetin içinde de gözleniyordu. Bütün bunlar devrimci kadrolarda aşınma ve yozlaşma meydana getiriyordu. Olumsuz gelişmeler nihayet Robespierre ile yakın arkadaşlarına karşı bir muhalefetin başlamasına; derinden derine 'devrimci diktatörlüğün' altının oyulmasına neden oluyordu. İşin en önemli tarafını ise, sinsi ve örtülü muhalefetin bir ucunun Jakoben Kulübü'nün içine uzanması ve sessizce dal budak salmasıydı. Sinsi oluşum bir kaç bakımdan kalıcılık kazanıyor, etkili oluyor, Fransa'nın geleceğini belirleyecek bir nitelik ve güç kazanıyordu.

Robespierre karşıtı muhalefetin bir kanadını, tasfiye edilen Hebertçilerin mirasçısı olan kadrolar; diğer kanadını ise Dantoncuların tasfiye edilmekten kurtulmuş olan kalıntıları teşkil ediyordu. Özellikle Jakoben şubelerinde, 'devrim ordusunda' ve Sankülotlar arasında örgütlenmiş bulunan Hebertçiler hem sosyal zeminde, hem de devlet içinde güçlü bir yapılanmaya gitmiş bulunuyordu.

Ancak bunlar yine de meydanı kendi dışlarındaki muhalefete bırakıyor; Robespierre ile arkadaşlarını onların tasfiye etmesine zemin hazırlıyorlardı. Jakobenlerin ve devrimci hükümetin içindeki Robespierre karşıtı grup gerçek niyetini başarıyla gizliyordu.

Bu muhalif grubun yöneticileri ellerindeki 'sosyal güce' ek olarak; spekülatif-manipülatif faaliyetlere girişerek zenginleşmiş olan yeni burjuvazi ile büyük toprak sahiplerinin desteğini de arkasına almış bulunuyordu. Büyük toprak sahipleri ve burjuvazi dışa karşı, devrimci hükümetin ülkenin önünde engel teşkil ettiğini ve daha fazla zenginleşmesine izin vermediğini ileri sürüyordu. Oysa bunlar gerçekte; Robespierre

ile arkadaşlarını kendileri bakımından bir tehdit olarak görüyor, bu potansiyel tehlikeyi ortadan kaldırmak için devrimci rejimle hesaplaşmak istiyorlardı.

İşte bu aşamada ortaya; 'ihanet kadroları' çıkıyordu. Bunların başında da yakın bir döneme kadar aşırı şiddet ve terör uyguladığı için Robespierre tarafından geri çekilmiş olan ve yine Robespierre'den son derece korkan ünlü yöneticiler yer alıyordu. Bu yöneticilerin arasında Fouche, Tallian, Barras ve Freron başta geliyordu. Özellikle Tallian, Barras ve Freron aldıkları rüşvetlerle olabildiğince zenginleşmiş; kendi kaderlerini oligarşi ve Fransa'daki uzantılarıyla bütünleştirmiş bulunuyorlardı.

Robespierre bu terörcü ve rüşvetçi bürokratları Devrim Mahkemesine sevketmeye uğraşıyor; onlar ise yaptıklarının aklanması için çaba harcıyorlardı. Kaldı ki aynı tehdit altında bulunan Dantoncu ılımlılar ile Hebertçi milletvekilleri de kendi güvenceleri gereği, bu bürokratlarla birlikte hareket ediyorlardı.

> "Gizli muhalefet Robespierre'e karşı en ince biçimde bir psikolojik savaş sürdürüyordu. Bunun için basını kullandılar. Robespierre'in ya sözleri tahrif ediliyor ya da kendisi abartılı övgülere boğuluyordu. Robespierre'i överek veya onun ne kadar güçlü olduğunu göstererek fuzuli şereflere boğarak dikkatleri üzerine çekmek, üzerine kıskançlık ve iftira yönlendirmek, tecrit ederek kamunun desteğini kaybettirmek..."[1]

Robespierre Büyük Tedhiş Yasası'nı çıkarırken aslında bu 'gizli muhalefet odaklarını' tasfiye etmeyi amaçlıyor; fakat daha sonra otoriteyi bu odaklara kaptırıyordu. Üstelik tedhiş uygulayanlar, tedhişin kaynağı olarak da Robespierre'i gösteriyorlardı. Üstelik tedhiş nedeniyle Robespierre'i işaret edenler, kendilerinin tedhişe karşı oldukları izlenimini veriyor; mağdur olanların desteğini sağlıyorlardı.

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110-Ağustos 2003-S.44.

Bu strateji Robespierre'in sinmesine, kendi kabuğuna çekilmesine ve çevreden soyutlanmasına yol açıyordu. Bununla birlikte Jakobenlerin ünlü lideri "ölünceye kadar tiranlarla, suikastçılarla uğraşacağım" diyerek kararlılığını açıkça sergiliyordu. Bu söylem muhalifleri daha da ürkütüyor; saldırganlaştırıyordu.

Fouche, Tallian, Barras, Freron gibi komploculara; Komitelerin üyelerinden Vadier, Billard-Varennes, Collot d'Herbois, Carno gibi Hebertçi ve Dantoncularla birlikte, maliyeden sorumlu Cambon da katılıyordu. Bu ittifakın görünmeyen tertipçileri, oligarşinin uzantıları ve İngiltere kaynaklı spekülasyoncu piyasa oyuncuları idi. Görünen gerekçe Robespierre'in uyguladığı şiddet ve terör idi. Amaç ise gerçek 'şiddetçilerin' yakalarını kurtarmaları ve 'devrimci diktatörlükle' birlikte 'Devrimci Cumhuriyet'in de tarihe gömülmesi idi.

27 Temmuz (9 Thermidor) günü komplocular düğmeye basıyor; 'hainler' Robespierre'e karşı harekete geçiyorlardı. Meclis'e Collot d'Herbois başkanlık yapıyordu. Muhalifler büyük bir gürültü koparark Saint-Just ile Robespierre'e söz hakkı tanımıyorlardı. Komplocular bu iki devrim liderini tiranlıkla itham ediyor; Meclis'i kanla boğmaya çalıştıklarını ileri sürüyor, konuşturmuyorlardı. Bir yandan karışıklık yaratılarak Robespierre susturuluyor; diğer taraftan da Paris Milli Muhafızlarının Kumandanı olan Henriot'un -ki Robespierre'in adamı idi- yakalanmasına karar veriliyordu. Louchet adlı bir milletvekilinin Robespierre'i suçlayan ve itham edilmesini öneren yasa taslağı kabul ediliyordu. Bu sırada komplocular; "Yaşasın Cumhuriyet" diye bağırıyor; Saint-Just ve Robespierre'in kardeşi Augustin "Cumhuriyet mi? O öldü! Bu haydutların zaferidir!" diye yanıtlıyorlardı. Bu yanıt gerçeği ifade ediyordu. 5 yıl sonra Cumhuriyet yerini İmparatorluğa bırakacaktı.

Olay Paris'te duyuluyor; Komün, Milli Muhafızların Kumandanı Henriot ve şubeler ayaklanıyordu. Ayaklananlara Donsuzların öncüsü olan topçular da katılıyordu. Robespierre ve arkadaşları kurtarılıyor; fakat Konvansiyon Robespierre'i 'kanun kaçağı' ilan ediyordu. Bu ünlü

devrim liderinin yargılanmadan idam edileceği anlamına geliyordu. Buna karşılık Paris Komünü de böyle bir direniş için yeterince hazır değildi. Robespierre Donsuzlar tarafından destekleniyordu. Bunlar Komüne katılarak Robespierre ile arkadaşlarını korumaya çalışıyorlardı ama, onlara da yiyecek ve cephane verilmiyordu. Bu askerleri idare edecek bir lider ve otorite bulunmuyordu. Robespierre'in Konvansiyon'da davayı kaybetmesi ve 'yasadışı' ilan edilmesi, Komün yandaşlarının gece yarısına doğru desteklerini çekmelerine; dağılarak evlerine gitmelerine yol açıyordu. Barras ve emrindeki birlikler bu boşluktan yararlanarak asilerin 'parolasını' öğreniyor; Robespierre'in karşıtları, sanki yandaşlarıymış gibi "Yaşasın Robespierre!" diyerek belediye binasına giriyor, devrimci liderle arkadaşlarının bulundukları salona ulaşıyorlardı. Bu durum karşısında Lebas intihar ediyor, Robespierre'in kardeşi pencereden atlayarak yaşamına son vermek istiyordu. Robespierre ise tabanca ile intihar etmek istiyor; ateş ediyor, başaramıyor, çenesi parçalanarak yaralanıyordu. Böylece Robespierre ile arkadaşları yakalanıyorlardı.

9 Thermidor Komplosu şöyle sonuçlanıyordu:

> "Robespierre ve arkadaşları yakalandılar. 28 Temmuz 1794'te Maximilian Robespierre, Saint-Just, Couthon, Augustin de Robespierre de dahil 22 Jakoben hiç yargılanmadan idam edildi. Ertesi gün Komün üyesi 71 kişi -ki devrimin idam edilen en kalabalık grubudur- daha ertesi gün ise 12 kişi daha giyotine gönderildi."[1]

Böylece Komplo başarıya ulaşıyor; bir bakıma karşı-devrimciler Fransa'nın kaderine el koyuyorlardı. Unutmamak gerekir ki; 9 Thermidorcuların arkasında 'finans-ticaret oligarşisi' bulunuyordu. Bu zeminde değerlendirildiğinde 9 Thermidorcu yönetim; Jirondenler ile Danton'un başını çektiği ılımlı hareketin bir devamı konumunda bulunuyordu. Bu aynı zamanda oligarşinin tesis etmek istediği kapitalist sistemin önünü açıyor; Fransa, Avrupa'nın emperyalist odakları karşısında

[1] Bilim ve Ütopya-Age-Sayı 110-Ağustos 2003-S.45.

adeta 'savunmasız' kalıyordu. Bir bakıma Fransa; cephelerde kazanmaya başladığı savaşı cephe gerisinde kaybediyordu. Robespierre ve arkadaşlarının ortadan kaldırılması; 'demokratik devrimin', halkçı Cumhuriyet'in, özgürlük ve eşitlik ilke ve hedeflerinin bir kenara atılması, askıya alınması anlamına geliyordu. Ancak Jakoben hareket bütünüyle; kendi içindeki tüm çelişkilerine, çatışmalarına-zıtlaşmalarına, tutarlık veya tutarsızlıklarına karşı yine de derin köklere, kalıcı yapılanmalara ve güçlü bir 'Jakobit anlayışa' sahip bulunuyordu. Dahası... Jakoben-Donsuz ittifakı içinde Hebertçi 'sol yapılanma'/örgütlenme, varlığını koruyordu. Tüm bu yapılanmalar ise zamanı geldiğinde Babeuf tarafından 'Eşitler Komplosu' örgütlenmesi içinde 'sentez' edilecek; bu sentez ise Carbonaria'nın köklerine adeta 'su verecekti.'

Arras'tan İllegalite'ye... (Jakobit/Jakoben-Donsuz/Kudurmuş-Hebertçilerin Mirasçısı: Babeuf)

• ***Babeuf Jakobenler ile Carbonaria arasında bir köprü müydü? Carbonaria bakımından Babeuf niçin önem taşıyordu? Carbonaria yapılanmasından önce Babeuf'un durumunu, 'Eşitler Komplosu'nun yerini ve önemini belirler misiniz? Carbonaria'nın kuruluşunda başrolü oynayan Buonarotti'nin 'Eşitler Komplosu'ndaki rolünü ve örgütçülükteki belirleyiciliğini anlatır mısınız?***

9 Therminador (27 Temmuz) günü Babeuf Paris'te değildi. Lyon'daydı. Olayları duyunca büyük bir heyecanla ve hızla Paris'e dönüyordu. Zira bir süredir şiddetle eleştirdiği Robespierre'i alaşağı ederek ölüme gönderen Thermidorcuları destekliyordu.

"Gözünde terörü ve istibdadı temsil ettikleri için Robespierre'in ve Jakobenlerin can düşmanı olan Babeuf, önce ılımlıların şarkısını söylemek,

onların faziletine inanmakla işe başlayacaktır.

Babeuf'e göre Tallian'ın, Barras'ın ve Freron'un tek bir amaçları vardır. O da sözü halka vermek, onu esaretten kurtarmak, malına, hakkına kavuşmasını sağlamak, 1793 Anayasasını uygulamaktır."[1]

Bu doğrultuda Babeuf Paris'e geldikten sonra Gufroy adlı oportünist bir zengin ve basımevi sahibinin finanse ettiği Journal de la Liberte de la Presse adlı gazeteyi -adını değiştirip 'Halk Kürsüsü' yapıyordu- çıkarıyordu. Guffroy, Jakobenlere saldırdığı ve hükümeti desteklediği sürece Babeuf'ü finanse ediyordu. Ne ki Babeuf giderek Thermidorcuların gerçek yüzünü görüyordu.

"9 Thermidor-Mathiez'in deyimiyle- korkunun, egoizmin ve rüşvetin koalisyonu olmuştu. Teşvikçileri, rüşvet ve ihtiraslarına bir son vermek için Robespierre'in geri çağırttığı namussuz prokonsüllerdi."[2]

Babeuf aynı zamanda Seçim Kulübü'ne üye bulunuyordu. Seçim Kulübü'nün Konvansiyonca verdiği bir muhtıra ise hiç iyi karşılanmıyor; Konvansiyon Başkanı tarafından sert bir dille reddediliyordu. Böylece Kamu Güvenliği Komitesi'nin dağıtılmasını isteyen Babeuf'ün umutları suya düşüyordu. Bu durum karşısında yakın bir zamana kadar Jakobenleri eleştiren Babeuf, bu olaydan sonra Therminador hükümetine de hücum etmeye başlıyordu. Nitekim, hükümetin diktatörce uygulamalarını sert bir dille yeren yazılar yazdığı için de tutuklanarak hapse atılıyordu. Babeuf iki ay hapiste kalıyor; bu sırada hükümetin, Jakobenlere karşı aldığı sert önlemleri bütün halka genelleştirdiğini görüyordu. O, hapisten çıkarken de kralcılar, Muscadinler (Kral taraftarları), İncroyabesler (inanmazlar), Merveilleurseler (eşsizler-efemineler) köşebaşlarını tutuyor, önemli görevlere getiriliyorlardı. Zaten hükümeti de halktan bunlar koparıyor, antidemokratik önlemleri yine bunlar al-

---

[1] Gracchus Baabeuf-Josette Lepine-Öncü Kitabevi-İst. 1969.S.11.

[2] Josette Lepine-Age.-S.107.

dırıyorlardı. Bu takım halktan nefret ediyor; özellikle de Donsuzların/Baldırıçıplakların siyasî varlığına kesin olarak son vermeye gayret ediyorlardı. Jakobenlerin aldıkları sosyal kararların hepsini kaldırıyorlardı. Yiyecek ve içecek maddelerinin fiyatlarını serbest bırakıyor, iş imkanı sağlayan ulusal atölyeleri kapatıyor, hükümet sanayici, tüccar ve finansörlerin istedikleri yasaları çıkarıyor, onların menfaatleri yönünde icraat yapıyordu.[1]

Babeuf üslubunu sertleştirerek eleştirel yazılar yazıyor ve bir kez daha hapse atılıyordu. O hapisteyken Paris halkı, Donsuzlar ve Jakobenler 1 Nişan 1795 (yıl 111, 12 Germinal) günü Konvansiyon'a karşı ayaklanıyordu. Bu ayaklanmayı kraliyet yandaşları olan Muscadinler kanlı bir şekilde bastırıyordu. 20 Mayıs 1795 (yıl III, 1 Prairial) günü ise 'terörcü Jakobenler' bir darbe girişiminde bulunuyorlardı. Fakat bu girişim de başarısızlıkla sonuçlanıyordu.

Bu arada Babeuf Thermidor hükümetine karşı açıkça cephe alıyor, savaş açıyordu. Şunları yazıyordu:

"Devrimci rollerimize 10 Thermidor'dan itibaren yeniden başlıyoruz. Köleliklerin en ağırından kurtulduğumuz günden itibaren mücadelemize bıraktığımız yerden devam ediyoruz.

"Konvansiyon nerede? Cinayet rejimine son vermek ve adaleti hakim kılmak için girişilen teşebbüslerin gösterilen iyi niyetlerin sonuçları nerede?

"Cumhuriyetçi, sonsuzluğun adamı değildir, yaşanan zamanın adamıdır. Cenneti bu yeryüzündedir. Hürriyetten, mutluluktan yeryüzünde yararlanmak, öbür dünyayı beklemeden yararlanmak ister."[2]

Buna karşılık Konvansiyon Paris Belediyesi'ni topyekün kaldırarak Komünü lağvediyor, özgürlükleri askıya alıyordu. Üstelik Jakoben seksiyonlarının on günde bir toplanmasına izin veriliyor, her gün toplan-

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.114.

[2] Josette Lepine-Age.-S.116, 117.

ması yasaklanıyordu. Toplantılara katılanlara para ödenmesine son veriliyordu. Donsuzların seksiyonlara girmesi de önleniyordu. Seçim Kulübü gibi halkçı derneklerin Meclis'e dilekçe vermeleri engelleniyor; Donsuzların egemenliği sona erdiriliyordu.

Babeuf bu duruma şiddetle karşı çıkıyor, Fransız halkının özgürlükleri unutmaması ve bu özgürlüklere layık olması gerektiğini hatırlatıyor; "Fransa'nın bir prensip kaybetmesinden ise, bir şehir kaybetmesini tercih ederim" diyordu.[1]

Bu tavır karşısında, Babeuf'ü finanse eden Gufroy desteğini çekiyor; bununla da yetinmiyor, onu Genel Emniyet Komitesi'ne ihbar ediyordu. Babeuf bir yandan Meclis'te suçlanıyor, diğer taraftan gazetesini çıkaramıyordu. O da Seçim Kulübü'nde konuşarak Meclis'i "Ulusal egemenliği ihlal etmekle" itham ediyor; Kulüp tarafından hararetle destekleniyor ve gazetesini çıkarması için para yardımı yapılıyordu. Ancak Kulüp derhal kapatılıyor, Babeuf de yeniden tutuklanıyordu.

Babeuf her hapse giriş çıkışında bir zamanlar şiddetle karşı çıkarak çatışmış olduğu Jakobenlere biraz daha yaklaşıyordu. Thermidor hükümeti tarafından 12 Kasım 1794 günü kapatılan Jakobenler Kulübü'nün üyeleri her yerde takip ediliyor, öldürülüyor, hapse atılıyor, çeşitli yöntemlerle ortadan kaldırılıyorlardı. Babeuf bunu 'beyaz terör' olarak adlandırıyordu. Gerçekten de hükümet o sırada Jakobenlerin Saint Honore Sokağı'ndaki merkezini basıyor; Muscadinler kadınları kırbaçlıyor, erkekleri taşlıyor, aşırı şiddet kullanıyordu. Muscadinlerin büyük bir bölümü asker kaçaklarından, yasadışı kriminallardan, hapishane firarîlerinden oluşuyor; Mafios oluşum ve eğilimler sergiliyor, fakat Meclis tarafından ne pahasına olursa olsun korunuyorlardı. Yakalanmıyor, soruşturulmuyor, kovuşturulmuyor, serbestçe terör estirmelerine göz yumuluyordu.

Babeuf Jakobenler Kulübü'nün kapatılmasının bir başlangıç olduğu-

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.118.

nu, sıranın bütün halk kulüplerine geleceğini görüyor ve tepkisini seslendiriyordu.

"Ben bu Jakobenler hikayesini herkes gibi sadece eğlendirici ve güldürücü bulmuyorum. Belki kişiler bakımından öyle olabilir, ama mesele ilkelere dokunduğu ölçüde endişe verici sayılmalıdır. Hoşumuza gidiyorsa bazı şahısların başına gelenlere, bunlar için uydurulan hikayelere gülelim; ama prensipleri cesaretle savunalım."[1]

Babeuf ardı ardına hapse atılıp serbest bırakılıyordu ama, yine de Robespierre'i suçlamaktan ve hükümete muhalefet etmekten geri kalmıyordu. Bu arada halkın durumu da giderek kötüleşmeye devam ediyordu:

"Robespierre'in zamanından daha mutlu değiliz, hiç bir şey bulamıyoruz ve bulabildiklerimiz de çok daha pahalı."[2]

Bunun nedeni ise 'spekülatif/manipülatif finans ve ticaret odaklarının' kendi darbelerinden ve iktidarlarından yararlanmak istemeleri; hükümetin de onların istediklerini yapmalarına göz yummasıydı. Bunlar ekonomik ve siyasî alanda bütün rakiplerini ortadan kaldırıyor, bir kenara itiyorlardı. Yeni egemenler, Paris'teki Donsuz varlığını yoketmek için iş yerlerini ve atölyeleri kapatıyor, buralarda çalışırken işsiz kalanları da taşraya gönderiyorlardı.

"Zenginleşen burjuvalar ısrarla ticaret serbestisi ve yabancı ülkelerle doğrudan doğruya iş yapmak hakkını istiyorlardı. Fransa'nın bir yabancı koalisyonunun karşısında bulunması umurlarında bile değildi. Ve 31 Ocak 1795 günü istediklerini elde ettiler."[3]

Hayat durmadan pahalanıyor, paranın değeri her gün biraz daha düşüyor, geniş kitleler aç kalıyor, sadece zenginler karınlarını doyura-

---

[1] Joseppe Lepine-Age.-S.120.

[2] Joseppe Lepine-Age.-S.125.

[3] Joseppe Lepine-Age.-S.125.

biliyordu. Jakobenlerin safdışı edilmesiyle birlikte meydan zengin çocuklarıyla kralcılara kalıyordu. Collot d'Herbois, Billard-Varennes, Barere ve Vadier gibi Jakobenler sürgün ediliyordu. Konvansiyon bunlara boyun eğiyor; Marat'ın, Bara'nın ve Viala'nın cesetleri Pantheon'dan atılıyordu. 'Yaldızlı Gençlik' denilen zengin delikanlıların çeteleri sokaklarda Jakobenlere saldırıyor, çeşitli rezillikler yapıyorlardı.

Tüm bu gelişmeler Babeuf'ü kendine getiriyor, hayallere kapılmaktan döndürüyordu:

"Herşey bu efendilerin saltanatına hızla ve tam teçhizat geri dönmekte olduğumuzu haber vermektedir. Köleliğe doğru dolu dizgin yol alıyor görünmekteyiz:

"Bütün Fransız halkının gözünde devrimin kahramanları ve kurucuları olarak yer alan insanlara iftiralar ediliyor."[1]

Daha önce Robespierre tarafından Konvansiyon'dan atılmış olan Jirondenler yeniden Meclis'e alınıyor; Babeuf bu uygulamaya şiddetle karşı çıkıyordu. Yeni yönetimin Jirondenleri Meclis'e sokması karşısında şöyle sesleniyordu:

"Bu korkunç komploları gördükçe bütün kanım kaynamaktadır. İğrenç hizip! Seni görmüyorlar sanıyorsun ama, ben seni çok iyi görüyor ve tanıyorum! Seni dikkatle izliyorum ve ölünceye kadar gözümü senden ayırmayacağım. Tiran olmak istediği için Robespierre'i öldürenler, sizlere sesleniyorum. Dolaylı veya dolaysız olarak bölünmez cumhuriyet sistemine saldırmaya yeltenecek kötü ruhlu birisi hala kaldıysa hemen idam cezasına çarpılsın. Hür insanlar milletin eserini korumasını bileceklerdir. Hazır olsunlar, zamanıdır... Zulüm uşaklarının sayısından korkmayınız. Onları zararsız hale getirmek için bizimkilerin onlar kadar kalabalık olmalarına ihtiyaç yoktur."[2]

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.126, 127.

[2] Josette Lepine-Age.-S.127, 128.

Buradaki 'bizimkilerin onlar kadar kalabalık olmalarına ihtiyaç yoktur' görüşü büyük önem taşıyor; Babeuf'un ilerde uygulayacağı sıradışı mücadele biçimini ve örgütlenme anlayışını haber veriyordu. Üstelik Robespierre'e ne denli haksızlık yaptığını itiraf etmekten de geri kalmıyor; Robespierre'i çok daha gerilerde bırakacak bir terör anlayışına doğru ilerliyordu. Robespierre'den adeta özür dilerken şöyle diyordu:

"Robespierre sisteminin korkunç yapısını yıkmak için en ön safta olanca gücümle zalimlere saldırırken... hoşgörü talebinde bulunmakla, her türlü baskı, terör ve haksız şiddetin son bulmasını ve en geniş bir söz ve yazı hürriyetinin kabul edilmesini istemekle, düşmanlarımızın eline Cumhuriyeti kökünden yıkmak için bir koz verdiğinin farkına varmaktan uzaktım."[1]

Babeuf'e göre Fransız halkının o günkü durumu; on dört yüzyıllık sefalet düzeyinin kat kat üzerinde, tam bir köleliğe mahkumiyeti ifade ediyordu. Ona göre yeni yönetim, Fransız kadınlarını çok kötü işler yapmaya mecbur bırakıyor ve ekmek parası için fuhuş yapmaya zorluyordu. Babeuf kadınların durumunu şöyle ifade ediyordu:

"Kadınları ekmek parası uğruna fuhuşa zorlamak için, yavaş yavaş bütün sokaklarımızı, meydanlarımızı ve gezilerimizi istila etmeye başlayan o bir avuç züppe delikanlılara kendilerini satsınlar diye mi yapıyoruz bunları? Neden olmasın? Bu kadar değerli yaratıklardan hiç bir şey esirgenir mi? Her arzularını yerine getirmek boynumuzun borcu değil midir? Aptallar sayesinde hevesleri kursaklarında kalmasın. Orospuluğun Paris'te yüksek mercilerden himaye görmesi hiç de şaşılacak bir şey değil?"[2]

Bir zamanlar Roma'dan sonra Papalığın ikinci memleketi sayılan Fransa'nın artık içine düşmüş olduğu durum son derece düşündürücü

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.128; Dipnot-Tribün du Peuple, no. 28-28 Frimaire yıl III-S.237.

[2] Josette Lepine-Age.-S.129.

bir tablo teşkil ediyordu. Kadoş Şövalyeleri'nin 30. Derece Ritüeli'nde açıkladıkları 'Güzel Philippe ve V. Clements'ten alınan intikam', Fransa'yı; ahlakî çöküntü, açlık, yoksulluk, iç çatışma, savaşlar, giyotin ve kan sellerinin aktığı bir cehenneme çevirmiş bulunuyordu. Ülkenin gidişi herkesi ürkütüyor; başta Babeuf olmak üzere durumdan endişe duyanların ise yolları kesilmiş, özgürlükleri ellerinden alınmış bulunuyordu. Babeuf bu nedenle Komün'ü yana yakıla arıyor; "Bu idare altında kamu ahlakı için, gelmiş geçmiş mutlak iktidarlardan hiç birinin yapmadığı şeyler yapılmıştı. Ulusal şarkılar, cumhuriyetçi marşlar bütün tiyatrolarda söylenirdi, halka prensip ve sosyal erdem aşılayan birer okuldu bunlar" diyordu. Babeuf yönetimi aşağılayan, onlara hakaret eden yazılar yazıyor, konuşmalar yapıyor; halkı bu yönetime karşı ayaklanmaya çağırıyordu. "Korkudan titreyiniz müstebitler" diyor ve ekliyordu: "Çünkü o kadar gördüğünüz bütün o namuslu Donsuzlar... zannettiğiniz kadar cahil değillerdir ve zulme direnmenin en kaçınılmaz ödev olduğunu bilmektedirler."[1]

İşin ilginç yanı ise bu dönemin en büyük entrikacısı ve gelecekte Napolyon tarafından İçişleri Bakanlığına getirilecek olan Fouche'nin (Aslen Martinikli olan ve 1758 yılında Nantes yakınlarında Le Pellerin'de dünyaya gelen Otranto Dükü Joseph Fouche oligarşinin en önemli devlet adamı idi. Fouche'nin kimliğine ve yaptığı işlere daha sonra geniş olarak değinilecek.) bu dönemde Babeuf ile temas halinde bulunmasıydı. Bir iddiaya göre Babeuf'ün sesini duyurup yükselttiği ve hükümete saldırdığı yegâne yayın organı olan Tribün du Peuple'ü el altından finanse eden de Fouche'den başkası değildi. Şurası muhakkak ki Fouche; bu dönemde 'oligarşinin' Fransa içindeki en başarılı ajanı , en güçlü 'entrikacısı' ve en büyük kozu idi...

Babeuf 28 Şubat 1795 günü halkı isyana, katliama ve ulusal temsili feshetmeye teşvik suçlaması ile tutuklanıyordu. Babeuf'ün bu kez ceza-

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.134.

evi hayatı yedi ay sürüyordu. Önce La Force hapishanesine kapatılıyor, oradan Orties cezaevine sevkediliyordu. Ancak burada da pek fazla kalamıyor; Arras'taki Baudets cezaevine nakledilyordu.

Babeuf; ünlü Eşitler Komplosu'nun ilk planlarını bu cezaevinde hazırlıyordu. Bu sırada Babeuf'ün Eşitler Komplosu'ndaki 'sırdaşı-yoldaşı' olan Charles Germain de Providence adlı cezaevinde tutuklu bulunuyordu. Charles Germain bir süvari subayı idi. Komplo'nun başarıya ulaşması halinde kendisi, kurulacak hükümette Ulusal Savunma Bakanlığı görevine getirilecekti. Babeuf, cezaevinde bulunmasına rağmen mücadeleden geri durmuyor; gönderdiği mektuplar çoğaltılarak halka dağıtılıyordu. Diğer taraftan Babeuf ve Germain tutuklu bulunmalarına karşın -gardiyanlardan ve onların akrabalarından yararlanarak- muntazam olarak haberleşiyor; hatta her gün mektuplaşabiliyorlardı. Cezaevi yaşamı ve birliktelikler, başta Babeuf ve Germain olmak üzere Babeufçüler bakımından farklı bir eğitim zemini oluşturuyordu. Herşeyden önce 'Komplocular' Donsuzların en alt tabakası ile bu cezaevlerinde karşılaşıyorlardı. Bu aşamada Arras hapishaneleri bu bakımdan önemli özellikler taşıyordu. Nitekim Germain'in içinde bulunduğu cezaevini Babeuf'e şöyle anlatıyordu:

> "Daha bana yeni hapishaneden bahsetmedin. Rahat mısın? Orties'den daha mı rahat? Herhalde La Force'den iyidir. Bizimkine gelince, her türlü insana rastlamak mümkün. Çok sayıda askerler, hırsızlar, orospular, yeni rejime sadakat yemini etmiş ve etmemiş papazlar, göçmenler, yurtsever geçinenler ve gerçek yurtseverler... Oldukça komik bir karışım."[1]

Şurası muhakkak ki Babeuf'ün kaldığı Arras hapishanelerinin mahkum yapısı da diğerlerinden farklı değildi. Bu nedenle ortaya ilginç ve belirleyici bir sosyal sentez çıkıyordu. Cezaevleri toplumun önderi konumundaki siyasî liderler ve kadrolar ile yine toplumun kriminal/Mafios unsurlarını bir araya getiriyordu. Nihayet baskı ve çaresizlik karşı-

[1] Josette Lepine-Age.-S.136; Dipnot-Adrielle, Vie de Gracchus Babeuf, C.I.

sında bu unsurlar dayanışma içine giriyor; aynı koşulları, tehditleri, baskı ve zulümleri paylaşmak onları birbiriyle örtüştürüp bütünleştiriyordu. Nitekim 1 Nisan (Germinal) ve 20 Mayıs 1795 (Prairial) olayları sonucunda meydana gelen siyasî tutuklamalar, yeni siyasî kadroların hükümlü ve tutukluların arasına karışmasına yolaçıyordu. Bu kadrolar kriminal/Mafios grupları hem siyasî bakımdan kışkırtıyor, hem de kızgınlıklarını ve saldırganlıklarını yönlendirerek keskinleştiriyorlardı. Aynı zamanda adını Gracchus (Gracchus adını Romalı bir hanedandan almasının nedeni ileride irdelenecek. – M.Ç.) olarak değiştiren Babeuf, dışarıdaki gelişmeleri yakından takip ediyor; hükümetin aldığı kararlara karşı çıkarak içerde ve dışarda yeni taraftarlar kazanıyordu. Özellikle Germinal ve Prairial ayaklanmalarını bahane eden yönetim geçmişe dönüşü sağlayan kanunlar çıkarıyordu. Bunlar olurken Babeuf ile Fouche mektuplaşmayı sürdürüyorlardı. Prairial olayları; Jakoben eğilimli milletvekillerinin intiharı 10.000 Donsuz'un tutuklanması ve ayaklanma komitelerine katılanların Konvansiyon'dan atılmaları ile sonuçlanıyordu. Böylece devrimciler ümitlerini daha da yitiriyor; bu da Babeuf'un önünü açarak işini kolaylaştırıyordu. Bunun bir örneği olarak isyanın ertesi günü Germain, Babeuf'e şunları yazıyordu:

> "Özgürlük yok olmaz, başımızdaki müstebitler onu kullanmamıza engel oluyorlar. Fakat hiç bir şey yasaklanan şeyin tadına bakmaktan bizi alıkoyamaz."[1]

Ancak hepsinden önemli gelişmeler anayasa konusunda meydana geliyordu. 22 Ağustos 1795 günü kabul edilen anayasa ile kraliyet rejimine dönüşün yolu kesildiği gibi; Donsuzlar yeniden 'pasif vatandaşlar' durumuna sokuluyor ve yurttaş hakları olabildiğince budanıyordu. Babeuf 1795 Anayasası için; "Anayasa, yeni zengin mülk sahiplerine, bu yiyiciler ve sömürücüler sınıfına hitap ediyor" diyordu. 4 Eylül 1795

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.140.

günü yazdığı mektupta ise bir adım ileri gidiyor; "çağdaşlarını, yurtseverleri, sadık dostlarını" uyarıyor, onlara 'müstakbel' komplosunun destekleyicileri olarak 'Cehennem Ordusu' adını veriyordu. Babeuf 1795 Anayasası'nı bahane ederek hem yönetime saldırıyor; hem de geniş bir cephe teşkil edecek şekilde cezaevindeki kriminal/Mafios unsurlardan, Jakoben terörcülere kadar büyük bir kitleyi arkasına alacak türden yoğun propaganda yapıyordu. Bu arada Babeuf hapishaneye düşen 'yaldızlı gençleri' sert çıkıp sindirerek diğer mahkumların gözünde 'Mafios saygınlık' tesis ediyor, bu 'saygınlık' tüm çevrelerde hızla yayılıyordu. Bu arada morali iyice bozulmuş olan devrimcilere de seslenerek şöyle moral veriyordu:

"Pas de Calais'nin şık giyinmiş kabadayıları; Donsuzların her zaman Donsuz olduğunu ve rakiplerinden hem daha yürekli, hem de daha güçlü olduğunu kendisine unutturmanın kolay olmadığını iyi bir ders olarak öğrenmiş olsalar gerek (...)

Egemen millet, sen hiç bir zaman şahsiyetini kaybetmeyeceksin, hep olduğun gibi kalacaksın."[1]

Babeuf Baudets cezaevinde genç aristokratlar çetesinin elebaşısı olan Kont de Bethune ile alay ederek onu diğer mahkumların önünde küçük düşürüyor, saygınlığını ve prestijini ayaklar altına alıyordu. Onun bu tavrı cezaevi dışındaki Arraslı vatanseverlere de cesaret veriyordu. Herkes onu seviyor, sayıyor ve kendisine zarar verebilecek komploları önlemeye çalışıyorlardı. Nitekim Babeuf Cehennem Ordusu'na şöyle teşekkür ediyordu;

"Bu şerefli ordunun askerleri; Bana ve felaket arkadaşlarıma, bu duvarlar arkasında kurulan alçak İsa Cemiyeti tarafından yönetilen korkunç tehditlerin haberini alır almaz, hazırlanan menfur suikastı önlemeye örsleriniz

[1] Josette Lepine-Age.-S.142, 143.

üzerine yemin ettiğinizi öğrenmiş bulunuyorum."[1]

Babeuf'ün hareket noktasını cezaevi teşkil ediyor; burada kazandığı militanlar, edindiği dostlar cezaevinden çıktıktan sonra onun fikirlerini ve mesajlarını dört bir yana yayıyor, yeni dostlar ve yeni askerler edinmesini sağlıyorlardı.

Germain, Babeuf'a şöyle sesleniyordu:

"Evet, bu iş'de ben varım; vay canına, haydi ver elini, istediğin anda hazırım; bir sözün, bir işaretin yeter, o saat yoldayım."[2]

10 Eylül 1945 günü Babeuf ile Germain, Arras'tan Paris'e; Plessis hapishanesine naklediliyorlardı. İki arkadaş burada Buonarroti (Philippe Michel), Debon gibi Jakobenlerle; Bodson gibi Hebertçilerle tanışıyordu. Bu kadro içinde Philippe Michel Buonarroti'nin son derece önemli bir konumu bulunuyordu. O bir İtalyandı. 1761 yılında İtalya'nın Pisa şehrinde dünyaya gelmişti. Pisa,'uluslararası finans ticaret oligarşisi' bakımından son derece önemli ve ayrıcalıklı bir kent anlamına geliyordu. Venedik-Cenevre bağlantısı nedeniyle 'Masonik-Mafios-Templier' yapılanma içinde önemli bir 'ağırlık noktası' teşkil ediyordu. İddiasına göre Buonarroti, Mikelanjelo'nun soyundan geliyordu. Fransa'daki gelişmeler onu son derece heyecanlandırıyor; Paris'e gelerek Jakobenlere katılıyordu. Jakobenler onu ortak köylü topluluklarının canlı olduğu Korsika'ya gönderiyorlardı. Buonarroti Korsika'da; Akdeniz adalarına özgü Mafios örgütlenme ve yerel güç odaklarının kendi 'iç dayanışmalarını' sağlayan özel yapılanma modellerini tanıyor, inceliyordu. Korsika, Sardunya, Sicilya, Girit, Rodos vs., gibi adalardaki 'yeraltı yapılanmaları' konusunda adeta uzmanlaşan Buonarroti Kamu Selamet Komiseri olarak Oneglia'da görev yapıyordu.

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.143.

[2] Josette Lepine-Age.-S.144.

Philippe Michel Buonarroti Korsika'dayken Ada'nın aristokratik güç odağı konumunda bulunan Paoli'ye karşı mücadele ediyor ve bu arada yine İtalyan kökenli olan Bonapart'ın ailesiyle tanışıyordu. Nitekim Paoli ailesine karşı mücadele ederken Napolyon ile dostluk kuruyor; onun yerel ilişkilerinden son derece yararlanıyordu.

Burada hemen kaydetmek gerekir ki; Napolyon Bonapart'ın babası Pisa Üniversitesi'nde hukuk eğitimi görüyordu. İtalyan bir aileden geliyor; Pisa'lı olduğu için de hemşehrisi olan Buonarroti'ye özel bir ilgi, sevgi ve yakınlık gösteriyordu. Bu nedenle Bonapart ailesi ile Buonarroti arasında derin bir ilişki tesis ediliyor; Buonarroti Paris'e döndükten sonra ve yaşamı boyunca Napolyon'la temasını kesmiyor, onu daima destekliyor ve sevgisini sürdürüyordu.

Bir Mason olan ve finans-ticaret oligarşisi ile derin ilişkileri bulunan Buonarroti, hizmetlerinin ödülü olarak Fransız vatandaşlığına kabul ediliyordu. Ateşli Jakobenliği ve devrimciliği nedeniyle Robespierre ile de yakın dostluk tesis ediyordu. Bu dostluk ve keskin Jakobenlik nedeniyle 9 Thermidor'dan sonra o da tutuklanıyor, hapse atılıyordu.

Şurası muhakkak ki; Buonarroti bir devrimci, Jakoben, Cumhuriyetçi idi. Ama ne Hebertçi bir solcu, ne de Jacquas Roux'un Kudurmuşlar'ından değildi. O, 'sosyal-liberal bir çizgiyi' benimsiyor; fakat derebeyliğe, krallığa, aristokrat tahakkümüne karşı çıkıyor; özgürlükçü bir siyaset izliyordu. Plessis hapishanesinde Babeuf ile tanışıyor, o andan itibaren bu devrimci ile birlikte hareket ediyordu. Zira bu aşamada Jakobenler çökertilmiş ve kitlesel desteklerini yitirmiş bulunuyorlardı. Babeuf ise bir yandan Hebertçi-Kudurmuş söylemini, bunun da ötesinde Komüncü (Komünal) bir ekonomi politikayı sahiplenerek savunuyor; aynı zamanda da Robespierreci bir Jakoben gibi hareket ederek onlarla aynı düşmana karşı mücadele ediyordu. Ne ki dıştan bakıldığında Babeuf ile Buonarroti arasındaki bu ince çizgi o denli fark edilmiyordu. Buonarroti'nin Babeuf ile aynı Komüncü fikirleri kayıtsız şartsız benimsediği düşünülüyordu. Bunun kanıtı olarak da; Buonarroti'nin ar-

dılı kabul edilen Blanqui'nin sosyalist fikirleri savunması gösteriliyordu.[1]

Şurası muhakkak ki; 1795 Anayasası'na karşı çıkan ve Babeuf gibi Robespierre'in siyasetine aşırı derecede bağlanmış bulunan Buonarroti; 'gizli örgüt tesis etmek' konusundaki bilgisini Eşitler Komplosu'nun örgütsel yapılanmasında ortaya koyuyor; bu örgüt başta Carbonaria olmak üzere XIX. ve XX. yüzyılı kasıp kavuracak olan 'sınıf ve terör örgütlerinin' kökenini teşkil edecekti. Kaldı ki yine aynı Buonarroti'nin fikir babalığını yaparak tesis ettiği örgütün ardılı olan yapılanmalar; siyasal unsurlarla Mafios unsurları aynı cephede bir araya getirmeyi başaracaktı.

Babeuf; Buonarroti, Germain ve Debon gibi güvenilir arkadaşlarıyla birlikte Plessis hapishanesinde 'Eşitler Komplosu'nun' altyapısını oluşturup kadrolarını hazırlamaya çalışırken, bir anda şans yüzüne gülüyordu. İhtiyarlar ve Beşyüzler meclislerine girmeleri engellenen kralcılar 5 Ekim 1795 günü bir hükümet darbesi girişiminde bulunuyorlardı. Konvansiyon bu saldırıdan kendini koruyabilmek için, daha bir gün önce silahsızlandırmaya çalıştığı yurtseverlerle Jakoben terörcülere dayanmak zorunda kalıyordu. Kralcılara karşı yürütülen harekâtı Barras yönetiyor; Donsuzlar ve Bonapart kumandasındaki 'İç Ordu' ayaklanmayı güçlükle bastırıyordu. Olaylar devam ederken hapishanelerdeki Jakobenler Konvansiyon'a mektuplar yazarak Cumhuriyet'i korumaları için salıverilmelerini talep ediyorlardı. Bu istekleri reddediliyor; fakat bir süre sonra Gracchus Babeuf serbest bırakılıyordu. Hemen ardından af çıkarılıyor, diğer arkadaşları da salıveriliyordu.

İş bununla da bitmiyordu. Kralcılar başarısız oluyor, darbe girişimleri sonuçsuz kalıyordu. Ancak 2 Kasım 1795 günü Direktuvar Meclisi üyeleri 100 piyade eri, 150 Dragon süvarisi ile gerçekleştirdikleri hare-

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 110, Ağustos 2003- S.19; Josette Lepine-Age.-S.153; A. Aulard-Age.-C.3, S.864, 865.

kât sonucu Direktuvar yönetimini tesis ediyorlardı. La Revelliere, Le Tourneur, Reubel, Barras ve Carno bir hafta sonra; Adalet, İçişleri, Savunma, Donanma, Maliye Dışişleri ve hemen ardından da Genel Polis bakanlarını tayin ediyorlardı.[1]

Ancak Direktuvar yönetimi kralcıların baskısı altında ülkeyi idare etmeye çalışıyor; Thermidorcuların ezmeye ve yok etmeye çalıştıkları yurtseverlerin yardımına gereksinim duyuyorlardı. Babeuf bu ortamdan yararlanmak istiyordu.

Hapisten çıkan Babeuf her ne kadar Fouche'nin son derece kaypak ve güvenilmez bir adam olduğunu fark etmiş bulunuyorsa da; yine de Jakobenlerle yakın ilişkilerini sürdürüyordu. Nitekim Babeuf; arkadaşları Germain, Buonarroti, Debon da olduğu halde Genel Emniyet Komitesi üyesi Amar'ın evinde gizli bir toplantı yapıyordu. Amar Jirondenlerin aleyhindeki rapora imza koyan önemli bir Jakobendi. Bu ihtilâlci - grup hükümeti çevirmeyi, iktidarı halka vermeyi ve ülkede gerçek eşitliğe dayanan bir düzen tesis etmeyi amaçlıyordu. Amar, 'zenginlerin mülkiyetinin lüzumundan fazlasını ihtiyacı olan halka dağıtmayı' öneriyordu. Babeuf ve arkadaşları ise 'eşitsizliği tamamen ortadan kaldırmak' istiyor, mülkiyete saldırıyordu.[2]

Ancak 1795 Anayasası'nı ortadan kaldırıp 1793 Anayasası'nı yeniden yürürlüğe koymak konusunda aralarında mutabakat bulunuyordu. Babeuf bunun için de Paris halkını ayaklandırmayı ve ayaklanan halkın bir hükümet kurmasını öneriyordu. Bu toplantıda Amar ile diğerleri arasında tam bir anlaşma sağlanamıyordu. Fakat Babeuf ve arkadaşları boş durmuyordu. Bu grup Pantheon Kulübü'nde yoğun biçimde faaliyet gösteriyordu. Pantheon Kulübü Jakoben-cumhuriyetçiler tarafından kurulmuş bulunuyordu. Aynı kadro yine Jakobenlerin tesis ettiği Reunion örgütünde faaliyet gösteriyordu. Ancak kısa zamanda sayıları bine ula-

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.303.

[2] Josette Lepire-Age.-S.156.

şan Pantheoncular, kendilerinden sık sık söz ettiriyorlardı. Pantheoncular Chretien kahvesinde toplanıyorlardı.[1]

Gerek Pantheoncular, gerekse Chretien kahvesi müdavimleri arasında yaygın olarak Babeuf'ün gazetesi okunuyordu. Bu sırada Babeuf Direktuvar'dan; kralcılara karşı bir hükümet darbesi yapılmasını istiyordu.

"Pantheoncuların pek açık bir programı yoktur. Bunlar Directoire'ı kralcılara karşı şiddetle harekete teşvik etmektedir. Bilhassa istedikleri şey halkın sıkıntılarına bir çare bulunmasıdır. Ağızlarından daima dökülen kelimeler yiyecek ve kıtlık kelimeleridir."[2]

Babeuf, Buonarroti, Darth ve Germain aralarına katıldıktan sonra Pantheoncular hızla fikir değiştirmeye başlıyor; ılımlı Jakobenler bile zaman içinde radikal 'eşitlikçi' fikirleri benimsiyor, Babeufçü oluyorlardı. Üyeler üzerinde Babeuf kadar Buonarroti ile Darthe de etkili oluyordu. Babeuf o kadar etkili oluyordu ki; Direktuvar yönetimi tarafından Babeuf'ün eşi yasadışı bir uygulama ile tutuklanınca Pantheoncular bir yardım kampanyası başlatıyor; toplanan parayı 24 gündür terkedilmiş olan çocuklarına veriyorlardı. Babeuf'ün Pantheo'cu ılımlı Jakobenler üzerindeki etkisi bir süre sonra kendini gösteriyordu:

"Artık Pantheon'da narh kararnamelerinin yeniden yürürlüğe konulması tartışılıyor, Robespierre sevgisi ve hayranlığı tekrar canlanıyordu. (...)

Kanunları uygulatmak için ikinci bir Robespierre çıkmalıdır, yoksa Cumhuriyet'in sonu geldi demektir."[3]

Nitekim ünlü ihtilâlci bu silahı sonuna kadar etkili bir şekilde kullanıyordu. Halka cesaret veren, halkı galeyana getiren ve 14 Temmuz 1789, 10 Ağustos 1792 günlerinin toplumsal ruhunu canlandıran yazı-

---

[1] A. Aulard-Age.-C.3, S.865.

[2] A. Aulard-Age.-C.3, S.865.

[3] Josette Lepine-Age.-S.160.

lar yazıyordu. Buna ek olarak da toplumun en yoksul katmanlarına umut veren 'eşitlik' ilkelerini ve hedeflerini dile getiriyordu.

Buna paralel olarak yönetimi son derece sert bir dille eleştiriyor, şöyle diyordu:

> "Bize Cumhuriyet'in harikûlade bir şey olduğunu söyleyip durdular. Buna inandık, o kadar inandık ki, onu elde edebilmek için olağanüstü çabalar harcadık. Deneyler, iradelerimizi ve hareketlerimizi baskı altına alan bütün bu parlak vaatleri doğrulamamıştır. Yeni rejimin bize verdiği refah ve saadet nerede? Ah! Yeni rejim eskisi ile kıyas kabul etmez. İstibdadın ister bir, ister yediyüz başı olsun, istibdat istibdattır. Kral'ın zulmünün, senatörlerin zulmünden bin kere ehven olduğunu gördük... Evet, şu gerçeği inkar etmek mümkün değildir: Krallık zamanında şimdikinden çok daha iyi idik."[1]

Babeuf halka yeni bir devrim yapmak çağrısında bulunuyor; "Evet, bu devrimin gayesi herkesin refahı, herkese eğitim, herkes için eşitlik,özgürlük ve mutluluktur" diyordu. Devrimin ayrıca fakirlerle zenginler arasındaki ezelî ve ebedî mücadelenin bir parçası olduğunu söylüyor; çağrıları da karşılıksız kalıyordu.

Direktuvar yönetimi çeşitli yöntemler uygulayarak; yoksulluğa iterek hapse atarak ve korkutarak sindiremediği Babeuf'ü bu kez rüşvetle susturmak istiyordu. Bu iş için de Fouche görevlendiriliyordu. Fouche Masonluk ve oligarşi ile bütünleşmiş bir politikacı idi. Esrarengiz, karanlık ve şaibeli ilişkileri bulunuyordu. Bu nedenle de her devrin adamı olmayı başarıyor; pek çok rakibini ve devrimciyi giyotine göndermeyi başarıyordu. Bunlardan biri de Robespierre idi. Terörü kendisi estiriyor; faturayı ise Robespierre'e ödetmeyi beceriyordu.

Fouche, Babeuf'e rüşvet teklif ederken, gazetesine 6.000 abone kaydetmeyi garantiliyordu. O dönemde bu sayıda abone kaydetmek bir gazete sahibinin küçük çapta servet sahibi olması anlamına geliyordu. Ne

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.163.

var ki Babeuf rüşveti reddediyor, Fouche'yi şöyle yanıtlıyordu:

"Her fikirdeki insanlarla ilişkilerin var. Bütün partilerle içli dışlısın. Tehlike anlarında rengini belli etmedin, fikrini söylemedin, bütün baskıların dışında kaldın. Bütün tenkitleri atlattın. İnsan senin hakkında ne düşüneceğini bilemiyor."[1]

Bununla birlikte Babeuf bir dönem yine de bu karanlık devlet adamı ile örtülü bir münasebet tesis ediyordu. Herkes bu esrarengiz dostluktan uzun uzadıya bahsediyordu. Buna karşılık Babeuf; "Vaktiyle benim akıl hocam olduğunu söyleyip durdular. Böyle bir düşüncenin bir an için olsun halkın kafasında yer etmesine tahammül edemem. Gururum buna manidir" diyerek ilişkilerini temizlemeye çalışıyordu. Ne ki Fouche ile görüşme ve temaslarının devam ettiği sırada; Fouche'nin Babeuf'ün çocuklarına yardım ettiği -meblağ küçük bile olsa- biliniyordu.

Babeuf yine de Direktuvar yönetiminin Fouche'nin üzerinden vermek istediği rüşveti kabul etmiyor; bu rüşveti kamuoyuna açıklamaktan kaçınmıyordu. Şöyle diyordu:

"İğreti elbise ile hiç bir şeye benzemem ben. Ben ancak kendi giysilerim içinde kendime benzerim ve benim olmadıkça, en güzel tüylere bile bürünsem ilk önce ben kendimi tanımakta güçlük çekerim."[2]

Ne var ki; başta Fouche ile tesis edilen münasebetler olmak üzere özellikle Jakobenler ve bazı örgütçü gruplar Babeuf'ü adeta kuşatmış bulunuyorlardı. Bu kuşatma; 'Eşitler Komplosu' ve 'Eşitler örgütlenmesi' içinde de nüfûzunu, ilkelerini, amaç ve hedeflerini hissettiriyor, belirginleştiriyorlardı.

Hükümet, Babeuf ve arkadaşlarının üzerinde baskı kuruyor; kovuşturma yapıyor, faaliyetlerini yakından izliyordu. Bunlar yapılırken de Babeuf'ün çevresine sızmalar oluyordu. Babeuf, hükümetin baskıcı tav-

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.166.

[2] Josette Lepine-Age.-S.167.

rını Fouche'nin önerdiği rüşveti reddetmiş olmasına bağlıyordu:

"Kendisine indirilen darbelerin nereden geldiğini biliyordu. Hükümetin sözcüsü olan Fouche 'kamuoyunun önce hükümet bildirileri ile olaylardan haberdar edilmesini istiyor, Direktuvar adına kaydedilecek altıbin abone karşılığında beni yola getirmek istediği ve ben buna yanaşmadığım, direktif altında yazmayı, tashih edilmeyi, satın alınmayı kabul etmediğim için' şimdi emrindeki bütün gazetecileri üzerine sıçratıyor, havlatıyordu." [1]

Ancak Babeuf ve arkadaşlarının üzerindeki baskılar,iktidarın saldırıları ve onların güdümündeki odakların salvoları arttıkça zaman daralıyor; ihtilâl için harekete geçmek zamanı yaklaşıyordu. Babeuf; halkın yakacaksız, yiyeceksiz, giyeceksiz olduğunu, hükümetin bu zulme son vermekle yükümlü bulunduğunu; bunu yapmadığı takdirde halkın kendi sorunlarını kendisinin çözmesinin meşru kabul edilmesi gerektiğini belirtiyordu.

Bu çıkışın hemen ardından da Babeuf ilkelerinin analizini yayınlıyordu. Bu yazı duvarlara asılıyor ve şu maddelerden oluşuyordu:

"1 – Tabiat bütün varlıklardan yararlanmak için herkese bir hak vermiştir. 2 – Cemiyetin gayesi, tabiat halinde iken kuvvetliler ve kötüler tarafından ekseriya taarruza uğrayan bu eşitliği korumak ve herkesin yardımı ile ortakça faydalanmaları arttırmaktır. 3 – Tabiat herkesi çalışmaya mecbur tutmuştur. Hiç kimse suç işlemiş olmaksızın kendisini çalışmaktan kurtaramaz. 4 – İşler ve faydalanmalar hep beraber olmalıdır. 5 – Birinin iş altında ezildiği halde hiç bir şeyi olmaması ve diğerinin bir şey yapmadan bolluk içinde yüzmesi zulümdür. 6 – Hiç kimse suç işlememiş olmaksızın toprağın ve sanatın verdiği malları yalnız kendisi için elegeçiremez.7 – Hakiki bir cemiyette fakir ve zengin olmamalıdır. 8 – Fazla mallardan fakirler lehine vazgeçmeyen zenginler millet düşmanıdırlar. 9 – Hiç kimse bütün vasıtaları elinde toplayarak bir

[1] Josette Lepine-Age.-S.167.

diğerini saadeti için lazım olan terbiye (eğitim) ve bilgiden mahrum edemez: terbiye ve bilgi müşterek olmalıdır. 10- İnkılabın gayesi eşitsizliği yıkmak ve müşterek saadeti kurmaktır. 11- İnkılap bitmemiştir, çünkü fakirler birer hakiki esir gibi çalışarak sefalet içinde erirken ve devlet içinde hiç bir yerleri yokken, zenginler bütün malları yutmakta ve emir yalnız onların elinde bulunmaktadır. 12 – 1793 Anayasası Fransızların hakiki kanunudur. Çünkü millet bu kanunu tezahüratla kabul etmiştir; çünkü Konvansiyon'un bu kanunu değiştirmeye hakkı yoktur; çünkü Konvansiyon değiştirebilmek için bu kanunun yürütülmesini isteyen milleti kurşuna dizmiştir; çünkü o kanunu müdafaa etmekle vazifelerini yapan mebusları yine Konvansiyon kovmuş ve boğmuştur; çünkü millete karşı yapılan tedhiş ve göçmenlerin tesiri 1795 Anayasası'nın yazılmasına ve sözde kabulüne âmil olmuş ve halbuki bu kanun 1793 kanununun topladığı reylerin dörtte birini dahi toplayamamıştır; çünkü 1793 Anayasası her yurttaşın kanunlara rıza göstermek, siyasî hakları kullanmak, toplanmak, faydalı gördüğü şeyleri istemek, tahsil görmek, açlıktan ölmemek gibi inkılap aleyhtarı olan 1795 Anayasası'nın açıkça ve tamamen bozduğu vazgeçilmez haklarını tanımıştır. 13 – Her vatandaş 1793 Anayasası içinde milletin arzusunu ve saadetini kurmaya ve korumaya mecburdur. 14 – Sözde 1795 Anayasası denen kanundan gelen kuvvetlerin hepsi gayrikanunî ve inkılap aleyhtarıdır. 15 – 1793 Anayasası'na karşı el kaldıranlar millete karşı hıyanet suçunu işlemiş olurlar."[1]

Bu 'ilkelerin analizi' ile ilgili bildiriyi 'Eşitler Manifestosu' izliyordu, belgede yer alan şu satırlar dikkati çekiyordu:

"İlk önce iyi müesseseler kurmaya çalışalım, arkasından iyi bir anayasanın geleceğinden emin olabiliriz. Halkın yararına işleyen müesseselerin, ortak mutluluğu, bütün ortakların eşit refahını sağlaması lazımdır. (..)

---

[1] A. Aulard-Age.-C.3, S.867, 868.

Toprak reformu ancak bir gün sürebilir; ertesi güne kalmaz, eşitsizlik yeniden başgösterir. (...)

Toprağın kimseye ait olmadığını, ama herkese ait olduğunu ispat edeceğiz. (...)

Bir insan, beslenmesi için yeterli olandan fazlasını elde etmiş, mülküne geçirmişse bunun sosyal bir hırsızlık olduğunu ispat edeceğiz. (...)

Aile başına mirasın aynı şekilde korkunç bir şey olduğunu, çünkü bütün üyeleri toplumdan tecrit ettiğini, her aileyi küçük bir cumhuriyet haline getirdiğini ve bunun da ister istemez büyük bir cumhuriyetin aleyhinde çalışıp eşitsizliği pekiştireceğini ispat edeceğiz. (...)

...herkesin yeteri kadarına sahip olması ve kimsenin ihtiyacından fazlasına sahip olmaması... (...)

...işi ve görevi, daha yüksek bir zekâ derecesi, daha fazla gayret ve çalışkanlık, daha fazla zihin meşguliyeti gerektiren bir kimsenin daha büyük bir mükafat hakettiğini ileri sürmekte mantıksızlık ve adaletsizlik vardır; çünkü bu hiç bir zaman o kimsenin midesinin kapasitesi ile ilgili değildir. (...)

... tam bir eşitlik sağlanmadığı sürece daha zeki, daha çalışkan olanların eline bir gasp belgesi, daha az zeki, daha az çalışkan olanların istedikleri gibi hakkını yemeleri için bir açık bono vermiş oluyoruz. (...)

Endüstrinin ve dehanın ürünleri de ortak mülkiyete konu olacaktır. (...)

Eğitim eşit şartlara dayanmadıkça, toplumun yalnız bir kesiminin patrimuanı oldukça korkunç bir şeydir. (...)

Milletin sadece bir kısmının inhisarında bir patrimuan diyorum, çünkü eğitim sayesinde milletin bu kısmı, makineleri,her türlü silahı elinde toplamakta ve onların yardımıyla milletin silahsız olan öbür kısmına savaş açmakta ve onu kolaylıkla boğazlamakta, aldatmakta, varını yoğunu elinden almakta, en utanç verici zincirlerin altında tutsak et-

mektir. (...)

...bu amacı gerçekleştirmenin tek yolu, ortak yönetimi kurmak, özel mülkiyeti kaldırmaktır; her insanı en iyi bildiği, yeteneklerine en uygun işte görevlendirmektir. Her insanı, emeğinin ürününü olduğu gibi ortak mağazaya, toplumun deposuna getirip teslim etmeye zorlamaktır ve bütün insanlar bütün malların sicilini tutarak bu sonuncuları tam bir eşitlik içinde bölüştürüp her vatandaşın evine teslim edecek basit bir dağıtım örgütü, bir iaşe yönetimi kurmaktır. (Babeuf'ün bu ilkesi o sırada Hebert'in düzenlemiş olduğu oniki Cumhuriyet Ordusu'nun bünyesinde aynen uygulanıyordu. Babeuf; "küçük çapta mümkün olan büyük çapta da mümkündür" diyordu.)" [1]

Manifesto Babeuf ve arkadaşlarının amaçlarını, ilkelerini ve tam anlamıyla 'savaş ilanını' ifade ediyordu. Babeuf halkı uyandırmak ve onu yeniden canlandırmak için bu programı hazırladığını söylüyor; "Bu yazımız, eskiden hararetı ve cesareti olan her şeyi yeniden ateşleyen ve canlandıran bir işaret, bir şimşek yerine geçsin!" diyor ve ekliyordu: "Bu kelimeler; eşitlik, eşitler, halkçılık, tüm halk dostlarının birleşme ve toplanma çağrısı olsun!.."[2]

Nihayet şu cümlelerle açıktan savaş ilan ediyordu:

"Zenginin fakire karşı bu korkunç savaşı daha yüz kızartıcı bir renge bürünsün artık! Bir taraf için tüm cüret, öteki taraf için tüm korkaklık olmak niteliğini yitirsin! Bedbahtlar nihayet saldıracaklarına karşılık versinler! Bizi bu raddeye kadar getirmiş olmalarından istifade edelim. Güçlerini müdrik insanlar olarak sağa sola sapmadan ilerleyelim! Dosdoğru ve açıkça 'Eşitliğe' doğru yürüyelim! Toplumun nihai gayesini, ortak mutluluğu görelim!.."[3]

Babeuf'ün bu manifestosu dünya tarihi içinde, solun tarihi bakımın-

---

[1] Josette Lepine-Age-S.168, 172.

[2] Josette Lepine-Age.-S.170.

[3] Josette Lepine-Age.-S.172.

dan elbette ki büyük önem taşıyordu. Ne ki; taşıdığı daha büyük bir önem bulunuyordu. O da; o zamana kadar 'meşru iktidar veya muhalefet' otoritelerinin dışında, egemen otorite karşısında kamu otoritesinin de şiddet kullanma hakkı bulunduğunu ve bu hakkın 'doğal bir hak' olduğunu ortaya koymasıydı. Gerçek devrim buydu. İlk bakışta 'sınıfsal çatışmanın bir sonucu' gibi görülen bu durum aslında; bütün egemen 'meşru, otoritelerin' karşısına yine meşru otorite olarak 'kamu otoritesinin şiddet kullanma, terör estirme hakkını' koymasıydı. Üstelik bu hak mesnetsiz, dayanaksız; yasadışı bir davranış olmaktan çıkıyor; sadece sınıfsal değil, doğal bir kitlesel hak durumuna da geliyordu. Fransa'da ortaya çıkmakta olan bu durum, sadece Fransa'ya özgü ve Fransa ile sınırlı bir oluşum da değildi. Öyle olması ve kalması da mümkün olamazdı. O zamana kadar mutlak monarşiler, meşruti monarşiler veya ilkel cumhuriyet otoriteleri uhrevî veya dünyevî kökenli 'üstün belgeleri' kendileri seçiyor, benimsiyor ve otoritelerine dayanarak düzenliyorlardı. Oysa ilk kez Babeuf ve arkadaşları ortaya koydukları belge ile özellikle mutlakıyetçi Avrupa yönetimlerinde bu durumu sona erdiriyor; alternatif belgeyi yasallaştırmak üzere kitlelerin şiddete başvurarak terör estirmesini ve kendi hukukunu, şiddete dayalı otoritesini kabul ettirerek kurmasını meşrulaştırıyordu. Bunun meşruiyetini diğer tarafın kabul etmesi veya etmemesi de önemli değildi. Zira bu bir emrivakiden ibaret olacaktı.

Manifesto, örtülü olarak; ülkelerin iç otoritelerine, rakip veya düşman olan dış otoritenin de ortak olmasının yolunu açıyordu.

Bu oluşum elbette ki yeni değildi. Ancak daha önce meşruiyet kazanmasına imkan yoktu. Zira kitlesel şiddetin o zamana kadar sistematize olmaması; yasal bir zemine ve kitlenin ortak çıkarlarına dayanmaması bu anlık veya başıboş siddetin/terörün dış otorite tarafından 'sistematize olarak kullanılmasına' elvermiyordu. Oysa Babeuf'ün atmış olduğu tohum sosyal zeminde gelişip yeşerdikçe olgunlaşacak ve sonuçta 'kitlesel hakların savunulması' ortak değerler olarak uluslararası zemin-

de sahiplenilerek ilerde dış otoritenin iç otoriteye karşı kullandığı silahlara dönüştürülecekti.

Üstelik Babeuf ve arkadaşları sadece manifestoyu ortaya koymakla kalmıyorlardı. Onlar aynı zamanda savaş stratejisini de hazırlıyor; bundan böyle bu savaşlarda kullanılacak olan kuvvetlerin de gizli örgütsel yapılanmalarını bir model/şablon şeklinde belirliyor, sergiliyorlardı.

Nihai hedef ve Babeufçülerin bu hedefe yönelik çağrısı şu veciz cümlede özetleniyordu:

"Herşey birbirine karışsın artık!.. Evrenin bütün unsurları karışsın, birbirine girsin ve çarpışsın!.. Herşey bir kaos içine girsin ve bu kaostan yepyeni ve taptaze bir dünya çıksın!.."[1]

Babeuf'ün öngördüğü kaos hiç şüphe yok ki 'egemen otoritenin' ortadan kaldırılmasını ve kendilerinin örgütlemiş oldukları 'kamusal otoritenin' alternatif konuma yükselmesini amaçlıyordu. Bu durum, Babeuf ve arkadaşlarının meydana getirecekleri otorite boşluğunu yine kendilerinin dolduracağı konusunda duydukları güveni ifade ediyordu. Oysa gerçekler, çok daha farklı sonuçlar doğurmaya gebe idi. Ancak hemen kaydetmek gerekir ki Babeuf ve arkadaşları 'kamusal şiddet kullanma' yetkisini kamu adına kullanmayı kendilerinde doğal bir hak olarak görüyorlardı. Nitekim bu hakkın kamu adına kullanılmasını, kendilerinin teşkil ettiği 'gizli örgütün' önderliğine kadar indirgiyorlardı.

'Eşitler Beyannamesi'nin açıklanması, Direktuvar'ın beklenen doğal tepkisi ile karşılaşıyor ve yönetim Babeuf'ü susturmak üzere bütün güçlerini harekete geçirerek seferber ediyordu. 26 Ocak 1796 günü Babeuf hakkında tutuklama emri veriliyordu. Ancak Babeuf artık halk arasında destek ve taban buluyor; bu destek sayesinde kaçmayı başarıyordu. Adını duyan hal hammalları onu koruyor; polisin elinden kurtulmasını sağlıyorlardı.

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.173.

Babeuf'ün Buonarroti ile birlikte en önemli yandaşlarından biri de Darthe idi. Pas de Calais'in Saint-Paul kasabasında 1769 yılında doğan Augustin Alexandre Darthe devrimde militanca rol oynuyor; daha sonra Bastille çatışmasında ağır şekilde yaralanıyordu. Pas de Calais departmanının yönetiminde yer alan Darthe, Arras ve Cambrai mahkemelerinde savcılık görevi yapıyordu. 0 tam bir Jakobendi ve Robespierre döneminin ünlü Jakobenlerinden Joseph Lebon kayınbiraderiydi. Babeuf gibi Darthe de Robespierre hayranıydı. Zaten Arras'ta da Lebonların evinde tanışıyorlardı. Babeuf ve Darthe, Robespierre hayranlığında birleşiyorlardı. Darthe, Eşitler Hareketi içinde Babeuf'ün sağ kolu durumunda bulunuyor; Carnot'nun kendisine yaptığı Direktuvar Komiserliği önerisini reddediyordu. Darthe Eşitler Manifestosu'nun hazırlanmasında büyük katkıda bulunuyor; hukukçu olması nedeniyle Manifesto'nun ana fikrini 'son çözümlemede' İnsan Hakları Bildirgesi'ne dayandırıyordu.[1]

Augustin Alexandre Darthe, Gracchus Babeuf ve Buonarroti ile birlikte Eşitler hareketi'nin Gizli İsyan Komitesi'nde yer alıyordu. Nitekim Babeuf hakkında tutuklama emri verilip de polis tarafından yakalanmak istenince onu kaçıranlar arasında Darthe de bulunuyordu. Babeuf, Darthe'nin daha önceden hazırlatmış olduğu sığınağa tehlikesizce ulaşıyor ve burada saklanıyordu.[2]

Babeuf Tribüne de Peuble'ü çıkarmayı sürdürüyordu. Gazete düzensiz yayınlanıyor; fakat yayın politikasını daha kavgacı ve ihtilâlci bir çizgiye çekiyordu. Yeri gelmişken hemen kaydetmek gerekir ki Gracchus Babeuf'ün üzerinde hassasiyetle durduğu konulardan birini de 'ticaret' sorunu teşkil ediyor; bu konudaki görüşleri onu 'finans-ticaret oligarşisinin' can düşmanı ve boy hedefi durumuna getiriyordu. Unut-

---

[1] Bilim ve Ütopya- Arda Odabaşı'nın Gracchus Babeuf ve Eşitler Hareketi başlıklı makalesi-Sayı 124, Ekim 2004-S.17.

[2] Josette Lepine-Age.-S.173.

mamak gerekir ki Babeuf döneminde başlayan oligarşinin bu hassasiyeti; sonraları Marksçı öğreti karşısında daha bir yoğunlaşarak adeta bunalıma dönüşüyor ve günümüze kadar da aynı yakıcılığıyla sürüyordu.

Ticareti toplumsal yaşamın temel dinamiği olarak görenlere Babeuf şu yanıtı veriyordu:

> "Ticaret gıda maddelerini bütün çalışanlara götürmelidir ve bu eşit bir şekilde olmalıdır; halbuki dağıtım son derece eşitsiz olmaktadır."[1]

Ticaret maddelerini üretenlerin bu ürünlerden yoksun kaldıklarını vurguluyor; "Hiç bir şeyden yoksun olmayan küçük azınlığa gelince, bunlar çorbada tuzu olmayanlar, sadece hesabetmek, ayarlamak, gözboyamak, her şeyi olduğundan başka türlü göstermekle yetinenler ve toplumun bir kısmının tümüne karşı öteden beri hazırladığı çok eski tuzağı yeni yeni şekiller altında canlandırmaya çalışanlardır" diyordu. Babeuf kapitalist sistemin temel dinamiği, emperyalist oluşumların öncü kadroları olan ticareti ve tüccarları ağır bir dille itham ediyor; "Gerçek üreticiler yoksulluğa mahkum edilmekte, hiç değilse yemeklerin kaba köpüğü veya tencere dibinde kalan artıkları ile yetinmek zorunda bırakılmaktadır" diyerek saldırıyordu.

"Ticaret nedir?" sorusunu soran Babeuf şöyle yanıtlıyordu:

> **"Hammaddeleri yaratan, onu işleyerek çeşitli ihtiyaçlar için çeşitli kalıplara sokan ve dağıtan muamelelerin tümü değil mi?... O halde niçin ilk etkenler, yaratıcı çalışmayı yapanlar, asıl emeğin sahipleri, sonunculara; örneğin bence en önemsiz sayılması gereken dağıtım işini yapan satıcılara kıyasla üretimin nimetlerinden çok daha az yararlanmaktadırlar? Bunun nedeni açıktır: sondakiler baştakilerini sömürmekte ve baştakiler de buna göz yummaktadır. Spekülatörler ve tacirler aralarında anlaşarak asıl üreticiyi kendilerine bağlı durumda tutmakta ve ona her zaman şöyle diyebilmektedirler: 'Çok çalış, az ye, yoksa işsiz kalırsın ve hiç yiyemezsin!' İşte sermayenin**

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.145.

dikte ettiği barbar kanun!"[1]

Üreticileri 'sömürerek' ürünlerini ellerinden alan tüccarların tüketicilere de aynı muameleyi yaptıklarını ileri süren Babeuf; "herşeyin maliyet fiyatını yüksek göstermekte, hileli yollarla fiyatları arttırmakta veya düşürmekte, temel ihtiyaç maddelerinde yapay darlıklar yaratmakta, hatta kimi zaman alçaklığı bu maddeleri imha edecek kadar ileri götürmektedirler" diyordu. Bu durumu "kahredici bir sömürüden başka bir şey olmadığı için" yok etmeye karar veren Babeuf; "namuslu bir ticaret düzeni kuracağını, orada herkesin dürüstçe çalışacağı bir işi olacağını, bu sayede mutlu yaşayacağını ama daha fazlasına sahip olamayacağını" açıklıyordu.

"...sadece dağıtım ajanları (tüccarlar) olarak kaldıkları müddetçe bu düzende tacirlere, toptan ve perakendeci satıcılara yer olmayacaktır" diyen Babeuf şöyle devam ediyordu:

> "Dağıtımı sağlayanlar artık kendi hesaplarına değil, büyük ailenin hesabına çalışıp, her vatandaşa, tüm toplumun üretiminden payına düşen eşit miktar ve çeşitleri akıtmaya başladığı zaman ticaret artık zararlı bir faaliyet olmaktan çıkacaktır."[2]

Babeuf 'dış ticaret' konusunu 'siyasî bir sorun' olarak görüyor; "İnsanlığın alanı genişleyecek, yavaş yavaş sınırlar, gümrükler ve kötü hükümetler ortadan kalkacaktır" diyordu.

Ticaret ve tüccarlar konusunda bu denli karşıt,ödünsüz ve 'sivri' bir yaklaşım gösteren Babeuf 26 Ocak 1796 günü yönetimin çıkardığı 'tutuklama emri' ile yeraltına iniyor, 'legal yaşamdan illegal yaşama' geçiyordu.

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.146.

[2] Josette Lepine-Age.-S.147.

Kaos İçin Kurulan Gizli Örgüt

1789 İhtilâli bir çağı kapatıp yeni bir çağı açıyordu. Babeuf'un kurduğu komplo örgütü ise bu yeni çağda kurulacak tüm gizli komplo örgütlerine örnek oluşturacaktı. Germain'e yazdığı bir mektupta Babeuf şöyle sesleniyordu:

> "Zalimlere karşı harekete geçilsin. Komplolar hazırlansın da, bu ister büyük çapta, ister küçük çapta, ister gizlice, ister açıkça, ister yüz bin hücrede, ister bir tek hücrede olsun fark etmez!.. Yeter ki komplolar kurulsun ve zalimlerin bundan böyle her anı pişmanlıklar ve dehşetler içinde geçsin!.."[1]

Bu mektup Babeuf'ün 'Eşitler Komplosu'nun' ana fikrini ifade ediyordu.

Yeraltına inen Babeuf'ün saklandığı sığınaklar/hücreler büyük olasılıkla Germinal Ayaklanması'nın yönetildiği ve maden işçilerinin yoğun bulunduğu yerlerde oluşturuluyordu. Kaldı ki Babeuf'ün Eşitler Manifestosu'nda seslendiği kitleyi de yine; Germinal Ayaklanması'nı gerçekleştiren madenciler teşkil ediyordu. Unutmamak gerekir ki bu maden işçilerinin büyük bir bölümünü de kömür işçileri teşkil ediyordu ve onlara 'kömürcü' anlamına gelen Charbonarie (Şarbonari diye okunur) deniyordu. Bu çerçevede değerlendirilecek olursa Babeuf'ü saklayan çevre doğal olarak madencilerden; ağırlıklı olarak da kömür işçilerinden teşekkül ediyordu.

Burada önemle kaydetmek gerekir ki; Eşitler Hareketi'ni başlatan ve önde gelen sosyologlara göre sosyalizm/komünizm fikrini felsefî zeminden uygulama zeminine çeken Babeuf -ne kadar ilginçtir ki- yola, Jakoben kökenli bir yönetici ve arkadaş çevresiyle çıkıyordu. Bunların başında ise; Jakoben Komiser Buonarroti ile Jakoben Savcı Darthe yer alıyordu. Keza Germain de bir Süvari Subayı idi.

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.172, 173.

Babeuf'ün güvenilir 'yoldaşlarından' biri de Sylvain Marechal idi. 1781 yılında 'Allah Üzerine Ahlakî Şiirden Parçalar'; 1788'de 'Mal Eşitsizliğine Karşı Kıssalar' adlı yapıtlarını yayınlamıştı. Ama Babeuf'ün hayranlığını Paris İhtilâlleri adlı gazeteyi yönetirken kazanmıştı. Tutuklandığında onun kefaletiyle kurtuluyordu. Matbaacılığı Prud Homme'den öğrenmişti. Marechal anarşist eğilimler sergiliyor; Babeuf onu yumuşatarak yazılarını elden geçirmek zorunda kalıyordu.

Babeuf'ün bir başka yandaşı ve yoldaşı da Saint Fargeau'lu Felix le Peletier idi. 1783 yılında öldürülen Konvansiyon üyesi Michel'in kardeşi olan Felix, Pantheon Kulübü'nün kurucusu ve aktif üyesi olan bir 'zengin' idi. Propaganda uzmanı olan bu 'zengin' kulüpçü Babeuf'ün liderliğini yaptığı Eşitler Komplosu'nu 'finanse' ediyordu. Daha sonra hakkında çıkarılan yakalanma müzekkeresinden yakasını kurtaracak ve Babeuf ölürken çocuklarını ona emanet edecekti.[1]

Babeuf'ün yakın çevresinde yer alanlardan biri de Antonelle adlı bir Marki idi. Gerçi daha önceleri Babeuf, gazetesinde Antonelle'ye ağır hücumlarda bulunuyordu ama; Eşitler Toplumu'nu temenni etmekle birlikte böyle bir toplumun kurulabileceğine inanmamakla suçladığı Antonelle ile aynı saflarda buluşuyordu. 1789'dan beri devrimi benimsemiş olan Antonelle 'Üçüncü Sınıfın İlkeleri' adlı kitabını yayınlıyor; Arles Belediye Başkanlığı'na seçiliyor, hemşehrileri tarafından Yasama Meclisi'ne gönderiliyor, terör sırasında kaçtığı Lüksemburg'ta yakalanarak hapse atılıyordu. Buna rağmen Thermidor hareketine katılıyor ve gerici hükümete savaş açıyordu.[2]

Şurası muhakkak ki, kendisi gibi ailesi de son derece yoksulluk ve yokluk içinde bulunan Gracchus Babeuf, Eşitler Hareketi'ne bütün samimiyetiyle inanıyor; Eşitler Komplosu'nu yine bütün samimiyetiyle örgütleyip yönetiyordu. Gayet iyi örgütlenen Eşitler Komplosu önemli ka-

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.178, 179.

[2] Josette Lepine-Age.-S.199.

zanımlar elde ederek, kalıcı bir örnek teşkil ediyordu. Yine şurası muhakkak ki Eşitler Hareketi ciddi bir ideolojik oluşumu ifade ediyor; sosyalist/komünist geleneğin en önemli dönüm noktalarından birini oluşturuyordu. Bu oluşumun şerefini ise Babeuf taşıyordu. Ama ki bütün bunlar Babeuf kadar idealist olmayan; hatta kozmopolit bir görünüm yansıtan alt kadro tarafından sahiplenilerek yürütülüyordu. **Bu oportünist kadroya; Eşitler Hareketi'nin hedefi olan oligarşinin hissettirmeden egemen olması ve oluşumu rayından çıkararak kontrolü altına alması hayli şaşırtıcı bir gerçek olarak gündeme geliyordu.**

Babeuf Eşitler Komplosu'nu başlatırken hiç şüphe yok ki Germinal ve Prairial ayaklanmalarını canlı bir deneyim olarak gözönünde bulunduruyordu. O, Germinal ve Prairial başarısızlıklarının altındaki temel nedenin iyi hazırlanılmaması olduğunu elbette ki biliyordu. Bu nedenle farklı ve son derece başarılı bir örgütlenmeye gidiyordu. Yanlışlık ise; yola çıktığı kadronun bireysel olarak değilse bile, siyasî kariyer olarak Jakoben Kulübü'nün içindeki kozmopolit yapıdan gelmeleriydi. Bu açıdan bakıldığında Eşitler Komplosu da -sonuç olarak- Bretonların tesis ettiği 'Jakoben-Jakobit-Mason' geleneğin/oluşumun bir uzantısı olmaktan kurtulamıyordu. **Sonunda Eşitler Hareketi başarısızlığa uğrayacak; örgüt hissettirmeden el değiştirecek ve günümüze kadar uzanarak XXI. yüzyılda bile çeşitli oluşumların 'çekirdeğini' teşkil edecekti. Kaldı ki Eşitler Hareketi'nin öğretisinde bile 'Jakoben-Jakobit-Masonik' öğretinin hiç de azımsanamayacak izlerine rastlanıyordu. Denebilir ki; 'finans-ticaret oligarşisine' karşı kurulan bu büyük örgüt, ona tetikçilik yapan bir mekanizmaya dönüşecekti.**

Örgütün şematik yapılanmasına Babeuf'ün yanı sıra Philippe Michel Buonarroti belirleyici oranda katkıda bulunuyordu. Korsika gibi; eski bir korsan adası olan ve halkı 'yerel-geleneksel yaşam tarzı' çerçevesinde dış saldırılara karşı son derece güçlü örgütlere sahip bulunan bir Ada'da yıllarca görev yapmış olan Buonarroti 'Mafios/siyasal gizli örgütlenmeler' konusunda ciddi bir uzmanlığa ve derin bir deneyime sa-

hip bulunuyordu. Bonapart (Buonaparte) ailesiyle de 'teması' olan Buonarroti; Masonik yapılanma ve öğreti hakkında da hayli önemli bilgilere sahip sayılırdı. Zira o iyi bir Masondu.

Şurası muhakkak ki Buonarroti başlangıçta Jakobenliğin 'liberal' kanadında yer alıyordu. Fakat Arras'taki hapishanede Babeuf'ü tanıyınca 'komüncü (komünal) eğilimleri benimsiyordu.

"Eşitler hareketi'nin önde gelen liderlerinden oldu. İsyan Komitesi'nin üyelerindendi. Hareket'in örgütlenişinde ve programının hazırlanışında büyük rol oynadı."[1]

Buonarroti gibi Babeuf da komplo örgütü'nün başının daima hareket halinde bulunmasını, eylemin içinde hareketli olmasını; bununla birlikte sızmalara ve muhtemel ihbarlara karşı önlem olarak, diğer üyelerden uzak kalmasını uygun görüyordu. Bu aynı zamanda Masonik örgütlenmenin hiyerarşik yapılanmasının da benzer bir modeliydi. Nitekim komplo örgütünün gizli yapılanması çerçevesinde; örgüt üyeleri ile doğrudan hiç bir teması bulunmayan bir Kamu Güvenliği Gizli Yönetim Kurulu oluşturuluyordu.

Baş ajanlar ile üyeler arasında iletişimi kurmak amacıyla da 'aracı ajanlar' görevlendiriliyordu.

Model Paris şehrinin idarî yapılanmasına göre geliştiriliyor; Paris'in her kazası için bir adet olmak üzere toplam oniki adet 'baş ajan' atanması kararlaştırılıyordu. Buna paralel olarak da örgütlenme hedefi çerçevesinde askerî yapılanma amaçlanıyordu.

Unutmamak gerekir ki Babeuf ve arkadaşları bu örgütlenmeyi gerçekleştirirken; kendilerinden önce cereyan eden 'fikren paralel' ayaklanmaları da gözönünde bulunduruyor; bu ayaklanmalarda rol oynayan örgütlerin kalıntılarından da yararlanıyorlardı. Örneğin; o zamana kadar en önemli örgütlenmeleri Hebert ve Hebertçiler gerçekleştirmiş

---

[1] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 124-Ekim 2004-S.19.

bulunuyorlardı. Hebertçiler o denli etkili örgütçülerdi ki; bunlar bir yandan Komün'e, Cardeliers Kulübü'ne, halk derneklerinin çoğunluğuna ve halk derneklerinin ordudaki uzantıları nedeniyle orduya nüfûz ederek egemen oluyorlardı. Bunların dışında, tüm bu örgütlerin ve Jakoben kulüplerinin içinde, kendi örgütlerini kurmuş bulunuyorlardı. Gerçi Hebert tasfiye ediliyordu ama; Hebertçilerin önemli bir bölümü ve onların egemen oldukları gizli yapılanmalar varlıklarını koruyordu. Halk derneklerinin ordu içindeki uzantılarını harekete geçiren Hebert bu kanaldan orduyu 'reorganize' ederek halk ordusunu meydana getiriyordu.

Hemen vurgulamak gerekir ki; Babeuf bir bakıma Hebert'in mirasçısı konumunda bulunuyor, Hebert'in sol ilkelerini ve amaçlarını belirli ölçüde sistematize ediyordu. Bu nedenle; sadece felsefî bakımdan değil, aynı zamanda örgütsel olarak da Hebert'in mirasından yararlanma yoluna gidiyordu.

> "Eskiden Sulh Hakimi olan Hebertist Bodson II'nci arondismanda, Bouin 4'ncü arondismanda militanlık görevini üzerlerine almışlardı."[1]

Paris'i oniki Başajan arasında paylaştıran Kamu Güvenliği Gizli Yönetim Kurulu; diğer bazı Başajanları da, orduda yürütülecek faaliyetler ve yapılacak propaganda ile görevlendiriyordu. Bu konudaki faaliyetler kısa zamanda gelişerek derinlik kazanıyor; bütün istihbaratı koordine etmek ve saldırı planlarını hazırlamak üzere bir Askerî Komite kuruluyordu.

Babeuf, Prairial Ayaklanması'nda ordunun oynadığı aktif rolü gözönünde bulundurarak bir kez daha halkın üzerine yürütülmesini engellemek amacıyla işi sıkı tutmaya çalışıyordu. Bu nedenle önce beş, sonra da yedi aracı ajan bu konuda görevlendiriliyordu.

Başajanlar, ikinci derecedeki ajanları seçiyor; ikinci derecedeki ajan-

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.183.

ların her biri kendi bölgesinde ihtilâl kadrolarını örgütlüyordu.

"Tevkif veya ihanet halinde fazla zayiatı önlemek için, komplonun her üyesinin mümkün olduğu kadar az sayıda başka üyeleri tanıması öngörülmüştü."[1]

Josette Lepine'in kaydettiğine göre ilk Kamu Güvenliği Gizli Yönetim Kurulu şu üyelerden oluşuyordu: Babeuf, Sylvain Marechal ve Felix Le Peletier.

Ancak daha sonra bu Gizli Yönetim Kurulu üyelerinin şu şekilde belirlendiği görülüyordu:

"Fesatçıların evlerinde yakalanan kağıtlar bunlar tarafından Babeuf, Antonelle, Sylvain Marechal ve Buonarroti'den mürekkeb bir Amme Selameti Gizli Directoire'ı..."[2]

Daha önceden alınan karar çerçevesinde Gizli Yönetim Kurulu'nun ilk dört üyesinin, diğer üyelerle doğrudan temas tesis etmemesi sağlanıyordu. Yönetim Kurulu ile diğer Başajanlar arasında irtibatı kuran tek kişi, ajan Didier oluyordu. Didier bir 'çilingir ustası' idi. Son derece ketum, faal, şevkli, becerikli ve gayretli bir militan olarak tanımlanıyordu. Aracı ajanlardan biri olmasına karşın Babeuf ve diğer Yönetim Kurulu üyeleri Didier'in görüşlerine ve uyarılarına büyük önem veriyorlardı. Nitekim -iddiaya göre- Buonarroti gibi Darthe de Didier'in uyarı ve tavsiyeleri doğrultusunda Yönetim Kurulu üyeleri arasına katılıyordu. Daha sonra bir başka Jakoben ve radikal Robespierreci olan Debon'un da katılmasıyla Yönetim Kurulu tamamlanmış oluyordu.

Gizli Yönetim Kurulu üyeleri çoğunlukla Babille Sokağı'nda 10 numarada oturan terzi Clerex'in evinde toplanıyorlardı.

Bu aşamada Babeuf üç gazetede yazıyor, güçlü bir şekilde halkı etkiliyor, kamuoyu oluşturuyordu. Tribüne de Peuple'deki yazıları eski-

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.177, 178.

[2] A.Aulard-Age.-6.III, S.866, 867.

den beri aynı çizgiyi izliyor, halkı ihtilâl yönünde kışkırtıyordu. Ayrıca S. Lalande'nin yönettiği Eclaireur de Peuple (Halkın Aydınlatıcısı) gazetesiyle de politikasını pekiştiriyor, söylemini sertleştiriyordu. Nihayet Antonelle de Journal des Hommes Libres'nin sütunlarını Babeuf'a açıyordu.

Ancak kamuoyunu uyarma yöntemleri bununla sınırlı kalmıyordu. En aktif ve etkili propaganda yöntemi ve aracı olarak afişler, broşürler, şarkılar, çarpıcı ve kışkırtıcı sloganlar kullanılıyordu. Nitekim Gizli Yönetim Kurulu, geniş kitlelerle gündelik yayınlar yoluyla iletişim sağlıyorlardı. Halkı etkileyen çağrı ve bildirilerin başında şunlar yer alıyordu:

İki anayasamız üzerine, 1793 Anayasası'nın üstünlüğünü gösteren bir düşünce.

Franc Libre'nin (Hür Fransız'ın) kardeşi Terör'e mektubu.

1795 Anayasası'na itaate mecbur muyuz?

Halk temsilcilerinden Ordu'ya çağrı.

M.V.'ye cevap.

Fransız Milleti'nin zalimlere feryadı.[1]

Bu arada Marechal; kadınların kahvelerde, sokaklarda ve gezilerde söyledikleri kışkırtıcı halk şarkılarını besteliyordu.

İkinci derecedeki ajanların görevleri ise; herkesi tartışmaya çağırmak, toplantılar tertiplemek, konuşmaları yönetmek, afişleri ve bildirileri yorumlamak, halkı hükümete ve mevcut otoriteye karşı kışkırtmak, kin ve öfkeleri keskinleştirip tırmandırmak idi. İkinci derecedeki ajanlar, kendi yönetimlerindeki üyeleri de bu yönde hazırlıyorlardı.

Ancak ikinci derecedeki ajanların görevleri bununla sınırlı kalmıyordu. Onların gerçek görevleri; istihbarat örgütünün bireyleri olarak ajanlık çalışmaları yapmaktı. Bunlar öncelikle komplo hareketinin işine

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.180.

yarayacak her türlü haberi toplamakla yükümlü bulunuyorlardı.

"Örneğin; her kazadaki yiyecek, silah ve mühimmat depo ve mağazalarının yerlerini öğrenip tesbit etmek; her kazada bulunabilecek atölyelerin, buralarda çalışan işçi sayısının, iş cinsinin ve işçilerin bilinen fikirlerinin sayım ve dökümünü yapmak; Gizli Yönetim Kurulu'nun 'zalimlerin tahtını yıkmak işinde Parislilere yardım etmeleri için taşradan getireceği kardeşleri evlerinde barındıracak zengin yurtseverlerin' kimliklerini çıkarmak; yurtseverleri 'devrimcilerin bakımı ve yayın masraflarını karşılamak için yapmak zorunda bulundukları ağır masraflara katılmaya' teşvik etmek; 'polis ajanlarının, casusların listesini' çıkarmak, sempatizanları afişlerin önünde, umumi mahallerde, kahvehane ve bahçelerde toplamak, yoğun kalabalıklar halinde bir araya getirmek; 'duvar ilanlarını, devrimci bildirileri yarıştıracak ve bu arada kralcıların ve burjuvaların yazılarını yırtmaları tembih edilecek gönüllü afişçi ekipleri' teşkil etmek, hep bu ajanların görevleri arasında bulunuyordu."[1]

Ayaklanmanın hazırlanması konusunda ağırlıklı görevler ise Paris'i paylaşmış bulunan 12 Başajan'ın sırtına yüklenmiş bulunuyordu. Bunlar çok geniş bir yelpazede faaliyet gösteriyor; her konuda bir 'otorite merkezi' teşkil etmiş görünüyorlardı.

12. Bölge'nin Başajanı olan Juste Moroy Gizli Yönetim Kurulu'na günlük raporlar yazarak, gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında muntazam olarak bilgi veriyordu. Bu raporlar Babeuf'ün Eşitler Komplosu hakkında bilgi edinilmesini sağlayacak bir nitelik taşıyordu. 12 Germinal'de Komite'ye yazdığı raporda; "Faziletli cumhuriyetçilerin yardımıyla, şimdiden beş altı kişilik küçük gruplar teşkil ettim. (...) Ekipleri tamamladım bile. Babeuf'ün analizini bu gece asacağım" diyordu. Daha sonra yargılama sırasında şunları anlatıyordu:

"Bana yapıştırmam için yaftalar vermişlerdi. Bunları geceleyin değil, sabahın sekizinde yapıştırdım ki, işçiler saat dokuzda yemeğe gitmeden

[1] Josette Lepine-Age.-S.181.

önce okuyabilsinler diye. Ben ve yurtsever arkadaşlarım bu afişleri yırtanların kralcılar, spekülatörler olduğunu gördüğümüz için kendi kendime dedim ki; onlar gerçeğin açığa çıkmasını istemiyorlar. Nasıl yapmalı da halkı aydınlatmalı? Bu defa afişleri gece değil, sabahın 4 ile 5'i arasında yapıştırmaya başladım. İşçiler sabahın altısında işlerine gittiklerine, kralcılar ile spekülatörler ise bu saatte kalkmadıklarına göre halk, işine giderken bunları okur, kralcılar da sonra istedikleri zaman yırtarlar diye düşündüm."[1]

Jose Moroy sadece sivil halka yönelik faaliyet göstermekle kalmıyor; propaganda çalışmalarını ağırlıkla orduya ve askerlere yöneltiyordu. "İhtilâl yaparken cesur ve atak olmak gerekir" diyerek kışlalarda afişlemeyi gündüz, herkesin gözü önünde yapıyordu.

Buna karşılık 9. Bölge'nin Başajanı Canzin, bazı davranışları nedeniyle eleştiriliyor; Gizli Komite tarafından uyarılıyordu.

7. Bölge'nin Başajanı Claude Ficquet ise faaliyetlerin önemli harcamaları gerektirdiğine dikkati çekişiyordu; "Biliyorsunuz, para büyük bir silahtır; istediğim zaman bana mutlaka para gönderiniz, yoksa istenilen şeyleri gereği gibi yerine getiremediğim için mesuliyet kabul etmem."[2]

Eşitler Komplosu'nun eylem ve yönetim merkezi olarak Paris seçiliyordu. Ancak Paris'teki tüm gelişmeler gibi bu hareket de kısa zamanda taşraya yansıyor; yerel halkı heyecanlandırarak etkiliyordu. Babeuf, ülkenin değişik yerlerinden destek mesajları alıyor; Bethune, Metz, Reims, Valence, Toulon ve Marsilya'da da komplo taraftarları örgütleniyordu. Ayrıca Babeuf ve arkadaşlarının tutuklu bulunduğu Arras şehri bir 'ajitasyon merkezi' durumuna geliyor; burada komplo için yardım toplanarak Paris'e gönderiliyordu. Üstelik Babeuf'ün yazıları büyük ilgi görüyor; heyecan uyandırıyor ve gazetenin tirajı durmadan artıyordu. En önemli gelişmeler Lyon'da meydana geliyordu. Bir kısım topluluklar

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.182.

[2] Josette Lepine Age.-S.183.

ihtilâle katılmak amacıyla Lyon'dan Paris'e geliyordu. Direktuvar yönetiminin işçiler aleyhine aldığı bazı kararlar Babeuf ve arkadaşlarının işini kolaylaştırıyordu. Bu kararların başında yönetimin işçi ücretlerine zam yapılması talebini reddetmesi geliyordu. Daha yüksek ücret isteyenler kovuşturuluyor, tutuklanıyor ve hapse atılıyorlardı. Böylece kısa zamanda yasal yaşamdan yasadışı yaşama geçenlerin sayısı hızla artıyor; potansiyel olarak komplo hareketinin militanı durumuna gelen kitle, hızla büyüyordu. Buna paralel olarak para günden güne alım gücünü kaybediyor, çalışanlar emeklerinin karşılığını alamıyor, halk elinde ne varsa yok pahasına satıyor, huzursuzluk durmadan artıyor, toplum içten içe kaynamaya başlıyordu. Çok geçmeden hoşnutsuzluk genel bir görünüm ve aleniyet kazanıyordu.

> "...IV. yılın Germinal ortalarında sokaklarda, meydanlarda ve Paris köprüleri üzerinde görülen yoğun kalabalıklar toplanmaya başladı."[1]

Şikayetler ve tepkiler günden güne artıyor; insanlar yoksulluktan ölmeye başlıyor, bir kısım halk ve bürokratlar ise; "açlıktan ölmektense süngü darbesiyle ölmeyi tercih ederim" diyordu. Koşullar kötüleştikçe Babeuf'ün yazıları ve afişleri etkisini arttırıyor; Marechal'in bestelediği protesto şarkıları daha yüksek sesle söyleniyordu. Üstelik kadınlar tepkilerini daha belirgin bir şekilde ortaya koyuyor; onların bu tavrı erkekleri kışkırtarak cesaretlendiriyordu.

Direktuvar yönetimi 27-28 Germinal tarihlerinde bir dizi kanunlar çıkarıyor, bu kanunlarla adeta sıkıyönetim ilan ediyordu. Bu kanunlar; 'demeçleri veya yazıları ile elden dağıtılmış veya duvarlara yapıştırılmış olsun her türlü basılı kağıtlarla ulusal temsilin lağvını teşvik ve telkin eden herkese ölüm veya sürgün cezaları verilmesini' öngörüyordu. Buna paralel olarak göstericilere karşı şiddet kullanılıyor, üzerlerine kılıçlarını çekip dörtnala yürüyen süvariler sevkediliyordu. Bunun üzerine

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.185.

Gizli Komite kitle eylemleri yerine, hücre çalışmalarına ağırlık veriyor; yandaşlarını küçük birimler oluşturarak, faaliyetlerini tavan aralarından samanlıklara kadar yaymaları konusunda uyarıyordu.

Ancak bu gelişmelere paralel olarak Babeufçüler önemli bir kazanım elde ediyor; Paris'teki polis müfrezelerine sızmayı başarıyorlardı. Nitekim Direktuvar bu birlikleri Paris'ten çıkarmak istiyor, buna karşılık polis lejyonerleri hududa çekilmeleri emrine uymuyorlardı. Bir polis durumu şöyle anlatıyordu:

> "Bizim yerimize gönüllüler getirmek istiyorlar. Çünkü bizler Paris halkının sefaletini yakından biliyoruz. Üstelik onlarla aynı düşüncede ve onlardan yana olduğumuzun söylendiğini de biliyoruz."[1]

İş bununla da kalmıyor, verilen bir raporda polis lejyonerlerinin - Eşitler Komplosu'nun etkisinde kalarak- mülkiyete karşı alenen cephe aldıklarını ve yüz kızartıcı bir sarhoşluk içinde en aşırı davranışlarda bulundukları bildiriliyordu. Polis lejyonlarına sızmayı başaran ajanlar Yüzbaşı Germain, General Rossignol, Fyon, Darthe ve Grisel idi. Polislerin harekete katılması, ihtilâlciler bakımından büyük önem taşıyor; fakat Gizli Komite yine de henüz ayaklanma vaktinin gelmediğini düşünüyordu. Bununla birlikte Komite, Başajanları uyarıyor; vaktin yaklaştığını bildiriyor, istihbarata ağırlık verilmesini istiyordu. Bu bildiride şöyle deniyordu:

> "Özellikle arondismanınızdaki topçuların listesini ve askerî mevkilerle geçici ihtilâl idaresinin yerlerini doldurabileceklerin listesini, barut, mühimmat, silah ve yiyecek depolarının yerlerini gösteren cetvelleri geciktirmeyiniz. Kaybedecek bir saniyemiz bile yoktur."[2]

Buna karşılık yönetim, polis kışlalarındaki olumsuz gelişmeleri farkediyor, önlem olarak bunları evlerine göndererek izinli sayıyordu. As-

---

[1] Josette Lepine-Age.- S.189.

[2] Josette Lepine-Age.-S.189.

kerler zaten bunu istedikleri için memnuniyetle dağılıyor, böylece 'Eşitler Komplosu' önemli bir cepheyi kaybediyordu. Zira komplo örgütü, aynı şablonu kışlalarda uygulamış ve polis lejyonları üzerinden ordu içinde de örgütlenmeyi başarmış bulunuyordu. Bu örgüt Hebert'in halk ordusu modeli benimsenerek gerçekleştirildiği için, yapılanma iki kez pekişmiş oluyor; kalıcılık kazanıyordu. Ordu içindeki bu gizli yapılanma, onyıllarca varlığını sürdürüyor; unutulduğu ve yok olduğunun sanıldığı dönemlerde varlığını su yüzüne çıkarıyordu. Dahası... Gizli 'komplo yapılanması' Fransız ordusu tarafından Fransa dışına da taşınıyor; Fransız Ordusu'nun gittiği yerlere adeta ihraç ediliyordu. **Kaldı ki Carbonaria da bu kaynaktan beslenerek ortaya çıkıyor; Ordu içindeki bu oluşumla özdeşleşerek diğer toplumları ve ülkelerin yönetim biçimini şekillendiriyordu.**

Buna karşılık evlerine giden polisleri-askerleri gören Charles Germain bu tablo karşısında; "Alçaklar, sevinç içinde dağıldılar" demekten yine de kendini alamıyordu. Böylece Gizli Yönetim Kurulu önemli bir fırsatı kaçırmış oluyordu. Ancak mücadeleye devam ediliyordu.

Gizli Yönetim Kurulu, örgüt üyesi Amar'ın evinde toplanarak; ihtilâlden sonra Gizli Komite'nin iktidarı başka bir hükümete bırakmamasını bir süre kendi uhdesinde tutmayı kararlaştırıyordu. Ancak öncelikle Babeuf tek adam diktatörlüğüne karşı çıkıyordu. O, Gizli Komite'nin kollektif diktatörlüğünden/otoritesinden yanaydı. Anarşist eğilimli Marechal ise halk diktatörlüğünü onaylamıyor; "Ey yönetenlerle yönetilenler arasındaki isyan ettirici ayırım, yıkıl git artık" diyerek, bir 'agora demokrasisi' özleyişi içinde olduğunu ortaya koyuyordu. Şurası muhakkak ki Buonarroti'nin 'devlet adamı tavrı' Babeuf'ü destekliyor; Komite içinde belirleyici bir duruma getiriyordu. Buonarroti şunları kaydediyordu:

"Hemen ikinci seçmenler heyetlerini toplantıya çağırıp 1793 Anayasası uyarınca bir yasama meclisi ve hükümet seçtirmenin hem imkansız, hem de tehlikeli olacağına inanmıştık. (...)

Doğal düzenden bu derece saptırılmış olan bir milletin faydalı bir seçim yapmak yeteneğinden yoksun olacağı ortadaydı. Onu, egemenlik hakkını bütün şümulü içinde, bir fiksiyon olarak değil de, gerçek ve fiilî bir şekilde kullanabilecek bir hale yeniden sokmak için, olağanüstü bir araca mutlaka ihtiyaç vardı."[1]

İhtilâli başlatmaya Kamu Güvenliği Ayaklanma Komitesi karar verecekti. Karar verilince Ayaklanma Bildirisi, Paris'in bütün duvarlarına asılacaktı. Bildiri adeta bir 'ihtilâl talimatnâmesi' niteliği taşıyordu. Ayaklanma Bildirisinin birinci maddesinde; "Millet zulme karşı ayaklanmıştır" deniyor; ikinci ve üçüncü maddelerinde isyanın amacı şöyle açıklanıyordu:

"İsyanın amacı, 1793 Anayasası'nın, hürriyetin, eşitliğin ve ortak mutluluğun iradesidir."[2]

Bunlar halkın hemen benimseyeceği ilkeler olarak kaleme alınıyordu. İhtilâl, çanlar çalınarak başlatılıp duyurulacak; görevliler silahlarına sarılarak derhal kendi bölgelerine koşacaklardı. Halk generalleri, şapkalarının kenarlarına ulusal renkli (mavi, beyaz, kırmızı) kurdelalar takacak ve bununla tanınacaklardı. Vatanseverler ve örgüt üyeleri 'Anayasa', 'Eşitlik' 'Ortak Mutluluk' gibi sloganların yazılı olduğu pankartlar taşıyarak topluluklar oluşturacak ve her taraftan harekete geçeceklerdi. Bildiri'nin onuncu caddesinde şöyle deniyordu:

"Her iki Meclis ve milletin kuvvet ve selahiyetini gaspeden Directoire fesholunacaktır. Bunları kuran azaları millet hemen yargılayacaktır." [3]

Bildiri'de ihtilâlcilerin ve savaşan militanların beslenmeleri meselesine çözüm de getiriliyor; ondördüncü maddede şöyle deniyordu:

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.191.

[2] Josette Lepine-Age.-S.192.

[3] A. Aulard-Age.-C.3, S.868,869.

"Her türlü yiyecek ve içecek maddeleri umumi meydanlara getirilip halka teslim edilecektir."[1]

Bu maddeyi onbeşinci madde tamamlıyordu:

"Bütün fırıncılar sürekli olarak ekmek çıkarmaya zorlanacaklar ve ekmek halka parasız olarak dağıtılacaktır."[2]

Beyannâme aynı zamanda halkın ihtilâle katılmasını sağlayacak maddeleri de içeriyordu. Onyedinci maddede; "Göçmenlerin malları derhal vatan savunucularına dağıtılacaktır. Yersiz yurtsuz olanlar komplocuların evlerinde barındırılacaktır..." deniyor; onsekizinci maddede "Genel ve özel mülkler milletin himayesi ve tekafülü altına alınmıştır" denilerek ihtilâlin en önemli icraatına kapı açılıyordu.[3] Onsekizinci madde ile üstü kapalı olarak 'özel mülkiyetin kaldırıldığı' ilan ediliyordu.

Ondokuzuncu maddede Millet Meclisi'nin kuruluş biçimi şöyle belirleniyordu:

"İnkılabı bitirmek ve cumhuriyete hürriyet ve müsavat ile 1793 Anayasası'nı vermek vazifesi her vilayette İhtilâl Komitesi'nin takdimiyle ihtilâlci halk tarafından seçilecek birer demokrat azadan kurulacak bir Millet Meclisi'ne tevdi edilecektir."[4]

Fakat yirminci maddede, ondokuzuncu maddede yer alan hükmün üzerine çıkan bir 'otoriteye' ayrıcalık tanınıyor, şöyle deniliyordu:

"Amme Selameti İhtilâl Komitesi, ihtilâl işini tamamiyle bitirinceye kadar devam edecektir."[5]

---

1 A.Aulard-Age.-S.869.

2 Josette Lepine-Age.-S.193.

3 A. Aulard-Age.-S.3, S.869; Josette Lepine-Age.-S.193.

4 A.Aulard-Age.-C.3, S.869.

5 A.Aulard-Age.-C.3, S.869.

Bildiride ihtilâlcilerin nasıl davranacakları, başvuracakları ihtilâl ve direniş yöntemleri de anlatılıyor, talimatlar veriliyordu. Örneğin; nehir ve şehir kapıları tutulacak, görevliler posta ve telgraf merkezleriyle yiyecek, silah ve mühimmat depolarını gözetleyecek, barikatlar kurulacak, önemli askerî birliklerin ayaklandığı dedikoduları yayılacaktı. Ayrıca yalan ve iyimser haberler çıkarmak konusunda özel olarak ihtilâlciler görevlendirilecek, hükümetin kaçtığı, krallığı geri getirmek için yabancı güçlere başvurmak istediği söylentileri dolaştırılacaktı. Askerlerin ikna edilmeleri konusunda kadınlar görev alacak ve bunlar her yönteme başvuracaklardı. Ayaklanma sırasında Paris'te yakalanan bütün yabancılar derhal katledilecekti. Gizli Komite ayaklanan Paris halkını yasama organını seçmeye çağıracak; halkın iyi niyetinin kötüye kullanılmaması yönünde önlemler alacaktı.

İhtilâlin başlamasından ve duruma hâkim olunmasından sonra yapılacak işler, alınacak sosyal, askerî ve siyasî önlemler tamamiyle belirlenmiş bulunuyordu. Başta Direktuvar yönetimi ve kralcılar olmak üzere devrime karşı çıkabilecek, ihtilâli engelleyebilecek her türlü saldırının -sözlü bile olsa- şiddetle bastırılması ve yokedilmesi kararlaştırılıyordu. Gizli Yönetim Kurulu ve yetkili bütün unsurlar olabilecek herşeyi gözönünde bulundurarak başarılı bir ihtilâl planı hazırlamış görünüyordu. Ancak uygulamada gecikiliyor; özellikle de polis lejyonundaki fırsatın zamanında değerlendirilememesi bir zaafiyet teşkil ediyordu.

Bu zaaftan yararlanan Direktuvar yönetimi de karşı önlemleri almakta gecikmiyordu. Babeuf, yandaşlarını provokasyonlara karşı uyarıyordu. Gerçekten de bazı provokasyon girişimleri meydana geliyor; Barras Germain ile temas kurarak komplo'nun başına geçmesini öneriyordu. Babeuf Barras'ın girişimi karşısında şunları yazıyordu:

"O halde bu korkunç herifler davulları çaldırıp sizi düşmanlarını devirmeye çağırdıkları zaman hiç durmayın ayaklanın! Tehlikeyi atlattıktan sonra Prairial'de yaptıkları gibi sizin de hakkınızdan geleceklerinden hiç şüpheniz olmasın! İhtilâlde, olmayacak şeyler, yürekler acısı şeyler ol-

du; ama bu dediğim ötekilerine eklenmeyecektir; böyle bir şey asla olmayacaktır. Babeuf buna meydan vermeyecektir. Hayır, millet ezelî katillerinin kumandası altında savaşmak için ayaklanmayacaktır. Onu bundan menediyorum."[1]

Babeuf'ün buradaki hedefi hiç şüphe yok ki Barras'tan başkası değildi. Potansiyel ihtilâl gücüne göz diken Barras ve benzerleri bir bakıma Gizli Yönetim Kurulunu düğmeye basmaktan alıkoyuyordu.

Örgüt'ün Jakobenleşmesi (Kozmopolitleşme)

Eşitler Komplosu'nun dayanağını teşkil eden Gizli Örgüt, potansiyel vurucu bir güç oluşturuyor; başta ordu ile polis olmak üzere devletin kurumlarına dal budak salan 'mükemmele yakın' bir yapılanma gösteriyordu. Hiç şüphe yok ki Direktuvar yönetimi bu örgütün varlığından çekiniyor ve rahatsızlık duyuyordu.

Ne var ki, ilk oluşumunda Jakobenlerin parmak izleri bulunan örgüt, geldiği en önemli aşamada; diğerlerinden daha fazla, yine Jakobenlerin iştahını kabartıyordu. Bu doğrultuda Jakobenlerin gerçekleştirdikleri girişimler, attıkları adımlar Gizli Örgüt'ün geçirdiği değişim ve daha sonraki süreçte oynayacakları rol bakımından büyük önem taşıyordu.

Direktuvar yönetiminin bastırıp sindirdiği Jakobenler; tasfiye edilmiş olan Donsuzların hala varlığını koruyan unsurlarıyla birlikte etkinliklerini muhafaza ediyor, fırsat kolluyor, uygun zamanın gelmesini bekliyorlardı. Bu nedenle Babeuf'ün söylemiyle örtüşen cumhuriyetçilik, yurtseverlik, akıl ve mantıkçı bakış açısı gibi temel ilkeleri doğrultusunda Gizli Örgüt'e ilgi gösteriyor, sempati ile bakıyordu. Bu nedenle Jakobenler Eşitler Komplosu'na katılmak, hareketle özdeşleşmek, ayak-

[1] Josette Lepine-Age.-S.197.

lanmada rol oynamak ve süreç içinde örgüte ve oynanacak siyasî role ortak olmak eğilimi gösteriyorlardı.

Şurası muhakkak ki Babeuf; gelinen bu aşamada Jakobenlere pek de sempati ile bakmıyordu. Ancak polis lejyonlarının çözülmesinden sonra kitlesel ve militan güce gereksinim duyuyor; kendilerini öne süren Jakobenlere hemen red cevabı veremiyordu. Son dakikada bir Jakoben engellemesiyle karşılaşmak istemiyordu. Aynı şekilde son aşamada hareketin başına geçmelerini de göze alamıyordu. Bu nedenle adeta 'gözünü karartıyor', her şeye karşın; riskleri de göze alarak Jakobenlerle şimdiden işbirliği yapmayı uygun buluyordu.

Jakobenler, Direktuvar yönetimi tarafından kovuşturuluyordu. Pek çoğu hakkında tutuklama kararı veriliyordu. Bu nedenle Direktuvar yönetimine karşı mücadele ediyor; güçlenebilmek için Eşitler hareketi ile ittifak kurmaya gereksinim duyuyorlardı. Bu aşamada Komplo hareketi'nin yöneticilerinden olan Fyon ve Ressignol de Gizli Komite'ye rest çekiyor; Jakobenler ile birleşilmemesi halinde Komplo'dan ayrılacaklarını söyleyerek tehdit ediyorlardı..

Eşitler ile Jakobenler arasında temas kuruluyor ve Kral XVI. Louis'in yakalanmasını sağlamış olan Postacı Drouet'in evinde görüşmeler yapılarak mutabakat oluşturuluyordu. Varılan anlaşmaya göre Jakobenlerin Dağlılar Komitesi, Ricord'u Gizli Yönetim Kurulu'nun toplantılarına katılmak ve iki kuruluş arasında irtibat ajanlığı yapmakla görevlendiriyordu. Debon, Jakobenlerle yapılan anlaşmaya sert bir biçimde karşı çıkıyor, şöyle diyordu:

> "Hürriyeti kurtarmak şerefine ya ihtirasları ya bencillikleri ya kıskançlıkları ya da cehaletleri yüzünden hürriyetin yok olmasına sebebiyet verenleri ortak etmekle asıl teşebbüsünüze leke mi süreceksiniz?"[1]

Debon, Jakobenlere yeterince güvenmiyordu. Onların Eşitler gibi

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.198.

idealist olmadıklarını; bencil, çıkarcı ve oportünist davrandıklarını düşünüyor, Jakobenlerle işbirliği yapılmasını, Eşitlerin kendi ilkelerine yeterince sahip çıkmamaları olarak değerlendiriyordu. Aslında başlangıçta Babeuf de aynı kuşkuları ve görüşleri paylaşıyor; bu kuşkularını daha sonra açıkça dile getirmekten de kaçınmıyordu. Babeuf kuşkularını şöyle izah ediyordu:

> "Bizim tedbirlerimizle sizin tedbirlerinizin karşı karşıya geleceğini ve birbirlerine zarar vereceklerini düşünmüş, bundan korkmuştuk; ve doğrusunu söylemek lazım gelirse kritik anda bizim projelerimizi baltalayacağınızı sanmıştık."[1]

Doğrusunu söylemek gerekirse hem Debon, hem de ilk kuşkularında Babeuf hiç de haksız değillerdi. Belki onlar sadece endişelerini dile getirmekle yetiniyor, esastaki korkuyu ve gerçeği seslendirmiyorlardı. Oysa şurası muhakkak ki; Jakobenler 'Jakobit-Mason/Mafios-Templier' geleneğini ve eski 'hastalıklarını' bünyelerinde taşıyorlardı. Dolayısıyla Eşitler ile Jakobenler arasında kurulmakta olan 'tarihsel ittifakın' bünyesine de bu 'Jakobit-Mason-Templier' geleneğini sokuyor; bu geleneğin görünmeyen otoritesi olan 'finans-ticaret oligarşisinin' kanıtlanması hemen mümkün olmayan amaç ve ilkelerini dolaylı yaklaşımlarla ima ederek benimsetiyorlardı. Nitekim Eşitler Komplosu'nun başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Gizli Örgüt tamamen 'Jakobit/Jakoben-Mason/Mafios-Templier' karışımı bir çizgiyi benimseyecek; bu temel felsefenin illegal gücü olarak çağa ve çağlara yön verecek, sosyal bakımdan şekillendireceklerdi. Örgütün 'küresel düzlemde' 'yerel tetikçiliğini' ise önce yerel, sonra da küresel Mafia oluşumları üstlenecek ve yürütecekti.

Tüm banlar; Eşitlerle Jakobenler arasındaki ittifak görüşmelerinin zorlu geçmesine yol açıyordu. Jakoben Dağlılar kendilerinin Fransız

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.198.

ulusunun tek temsilcisi olduklarını düşünüyor ve savunuyorlardı. Bu nedenle ihtilâlin kuracağı Meclis'te tek başlarına yer almak istiyor; bir bakıma 'Jakoben diktatörlük' tesis etmek istiyorlardı. Ancak Gizli Yönetim Kurulu bunu kabul etmiyordu. Onlar ittifak kurulabilmesi için koşullarının kabul edilmesini; Jakobenlerin her vilayetten bir adayla Meclis'e gelebileceklerini söylüyorlardı. Eşitler ayrıca Jakobenlerin; Ayaklanma Bildirisi'nin on sekizinci maddesini, yani; "kamuya ve kişilere ait bütün mallar milletin teminat ve himayesi altına konulmuştur" hükmünü hemen kabul etmelerini istiyorlardı. Ayrıca 9 Thermidor'dan beri çıkarılan yasaların ve kararnamelerin ilga edilmesini; 9 Thermidor'dan beri Fransa'ya dönen bütün göçmenlerin yurt dışına çıkarılmasını, ayaklanma günü Paris halkının alacağı bütün kararlara Jakobenlerin de uyacaklarını taahhüt etmelerini dayatıyorlardı.

Jakoben Dağlılar önce bu şartları reddediyorlardı. Fakat durumu bir kez daha gözden geçiriyor ve üç gün sonra da kabul ediyorlardı. Böylece bütün sorun, ayaklanmayı çabuklaştırmaya ve ihtilâlin başlaması için düğmeye basılmasına kalıyordu. Gizli Yönetim Kurulu ihtilâlin hazırlanması sürecinde Askerî Komite'ye çok güveniyordu. Fakat bu aşamada ihtilâli ele verecek olan 'hain' de Askerî Komite'ye sızmış bulunuyordu. O hain; Georges Grisel idi.

Abbeville'de 1760 yılında dünyaya gelen Georges Grisel 1790 yılında Paris'te terzi çıraklığı yapıyordu. Olağanüstü günlerin yaşandığı koşullardan yararlanarak 1791 yılında meslek değiştirerek orduya giriyordu. Bu eski terzi çırağı askerlik mesleğine başarıyla uyum sağlıyor, Askerî Komisyona raportör oluyordu. Grisel bir süre sonra eski meslektaşı olan Kemerci Monnier tarafından Darthe ile tanıştırılıyordu. Araya Darthe girince hakkında yapılan tahkikata titizlik gösterilmiyor; askerî ajan olarak Eşitler Komplosu'na dahil ediliyordu. Grisel özel olarak Grenelle askerî kampıyla ilgilenmekle görevlendiriliyordu. Son derece zeki, başarılı ve kurnaz olan bu 'çift taraflı ajan' son derece ateşli bir devrimci izlenimi veriyor; orduya hitaben "Paris civarındaki Ordunun

askerlerinden Franc Libre (Hür Fransız) tarafından arkadaşı Ren ordusu askerlerinden La Terreur (terör)e mektup" başlıklı yazıyı kaleme alarak heyecan uyandırıyordu.[1]

Grisel bir yandan ayaklanmanın bir an önce başlatılması konusunda Gizli Komite'ye baskı yapıyor ve ihtilâlcilerin güvenini sağlıyor; diğer taraftan da Carnot'ya mektup yazarak Komplo'yu ihbar ediyordu. Bu arada Gizli Yönetim Kurulu daha büyük bir hata yapıyordu. Gizli Komite, örgütlenmenin gizlilik önlemlerini dikkate almadan Askerî Komite'nin bütün üyelerinin hazır bulunduğu bir toplantı düzenliyordu. Bu toplantıya Grisel de katılıyor; diğer üyeleri tanıyor, haklarında yeterli derecede bilgi topluyordu. Daha sonra da Carnot ile temas kuruyor ve saptadığı ihtilâlcilerin hepsini ihbar ediyordu. Carnot, kendine mektup yazan Grisel'i davet ediyor, eline Polis Bakanı Cechon'a yazdığı bir tavsiye mektubu veriyor; böylece ihtilâlcilerin durumu ile ilgili bilgiler hükümetin eline geçiyordu. Oysa Grisel hala ateşli devrimci yüzbaşı rolünü oynamayı sürdürüyor; ayaklanmanın başlatılması için Gizli Komite'ye baskı yapmaya devam ediyordu.

Ancak Polis, ihtilâlcilerden önce harekete geçiyordu. 10 Mayıs 1796 günü Babeuf, Buonarroti ve Sekreter Pille, Grande Truanderie Sokağı'ndaki 21 numaralı evde yakalanıyorlardı.[2]

Babeuf ile birlikte Komployla ilgili tüm belgeler de polis tarafından ele geçiriliyordu. Aynı gün doğramacı Dufour'un evinde Dağlılar Komitesi ile Gizli Komite'nin üyeleri de tutuklanıyordu. Yakalananlar arasında eski Konvansiyon üyelerinden Laignelet, Ricord ve Drouet ile Eşitler'den Darthe, Didier ve Charles Germain de bulunuyordu.

Babeuf yakalandığı anda, teşhisi hemen koyuyor; yeni bir manifestoyu yazmakta olduğu kalemi elinden atıyor ve ; "Tamam! İstibdat kazandı!" diyordu. Babeuf yakalandıktan sonra hiç bir şeyi inkar etmiyor,

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.193.

[2] Josette Lepine-Age.-S.200.

herşeyi kabul ve itiraf ediyordu. Ne var ki; Gizli Örgüt'ü de olduğundan daha büyük, güçlü ve ürkütücü olarak göstermeye çalışıyordu. Babeuf Direktuvar yönetimine yazdığı bir mektupta; ölümünden sonra demokratların günden güne çoğalacaklarını ve başlanılan işi devam ettireceklerini kaydediyor, Komplo ağının bütün Fransa'nın üzerini örttüğünü söylüyordu.

Babeuf Direktuvar yöneticilerine şöyle sesleniyordu:

"Dikkat edin, kendinizi koruyun, eğer vatanperverleri imha edecek olursanız kralcılar sizi avuçlarının içine alacaktır. (...)

Sizi destekleyecek bir partiye ihtiyacınız var; vatanperverlerin partisini ortadan kaldıracak olursanız, kralcılarla başbaşa kalırsınız. Bu takdirde başınıza neler geleceğini tahmin edebiliyor musunuz? (...)

Henüz hattı hareketinizi değiştirmeniz, anayasayı demokratik ve cumhuriyetçi bir temele oturtmanız için vakit geçmiş değildir; bunları yaptığınız takdirde vatanperverlerin desteğine güvenebilirsiniz. (...)

O halde Komplo işini büyütmeyiniz, ortalığı velveleye vermeyiniz. Yurtseverlerin, halk yığınlarının içi kan ağlamaktadır, onları büsbütün incitmek doğru mudur? (...)

Sizin için bir tek çıkar yol görüyorum: Ciddi bir komplonun söz konusu olmadığını ilan ediniz. Beş adam bugün büyüklük göstererek, cömert davranarak vatanı kurtarabilirsiniz."[1]

Şurası muhakkak ki Direktuvar yönetimi Babeuf'ün bütün bu uyarılarını dikkate alıyor; hatta onun istediği yönde kararlar çıkarıyordu. En önemli fark; tutuklananlar arasında sadece Babeuf ile Darthe'nin ölüme mahkum edilmeleriydi.

'Eşitler Komplosu' davasında 64 sanık yargılanıyordu. Bunlardan 18'i duruşmalarda hazır bulunuyor, gıyaplarında mahkeme ediliyordu. Bunların arasında Drouet (cezaevinden Barras'ın yardımıyla kaçıyor-

[1] Josette Lepine-Age.-S.202, 203.

du), Robert Lindet, Felix Le Peletier ve Rossignol de yer alıyordu.

Sanıklar 1793 Anayasasını getirmek için, halkı silahlandırmakla suçlanıyorlardı. Aralarında Fyon, Lagnelot, Ricord, Amar, Vadier, iki Duplay, Antonelle, Dreuet, Robert Lindet, Felix, Le Peletier, Rossignol, Chretien, Perrein, Jurny'nun yer aldığı sanıklar suçsuz bulunarak beraat ediyorlardı. Buonarroti, Germain, Moroy, Cozin, Blondeau, Bouin ve Menessier ise hafifletici nedenler de gösterilerek başlarını giyotinden kurtarıyor, muhtelif cezalara çarptırılıyorlardı.[1]

Görüldüğü gibi yönetim ve mahkeme sanıklara karşı oldukça 'anlayışlı' ve 'örgütlerini muhafaza edebilecekleri' derecede 'hoşgörülü' davranıyordu. Oysa örgüt; gayet başarılı bir şekilde teşkil edilmişti. Cezaların bu denli hafiflemesinin bir nedeni de tanık ve kanıt bulunmamasıydı. Buna karşılık Babeuf'ün yakalanmasından sonra 'gizli bir demokrasi örgütü' milleti ayaklanmaya çağırıyordu. Bunların amacı Babeuf'ü kurtarmaktı. Babeuf'ün adını söylememeleri ve mülkiyet hakkına saygılı olmaları bunların; Gizli Örgüt'ün içindeki Jakobenler olduğunu ortaya koyuyordu.

Buna karşılık Grenelle karargahındaki Askerî Komite ve Askerî Örgüt çok daha cesurca başkaldırıyordu. Grenelle olayı şöyle gelişiyordu.

Komplo hareketi başarısızlığa uğrayınca, duruşmalar başlamadan önce Gizli Örgüt yine de ayaklanmayı başlatma ve iktidarı zorla ele geçirme girişiminde bulunuyordu. Tutukluların Vendome'a gitmek üzereyken Paris'te Jakoben ve Babeufçü cumhuriyetçiler bir provokasyon düzenliyorlardı. Paris'te beyaz kokartlar takan bazı militanlar kralcı bildiriler dağıtıyor, devrimci halkı kışkırtarak harekete geçirmeye çalışıyorlardı. Bu girişimden bir süre sonra sayıları altıyüz-yediyüzü bulan silahlı cumhuriyetçiler Grenelle karargahındaki askerlerle birlikte 'Yaşasın Cumhuriyet!', 'Yaşasın Anayasa!', 'Kahrolsun Meclisler! Kahrolsun yeni zalimler!' şeklinde sloganlar atıyorlardı. Olaya karışanlar tutukla-

[1] A.Aulard-Age.-C.3, S.872.

nıyor; Direktuvar, yargılamanın Askerî Komisyon'da yapılması için yasa çıkarıyordu. Bu Komisyon kısa süre içinde çok sayıda idam kararı veriyor, ölüme mahkum edilenlerin arasında Huguet, Cusset, Javoques gibi üç eski Konvansiyon üyesi Jakoben de bulunuyordu.[1]

Babeuf Temple (Tapınak) Hapishanesi'nde tutuklu bulunuyor; fakat daha sonra 30 Ağustos 1796 günü Vendome'a nakledildiyor, burada yargılanıyordu. Babeuf parlak bir savunma yapıyor; duruşmada Robespierre ve Robespierrecileri cesaretle övüyordu. Babeuf ve Darthe 26 Mayıs 1797 günü ölüme mahkum ediliyorlardı.

> "Babeuf ve Darthe kararı öğrenir öğrenmez kendi yaptıkları küçük birer hançerle intihara teşebbüs ettiler ama başaramadılar. Hücrede acılar içinde geçen gecenin ardından ertesi gün, 27 Mayıs 1797'de kanlar içinde giyotinle idam edildiler."[2]

Suikast ve Carbon

Babeuf'ün Eşitler Hareketi, Direktuvar Yönetimi tarafından bastırılıyor; Babeuf ve Darthe giyotinde can veriyor, önemli yöneticiler -Örneğin; Buonarroti gibi- sürgün ve hapis cezalarına çarptırılıyorlardı ama... Gizli Örgüt 'Masonik yapılanma ve hiyerarşi' örnek alınarak farklı bir sisteme sahip bulunduğu için; bütün gizliliği ve etkinliği ile varlığını koruyordu. Özellikle örgütlenmeden kaynaklanan güvence ile ikinci ajanlar ve üyeler kolaylıkla saptanıp yakalanamıyor; örgüte nüfûz etmiş olan Jakoben kadrolar kovuşturmadan yakalarını kurtarıyorlardı.

Nitekim Direktuvar Yönetimi'nin iktidarı elinde tutmasına paralel olarak ülkede 'kralcı-cumhuriyetçi' zıtlaşması tırmanıyor; bu da çeşitli alanlarda yan etkilerini gösteriyordu.

---

[1] A.Aulard-Age.-C.3, S.873, 874.

[2] Bilim ve Ütopya-Age.-Sayı 124, Ekim 2004-S.16.

Babeuf Komplosu'nun hemen ardından Fransa bir süre askerî alanda başarılar kazanıyordu. Bunda hiç şüphe yok ki Napolyon Bonapart'ın İsviçre ve İtalya üzerine yapmış olduğu seferlerin ve elde ettiği kazanımların büyük rolü bulunuyordu. Nitekim Bonapart 1798 yılında Mısır'a kadar inecek ve Fransız Ordusu bir süre için Manş'tan Nil'e kadar geniş bir coğrafyada egemenlik kuracaktı. Fakat bu yanıltıcı bir tablo teşkil ediyordu. Zira ülkeyi yöneten merkezî otorite zaafiyet içinde bulunuyor, yerel yönetimler ile merkez arasındaki münasebetler adeta pamuk ipliğine bağlı gibi görünüyordu. Bunun nedeni 'kralcılar ile cumhuriyetçiler arasındaki mücadelenin meydana getirdiği olumsuz etkilerdi. Her iki taraf da Direktuvar yönetimini alaşağı etmek istiyor, bunun için Direktuvar yönetiminin siyasî otoritesinin çökmesi gerektiğini düşünüyor; bu durumu meydana getirmek için de bir araç olarak yasadışı unsurları ve Mafios yapılanmaları kullanıyorlardı. Özellikle kraliyet taraftarları sadece Paris ve çevresinde değil, bütün Fransa'da eşkıyalığı adeta yasal bir eylem konumuna getiriyor, bazı kralcı yönetimler de onlara destek verip eşkıyalık ve haydutluk yapmalarına zemin hazırlıyorlardı. Buna karşılık Jakobenler doğrudan Direktuvar Yönetimi'ne saldırıyor, Babeuf'ün sloganlarını yumuşatarak kullanıyor, yönetimin yolsuzluk ve hırsızlıklarını seslendirerek halkın desteğini kazanıyorlardı. Etkili taktikler uygulayarak yönetime karşı halkın güvenini sarsıyor; iktidarı otorite boşluğuna doğru sürüklüyorlardı.

"Harb zenginleri, devlet müteahhitleri 'leş yiyen akbabalar', 'kan emen yarasalar', 'halkı yiyip bitiren sülükler', 'yeni Verresler' karmakarışık bir halde, sert ve ateşli söylevlerle hırsızların suç ortakları, uşakları olmakla itham edildi. Ahlaksızlıklar üzerine soruşturma yapmakla görevli bir Komisyon,tehdit dolu bir rapor hazırlayarak şöyle dedi: 'Kamu idaresinin hiç bir bölümü yoktur ki ahlaksızlık ve yolsuzluk buraya girmemiş olsun... Olup bitenleri daha uzun zaman hoş görmek bizleri, kamunun sesinin suçlandırdığı bu adamların suç ortağı durumuna düşürür. Muazzam servetleri, bunları edinmek için kullandıkları iğrenç vasıtaları mey-

dana koyan bu adamlar, muhteşem arabalarının üzerinde silleyi yiyecekler ve halkın nefretinin boşluğu içinde yuvarlanacaklardır."[1]

Bu strateji başarılı oluyor; Jakobenler 1799 yılının Mart-Nisan seçimlerini Katoliklerin ve ılımlıların oylarını da alarak kazanıyorlardı. Jakobenler aslında Babeuf ile işbirliği yapmış kanadın bir uzantısıydı ve hiç şüphe yok ki kralcılara olduğu kadar karşı devrimcilere ve 'finans-ticaret odaklarına' da aynı kini besliyorlardı. Bunlardan intikam almak için adeta yanıp tutuşuyorlardı. Ancak niyetlerini gizlemek için de önlerine Babeuf ile işbirliği yapmamış olan Seyes'i koyuyorlardı. Buna paralel olarak Jakobenler 'Eşitlik ve Hürriyet Dostları Cemiyeti' adı altında eski 'Jakoben Kulüplerini' yeniden açıyorlardı.

"Toplantılarıyla söylevleri hep öç almaya, adam öldürmeye birer davet oldu. Birisi Robespierre'le Babeuf'ün ruhlarını şadetmek için 50 bin burjuvanın kurban edilmesini, bir başkası ticaret ve mülkiyetle ilgili ihtilâlci kanunların yeniden yürürlüğe konulmasını, bir başkası ise halk cemiyetlerinin bütün denetleme ve zabıta yetkileriyle birlikte yeniden kurulmasını istiyordu. Taşradan 'kanlı adamların' gizlendikleri yerlerden çıkarak ortalıkta görünmeye başladıkları bildirilmekteydi. Giyotin de yeniden mi görünecekti yoksa?"[2]

Jakobenler ilk ekonomik kararı alıyor; sermaye sahiplerinden 100 milyon altın toplanacağını açıklıyordu. Buna 'cebrî istikraz' (zorla borç) deniliyordu. İki hafta sonra 'rehineler kanunu' çıkarılıyor, onu ihtilâl komitelerinin diriltilmesi izliyordu. Ancak bu kararlar alınırken ülkede kralcılar ile cumhuriyetçiler arasındaki zıtlaşma ve çatışmalar da tırmanıyordu. Ülke yasadışı odakların adım adım denetimi altına giriyordu. Yer yer iç çatışmalar başgösteriyor, bu da iç savaş tehlikesini gündeme getiriyordu.

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.322.

[2] Pierre Gaxotte-Age.-S.234.

"Bütün güney bölgesi dağınık, yaygın ve durmaksızın yeniden başlayan bir sivil savaşın pençesindeydi. Haydutlar, kaçaklar, eşkıyalar, geri dönen göçmenler, çalıp çırpan, adam öldüren karma bir çete kurmuşlardı. Kralcılık nerede başlıyor nerede bitiyordu? Haydutluğu zanaat edinmiş olanlar politik haydutlardan nasıl ayırdedilecekti? Umumi anarşi içinde resmî makamların iflasından başka belirli hiç bir şey yoktu."[1]

Buna paralel olarak merkezî yapılanma zemininde yerel güç odakları kendi egemenliklerini tesis etmeye başlıyor, derebeylik hortluyor ve yeni düzen yeni bir feodalite şeklinde gelişmeye başlıyordu.

Bu ortamda Napolyon Bonapart Mısır'da, İngilizlerin saldırısından güçlükle kurtuluyor; Amiral Nelson'un deniz devriyelerini atlatarak Frejus'ta karaya çıkıyordu. Bonapart askerî şöhreti nedeniyle halk tarafından mızıka, alkış, şenlik ve sevgi gösterileriyle karşılanıyordu. Gördüğü bu coşkuya karşın kendini güvencede hissetmeyen ünlü kumandan, son anda güzergahını değiştirerek Paris'e geliyor; Lüksemburg Sarayı'nın önünde muhafız kıtaları tarafından "Yaşasın Bonapart!" sloganlarıyla karşılanıyordu. Direktuvar'ın eski askerleri Bonapart'ı destekliyordu. Sieyes, otoriteyi tesis edecek güçlü bir kumandan arıyordu. Finans-ticaret oligarşisi ise; Jakobenlerden kurtulmak, kendi güdümlerinde bir yönetim tesis etmek arzusunda ve arayışındaydı.

İtalyan asıllı Korsikalı Bonapart (Buonaparte) 10 Kasım 1799 günü bir darbe ile yönetime ve Fransa'nın kaderine el koyuyordu:

"Saat onbire doğru Beşyüzler Meclisi'nin odacıları hanlarda yüz kadar temsilciyi bulup saraya getirdiler. Bunlar mum ışığında Lucien'in (Bonapart-Napolyon'un kardeşi) başkanlığında toplanarak, eskilerle uyuşma halinde Direktuvar Meclisi'nin yerini Üç Konsül'den kurulu geçici bir Komisyon'un almasını kararlaştırdılar. Konsüller Bonapart, Sieyes ve Roger-Ducos idi. Sabahın ikisinde rahip, general ve barış yargıcı tek ve

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.325.

bölünmez Cumhuriyet'e bağlılık andı içtiler."[1]

Birinci Konsül olarak Fransa'nın kaderine el koyan ve 1814 yılına kadar bu ülkeye hükmeden Napolyon Bonapart da Masondu. 1769 yılında Korsika'da İtalyan asıllı bir hukukçunun oğlu olarak dünyaya gelmiş olan Bonapart 1779 yılında Fransa'ya geçiyor; 1785 yılında Paris Askerî Okulu'ndan Teğmen rütbesiyle mezun oluyordu. Napolyon 28 yaşında Ordu Kumandanı konumuna yükseliyordu.

Napolyon 'siyasetinin' esasını şöyle özetliyordu:

"Benim siyasetim' insanları, çoğunluğun istediği şekilde idare etmektir. Bu da zannedersem milletin egemenliğini tanımanın bir şeklidir. Kendimi Katolik yapmak sayesinde Vendee Savaşını sona erdirdim; Müslüman görünerek Mısır'da yerleştim; Roma Kilisesi'nin fikirlerini benimsemek sayesinde İtalya'da halkoyunu lehime çevirdim. Eğer bir Yahudi milletinin başında bulunsaydım, önce Hazreti Süleyman tapınağını ihya ederdim."[2]

Bu sözlerle, Süleyman Mabedi'nin Yahudiler bakımından ne anlama geldiğini bildiğini vurgulayan ünlü kumandanın Masonluğu meselesi büyük önem taşıyordu.

Napolyon Bonapart'ın nerede ve hangi Loca'da Mason olduğu konusunda çeşitli iddialar ortaya atılıyordu. Bir görüşe göre ilk tekrisi 1798 yılında Malta Adası'nda, Valetta şehrinde yapılıyor, burada Mason oluyordu. Ne var ki 1798 yılında Valetta'da bir Mason Locası'nın bulunduğu konusunda kayda rastlanmıyordu. Fakat herkesin bildiği çok daha önemli bir husus söz konusuydu. O da 'The Order of Knight Hospitalers of St. John of Jerusalem' adıyla anılan Hospitalers adlı Tarikat Şövalyeleri'nin 1530'dan beri Ada'ya hükmetmiş olmalarıydı. Templier Şövalyeleri'nin Masonik yapı içinde faaliyette bulunmaları gözönüne alına-

---

[1] Pierre Gaxotte-Age.-S.335.

[2] Octave Aubry-Age.-S. 34.

cak olursa; Napolyon Bonapart'ın Valetta'da Şövalye yapılması, otomatik olarak da Masonluğa girmiş olması düşünülebilir.[1]

Ancak Bayan le Norman 'imzasız bir not' a dayanarak; 'Memoires Historiques et Secrets de l'impeatrice Josephine' adlı, 1820 yılında Paris'te yayınlanan yapıtında; Napolyon'un bir defa da değil, üç kez tekris olduğunu ileri sürüyordu. Yazara göre Napolyon ilk kez 1795 yılında 'Universal Sect of the Franc Juges' Cemiyeti'nde tekris ediliyordu. 1796 veya 1797'de İtalya'da bulunduğu sırada ikinci kez tekristen geçiyor, Masonluğu belirleniyordu. Üçüncü tekris 1798 veya 1799 yılında Kahire'de gerçekleşiyordu. Bu tekris Kahire'deki Philadelphes Cemiyeti'nin başkanları tarafından gerçekleştiriliyordu.[2]

Gerçekten de bu iddianın kaleme alınmasından bir kaç yıl sonra Memphis (Memfis) ritinin ilk izlerine rastlanıyor ve aynı iddia başkaları tarafından da tekrarlanıyordu. Ancak Napolyon'un Masonluğu konusundaki iddialar bununla kalmıyordu:

"27 Aralık 1805 tarihli bir nutkunda Dejoly Kardeş Napolyon'un 'Mısır'da nura kavuştuğunu' beyan etmiş ve 'üyesi olduğu Mukaddes Sanattan' bahsetmiştir.

Abraham Kardeş bir yazısında '...üyeleri arasında Avrupa'nın Sulh Yaratıcıları ve ölümsüz Bonapart Birader bulunan Yüksek Cemiyet' der ve Dijon'da 'Les Arts Reunis' Locası'nın bir toplantısında 'Bonapart Kardeş'e atıfta bulunur. 1806 senesinde 'St. Louis de la Martinique' Locası'nın Hatip Biraderi Napolyon'dan '...çalışmalarımıza katılarak ve prensiplerimizin saflığına ve misterlerimizin akıllılığına tanık olarak...' diye bahseder."[3]

Yine bir iddiaya göre 1807 yılında Milano'da 'Kralî Jozefin Locası'n-

---

[1] Mimar Sinan-Age.-Napolyon Mason mu idi başlıklı C.N. Batham tarafından kaleme alınan; Michel Marquliers tarafından Türkçeye çevrilen makale-Sayı 40, Yıl 1981-S.52.

[2] Mimar Sinan-Age.-Sayı 40, sene 1981, sayfa 53.

[3] Mimar Sinan-Age.-Sayı 40, Sene 1981, Sayfa 54.

da' verilen bir ziyafette kadehler; "Birader, İmparator ve Kral Hâmi (koruyucu) Büyük Napolyon'a" denilerek kaldırılıyordu.

Şurası muhakkak ki Napolyon önemli bir Masondu. Sadece kendisi Mason olmakla kalmıyor; kardeşi Joseph, Grand Orient'in Büyük Üstadlığına tayin ediliyordu. Keza diğer kardeşleri Lucien, Louis ve Jerome ile üvey oğlu Eugene Beauharnais ve yeğeni Jeorome'in de Mason oldukları biliniyordu.[1]

Napolyon Bonapart'ın Mason olması büyük önem taşıyordu. O her şeyden önce Fransız Ordusu içindeki Askerî Locaları muhafaza ediyor; faaliyetlerini engellemiyordu. Buna paralel olarak Askerî Localarla ilintili diğer yapılanmalar da faaliyetlerini sürdürüyorlardı. Dolayısıyla Hebert ve Babeufçü örgütler varlıklarını bütün canlılıklarıyla koruyorlardı. Bu örgütler değişen koşullar çerçevesinde, yok olma durumuna gelince Askerî Localara sığınarak Masonik çatı altında varlıklarını koruyor, faaliyetlerini sürdürüyorlardı. Kaldı ki bu örgütlenmeler Fransız Ordusu'nun gittiği yerlerde de etkisini gösteriyordu. Örneğin; Askerî Localar özellikle İtalya'da İtalyan Mason Locaları ile temas kurarak yeni oluşumların ve örgütlenmelerin zeminini hazırlıyordu. Keza Eşitler Komplosu'nun Askerî Komitesi'nden miras kalan yapılanma ise sadece Fransa'da değil, yine Fransız Ordusu'nun gittiği İtalya başta olmak üzere pek çok ülkede; 'Jakobit-Mason-Templier' dünya görüşünü benimseyen ve cumhuriyetçi bir örgüt olan Carbonaria'nın kurularak faaliyete geçmesinde öncü rol oynuyordu.

Napolyon Bonapart'ın darbe yaparak Direktuvar yönetimine son vermesi ve Birinci Konsül sıfatıyla iktidarı ele geçirmesinden sonra ülkede duruma hızla hakim oluyordu. Ordu Kumandanı aslında tüm olumsuzlukları kendi lehine çevirmeyi biliyor; bunları yine kendi otoritesini pekiştirmek için birer gerekçe yapıyordu. Şurası muhakkak ki Bonapart; elde ettiği otoriteyi –başlangıçta- 'liberal bir cumhuriyet' tesis

---

[1] Mimar Sinan-Age.- Sayı 40-Sene 1981, Sayfa 54.

etmek için kullanıyordu. Onun 'finans-ticaret oligarşisiyle' bir sorunu bulunmuyordu. Nitekim 'Bonapartçılık' adı verilen bir yönetim şekli olarak gelişen bu anlayış; yarı askerî diktatörlüğü ifade eden bir modeldi. Dolayısıyla bir yandan kraliyet rejimine, kralcılara ve derebeylerine karşı 'çağdaş devletin kurumlaşmasına' zemin hazırlıyor; diğer taraftan da 'devrimci cumhuriyeti' tesis etmek isteyen Jakobenlerle mücadele ediyordu. Bu tablo, iktidarının daha ilk yıllarında her iki kanatta da hoşnutsuzluk yaratıyordu. Ama o, çevresine eski rejimin de yeni rejimin de seçkinlerini toplayarak kendi otoritesini etkin kılmak istiyordu. Ayrıca uyguladığı siyaset üzerine inşa ettiği otoriteyi topluluklar karşısında sergileyerek de herkese kabul ettirmek istiyordu. O aslında kendi hükümdarlığını tesis etmekten başka -ekonomik düzen ile ilgili- bir kaygı gütmüyor; siyasete ise askerce yaklaşıyor, sorunlara askerce çözüm buluyordu.

Bu nedenle o 'inkılapçıların' kullandığı vatanseverlik ve fazilet kelimelerinin yerine, askerî bir değer olan 'şeref' kelimesini koyuyor; böylece 'şeref kavramını' da kendi otoritesi ile özdeşleştiriyordu.

> "...silah altına alınan askerleri (...) kıtaları başına gitmeye 'şeref namına' davet etmiştir. Bonapart tarafından tayin olunan bir hedefe varmak için Fransızları birbirine kıskandırmak... İşte yeni vatanseverlik budur; bu müsabakada Bonaparte tarafından galip diye ilan edilmek. İşte şeref de budur. Montesqueu'nün hükümdarlıkların zembereği olarak gördüğü şeref işte bu şereftir ve bugün yapılan şey de hükümdarlık zihniyetine bir dönüştür, yurttaşların tebaa haline getirilişidir."[1]

Aulard'ın tanımlamasına göre artık vatanı, vatan olduğu için sevmek yoktu. Vatan demek eski rejimde olduğu gibi bir efendinin hatırı için ve o efendinin şahsında sevilecekti. Ki o şahıs artık Fransız Ordusu'nun genç Kumandanı Napolyon Bonapart'tan başkası değildi.

Bonapart bu 'yüce kanununu' ve kahredici otoritesini özellikle opera

[1] A.Aulard-Age.-C.3, S.992.

balolarında sergilemeyi tercih ediyordu. Otoriteyi Opera Balosu'nda teşhir etmek de eski bir gelenek sayılıyor; 1790 yılında devrimciler tarafından yasaklanıyordu. Pek çok konuda olduğu gibi bu konuda da Bonapart, kenarından köşesinden eski adetleri canlandırmaya çalışıyordu. Yasaklanmış olan opera baloları da yeniden düzenlenmeye başlanıyor; Napolyon bu balolara eski ve yeni rejimin devlet adamlarıyla birlikte katılıyordu.

Bu uygulama ve yaklaşımlar; devrimci-cumhuriyetçi Jakobenler kadar kralcıları da çileden çıkarıyor, Bonapart'ı onların boy hedefi durumuna getiriyordu.

* * *

1800 yılının Noel akşamı (doğrusu; 24 Ocak 1800) Birinci Konsül Napolyon Bonapart arabayla operaya gidiyordu. Josephine ile kızı bir başka araba ile onu izliyordu. Dar bir yolda boş olarak bırakılan bir araba yolu kapatıyor, durmalarına neden oluyordu. Bu araba kenara itiliyor ve sürücü atları kamçılıyordu. Fakat arabanın geçip gitmesinden az sonra boş arabaya yerleştirilmiş olan bomba büyük bir gürültü ile infilâk ediyordu. Suikasttan Napolyon ve ailesi yara almadan kurtuluyor; buna karşılık çok sayıda insan parçalanarak yaşamını yitiriyordu. Yine çok sayıda insan da yaralanıyordu. Birinci Konsül operada eşine; "Josephine! Bu alçaklar beni havaya uçurmak istediler" diyordu.[1]

Olay Saint-Nicaise Sokağı'nda cereyan ediyor, dört kişi ölüyor, altmış civarında yaralanma meydana geliyordu. Olaydan sonra kralcı olduğu ileri sürülen Saint-Rejant adlı şahıs, suikastı gerçekleştirdiği iddiası ile tutuklanıyordu. Bir süre sonra da Carbon adlı arkadaşı aynı iddia ile yakalanıyordu.

Tahkikatı yürütenler sabotajcıların, kralcı olduklarını ileri sürüyordu ama Bonapart, farklı düşünüyordu. O; sabotajcıların gerçekte Jako-

[1] Napolyon-Emil Ludwig-Kastaş Yayınları-İst. 1998-C.I, S.215.

ben devrimci cumhuriyetçiler olduğunu iddia ediyor, buna inanıyordu.

"Bu Sebtembristlerin (Eylülcülerin) aydınların, kitlelerden daha fazla hayal gücü ve kültüre sahip olan, fakat kitlelerle yakın ilişkide bulunan ve her zaman işçileri ayaklandırmaya hazır olan kişilerin, devrimin astsubaylarının işidir."[1]

Buradan da anlaşılacağı gibi ünlü kumandan -hiç şüphe yok ki aldığı özel istihbaratlar bu yönde olduğu ve gönlü de böyle olmasını istediği için- Jakoben/Babeufçü Gizli Örgüt'ün portresini çiziyordu. Gerçekten de Napolyon'un bu aşamadaki can düşmanları 'Eşitler Komplosu' mensupları ve ellerindeki iktidarı 'yarı despot bir askere' kaptırmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunan devrimci-cumhuriyetçi Jakobenler; yani 'devrimin astsubayları' idi.

Napolyon Bonapart tüm karşıtlarını bir kenara bırakıyor; Jakobit geleneğin ürünü ve dolayısıyla İngiltere ile ilintili olan Jakobenlerden çekiniyordu. Bu nedenle 'suikast örgütüne karşı' son derece acımasız davranılması gerektiğine inanıyordu.

"Hiçbir adi suç takibâtı yeterli olmayacaktır. Bu devlet adamlığını ilgilendiren bir meseledir. Kan akmalıdır. Suçlulardan, sokaklarda ölen masum insanlar kadarı kurşuna dizilmelidir. Bu uluyan kurtlardan iki yüz tanesi yakalanmalı ve sürülmelidir. Bunlar her zaman etrafa bakıp avlarını bekliyorlar. (...)

Devlet Konseyi'nin tüm üyelerinin işine son vermem gerekir. Çünkü iki veya üç istisna dışında hepiniz bu kralcı komplo hikayesine inanıyorsunuz... Beni çocuk mu sanıyorsunuz? Ülkenin tehlikede olduğunu mu söylemeliyim? Fransa devrimden beri hiç daha iyi durumda, ordu daha muzaffer ve ülke daha huzurlu oldu mu? Hiç bir zaman özgürlüklerin gerçek dostu olmayanların şimdi özgürlükler için bu kadar ilgi ve endişe göstermesi ne hoş bir şey! 'Ben Devlet Konseyi'nde yurtseverleri savundum' diyerek kendinizi mazur göstermeyi düşünmeyin. Bu bir salonda geçerli olabilir, fakat

[1] Emil Ludwig-Age.-C.I, S.216.

burada Fransa'nın aydın kişileri arasında olmaz!"[1]

Napolyon Bonapart bu yaklaşımıyla Jakobenleri devrim ve özgürlükler konusunda samimi olmamakla suçluyordu. Şurası muhakkak ki ortada suikastı gerçekleştiren bir Gizli Örgüt vardı ve bu örgüt kralcı değildi. Zira Fransa'da kralcılar hiçbir zaman bu tür bir örgütlenme gerçekleştirmiş değillerdi. Bonapart Jakobenlerin Devlet Konseyi'ne de nüfûz ettiklerini görüyor; suikastı gerekçe yaparak tüm Jakobenleri tasfiye etmek istiyordu. Daha sonraki gelişmeler açıkça ortaya koyuyordu ki Bonapart'ın 'en büyük' hedefi Eşitler Komplosu'nun Gizli Örgütü'nde yer almış ve rol oynamış olan devrimci cumhuriyetçilerdi.

Bonapart, cumhuriyetçileri tasfiye etmek için gerekli olan yetkiyi Devlet Şurası'ndan bir hükümet kararı olarak geçiriyordu. Bu karara dayanılarak 130 cumhuriyetçi Jakoben "Cumhuriyet hükümetinin Avrupa kıtasındaki arazisi dışında özel bir surette gözaltına alınacaklardı."[2]

Bu 130 Jakoben, suikastı gerçekleştiren Saint Rejant ve Carbon'un yandaşları oldukları gerekçesiyle sürgüne gönderiliyorlardı. Ancak haklarında alınan kararın gerekçesinde; daha sonra Carbonaria örgütüne dönüşecek olan yapılanmanın zeminindeki siyasî anlayış çarpıcı biçimde ortaya konuluyordu. Hükümetin kararını onaylayan Senato'nun 'karar gerekçesinde' şöyle deniyordu:

"Birçok senelerden beri Cumhuriyet topraklarında ve bilhassa Paris şehrinde inkılabın muhtelif devirlerinde kendilerini en büyük cinayetlerle lekelenmiş olan birçok adamların bulunduğu herkesçe açıkça malum olmasına; bu adamların millet adını takınarak ve millet haklarını kullanarak her fesada ocaklık, her taarruza hizmet, iç ve dış her düşmana para ile uşaklık, her hükümet aleyhine karıştırıcılık ve her sosyal nizam için felaket teşkil etmekte olmalarına ve bu-

---

[1] Emil Ludwig-Age.C.I, S. 216, 217.

[2] A.Aulard-Age.-C.3, S.994.

na devam etmelerine; şimdiye kadar muhtelif vesilelerle mazhar oldukları aflar, bu şahısları kanuna itaata sevketmek şöyle dursun, onları daha ziyade fenalığa alıştırmasına ve cezasızlığın da kendilerine daha ziyade cesaret vermesine; bu son zamanlarda yapılan taarruzlar ve suikastlar muvaffakiyetsizliğe uğradıkça bu hal, nihayet adaletle kendilerini cezaya çarpacak olan hükümete tekrar tecavüz için bir vesile teşkil etmesine; muhafazakar Senato'ya sunulan evraktan Cumhuriyet'te ve bilhassa büyük hükümet merkezinde bu gibi birtakım şahısların bulunmasının sakin yurttaşlar için gizli bir dehşetin verdiği daimî bir heyecan sebebi olup, bu yurttaşların işbu kanlı adamların herhangi bir fena hareketlerinde muvaffakiyetlerinden ve intikama maruz kalmaktan korktukları anlaşılmasına; Anayasa bu mahiyeti haiz bir harekette alınacak tedbirleri tayin etmiş bulunmayıp, gerek Anayasa'nın ve gerek diğer kanunların amme menafiini her gün tehdit eden tehlikelere nihayet vermek hususundaki bu sübutu karşısında milletin arzu ve iradesinin beyan ve izahı ancak yine millet tarafından suret-i mahsusada sosyal mukaveleyi muhafaza ve Anayasa'ya muvafık ve muhtelif harekâtı idame veya iptal ile tavzif edilmiş bulunan makama ait olmasına (...) ve bu tedbirin bir taraftan cemiyetten bu cemiyeti tehlikeye sokan fesatçıları uzaklaştırıp diğer taraftan da kendilerine ıslâh-ı hal için son bir çare bırakmak itibarıyla hem şiddetli, hem tesamühü hâvî bir tedbir olmasına..."[1]

Görüldüğü gibi hükümet kararını onaylayan Senato bu onayın gerekçesinde adını açıkça söylemiyor; fakat çeşitli ülkelerde 200 yıl boyunca siyaseti yönlendirecek, rejimlerin değişmesinde aktif rol oynayacak, çeşitli darbe ve ihtilâllere zemin ve gerekçe hazırlayacak, suikastler ve sabotajlar düzenleyecek -kimi devrimci, kimi tutucu, kimi özgürlükçü, kimi faşist, kimi sosyalist/Marksist, kimi demokrat, kimi bağımsızlıkçı, kimi aşırı milliyetçi, kimi gerilla, kimi eşkıya- çeşitli söylemler

[1] A.Aulard-Age.-C.3, S.995.

ve maskeler altında siyasî bir araç olarak şiddeti kullanacak ve daima 'Anglo-Sakson Liberal oluşuma' hizmet edecek olan bir örgütten ve bu 'Gizli Örgütün' tesis ettiği 'otoriteden' bahsediyordu. Bu örgüt kendi amaçlarına ulaşmak 'stratejisi' çerçevesinde sosyal yaşamdaki bütün oluşumlara nüfûz ediyordu. Bir yandan istikrarsızlık ve alternatif otorite olarak Mafios güç odaklarını kullanıyor; diğer taraftan kaynağındaki finansal-ticarî birikimden aldığı güçle hudut tanımaksızın 'çokuluslu bir otorite' teşkil ediyordu. Ulusal otoriteler karşısında 'meşru hakların sahibi ve savunucusu' gibi görünerek 'emperyal-oligarkların' etkinlik ve egemenliklerini tesis etmeleri doğrultusunda 'idealist' görünümlü bir çabayı sürdürüyorlardı. Örgütün Fransız Devrimi içinde 'Jakobit-Masonik-Templier' bir söylemi formüle eden Jakobenlerin bünyesinde; Babeuf'ün halkçı/devrimci masuniyetle tesis ettiği 'Gizli Örgüt'ün denetim altına alınmasıyla ortaya çıkması; asırlarca sürecek bir yanıltma/yanılsamanın en büyük nedeni olacaktı.

Şurası muhakkak ki; Jakoben devrimci cumhuriyetçilerle işbirliği yapmak zorunda kalan Babeuf'ün 'Gizli Yönetim Kurulu', zaten başından itibaren Jakoben bir karaktere sahip bulunuyor; bu nedenle de 'kozmopolit-sosyalist bir çelişkiyi' yaşıyordu. Nitekim Babeuf ve Darthe'nin tasfiyesinden sonra örgüt tamamen Jakobenlerin denetimine geçiyordu. Artık örgüt sadece idealist eylemler yapmakla kalmıyor; bir yandan provokatif girişimlerde bulunuyor (kralcı görünerek yaptıkları eylemler gibi) bir yandan da suç çeteleri ile dirsek teması kuruyordu. Hükümet kararının gerekçesinde bu durum ortaya konuluyordu. Kısacası örgüt, öncelikle devrimi yüceltmek için değil; öncelikle istikrarsızlık, anarşi ve kaos yaratmak için faaliyette bulunuyordu.

Bu örgütün adı resmî belgelerde açık olarak kaydedilmiyor, geçmiyordu.

Ancak, örgütün içindekiler başlangıçta; Babeuf'ün Germinal bağlantısı nedeniyle firardayken madencilerin arasında saklanması ve madenciler arasında da kömürcülerin (Charbonarie) ağırlıkta

olması nedeniyle 'gizli örgütlerinden ve kendilerinden' Charbonarie diye bahsetmeleri dikkati çekiyordu.

Ne var ki; Napolyon'a yapılan 'Opera Suikastı'nda rol alan ve yakalanan iki şahıstan biri olan Carbon, örgütün 'bilinmeyen tarihinde' silinmez bir iz ve ad bırakıyordu. Sadece suikastın değil, örgütün içinde de yaygın bir şöhrete ve efsaneye sahip olan Carbon; herkesin sandığının aksine, kralcı görünümü veren Saint Rejant'tan çok daha önemli bir örgütçü ve 'terörist' idi. O, Saint-Rejant ile birlikte -aleyhlerine bir çok delil sağlandığı için- ölüme mahkum ediliyor; 6 Nisan 1801 günü giyotinde can veriyordu. Ancak bu ölüm; Napolyon'un giderek tiranlaşması ve Fransız halkını cephelere sürerek tüketmesi sürecinde Carbon'u daha da efsaneleştiriyordu. Onun gibi düşünüp, onun arkasından gidenler onun anısına Carbonorie olarak adlandırılıyorlardı. Bu ad İtalya'da Carbonaro olacak, çoğulu Carbonari şeklinde telaffuz edilecek; örgütün adı ise Carbonaria şeklinde belirlenecekti.

* * *

Eşitler Komplosu'nun gizli örgütü olarak tarih sahnesine çıkan ve daha sonra kimi terör örgütlerine model oluşturan, kimilerine de kaynaklık eden Carbonaria'nın uluslararası karakter kazanması; üç ana kol üzerinden yayılması ve çoğalmasıyla mümkün oluyordu.

Herşeyden önce Napolyon Bonapart'ın, örgütü saptayarak dağıtmak istemesi; gerçekleştirilen yargılama sonucu 130 örgüt üyesinin sürgüne gönderilmesiyle sonuçlanıyordu. Gizli Örgüt'ün güçlü ve etkili üyeleri, yakalarını kurtarmayı başarıyor; bunda da -eski bir Jakoben olan ve karanlık ilişkileri herkes tarafından bilinen- oligarşinin 'siyasetçi bürokratı' Fouche başrolü oynuyordu. Nitekim Talot, Felix Le Peletier, Pince de Hesse, Chaudieu gibi göze çarpan 'örtülü Jakobenler' sürgüne gitmekten Fouche'nin -artık ünlenmiş olduğu- ikili oyunları sayesinde kurtuluyorlardı. Kaldı ki suikastı kralcıların gerçekleştirdiğini söyleyerek Napolyon'u yönlendirmek isteyenlerin ve Napolyon tarafından devlete

ihanet etmekle suçlananların başında da yine Fouche yer alıyordu.

Kurtulan 'örtülü Jakobenlerin' yanı sıra aralarında Antonelle, Moyse Bayie, Laignelot, Le Cointre Sergent gibi gizli örgüt üyelerinin aralarında yer aldığı 52 kişi Seine vilayeti ve buna civar vilayetlerde oturmamak koşuluyla Fransa'nın diğer vilayet ve bölgelerine sürgün gönderiliyorlardı.[1]

Bazıları Fransa dışına çıkarılan ve bir kısmı da canını kurtarmak için kaçan örgüt üyeleri gittikleri İspanya, İsviçre, İtalya ve Balkan ülkelerinde sığınacak yerler buluyor; faaliyetlerini kesintiye uğratmaksızın buralarda sürdürüyorlardı. Kaldı ki bunlar; daha sonra çeşitli nedenlerle arkalarından gelenlerle buluşuyor, çalışma ve örgütlenme yöntemlerini etkinleştirerek geliştiriyorlardı. Bunlar 'finans-ticaret oligarklarının yerel odaklarıyla' ilişki kuruyor; var olan temaslarını yoğunlaştırıyorlardı. Böylece gizli örgüt, adeta bir ocaktan çevreye sıçrayan kıvılcımlar gibi tüm Avrupa'ya dağılıyor; her kıvılcım, düştüğü yerde yeni ateşler yakıyor, yeni ocaklar tutuşturuyordu.

Örgüt'ün Avrupa'ya yayılmasında izlediği ikinci güzergah, Fransız Ordusu'nun elde ettiği başarılar oluyordu. Fransız Ordusu'nda kraliyet rejimi sırasında Masonlar örgütleniyor ve Askerî Localar tesis ediyorlardı. Bu aşamada 'Siyasî Masonluk' son derece aktivite kazanarak ön plana çıkmış olduğu için Askerî Localar felsefî örgütlerden çok 'ihtilâlci amaçlar' doğrultusunda faaliyet gösteriyorlardı. Dolayısıyla bu gizli örgütler bir bakıma ordu içindeki 'devrimci örgütlerin' öncüsü durumunda bulunuyordu. Zaten bu ilinti nedeniyle de devrimci örgütler, özellikle Babeuf'ün gizli komplo örgütü; Masonik yapılanmadan ve birbiriyle ilintisiz hücre örgütlenmesinden etkileniyor, bu modeli büyük ölçüde örnek alıyordu.

Askerî Localar aynı zamanda diğer eğilimlerdeki subay ve askerlerin de 'sığınağı' durumuna geliyor; bu nedenle ordu içindeki Masonik yapı-

---

[1] A.Aulard-Age.-C.3, S.996.

lanma 'gizli örgüt' oluşumlarının üzerini örtüyordu. Nasıl ki, Jakobenlerin önemli bir kısmı aynı zamanda Mason Localarına üye bulunuyorlarsa; ordu içindeki yapılanmalarda da benzer örneklere rastlanıyordu.

Ordu bünyesindeki Masonların açtığı yoldan; önce Hebert -kendisinin de Mason olması nedeniyle- başarıyla yürüyordu. Ordu'yu, halk ordusuna çevirirken, halk derneklerinin ordu içinde de örgütlenmesini sağlıyordu. Bu örgütlenme sivil yaşamda olduğu gibi ordu içinde de başarıyla gerçekleştiriliyordu. Nitekim son derece olumsuz savaş koşullarında bile o dönem bazı kazanımlar elde edilmesi bu sayede gerçekleşiyordu.

Ancak Babeuf; tesis etmiş olduğu gizli örgütü ordu içine sokarken; Hebert'in daha önce oluşturduğu alt yapıdan yararlanıyordu. Babeuf'un yanında yer alan Süvari Yüzbaşısı Charles Germain gibi subaylar ve Ressignol gibi eski generaller; Eşitler Komplosu'nun ordu içinde 'hücrelerini' tesis etmesinde son derece etkili oluyorlardı. Nitekim bir yandan polis lejyonlarında, diğer yandan kışlalarda kurulan 'gizli hücreler', aktif olarak eylemelere geçmeseler bile; siyasî anafikir olarak devrimci cumhuriyetçi rejimi benimsiyorlardı. Bununla birlikte hızla değişen koşullar Napolyon gibi, içlerinden biri olan güçlü kumandanı diktatörleştiriyor; Jakobenlerle karşı karşıya getiriyordu. Napolyon, bir devrimci ve anayasacı olarak kendisi varken Jakobenleri gereksiz buluyordu. Kaldı ki kendisi de Mason olduğu için Askerî Locaları tasfiye etmiyor; Jakoben uzantılara karşı hassas ve dikkatli davranıyordu. Bu hassasiyet 'gizli örgüt hücrelerini' sindiriyor, mevcudiyetlerini yine de koruyor; fakat pasif davranarak bir bakıma -Masonik tabirle- 'uykuya' yatıyorlardı. Bu aşamada ordu içindeki örgütlenmeler adeta grupların iç dayanışması şeklinde işlev görüyordu. Diğer taraftan devrimci cumhuriyet ilkelerine bağlı ve sadık kalan askerler; seferler sonucu elde ettikleri topraklarda da bu ilkelerini yayıyor; devrimci cumhuriyetçi ilkeler çerçevesinde oluşturdukları örgütleri gizli propagandalarla yerel aydınlara empoze ediyorlardı. Böylece 'yurtseverlik, devrimcilik; kimi halkçılık, kimi de

liberal cumhuriyetçilik ilkeleri' yerel aydınlar üzerinden yerel halka indirgeniyor; bir bakıma Fransız Ordusu üzerinden Fransız Devrimi ihraç ediliyordu. Fransız Ordusu'nun işgal ettiği topraklarda Fransa'dakine benzer; 'Eşitler Komploları' düzenleyecek, suikastlar gerçekleştirecek, cinayetler işleyecek, anarşi ve istikrarsızlık yaratacak, bağımsızlık ve etnik milliyetçilik ruhunu canlandıracak ya da sınıfsal mücadelenin düşünsel alt yapısını hazırlayacak, özellikle ve ısrarla da mutlak monarşileri alaşağı edecek 'gizli örgütlenmeler' tesis ediliyordu. Bu süreçte ulusal gizli oluşumlarla uluslararası örgütlenmeler -yine gizli- bu yapılanmada bütünleşerek örtüşüyor, aynı hedefleri paylaşıyorlardı. Böylece Fransız Ordusu, Fransız Devrimi ile diğer toplumlar arasında bir 'katalizör', bir 'iletişim köprüsü' teşkil ediyordu. Bu iletişim ise Napolyon Bonapart'ın başarılı askerî faaliyetleri sonucunda -genellikle- hedefine ulaşıyor, beklenmedik büyük kazanımlar sağlıyordu.

Örgüt'ün Avrupa'ya yayılarak dal budak salmasında rol oynayan üçüncü ve en büyük etken ise; Pisa doğumlu Fransız vatandaşı, Babeuf'ün Eşitler Komplosu'nu kotaran kadrodaki sağ kolu Philippe Michel Buonarroti oluyordu. Buonarroti bir yandan Babeuf ile Auguste Blanqui arasında 'ideolojik köprü' rolü oynarken; diğer taraftan da gizli örgütsel yapılanmanın Avrupa'ya yayılmasında öncülük ediyordu.

Buonarroti, Babeuf Komplosu'nun çökertilmesinden sonra yakalanarak yargılanıyor; mahkum edilerek Cherbourg'daki Ulusal Kale'ye hapsediliyordu. Napolyon'un darbesinden sonra da oradan alınarak Oleron Adası'na naklediliyordu. Ünlü örgütçü buradaki sürgün yaşamı sırasında okul öğretmenliği yapıyordu.[1]

Ancak ünlü devrimci ve örgütçü, bir süre sonra 1802 yılının Aralık ayında, buradan Elbe Adası'na sürgün ediliyor ve bu Ada'da ikamete zorunlu tutuluyordu. Nihayet serbest bırakılıyor; 23 Haziran 1806 günü Cenevre'ye gelerek, burada yerleşme izni alıyordu.

---

[1] Josette Lepine-Age.-S.232.

Buonarroti'nin bu dönemde yerleşmek için Cenevre'yi seçmiş olması büyük önem taşıyordu.

Napolyon Bonapart 1802 yılında Cenevre'yi Fransa'nın 'himayesi altına' almış bulunuyordu. 'Barındırdığı liberal ve İngiliz yanlısı gizli muhalefet yüzünden Napolyon'un güvenmediği' Cenevre; Fransa'nın egemenliği altında demografik ve ekonomik bakımdan durgunluğa girmiş görünüyordu.

Venedik Oligarşisi'nin ve Templier Tarikati'nin 'Gizli Kasası' olarak bilinen Cenevre, tarih boyunca 'Protestanlığın (Calvinizm'in) Roması' diye adlandırılıyordu.

Ve Cenevre 'gizli terör örgütlerinin' tarih boyunca; 'gizli başkenti' konumunda bulunuyordu.

"Buonarroti, ölünceye kadar bıkmadan usanmadan Babeuf'ün doktrinini, yani komünizmi yaymıştır. Sinesinde Fransızları, Almanları, İsviçrelileri, Belçikalıları (İtalyanları, Arnavutları, Moralıları/Manialıları ve Türkleri) barındıran uluslararası bir teşekkülün, Carbonaria'nın şefi olmuştur. 1823'te Cenevre'den ayrılmak zorunda kalan Buonarroti, Brüksel'e yerleşmiştir."[1]

[1] Josette Lepine-Age.-S.233

VENEDİK'İN VE PARA'NIN ALAMUT'U: CENEVRE...

(Şehir, Oligarşi ve Carbonaria)

"Merdivenlerin sonunda bir tabela beni durdurdu. Üstünde, önünde oturduğum binanın bir resmi vardı. En tepede bu tabelanın New York Heritage Trails tarafından buraya konulduğunu söylüyordu. Şöyle diyordu:

'Wall ve Board sokaklarının köşesinde, Venedik'de San Marko Meydanı'ndaki çan kulesinin üzerine bindirilmiş Halikarnas Mozolesi –14 Wall Street'in ardındaki tasarım fikri budur. Zamanında dünyanın en yüksek banka binası olan 165 metre yüksekliğindeki gökdelen başlangıçta ülkenin en varlıklı finansal kurumlarından Bankers Trust'un genel müdürlüğüne ev sahipliği yapmıştı.'

Orada huşu içinde durup, binaya baktım. Geçen yüzyılın başından hemen sonra, 14 Wall Street, Dünya Ticaret Merkezi'nin sonradan üstleneceği rolü oynamış, güç ve ekonomik üstünlüğün sembolü olmuştu."[1]

* * *

"Sen daha o takımı (İsviçreli bankerleri – bankacıları) doğru dürüst tanımamaktasın, İtalo! Köpeklerden beter, yasal haydutlardır

---

[1] Bir Ekonomik Tetikçi'nin İtirafları –John Perkins –April Yayınları – İst. 2005 – S. 270, 271.

bunlar. Üstelik güçlü, zeki, amansızdırlar! Bizden (Mafia'dan) çok daha amansız... Yüzlerce hükümet yıkmış, yüzlerce savaş kazanmış, binlerce devlet başkanını darağacına yollamışlardır! Kılları bile kıpırdamadan... Bir arada on ordudan daha tehlikelidirler. Yeryüzünün neresinde hangi taşı kaldırsan mutlaka onlar çıkar altından. Çünkü yeryüzüne hükmeden onlardır ve çünkü para onlardadır!"[1]

* * *

'Gizli Terör Örgütlerinin Başkenti' veya 'Protestanlığın/Calvinizm'in Roması' sıfatları, Cenevre'nin üzerinde hiç de eğreti duran 'lakaplar' değildi.

Bu şehir, unutmamak gerekir ki; önce Katolik taassup ve tahakkümüne, sonra da 'Kutsal Krallar' başta olmak üzere tiranlara karşı verilen mücadelelere yataklık yapıyor, koruma sağlıyordu. Cenevre'nin direnişlere ve direnişçilere sadece yataklık yapmadığını; onun bizatihi bir 'in' olduğunu; Fransız İhtilâli'nin temelinde felsefî (bakımdan) harcı bulunan Voltaire şöyle ifade ediyordu:

"Sağımı Jura tepesine ve solumu Alplere dayarım. Cenevre Gölü kapımın önünde. Fransa hudutları üzerinde güzel bir şato, Cenevre topraklarında Delices (Zevkler) inzivagahı, Lozan'da mükemmel bir ev. Böylece bir in'den diğerine sürünerek krallardan ve ordulardan kurtuluyorum."[2]

Ancak Voltaire'in bu tanımlamasına aldanıp da Cenevre'yi 'sınırsız özgürlüğün yeryüzündeki cenneti' de sanmamak gerekiyordu. Zira Cenevre; Katolikliğin karşısında Protestanlığın/Calvinizm'in despotluğunu ve tahakkümünü ifade ediyordu. Yazılarına 'İsviçreli Voltaire' diye im-

[1] Para – Pierre Rey – Erko Yayınları – İst. 2005 – S. 322.

[2] Voltaire – Andre Maurois – Hilmi Kitabevi – İst. 1939 – s. 74.

za atacak kadar kendisini Cenevreli hisseden ünlü filozof boş bulunup da; **'Protestan çobanlarını ne İncil'e ne cehenneme inanmamakla ve kendisi gibi basit Allahsızlar olmakla'** övünce... Bununla kalmayıp, bir de Calvin'in **'merhametsiz bir ruha sahip olduğunu'** ağzından kaçırınca... 'Cenevreli çobanlardan' ve oligarklardan o denli sert tepki görüyordu ki; o zaman, Cenevre'nin kesinlikle Paris'ten (Kral'ın Paris'inden) daha filozof olmadığını anlıyor de tercihini ve şu sözlerle ortaya koyuyordu:

"Hür insanları çok severim... Fakat evimde efendi olmayı daha çok severim!..."[1]

Unutmamak gerekir ki İhtilâl'in diğer felsefî kaynağı ve 'militan filozofu' olan Jean-Jacques Rousseau da bir Cenevreliydi...

Ve Eşitler Komplosu'nun 'Gizli Örgütü'nü kuran İtalyan asıllı Fransız devrimci Philippe Michel Buonarroti; hapisten çıkıp, sürgünden dönünce derhal 'Cenevre inine' sınığınıyordu. Burada Carbonaria adlı 'esrarengiz' yeraltı örgütünü geliştirip –kimine göre kurup– yaygınlaştırıyor; ve –iddiaya göre– bu 'çokuluslu terör örgütünün' başkanlığını yürütüyordu.

(Ve yeri gelmişken kaydetmek gerekir ki; başta Hınçak olmak üzere Ermeni terör örgütleri de batılı 'emperyalist' finans odakları tarafından İsviçre'de beslenip destekleniyor;Cenevre ve Zürih bankaları üzerinden finanse ediliyordu. –M. Çulcu)

• Cenevre'nin özelliği ne idi? Buonarotti niçin Carbonaria'yı Cenevre'den yönetiyordu? Ve niçin Cenevre Calvinistlik dışında tüm dinsel ve siyasal otoritelere karşı açılan savaşlara 'yataklık ve koruyuculuk' sağlıyordu? Hangi amaçla –Voltaire'in deyimiyle– teröristlere ve Mafiosiye 'inlik' yapıyordu? Tarihsel süreç içinde Cenevre'yi bu yönleriyle irdeliyip ayrıştırır mısınız?

---

[1] Andre Maurois – Age. – S. 74

Neden ve Niçinlere Yanıt...

Cenevre'nin 'gizemli' özelliklerini ve 'finans-ticaret oligarşisi' bakımından önemini kavrayabilmek için 'oluşumu' tarihsel süreç içinde belirlemek ve değerlendirmek doğru olur. Bu oluşumda jeo-politik, jeo-ticarî ve jeo-siyasî konumunu da gözönüne alarak, incelemenin kapsamı dışında bırakmamak gerekir. Diğer taraftan Cenevre'nin fizikî ve organik bakımdan doğal bağlantı içinde bulunduğu dünya tarihinin iki önemli merkezinin; Cenova ve Venedik'in bu şehir üzerindeki yaşamsal etkilerini de gözardı etmemek kaçınılmaz bir görev sayılır.

Unutmamak gerekir ki Cenova, Venedik ve Cenevre üçgeni içinde kalan veya çevresinde yer alan şehirler; 'şehir devlet' olarak adlandırılan 'ticaret, finans ve siyaset' merkezlerinin başlıcaları arasında sayılıyordu. Bunların oluşumları ise tarihin hayli derinliklerine, eski zamanlarına dayanıyordu.

Bilindiği gibi 'siyaset' eski Yunan şehir devletlerindeki (polis) yaşam şeklinden ve düşünce tarzından hayata geçen bir kavramı ifade ediyordu. 'Uygarlık' olgusu ise Roma'da bir şehirde yaşayan vatandaşlar topluluğu (civitas) içinde yaşayan vatandaş (civiş) olarak tanımlanan insanlardan kaynaklanıyordu.

Yunan'da 'şehir' egemen bir güç kabul etmiyor; yetişkin erkek vatandaşların toplumsal yaşama katılımına izin ve olanak veriyordu. Bu anlamda şehir devleti bir tiranın keyfî yönetimine karşı çıkıyor ve 'özgürlük fikrine' öncelik tanıyor, hayat veriyordu. Bunun böyle olması doğaldı. Çünkü şehir; yaşam koşullarının zorlaması nedeniyle belli bir 'tarımsal çevrenin' en uygun yerinde bir 'pazaryeri'; ürünün takas edildiği yer olarak teşekkül ediyordu. Önce üretici-tüketici aktif rol oynuyor; sonra aralarına 'aracı' tüccar katılıyor; bilahare tefeci- finansör pazar üzerine kurulan katmanları tamamlıyordu. Bu merkezin ortaya çıkardığı 'finansal otorite'; yönetim ve düzenleme için 'siyaseti', güvenlik ve korunma içinde de 'silahlı gücü' organize ve koordine ediyordu.

Bu tür oluşumlar kuşkusuz 'şehir devlet' olarak kalamıyordu. Örneğin; pek çoğu yiyecek gereksinimini karşılayabilmek için 'kırsal bir bölgeyi' ele geçirmek zorunluluğunu duyuyor ve 'şehir devlet' koşullarını ve niteliğini kaybediyordu. Kimi zaman da şehir devletler, federasyonlar kurarak 'en güçlü üyenin liderliğini kabul ediyordu. Bazı şehir devletler, imparatorluklara dönüşerek kendi tiranlarını yaratıyordu. Atina şehri ve Roma şehir devleti koloni imparatorlukları, bu örneği teşkil ediyordu. Bu nedenle şehir devletler, 'tek tip' bir karakter taşımıyordu. Ama genel olarak çıkarların dengelenmesi, bu dönemde pek de mükemmel olmayan cumhuriyetin vaad ettiği özgürlük adına, bir prensin iyi veya kötü tiranlığına yol açıyordu. Dolayısıyla, vatandaşların tirana karşı direnmesini gerektiriyordu.

Nihayet Atina, arkasında bir çok sorular bırakarak ortadan kalkıyor; aynı sorunlar ve çözümsüzlükler Roma çöktüğünde de orta yerde duruyordu. Üstelik Roma'nın çöküşüyle evrensel 'yurttaşlar topluluğu' idealinin dünyaya uygulanması olanağı da ortadan kalkıyordu. Roma'mn klasik Pagan dünyasının bir sonucu olan 'şehir devlet' yerini Saint Augustin'in ortaya koyduğu Tanrı'nın Şehri (Civitas Dei)'ne bırakıyordu. Bu sadece kavram ve söz açısından etkili olmakla kalmıyordu. 'Hatta cennet bile bir şehir devlet olarak' kabul ediliyordu.

Yeni şehir devlette ekonomi kölelere değil, vatandaşlara dayanıyordu. Ortaçağ şehrinde tebaa fikri ortadan kalkıyor; yeni bir vatandaşlık bilinci doğuyor; vatandaşlar geçimlerini sağlamak için köle olmak yerine, kendi el emeklerine bağlanıyorlardı. Bu açıdan bakıldığında şehir, kırsal düzenin aksine iradenin değil yasanın; tâbîvetin yerine de dayanışmanın egemen olduğu bir birime dönüşüyordu.

Şehirdeki loncalar (komünler) birbirine bağlı eşitlerden oluşan kurumlar teşekkül ettiriyor; birbirine olan bağımlılıkları ise, onların diğerlerinden bağımsız olmalarını sağlıyordu. Ekonomik yaşam gelişip çeşitlendikçe, toplumsal yapı daha da karmaşıklaşıyordu.

"Kurumlar sağlıklı hücreler gibi çoğalmaya devam ederken, üretim ve pazar yerleri loncalar tarafından düzenlenmeye başladı."[1]

Loncalar aynı zamanda hayır işleriyle uğraşıyordu. Bu durum lonca üyelerine 'ayrıcalık' kazandırıyordu. Ayrıcalıklı lonca üyelerinin şehri yönetme faaliyetleri ise 'siyasî yaşamın temelini' teşkil ediyordu. Burada belirtmek gerekir ki; şehirlerde en güçlü birlikleri –doğal olarak- finans-ticaret loncaları ve bu loncaların mensupları olan 'tefeci-bezirgan' grupları teşkil ediyordu. Dolayısıyla süreç içinde 'yönetme ayrıcalığı' – en azından pratikte- bu grupların eline geçiyor; yine süreç içinde görülen süreklilik, oluşuma oligarşik bir karakter kazandırıyordu. Şehrin diğer şehirlilerle ilişkileri; diplomatik yollarla birliklerin ve federasyonların kurulmasını gerektiriyordu.

Şehirlerin ekonomik gücü ve önemi; alternatif devlet biçimlerinin ihtiyaçlara yanıt verememesi ve zayıflığı nedeniyle durmadan gelişiyor, şehirlerin siyasal gücünü de arttırıyordu. Bu siyasal güç –ve ekonomik/finansal/ticarî zemin- Ortaçağ derebeylik dünyasında sadece ayakta kalmakla yetinmiyordu. Aynı zamanda derebeyliğe karşı zafer kazanmak ve ona hükmetmek olanağı da sağlıyordu.

Bu gelişme, Akdeniz-Kuzey Denizi paralelleri arasında kalan Avrupa'nın güney, orta ve kuzey bölgelerini içeren eksende birbirine yaklaşan oluşumlar meydana getiriyordu. Kuzeyden güneye doğru Hamburg, Anvers, Bremen, Brüksel, Amsterdam, Frankfurt, Basel, Ausburg, Lyon ve sair bölgelerinde ve kentlerinde kendini gösteren Hansa oluşumları; özellikle Kuzey İtalya'da şaşırtıcı bir gelişme takip ediyordu.

XII. yüzyılın ortalarında Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa İtalya'ya girdiğinde, amcası Piskopos Freisingli Otto; Lombard şehirlerindeki olağanüstü özgürlük, güç ve toplumsal hareketliliğe dikkatini çekiyordu.

---

[1] Şehir Devletleri –Richard Mackenney – Babil Yayınları – İst. 2004 – S. 12.

"Onlar (şehir halkı) özgürlüğe o kadar düşkündür ki gücün kötü kullanımından kaçındıklarından, hükümdar tarafından değil, meclislerin iradeleriyle yönetilirler. Uygulamada tüm bölge (Lombardiya) şehirleri arasında bölünmüştür. Her birinin şehirde yaşayan kendi piskoposları vardır ve çevre topraklarda kendi şehrinin otoritesini onaylamayan bir soylu ya da büyük adam çok nadiren görülebilir..." [1]

Ancak bu 'soylu ve büyük adamlar' farklı bir uyguluma ile alt tabakalardan gençlere ve hatta daha da kötü işlerde çalışan işçilere bile; gerektiğinde şövalyelik kuşağı bağlıyor, rütbe ve makam vermekten çekinmiyorlardı. Unutmamak gerekir ki buna layık görülen gençler ve işçiler loncalarda yer alıyor; loncaların başında ise Masonlar bulunuyordu. Dolayısıyla loncalar Masonik örgüt izlenimi veriyordu. Bu yapılanma aynı zamanda 'finans-ticaret' veya 'tefe-bezirgan' etkin grupların hem loncalarda, hem de Mason ve Masonik/dinsel oluşumlarda sadece faaliyet göstermekle kalmıyor; aynı zamanda 'sosyal, siyasal, askeri' rütbe ve sıfatlar kazanıyorlardı.

Kuzey İtalya'da tesis edilmiş olan şehirler o denli güç kazanmış bulunuyorlardı ki; bu şehirlerin kuvvetleri Barbarossa'nın ordusunu 1176 yılında Lugano'da yenmeyi başarıyorlardı. Lugano zaferi, Avrupa'da ölmekte olan derebeylik karşısında yükselişe geçen şehir devletlerin başarı ve canlılığını ortaya koyması bakımından önem taşıyordu.

Şehir devletlerin bu denli gelişmesinde hiç şüphe yok ki Haçlı Seferleri'nin büyük rolü bulunuyordu. Zira Haçlı Seferleri ekonomiye dinsel zeminde bir hareketlilik ve boyut kazandırıyor; ekonomik canlanma ise şehirlerin sosyal yaşamında kendini derin bir şekilde hissettiriyordu. Bu şehirlerin başında ise Pisa, Floransa, Cenova ve Venedik geliyordu. Şehir devletler Orta ve Kuzey Avrupa ticaret güzergahındaki diğer şehirleri etkiliyordu. Nitekim Cenevre bu yapılanmanın bir ürünü olarak

[1] Richard Mackenney – Age. – S. 13; Dipnot – Otto of Freising, The Deeds of Friedrick Barbarossa, New York 1953 – S. 127, 128.

farklı bir 'şehir devlet' niteliği kazanıyor ve yükseliyordu. Kuzeyinde ve güneyindeki şehir devletlerin servetini saklayan (muhafaza eden) bu 'finans-ticaret merkezi' zaman içinde bir bakıma 'kasa devlet' durumuna dönüşüyordu. Cenevre, İsviçre kanton yapılanmasının Alp dağlarının tepesindeki adeta 'tacını' andırıyordu.

Kaldı ki; aynı eksendeki bütün şehirlerde loncalar; özellikle de tüccarlar belirleyici güç oluşturmaya başlamış bulunuyorlardı. XII. ve XIII. yüzyıllarda Hansa şehir birlikleri kendi diplomasi ve savunma sistemlerini geliştirip kendi kanunlarını yapmaya başlıyorlardı. Dahası, dokumacılar gibi; üretim yapan iş kollarında çalışanlar saldıran şövalyelerin kargılarına karşı omuzomuza vererek savaşıyorlardı. (Bu –çoğunluklamesleki savunma örgütlerine genel olarak 'Eidgenossen'/Yeminli Yoldaşlar adı veriliyordu. M. Çulcu)

Buna paralel olarak; jeo-ticarî konumda bulunan İtalyan şehir devletlerde faaliyet gösteren tüccarlar, kendilerini Avrupa ekonomisinin egemeni durumuna getirecek şekilde ticaret ağları tesis ediyorlardı. Bunun ne anlama geldiğini en çarpıcı bir şekilde; Floransa'ya egemen olan Banker Medici ailesi veriyordu:

Aynı zamanda Rönesans'ı başlatacak olan Mediciler, Floransa'dan 30 kilometre uzaklıktaki Megallo kökenli bir aileden geliyorlardı. Floransa yönetiminde ilk kez Salvestro Medici XIV. yüzyılda görev alıyordu. Ama gerçek gücü; 1421 yılında Sancaktarlık yapan Giovanni di Bicci sağlıyordu. Sancaktarlıktan sağladığı ayrıcalıkla ticarete de atılan Giovanni; Roma, Venedik ve Napoli'de şubeleri bulunan bir aile bankası kuruyordu. Ailenin Floransa'da hüküm sürecek olan kollarını ise Giovanni'nin Cosimo ve Lorenzo adlı oğulları kuruyordu.

Cosimo aile işini geliştirerek; bir banka, ticarethane ve üretim tekeli durumuna getiriyordu. Ancak 1433 yılında Floransa Oligarşisi'nin başı Rinaldo degli Albizzi tarafından şehirden sürülüyor; 1434'de ise görkemli bir biçimde geri dönüyordu. Cosimo ödünç para vererek Papalı-

ğa, Fransa ve İngiltere krallıklarına büyük hizmetlerde bulunuyordu.[1]

"İngiltere Kralı III. Edward'ın savaş masrafları Floransa bankalarınca karşılanıyordu. Kral 1346 yılında borç ödemeyi reddedince Bardi ve Peruzzi şirketleri iflas etti ve bu olay tüm kıta Avrupasını etkiledi." [2]

Ancak Floransa gibi güçlü şehir devletleri, koşullar ne denli el vermese de bir başka egemenliği kabul etmiyorlardı. Örneğin; 1400'e kadar tüm yarımada Milano Lordu Giangaleazzo Visconti'nin egemenliği altına girmiş gibi görünüyordu. Fakat Floransa Cumhuriyeti ona karşı mücadele ediyor ve böylece Floransa vatandaşları, kendi kaynakları ile direniyorlardı. Kaldı ki Floransa'da yönetim 'demoktarik' değil; katı biçimde 'oligarşik' bir yapıya sahip bulunuyordu. Bununla beraber yine de diğer şehir devletlerle birlikte Floransa da Medicilerin yönetiminde yavaş yavaş hükümdarların egemenliğine giriyordu.

1500'lere gelindiğinde şehir devletler bakımından çok önemli bir 'dönüm noktası' söz konusuydu.

Bu dönemde krallar ve krallıklar ortaya çıkıyordu. Bunun temel nedeni savaşların boyutlarının değişmesi, sürelerinin uzaması ve büyük harcamalara yol açmasıydı. Başlangıçta kralların pek de başarılı oldukları söylenemezdi. Örneğin; 1477'de Burgundiyalı atlı süvariler, İsviçreli kargılı ve yaya askerler tarafından yenilgiye uğratılıyordu. Bu zafer nedeniyle paralı askerlik İsviçreliler bakımından tüm Avrupa'da geçerli bir meslek haline geliyordu. Nitekim "para yoksa İsviçreli de yok" sözü o dönemde yaygınlık kazanıyordu. Bu gelişmenin sonucunda Avrupa ordularının niteliği ve ordulararası dengeler değişiyordu. Nitekim silahlı soylulardan meydana gelen birliklerin yerini sıradan insanların oluşturduğu büyük ordular alıyordu:

"1470'de İspanyol Ordusu 20.000 kişi iken bu sayı 1500'de 100.000'e,

---

[1] Büyük Larousse – Age. – C. 13, S. 7911, 7912.

[2] Richard Mackenney – Age. – S. 15.

1600'de ise yaklaşık 200.000'e ulaştı. Bu tarihte tecrübeli Tercioslar Avrupa'daki en iyi askerlerdi. Fransız Ordusu ise 1475'te 40.000 kişi iken bu sayı 1595'te ikiye katlandı. 1630 yılında XIII. Louis'nin ordusunda 150.000 asker vardı."[1]

XIV. Louis ise 1704 yılında ordusunun mevcudunu 400.000 askere yükseltiyordu. Üstelik askerler artık ateşli silahlar kullanıyordu ki; bunları kullanmayı öğrenmek diğerlerine göre çok daha kolay oluyordu. Dahası; işin içine büyük çaplı toplar da karışıyor, savaş taktikleri karmaşıklaşıyordu.

Bağımsız şehirlerin büyük ordular kurarak büyük surlar ve kaleler inşa ederek ayakta kalmaları, bağımsızlıklarını sürdürmeleri elbette ki mümkün olamıyordu. Üstelik zenginlikleri tüccarların yeteneklerine bağlı olan şehirlerin bütçelerinin tümünü savaşa; kendi ülkelerinde ve dışarda etkinliklerini güçlendirecek ordular kurmaya ayırmış hükümdarlar karşısında kolay lokma oluşturuyor ve birer birer yutuluyorlardı. Nitekim Burgundiya Dükü Hollanda şehirlerini eziyordu. 1494'te ise Burgundiya egemenliği İmparator Maximilian'ın otoritesi altında yok oluyordu.

V. Charles 5.000 kişilik bir kuvvetle Ghent üzerine yürüyerek şehri topa tutuyor; 30 halk önderini idam ettiriyordu. Buna benzer bir süreç Brandenburg'da yaşanıyordu. Yönetime gelen Margraveler bölgedeki şehirleri Hanseatic Birliği'nden koparıyorlardı. 1440'da Köln'de inşa edilen kale, hükümdarın zaferinin sembolü durumuna geliyordu. 1470 ve 1480'lerde vergiye bağlanan şehirler ayaklanmaya teşebbüs ediyor, şiddetle bastırılan protestolar çok kan dökülmesine yol açıyordu. Bu olayı Ostenburg, Salzwedel, Seehausen, Weben ve Gardelegen'in sindirilmeleri izliyordu. Ortaçağla birlikte Kuzey Avrupa'da Brandenburg şehirlerinin siyasal gücü tamamiyle sona eriyordu. Buralarda şehir devletlerin iç dokusu otoritesini yitiriyor; halk aristokratlara boyun eğiyor

[1] Richard Mackenney – Age. – S. 22.

ve Margravelere muhtaç kalıyordu. Bu şehirlerde eski şehir yargıçları, devletin bu şehirdeki temsilcilerine dönüşüyordu.

1500'e gelindiğinde hümanistler hükümdarlara Roma kanunlarını (bu kanun sadece özel mülkü ve kamu mülkünü tanıyor, onun dışındakilere el koyuyordu) uygulayarak eskileri taklit ettiriyorlardı. Bunun sonucu olarak Almanya, mutlakıyetçilerden oluşan bir mozayiğe dönüşüyordu. Mainz ve Erfurt bağımsızlıklarını tamamen; Worms ve Regensburg bir süreliğine kaybediyordu. Witlesbach; Regensburg ve Ausburg'u egemenliğine alıyor; Hohenzollernler Nürnberg'i dize getiriyorlardı.

Şehir devletler bakımından tek tehdit sadece hükümdarlar değildi. İmparator Maximilian şehirleri ya yağmalıyor ya da hükümdarlara rehine veriyordu. Halefi V. Charles'e göre kafirliği ortadan kaldırmak imparatorluk adına şehirleri kalkındırmaktan daha önemliydi. O nedenle sadece Lutherciliği değil, onun kaynağı olan şehirleri de ortadan kaldırmayı amaçlıyordu.

> "1547'de Mühlberg'de Protestanlara karşı zaferinden sonra İmparatorun orduları Wittenberg'i, Tecklenburg'u, Osnabrück'ü, Noya'yı, Schaumburg ve Minden'i işgal etti."[1]

1548- 1552 yılları arasında İmparatorluk 28 özgür şehrin Anayasasını iptal ediyor, bağımsızlıklarını ortadan kaldırıyordu. Aynı şekilde din savaşları Fransa'da şehir devletleri ortadan kaldırıyordu. XVI. ve XVII. yüzyıllarda Fransa ve Almanya'da cereyan eden din savaşları her şeyin üzerinde belirleyici bir rol oynuyordu. Nitekim 'seküler devlet' kavramı bu dönemde Avrupa gündeminin birinci maddesinde yer alıyordu.

Bu süreç ortaya monarşileri çıkarıyordu. Ne var ki yeni oluşum, yeni sorunları da beraberinde getiriyordu.

---

[1] Richard Mackenney – Age. – S. 25, 26.

Venedik'in Gizli Savaşı (Multi-Mafia ve Silahsız Otorite)

Monarşiler ortaya 'merkezî devlet /merkezî otoriteyi' çıkarıyordu. 'Merkezî devlet' şehirler üzerinde otoritesini ve egemenliğini tesis ediyordu. Ancak yeni oluşum; tarihsel gelişim ve yapılanmalara pek de uygun düşmüyordu. XVI. ve XVII. yüzyıllarda galip sayılan devlet otoritesi, mağlup konumdaki şehirleri; kendi tercih ve çıkarlarına göre yönlendirmek, şekillendirmek istiyordu.

Ancak şekilsel anlaşmalar ve uyumlu değişimler; hiçbir zaman özdeki çatışmayı-zıtlaşmayı ortadan kaldırmıyordu.

> "Böylece devlet tam da şehir merkezine müdahale ederek, kamusal iktidarı merkezî bir yapı veya bizzat kralın kendisiyle temsil etmiş oluyordu. Mutlakî devlet askerî bir kurumdur, fakat devletin merkezindeki kral ile ordu arasında çok sayıda aristokrat, bürokrat, saray adamı, subay, danışman ve dalkavuk bulunuyor ve tüm bu kişiler kendi yarattıkları devlet meseleleriyle ilgilenirler."[1]

Merkezî otoriteyi fizikî olarak 'saray' temsil ediyordu. Saraylar başkentlerde olduğu gibi önemli şehirlerde de inşa ediliyor; otorite; bürokratlar ve kralın temsilcileri tarafından bu saraylarda temsil ediliyordu. Kralın yaşadığı şehrin toplumsal ve ekonomik önemi en üst düzeye çıkıyordu.

Ne var ki; kralın ve sivil/askerî bürokrasinin temsil ettiği otorite ve egemenlik ile eski güçlü şehir devletlerin geleneksel dokusu örtüşmüyordu. Aksine... Vergiye dayanan merkezî otorite mekanizmasını ayakta tutabilmek için yok ettiği şehir devletin geleneksel 'finans-ticaret oligarşisine' yükleniyordu. Siyasî ve ekonomik otoriteden yoksun bulunan 'eski egemenler' ise; bu 'yağmacı sürüsünü' ve kaba kuvvetten başka

---

[1] Richard Mackenney – Age. – S. 31, 32.

hiçbir hüneri bulunmayan kaba saba monarşinin kral kisveli temsilcilerini içlerine sindiremiyorlardı.

"Anlaşılması gereken şey, erken modern dönemde hem şehir, hem de devletin dinamik güçler olduklarıdır. Fakat bu iki birimin bir arada barış içinde yaşayamadığı da açıktır."[1]

O dönemde başlayan temeldeki bu 'uyumsuzluk- zıtlaşma-çatışma-mücadele', günümüze kadar da kesintisiz devam ediyordu.

Kaldı ki merkezî devlet, mutlak monarşi otoriteleri kimi yerde bağımsız şehir devletleri tasfiye ederek 'yekpare bütünlüğü' temin ediyordu. Ama; bazı şehir devletler de XIX. yüzyıla kadar varlığını ve bağımsızlığını sürdürüyor, ayakta kalmayı başarıyordu.

Bunların başında da Cenova, Cenevre ve Venedik geliyordu.

Bu üç şehir devletin geleneksel oluşumlarındaki 'çelik çekirdek' güçlü oligarşik direnişini açıktan ve sonra da gizli olarak devam ettiriyor; merkezî devletler karşısında varlıklarını ve etkinliklerini muhafaza ediyorlardı.

'Cenova, Cenevre, Venedik' sacayağının en önemli ayağını hiç şüphe yok ki Venedik oluşturuyordu. Venediğin öyküsü sadece Cenevre'yi yaratmakla kalmayacak; 'finans-ticaret oligarşisinin' de küresel egemenlik güzergahında yolunu açacaktı.

• ***Venedik'in Avrupa tarihinde finans-ticaret alanlarında olduğu gibi kendine özgü coğrafyasından kaynaklanan zorunlulukla askerî ve siyasî bakımdan da ne denli önem taşıdığını biliyoruz. Cenevre'yi anlamak için de önce Venedik'i tanımak gerekir. Bize Venedik'i anlatır mısınız?***

Venedik'in tarihsel gelişmesini ve dünya tarihinde oynadığı rolü irdelemeden önce belirlenmesi gereken 'temel' bir gerçek varsa o da; Si-

[1] Richard Mackenney – Age. – S. 29.

cilya ve Doğu Karadeniz gibi Venedik'in de; 'Mafios karakterin' toplumsal kimliğe dönüşmesine elverişli bir coğrafyada yer almasıydı. Sürekli olarak 'başedilmez' militer güce sahip devletlerin (monarkların-imparatorlukların) tehdidi ve saldırısı altında bulunan 'toplulukların' doğal bir refleks olarak farklı 'savunma yöntemleri' geliştirmeleri... Ve bu 'yöntemleri' geleneksel stratejiye/geleneksel davranış biçimine dönüştürmeleri olgusu nasıl ki Sicilya ve Karadeniz toplumlarını Mafios Toplum Yapısı zemininde 'Mafios bir yaşam biçimine' zorlamış ise... Venediğin konumu ve tarih boyunca karşı karşıya kaldığı tehdit ve tehlikeler de, Venediklileri aynı 'Mafios ortak paydaya' sevk ediyordu. Ne ki Venedik Mafios modelini diğerlerinden farklı olarak 'tarım toplumu' zemininde değil, doğrudan 'finans-ticaret' olgusu zemininde geliştirerek sistemleştirmek başarısını gösteriyordu. Bu çerçevede 'Venedik Mafios Modeli' kültürel katmanlara sahip bulunan bir 'şehir devlet' ortamında Mafios yaşam biçimi ve Mafios değerler şeklinde belirginlik kazanıyordu. Nitekim, Venediğin özel konumundan ve kendine özgü değerlerinden süzülerek rafine bir katılımsallık gösteren 'Suç ve Devlet' olgusu; 'Multi-Mafia' (Çokuluslu/Küresel Mafia) olarak adlandırılabilecek –sosyolojik anlamda– fevkalade bir boyut ortaya koyuyordu. 'Asla köylüleşmemiş' bir halkın ve o halkı yöneten 'aristokratik oligark çekirdeğin' dışa tamamen kapalı 'örtülü otoritesi'; sadece çobanlardan ve yarıcılardan oluşan zavallı bir kitle üzerinde tesis edilen 'vahşi ve ilkel otorite' ile kıyaslanmayacak bir 'içerikle' dün; krallardan, imparatorlardan, sultanlardan, generallerden; bugün ise 'sivil ve demokratik tiranlardan oluşan bir kitleye başeğdiriyor, küresel yönetimde onları 'saygın' birer 'saray hizmetkârı' durumuna indirgiyordu.

Bu 'Multi-Mafios' kirli ve örtülü otorite en pespaye canilerin işlediği en 'pis cinayetlerden' en mükemmel terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri 'en sanatsal suikastlara...' En heyecan verici fikirleri 'bilime duyulan' yüce saygıyla savunarak ölümü göze alan alimlerden; insan topluluklarının en saygın ve şerefli 'düzenler' olarak kabul ettikleri 'yönetim

şekillerine' kadar pek çok alanda; hiçbir iz bırakmadan, hiç sesini yükseltmeden ve hiçbir eylemde bulunmadan en 'birincil rolü oynuyor...' Tanrısal bir sükunetle bütün gizemini kendi iç varlığında 'basit birer deneyim' olarak saklıyordu. Onun 'tanrısal sükuneti' içindeki temel dinamiği adeta; 'cinayetlerden, keşiflerden, finans-ticaret modellerinden ve sistemlerinden, devlet ve piyasa adamlarından, askerlerden, katillerden, ajanlardan, filozoflardan, bilim adamlarmdan ve akla gelebilecek tüm oluşumların örneklerinden' oluşan bir 'nükleer çekirdek' modelinden kaynaklanıyordu. Venedik 'Multi-Mafios Modeli'nde' ahlâk; ahlâksızlık... Hukuk; hukuksuzluk... Kural; kuralsızlık... Düzen ise 'küresel düzensizliğin' (kaosun) ortasında sadece 'oligarşik bir otorite' idi. Her şey, ama her şey bir bakıma spekülatif/manipülatif otoritenin salt kendisi idi...

• ***Bu teorinin tarihsel pratiğini anlatır mısınız?***

Doğu'da Ural ve Karpat; güneyde Alp silsilesi, batıda ise Pirene dağlarıyla çevrelenmiş olan coğrafyanın ortasında kalan düz alanlara; Orta ve Kuzey Avrupa adı veriliyordu. Bir çanağı andıran bu topraklar tarihin eski devirlerinde olduğu gibi son dönemlerinde de sık ormanlarla kaplı bulunuyordu. Bu sık ormanların içinden akan gür nehirlerin vadileri ise; araziyi çevreleyen yüksek ve genç dağların arasındaki, sayıları çok az geçitleri oluşturuyordu. Bunların başında da Orta Avrupa'dan çıkıp Karadeniz'e akan Tuna nehri yer alıyordu.

Avrupa toprakları sık ormanlar nedeniyle tarıma elverişli değildi. Bu nedenle toplum, avcılıkla geçiniyordu. Sert ve uzun süren kış aylarında açlıktan ölmemek için tek çare; uygun mevsimlerde avlanan hayvanların etini 'salamura' yaparak saklayabilmekti. Bu ise ancak, tuz, biber ve donyağı (giysi için) da şap, başta olmak üzere bol miktarda gerekli olan baharatla mümkün olabiliyordu. Üstelik Orta ve Kuzey Avrupa'da 'tuz kaynakları' mevcut değildi. Bu coğrafyaya en yakın tuzlalar, Adriyatik Denizi'nin en dibinde yer alan ve giderek sığlaşıp kimi yerde ba-

taklıklara dönüşen sahillerinde oluşuyordu. Zaten denizin adeta bir dil gibi, karanın içine doğru uzandığı lagun; yani 'deniz kulağı' üzerinde meydana gelen –kimi yarı bataklık durumunda– 118 küçük adacık, sadece tuz imal edilen kara parçaları olmakla kalmıyordu. Buralar aynı zamanda müstakbel Venedik şehrinin de temel zemini niteliğini taşıyordu.

Tarihçilerin iddialarına göre bu adalara yerleşim, Hun akınları sırasında başlıyordu. Önce Hunların, sonra da Ostrogotların saldırılarından kaçan; denizcilik, balıkçılık ve tuzculuk yapan sahil halkı, lagunun elverişli yerlerine sığınıyor ve yarı bataklığa yerleşerek buraları iskan etmeye başlıyorlardı. Bu karmaşık demografik yapının en önemli ve belirleyici unsurunu ise Romalı aristokratlar teşkil ediyordu. Got, Hun ve Lombardların 'yok edici saldırıları' sonucu çöken Roma İmparatorluğu'nun bazı aristokrat aileleri de, canlarını kurtarabilmek amacıyla, sefil halkın arasına karışarak lagun bataklıklarına sığınıyorlardı. Burada oluşan toplumu diğerlerinden ayrı kılan ve özünde farklılaştıran da bu 'Romalı aristokratlar' oluyordu. Nitekim sonraları Venedik Oligarkları olarak adı duyulacak Romalı aristokrat ailelerden Candiano, Feliero, Dandoloların namı daha İsa'nın doğumundan 300–400 yıl önce buralarda duyulmaya ve kayıtlara geçmeye başlıyordu.[1]

Ne var ki; aralarında Romalı aristokratların da yer aldığı bu tuhaf topluluk, çevredeki toprak adamları tarafından adeta 'denizden gelen parazitler' gibi görülüyor; ekip biçmedikleri için yadırganıyor ve yaşadıkları koşullar nedeniyle Yunanlılar tarafından adeta nefretle karşılanıyorlardı. Onlar 'bataklık kurbağaları' olarak tanımlanıyorlardı. Bununla birlikte bataklıkların bittiği yerde konumlanan Aquileia; tarihsel

---

[1] Venedik Komplosu – 1981 Pazar Yortusu günü Almanya Weiesbaden yakınlarında yapılan ICLC Konferansı'ndaki konuşma – 1981 Eylül tarihli Campaigner'de yayımlanmıştır – Çeviren Gökhan Ayvazoğlu – http://www.abjpress.cam/tarpv.1.html.

bir rol üstlenmiş bulunuyor, 'kuzey-güney ticaret yolunun başlangıcını' teşkil ediyordu. Burada bir Hıristiyan Kilisesi bulunuyor; Kilise'de bir Hıristiyan Patriği yaşıyordu. Ancak bu da 'görünürde' bir Hıristiyanlık sayılıyordu. Zira bu Kilise'nin gelenekleri Pagan özellikleri ve karakteri taşıyor; eski Mısır İsis kültü ritüelleriyle benzeşiyordu. Kısacası Masonik kimliğe daha uygun düşüyordu. Aquileia'nın kuzeyinde; Alpleri delerek Orta Avrupa'ya açılan ünlü geçitler yer alıyordu: Semmering, Brenner, St. Gothard, Simplon, Susa ve Montegenevrer geçitleri... Bu geçitler Orta ve Kuzey Avrupa'nın Akdeniz'e açılan yaşam damarları olarak da tanımlanabilirdi...

Hiç şüphe yok ki kozmopolit lagun halkının tamamına yakını Hıristiyan gibi görünüyordu. Ne ki; başta Roma'nın eski 'saygınları' olmak üzere bu halkın hâlâ Paganlıktan kopmamış olduğu da bir gerçekti. Mafios Toplum Yapısı'nın temel ilkesi olan çifte ahlâk-çifte hukuk anlayışının kökeninde yatan 'çifte din' oluşumu, Venedik zemininde de belirginlik kazanıyordu. Bu ikilemin adı 'Pagan-Hıristiyan' gruplardı. Yani görünürde Hıristiyan, özde ise Pagan inançlı 'seçkinler' topluluğu... Bunlara daha sonra İspanya ve Portekiz'den gelen Conversolar; yani görünürde Hıristiyan, gerçekte Musevîler; doğudan ise Hazarlar, yani Türk asıllı Pagan-Musevîler katılacaktı. Ancak Cenevre gibi Venedik üzerinde de en belirleyici etkiyi Radhanitler gösteriyordu.

Hunlar Roma İmparatoru Theodosius I.'in öldüğü 395 yılında doğu ve batı yönlerinde yeniden harekete geçiyorlardı. 400 yılına doğru Balamir'in oğlu Uldız, büyük kuvvetlerle Tuna'nın batısında görülüyordu. Böylece yeni bir göç dalgası başlıyor; Vandallar ve Vizigotlar batıya çekilerek Roma topraklarına giriyorlardı. 402'de Vizigotlar Roma'yı üç gün yağmalıyorlardı. Vandalları, Saksonları ve Almanları çevresine toplayan Rodagis'in Yarımada'da ilerlemesi Roma tarafından durdurulamıyordu. Ancak Roma ile işbirliği yapan Hunlar Redagis'i Floransa yakı-

nında yeniyor ve öldürüyorlardı.[1]

Bu yenilgi sonucu bazı Saksonlar ve Almanlar da canlarını kurtarmak amacıyla lagun bataklıklarına sığınıyorlardı. Hun İmparatoru Rua 425'te, Bizans üzerine ordu gönderiyor; 350 libre altın vergiye bağlıyordu. Bizans Roma üzerine ordu gönderince, Roma da Hunlar'dan yardım istiyordu. Bunun üzerine Bizans orduları savaşmadan geri dönüyordu. Rua ölünce yerine Attila ile kardeşi Bleda geçiyordu.

Kardeşini öldüren Attila, önce Doğu Roma'yı denetimi altına alıyordu. Sonra batıya yöneliyor; 451'de Galya'ya giriyordu. Ertesi yıl Alpleri geçerek Po ovasına iniyordu. Bu ovanın denizle birleştiği yerde ise Venedik lagunu yer alıyordu. İşte tüm bu olaylar sırasında laguna sığınanlar, topluluğu olabildiğince renklendiriyorlardı. Buna paralel olarak da 404 yılından sonra bir süre Batı Roma İmparatorluğu'nun başkenti Roma değil, Ravenna oluyordu. Batı Roma İmparatorluğu sona erdikten sonra Ravenna, Ostrogot Theodoric hükümetinin merkezi durumuna geliyordu. Ravenna daha sonra İtalya'nın Bizans egemenliğine giren bölgesinin başkenti oluyordu. Böylece lagun, Bizans İmparatorluğu'nun denetimi altına giriyordu.

Lagunların bazı kolonize edilen alanları arasında, Torcello adı verilen bölge de yer alıyordu. Venedik daha sonra Rivus Altus denilen bir adalar grubu üzerinde kuruluyor; burası Rialto diye adlandırılıyordu. Rialto, yerleşimin en yüksek bölgesiydi. Şehrin kuruluşunun resmî tarihi ise İsa'dan sonra 25 Mart 721 yılı idi. [2]

Bununla birlikte Dojluk (Doge) makamı 697 yılında oluşturuluyordu. Doj; Latince Dux'un, Floransa lehçesindeki Duca/Duce'in; Venedik lehçesindeki karşılığı idi. Lagun toplulukları ilk kez 697 yılında Paoluccio Anafesto'yu kendilerine yönetici yapıyor; ilk Dojlarını seçimle işba-

---

[1] Büyük Larousse – Age. – C. 9, S. 5423.

[2] Venedik Komplosu – Age. – Çeviren: Gökhan Ayvazoğlu.

şına getiriyorlardı. [1]

> "Venedik yapısı Monarşi (Doj) aristokrasi (Senato) ve demokrasinin (Büyük Meclis) mükemmel bir karışımıydı ve bu karışım bir mit haline gelerek şehrin yönetim sistemi daha da gizemli bir hale geliyordu."[2]

Ancak hemen kaydetmek gerekir ki Venedik'in Dojluk makamı üzerinde yine de İstanbul'daki Bizans İmparatoru'nun gölgesi; daha doğrusu 'ipoteği' bulunuyordu. Nitekim Venedik Doju'nun İstanbul'daki 'Şeytanî İmparator' Justinian ile olan yakın dostluğu sayesinde ilişkiler derinleşiyor, dostluk güçleniyordu. Daha sonraki yıllarda ise Venedikli oligark aileler ile Bizans asilleri arasında 'evlilik yoluyla akrabalıklar' tesis ediliyordu. Böylece Roma Senatosu'nda görülen 'entrika, desise, fesat' geleneği; Batı Roma'nın yıkıldığı 476'dan sonra bin yıl daha – doğrusu günümüze kadar– yaşama ve ayakta kalma olanağı buluyordu.

Venedikli oligark aileler iki devreye ayrılıyor ve iki grup oluşturuyorlardı. Bu ayırımda 1000 yılı Milat olarak kabul ediliyordu. Asaletlerinin kökleri 1000 yılının öncesine dayanan en eski ailelere Longhi adı veriliyordu. Longhilerin arasında; Dandolo, Michiel Morosini, Contarini, Giustinian, Zeno, Corner (Cornaro), Gradenio, Tiepolo, Falier gibi oligark aileler yer alıyordu. Bu eski aileler 1382 yılına kadar Dojluk müessesesini tekellerinde bulunduruyorlardı. Ancak bu tarihten sonra; 'sonradan görme' ve Curti diye adlandırılan aileler de Dojluk yapabiliyorlardı. Curtiler arasında; Mocenigo, Foscari, Maliplero, Vendramin, Loredano, Gritti, Dona ve Trevisan gibi 'yeni oligark aileler' sayılıyordu.

Bu ailelerin kurduğu ve yönettiği Venedik devleti 'tüccar bir devlet' idi.

Yaptıkları ticaretin 'başlangıç maddesini' ise yüzyıllarca 'tuz' teşkil ediyordu. Orta ve Kuzey Avrupa'daki avcı toplulukları bakımından 'st-

---

[1] Venedik Komplosu – Age.

[2] Şehir Devletleri – Richard Mackenney – Babil Yayınları – İst. 2004 – S. 66.

ratejik yaşamsal bir madde' olan tuz (ki hemen ardından gelen stratejik madde şap idi ve onu da Venedikli tacirler temin ediyordu – M. Çulcu) Greklerin tabiriyle 'bataklık kurbağaları' trafından üretiliyordu. Ancak Orta ve Kuzey Avrupa ile ilişkiler ve bağlantılar; Roma İmparatorluğu'nun 'siyasî, ticarî ve askerî' yapılanmasının mirasçıları olan 'aristokrat oligark' aileler tarafından tesis ediliyordu. Doğu ve Batı Roma merkezlerine olan uzaklık; bu 'oligark tüccarlara' büyük avantaj sağlıyor, hareket sahası bırakıyor; bunların ticarî gücü sadece 'tuz' ile sınırlı kalmıyordu. Hiç şüphe yok ki Venedikli oligark tüccarlar tarafından düzenlenen kervanlar; başta Brenner ve St. Gothard olmak üzere Alp geçitlerini aşarken sadece tuz nakletmekle yetinmiyorlardı. Bunlar öncelikle Mora Yarımadası'nda üretilen başta ipekli olmak üzere birçok renkli dokuma ürünlerini de Orta ve Kuzey Avrupa'ya sevkediyorlardı. Romalı aristokrat ailelerin, Roma İmparatorluk geleneğinden aldıkları deneyimlerle Orta ve Kuzey Avrupa ile yaptıkları ticaretin potansiyeli hem durmadan gelişiyor; hem de çeşitleniyordu. Hemen kaydetmek gerekir ki; Orta ve Kuzey Avrupa'daki pek çok yerleşim biriminin kurucusu da yine Venedikli oligark ailelerin Roma'daki aristokrat ataları idi. Dolayısıyla o yerleşim birimlerinde bu ailelerin tarihten gelen dostları, hatta aynı ailenin mensupları bile bulunuyordu. Unutmamak gerekir ki Venedik arazisinin bir benzeri sayılan Hollanda ve Belçika topraklarındaki yerleşim birimleri ve bu birimlerin ticarî modeli; Venedik ticarî gücünün buralara yansımasından başka değildi. Kısacası oligark aileler; kendi devlet/imparatorluk deneyimi ile elde ettikleri ticarî yeteneği örtüştürüyor: Kartaca şehir devletlerine dayalı deniz imparatorluğu örneğinden sonra ortaya 'Venedik Şehir Devleti' merkezli bir 'deniz imparatorluğu' çıkarmak üzere kolları sıvıyorlardı.

Bir süre sonra Venedik'in Rialto meydanı büyük bir pazar yeri ve ticaret merkezi haline geliyordu. Venedik tacirlerinin ticarî yeteneği, ticaret alanlarını hızla genişletiyor; Doğu Akdeniz ve Arap Yarımadası sahillerinden Kuzey Denizi sahillerine kadar uzanıyordu. Doğu-Batı

arasındaki bu ticarî faaliyet Roma İmparatorluk geleneğini bir Venedik ticaret imparatorluğuna dönüştürüyordu. Bu ticaretin ana meddesi ise klasik ürünler; tuz, biber, baharat, şap, donyağı ve dokuma oluyordu.

Ama bu 'ticaret imparatorluğunu' kirli bir imparatorluğa dönüştüren son derece belirleyici temel bir alan vardı ki; o da köle ve esir ticareti idi. Esir ticareti, Venedik Oligarşisini asırlar boyunca dünyanın en saldırgan, entrikacı ve merhametsiz... Ve en organize 'Multi-Mafia' örgütü konumuna getiriyordu. Burada hemen vurgulamak gerekir ki; Venedik'in esir ve köle ticareti alanında bu denli başarılı ve hünerli olmasının altında yine 'Roma İmparatorluğu'nun' geleneksel 'yönetim eğilimleri' rol oynuyordu. Unutmamak gerekir ki Roma yönetimi ve asilleri kendilerini adeta dünyanın merkezi olarak kabul ediyor, kendi dışlarında kalan kavimleri, devletleri ve toplumları koloni haline getirerek esir ediyor, köleleştiriyorlardı. Sadece esir etmekle kalmıyor; onların seçkinlerini ve asillerini de köleleştiriyor, aşağılıyorlardı. Mağrur oligarklar Roma toplumunu bu anlayışla kategorize ediyor; alt sınıfların insan gereksinimini karşılamak için de Asya, Avrupa ve Afrika'dan devamlı surette esir ve köle getiriyorlardı. Roma'nın aristokratları tanrısal bir yönetme 'ayrıcalığına' sahip bulunuyor; bunun doğal sonucu olarak da kendi dışlarındakileri esir ederek köleleştirme hakkını kendilerinde görüyorlardı.

Lagunlara sığınan Romalı aristokratlar; devletlerini ve güçlerini yitirmiş olsalar bile 'esir etme/köleleştirme' alışkanlıklarını ve anlayışlarını yitirmemiş, mukaddes bir miras gibi benliklerinde ve belleklerinde 'yaşayan bir bilinç' olarak muhafaza etmişlerdi. Onlar için 'esir/köle işleriyle' uğraşmak ve bu alanda başarılı olmak bir statü meselesiydi. Onlar bu ticareti geliştirirken aristokrat geleneklerinin hakkını veriyorlardı. Kaldı ki 'esir ticareti' diğer ticaret dallarından çok daha kazançlı bir işti ve Venedik'in 'Huzur Cumhuriyeti' (Seranissima Repubblica)'nın refahı gerçekte –bir dönem– bu kanaldan besleniyordu.

Bir devletin 'esir ticaretini' kazançlı bir işkolu ve ticaret alanı duru-

muna getirmesi; kaçınılmaz olarak bu işkolu zemininde kapsamlı bir yapılanmayı da gerçekleştirmesi anlamına geliyordu.

Venedik'in 'aristokratik olgark' tacirleri esir ticaretini; Araplarla, Moğollarla, Türklerle ve diğer Hıristiyan olmayan toplumlarla yapılan 'sıradan bir alış-veriş' şekline getiriyorlardı. Bu işleri geliştirirken şaşırtıcı olan taraf, Venedikli esir tacirlerinin Hıristiyanları da köleleştirerek Hıristiyan olmayanlara satmalarıydı. Üstelik Hıristiyanlara uyguladıkları bu işlemler de belgelenmiş bulunuyordu. Venedikli esir tüccarları bu konuda uzmanlaştıkça, faaliyet alanlarını da olabildiğince genişletiyorlardı:

> "Bu esirler arasında İtalyanlar ve Yunanlılar kürek mahkumları olarak en çok para edenlerdi. Bunların arasında Almanlar ve Azak Denizi'nin en uzak köşesinden, Venediğin Don Nehri ağzındaki ileri karakolu olan Tana'dan getirilen Ruslar vardı. Daha sonraları listeye siyah Afrikalılar eklendiler ve Cumhuriyet'in asilleri arasında süratle moda oldular."[1]

Venediğin 'deniz ticaret imparatorluğu'; egemenliği altındaki toprakları da tıpkı Romalılar gibi, oligarkların özel yönetimi altında esir işgücü ile işletiyordu. Cumhuriyet'in egemenliği altındaki topraklar arasında Girit, Kıbrıs, Korfu, Naksos gibi adaların yanı sıra Balkan Yarımadası'nda çok geniş alanlar bulunuyordu. Üstelik bu alanlar Haçlı Seferleriyle birlikte hızla genişliyordu. Venedik Devletine bağlı topraklarda çalışan esir ve köleleri yine oligarklar kullanıp yönetiyor; bu ailelerin başında da Cornerler (Cornarolar) geliyordu. Daha sonraki dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu'nun haremlerini, Balkanlardan Fas'a; İstanbul'dan Yemen'e kadar Venedikli tüccarların sattıkları esir ve köle kadınlar, cariyeler, halayıklar, çeşitli kavimlerden ve renklerden kaçırılıp toplanan genç kızlar dolduracaktı. Dahası; Yeniçeri Ocağı'nın devşirmeleri arasında ayrı ve seçkin bir grubu da yine Venediklilerin sattıkları esirler teşkil ediyordu. Deniz kuvvetlerine ait gemilerin kürekçileri dışında,

---

[1] Venedik Komplosu – Age.

seçkin levendler de yine bu kaynaktan sağlanıyordu.

Bu durum sadece Osmanlı deniz kuvvetlerine özgü bir durum değildi. Venedik başta olmak üzere denizci ülkelerin tümü için aynı şey; esir ve köle denizciler/kürekçiler söz konusuydu.

1000 yılı civarında Venedik Cumhuriyeti'nin önde gelen amiralleri arasında yer alan ünlü Oligark Christofor de Canal; 'Platon diyalogları' diye adlandırılan eserinde forsaları karşılaştırıyor, özelliklerini şöyle kaydediyordu:

> "İtalyanlar en kötü, Dalmaçyalılar daha iyi. Yunanlılar ise kişi olarak pis ve itici ama en iyi kürek mahkumlarıdır."[1]

XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Venedik; Bavyera gibi yandaşlarıyla aralarında mahkumların ömür boyu forsa olarak çalıştırılmaları konusunda anlaşma yapıyorlardı. Bu anlaşmalar da ticarî münasebetler çerçevesinde yapılıyor; Venedikliler bu yoldan sağladıkları esir ve köleleri, üçüncü ülkelere satıyorlardı.

'Esir ve köle ticareti' kaçınılmaz olarak Venedik'i korsanlarla da ilgilenmek ve korsanlığı örgütlemek zorunda bırakıyordu. Yağma ve korsanlık, esircilik ve kölecilik gibi Venediğin temel ekonomik faaliyetleri arasında yer almasıyla korsanlık ve yağmacılık bu 'deniz imparatorluğunun' önemli bir gelir kaynağı durumunda bulunuyordu.

Devletin 'esir ve köle' ticareti ile 'korsanlığı ve yağmacılığı' işkolu durumuna getirmesi; önemli ve kapsamlı bir organizasyonu gerçekleştirmesini gerektiriyordu. Faaliyetlerine devletçe göz yumulan, çoğunlukla da desteklenen hızlı korsan gemilerine 'Corsair' deniyordu. Bu Corsairler genellikle Kuzey Afrika sahillerine gönderiliyor; buralardan hem esir topluyor, hem de yerleşim birimlerini yağmalıyorlardı. Ayrıca Venediğin Cenova ile düşman olduğu dönemlerde; Ceneviz ve diğer ticaret filolarının yağmalanması burada büyük bir hevesle beklenen fır-

---

[1] Venedik Komplosu – Age.

satları oluşturuyordu. Bu korsan gemileri ticaret konvoylarına adeta bir bulut gibi saldırıyor; gemiler yağmalanıyor, personel ve yolcular ise pazarlarda köle olarak satılıyorlardı. Yolcular arasındaki güzel kadınlar, kızlar ve oğlanlar şark saraylarında saygın konumlar elde ediyor; sarışın cariyeler yüksek fiyatlarla müşteri bulabiliyorlardı.

Korsanlar devlet tarafından destekleniyor; buna karşılık korsanlarla mücadele edecek kuvvetler atıl bırakılıyordu. Kalyonlar, casuslar ve kimi yerde askerler; devletin koruduğu korsanların emrine giriyorlardı. Venedik Oligarkları bununla da yetinmiyorlardı.

'Büyük Korsanlık Çağı' diye adlandırılan dönem XVII. ve XVIII. yüzyılları kapsıyordu. Yani 1500'lü yıllardan sonraya rast geliyordu. Oysa Venediğin 'esir ve köle ticareti' ile uğraşması Haçlı Seferleri'nden önceye rastlıyordu. Bu Orta Akdeniz'de Arap denizcilerin güçlü ve etkin oldukları bir dönemdi. Zira İspanya'da Arap/Musevî Endülüs devleti yükseliş gösteriyor; buna paralel olarak yine Araplar hem Kuzey Afrika'da, hem de Sicilya'da egemenlik tesis ederek Roma'yı baskı altına alıyorlardı. Arap denizciler sadece Fransa ve İspanya sahillerini haraca bağlamakla kalmıyorlardı. Aynı zamanda açık denizlerde de Hıristiyan, askerî ve ticarî gemilerine göz açtırmıyor; hem askerî, hem de sivil/korsan gemileriyle bunları vuruyor, batırıyor, yağmalıyorlardı. Arap saldırılarının en önemli hedefini ise Cenova ve Amalfi gemileri teşkil ediyordu. Zira bu dönemde Venedik ile ticarî faaliyet alanında bu iki 'şehir devlet' yarışıyor, daha doğrusu yarışabilecek gücü gösteriyorlardı.

Venedik'in Arap denizciler karşısındaki durumu farklıydı. Her şeyden önce; Bizans donanmasının koruması nedeniyle Arap kuvvetleri Venedik gemilerinden uzak duruyorlardı. Oysa Amalfi ve Cenova gemilerinin bu tür bir korunma güvencesi bulunmuyordu. Aksine; bunlar Roma Kilisesi ile yakın ilişki içinde olduklarından hem korumasız kalıyor, hem de Müslümanlara daha açık ve kışkırtıcı bir hedef oluşturuyorlardı. Aynı dönemde ticarî rekabet nedeniyle Venedik'in Cenova ile iki kez savaştığı gözönünde bulundurulacak olursa; 'düşmanımın düş-

manı dostumdur' ilkesi çerçevesinde Arap-Venedik yakınlaşmasının doğal karşılanması gerekiyordu. Nitekim pek çok olayda Amalfi ve Cenova gemilerinin Arap donanmasına veya korsanlarına Venedik tarafından hedef gösterildiği de biliniyordu. Kaldı ki Arap-Venedik ilişkileri bununla sınırlı kalmıyordu. Venedik Oligarkları korsanlık, esir ve köle işlerinde Arap korsanlarını taşeron olarak kullanıyorlardı. Onların Hıristiyan gemilerine saldırarak veya Avrupa sahillerine baskınlar yaparak Hıristiyan esir toplamalarını sağlıyor; bunları doğu pazarlarında teslim alıyor; buralarda yaşayan Musevî bezirganlarla ortaklıklar kurarak gerçekleştirdikleri 'kirli alışverişten' hiç kimseye ve Roma Kilisesi'ne hissettirmeden yüklü komisyonlarını alıyorlardı. Dıştan bakıldığında ise bu 'tezgahta' Arap korsanlarla Musevî tacirler ön planda görülüyor; parayı Venedik Oligarkları topluyordu. Hem kazanç sağlıyor, hem de Arap korsanların Cenova ve Amalfililere göz açtırmamalarını sağlayarak Akdeniz'de tekel oluşturmaya çalışıyorlardı.

> "...Arap korsanlar da Provance (Fransa'nın güney bölgesi ve Akdeniz sahilleri) sahillerinde gözüküyor; müskahkem Fraxinetum (La Grande Frainet) şatosunu ele geçirerek buradan memleketin ta içlerine kadar aşağı yukarı bir yüzyıl kadar süren bir zaman için etrafa dehşet saçmışlardı. Alp dağlarını geçerek Roma'ya giden her ziyaretçi bunların eline düşmek tehlikesine maruzdu. Güneydoğu sahillerinden birinden doğuya doğru hareket etmek cesaretini gösteren her gemi, daha açık denize çıkmadan bunların eline düşmeğe mahkumdu. Çünkü onlar bütün adalara hakimdiler ve buralarını korsan yuvaları haline koymuşlardı."[1]

Arap korsanlar sadece Batı Avrupa'nın Akdeniz ticaretini engellemekle kalmıyor; aynı zamanda Ortodoks Bizans ve Pagan-Hıristiyan Venedik ile birlikte Katolik Roma üzerine de adeta ambargo uyguluyordu. Üstelik; deniz haydutluğu yaparak hem bu işten nemalanıyor, hem

---

[1] Yakın Doğu Ticaret Tarihi – W. Heyd – Çeviren Ord. Prof Enver Ziya Karal – TTK. Yay. Basımevi – Ank. 1975, S. 102.

de Venedik payını fazlasıyla alıyordu. Kaldı ki Venedik; Arap korsanlarla işbirliğini maharetle kamufle ettiği için Katolik dünyaya diğer yüzünü gösteriyor; Arap ambargosu uygulanan yerlere kendisi kolaylıkla ürün satabiliyor, ticaret yapabiliyordu.

> "Fransa'ya bu malları herhalde İtalyan tüccarları sağlıyorlardı. Bu tüccarlar mallarını ya kendileri Fransa'yı dolaşarak satıyorlar ya da doğrudan doğruya ikinci el olarak Fransız satıcılarına devrediyorlardı. Limoges'de XI. yüzyıl başlangıcında bir Venedikli tüccar topluluğunun var olduğu iddia olundu."[1]

Görüldüğü gibi Araplar, Cenova ve Amalfili tüccarlar başta olmak üzere bölge tacirlerine göz açtırmıyor; fakat Venedikli oligarklar sadece ticaret yapmakla kalmıyor, bir de ambargo altındaki bölgede piyasa kuruyordu.

Burada hemen belirtmek gerekir ki; Orta ve Kuzey Avrupa'da yaşam canlandıkça Hıristiyanlık güçleniyor , buradan sağlanan gelir artıyor ve Batı Hıristiyanlığı zenginleşiyordu. Dolayısıyla ibadet lüksü artıyor; parlak kumaşlara, etkileyici ekzotik kokulara gereksinim yoğunlaşıyordu. Bu da doğu ülkelerinden karşılanıyor; ticarî trafik hızlanıyordu. Batı Hıristiyanlığı'nın taleplerindeki artış, Mısır ve İskenderiye'de üretimin de artmasına yol açıyordu. Kumaş ve halılar dokunuyor, süsleme sanatı gelişiyor; özellikle Rumlar kilise mensuplarına dinsel motifler üretiyorlardı. Roma Kilisesi sadece kendisi için satın almakla kalmıyor, bu ürünlerin büyük bir bölümünü Orta ve Kuzey Avrupa'da faaliyette bulunan ve birbiri ardına kurulmakta olan dinsel yapılara sevkediyorlardı.

Ancak Akdeniz'de bütün bu ticarete paralel olarak esir ve köle ticareti de durmadan yoğunlaşıyordu. İtalyalılar, özellikle de Venedikliler bu ticarette başı çekiyor; bir yandan kiliselere 'kutsanacak ürünler' temin ederken; bunun bedeli olarak şark ülkelerine Hıristiyanlar da dahil

---

[1] W. Heyd – Age. – S. 102.

Afrika ve Avrupa'dan sağlanan esirleri ve köleleri sevkediyorlardı.

> "Venedikliler Roma'nın içinden kadın ve erkek esirler almak cüretini göstermemişler miydi? Diğer malların alışverişi feci esir alışverişi ile beraber yürüyordu. Esirlerini doğu malları ile değiştiren yahut da bu malları doğrudan doğruya parasıyla satın alarak Roma'ya getirenlerin gene o Venedikli tüccarlar olup olmadığı sorulabilir."[1]

Başlangıçta Amalfi Akdeniz ticaretinde Venedik ve diğerlerine karşı kapatılması mümkün olmayacak kadar büyük bir fark atmış bulunuyordu. Bunda hiç şüphe yok ki hem Roma, hem de Konstantinopolis nezdinde elde edilmiş ayrıcalıklar büyük rol oynuyordu. Hıristiyanlığı Akdeniz'de adeta Amalfi temsil ediyor; bu nedenle de tekel sayılabilecek bir otorite tesis etmiş görünüyordu. Fakat; Amalfili tüccarlar ticarette sağladıkları başarıyı, siyasette gösteremiyorlardı. Zaten onların başarısının altında yatan neden; içişlerinde bağımsız olmalarına karşın dışta Bizans İmparatoruna –sözde ve şekilde de olsa– bağlı görünmeleriydi. Bu 'tâbîyet' onları güçlü komşularına karşı Bizans'ın korumasına neden oluyor, böylece ayakta kalabiliyorlardı. Ne var ki; siyasî bir hata sonucu bu 'mukaddes ve muhteşem' korumayı kaybediyorlardı.

Salerno Lombardlarının sondan bir önceki Prensi IV. Guaymar 1039 yılında Amalfi'yi zaptediyordu. 1052 yılında şehrin aristokratları başkaldırıyor, Guaymar'ı katlettiriyorlardı. Fakat yine de amaçlarına ulaşamıyorlardı. Zira Guaymar'ın oğlu Gisulf şehir üzerinde baskı kuruyor, otoritesini vahşice gösteriyordu. Özgürlüklerini kendi başlarına kurtaramayacaklarını anlayan Amalfililer, Normanları yardıma çağırıyor ve Dük Robert Guiscard'a başvuruyorlardı. Normanlar 1073 yılında Salerno'yu zaptediyordu. Gisulf tahtından indirilip sürgüne gönderiliyor, mücadele 1078 yılına kadar devam ediyordu. Ama tüm bunlar Amalfi'nin bağımsızlığına maloluyordu. Amalfi Normandiye krallığına ilhak ediliyordu. Bu durum Amalfi ticarî gücünün de sonu oluyordu. Zira

---

[1] W. Heys – Age. – S. 105.

Normandiye krallığı, Bizans'ın baş düşmanıydı. Amalfi'yi elegeçiren Normanlar bir süre sonra İtalya'daki Bizans egemenliğini de sona erdiriyor, onları kovuyorlardı.

Venedik Oligarkları ise zaten bunu bekliyorlardı. Zira Bizans İmparatoru; İtalya tarafından reddedilmiş, onuru kırılarak kovulmuş olan bütün 'otoritesini' ve desteğini, Venedik Oligarkları'nın hizmetine veriyor, onların çıkarına harcamaya başlıyordu.

Örneğin; Bizans İmparatoru Alexis Comnen İstanbul'da veya İmparatorluğun herhangi bir şehrinde dükkanı bulunan her Amalfilinin, Venedik'teki St. Marcos Kilisesi'ne yılda üç hyperpres bağışta bulunmasını bir kanunla zorunlu hale getiriyordu. 1082 yılında yayınlanan bu kanun Amalfililer bakımından dayanılmaz bir aşağılanma anlamına geliyordu.

> "O zamana kadar Amalfililerle Venedikliler tam anlamıyla eşitlik şartları içinde birbirleriyle rekabet halinde idiler; bu kanunun yayımından sonra Amalfililer Venediklilere göre uyruk durumuna düştüler."[1]

Böylece Amalfi'nin yıldızı sönerken Venedik'in yıldızı parlamaya ve Venedik günden güne güçlenerek doğu ticaretinde bir tekele dönüşmeye başlıyordu. Amalfi'nin ticarî alanda rakip olmaktan çıkmasıyla Venedik tacirleri onun pazarlarına da giriyorlardı. Örneğin; Karolenjler Venediğe ticarî ayrıcalıklar tanıyorlardı. Bu geniş bir alanın Venedik ticarî gücü tarafından elegeçirilmesi anlamına geliyordu. Venediklilerin büyük bir ticaret filosu bulunuyordu. Gemilerinin uzun yol kabiliyeti ise çağa göre çok yüksekti. Kaldı ki Venedik deniz ticaretinde ne denli gelişiyorsa, kara ticaretinde de o denli güçleniyor, üstünlük sağlıyordu.

> "Venedik'e en yakın olanı Yukarı İtalya idi. Munsabbları (denizle birleşme yerleri) şehirden biraz uzakta olup ivicaçlarıyla (akışlarıyla) sanki büyük ticarî kan damarı teşkil eden iki yol; Po ve Adige nehirleri Vene-

[1] W. Heys – Age. – S. 117.

dik gemilerine ülkenin ortalarına kadar girme olanağı veriyordu. Po yoluyla Pavia'ya kadar çıkıyorlardı. Pavia şehri Büyük Alp geçitleri ağzında olup Fransa, İsviçre ve Almanya ile Büyük St. Bernard ve Spulgen aracılığıyla ticarî ilişkilerde bulunuyordu."[1]

Adiege ve Lombard Kralı Luitprand arasında 730 yılında akdedilen ticaret anlaşmasındaki kayıtlara göre, Venedikliler burada biber ticareti yapıyorlardı. Pavia ise bu sırada –Venedikliler ticarî ürünleri tercihen buraya getirdikleri için– son derece ilgi çeken bir cazibe merkezi oluşturuyordu. Venediklilere ayrıca Adige üzerindeki Verona şehri ile çok daha uzaktaki Tirollere de yakındoğu ürünlerini getirip satıyorlardı. Ticaret ürünleri arasında hala baharat; özellikle de tuz ve şap ilk sıralarda yer alıyordu. Diğer taraftan Venedik'in Bizans ile olan iyi münasebetleri de günden güne gelişiyordu. Doj İstanbul'da sürekli ordu bulunduruyor, buna paralel olarak çok sayıda Venedikli Bizans Ordusu'nda askerlik yapıyordu. Ayrıca Venedik filosu sadece ticaret yapmakla kalmıyordu. Venedikliler Bizans İmparatorluğu ile Almanya ve Kuzey İtalya arasında iletişim kuruyor, düzenli olarak posta haberleşmesini sağlıyorlardı.

Venedik Oligarkları bir yandan Bizans ve Yukarı İtalya devletleri ile iyi münasebetlerini devam ettirirken; diğer taraftan da 'silah kaçakçılığı' yapıyorlardı. Silah kaçakçılığının en iyi müşterileri ise 'esir ve köle ticaretinde' örtülü işbirliği yaptıkları Arap korsanlar ile Arap askerler oluyordu. Araplar özellikle keresteye ve demir silahlara gereksinim duyuyorlardı. Demirden mamul silahlar Venedik'in hemen yanında yer alan ve denize adeta bir 'dil' gibi uzanan İstria Yarımadası ile Karintiya demirhânelerinde imal ediliyordu. Dalmaçya sahillerindeki Venedik kolonileri ise gür ormanlarla kaplıydı ve keresteden bol bir şey yoktu. Bu nedenle özellikle adaların egemenliği için Bizans ile savaşmak zorunda

[1] W. Heys – Age. – S. 121.

kalan Araplar, ihtiyaçları olan silah ve keresteyi, kaçak olarak Venediklilerden temin ediyorlardı.

"971 yılında İmparator Jean Zimisces şikayetlerini elçileri aracılığıyla Doges'a bildirmişti ve bu ticareti yapan gemilerin rastlandıkları yerde ateşe verileceğini de tehdit makamında belirtmişti."[1]

Fakat silah kaçakçılığını engellemek asla mümkün olamıyordu. Zira silah kaçakçılığıyla esir ve köle ticareti/kaçakçılığı birbirine paralel yürüyor; Venedikli Oligarklar ile Araplar başta olmak üzere Akdeniz korsanları 'etle tırnak gibi' bütünleşmiş bulunuyorlardı. Bu yolda Venedikli Oligarklar adeta Hıristiyan dünyasından yıkılan Roma İmparatorluğu'nun intikamını alıyor; Hıristiyan gibi görünerek Hıristiyanlığın altını oyuyorlardı. Üstelik Venedikliler sadece korsanlara değil; Kuzey Avrupa, Mısır ve Suriye Araplarına da kaçak yollardan silah ve kereste satıyorlardı. Bu 'kara ticareti' Venediklileri İstria ve Karintiya dökümhânelerinin baş müşterisi haline getiriyor; ekonomik/ticarî etkinlik buralar üzerinde siyasî etkinliği de getiriyordu. Nitekim bir süre sonra İstria Venediğin egemenliği altına girecekti. Venedikliler başlarını ağrıtan bir sorunla karşılaştıklarında bu sorunu ya para ile çözümlüyor ya da 'taşeron bir güç' kullanıyorlardı. Örneğin; Adriyatik Denizi'nde ticaret gemilerine musallat olarak canlarını sıkan Hırvat korsanları; topraklarıyla birlikte kontrol altına alıyor, kendi hesaplarına çalıştırıyorlardı.

"Diplomasi yollarıyla Venedik'in doğu ticaretine yeni bir hamle verildikten sonra; ortadan kaldırılması ancak kuvvetle mümkün olan bir tek engel vardı; Hırvatistan korsanları... 1000 yılında Pietro Orseolo buna da bir çare buldu; bu korsanlara ciddi bir para cezası uyguladı ve bunlara bir vergi koydu. Bu şiddetli darbeden sonra Romanya Dalmaçlarından Raguza'ya kadar da kendi istekleriyle boyun eğmelerini sağladı. O zamandan sonra Venedik Adriyatik Denizi'nin kayıtsız ve şartsız hâkimi

[1] W. Heys – Age. – S. 123.

oldu."[1]

Venedik Oligarkları; İmparatorlarıyla akrabalık tesis ettikleri Bizans Devleti'nin limanlarında ayrıcalıklı ve tercihli tüccarlar olarak istedikleri gibi ithalat-ihracat ve alım-satım yapabiliyorlardı. Üstelik de tek kuruş vergi vermek zorunluğunda değillerdi.

Haçlı Seferleri'nin arifesine gelindiğinde Venedik mevcut durumdan son derece hoşnut bulunuyordu. Ne var ki yükselmekte olan Cenova'ya paralel olarak bir de Pisa ticarî faaliyetlerini yoğunlaştırıyor, geliştiriyordu. Bu iki ticarî odağın arkalarında ise iki önemli güç bulunuyordu: Çizmenin ucuna kadar inen Normanlar ve giderek etkinleşen Roma Katolik Kilisesi...

Gerçi Venedik, Araplarla örtülü bir işbirliği içinde 'kaçakçılık ve esir ticaretini' sürdürüyor; Arapların, Cenova ve Pisa başta olmak üzere Hıristiyan dünyasına göz açtırmamasını ellerini oğuşturarak izliyordu. Fakat Cenova, Pisa, Roma ve onların etkilerinde olan İtalya şehirleri; Arap donanma ve korsan ablukasından kurtulmak üzere yoğun bir çabaya girişiyordu.

Cenovalılar 1015 ve 1016 yıllarında savaş gemileriyle Sardunya'ya saldırıyorlardı. Bir süre önce İspanyol Araplarının emirlerinden olup Sardunya'da üstlenerek korsanlık yapan Mücahid bin Abdullah-ül Emir'in korsan çetesine baskın yaparak dağıtıyorlardı. Bu başarıdan cesaret alan Pisalılar Arap korsanları Kuzey Afrika'ya kadar kovalıyor; 1034 yılında Bone'yi ele geçiriyorlardı. Bu sırada Arap korsan reislerinin en ünlüsü Zeyrid soyundan gelen Emir Temîm idi ve Mehdia'da hüküm sürüyordu. Bu korsan 1062'den 1107 yılına kadar her tarafa korku salıyor, büyük şöhret kazanıyordu. Pisalı tacirleri esir ederek Ortadoğu pazarlarında satıyor; Hıristiyanları tehdit ediyor, eylemleriyle hakaret ve alay ediyordu. Bu Arap korsan reisinin ortadan kaldırılması

---

[1] W. Heys – Age. S. 125.

için Papa III. Viktor bizzat harekete geçerek hazırlanan ordunun başına bir Benedictus Praesul görevlendiriyordu.

"...üç yelkenli 400 gemiye bindirilmiş olarak 30.000 asker diye kaydettikleri ordunun önemli bölümünü Pisalılar ve Cenevizliler teşkil ediyorlardı. Önce, Mehdia'dan bir kurşun atımı menzilde bulunan ve bir tüccar mahallesi olan Zulia, sonra da asıl şehir zaptedildi. Müstahkem şatosunda kuşatılan Temîm, Hıristiyanların çekilmesini ancak büyük fedakârlıklar pahasına, büyük haraç vererek ve esirleri salıvererek sağladı. Bundan başka, galiplere karşı ağır taahhütler altına girmek zorunda kaldı. Bunların en önemlisi, tüccar şehirlerin ticaret mallarını kendi toprağına kabul etmesi idi."[1]

Ama Cenova, Pisa, Roma ve Normanlar Araplara asıl darbeyi Sicilya'da indiriyordu. Burada Araplara öldürücü darbeyi Norman Dükü Roger vuruyor; Palermo'yu ele geçirerek Sicilya'daki Müslüman otoriteyi sona erdiriyordu. Böylece açıktan olmasa bile örtülü olarak tüm taraflar biliyordu ki; Normanlar, Papa, Cenova ve Pisa bu bölgede Venedik ve Bizans karşısında ciddi bir avantaj sağlıyordu. Fakat bu durum Venedik ticaretinde sanıldığı kadar büyük bir olumsuzluk meydana getirmiyordu.

"Amalfililer, Venedikliler, Cenevizler, Norman Krallığı'ndan Ada'ya yanaşmak ve burada pazar kurmak iznini almakta gecikmediler."[2]

Kapsamlı ticarî faaliyetler ve bu alanda gösterilen üstün yetenekler Venedik Oligarkları'na dünyanın her yerinde yeni dostlar, iş arkadaşları, ortaklar ve yardımcılar kazandırıyordu. Bunların başında da Musevîler geliyordu. Özellikle Ortadoğu limanlarında, ticaret merkezlerinde, pazar yerlerinde ve büyük şehirlerde faaliyet gösteren Musevî tefeci-bezirganlar hem Hıristiyan hem de Müslümanlarla kolayca iletişim kura-

[1] W. Heys – Age. – S. 133.

[2] W. Heys – Age. – S. 134.

biliyor –zira birkaç yabancı dil biliyorlardı-; her iki tarafa da hoş ve güleryüzlü davranabiliyorlardı. Üstelik bunlar, buradaki piyasaların nabzını tutuyor; esir ve köle ticareti kanalıyla saraylara nüfûz edebiliyor, güçlü bir haber/istihbarat ağına sahip bulunuyorlardı. O zamanın dünyasında sürekli hareket halinde bulunan ve İngiltere'den Beyrut'a kadar geniş bir alanda faaliyet gösteren Venedik tacirleri ise Musevî tefeci/bezirganların dostluğuna ve partnerliğine en fazla gereksinim duydukları grubu teşkil ediyorlardı. Kısacası Venediklilerle Musevîler karşılıklı olarak derin, vazgeçilmez ve son derece verimli/kazançlı bir ilişki tesis etmiş bulunuyorlardı. Tabir yerinde ise bu iki grup 'aynı pistte dansediyor'; yani aynı alanda yaklaşık aynı işi yapıyorlardı. Üstelik kazançlarını dostça paylaşıp birbirleriyle dayanışacak kadar gerçekçiydiler. Zayıf, tehdit altında; fakat çok akıllıydılar. Bu ilişki kısa bir süre sonra Musevî Hazar Türkleri ile oligark aileler arasında tesis edilecek akrabalıklarla daha da pekişecek, güçlenecek ve 'kanbağına', 'hısımlığa' dönüşecekti. Bu ilişkilerde, Rhone Havzasına yerleşen ve Venedik-Cenevre-Champagne ekseninde belirleyici bir rol oynayan Radhanitler önemli bir yer tutuyorlardı. Burada hemen kaydetmek gerekir ki, Cenevre'nin tarihsel coğrafyası, Venedik'ten olduğu kadar Rhone Havzası ile Lyon merkezinden de etkileniyordu. Bir başka ifade ile Cenevre; Venedik-Rhone ticaret ekseninde yer alıyordu. Bu nedenle Venedik-Cenevre eksenı incelenirken, bu eksenin bir parçası ve belirleyici unsuru olan Rhone olgusunu ve etkisini asla gözardı etmemek gerekiyordu.

Avrupa kara coğrafyasında en önemli ulaşım yollarını, su yolları güzergahları teşkil ediyordu. Su yolları ise Tuna, Rhain, Saine, Elbe vs., gibi büyük nehirlerden oluşuyordu. Bu nehirlerden biri de Rhone nehri idi. Rhone Avrupa kıtasının Akdeniz'e akan en önemli akarsuyu idi.

Rhone nehri İsviçre'nin ortagüneyinde, Alplerin zirvelerindeki bir buzuldan doğuyordu. Batıya akarken vadiler meydana getiriyor, uçurumlardan dökülüyor ve Cenevre Gölü'ne ulaşıyordu. Rhone, Cenevre kentinde yer alan bu gölden tekrar çıkıyor; Jura dağları arasından kıv-

rıla kıvrıla akıyor, Fransa sınırını aşarak Lyon kentinde en büyük kolu olan Saone ile birleşiyordu. Böylece Cenevre ile Lyon kenti arasında önemli bir suyolu-vadisi meydana getiriyordu. Buradan güneye kıvrılan bu büyük nehir aynı zamanda Alpler'den doğan İsere, Durance ve Ardeche gibi büyük ırmaklarla besleniyor, 813 kilometrelik bir uzunluğa ulaştıktan sonra Marsilya'da Akdeniz'e kavuşuyordu.

Rhone nehri pek çok yerinde su yolu ulaşımına elvermese de; meydana getirdiği vadiler, yarıklar ve geçitler karayolu ulaşımına zemin hazırlıyordu.

Rhone güzergahın en önemli ve ticarî bakımdan belirleyici etabını Rhone bölgesi teşkil ediyordu.

Rhone, Fransa'nın ortadoğusunda Rhone-Alpler bölgesinde idarî bakımdan 'il bölgesi' oluşturuyor; Lyon şehri bölgenin il merkezi olarak yer alıyordu. Nitekim Rhone Nehri Lyon'da geniş bir yay çiziyor, kentin hemen güneyinde Saone Irmağı ile bütünleşiyordu. Bu ırmakların meydana getirdiği Rhone havzası kuzeyde Beaujolais, güneyde ise Lyonnais dağları ile çevriliyor; Rhone ve Saone ovaları Orta Avrupa'nın en verimli toprakları olarak biliniyordu. Genellikle sis altında kalan Lyon bölgesinde yazlar sıcak, kışlar ılık geçiyor, yüksek kesimler bol yağış alıyordu. Rhone ve Saone ovalarının kuzeyinde tahıl ve şeker pancarı yetiştiriliyor, şarapçılık dünya piyasalarında ayrıcalıklı bir konum elde ediyordu.[1]

Hemen kaydetmek gerekir ki yörenin elverişli toprak yapısı tarımsal üretimin gelişmesine; bu gelişme de tarıma dayalı bir sanayinin ortaya çıkmasına neden oluyordu. Tarımsal sanayinin öncülüğünü ise Lyon bölgesinde tesis edilen giyim sanayii kuruluşları yapıyordu. Lyon ayrıca ipek ve ipekçilik merkezi konumunda bulunuyordu. Nitekim Lyon'daki giyim tesisleri ve ipek, bölgenin aynı zamanda dışa açılmasına ve ulus-

[1] Büyük Larousse – Age. C. 16 – S. 9812.

lararası ticaretin gelişmesine de zemin hazırlıyordu. Kısacası Orta Avrupa'daki tüm ticaret yolları Rhon Vadisi'nden başlıyor, bunlardan bir kısmı Çin ile Orta Avrupa arasında ticarî faaliyetlerin koordine edilmesine kadar uzanıyordu. Bu ticarî oluşum ve güzergah üzerindeki en önemli halkayı ise 'tüccar bir musevî topluluğu' olan Radhanitler teşkil ediyordu. Radhanitler, Avrupa 'finans ve ticaret' yapılanmalarının 'temel taşları' konumunda bulunuyorlardı.

İbranîce 'Rahhani' veya 'Radhanim'; Arapça 'ar-Radaniyya' diye adlandırılan bu insanlar, Ortaçağ'da ticaret yapan Musevî tüccarlardan başkası değildi. Bunlar İslam ve Hıristiyan alemleri arasında 600 ile 1000 yılları arasında faaliyet gösteriyor; adeta 'tampon bölge' oluşturarak her iki toplum arasında etkin biçimde çeşitli roller oynuyorlardı. Bunlar; daha Roma İmparatorluğu zamanında açılmış olan ticaret yollarını işler vaziyette tutuyorlardı. Avrupa'nın büyük bölümü ile Kuzey Avrupa bunların öncelikli ticaret alanlarını teşkil ediyordu. En aktif oldukları bölgeler ise Rhone Havzası, Venedik-Cenevre ekseri ve Champagne Eyaleti idi.

Ciddi kaynaklara göre Radhanit kelimesi; Mezopotamya'da 'Radhan Ülkesi' adı verilen bir bölgeden çıkıyordu. Bir kısım kaynaklar bu sözcüğü Kuzey İran'da Rayy (veya Rhages) şehrine dayandırıyorlardı. Cecile Rhodes ile Claude Cahen'e göre ise Radhanit adı, Fransa'daki Rhone nehri vadisinden kaynaklanıyordu. Zira Rhone nehrinin Latincesi Rhodanus idi. Radhanitler ise Rhone vadisinden çıkan güzergahlar üzeri üzerinde ticarî faaliyetlerde bulunuyor; bu nedenle de Rhodanus adından türetilen Radhanit adını kullanıyorlardı. Bir başka iddiaya göre ise Radhanit sözcüğü Farsça 'yolu bilen' veya 'yolu bulan'; kısacası 'rehber-kılavuz' anlamına gelen 'Rah' sözcüğünden türetilmişti.

Radhanitlerin yaptıkları işler ilk kez; Abbasî Halifesi El Mutamid'in Polis ve Posta (İstihbarat) Nazırı Abu el Kasım Ubeydullah Hordadbeh'in 870 yılında kaleme aldığı Kitab-ül Masalik el-Mamalik (Yollar ve

Krallıklar Kitabı) adlı eserde anlatılıyordu. [1]

Bu yapıtında yazar dört ticarî güzergahı anlatıyordu. Dördüncü güzergah (Orta Avrupa'daki tüm ticaret yollarının başladığı) Rhone vadisinden başlıyor, Çin'de bitiyordu. Rhone havzasından başlayıp Venedik ve Cenova üzerinden Akdeniz'e açılan ticaret yollarının kesiştiği en önemli merkez ise hiç şüphe yok ki Cenevre şehri oluyordu. Radhanitler ise bu güzergahları en zor koşullar altında (savaşlara, yağmalara, doğal felaketlere ve çeşitli olumsuzluklara karşı) açık tutuyorlardı. Bu nedenle de egemen otoritelere nüfûz ediyor, onlar tarafından korunuyor, ayrıcalıklar elde ediyorlardı. Örneğin; erken Karolenj Fransası'nda elde ettikleri ayrıcalıkların benzerini aynı dönemde İslam dünyasından da alıyorlardı.

Orta Avrupa'da özellikle Lyon-Cenevre-Venedik (Lyon-Cenevre-Cenova) güzergahlarında yoğun şekilde ticaret yapan Radhanitler; bu güzergahların en önemli ve belirleyici bölümünü İran ile Ortaasya arasında oluşturuyor, bu yörede ilk kez ticaret ağlarını tesis ediyorlardı. Marco Polo ve İbn-i Battuta'dan çok önce buralara gitmiş ve ticareti geliştirmiş olan Radhanitler; son hedef olan Çin'e de ulaşıyorlardı. Nitekim Çin İpeği Rhone havzasına ve Lyon'a Radhanitler tarafından getiriliyor, buradaki giyim sanayiinin hammadesini teşkil ediyordu.

"İlk Yahudiler, kumaş tücaarı olarak buraya göç ettiler.[2] İlk Müslümanlara da bu zamanlarda tesadüf edilir. Bunlar Çin'den ipekli kumaşlar alıyorlar ve bulabildikleri bütün kıymetli eşyaları topluyorlardı."[3]

---

[1] http://en.wikipedia.org/wiki/Radhanites – Çeviren Doktor Turgut Doğancalı.

[2] Çin Yahudileri hakkında bkz. R. Löwentahl: The Early Jews in China - Folklora Studies, c. 5, S. 353-398 – Peking, 1946.

[3] Çin Tarihi – Prof. Dr. Wolfram Eberhard – TTK. Yayınları – Ank., 1995 – S. 207.

Nitekim Radhanitler Çin'den sadece ipek ve kumaş getirmekle kalmıyor; aynı zamanda Avrupa'ya kültürel kazanımlar da sağlıyorlardı. Örneğin; Talas Savaşı'nda bir esirden temin ettikleri kağıdı Avrupa'ya getirerek tanıtıyorlardı. İddiaya göre Hindo-Arabik rakamları da Avrupa kültürüne bir Radhanit olan İspanyalı Josef kazandırıyordu.[1]

Radhanitler Rhon-Lyon havzası ile Çin arasında tesis ettikleri ticarî güzergah üzerinde elde ettikleri 'ticaret tekellerine' paralel olarak Avrupa'ya sevkedilen baharatın da tekelini ellerinde bulunuduruyorlardı. Musevî tüccarlar Çin-Hindistan-İran-Önasya üzerinden getirdikleri baharatı Venedik ve Cenevre pazarlarından Lyon'a, oradan da Bütün Avrupa'ya sevkederek yayıyorlardı. Bu tekeller Orta ve Kuzey Avrupa'daki güç odakları üzerinde dinsel tahakküm tesis eden ve bu tahakkümü sürdürmekte zorlanan Roma Kilisesi'ni rahatsız ediyordu. Buna karşılık tuz tekelini elinde bulunduran Venedikliler ile Radhanitler arasında 'ticaret yoldaşlığı', 'ticarî ortaklıklar' ve 'meslekî dayanışmalar' ortaya çıkıyordu. Bu birliktelikler her alana, özellikle de siyasî tercihlere yansıyordu. Diğer taraftan Venedikliler ile Hazer Türkleri arasında Radhanitler 'katalizör' rolü oynuyor; böylece Tuna-Karadeniz-Kırım ticaret güzergahı Venedik-Cenevre-Lyon-Champagne ekseni ile bütünleşerek adeta birbirinin devamı özelliğini kazanıyordu. Radhanit-Venedik işbirliği/partnerliği denizde ve karada finans-ticaret hareketlerini denetleyebilecek ve yönlendirip belirleyecek derecede güç kazanıyordu. Venedik seçkinleri büyük kazanç sağladıkları Radhanitleri kendi aralarına almakta, onlarla ve Hazar Musevileri ile akrabalıklar tesis etmekte büyük yarar görüyorlardı.

Kaldı ki Venedik-Cenevre ekseninde oluşan ticaretin en önemli unsurunu-uygulamasını teşkil eden 'akreditif' yönteminin de yine Radhanitler tarafından devreye sokulduğu ileri sürülüyordu. Bunun nedeni

[1] http://en.wikipedia.org/wiki/Radhanites – Çeviren Doktor Turgut Doğancalı.

ise geniş çapta tefecilik ve bezirganlık yaparak büyük servetler elde eden Yahudilerin yüksek meblağlara ulaşan paraları yanlarında taşımak istememeleriydi.

"Ancak bu (Akreditif) sistem, Ortaçağ Yahudi tüccarları ve özellikle Radhanitler tarafından geliştirilmiş olup, o güne kadar görülmemiş bir ölçeğe taşınmıştı. Böylece geç Ortaçağ ve erken Modernçağ bankalarının öncüleri kabul edilmektedirler."[1]

Ticarette akreditif açılması işlemi Venedik-Cenevre finans ve ticaret hattı üzerinde son derece gelişiyor; hem fuarcılık işlemlerinde, hem de fuar bankacılığında önemli bir yer tutuyordu.

Bir iddiaya göre Hazar Türkleri'nin Musevîleşmelerinde de Radhanitler başrolü oynuyorlardı. Hem Radhanitlerin hem de Hazar Türkleri'nin Ortaasya ticaretinde ve ilişkilerinde en büyük yardımı ve ayrıcalığı Çin'deki Tang hanedanı sağlıyordu. Nitekim Tang hanedanı çökünce önce Hazar Türkleri tarihe karışıyor, sonra da Radhanitler ortalıktan çekiliyorlardı. Bunun sonucunda da İçasya-Önasya-Kafkasya ve Çin'de kaos başgösteriyordu. Bu kaos sadece İpekyolunda istikrarsızlık yaratmakla kalmıyordu. Aynı zamanda İslam dünyasını da etkiliyor; bölüyor, büyük grupların ve Yahudi olmayan unsurların ticaret alanında etkinlik kazanmalarına yolaçıyordu. Aynı zamanda Güney Avrupa'da Şehir Devletler ortaya çıkıyordu. 900-1000 yılları arasında Cenova, Venedik, Pisa ve Amalfi ön plana geçiyordu. Bu şehir devletler radhanitleri ticarî rakip ve hasım olarak kabul ediyor; -Roma Kilisesi'nin kışkırtmalarıyla dinsel faktörleri ve farklılıkları ileri sürerek- Radhanitlerden kurtulmaya çalışıyorlardı. Bu mücadele; Hıristiyan taassubu ezici bir siyasî üstünlüğe sahip olduğu için Radhanitlerin aleyhine sonuçlanıyor ve bu

[1] http://en.wikipedia.org/wiki/Radhanites – Çeviren Doktor Turgut Doğancalı.

tüccar-finansör Musevî grup geri çekilerek dağılmak mecburiyetinde kalıyordu.

900-1000 yılları arasında Ortadoğu-Ortaasya ticaret güzergahlarında başgösteren kaos kaçınılmaz olarak Avrupa'yı da etkiliyordu. Bu etkilenme Avrupa'da Hıristiyan taassubunun pekişmesine neden oluyor; Ortaçağ dinsel taassubu zengin Musevîleri önce dışlayıp sonra da yok edecek şekilde hedef seçiyordu. Kısacası Haçlı ruhu ilk hedef olarak tüccar-finansör Musevîlerin üzerine gidiyordu. Bu Musevîlerin başında ise Radhanitler yer alıyorlardı. Roma dinsel taassubu hızla dinsel/siyasal otoriteye dönüşmeye başlayınca Radhanitler daha fazla ısrar etmeyi gereksiz buluyorlardı. Tüccarların, ticaret yaparken edindikleri 'kıvrak hareket etme' özellikleri nedeniyle yeni koşullara hemen uyum sağlıyorlardı. Avrupa'dakiler canlarını ve servetlerini kurtarmak amacıyla kendilerine önerilen din değiştirme seçeneğini tercih ediyorlardı. Bunlar Musevîliği bırakarak Hıristiyan; yani Converso –Müslümanlaşan Musevîlerin Dönmeliği gibi- oluyorlardı. Bu Conversolar özellikle Venedik, Cenevre, Lyon ve Champagne bölgelerine ve şehirlerine yerleşiyorlar; eski 'partnerlerinden' bu konuda yardım görüyorlardı. Conversolar daha sonra Protestan/Calvinistler, Hugenotlar, Tapınak Şövalyeleri ve eskiden beri 'içiçe oldukları' Mason Locaları'na karışıyor, faal ve etkili oluyorlardı. Çeşitli zamanlarda finans ve ticaret alanlarında elde ettikleri deneyimleri Venedik-Cenevre ekseni başta olmak üzere Hıristiyan taasubunun egemenliği altında da değerlendiriyor; uzmanı oldukları konularda faaliyetlerini sürdürüyorlardı. Sürdürmekle de kalmıyor; dinsel taassubu kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirerek şekillendiriyorlardı.

Mezopotamya ve Kuzey İran kökenli oldukları ileri sürülen; bu nedenle de İsmailîyye'ye yabancı olmayan Radhanitler Hıristiyanlaşarak Venedik-Cenevre-Lyon-Champagne ekseninde tesis ettikleri örtülü otoritelerini, Avrupa'nın her tarafında hissettiriyorlardı. Bu örtülü otorite sayesinde aynı zamanda; -Hıristiyan taassubun siyasî otoritesini kullan-

mak amacıyla- hem Haçlı Seferleri'nde rol oynuyor, hem de kuruluşunda rol oynadıkları Tapınak Şövalyeleri üzerinden müthiş bir servet temin ediyorlardı.

Radhanitlerle ilgili yapılabilecek en iddialı ve cesur saptama; tek cümlede ancak şöyle özetlenebilir:

Radhanitlerin talihi kararıp tarihe gömülürlerken, Venediğin (ve Cenevre'nin) yıldızı ışıldıyor, talihi bir güneş gibi parlıyordu.

• ***Yeri gelmişken Musevî Hazar Türkleri konusunu biraz açar mısınız?***

Venediklilerin 'akrabaları/hısımları' olan Hazar Türkleri IV. yüzyıl ile X. yüzyıl arasında Altaylardan batıya gelerek Karpatları aşan Türk boylarından biri idi. Onlar da doğudan gördükleri baskı sonucu batıya ilerliyor; Kırım'ı, Kiev eyaletini ve kuzeyde Oka ile Doneç nehirleri kaynaklarına kadar uzanan araziyi, yani bugünkü Rusya topraklarının göbeğini işgal ediyorlardı. 625 yılında Bizans İmparatoru Heraklius ile Hazar Kağanı Zibil, İranlılara karşı ittifak kuruyor; İmparator Tağan'a kızını vererek akrabalık tesis ediyordu. 690 yılında Bizans'tan kaçarak Hazar'a sığınan İmparator II. Justinien'in karısı Theodora, Hazar Kağanı'nın kızı idi. Bu akrabalıklar sadece bir iki imparatorla sınırlı kalmıyor, devlet adamları katmanlarına da yayılıyordu. Bu Türklerin bir kısmı (Gök-Oğuz) Hıristiyan oluyor ve bunlara Gagauz adı veriliyordu. [1]

Aynı şekilde XI. yüzyıla kadar Hazarlar ile Oğuzlar yine Türk asıllı olan Peçeneklere karşı Volga ve Yayık hudutlarını savunuyorlardı.

670'li yıllarda Bulan Kağan'ın hükümdarlığı altındaki Hazar Türklerinin büyük bir kısmı Bizans'tan kovularak kendilerine sığınmış olan Musevî hahamlarının telkinleriyle Musevîliğe döndürülüyordu. Ancak bu, içerikli bir din değiştirme olmuyordu.

---

[1] Hazar Türkleri Avrupa Devleti – VI – XII asır – Kara Şemsi Reşit Saffet – İstanbul 1934 – S. 15, 16.

"Hazarların dinî durumunu incelediğimizde (...) Musevîliğin yanında Hazar ülkesinde Hıristiyanlık, Müslümanlık ve eski Türk dini (Gök Tanrı inancı) gibi dinlerin de mevcut olduğunu görürüz. Bu dinlerin en eskisi, eski Türk dinî inancı olup, daha sonra bu ülkeye giren Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlığa, bu inançtan bazı adetlerin girdiğini görüyoruz."[1]

Gerçekte Şaman/Pagan inançlarını muhafaza eden Hazar Türklerine Musevîlik inancı, yine Anadolu'dan gelen ve Bakaryalı İshak olarak adlandırılan İsaak Sengari tarafından telkin oluyordu. Kağanlar aynı zamanda dinsel lider oldukları için, Hazar Türkleri üzerinde büyük bir nüfûzları ve kudretleri bulunuyordu. Bu nedenle Hazar Türklerinin Musevîleşmeleri önünde hiçbir engel söz konusu değildi.[2]

Bu nedenle Hazarların Musevîleşmeleri saraydan başlayarak tabana yayılıyordu.

"Muhtemelen Yahudi bilginler 750 yıllarında Hazar ülkesine gelmişler, Hakan'ın sarayında taraftar toplamaya ve kendi inançlarını onlara benimsetmeye başlamışlardır."[3]

Bu aşamada Hazar Türkleri'nin Musevîleşmeleri hem çevre, hem de dinsel oluşumlar bakımından büyük önem taşıyordu.

"Türklerin Musevîliği kabul etmelerinin en büyük saiki o zaman Musevîliğin dinlerden en az siyasete karışan olmasıdır. (...)

Musevîlik o zamana göre en eski, en asil, en muhafazakâr bir itikattı. Bu itibarla hâkim ve asil unsur olarak Hazar Türkleri'nin en işine geleni oldu. (...) Rus müverrihi Barthold, yine İslam menbalarına dayanarak Musevîliğin, yalnız Hazar hanedanının değil, Hazar Devleti'nin de resmî dini ol-

---

[1] Hazar ve Karay türkleri – Dç. Dr. Şaban Kuzgun – Şahsi Yayın , Ank. 1993 – S. 116 – Dipnot: no- 4 – İbn Havkal, Suret ül Arz, S. 212.

[2] Kara Şemsi Reşit Saffet – Age. – S. 18.

[3] Doç. Dr. Şaban Kuzgun – Age. – S. 132.

duğunu ilave eder."[1]

Hazar hanedanının en önemlileri İrene, Leon, Orhon, Telerik ve Bordan hanedanları idi. 770'li yıllarda İspanya'da Cordoba Hahambaşı'nın yardım istemesi üzerine hanedanı olan Türkleri bu talebe derhal olumlu yanıt veriyorlardı.

Diğer taraftan ticarette, Sami kökenli Musevîlere oranla Hazar Musevîleri çok daha başarılı oluyorlardı. Bunun nedeni ise Hazarların Bizans ile hem dost, hem de akraba olmaları nedeniyle elde ettikleri avantajlardı.

"Şark Roma İmparatorluğu payitahtı Bizans'ın dünya ticaret merkezliğini temin eden, oraya Şark'tan en çok mal taşıyan ve oradan hem şarka hem şimal memleketlerine Bizans'ın mallarını dağıtan Hazar Türkleridir."[2]

Bu ticaret Hazar ile Venediklileri yakın ilişki kurmaya sevkediyordu. Zira Hazar Türkleri Azak limanlarını ellerinde bulunduruyor; Hint ve Buhara dokumalarını, ipeklerini, sırmalarını, don yağını, pirinçlerini, çeliklerini, altınını, gümüşünü, bakırını, mücevheratını, değerli taşlarını, Karadeniz'de avlanan ve salamura yapılan balıklarını, steplerden gelen buğdayı, arpayı, salamura av etlerini bu limanlardan Rum ve Venedik gemilerine yükleyerek Avrupa'nın Akdeniz sahillerine sevkediyorlardı. Dolayısıyla Hazar hanedanlarının, Venedik nezdinde ayrıcalıklı ve son derece saygın bir yeri bulunuyordu. Kaldı ki Hazar Türkleri ile Venedikli Oligarkların dinsel zemininde Paganlık bulunması; bu iki tüccar toplumun daha kolay diyalog kurmalarına ve anlaşmalarına yol açıyordu. Dahası... Hazar hanedanlarının Bizans hanedanları ile tesis etmiş oldukları akrabalıklarla elde ettikleri ayrıcalıklar; Venediklilerin daha fazla ilgi göstermelerine ve Hazarlılarla yakınlaşmalarına neden

---

[1] Kara Şemsi Reşit Saffet – Age. – S. 21, 22.

[2] Kara Şemsi Reşit Saffet – Age. – S. 40, 41.

oluyordu. Nitekim kimi zaman bazı ürünleri Bizans yerine Hazar'dan alan Venedikliler hem daha büyük kazanç sağlıyor, hem de Bizans'a alternatif özel bir dostluk tesis ediyorlardı. Unutmamak gerekir ki Hazarlar Karadeniz-Tuna su yoluyla Orta Avrupa ile Bulgarlarla ve Macarlarla ilişkilerini geliştiriyor; bu güzergâh da Venediklilerin iştahını kabartıyordu. Böylece Venedikliler şehri ve pazarlarını Hazarlara açıyor, onları da aralarına alarak finans-ticaret piyasasında ezici bir üstünlük sağlıyorlardı.

"Venediğe yerleşen Musevîler Kırım'dan oraya göçenlerdir. D'İsraeli'nin uzak menşei de tahmin edilebilir ki Kırım'dır."[1]

Unutmamak gerekir ki XIV. yüzyıla kadar Avrupalılar Kırım'a Hazaristan diyorlardı.

"Venedik'te Dogeların sarayında asılı o zamana ait bir haritada Kırım 'Casarea –Ant-Crimea' diye tesmiye edilmektedir."[2]

Ticarî partnerlikten kaynaklanan bu destek sadece sözde kalmıyor; Venedikli bazı oligark aileler Hazarlı Kağan ailesiyle akrabalık tesis ediyorlardı. Nasıl ki Bizans İmparatorları ile Hazar Kağanları kız alıp vererek bir kanbağı tesis ediyorlarsa; Venedikli Oligarklar da aynı yöntemle bu 'Step Musevîleriyle' kanbağı kuruyorlardı. Bu nedenle Hazar Türk asıllı Musevîleri, Adriyatik sahillerine ve bilhassa Venedik merkezine yerleşerek tesis edilmekte olan 'küresel finans-ticaret imparatorluğunda' etkili ve söz sahibi oluyorlardı. Bu akrabalıklar Venedikli egemenlere daha büyük güç ve hareket yeteneği kazandırıyor; tesis edilmiş olan ticaret ağlarına ve tüccar kadrolarına çok daha kolay nüfûz ediyorlardı. Venedik'e yerleşen Musevîler uzman oldukları alanlarda yeni bir dinamizm sağlıyor, ilişkilere önemli derinlikler kazandırıyorlardı.

Venedikli egemenler ile Musevîler arasındaki münasebetler yelpaze-

---

[1] Kara Şemsi Reşit Saffet – Age. – S. 42.

[2] Kara Şemsi Reşit Saffet – Age. – S. 42.

si özellikle İspanya'da başlayan 'yeniden Hıristiyanlaştırma' sürecinde çok daha kapsamlı bir 'işbirliği ağına' dönüşüyordu. Venedik Oligarkları Hıristiyan tahakkümüne ve taassubuna maruz kalarak saldırılara uğrayan İspanya Musevîlerine çeşitli yöntemlerle kolaylıklar sağlıyor; kimi zaman Radhanitlere yaptıkları gibi kucak açıyorlardı. Örneğin; bazı Musevîler Venediklilerin egemen oldukları Adriyatik sahillerindeki İtalyan ve Balkan şehirlerine yerleştiriliyorlardı. Bunların kimlikleri ve dinleri bile değiştirilmiyordu. Kimi Musevîler ise İspanya'dan –Hıristiyanlaştırılmış- Converso olarak doğrudan Venedik'e geliyor; burada tekrar Musevîliğe dönüyor, isterse buraya yerleşerek mesleğini sürdürüyor; isterse bir başka ülkeye –ki genellikle İngiltere ve Osmanlı Devleti'ne- giderek buralara yerleşiyorlardı.

Fakat bunlar daha sonraki gelişmelerdi. Bu aşamada; yani XI. yüzyılın başında Venedik Oligarkları'nın 'şahane kaderi' onlara çok daha parlak sürprizler ve iştah kabartacak fırsatlar hazırlıyordu. Bu 'olağanüstü kazançlı' dönemin adı ise; 'Haçlı Seferleri' idi.

Venedik-Templier Örtüşmesi I (Oligarşi'nin Yağmacı Hırsızları: Haçlılar)

• Küresel düzlemde 'finans-ticaret yapılanmasında' Haçlı Seferleri'nin belirleyici olduğunu biliyoruz. Ancak Haçlı Seferleri aynı zamanda Templier oluşumunun da ortaya çıkışına ortam hazırlıyordu. Buna bir de Venedik-Templier örtüşmesi eklenince 'finans-ticaret yapılanması' ve etkileri daha da ilginçlik kazanıyordu. Bu konuyu açar mısınız? 'Masonik/Mafios-Templier' oluşumu Venedik ile örtüşünce ortaya nasıl bir tablo çıkıyordu? Bu oluşumun tarihsel sürecini irdeler misiniz?

Şurası muhakkak ki; dünya düzeni içinde Haçlı Seferleri 'yaşamsal

bir dönüm noktası', daha doğrusu; 'gizli bir Milat' teşkil ediyordu. Bu hiç de abartılı bir saptama değildi. Zira doğu-batı arasındaki ticaret, ancak Haçlı Seferleri'nden sonra bir düzen ve süreklilik kazanıyordu. Fakat bu sonuç hiç de kolay elde edilmiyor; önce büyük bir kaos yaşanıyor, çok sayıda insan ölüyor, şehirler yakılıp yağma ediliyor, ülkeler çöküyordu. Buna paralel olarak da açık ve gizli, çok güçlü 'birliktelikler/örgütlenmeler' meydana getiriliyor, dinsel-siyasal-ekonomik ortaklıklar kuruluyor; kan ölüm ve ateşle sınanmış yeni işbirlikleri tesis ediliyor, asırlar boyu 'insanlık suçu işleyecek' yasal-dinsel çeteler oluşturuluyordu. Bu yapılanmalar; yüzyıllar içinde görülen irili ufaklı binlerce kurum, kuruluş ve örgütün esasını/anasını teşkil ediyor, tümünü birden bu oluşum yönetip yönlendiriyordu. Ve bütün bu oluşum ve örgütlenmelerin yolu Venedik'ten geçiyor; Venedik'i nemalandırıyor, Venedik'e hizmet ediyor; rol oynayanlar ise Venedik'in yasal/yasadışı, gizli-açık otoritesi altına girerek 'oligarkların' efendiliğini kabul ediyorlardı. Bu yapılanma geçici bir olgu değil, kalıcı bir 'akit' olarak kabul ediliyor; bin yıla ulaşan bir süreç zarfında da bunun böyle olduğunu defalarca kanıtlıyordu.

X. yüzyıla kadar adeta altyapı oluşturarak ticaret güzergahlarını belirleyen; bu güzergahlara uygun harp ve ticaret filoları oluşturan, kadrolar teşkil eden ve her bakımdan örgütlenen Venedik Oligarkları, Haçlı Seferleri arifesinde adeta hazırlıklarını tamamlamış bulunuyorlardı. Venedik, sadece Adriyatik Denizi'ni kontrol altına almakla ve yalnızca Hıristiyan odaklarla iletişim tesis etmekle kalmıyordu. Adeta bir ahtopot gibi Akdeniz'e dal budak salıyor; Doğu Akdeniz limanlarından Kuzey Afrika sahillerine, İberik kıyı şehirlerinden Azak koylarına kadar; Kartaca'nın bütün terekesinin adeta tek mirasçısı gibi bir deniz cumhuriyeti/imparatorluğu tesis etmiş bulunuyordu. Dolayısıyla kutsal topraklara gidecek olan herkesin yolu ya Venedik'ten geçiyor; ya da Venediklilerin rehberliğine gereksinim duyuluyordu. Bunun sonucunda Venedikliler hem bu yönde hizmetler vererek hem de fiilen seferlere katı-

larak ve hatta arada kendi adına Haçlı Seferi düzenleyerek tahmin edilmesi bile mümkün olmayacak servetlere ulaşıyorlar, meblağlar kazanıyorlardı. Oligarklar bununla da yetinmiyor; Templier Tarikati'nin tesis ettiği 'dinsel finans düzenine' sızıyor; bu sistemle önce bütünleşiyor, sonra da –miras yoluyla– sisteme egemen olarak oluşumu 'küresel bir düzene' dönüştürüyorlardı.

Lombard Bankacılığı'nın bir uzantısı olarak 'İsviçre Bankacılığı'; bu 'tarihsel finans aysberginin' sadece bu yüzünde görünen kısımlarını teşkil ediyordu. Cenevre ise –aynı sürecin sonunda- sistemin adeta ağırlık merkezi; daha doğrusu denge ve karar odağı konumuna geliyordu.

İşte; Haçlı Seferleri, Venedik'in daha 400-500'lü yıllarda 'koşmaya' başladıkları bu muhteşem maratonun en önemli 'etabını' teşkil ediyordu. Bu maraton yedi etaptan oluşuyordu.

Haçlı Seferleri'nin ilki 1096 yılında gerçekleşiyordu:

> "1096'nın ilkbaharından itibaren Avrupa'nın dört bir yanından, en basit bir hareket planından yoksun, katedecekleri yol açısından tamamen bilgisiz, aç ve silah teçhizatları zayıf insan kitleleri Asya'ya gitmek üzere yola koyulmuşlardır."[1]

Ama yine de bu Sefer başarılı oluyor; her türlü yetersizliğe ve sefalete rağmen Haçlılar 15 Temmuz 1099 günü Kudüs'ü fethediyorlardı.

> "Şehrin sokakları kesilmiş kol ve bacaklarla dolmuştu; yollarda öylesine ceset bolluğu vardı ki, insanın oralardan geçmesi mümkün olmuyordu. Solomon'un (Süleyman'ın) tarihî Mabedi'nde bizimkiler öylesine kan akıtmışlardı ki, cesetler kızıl bir ummanda yüzüyor, akıntının etkisi ile bir bu yana, bir şu yana sürüklenip gidiyorlardı."[2]

Kudüs'te bir Frenk Krallığı kuruluyor Godefroi de Bouillon kendisini

---

[1] Haçlı Seferleri – H. A. Nomiku – Çeviren Kriton Dinçmen – İletişim Yayınları – İst. 1997 – S. 27.

[2] H. A. Nomiku – Age. – S. 33.

Kral ilan ediyor; buralarda derhal Avrupa usulü derebeylik yapılanmasına gidiliyordu. Zaten Kral'ın yanındaki 'çete başları' bu feodal sisteme uygun olarak 'Filistin ve Suriye derebeyleri' ünvanlarını alıyorlardı. Ama bunlar 'ahlak kurallarından tamamen yoksun' derebeyleriydi ve Acre Başpiskoposu Jacques de Vitry onları şöyle tanımlıyordu:

"Çok küçük bir nedenle aralarında kavga ederler; çoğu kez de kendi dindaşlarını mahvetmek için, başka bir dine bağlı olanlardan yardım isteyecek kadar da utanmazdırlar."[1]

Vitry bununla da kalmıyordu. Haçlı egemenlerini 'yalan yere yemin eden sayısız hırsızlar, kendi öz ana babalarını öldüren, zinayı doğal bir olay olarak gören soytarılar, günahkarlar, keşişler ve arlanmaz rahibeler' şeklinde tanımlıyordu.

Guillaume de, Tyr de Vitry'den geri kalmıyordu:

"Bunlar tüm ahlaksızlık ve günahlara kendilerini koyvermiş rezil ve soysuz kimselerdir."[2]

Bu anlatım ve tanımlamalar büyük önem taşıyordu. Zira ortaya koyulan kimlik; gelecekte Hıristiyan dünya üzerine 'finans- ticaret ipoteği' kurarak dinsel-ekonomik tekel oluşturacak Templier Tarikati'nin 'reel ahlakının' kökenini de yansıtıyordu.

Gerçi I. Haçlı Seferi başarılı oluyordu ama; karşılarındaki cephenin direnişi de etkinleşiyor, buradaki Hıristiyan varlığını tehdit ediyordu. Bu durum yeni bir seferi gerektiriyordu.

2. Haçlı Seferi'ni 1146 yılında Bernard de Clairvaux ilan ediyor; Fransa Kralı VII. Louis ile Almanya Kralı III. Conrad bu Sefer'e şahsen katılmak üzere yola çıkıyorlardı. Ancak Sefer hüsranla sonuçlanıyor; yüzbin kişilik ordu Anadolu topraklarında eriyor, her iki kral canlarını zor kurtararak utanç içinde ülkelerine dönüyorlardı. Fakat Avrupalılar

---

[1] H. A. Nomiku – Age. – S. 37.

[2] H. A. Nomiku – Age. - S. 37.

bakımından Haçlı Seferi düzenlemek adeta bir takıntıya dönüşmüş izlenimi veriyordu.

3. Haçlı Seferi Sur Başpiskoposu Williams tarafından 1189 yılında ilan ediliyordu. İngiltere'nin Aslan Yürekli Richard'ı Fransa'nın Philippe Euguste'u Almanya'nın Barbarossa Friedrich'i yeni Haçlı Şövalyeleri'nin başına geçiyorlardı. Barbarossa, Anadolu'ya geçmeden öldürülüyordu. Philippe Euguste Suriye'ye ulaşıyor; fakat, gördüklerinden tiksinerek ve adeta utanç duyarak kaçar gibi ülkesine dönüyordu. Bütün ordu Arslan Yürekli Richard'a kalıyordu. Onun tek başarısı; kişisel güvence verdiği üç bin Arap esiri kılıçtan geçirmesi, Suriye ve Kudüs'ü gereksiz yere kana bulaması oluyordu.[1]

Bu Sefer üç yıl sürüyordu. Ancak yine bu sefer Müslüman dünya ile Hıristiyan alemin uzlaşmazlığını ortaya koyuyor; 1192 yılında tarihe gömülüyordu.

1202 yılında düzenlenen 4. Haçlı Seferi her ne kadar 'İsa'nın Mezarı'nın kurtarılması ve doğudaki Frenk derebeylerinin korunması gerekçesiyle açılıyorsa da... Bu Sefer tam anlamıyla bir 'Venedik Entrikası' oluyor, Haçlı adı altında 'Venedik Oligarkları'nın çıkarına' hizmet ediyordu.

> *"Bu Seferi başlatan kişi Flander Kontu Baudin olmakla beraber, başarı için asıl çabayı gösteren güç, ticarî akışı elinde tutan Venedik Cumhuriyeti idi."*[2]

Venedik Oligarkları'nın günümüze kadar değişime uğrayarak uzanan ve 21. yüzyıl'da 'küresel finans-ticaret oligarşisinin' çekirdeğini teşkil eden 'otoritesinin' ahlak, siyaset ve finans-ticaret anlayışını ortaya koyması bakımından 4. Haçlı Seferi tam anlamıyla 'çok yönlü bir örnek ve model' oluşturuyordu. Bu nedenle Venedik Oligarkları'nın anlayış ve

---

[1] H. A. Nomiku – Age. – S. 52.

[2] H. A. Nomiku – Age. – S. 53.

davranış biçimini belirleyen Sefer'in kapsamlı biçimde irdelenmesi ve sergilenmesi her bakımdan zorunluluk gösteriyordu. Zira 4. Haçlı Seferi; düzenlenişi, hedefi ve sonucu itibariyle; Venedik-Templier örtüşmesi ve Venedik egemenliği bakımından büyük önem taşıyordu. Üstelik bu olaylar; Anadolu tarihinin sonraki dönemlerine damgasını vuracak, çok uzun yıllar boyunca etkisini gösterecekti. Nihayet İstanbul'un Ortodoks halkına; 'Katolik külahı yerine Osmanlı sarığını tercih ederiz' dedirtecekti.

Papa III. İnnocentius; Ortodoks Kilisesi ile Roma Kilisesi'ni birleştirmek amacı da dahil olmak üzere 4. Haçlı Seferi'ni açıyor; hazırlıklar 1200 yılından itibaren başlıyordu. 1201 yılının Mart ayında Thibaut de Champagne ansızın ölüyor ve Haçlı Ordusu'nun önderliğine Boniface de Montferrat seçiliyordu. Monferrat ailesinin doğu ile son derece sıkı ilişkileri bulunuyordu; Boniface'nin babası Filistin'de geniş arazilere sahipken ölüyordu. Boniface'nin kardeşlerinden Guillame, Kudüs Kraliçesi Sibylle ile evliydi ve çocuk Kral V. Baudin'in babasıydı. Diğer kardeş Rainier Bizans İmparatoru Manuel'in kızıyla evlenmiş; İstanbul'da öldürülmüştü. Üçüncü kardeş Conrad ise Sur şehrinin kurtarıcısı, Kutsal Ülke'nin hükümdarı ve tahtın varisinin babasıydı.

Boniface 1201 Ağustos'unda Fransa'ya gelerek, Soissons'da diğer şövalye arkadaşlarıyla buluşuyordu. Şövalyeler burada onun başkanlığını onaylıyorlardı. Boniface daha sonra dostu; Philippe von Schwaben'in yanına, Almanya'ya gidiyordu.[1]

Philippe von Schwaben de doğu ile ilgileniyordu. Ama onun ilgi alanı öncelikle Bizans İmparatorluğu idi. Hanedanı gibi kendisi de Bizans'tan hoşlanmıyor; olumsuz duygular besliyordu. Ayrıca kendisinin de Bizans ile özel bir ilişkisi bulunuyordu. VI. Heinrich Bizans'ın elindeki Sicilya'yı zaptettiğinde Sicilya Veliahtı'nın dul kalan eşi, Bizans İmpara-

[1] Haçlı Seferleri Tarihi – Steven Runciman – Çeviren Prof. Dr. Fikret Işıtan – TTK. Yay. TTK. Basımevi Ank. 1987 – C. 3, S. 98, 99.

toru İsaakios Angelos'un kızı İrene Angeline esir düşüyordu. Heinrich Angeline'yı Philippe ile evlendiriyordu. Böylece Philippe Bizans'taki Angelos hanedanı içindeki taht kavgasında taraf oluyordu. Bu arada düğünden kısa bir süre sonra da Angeline'nin babası İsaakios Bizans tahtını kaybediyordu. İsaakios başarılı bir İmparator değildi:

> "Balkan Yarımadası'nın yarısını kudretli ve tehditkâr bir Ulah-Bulgar krallığına kaptırmıştı. Türkler Sultan Kılıçarslan 2.'nin 1192 yılındaki ölümüne kadar onun Anadolu'daki arazisinde durmadan ilerlemeye devam ederek Bizans'ın Anadolu'nun güney sahili ve Suriye ile olan bağlantılarını kesmişlerdi."[1]

Kardeşi Aleksios başarılı bir saray darbesi gerçekleştirerek İsaakios'u tahttan indiriyor; gözlerine mil çektirerek oğlu Aleksis ile birlikte hapse attırıyordu. Yeni Kral, Papa ile kiliselerin birleştirilmesi konusunda girişimlerde bulunuyordu. Ayrıca çeşitli entrikalarla –ki danışmanları Venediklilerdi- Selçuk şehzadelerinin arasına nifak sokuyordu. Ne ki yeni İmparator da zayıf karakterliydi ve yönetim, eşi Euphrosyne'in eline geçiyordu.

1201 yılında İsaakios'un küçük oğlu Aleksios İstanbul'daki zindandan kaçarak Almanya'ya; kızkardeşinin yanına geliyor, Prens Philippe'e sığınıyordu. Philippe de onu yeni Haçlı önderi Boniface de Montferrat ile tanıştırıyordu. Aleksios, Bizans tahtını ele geçirmeyi; Philippe ise Bizans'ı Batı İmparatorluğu'nun bir kuklası durumuna getirmeyi amaçlıyordu. Bu nedenle Aleksios'a yardım ediyor; Boniface'yi, Haçlı Ordusu ile İstanbul'a saldırtmak amacıyla yönlendiriyor ve kışkırtıyordu. Hemen kaydetmek gerekir ki Philippe de Schwaben; Ausburg'un hemen kuzeyindeki Schwab bölgesinde yaşıyordu. Ausburg ise Brenner geçidi ile doğrudan Venedik'e bağlı bulunuyor, bu nedenle son derece önemli bir finans-ticaret merkezi oluşturuyordu. Dolayısıyla Venedik Oligarkları ile Philippe de Schwaben arasında çok iyi ve 'akçeli' münasebetler te-

[1] Steven Runciman – Age. C. 3, S. 99.

sis edilmiş bulunuyordu. Unutmamak gerekir ki; Bizans egemenliği Venedik Oligarkları bakımından Philippe'den daha fazla önem taşıyordu.

Bu sırada Boniface de Montferrat kumandasındaki Haçlılar da yeni Haçlı Seferi için hazırlıkları son aşamaya vardırıyorlardı. Ancak Seferi deniz yolu ile yapacaklardı ve ellerinde deniz nakil araçları yoktu. Bu konuda Venedik adeta tekel konumunda bulunuyordu. Haçlı Ordusu'nun önderleri 1201 yılında Venediklilerle masaya oturuyor, pazarlık ediyorlardı:

> "1201 yılı başlarında Champagne Kontu henüz hayattayken bunlar Venedikle müzakerelere başlamışlar ve gerekli anlaşmaya varmak üzere Geoffroi de Villehardouin'i (Tapınak Şövalyesi) Venedik'e göndermişlerdi."[1]

Nisan ayında taraflar arasında bir anlaşmaya varılıyordu. Buna göre Venedik 85.000 Köln gümüş markına karşılık 28 Haziran 1202 tarihine kadar nakliye gemileri, 4.500 şövalye ile bunların atları, 9.000 seyis ve 20.000 piyade askeri için yiyecek sağlamayı üstlenerek garanti ediyordu. Venedik Cumhuriyeti ayrıca, Haçlıların ele geçireceği toprakların yarısının kendilerine verilmesi koşuluyla Haçlı Seferi'ne fiilen katılmak üzere elli galeriyi harekete geçirmek üzere vaatte bulunuyordu. Anlaşmanın hemen ardından Haçlılar Venedik'te toplanmaya ve Mısır'a karşı harekete geçmek üzere hazırlanmaya çağrılıyorlardı. Ne var ki; Mısır konusunda Venedikliler Haçlıların bilmedikleri bir politika izliyorlardı. Venedik'in Kuzey Afrika ile çok eskilere dayanan ilişkileri sözkonusuydu ve bu çerçevede Mısır ile arasında özel bir anlaşma bulunuyordu. Buna göre; Avrupa ile ticarete büyük önem veren Mısır Emiri Melik el-Adil Venedik'e son derece değerli ticarî ayrıcalıklar tanımış, kapitülasyonlar bağışlamıştı.

Kaldı ki Venedik Haçlılar'a karşı ikiyüzlü davranıyor; bir taraftan

---

[1] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 100.

onlarla anlaşma yaparak taahhütlerde bulunurken diğer taraftan bu pazarlıkları Mısır Emiri'ne karşı kullanıyor, elçiler göndererek onunla da pazarlık masasına oturuyordu. Bu elçiler Kahire'de Sultan'ın Naibi ile yeni bir ticaret anlaşması imzalıyorlardı.

"Sultan'ın Mısır'daki Naibi 1202 ilkbaharında el-Adil'in Venedik'e gönderdiği özel elçisi, Venedik Doge'undan Mısır'a karşı herhangi bir Haçlı Seferi'ne müsaade etmeyeceği hakkında teminat aldıktan sonra Venedik elçileriyle bir muahede imzaladı."[1]

Haçlıların bir kısmı Venedik ile yapılan anlaşmaya güvenmiyordu. Nitekim Autun Piskoposu kendi birliğini doğrudan Marsilya'dan Suriye'ye götürüyordu. Renaud de Dampierre yönetimindeki kuvvetler de Venedik'te beklemekten sıkılıyor; Akka'ya yelken açmak üzere kendi olanaklarıyla hazırlığa başlıyorlardı. Buna karşılık Mısır'a yelken açmak, Haçlıların ayak takımı arasında hoşnutsuzluk yaratıyor; Venedikliler de el altından bunları kışkırtarak Seferi engellemeye çalışıyorlardı. Bu alt tabaka kutsal topraklar yerine başka bir yöne gitmek konusunda tepki gösteriyorlardı.

Haçlıların, Venedik entrikalarını anında kavrama olanağı ve yeteneği bulunmuyordu. Yapılan anlaşma nedeniyle Haçlılar Venediklilere teslim olmuş durumdaydılar. Bunun ana nedeni ise Haçlıların Venediklilere ödeyecekleri 85.000 markı temin edememiş ve ödeyememiş olmalarıydı. Nitekim 1202 Haziran'ında tüm Haçlılar Venedik'te toplandıkları halde, gereken ödeme yapılmadığı için Cumhuriyet bunlara nakliye gemileri vermeyi reddediyordu.

"Haçlılar küçük San Niccolo di Lido Ada'sında bulunan ordugahlarında, borçlandıkları Venedik tacirleri tarafından mütemadiyen sıkıştırılıyor ve borçlarını hemen ödemedikleri takdirde yiyecek maddelerinin tamamiyle kesilmesiyle tehdit olunuyorlardı. Eylül ayı geldiğinde artık Haçlılar

[1] Steven Runciman – Age. C. 3, S. 101; Dipnot – Heptf-Geschichte Griechenlands, I, S. 118.

Venedik'in kendilerine koşacağı her türlü şartı kabul etmeye hazır bir durum içine girmişlerdi."[1]

Bu aşamada Venedik Oligarkları'nın başında bir sorun daha bulunuyordu. Bu sorun 10 yıldan beri oligarkların başını ağrıtarak canlarını sıkıyordu. Sorun hem Adriyatik Denizi'ndeki, hem de Dalmaçya sahillerindeki egemenlikleriyle ilintiliydi. Bu sorun Venedik'in ticarî gücü bakımından yaşamsal bir içerik taşıyordu.

Venedik Cumhuriyeti uzun bir süredir Dalmaçya sahillerinin egemenliği için Macar Kralı ile mücadele ediyordu. Bu nedenle bölgede çete savaşları devam ediyor; çatışmalar ise bölgede istikrarsızlık yaratıyordu. Her iki taraf da çete savaşlarını kışkırtıyordu. Bu olayların merkezinde ise Dalmaçya'da yer alan Zara şehri bulunuyordu. Bölgenin bir bakıma 'anahtarı' konumundaki Zara şehri bir süre önce Macarların eline geçiyordu. Venedik yönetimi ne pahasına olursa olsun şehri Macarlardan geri almak istiyor ve bu amacı gerçekleştirmek için de fırsat kolluyordu. Papa, Zara'nın Macarların egemenliğinde kalmasından yana eğilim gösteriyordu. Üstelik Macarlar Haçlı Seferleri'nde aktif ve yararlı roller üstleniyorlardı.

Buna karşılık Venedik Oligarkları San Niccolo di Lido Adası'na sıkıştırdıkları Haçlı Ordusu'nun çaresizliğe düşmesi ile aradıkları fırsatı ellerine geçiriyorlardı. Roma'da Papa ile tatminkâr olmayan bir buluşma gerçekleştiren Boniface, Venediklilerle işbirliği yapmaya yatkın görünüyordu. Venedik Oligarkları Boniface'ye 'yaşamsal bir öneride' bulunuyor; Zara şehrinin geri alınması için kısa sürecek bir Sefer'e katılmaları halinde Haçlı Seferi'ni başlatabileceklerini ve nakliye borcunu erteleyebileceklerini bildiriyorlardı. Kısacası oligarklar kendi çıkarları doğrultusunda Haçlı Ordusu'nu adeta 'paralı asker' veya 'kiralık çete' gibi kullanmak istiyordu.

Bu öneriyi ve Haçlılarla Venedik arasındaki pazarlıkları duyan Papa

---

[1] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 101.

adeta çılgına dönüyor; anlaşmayı önlemek ve engellemek üzere elçiler gönderiyordu. Ne var ki Haçlılar'ın; yapacakları işin ahlakî olup olmadığını tartışacak zamanları bulunmuyordu. Bu nedenle de oligarklarm 'ahlak dışı' önerisine olumlu cevap veriyorlardı.

> "Anlaşma kulisler arkasında ve ancak pek az Hıristiyanî endişeye sahip bulunan Boniface de Montferrat ile Venedik Doju Enrico Dandolo arasında yapıldı."[1]

Venedik Oligarkları arasında en yaşlılardan olan Doj Enrico Dandolo, her şeye karşın ne 'cevvaliyetini', ne de bitmez tükenmez ihtiraslarını yitirmemişti. Dandolo 1170'li yıllarda İstanbul'da elçilik yaparken bir sokak kavgasına karışmış; aldığı bir darbe sonucu görme yeteneğini hayli kaybetmiş durumdaydı. Bu nedenle Bizans'a karşı kin duyuyor, adeta intikam hırsı ile tutuşuyordu. Kin ve nefreti; yeni İmparator III. Aleksios'un Venedik'in ticarî ayrıcalıklarını yenilemek konusunda zorluk çıkarması nedeniyle daha da artmış bulunuyordu. İşte bu nedenle İsaakios'un oğlu Aleksios'u İstanbul'dan kaçırtarak Almanya'ya getirtiyor; Philippe de Schwaben'in yanında adeta 'yedekte' bekletiyordu. Gerçek niyeti Boniface'nin Haçlı Ordusu'nu İstanbul'a sevketmek olan Dandolo, şimdilik Zara Seferi ile yetiniyor; Sefer'in başlaması nedeniyle San Marcos Kilisesi'nde muhteşem bir ayin düzenliyordu. Bu dinsel törene beraberinde en nüfûzlu müşavirleri olduğu halde kendisi de katılıyordu. Böylece; Haçlı Ordusu'nu hem Haçlılar'ın en önemli ve tutucu unsuru olan Macarların üzerine sevkediyor, hem ordunun Haçlı ruhunu muhafaza etmesini sağlıyordu. Bu politika, Venedik Oligarkları'nın 'siyasî, dinsel ve ekonomik' ahlâk ilkelerinin ne olduğunu bütün çıplaklığı ile gözler önüne seriyordu.

Donanma 8 Kasım 1202 günü denize açılıyor, iki gün sonra Zara önüne geliyordu. Hemen ardından şehre şiddetli bir saldırı gerçekleşti-

---

[1] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 101, 102.

riliyor ve 15 Kasım günü Zara teslim oluyordu. Şehir yağmalanıyor, talan ediliyordu. Yağmanın üçüncü günü ganimet paylaşımında anlaşamayan Venedikliler ile Haçlılar çatışmaya başlıyorlardı. Dandolo ve Boniface'in gayretleriyle ortalık yatıştırılıyordu. Ordu kışı geçirmek üzere Zara'ya yerleşiyor; böylece Venedikliler Macarlara karşı şehri güvenceye alıyorlardı.

"Zara'nın yağmalandığı haberi Roma'ya ulaşınca Papa dehşetinden donup kaldı. Kendisinin özellikle vermiş olduğu emre rağmen Haçlı Ordusu'nun Kilise'nin sadık evladının arazisine yapılan bir saldırıda kullanılmış olması tahammül edilemeyecek bir şeydi. Papa bütün Haçlı Seferi'ni aforoz etti. Sonra Haçlıların bir şantaja kurban gittiklerini anlayınca, onları affetmekle beraber Venediklilerin aforozunu devam ettirdi."[1]

Aforoz edilmek Venediklilerin ve ihtiyar Doj Enrico Dandolo'nun umurunda bile değildi. Dandolo, Boniface ve Philippe de Schwaben şimdi bir sacayağı oluşturuyor; gözlerini de İstanbul'a, yani Bizans'ın Konstantinopolis'ine çeviriyorlardı.

Philippe'nin koruması altındaki Aleksios taraflara 'reddedilemeycek bir teklifte' bulunuyordu. İmparatorluğun genç varisi Haçlı Ordusu'nun İstanbul'a giderek kendisini tahta çıkarması halinde; Haçlılar'a Venedik'e olan borçları kadar nakit ödeme yapacağını, ikmal ihtiyacını karşılayacağını, Bizans Ordusu'ndan on bin silahlı asker vereceğini vaadediyordu. Aleksios ayrıca kutsal topraklarda kalacak 500 şövalyenin iaşesini üzerine alacağını; hepsinden önemlisi de Ortodoks Kilisesi'nin Roma'ya bağlanmasını ve itaat etmesini sağlayacağını bildiriyordu.

Aslında Dandolo ve oligarklar tarafından hazırlanmış olan bu plan sanki Aleksios ve Boniface tarafından düşünülmüş gibi Dandolo'ya teklif ediliyor; o da büyük bir hararet ve heyecanla kabul ediyordu. Oligarklar böylece birkaç kuşu birden vurmuş oluyordu. Venedik bu yol-

[1] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 102; Dipnot – Villehardouin, I, S. 79-90; Robert de Clary, S. 12 vdd.

dan parasını geri alacak, Bizans'a diz çöktürüp üzerinde egemenlik tesis edecek, ticaret ayrıcalıklarını arttıracak ve Bizans toprakları içinde yeni kazanımlar elde ederek buradaki varlığını genişletecekti. Ayrıca 'Mısır Seferi' de ertelenmiş ve önlenmiş olacaktı. Oysa Dandolo bunlarla yetinecek biri değildi. Onun örtülü amacı İstanbul'u yağmalamak ve bu zengin şehrin bütün servetini Venedik'e nakletmekti.

Aleksios'un planı herkesi memnun ediyor; taraflar coşku ile benimsiyorlardı. Oysa 4. Haçlı Seferi, gerçekte bir 'Venedik saldırısından' başka bir şey değildi. Venedik'in hiçbir ahlakî ilkesi ve erdemi bulunmayan bu kirli yaklaşımını bazı 'yağmacı' Haçlı şövalyeleri bile kabullenemiyor, ayaklanıyorlardı. Müslümanlara karşı yola çıkan bu şövalyeler, ana hedefi bir kenara bırakıp Hıristiyan topraklarına saldırmayı 'ahlaksızlık' ve 'dinsizlik' olarak görüyorlardı. Renaud de Montmirail ile adamları ayaklanarak ordudan ayrılıyor; Suriye'ye doğru yelken açıyorlardı. Bu arada oligarklar kesenin ağzını açıyor, ayaklanma eğilimi gösteren diğer şövalyeler ile adamlarına bol miktarda rüşvet dağıtarak ortalığı yatıştırıyorlardı. Ordu'nun büyük bir bölümü ise Ortodoks Bizans'ın Katolik dünya karşısındaki durumu nedeniyle 'burnunun kırılmasının' gerektiğini düşünüyordu. Bizans'ın ele geçirilerek bu Sefer'e katılımının sağlanmasının, inançlarına daha uygun düşeceği görüşünü paylaşıyorlardı.

> "Bunlara göre Bizans'ın bu Sefer'e iştirakini zorla temin etmek dindarca ve akıllıca bir iş olacaktı. Ordu'daki dindar kimseler, doğru yola sırtını çevirmiş Rumları büyük kilise cemaatine geri kazanmak siyasetine sevinçle yardım ettiler."[1]

Bütün bunlara karşın Venedik yönetimi ve oligarkların kuklası haline gelen Boniface çok daha başka hesaplar içinde bulunuyordu.

Oligarklar, asırlardır kendilerine güçlükler çıkaran; doğuda tesis et-

---

[1] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 103.

tikleri egemenliği her fırsatta gururla sergileyerek kendilerine 'bezirgan' muamelesi yapan mağrur Bizans'a, aşağılayıcı bir darbe indirmek istiyorlardı. Bu öldürücü darbe oligarklara sadece onur kazandırmakla kalmayacaktı. Venedik bakımından son derece stratejik önem taşıyan ve jeo-ticarî bir merkez olan İstanbul'un içinde kalıcı bir pozisyon ve geniş ayrıcalıklar temin edecekti. Buna paralel olarak Bizans'ın merkezî otoritesinin çökertilmesi sonucunda doğuda yeniden yapılanmaya gidilecek; bu arada Venedik Balkan ve Mora yarımadalarından başlayarak Ege Denizi'nde, Adalarda, Karadeniz'de, Anadolu sahillerinde, Doğu Akdeniz'de ve Mukaddes Topraklar'da yeni kazanımlar elde edecek; yeni koloniler kuracaklardı. Venedik özellikle Bizans egemenliği altındaki ticaret merkezlerine ve güzergahlarına göz dikmiş bulunuyordu. Adalar, Dalmaçya sahilleri ve Mora; Venedik bakımından yaşamsal derecede önem taşıyordu.

Buna karşılık Haçlı Ordusu'ndaki bazı şövalyeler de dinsel görünüm altında, dünyevî çıkarlarını ön planda tutuyorlardı.

> "Aralarında bizzat Boniface'nin de bulunduğu bazı baronlar belki de daha ileri giderek Ege Denizi kıyılarındaki arazi ve çiftliklerin, her türlü belaya uğramış Suriye'de bulunabilecek mülklerden çok daha çekici olduğunu düşünmekteydiler."[1]

Papa başlangıçta endişe duyuyor, alınan kararları şüphe ile karşılıyordu. Aleksios ile tanışan Papa onda İmparator olabilecek bir pırıltı ve yetenek görmüyordu. Ayrıca Venediklilerle Philippe de Schwaben'in gerçekleştirecekleri 'ortak entrikanın' kiliseyi lekeleyebileceğini düşünüyordu. Fakat Dandolo, Papa'nın muhtemel muhalefetini düşündüğü için anlaşmada ona da bir 'suspayı' veriyor; Doğu Kilisesi'nin Roma'ya bağlanmasını vaad ediyordu. Papa bu vaadin hoşnutluğu ile endişelerini ikinci plana atıyor; İstanbul'a karşı yapılacak Haçlı Seferi'ni sükûnet-

[1] Steven Runciman – Age. C. 3, S. 103.

le karşılıyor; tepki göstermiyordu. Bu nedenle de Bizans; Haçlı Komplosu'nun başında Papa'nın bulunduğunu düşünüyordu. İstanbul'dan elini hiçbir zaman çekmemiş ve tüm karışıklıklara gölgesi ve kokusu sinmiş olan Venedik Oligarkları'nı aklına bile getirmiyordu.

Aleksios Almanya'dan yola çıkarak Ausburg üzerinden Venedik'e geliyor, oradan Zara'ya geçiyor, 25 Nisan 1202 günü şehre ulaşıyordu. Bir süre Draç'ta kalan Aleksios, İmparator olarak ağırlanıyordu. Haçlı Ordusu buradan Korfu Adası'na geçiyordu. Aleksios Korfu'da, müttefikleriyle yaptığı anlaşmayı büyük bir törenle imzalıyordu. 25 Mayıs'ta deniz yolculuğuna devam ediliyordu. Donanma Mora'yı dönerek Ege Denizi'ne giriyor; oradan kuzeye, Andros Adası'na yöneliyordu. Burada ikmal yapılıyor ve Çanakkale'ye ulaşıyordu. Aleksios'un bu güzergahı aynı zamanda Adriyatik ve Ege adalarıyla Mora Yarımadası'nın Venedik bakımından ne denli stratejik bir önem taşıdığını da ortaya koyuyordu. Çanakkale Boğazı Bizanslılar tarafından yeterince savunulmuyordu. Haçlılar Trakya'da karaya çıkarak ekili alanları yağmalıyor; sonra da İstanbul'a gidiliyordu. Donanma 24 Haziran 1202 günü İstanbul önlerine geliyordu.

III. Aleksios her şeye seyirci kalıyor, hiçbir önlem almıyordu. Ordu'nun tamamı ücretli askerlerden oluşuyordu. İngiliz ve Danimarkalılar nisbeten daha sadık davranıyor ve savaşıyorlardı. Fakat Franklar öyle değildi. O bir saray entrikası ve darbesi ile Venediklilerin gizli desteği ve desisesi sayesinde tahta çıkmıştı. Öncelikle de Venediklilere ticarî güçlükler çıkarmış, oligarklara göre ihanet etmişti. Aleksios Bizans halkına da güvenmiyor; bu nedenle hareketsiz kalıyor, olayları kendi akışına bırakıyordu.

Haçlılar Galata'da karaya çıkıyorlardı. Burada Haliç'i kapatan zinciri kırarak gemilerini Haliç'e sokuyorlardı. Haçlılar önce Haliç kenarındaki surlara saldırıyor, mukavemetle karşılaşıyorlardı. Genç Aleksios kendilerine Bizans halkının 'hoş geldiniz' diyerek kucak açacağını, İmparatora karşı ayaklanarak şehri teslim edeceğini vaadetmiş bulunuyordu.

Ama şimdi durum farklıydı. Bizans direniyordu. Şiddetli çatışmalardan sonra Enrico Dandolo'nun Venedikli askerleri surlarda bir gedik açmayı güçlükle başarıyorlardı.

Oligarklar Adına İstanbul Yağmalanıyor...

III. Aleksios, halkının ve askerlerinin direnmesine şaşırıyordu. Ama yine de kızını ve mücevherleirinin bir kısmını alarak Trakya'da, Mosynopolis'e kaçıyordu. Başsız kalan yüksek düzeydeki Bizanslı bürokratlar; o sırada zindanda bulunan ve gözleri kör edilmiş olan İsaakios'u tahta çıkararak İmparator yapıyorlardı. İsaakios aynı zamanda genç Aleksios'un da babası olduğu için; memurlar çarpışmaya gerek kalmadığını iddia ediyorlardı. Haçlılar; daha önce yapılan anlaşmaya sadık kalınması halinde İsaakios ile oğlu Aleksios'u 'müşterek imparator' olarak kabul edeceklerini söylüyorlardı. Mutabakata varılıyor ve İsaakios ile birlikte IV. Aleksios da tahta çıkarak 1 Ağustos 1203 günü İmparator oluyordu.[1]

Doj Dandolo, Venedikli Oligarklar ve Haçlılar bu durumdan hoşnut olmuyorlardı. Onlar şehre savaşarak girmek ve dünyanın hem en güzel, hem de en zengin şehirlerinden olan İstanbul'u 'kıyasıya' ya da 'doya doya' yağmalamak istiyorlardı. Fakat olayın sükunet içinde barış yoluyla sonuçlanması; saldırganların iştahlarını kursaklarında bırakıyordu. Ne var ki; gelişmeler yine de onların arzuladıkları yönde oluyor, her türlü senaryoyu önceden yazıp rolleri paylaştırmaya alışmış olan Venedik yönetiminin planladığı şekilde sonuçlanıyordu.

Her şeyden önce IV. Aleksios, tahta çıktıktan sonra Korfu'da imzaladığı anlaşmanın gereklerini yerine getiremiyordu. Örneğin; Bizanslı din adamları kiliselerin Roma'ya bağlanmasına ve her iki kilisenin birleş-

---

[1] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 105.

mesine şiddetle karşı çıkıyor, direniyorlardı. IV. Aleksios din adamlarını zorlayıp sıkıştırmaya kalkınca tepki görüyor, halkın gözünde 'antipatik' oluyordu. Dahası... Hazine adeta boşalmış olduğu için Haçlılar adına Venediklilere yapılması gereken ödemeler yapılamıyordu. Borcun ödenmesi zamanı gelince İmparator halka yeni vergiler koyuyordu. O da yetmeyince; Venediklilere ödeme yapmak amacıyla kiliseye ait gümüşleri erittiriyordu. Uygulama kilise mensuplarını iyice çileden çıkarıyordu. Tüm bu girişim ve faaliyetler İstanbul'da çift taraflı gerilime yol açıyor; bu gerilim durmadan tırmanıyordu. 1203 yılının kış mevsimi İstanbullular için çok zor koşullarda geçiyordu:

> "Sokaklarda çalımlı çalımlı dolaşan mağrur Haçlı şövalyeleri İstanbulluları kızdırıyordu. Ticaret durmuştu. Sarhoş batılı savaşçı grupları mütemadiyen civar köyleri yağmalıyorlardı. Şehir surları dışında kimse hayatından emin değildi."[1]

Bu sırada birkaç Haçlı Fransız, taassup içinde; o sırada Müslüman tüccarlara tesis edilmiş olan bir mescidi ateşe veriyordu. Kundaklama sonucu çıkan yangın büyük bir mahalleyi küle dönüştürüyordu. Haçlılar sözünde durmayan IV. Aleksios'un tutumu nedeniyle giderek hırçınlaşıyorlardı. İmparator hem Haçlıların, hem de Bizanslıların boy hedefi durumuna gelmiş bulunuyordu. Gerçek amacı zengin İstanbul şehrini yağmalayarak, devlet merkezinde kendi ipotekleri altında bir yönetim tesis etmek olan ve böylece Bizans İmparatorluğu'nu tam anlamıyla yönetip yönlendirmeyi amaçlayan Doj Dandolo; İmparator ile Bizans halkı arasındaki anlaşmazlıkları daha fazla tırmandırmak için elinden geleni yapıyordu. Dandolo her zaman olduğu gibi yine; IV. Aleksios'un yerine tahta çıkarabilecek rakipleri Bizans Sarayı içinden saptamış ve hazırlamış bulunuyordu. Bunlar III. Aleksios'un iki damadı; Anna'nın kocası Theodoros Laskaris ile Eudokia'nın kocası Aleksios idi.

---

[1] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 106.

Bizans halkı sadece IV. Aleksios'tan nefret etmekle kalmıyor; aynı zamanda şehirde her türlü rezilliği gerçekleştirerek kendilerine eza ve cefa yapan Haçlılar'dan da tiksiniyordu. Bizans halkı ile Haçlılar arasındaki bu zıtlaşma ve nefret de Dandolo'nun işine geliyordu. Zira o, Bizans'ın kendini savunamayacağını biliyor; fakat halkın tahrik etmesi sonucu İstanbul'un Haçlılar tarafından yağmalanmasının meşruiyet kazanacağını hesaplıyordu. Tüm bunlardan anlaşılacağı gibi Venedik Oligarkları; milletlerarası onurlu ve hukukî ilişkiler tesis etmek kaygısı taşımıyorlardı. Onlar her türlü ahlâk, hukuk ve insanlık dışı bir uygulama ile 'suçu uluslararası yasal düzen' durumuna getiriyorlardı. Kısacası kendi çıkarlarını ahlâk ve hukuk dışı 'suç düzeni/yağma düzeni' üzerine tesis etmeye çalışıyor, bu yönde olağanüstü çaba harcıyorlardı. Başka bir ifade ile Venedikliler meşru ilişkilere değil suç ve yağma düzenine inanıyor, tapıyorlardı. Onlara göre Roma İmparatorluğu'nun mirasçıları kendileriydi ve İmparatorluk, diğerleri tarafından gasp olunmuştu. Dolayısıyla, gaspçılara karşı mücadelede her şey mübah ve meşru idi.

1204 yılının Şubat ayında bir Haçlı heyeti, IV. Aleksios'un huzuruna çıkarak, anlaşmaya sadık kalmasını ve yükümlülüklerini yerine getirmesini istiyordu. Aleksios ise; hiçbir şey yapamayacağını, çaresiz kaldığını itiraf ediyordu. Haçlı heyeti Saray'dan çıkarken infial halindeki halkın saldırısına uğruyor; parçalanmalarına ramak kalıyordu. Ardından ayaklanma başlıyor; III. Aleksios'un damadı Murtzuphlos IV. Aleksios'u katlederek, V. Aleksios namıyla tahta çıkıyordu. İsaakios birkaç gün sonra uğradığı kötü muameleye dayanamayarak yaşama gözlerini yumuyordu.

Böylece Dandolo'nun planı hedefine ulaşıyor, Haçlılar'ın şehri fiilen elegeçirmeleri meşruiyet kazanıyordu. Venedikliler; çoktan beri Haçlılar'a yapılması gereken ödemeler için İstanbul'un bir saldırı ile işgal edilmesi ve batılı bir şahsın İmparatorluk tahtına oturtulması gerektiğini telkin edip duruyorlardı. Bu öneri şimdi hem güncellik, hem de haklılık kazanıyordu.

"Bütün Mart ayı boyunca bu sorun Galata'daki ordugahta tartışma konusu oldu. Bazı kimseler böylece her iki İmparatorluğu da birleştirmek üzere Philippe von Schwaben'in İmparator seçilmesinde ısrar etmekteydiler." [1]

Görüldüğü gibi Venedikliler ve onların güdümündeki şövalyeler İstanbul'un yağmalanması konusunda çoktan karar vermiş; sadece müstakbel İmparator'un kimliği konusunda mutabakat sağlayamamışlardı. Dandolo, Boniface de Montferrat'ın İmparator olmasını istiyordu. Ancak Venedikli diğer oligarklar Boniface'yi hem fazla muhteris buluyor, hem de Cenevizlerle yakınlığından hoşlanmıyorlardı. Nihayet şehrin alınmasından sonra altı Frank ile altı Venedikli'den oluşan bir Şura kurulması ve Kral'ın da bu Şura tarafından seçilmesi kararlaştırılıyordu. Varılan mutabakata göre İmparator Frank, Patrik ise Venedikli olacaktı. İmparatora, imparatorluk sarayı Blakhernae ile İstanbul'un ve imparatorluk topraklarının dörtte biri verilecekti. Geri kalan dörtte üçün yarısı Venediklilerin olacak, diğer yarısı da Şövalyelerin arasında iktalar halinde paylaşılacaktı. Doj dışında bütün ikta sahibi şövalyeler İmparator'a biat edeceklerdi.

Şehre saldırarak yağmalamak konusunda tüm hazırlıklar tamamlanmış bulunuyordu. Kaldı ki Dandolo zaten Bizans'ı içerden iyice karıştırmış, Bizanslıları birbirine düşman etmiş, onları adeta İstanbul'dan ve ülkelerinden nefret edecek duruma getirmişti. Unutmamak gerekir ki Venedik, Bizans başkentinde ve egemenliği altındaki yerlerde bir yandan ticaret yapıyor, diğer yandan da Bizanslı partnerler/ortaklar bularak onları ticaret yoluyla zenginleştirerek kendisine bağlamış bulunuyordu. Daha sonra bunların üzerinden Bizanslı bürokrat ve askerlerle münasebet tesis ediyor; onları rüşvete, akçeli işlere alıştırıyordu. Bunların arasına siyasî nifak sokuyor, birbirlerine düşman ediyor ve aralarındaki mücadele sırasında ülkenin çıkarlarını unutturuyordu. Böylece hem siyasî mücadeleler ve çatışmalar tabana yayılıp sokağa kadar ini-

[1] Steven Runcilman – Age. – C. 3, S. 107.

yor, hem de Bizans saraylarında düzenlenen saray darbeleri birbirini izliyordu. (Bu durum Osmanlı döneminde de değişmiyor; önce Venedik Oligarkları, sonra da ardılı olan 'küresel oligarklar' aynı yöntem ve taktiklerle Osmanlı Devleti'nin bünyesinde ve üzerinde egemenlik ve otorite tesis ediyorlardı.)

V. Aleksios, şahsına karşı sadakatsiz bulduğu nazırları birer birer azlediyordu. Buna paralel olarak da saldırıya hazırlanan Haçlılar'a karşı surları takviye etmeye ve halkı mücadele etmek yönünde örgütlemeye çalışıyordu. Ancak iç çatışmalar halktaki direnme azmini ve gücünü çoktan tüketmiş bulunuyordu. Ayrıca eyaletlerden asker getirmek olanağı da sözkonusu değildi. Hepsinden önemlisi ise Venedikliler, kilit noktalardaki önemli bürokrat ve askerleri çoktan satın almış; maaşa bağlamış durumdaydılar.

Haçlılar 6 Nisan 1204 günü ilk saldırıyı gerçekleştiriyor; fakat büyük kayıplar veriyorlardı. Bu arada Venedikliler boş durmuyor 'kaleyi içten feth etmenin' yollarını buluyorlardı. Bir hayli Bizanslı, Venediklilerle işbirliği yapıyor, çok sayıda Venedik ajanı da harekete geçiriliyordu.

12 Nisan günü Haçlılar tekrar saldırıyordu. Haliç'te son derece kanlı çatışmalar ve boğazlaşmalar cereyan ediyordu. Haçlılar saldırı merkezi olarak Belakherae mahallesini seçiyordu. Burada bir gedik açıyor; buna rağmen savunmacılar iç surlarda direniyorlardı. Ne var ki savaşın en yaşamsal anında Venedik'in işbirlikçisi hain Bizanslılar bu mahalleyi kundaklıyor; büyük bir yangın çıkarıyorlardı. Böylece savunmacılar iki ateş arasında kalıyor; nihayet saldırganları durduramayacak duruma düşüyorlardı. Franklar ve Venedikliler dalgalar halinde şehre girmeye başlıyorlardı. Bu sırada İmparator Mosynopolis'teki kayınpederinin yanına kaçıyordu. Bizans asilleri, şehir işgal edilirken Ayasofya Kilisesi'nde toplanıyor, kendilerine yeni bir İmparator seçmeye çalışıyorlardı. Tahtın en önemli adayı Theodoros Laskaris, Patrik ile birlikte çok sayıda asili de yanına alarak Anadolu'ya kaçıyordu. Buna paralel olarak

saldırganlar pek az bir direnişle karşılanarak şehrin tamamını ele geçiriyorlardı. Ertesi gün Enrico Dandolo ile Haçlı Şövalyeler Büyük Saray'da bir toplantı yaparak Haçlılar'a şehri üç gün yağmalama izni veriyorlardı. Bu sadece bir şehrin yağmalanması değildi. Adeta Mitridat'ın gerçekleştirdiği ünlü 'Latin Katlimanı'nın[1] bir rövanşını' anımsatıyordu. Mitridat nasıl ki Anadolu'ya gelmiş olan 80.000 Latin'i bir gecede katlettirdiyse; Venedik Doju ile Templier Şövalyeleri de benzer bir kararla İstanbul'u 'emsali görülmemiş barbarlığın, yağmanın ve rezilliğin' kucağına atıyorlardı.

Bu vahşet, soygun ve katliam şöyle cereyan ediyordu:

"Büyük şehir dokuz asır boyunca Hıristiyan medeniyetinin merkezi olarak kalmıştı. Antik Yunanistan'dan kalmış ve kendi mükemmel sanatkarlarının vücuda getirdiği sanat şaheserleriyle dolu idi. Venedikliler bu tür eşyaların değerini elbette takdir ediyorlardı. Ellerinden geldiği kadar değerli hazineleri toplayarak bunları kendi meydan, kilise ve saraylarını süslemek üzere alıp götürdüler. Fakat gerek Fransızlar ve gerekse Flamanlar vahşi bir tahrip arzusuyla hareket etmekteydiler. Bunlar uluyan ve naralar atan kitleler halinde sokaklarda ve evlerde dolaşıyor, parıldayan her maddeyi kapıp, taşıyamadıkları her şeyi tahrip ediyor ve ancak öldürmek, ırza geçmek veya susuzluklarını gidermek için şarap mahzenlerinin kapılarını kırmak üzere bir lahza bile duraklamıyorlardı. Ne manastırlara, ne kiliselere, ne de kütüphanelere hürmet ediliyordu. Ayasofya Kilisesi'nde bile ipekli duvar halılarını yırtıp, mihraptaki büyük gümüş şemsiyeyi parçalayan, aziz tasfirleri ve kutsal kitaplar üzerinde tepinen sarhoş savaşçılara rastlamak mümkündü. Bunlar mihraplardaki mukaddes kaplardan büyük bir neşe içinde şarap zıkkımlanırken bir Fransız orospusu Patriğin tahtına çıkarak hareketli bir Fransız şarkısı söylemeye başlamıştı. Rahibelere manastırlarda tecavüz edildi. Yağmacılar saraylara olduğu gibi fakir kulübelerine de dalıyor ve bunları tahrip ediyorlardı. Yaralı kadın ve çocuklar ölüm halinde sokaklarda debe-

[1] Bkz. Sikkesiz Sultanlar – Murat Çulcu – E Yayınları.

leniyorlardı. Bu korkunç yağma ve cinayet dalgası, muazzam ve güzel şehir bir harabe yığını haline gelinceye kadar üç gün sürdü. Tarihçi Niketas 'Araplar bile daha merhametli hareket ederlerdi' diye feryad eder ki, haklıydı."[1]

Venedikliler her zaman olduğu gibi İstanbul'un yağmalanması meselesinde de ikili oynamaktan geri kalmıyor; kendi işlerine yarayacak şeyleri gemilere doldurup Venediğe kaçırıyorlardı. İşlerine yaramayan yağma mallarını ise Araplara satarak paraya tahvil ediyorlardı. Diğer taraftan değerli eşya çalanlar, ellerindekileri Haçlı Frankları'na teslim etmeye çağrılıyordu. Bu değerli eşyalarını yağmadan kurtaran Bizanslılar işkenceye maruz kalıyor; bu eşyaları sakladıkları yerlerden çıkarmaya zorlanıyorlardı. Özellikle Venedikliler yağmadan sonra da şehri ve şehirlileri soymaya devam ediyorlardı. Ortaya emsalsiz bir ganimet çıkıyor; buradan sağlanan servetler büyük meblağlara ulaşıyordu:

"Ele geçen altın ve gümüşü, sofra takımlarını ve mücevherâtı, ipekli, altın işlemeli kumaş ve elbiseleri her türlü kürkü hiç kimse, tahminen de olsa sayamazdı. Dünya yaratılalı beri hiçbir şehirde bu kadar çok mal iğtinam edilmemiştir."[2]

Bu büyük yağmadan, Haçlılar kadar; sayıları çok daha az olan Venedikliler yararlanıyor ve sekizde üç oranında eşit pay alıyorlardı. Müstakbel İmparator'a da dörtte bir pay ayrılıyordu. Zaten sıra İmparator seçimine gelmiş bulunuyordu.

Boniface de Montferrat İmparatorluğu garantiye almak amacıyla hiç vakit geçirmeden ölen İmparator İsaakios'un dul eşi Macar Prensesi İmparatoriçe –Anne Margareth ile evleniyordu. Ancak Dandolo ve Venedikliler onun asla İmparator olmasına izin vermiyor; Boniface'yi engelliyorlardı. Venedikliler ondan daha az zengin, daha az ünlü ve adı üze-

---

[1] Steven Runciman – Age. –C. 3, S. 109

[2] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 110; Dipnot – Villehardouin, II, S. 59 vd., Robert de Clary, S. 80 vd.

rinde daha az spekülasyon yapılmış olan Flander Kontu IX. Baudouin İmparator oluyordu. Doj'un onu seçtirmesinin nedeni Baudouin'in daha fazla söz dinlemesi ve Boniface gibi dik başlı olmamasıydı. Dandolo böylece şehirde kendilerine ayrılan arazinin, İmparatorluğun otoritesi dışında kalmasını güvenceye almış oluyordu. Ayasofya Kilisesi bile Venediklilere ayrılan sekizde üçlük arazi içinde kalıyordu. Dandolo Ayasofya'ya Thomas Morosinil adlı Venedikli oligarkı Patrik tayin ediyordu. Ama Venedikliler asıl Bizans otoritesi altında olup da kendilerine asırlar boyu ağır bedeller ödettirilmiş olan yerleri ele geçiriyor; böylece kendileri ve deniz imparatorluğu bakımından yaşamsal nitelikteki jeoticarî ve jeo-stratejik yerleri belirliyorlardı.

> "Venedikliler bundan başka İmparatorluğun kendi deniz hakimiyetleri için önem taşıyan kısımlarını, yani Yunanistan'ın batı kıyılarını; bütün Mora'yı, Naksos, Andros, Euboea'yı, Gelibolu'yu, Marmara sahilindeki Trakya şehirlerini ve Edirne'yi talep ettiler."[2]

Venedikliler Boniface'yi de tam anlamıyla yitirmek istemiyorlardı. Bu nedenle ona Yunanistan'ın orta kesimlerini ve doğusunu, Girit Adası'nı teklif ediyorlardı. Ancak Boniface, Selanik ile Makedonya'yı istiyor; Girit'i para karşılığı Venediklilere satıyor, onların desteğini sağlıyordu. Boniface böylece; İmparator'un vasalı olarak Selanik Kralı oluyor; asil Haçlı zadegânına ise derece ve önemlerine göre iktidar dağıtılıyordu.

Cereyan eden tüm bu olaylar çok açık olarak gösteriyordu ki; Venedik Oligarkları asırlardır devam eden Latin-Grek mücadelesinden son darbeyi indiriyor ve 'Roma İmparatorluğu'nun doğal mirasçısı olarak' Doğu Kilisesi'nin tepesine Latin egemenliğini sembolize eden bayraklarını dikiyorlardı. Dahası; Bizans'ı fiilen diz çöktürerek Grek mirasına da 'Roma'nın mirasçıları olarak' el koyuyorlardı.

---

[1] Jön Avrupa fikri bu aileden kaynaklanıyor. M. Çulcu

[2] Steven Runviman – Age. – C. 3, S. 11.

Venediklilerin tahta çıkardığı Flander Kontu Baudouin'in İmparatorluğu altında 'feodal hukuk bilginlerinin ve Kudüs Krallığı'nın idare tarzına dayanan'; gerçekte ise 'Romanian' bir devlet yapılanması tesis ediliyordu. Öncelikle İstanbul'da 'Tac'a Bağlı Vasallar İstişare Heyeti' kuruluyordu. Bu heyette Venedik'in İstanbul'daki Podestası (Özel Komiseri) geniş yetkilerle yer alıyordu. Bütün askerî teşebbüsleri bu İstişare Meclisi yönetiyordu. Meclis ayrıca İmparator'un kararlarını veto etmek yetkisine de sahip bulunuyordu. Yani Yönetim'de 'davul' İmparator'un boynunda, ama 'tokmak' Podesta vasıtasıyla Venedik'in elindeydi. Aynı zamanda 'terakkübe sahip' bir Yüksek Mahkeme de İmparator ile vasallarının ilişkilerini düzenleyecekti. Böylece İmparator daha da yetkisizlendiriliyor, tam anlamıyla Venedik'in kuklasına dönüştürülüyordu. Latinler bu yönetim tarzına 'Assises de Romania' diyorlardı. Dolayısıyla Bizans'ın yeni adı Romania oluyordu. Bu adlandırmalar ise Venedik Oligarkları'nın 'Roma Kilisesi' kamuflajı altında, Roma İmparatorluğu'nun veraseti meselesini bilinçaltlarında ne denli canlı tuttuklarını gösteriyordu.

4. Haçlı Seferi Venedik'in çıkarları doğrultusunda gelişiyor ve Venediğin amacına ulaşmasıyla son buluyordu. Sefer'in sonunda Venedik'in kazanç bilançosu şunları içeriyordu:

İstanbul'un zenginliği yağmalanarak Venediğe taşınıyor, İstanbul yoksullaşırken Venedik zenginleşiyordu. İstanbul'un büyük bir kısmının üzerinde Venedik egemenliği ve otoritesi tesis ediliyordu. Bizans İmparatorluğu'nun başına Venedik'in kuklası sayılabilecek bir İmparator oturtuluyordu. Gerçek otorite, İmparatorunki değil İstanbul'daki Venedik Podestası'nın otoritesi idi. Venedikliler ayrıca Korfu ve Girit gibi Akdeniz ve Ege'nin stratejik adalarını ele geçirerek Adriyatik Denizi'nde üstünlüğü tesis ediyor, Mora Yarımadası'na egemen olarak Modon ve Kroton limanlarını kontrol altına alıyorlardı. Ege Denizi'nde kendi egemenlikleri altında bulunan adalara Venedik asıllı vasallar tayin ediyor; Kephalonia ve Euboea'daki Latin hükümdarlıklarının Venedik'e biat et-

melerini sağlıyorlardı. Bütün bunlar çok açık olarak; Yunanistan'ın arkasında hangi otoritenin var olduğunu, Venedik'in İstanbul üzerindeki emellerini ve Venedik Oligarkları'nın Hıristiyanlıkla ve Roma Kilisesi'nin çıkarları ile hiçbir ortaklıklarının bulunmadığını; fakat çıkarları gereği ortakmış gibi göründüklerini ortaya koyuyordu.

Burada kaydedilmesi gereken önemli bir hususu da Venedik'in 4. Haçlı Seferi'ni Bizans ile sınırlı tutmasının 'görünmeyen nedeni' teşkil ediyordu.

Venedik bu aşamada Mukaddes Topraklar'a yeni bir Haçlı Seferi yapılmasını istemiyordu. Zira daha önceki seferler sırasında ve bu seferlerin 'toplam sonucunda' Kutsal Topraklar'da belli bir düzen ve denge tesis edilmiş bulunuyordu. Özellikle Venediklilerle adeta bütünleşmiş bulunan Tapınak Şövalyeleri hem buralarda verimli bir paylaşım ve sistem gerçekleştirmiş; hem de Avrupa ile Kutsal Topraklar arasında tekelci bir iletişim bağlantısı kurmuşlardı. Yeni bir Haçlı Seferi demek, buralara yeni ve aç kitlelerin saldırması; kurulmuş olan verimli düzenin tehdit altına girmesi anlamına geliyordu. Bu durumdan ise hem Tapınak Şövalyeleri hem de onlarla ortaklık kurmuş olan Venediklilerin düzeni bozulacak, zararlı çıkacaklardı. Bu nedenle Venedik; 4. Haçlı Seferi'nin güzergahını değiştirerek hem 'Antik Yunan'ın mirasçısı' olan Grek kökenli Bizans'ı yağmalayıp diz çöktürüyor; hem de Mısır gibi Kutsal Toprakları da Haçlıların muhtemel yeni yağmalarından kurtarmış oluyorlardı. İstanbul, Latinlerin eline geçerek Ayasofya'ya Venedik Oligarkı'nın Patrik atanması; Roma'daki Papa'ya bir suspayı olmaktan öteye gitmiyordu.

Venedik hazinesi, 4. Haçlı Seferi sonucu bir kez daha dolup taşıyordu. Ama asıl kazanç yine de Kutsal Topraklarda Templier Şövalyeleri ile birlikte tesis edilmiş olan dinsel-finansal sistemden temin ediliyordu. Zira 'yağma ve soygun' bir defalıktı. Oysa 'Venedik-Templier dinsel-finansal sistemi/düzeni' süreklilik gösteriyordu. Bu sistem hem Kutsal Topraklar'da işliyor; hem de Avrupa şehirleri ile Kutsal Topraklar ara-

sında tesis edilen trafikte kendini gösteriyordu.

İşte bu 'yağma-soygun' operasyonları ile 'Venedik-Templier dinsel-finansal sistemi'; hem Hıristiyan dünyada 'Rönesans-Reform'un temel dinamiğini teşkil edecek, hem de ünlü Lombard Bankacılığı'nın sermayesini oluşturacaktı.

Venedik-Templier Örtüşmesi II (Lombard Bankacılığı'na Doğru)

• ***4. Haçlı Seferi hiç şüphe yok ki Tapınak Şövalyeleri ile Venedik Oligarkları'nı tam anlamıyla bütünleştiriyordu. Hatta bu bütünleşme hem bir suç ortaklığı, hem de bir servet ortaklığı anlamına geliyordu. Masonik/Mafios-Templier oluşumu ile Templier-Venedik bütünleşmesinin bundan sonraki safhasını irdeler misiniz? Bu 'örtüşme' nasıl bir seyir izliyor, ne gibi oluşumlara zemin hazırlıyordu? Templier-Venedik bütünleşmesini hangi olaylar pekiştiriyordu?***

Haçlı Seferleri'nin bir sonucu olarak merkezi Kudüs şehri olan bir 'Doğu Frank Devleti' kuruluyordu. Bu devletin şehirlerinde en faal - grupları çeşitli İtalyan tacirleri teşkil ediyordu. Ne var ki, bu gruplar arasında en örgütlü olan ve doğunun tüm limanlarında kolonilere sahip bulunan üç cumhuriyet; Cenova, Venedik ve Pisa'dan oluşuyordu. Bunlar Akdeniz'in tüm ticaretini ele geçiriyor, Haçlı Seferleri'nin en önemli kazanımlarına ortak oluyorlardı. Zaten Doğu Frank Devleti'nin hazinesinin iki temel kaynağı bulunuyordu. Birinci kaynak Templier Şövalyeleri'nin finansal-bankacılık faaliyetlerinden sağlanan gelirlerdi. İkincisi ise Venedik, Cenova ve Pisa'nın finansal-ticarî faaliyetleriyle sağlanan girdilerden oluşuyordu.

Burada hemen kaydetmek gerekir ki Haçlı Seferleri sonucu ortaya çıkan yeni siyasî zemin üzerinde meydana gelen ekonomik yapılanma-

dan, sadece Hıristiyanlar yararlanmakla kalmıyordu. Haçlıların saldırısına uğrayan Müslümanlar da bu modelden faydalanıyor; sisteme –kısmen de olsa- dahil oluyorlardı. Zira özellikle ticaret, Müslüman halkı da kapsıyor; hem bölgeye gelen ürünler Arap-Müslüman pazarlarında satılıyor, hem de Müslümanların el ürünleri Avrupa pazarlarına sevkediliyordu. Nitekim bu 'finans-ticaret' ilişkileri sonucu Müslüman hükümdarlar Franklarla işbirliği yapmak zorunda kalıyor; hükümdarların pek çok şeye rıza göstermesine yol açıyordu.[1]

Buna karşılık 'finans-ticaret' rekabeti, bölgede faaliyet gösteren cumhuriyetlerin temsilcileri ve onların yandaşları arasında kıyasıya bir mücadeleye yol açıyor; bu mücadele bir süre sonra da kanlı çatışmalara ve uzlaşmaz bloklaşmalara dönüşüyordu.

Örneğin; 1249 yılında Kral Louis'in Kıbrıs'tan gemiye binmesi Pisa-Cenova çatışması nedeniyle mümkün olamıyor; 1250 yılında ise Akka'da bir Ceneviz taciri, bir Venedikli tarafından öldürülünce taraflar arasında sokak çatışmaları patlak veriyordu. Diğer taraftan Akka'da Venedik ile Ceneviz mahalleleri Montjoie Tepesi ile birbirinden ayrılıyor, bu tepenin en yüksek noktasında eski St. Sabas Manastırı bulunuyordu. Her iki koloni de Manastır üzerinde hak iddia ediyordu. 1256 yılında Cenovalılar Manastır'ı işgal ediyor; Venedikliler buna itiraz ediyorlardı. Bunun üzerine Cenovalılar Venedik Mahallesini basıyor, Venediklilerin evlerini ve rıhtımdaki gemilerini yağmalıyorlardı. Venedik ile Cenevizler arasındaki bu olaylar hızla tırmanıyor, bölgede ciddi bir kamplaşmaya yol açıyordu. Cenevizler bir yolunu bularak Sur Senyörü olan Philippe de Montfort'u kendi saflarına çekerek Venediklilerin bu şehirdeki mahallelerinden atılmaları konusunda kandırıyorlardı.

Bu girişim Venediklileri adeta çılgına çeviriyordu. Cenova Cumhuriyeti meseleyi çözümlemek için girişimde bulunuyordu. Fakat taraflar buna kulak asmıyordu. Cenevizler bu meseleyi 'silahla çözümlemeye'

---

[1] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 240.

karar vermiş bulunuyorlardı. Bu arada Venedikliler her zamanki gibi diplomatik yoldan bir başarı elde ediyor; Pisalılarla Cenevizler arasındaki anlaşmayı bozmayı ve Pisalılarla kendi aralarında yeni bir anlaşma yapmayı başarıyorlardı.[1]

Pisalılarla Venedikliler arasında 1257 yılında yapılan bu anlaşma hem taarruz hem de savunma koşullarını içeriyordu. Venedikliler bununla da kalmıyorlardı. Becerikli bir adam olan Venedik Balyosu Marco Giustiniani adlı oligark, Akka'da bile önemli müttefikler kazanıyor; Kıbrıs Kralı'nın Kaymakamı olan Jean d'Ibelin Cenevizlerle dostken kamp değiştiriyor; Cenevizlere düşman, Venediklilere dost duruma geliyordu. Şehir iki kampa ayrılıyordu. Kudüs Patriki, Templier Şövalyeleri, Teutonique Tarikati Şövalyeleri ve Provanslılar Mahallesi Venediklilerin yanında yer alıyorlardı. St. Jean Şövalyeleri, Ancona ve Catalogne tacirleri ise Cenevizler ile birlikte hareket ediyorlardı.

Kutsal Topraklar'daki bu kamplaşma ilk bakışta Venedik ile Cenova arasındaki rekabetin bir sonucu olması nedeniyle bu rekabetin sınırları içinde değerlendiriliyordu. Oysa rekabetin ve çatışmanın sınırları Ortadoğu ile sınırlı kalmıyor; Avrupa'ya uzanıyor, buradaki Rönesans-Reform hareketini derinden etkileyerek zaman içinde su yüzüne çıkıyordu. Şöyle ki:

Oluşumları itibariyle Venedik her zaman Roma Kilisesi'ne bağlı gibi görünüyor; fakat gerçekte daima Kilise'den bağımsız, öncelikle de kendi çıkarları doğrultusunda hareket ediyordu. Nitekim ticarî ve finansal çıkarları nedeniyle Bizans ve Doğu Kilisesi ile de derin ilişkiler tesis ediyor; bu ilişkiler sayesinde doğuda ayrıcalıklar elde ediyordu. Aynı durum Templier Şövalyeleri için de söz konusu idi. Templier Şövalyeleri başlangıçta Haçlı ruhu nedeniyle Roma Kilisesi'nin etki alanında hareket ederken, zaman içinde Venedik'in etki alanına giriyor; Roma'ya

---

[1] Yakın Doğu Ticaret Tarihi – W. Heyd – Çeviren Ord. Prof. Enver Ziya Karal – TTK. Basımevi Ank. 1975, S. 384.

karşı daha bağımsız bir politika izliyordu. Bunda Templier Şövalyeleri'nin tamamen Masonlaşmaları da büyük rol oynuyordu. Unutmamak gerekir ki Süleyman Mabedi'ni imar edenler Masonlardı. Templier Şövalyeleri ise adlarını aldıkları Süleyman Mabedi'nin koruyucuları idiler. Dolayısıyla Mabet; Masonlar ile Mabet Şövalyeleri'ni adeta 'akraba' yapıyor, her ikisinin ortak paydasında yer alıyordu. Buna bir de Venedikliler ile yapılan hem finansal ve ticarî, hem de askerî işbirlikleri ve ortaklıklar eklenince Templier Şövalyeleri Katolik ahlakını bir kenara itiyor; Roma Kilisesi'nden ve Papa'dan uzaklaşıyorlardı. Bu elbette ki resmî bir uzaklaşma değildi. Teoride Tempier Şövalyeleri Roma'nın en sadık dinsel bendeleri idiler. Ancak uygulamada artık onlar Hıristiyan taassubu yerine Masonik rasyonalizmi (St. Andre derecesi anlayışı); Hıristiyan dinsel teslimiyeti yerine de Venedik finans-ticaret dünyevîliğini tercih ediyorlardı. Bu bağlaşıklığa bir de Alman kökenli Teutonique Tarikati ekleniyordu. Teutonique Tarikati'nin bu kampta yer almasını doğal karşılamak gerekiyordu. Zira Almanya içlerine nüfûz eden en işlek ticaret güzergahı Ausburg'tan geçiyor, Schwab bölgesinden ilerliyordu. Dolayısıyla Alman tüccarlar oligarşisi ve onların güdümündeki Alman şövalyeleri Philippe von Schwaben gibi Venedik ile dirsek teması içinde bulunuyorlardı. Teutonların bu nedenle Venedik-Templier Şövalyeleri kampında yer almaları, hiç de şaşırtıcı olmuyordu. Aynı şekilde Provanslılar da Venedik tacirleri ile örtüşmüş bulunuyor; finans-ticaretin cazibesiyle bu kampta mücadele etmeyi uygun buluyorlardı. Kaldı ki Provanslılar, Cenova nedeniyle Roma Kilisesi'nin tahakküm tehdidi altında yaşamak istemiyorlardı.

Buna karşılık, asırlarca İspanyol, Sicilya ve Kuzey Afrika'daki Müslüman Araplar ile Müslüman korsanların baskısı altında kalmış olan Roma Kilisesi ve Cenova, zaten kaderbirliği etmiş bulunuyorlardı. Aynı tehdidi paylaşan İspanyollar ise bu cepheyi tamamlayan en önemli askerî unsuru teşkil ediyorlardı. Dolayısıyla Roma Kilisesi'nin yandaşı Cenova ve ortakları ile; 'Roma İmparatorluğu'nun kan davasını güden' Ve-

nedik ve ortakları durumundaki Templier Şövalyeleri ile yandaşları doğal olarak karşı karşıya geliyor; Yakındoğu'da birbirlerine karşı silah çekip siperlere giriyorlardı. Bu hesaplaşma onyıllarca devam ediyor, taraflar geçici barışlar yapıyor; sonra olaylar kıta Avrupası'nda aynı yönde gelişmeye başlıyordu. Venedik-Templier-Masonik yapılanma; bir yandan Lombard Bankacılığı'nı örgütlerken, diğer yandan Hıristiyanlık içinde Reform'u filizlendiriyordu. Luthercilik ve Calvincilik Hıristiyan taassubunu yumuşatarak Protestan dünyevîliğini yayıyordu. Rönesans ise bu dünyevîliğin altına, taassup karşıtı bir rasyonalizmi heykel, müzik ve resim yoluyla enjekte ediyordu. Unutmamak gerekir ki heykel, müzik ve resim öncelikle matematiğe ve fizik-geometri bilgisine dayanan rasyonal alanlardı. Bu dinsel Reform ve Rönesans; Venedikli Giovannilerin; yani 'Gençlerin', yani 'Jönlerin' adıyla anılacak ve etkisini siyasî alanda yüzyıllarca devam ettirerek Fransız İhtilâli'ni gerçekleştirip; Giuseppe Mazzini'nin Jön Avrupa yapılanmasına kadar uzanacaktı. Bu yapılanmanın en önemli ve belirleyici örgütlerinden biri ve en başta geleni de Carbonaria olacak; Giuseppe Mazzini 'Jön Avrupa' idealine bu örgüt üzerinden uzanacaktı. Carbonaria'nın en önemli yandaşı ve vurucu güçlerinin en etkilisi ise Mafia olacaktı...

Yine 1250'lerde uç veren Ortadoğu'daki kamplaşmaya dönecek olursak...

Venediklilerin her zaman olduğu gibi yine Templier Şövalyeleri ile birlikte hareket etmeleri, bu kamplaşmada başlıbaşına kahredici bir güç teşkil etmelerini sağlıyordu. Cenovalılar bakımından da bir talihsizlik teşkil ediyordu. Buna rağmen Cenovalılar sonuna kadar gitmek konusunda kararlı davranıyorlardı. Onların bu kararlılığı Venedikliler ile Templier Şövalyeleri arasındaki dayanışmayı ve bağlaşıklığı pekiştiriyordu. Bunun tek nedeni Cenova düşmanlığı değildi. Finans-ticaret alanında aralarında tesis edilen zorunlu beraberlik de bütünleşmenin nedenini oluşturuyordu.

Cenovalılar Pisalıların iki kulelerine saldırıyor ve işe bu kuleleri yık-

makla başlıyorlardı. Bunun üzerine Venedikli Amiral Lorenzo Tiepolo gemilerini büyük bir hızla limanı kapatan zincirin üzerine sürüyor, zinciri kırarak donanmayı limana sokuyor, buradaki Cenova gemilerini ele geçirerek ateşe veriyordu. Daha sonra Venedikliler karaya çıkıyor; St. Sabas Kilisesi'ni aşarak Ceneviz tabyalarına giriyor, buraları da ateşe vererek yakıyorlardı. Ertesi gün Balyos Marco Guistiniani, Akka Venediklileri'ni getirerek kendisi de oligark olan Amiral'in kuvvetlerini takviye ediyordu. Bu kuvvetler bütün Ceneviz Mahallesini ele geçiriyorlardı. Cenovalılar kısa bir ateşkesten yararlanarak donanmalarını toparlamaya çalışıyorlardı. Fakat, Oligark Tiepolo donanmaya saldırarak Cenovalı Amiral Pasquetto Mallone'yi yakalıyor ve savaşı sona erdiriyordu. Bu sırada Venedikliler, Akka'da Cenevizlerin savunduğu müstahkem bir kaleyi de ele geçiriyorlardı. Ne var ki iki Haçlı hizbi arasındaki savaş burada bitmiyor, giderek yayılıyordu.

Cenova Cumhuriyeti, Ortadoğu'daki Cenovalıları takviye etmek ve korumak amacıyla Rosso della Turca'nın kumandası altında kuvvetli bir donanma gönderiyordu. Aynı şekilde Venedik de birçok katılımlarla kendi donanmasını takviye ediyordu. Böylece 1258 yılına geliniyor ve çatışma alanı hayli genişlemiş bulunuyordu. Akka'da 20 bin kişi yaşamını yitiriyor; şehir mancınıklarla atılan kayalar nedeniyle harabeye dönüyordu. Halk korku içinde yaşıyor, çatışmaların şiddetine paralel olarak çaresizlik ve umutsuzluk da tırmanıyordu. 1258 yılında Papa IV. Aleksandre barış zemini oluşturmak amacıyla üç savaşçı grubun temsilcilerini Viterbe'de toplantıya çağırıyordu. Cenova, Venedik ve Pisa temsilcileri burada; en azından Papa'nın bir çözüm bulmasına kadar ateşkes yapmayı kabul ediyorlardı. Nitekim Ortadoğu'daki savaşan taraflar arasında barış yapmak için Papa; Avrupa'daki Cenova, Venedik ve Pisa merkezlerinde girişimlerde bulunuyordu. Bu çok anlamlı bir tablo teşkil ediyor; emperyalizmin merkezinin neresi olduğunu ve nerelerde niçin savaşıldığını gözler önüne seriyordu. Kaldı ki; Papa'nın barış girişimleri ve çabaları Avrupa'da sürerken, Venedikliler bir kez daha bili-

nen 'kirli ve kaypak' yöntemlerini kullanarak Kutsal Topraklar'da koşulları kendi lehlerine çeviriyorlardı.

Venedik 'ikiyüzlü' politikalarla olayları şöyle yönlendiriyordu:

Papa Avrupa'da temaslarda ve girişimlerde bulunurken Akka'daki Venedikliler aldıkları takviyelerden yararlanarak Cenovalıların elinde bulunan topraklara giriyorlardı. Buraları işgal ediyor Mont-Musard'ı kontrol altına alıyorlardı. Buna paralel olarak 24 Haziran 1258 günü Oligark Lorenzo Tiepolo ve Andrea Zeno kumandasındaki Venedik donanması, Rosso della Turca kumandasındaki Cenova donanmasını kaçırmak üzere Akka limanında mevzileniyordu. Pisalıları Kont Guillaume de Capraira yönetiyor; Provanslılar da Venedik bayrağı altında hareket ediyorlardı. Bu nedenle Cenova donanması çok üstün kuvvetlerle savaşmak zorunda kalıyordu. Sonuç olarak Venedikliler Cenova donanmasını bozguna uğratıyor; Akka'yı tamamen ele geçiriyor, Cenovalılar Sur'a çekilmek zorunda kalıyorlardı. Giderken uğrunda yıllardır savaştıkları Montjoie Tepesini de Venediklilere teslim ediyorlardı. Venediklilerle Pisalılar mahalleleri işgal ediyor, evleri yıkıyor, araziyi aralarında paylaşıyor ve Cenovalıların Akka limanını kullanmalarını yasaklayarak tamamen izne bağlıyorlardı.[1]

"Venediklilerin kesin zaferi şimdilik, Papa'nın karışmasına hiçbir başarı olasılığı bırakmıyordu. Aslında Venedikliler Doğu'ya girecek olan yardım kuvvetlerinin girmesini durdurdular. Fakat bu, Başruhanînin hatırına uymaktan çok, artık gereği kalmadığı içindi. Bununla beraber Papa'nın isteği üzerine Akka Savaşı'nda tutsak olmuş olan Cenevizlerin özgürlüklerini geri verdiler."[2]

Bu olayda gözlemlenen Papa-Venedik ilişkileri çok anlamlı bir derinliği ve zıtlaşmayı ifade ediyordu. Bu iki odak dış düşmanlar karşısında ortak hareket ediyormuş gibi görünüyordu. Ancak özde Venedik ile

---

[1] Yakındoğu Ticaret Tarihi – W. Heyd – Age. S. 388, 389.

[2] Yakındoğu Ticaret Tarihi – W. Heyd – Age. S. 390.

Roma Kilisesi ciddi bir çatışma ve anlaşmazlık içinde bulunuyordu. Papalık; Endülüs Emevi Devleti, Kuzey Afrika'da Fatımî Devleti ve Sicilya'da İslam egemenliği dönemlerinden beri Cenova ile son derece sıkı münasebet tesis etmiş bulunuyordu. Bu kanaldan 'din taassubu' çerçevesinde Orta ve Kuzey Avrupa'ya da nüfûz ediyordu. Ancak papalığın nüfûzu tamamen 'dinsel tahakküm' içeriği taşıyordu. Bu konuda Cenova hem denizde, hem de karada bir sıçrama taşı gibi kullanılıyor; bu kanaldan Fransa ve İspanya'da 'yeniden Hıristiyanlaştırma' programı uygulanıyordu.

Buna karşılık Venedik; her ne kadar Roma Kilisesi'ne bağlı ise de Ortodoks Bizans ile daha yakın ticaret ve finans ilişkileri tesis ediyordu. Bu ilişkiler Haçlı Seferleri'ne; özellikle de 4. Haçlı Seferi'ne kadar bu şekilde devam ediyordu. XII. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise Venedik Oligarkları kendi başlarına hareket edecek kadar güçlenmiş bulunuyorlardı. Bu oligarklar bir yandan Venedik'te kendi oligarşik düzenlerini tesis ediyor; bir yandan Kutsal Topraklar'da fiilen işgallere girişiyor; diğer yandan da artık yıkılacağı görülen Bizans'ın topraklarından pay almaya girişiyorlardı. Venediğin bu konumu ve ilişkileri Roma Kilisesi'ni rahatsız ediyordu. Acak Papalık ana hatlarıyla; Venedik'in Orta ve Kuzey Avrupa'da tesis etmiş olduğu ilişkilerden rahatsızlık duyuyordu. Zira Venedik; Roma Kilisesi'nin 'dinsel tahakküm' tesis ettiği yerlerde 'finans-ticaret ilişkileri kurarak kendi otoritesini' içten içe ve sinsice güçlendiriyordu. Unutmamak gerekir ki; Roma Kilisesi dinsel otoritesini bu bölgelerdeki 'aristokrasi-ruhban' ikilemi üzerinden kitlelere yansıtıyordu. Venedik ise kendi etkinliğini aynı yöntemlerle faaliyet gösteren 'tüccar-bezirgan-tefeci' takımı üzerinden hissettiriyordu. Bu çok daha güçlü bir 'etkinlik damarı' meydana getiriyordu. Zira aristokratlar kimi zaman 'tüccar-bezirgan-tefeci' takımına ruhbandan daha fazla gereksinim duyuyor; yakınlık göstererek işbirliği yapıyorlardı.

Kaldı ki; Venedik deniz ticaret filosu ve deniz ticaret güzergahları nedeniyle Büyük Britanya Adası'na kadar kol atıyor, buna bağlı olarak

da Bremen, Hamburg, Brüksel, Anvers, Amsterdam gibi ticaret şehirlerinde 'kendine özgü yönetimler' tesis edilmesine zemin hazırlıyordu. Nitekim Bremen, Hamburg, Lübeck gibi ticaret şehirleri 'Hansastad' olarak adlandırılıyor; farklı bir yönetim tarzı sergiliyorlardı.

Aslında Haçlı Seferleri bir bakıma Orta ve Kuzey Avrupa'da aristokrat-ruhban takımı ile 'tüccar-bezirgan-tefeci' taifesi arasındaki hesaplaşmalarla başlıyordu. Hesaplaşma her zaman Yahudi düşmanlığı şeklinde ortaya çıkıyor; tarihin belirli dönemlerinde adeta periodik olarak takrarlanıyordu.

Roma Kilisesi Haçlı Seferleri sırasında aristokrat-ruhban sınıfının ön plana çıkmasıyla önemli bir avantaj sağlıyordu. Buna bir de başta Cenova olmak üzere Roma'nın güdümündeki Katolik merkezler (İspanya, Fransa vs.) eklenince, Papalık daha da ağırlık kazanıyordu. Haçlı Seferleri'nin Musevî ağırlıklı 'tüccar-bezirgan-tefeci' oluşumunu darbeleyerek önemli ölçüde çökertmesi; ilk anda Venedik'in tesis ettiği sistemi zora sokuyordu. Bununla birlikte oligarklar geçen süreyi çıkarları doğrultusunda şekillendiriyor; pozisyonlarını çift taraflı olarak güçlendiriyorlardı.

Her şeyden önce; Haçlı Seferleri'ne bağlı olarak Avrupa ile Kutsal Topraklar arasında oluşturulan deniz trafiğinde başrolü oynuyorlardı. Bölece Haçlı Şövalyeleri ile sıkı bir işbirliği tesis ediyorlardı. Bu işbirliği de XII. yüzyılda örgütlenen Templier Şövalyeleri ile daha da güçlenip derinlik kazanıyordu. Nitekim Venedikliler büyük bir finansman gücüne sahip olan Templier Şövalyeleri'ne 'finansman kullanımı' konusunda rehberlik yapıyorlardı. Böylece Venedikliler; daha önce yararlandıkları 'tüccar-bezirgan-tefeci' ağının üzerine 'Hıristiyan taassup-Haçlı' örtüsü örterek Templier Şövalyeleriyle birlikte yeniden şekillendiriyorlardı. Bu durum özellikle Orta-Kuzey Avrupalı şövalyelerle Anglo Sakson/Skoç Templier Şövalyeleri'nin de işine geliyordu. Zira böylece Templier Şövalyeleri kendi finans-ticaret güçlerini oluşturuyor, özerkleştiriyorlardı. Bu özerkleşme ise; dinsel zemine de yansımaya başlıyordu. Unutma-

mak gerekir ki oligarklar ile şövalyeler arasında kurulan 'işbirliğinin' üçüncü ayağını da Masonlar oluşturuyordu. Temple adı verilen Süleyman Tapınağı'nı inşa etmiş olan Masonlar ile Süleyman Tapınağı'nın koruyucu-hizmetkâr şövalyeleri olan Templier Şövalyeleri arasındaki akrabalık, onları zaten aynı örgüt içinde örtüştürmüş bulunuyordu. Buna bir de Venedik Oligarkları'nın dahil olması; Roma Kilisesi'nin karşısında 'görünmeyen)/resmî olmayan', 'açıklanmayan/teyid edilmeyen' ve 'kanıtlanmayan' bir 'direniş cephesi' meydana getirmiş bulunuyordu. Bu cephe, elindeki serveti, sahibi olduğu mülkleri, tesis ettiği ticaret ve finans ağını 'Templier Tarikati'nin dinsel örtüsü' altında ve fakat Roma Kilisesi'nden bağımsız olarak kullanıyor, işletiyordu. Roma Kilisesi açıktan mücadele etmiyor; fakat fırsat bulunca da kanlı hançerini bunların sırtına saplamaktan; en hafifinden de bunları 'aforoz etmekten' geri durmuyordu. Aradaki mücadele gizliden gizliye ikiyüzyıl devam ediyordu. Güzel Philippe ile Papa. V. Clement'in Templier Katliamı'nda açıkça ortaya çıkıyordu. Ama Venedik bu katliamın bedelini Hıristiyan Katolik alemine çok ağır ödetiyordu. Hemen kaydetmek gerekir ki 'dinsel-siyasal tahakkümü ve despotizmi' sona erdirecek olan 'Jön Avrupa hareketi' XV. ve XVI yüzyıllarda Venedik'te filiz veriyor, Jön'ün İtalyancası olan Giovanniler Venedik Oligarkları tarafından tarih sahnesine sürülüyorlardı.

Ancak daha 1250-1260'larda Akka'da yaşanan savaşlar ve meydana gelen olaylar gelecekteki tüm oluşumların gizemini taşıyor; Roma Kilisesi Cenova üzerinden nüfûz ederek 'Venedik-Templier-Masonik' oyunu bozmaya çalışıyordu. Buna karşılık Venedik cephesi Roma'ya boyun eğer gibi görünerek renk vermiyor; uygulamada ise bildiğini okuyordu.

1259 yılında Venedikliler Papa'nın isteği üzerine Akka Savaşı'nda aldıkları Cenovalı esirleri serbest bırakıyorlardı. Ama; barış görüşmesi yapmaya ve işgal ettiği toprakları terk etmeye yanaşmıyordu.

"Her şeye rağmen Papa, Suriye'ye bir eyalet Kardinali göndermekten vazgeçmedi. 1259'da Dominiken Papazı ve Beytüllahmın görece Pisko-

posu olan Thomas Agni de Lentino Legat sıfatıyla Akka'ya geldi. Fakat barışın geri gelmesini gerçekleştirmek için uğraşılacak bir çok güçlükle karşılaştı. Sonra 1261 yılının Ocak ayında iki düşman tarafın, krallığın ruhanî ve layık büyüklerinden oluşan bir Şura karşısına çıkmalarını gerçekleştirmeyi başardı. İlk dinlenenler Sur'daki Ceneviz Konsolosları'nın delegeleri olmuştur. Bunlar Suriye arazisi üzerinde Venedikliler ve Pisalılar tarafından işgal edilmiş olan müstahkem hisarları ile kulelerinin Papa'nın talimatı gereğince, tarafından teslim alınmasını Legat'tan rica ettiler. Legat, bu isteği kabul etti ve hemen 13 Ocak'ta Venedik Balyosu Jean Dandolo ile Pisalıların Konsolosu Jean Drapperius'e kendisinin ve ileri gelenlerin huzuruna çıkmaları için bir davetiye gönderdi. Ve söylenilen günde sözkonusu olan yerlerin kendisine teslimini onlara sözlü ve yazılı olarak bildirtiyordu. Her iki memur davete katıldılar. Fakat ne biri ne de diğeri kendilerinden istenilen şeyi onamadılar. En anlamsız vesilelerle işleri sürüncemede bırakmaya karar verdiler."[1]

Görüldüğü gibi Venedik; Cenova'ya ve yöredeki Cenevizlere karşı çıkarken gizliden gizliye Roma Kilisesi'nin dinsel otoritesini yok sayıyor; adeta Papalığın kontrolü dışında kendi otoritesini ve egemenliğini tesis ediyordu.

Buna paralel olarak Venedik, Templier Şövalyeleriyle kurduğu işbirliğini geliştiriyor; bu 'Haçlı ilişkisine' dinsel örtü örterek 'ticaret-finans' boyutunda olabildiğince derin bir yapılanma kazandırıyordu. Bu yapılanmanın en sağlam 'para mabetleri' ise İtalya'nın Lombard bölgesinde tesis ediliyor; Haçlı Seferleri'nin Avrupa'da başlattığı temel değişimin finans kaynağını ise, işte bu Lombard Bankacılığı teşkil ediyordu.

Hiç şüphe yok ki; Akdeniz ticaretine hükmedenler tarih boyunca paraya da hükmediyor; finans hareketlerinde başrolü oynuyorlardı. VI. yüzyılda Akdeniz kıyılarında ticaret yapan Musevîler ile Suriyeliler para üzerinde söz sahibi oluyor 585 yılında Arap Kral Gontran Orleans'a girdiğinde halk tarafından Latince ve Suriye lisanında teşci edilerek

[1] W. Heyd – Age. – S. 390.

karşılanıyordu. Bundan birkaç sene sonra 591 yılında Suriyeli bir bankacı –olası ki Musevî – Paris Başpiskoposluğunu satın alıyordu.1

Buna paralel olarak Fransa'nın Galuva ve Septimanya bölgelerinde çok sayıda Musevî tefeci faaliyet gösteriyordu. Hoşgörüyle karşılanan Musevîler, üretim sermayeye gerek göstermediği için daha çok tüketim kredisi veriyorlardı. Bu nedenle Kilise 'tefeciliğe son derece elverişli' bu 'yüksek faiz uygulamasını' yasaklıyordu. Ancak Musevîler bundan etkilenmiyorlardı. Zira onlar aynı zamanda, yöredeki aristokrat ve ruhanî sınıfına da aynı yoldan kredi açıyor; bu nedenle Papa'nın yasağını görmezden geliyorlardı.

> "Rehin üzerine borç işinde (Musevîler) ustaydılar ve beşyüzyıldan fazla Batı Avrupa'da bu işi yalnız onlar tatbik ettiler. Bu çeşit borcun kaideleri onlar tarafından tesbit olundu. Bu tesbitte Talmud'un vaz ettiği esaslardan ve pratiğin tecrübelerinden faydalandılar."[2]

Buna paralel olarak manastırlar da finansal işlemler yapıyordu. Musevîler ve Suriyeliler büyük şehirlerde ve ticaret merkezlerinde faaliyet gösteriyorlardı. Ancak manastırlar kazalarda ve köylerde parasal işlemler yapıyorlardı. Eski zaman mabetlerinde olduğu gibi manastırlarda da büyük servetler saklanıyordu. "Bu serveti kilise mihrabı üzerine konan kıymetli kaplar, mukaddes ekmeğin konulduğu kaplar, şamdanlar, azizlere ait eşyanın mahfazası için dindarların kiliseye bağışladığı, değerli madenlerle işlenmiş sandıklar, değerli çerçeveler" meydana getiriyordu. Kiliseler, yasaklanan borç ve faiz kapsamına girmeden finansal alanda faaliyet gösteriyor; manastırların, senyörlerin veya toprak işleticilerinin yararına tarım kredisi işlemleri yapıyorlardı. Üstelik bu alanda son derece etkili de oluyorlardı. Kaldı ki bu dönemde aristokratlar buradan sağladıkları imkanlarla ayakta kalabiliyor; bir bakıma bu kanal-

---

[1] Bankacılık Tarihi – Dauphin Meunier'den çeviren Aykut Akıncılar – Akmen Yayınları – İstanbul, 1969 – S. 37.

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 38.

dan Roma'nın nüfûzunu kabul ediyor, dinsel tahakküme boyun eğiyorlardı. Aristokratlar birbirini izleyen ekonomik sorunları ve krizleri bu yoldan atlatıyorlardı.

Manastırlar kredilendirmede iki yöntem uyguluyorlardı. Birinci yöntem 'Mort-gage' usulü idi.

> "...birincisi rehin edildikten sonra artık sahibi için gelir kaynağı olmaktan çıkan ve 'kıymetsiz rehin' şekline giren, gelirinden alacaklının faydalandığı Mort-gage usulü idi."[1]

Bu yöntemle servetleri tükenmesine karşın yine de bazı harcamaları yapması zorunlu olan aristokratların finansal gereksinimleri manastırlar tarafından karşılanıyordu. Senyörler, manastırların kendilerine verdiği değerli madenlerden yapılmış eşyaları hemen eritiyor; para basıyorlardı. Buna karşılık da eşdeğerde bir mülklerini manastıra rehine veriyorlardı. O andan itibaren bu gayrımenkulün geliri manastıra ait oluyordu. Ancak bu gelir; ana borçtan düşülmüyor, borcun aynen geri ödenmesi gerekiyordu. Yani mülkten elde edilen kazanç, borcun faizinin yerine geçiyordu.

İkinci uygulanan yöntem ise 'gelirin satın alınması' usulü idi. Buna göre bir gayrımenkulün gelirine karşılık belli bir meblağ kredi olarak veriliyordu. Gayrımenkul sahibi olup uzun vadeli borç almak zorunda kalan senyörler aldıkları borcun faizi olarak o gayrımenkulün sağladığı getirilerden birini satıyorlardı. Başka bir ifade ile manastırlardan aldıkları borcun faizini bu getiri karşılıyordu. Faiz oranı ise yüzde 8 ile 10 arasında değişiyordu.[2]

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 39.

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 39.

Bankacılıkta Dinsel Devrim

Araplar kendi aralarında sağlam ve kalıcı bir birlik tesis edemedikleri için Akdeniz'deki üstünlüklerini XI. yüzyıldan itibaren hızla kaybetmeye başlıyorlardı. Bunların yerini alarak, kendileri egemen olmaya başlayan İtalyan denizcileri –ki başta Venedikliler yer alıyor, onları Pisa ve Cenovalılar izliyordu- Akdeniz'de hegemonya tesis etmeye girişiyorlardı. Zaten kent yaşamı da onların sayesinde gelişiyordu. Bu nedenle de İtalya'nın iç kesimlerinde; çoğunlukla da Kuzey İtalya'da, Alplerin güneyinde yer alan Lombardiya bölgesindeki şehirler, büyümekte ve gelişmekte öncelik alıyorlardı. Buna bir de Haçlı Seferleri ilave olup da Balkan ve Ortadoğu bölgelerinin yağmalanan tüm zenginlikleri –öncelikle- buraya taşınmaya başlanınca, Lombardiya büyük bir zenginliğe kavuşuyor; Venedik Oligarkları'nın öncülüğünde; Cenova, Pisa ve Floransa'nın katılımıyla Lombardiyalılar 'para ile haşır-neşir' oluyorlardı. Bir süre sonra da; aslında bir kavmi ifade eden Lombard adı, 'ödünç veren' anlamına gelmeye başlıyordu. Kaldı ki onların 'finans piyasasındaki' egemenliklerini ve uzmanlıklarını tüm Avrupa da kabul etmek zorunda kalıyordu. Hemen kaydetmek ve unutmamak gerekir ki; Lombard bölgesindeki bu oluşumun arkasında özellikle Venedik-Templier-Masonik/Mafios yapılanmanın ve birliğin büyük desteği ile denetimi bulunuyordu. Nitekim Lombardların 'finans ve bankacılık' sistemi; Roma kökenli Venedik Oligarkları tarafından belirlenmiş ve hayata geçirilmiş olan Romalı Argentarilerin ve daha önceki Negotiatoreslerin finansal usullerine dayanıyordu. Lombard bankerlerinin kontuarları Fransa ve yoğunlukla da İngiltere'de faaliyet gösteriyor; buralarda 'muhteşem çağlarını' yaşıyorlardı. Kontuarlar, yerel yöneticiler ve güç odakları tarafından davet ediliyorlardı. Örneğin; Champagne bölgesinin kontları kontuarları kendileri çağırıyor; böylece Lombard Bankacılığı'nın sistemine dahil oluyorlardı. (Champagne Eyaleti'nin finansal piyasalardaki önemine daha önce Telplier Şövalyeleri bağlamında değ-

nilmişti.) Lombard bankerlerinin çok kısa bir sürede önemli bir güç haline gelmesinin ana nedenlerinden birini de mutaassıp Hıristiyanların gösterdiği 'antisemitik' tepki teşkil ediyordu.

"Kısa zaman sonra kralların katında da itibar kazandılar. Krallar Yahudilerin aleyhine olarak; bir ücret karşılığında ikraz (borç) cetvelleri hazırlamak hakkını ve daha birçok imtiyazları onlara tanıdı. (Cizye'den istisna, öldükten sonra miraslarının hukukî durumu, nakil ve ifrağ edilmeyen mallarının korunması hakkı vs.)"[1]

Bu ayrıcalıkların elde edilmesinde hiç şüphe yok ki Templier Şövalyeleri'nin dinsel kimliği ve Hıristiyan alemindeki seçkin yeri de rol oynuyordu. Haçlı Şövalyeleri'nin Avrupa sosyetesinde hayli etkin bir söz hakkı bulunuyordu. Buna karşılık Lombardlar prenslere, aristokratlara, senyörlere ve krallara da borç para veriyorlardı. Bu borçlar azımsanamayacak meblağlara ulaşıyordu. Nitekim yüksek meblağlı borçların muhasebesi yoğun işlemli bir maliye sistemine dönüşmeye başlıyordu. Böylece ortaya çıkan maliye/muhasebe sistemi kaçınılmaz olarak Hazine Bankacılığı'na dönüşüyor; bu işlevi görmeye başlıyordu. Nitekim kriz zamanlarında Lombard bankerleri devletin en yüksek maliye görevlerini üstleniyorlardı.

"Genellikle Güzel Filip zamanında Musciatto degli Franzesi, kardeşi Biccio'nun yardımıyla krallığın malî işlerini yönetti."[2]

Buna paralel olarak Lombard bölgesindeki Piemont'te küçük bir şehir olan Coursa'da İtalyanca konuşan Fransız asıllı Cahorsinler yaşıyordu. Bunlar da Lombard bankerleriyle işbirliği yapıyor; bankacılık hizmetleri veriyorlardı. Cahorsinlere burada 'Cahurcins, Corcins-Corsini' deniyordu. Cahorsinler aynı zamanda Kuzey (Bretonya) ve Doğu Fransa'da bankacılık işlemleri yapıyor; Lombard Bankacılığını buralarda

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 41.

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 41.

yaygınlaştırıyorlardı. Lombardlar ve Cahorsinler yabancı şehirlerde kendilerini temsil etmeleri ve çıkarlarını korumaları için son derece saygın ve yetkin temsilcilerin kontrolü altında sağlam finans örgütleri kuruyorlardı. Bunlar aynı zamanda finansal konularda Papalık makamına yardımcı oluyor; Roma Kilisesi'nden önemli ayrıcalıklar elde ediyor, özel koruma sağlıyorlardı. Bu ayrıcalıklar ve korunmalarla büyük çıkarlar sağlıyorlardı.

> "Şöyle ki; Hıristiyan dünyası Papa'ya vergi ödüyordu. Lombardlar ve Cahorsinler diğer paraları Roma parasıyla değiştiriyor (change) ve Roma parasına tahvil olunmuş vergileri Saint Pierre kasasına teslim ediyorlardı."[1]

Özellikle bu 'bankacılık' hizmeti hem Papalık, hem de Lombard bankerleri bakımından büyük önem taşıyordu. Zira 'kilise vergileri' son derece yüksek meblağlara ulaşıyor; Lombard bankerlerine önemli komisyonlar temin ediyordu. Nitekim Roma Kilisesi bu nedenle Lombard bankerlerini koruyup kolluyorlardı. Örneğin; XIII. yüzyılda IX. Gregoire ve IV. İnnocent'in Champagne kontlarını ve tebaalarını, Lombard bankerlerine olan borçlarını ödemeleri konusunda zorluyorlardı. Troyes, Barre ve Provins şehirleri sert ihtarlarla uyarılıyorlardı.

• ***Bu oluşumlarda Templier Şövalyeleri'nin rolünü biraz daha irdeleyip ayrıştırır mısınız? Haçlı-Templier oluşumunu ve Lombard Bankacılığı'nın Reform'daki ve Rönesans'taki önemini belirlermisiniz?***

Bankacılığın Rönesansı'nda en önemli rolü hiç şüphe yok ki Haçlılar oynuyordu. Bu oluşumun içinde de Templier Şövalyeleri ayrıcalıklı bir konuma sahip bulunuyor; onların bu denli kapsamlı 'özel işlevi' Venedik-Masonik/Mafios oluşumu ile pekişiyor, güçleniyordu.

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. - S. 42.

İkiyüz yıldan fazla bir süreci kapsayan Haçlı Seferleri sırasında, Haçlı Orduları'na hükmeden aristokratlar, senyörler, şövalyeler aynı zamanda yüksek meblağlara ulaşan akçalı işlere de girişiyorlardı. Örneğin; Haçlı Ordusu hazırlanması önemli harcamaları gerektiriyordu. Bu finansman ise geniş çapta Templier Şövalyeleri tarafından sağlanıyordu. Bu çerçevede Fransa Kralı VII. Louis, Kutsal Topraklar'a gitmek için gereksinim duyulan meblağın önemli bir kısmını Templier Şövalyeleri'nden temin ediyordu. Aynı şekilde 1208 yılında Papa III. İnnocent, Kudüs Patriği'ne ve Mabed'in Büyük Üstadlarına kendi gelirlerinden yaptığı bin altınlık bağışı havale etmekle Templier Şövalyeleri'ni görevlendiriyordu. Templier Şövalyeleri 1262 yılında Filistin'deki Haçlı ordularının masraflarını karşılamak üzere Saint Louis'in temsilcisi Geoffroide Serguis'e 3.000 altın avans veriyordu.

Keza seferler sırasında Asya ve Afrika topraklarında esir düşen aristokratlar için ödenmesi gereken 'fidyeler' yüksek meblağlara ulaşıyordu. Aynı zamanda kılıçlarının hakkı olarak oralarda geniş araziler elde eden Şövalyeler ve aristokratlar sağladıkları gelirleri Avrupa'daki ailelerine ulaştırırken büyük güçlüklerle karşılaşıyorlardı.

XII. yüzyıl'dan itibaren Avrupa'ya Haçlı Seferleri sayesinde altın ve gümüş akmaya başlıyordu. Buna bağlı olarak da finansal olanaklar hızla artıyordu. Altın para tedavülü genişliyordu. Avrupa'nın tümünde Venedik Dukası, Antik Çağ'daki Atina Drahmisi'nin eriştiği müstesna saygınlığa sahip bulunuyordu.

İşte bu aşamada Templier Şövalyeleri kıtanın en önemli finans merkezlerinde önde gelen bankacılar olarak belirleyici bir kimlik kazanıyorlardı. Hemen kaydetmek gerekir ki; Hıristiyan olmayanlara karşı savaşlarında Templier Şövalyeleri, esirlerin fidyelerinden sağladıkları gelirleri önemli bir finansal kaynağı dönüştürüyorlardı. Ayrıca Avrupalı zenginler onlara bağış yapmak için adeta sıraya giriyorlardı. Tutucu Hıristiyan zenginler, miraslarını bu tarikata bırakıyorlardı. Bu durum mirastan pay alamayan mirasçıları rahatsız ettiği için Tarikat; mirasçılara

derebeylik hakkı tanıyarak hoşnutsuzluğu ortadan kaldırıyor, ortalığı yatıştırıyorlardı.

"Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Macaristan ve Güney Slav memleketleri (Adriyatik sahilleri) bir anda kazaî ve dinî yönlerden müstakil, mülkiyeti kutsal mabede ait kendi başına buyruk derebeyliklerle çevrildiler. Bunlar kendilerini tamamen bankacılık muamelelerine hasretmişlerdi."[1]

Templier Şövalyeleri'nin en kudretli döneminde bu şekilde 9.000 sadık temsilcileri bulunuyor; bu müthiş finans güç, Avrupa'yı bir ağ gibi kaplıyordu. Tarikat pek çok şatoların ve topraklı malikanelerin sahibiydi. En önemli iki ana kuruluşu Paris ve Londra'da yer alıyordu. İşte bu kuruluşlar nedeniyle Venedik; Londra ve Paris ile de derin bir 'finans-ticaret bağlantısı' tesis etmiş durumdaydı.

Bu arada Templier Şövalyeleri gerçek bankacılık hizmetlerini özellikle 'havale' ve 'saklama' işlerinde görüyorlardı. Tarikat'a bağlı kuruluşlar (külliyeler) Hıristiyanların ve Tarikat'ın para ve değerli eşyalarını muhafazaya almayı kabul ediyordu. Böylece elde edilen servet, dinsel gerekliliklere uygun şekilde; tam bir güvence altında muhafaza ediliyordu.

Ayrıca Templier Şövalyeleri müşterilerinin talep etmesi halinde diğer memleketlere; özellikle de Kudüs'e sevkedilmek istenen paraları kabul ediyor, havale işlemlerini gerçekleştiriyorlardı. Bunu da şubeleri üzerinden sağlıyor; gerektiğinde Şövalyeleri vasıtasıyla altın ve kıymetli mücevherât naklini güvence altında yapıyorlardı.

Bunlara paralel olarak Templier Şövalyeleri bankacılık konusunda en önemli işlevi 'kasa kiralayarak' görüyorlardı.

"Müşterilere kasalar kiralanıyordu. Tıpkı bugünün kredi müesseselerinde olduğu gibi bu kasaların iki anahtarı vardı. Bir tanesi müşteride, di-

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 43.

ğeri müessesenin idarecilerindeydi. Krallar, senyörler, burjuvalar senetlerini çalınmaya veya yangına karşı korumak için bu kasalardan istifade ediyorlardı."[1]

Servetlerini Templier Şövalyeleri'nin emanetine bırakanlar Tarikat'a 'koruma hakkı' adı altında belli bir miktar para ödüyorlardı. Templier Şövalyeleri'nin meydana getirdikleri bu sistem hızla gelişiyor, yaygınlaşıyor ve Lombard Bankacılığı'nın en belirgin özelliği haline geliyordu. Lombard bankacıları bir süre sonra 'kiralık kasa' ve 'emanet' usulünü geliştirerek bir 'kazanç' kaynağı haline dönüştürüyorlardı. Zira 'kiralık kasa' veya 'emanet' bırakılmış olan meblağları üçüncü şahıslara kredi olarak kullandırıyor, buradan önemli girdiler ve kazançlar sağlıyorlardı.

'Kiralık kasa' ve 'emanet' usulü, Templier Şövalyeleri bakımından o denli büyük bir kazanım kaynağı teşkil ediyordu ki; Mabed'in Hazinesi, Emanet Kasası ve Yeddiemin işinde de işlev görmeye başlıyordu. Üstelik son derece büyük meblağlar 'finans kaynağı' amacıyla kullanılıyordu. Templier Şövalyeleri buna bağlı olarak yüksek meblağların transferi nedeniyle 'kambiyo işlemleri' yapıyorlardı. Eski Yunanlılar tarafından ortaya konulan model, Roma'nın parçalanmasından sonra; başlangıçta Musevîler, ardından da Lombard bankerleri tarafından son derece geliştirilerek mükemmelleştiriliyordu.

"Yüzyıllar boyunca peşin ve vadeli arbitraj işlemleri kambiyo spekülasyonları hiçbir değişikliğe ihtiyaç göstermeksizin Templier Şövalyeleri'nin prensiplerini ifa edildi."[2]

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 43. (Günümüzde İsviçre, özellikle de Cenevre-Zürih bankalarının verdiği en önemli hizmet kasa kiralama işi sayılır. Sırdaş hesaplar şeklinde kiralanan bu kasalarda müessese ile müşteri arasında önde gelen ilke 'güven esasıdır' ki bunun sadece 'söze' dayandığı söylenebilir. M. Çulcu)

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 44.

Tapınak Şövalyeleri sağlamış oldukları parasal birikimi ve finansal kaynakları geliştirmek ve çoğaltmak amacıyla işletiyor; piyasada çeşitli işlemler yapıyor, borç ve avans veriyorlardı. Ayrıca manastırların belirlemiş oldukları esaslar doğrultusunda tarım kredileriyle ilgili muameleler de gerçekleştiriyorlardı. Tarım kredilerini ise ziraî gelişimi sağlamak yönünde kullandırıyorlardı.

Tüm bu işlemler ve uygulamalar Templier Şövalyeleri'nin finans alanında uzmanlaşmalarını ve bu piyasada ciddi bir tekel durumuna gelmelerini sağlıyordu. Nitekim yoğun bankacılık faaliyetleri nedeniyle Templier Şövalyeleri ilk kez 'çift taraflı muhasebe' ve 'Defter-i Kebir' uygulamalarını başlatıyor; geliştirerek modern bankacılık muhasebesine katıyorlardı. Templier Şövalyeleri'ne kadar gerek Romalılar, gerekse Yunanlılar ve daha sonraki 'tüccar-bezirgan-banker-tefeciler' bu tür bir uygulama yapmıyorlardı. Buna karşılık Templier Şövalyeleri bir taraftan 'plase edilen servetlerin kaynağını', diğer taraftan 'kullanılışını' kaydeden, çift taraflı kontrol olanağı sağlayan 'çift taraflı muhasebe' uygulamasına girişiyorlardı. Bu sayede bankacılık önemli bir gelişme kaydediyor, daha da güven verecek şekilde mükemmelleşiyordu. Templier Şövalyeleri'nin bu muhasebe modelini uygulamalarına; açılan hesapların çokluğu, işlemlerin yoğunluğu, bunlara bağlı olarak hesapların takip edilmesinin zorlaşması neden oluyordu. 'Çift taraflı muhasebe' uygulaması sonucu 'aktif' ve 'pasif' balansının sağlanması zorunlu hale geliyordu.

Bu işlemler kaçınılmaz olarak Defter-i Kebir yani 'Büyük Defter' uygulamasını da gündeme getiriyordu. 1286-1295 yılları arasında tutulan hesapların yer aldığı defterler incelendiğinde şu kayıtlara rastlanıyordu:

Defterin her sayfası üzerinde Kasa görevi yapan Mabed'in adı, tarih, günün muhtelif tahsilatları ve bazı çıkışlar yer alıyordu. Her tahsilâtın karşısına; yatırılan paranın tutarı, yatıranın adı, yatırılan paranın mahiyeti, yatırılan paranın hesabına geçirileceği yerin işareti belirtiliyordu.

Tahsilat bir kambiyo/değişim işlemi sonucunda meydana geliyorsa, paranın cinsi ve kur'u bütün ayrıntısı ile yazılıyordu.

"Defter-i Kebir tâbiri ve bu muhasebe vesikalarının kullanılışı, bize bütün kayıtlarını Magno Libro (Büyük Defter) tutan Templierler'den kalmadır."[1]

Templier Şövalyeleri'nin bankacılık işlemlerini bu denli geliştirmelerinde hiç şüphe yok ki; onlarla işbirliği yapan Venedikli 'tüccar-banker-tefeci-bezirgan' oligark ve Musevîler/Conversolar büyük rol oynuyorlardı. Zaten Haçlı Seferleri'nden sonra Lombard Bankacılığı'nın bu denli gelişme göstermesinde Templier Şövalyeleri kadar; Venedik finans çevreleri de belirleyici oluyor; Şövalyelere yol gösteriyor, finansal konularda önderlik ve rehberlik yapıyorlardı.

Nitekim Templier Şövalyeleri bütün Avrupa'da tasfiye edildikten sonra; onların bütün bankacılık işlemleri, yöntemleri, sistemleri, mülk, servet ve varlıklarının büyük bölümü Venediklilere intikal ediyor; Venedik Oligarkları bu yapılanmayı bütünüyle ele geçirerek kendi sistemlerinin bünyesinde eritip, yok ediyorlardı. Başka bir ifade ile Templier Şövalyeleri'nin felsefî mirasçısı Masonlar; finansal-ticarî varisleri ise Venedik Oligarkları oluyordu.

Muhasebe ilminin ilk eseri 1494'de Venedik'te sofu bir keşiş, Leonardo da Vinci'nin dostu Luca Pucioli tarafından yayınlanacaktır. 'Summe de Arithmetica' ismini taşıyan bu eserin III. Kısmı Defter-i Kebir hesaplarının tutulmasına hasredilmiştir."[2]

Burada hemen kaydetmek gerekir ki Templier Şövalyeleri'nin bankacılık alanında –Venedikliler ve Musevîlerle birlikte- tesis etmiş oldukları belirleyici rol, Lombard Bankacılığı'nın diğer aktörlerinin –dıştan belli etmeseler bile- içten içe kıskançlık duymalarına neden oluyordu.

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 45.

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 46.

Kaldı ki Haçlı Seferleri'nin sona ermesinden sonra Templier Şövalyeleri hem tarihsel işlevlerini tamamlamış oluyor, hem de çeşitli alanlarda düşmanları tarafından adeta 'kuyuları kazılıyordu.' Onlar hakkında ileri sürülen iddiaların başında ise; 'Hıristiyan olmadıkları, başka bir dine girerek o dinin gereklerini yaptıkları' iddiası yer alıyordu. Bu iddiaların kaynağında ise Templier Şövalyeleri'nin inancında yer alan Graal efsanesi ile ünlü Baphomet sembolü bulunuyordu.[1]

"Baphomet – a. Satanizm'de 'Templum omnium hominum pacis abbas' cümlesini oluşturan sözcüklerin 'tersten' okunan ilk harflerinden oluşan ve 'tanrısal olanın kutsiyetinin bozulması' anlamına geldiği kabul edilen 'sır' simge sözcük."[2]

Hiç şüphe yok ki Tapınak Şövalyeleri ellerindeki finansal olanakları hem dinsel hem de siyasal bakımdan kendi çıkarları doğrultusanda da kullanıyorlardı. Bunda Templier Şövalyeleri'nin hem Masonik yapılanma içinde yer alması hem de Venediklilerle bütünleşmesi önemli bir rol oynuyordu. Zaten Templier Şövalyeleri'nin ortadan kaldırılmalarında ortaya atılan 'Hıristiyan olmadıkları' iddiaları da; onların bu 'derin ilişkilerinin' tam olarak çözümlenememesinden kaynaklanıyordu.

Şeytan'ın Zümrüdü, Mithra'nın Boynuzu...

• Belirttiğinize ve anlaşıldığına göre 'finansal oluşumun' bir zirvesi konumunda bulunan Cenevre; 'Templier-Venedik-Masonik/Mafios' terkibin bir sonucunu sembolize ediyor. Daha önce Masonik/Mafios-Templier oluşumu hakkında bilgi vermiştiniz. Cenevre'nin oluşumunu ve konumunu irdelemeden önce Templier Şövalyele-

---

[1] Gizli Örgütler – Atilla Tokatlı – Gezegen Yayınevi – İst. S. 104-109.

[2] Şeytan Tasarım Terimleri Sözlüğü – Esat Korkmaz – Anahtar Kitaplar – İst. 2006 – S. 128.

ri ile Venedik Oligarkları'nı Hıristiyanlıktan farklı kılan hususları anlatır mısınız? Bu konuyu sonuçlandırmadan Cenevre'yi irdelemek, eksik kalan bir girişim olabilir.

Templier Şövalyeleri'nin Hıristiyanlık dışılık, hatta dindışılık ile itham edilmelerine yol açan nedenlerin başında bunların; 'Graal efsanesini' benimsemiş olmaları rol oynuyordu. Graal 'Kutsal Kap/Kase' anlamına geliyordu. Efsaneye göre bu, İsa'nın havarileriyle yediği son yemekte kullandığı kadeh idi. Yine iddiaya göre Longinus adlı Romalı asker, çarmıhtaki İsa'nın kalçasını mızrağı ile yarıyor; orada bulunan Roma'lı Yusuf, yaradan akan kan ve suyu1 bu kadehe alıyordu. Yine efsaneye göre bu kadeh Romalı Yusuf tarafından Büyük Britanya'ya götürülerek gizleniyordu. O andan itibaren içinde 'ölümsüzlük iksiri' bulunduğu varsayılan bu 'kutsal kadeh' aranmaya başlanıyordu. Hatta Kral arthur 12 şövalyesinden birinin 'Graal'i; Büyük Britanya'da -Kutsal Kadehi- bulup Armorique ülkesine getirdiğinde, üzerine yerleştirmek amacıyla ünlü 'Yuvarlak Masa'yı yaptırıyordu.[2]

Ancak efsanenin en önemli bölümünü Graal'in yapısı içeriyordu. Rivayete göre; Şeytan cennetten kovulunca melekler, Şeytan'ın alnından düşen zümrüdü alıyor, bu zümrüdü yontarak Kadeh haline getiriyorlardı. Daha sonra melekler bu kadehi yeryüzü cennetindeki Adem'e teslim ediyor; ama Adem ile Havva'nın günahından sonra Graal (Kutsal Kadeh) ortadan kayboluyordu. Kimi peygamberler Graal'i buluyor, sonra kadeh tekrar kayboluyordu. Şeytan'ın zümrüdünden yapılan Graal aslında 'Kayıp Bilgi'yi sembolize ediyordu. Bu efsane çok sayıda 'ikrarlı gizli örgüt' tarafından benimseniyor; özellikle de Hıristiyan gizemciliğiyle Galyalı Kelt rahiplerinin inanaçları arasında bir çeşit bağ kuruyordu.[3]

---

[1] Mitraik bir uygulama – M. Çulcu.

[2] Atilla Tokatlı – Age. – S. 105.

[3] Lombardiya'daki Kelt varlığı ile Templier Şövalyeleri ve Venedikliler arasın-

Graal ile Templier Şövalyeleri arasındaki bağlantıyı Henri Martin şöyle anlatıyordu:

"Bu inanca göre Graal artık Britanya Adası'nda değil, Galya'da bulunmaktadır. Titurel isimli bir kahraman, Kutsal Kabı yerleştirmek üzere bir tapınak kurar: Bu tapınağın inşaatı da bizzat Romalı Yusuf'tan Tapınaklar Tapınağı'nın (Yani Süleyman Mabedi'nin) planlarını öğrenmiş olan büyücü Martin tarafından yönetilmektedir. 'Graal Şövalyeleri Tarikati'nin' ismi burada 'Massenie' (yani nefis köreltmeğe dayanan Fran-Masonluk) oluyor. Bu tarikatin müritleri kendilerini Tamplist (Fransızca 'Temple' 'Tapınak' sözünden) ismini verdiklerine göre burada Kutsal Kudüs Tapınağı'nın Bekçileri anlamına gelen Templier Tarikatiyle Ortaçağ mimarîsini yenileyen sayısız 'İnşaatçı Tarikatlerini' (Masonlar) ortak bir merkeze bağlamak ve bu merkezi de ideal Tapınakla sembolleştirmek tasası açıkça seziliyor."[1]

Graal ile Templier Şövalyeleri arasında 'efsanevî' alanda daha başka bağlantılar da kuruluyordu. Ancak unutmamak gerekir ki Graal, Şeytan'ın zümrüdünden imal edilmiş bulunuyordu. Templier Şövalyeleri ile 'Şeytan Efsanesi' arasında –daha önce de temas edilen- Baphomet bağlantısı da kuruluyordu. Bilindiği gibi Tapınak Şövalyeleri Kutsal Topraklar'da 'Rafizî' İslam örgütleri ile tanışıyor; İsmailî-Haşhaşîleri içlerine alarak kimi yerde onlarla bütünleşiyor, örtüşüyor, etkileniyorlardı.

Bunun ötesinde Templier Şövalyeleri'nin en önemli gizemciliği Baphomet (Bafome-Ruh ilhamı) ile sembolize ediliyordu. Baphomet kimine göre yaşlı ve sakallı bir insan başı, kimine göre bir boğa başı (ki o da yaşlı ve sakallı insan başına benziyor), kimine göre de bir keçi başı idi. Unutmamak gerekir ki keçi başı veya boğa başı aynı zamanda Şeytanı sembolize ediyordu. Burada hemen kaydetmek gerekir ki boğa; Bapho-

---

daki bağlantı ortaya bir bütünlük çıkarıyordu. M. Çulcu.

[1] Atilla Tokatlı – Age. – S. 105, 106.

met ile Mithra arasındaki 'boğa' ortak paydasını da sembolize ediyordu.

Tokatlı'ya göre Baphomet 'Eril ve Dişil' ilkelerin birliğini dile getiren hem kadın, hem erkek organları taşıyan putlardan başka bir şey değildi:

> "Ayrıca bir araştırmacı 'Tarikat'in yok edilmesinden önce ölmüş bir Templier'in XVII. yüzyıl'da açılan mezarında bulunmuş, üzeri gnostik semboller boyalı bir tılsımdan söz etmektedir. Gene aynı aracı, Aroux 'biri Burgonya'da öbürü Toskana'da bulunmuş iki oymalı, çekmecenin üzerinde de aynı sembollere rastladığını' söylüyor. Belirttiğine göre bu semboller arasında, Eonlar zincirini temsil eden oyalı püskülte fallus, kteis, Mithracıların boğası ve Eski Mısırlıların kulplu haçı (ankh) yer almaktadır. Bir iddia da bazı kiliselerin kapılarında Templ'in gizli doktrinleriyle ilgili alametler bulunduğudur. Örneğin; Saint Merri Kilisesi'nin büyük giriş kapısının üzerinde, kendisine tapınan iki melek arasında bir Baphomet heykelciğinin yer aldığı söylenmektedir."[1]

Tapınak Şövalyeleri'nin sembolleri arasında olduğu iddia edilen Baphomet ve boğa sembolleri kaçınılmaz olarak Templier Şövalyeleri ile Mithracılar arasındaki ilişkiyi gündeme getiriyordu. Zaten Templier Şövalyeleri'nin Hıristiyanlık dışı ve dindışı suçlamalarına maruz kalmalarındaki en önemli hususu da bu Mithracılık meselesi teşkil ediyordu. İşin ilginç tarafı ise Mithracılığın; Roma inancı olarak Venedik ve Cenevre oligarklarına miras kalmış bulunmasıydı. Roma İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Romalı asillerin hepsi ve yüksek rütbeli bürokrat ve subayların tamamı Mithra dinine girmiş bulunuyorlardı. Bu Pagan din aynı zamanda Venedik'e yerleşen Romalı aristokratların da inancını teşkil ediyordu. "Mitra kültünde, askerî eğilimler hakimdir. Erkeklere has olan bu kültün mensupları arasında askerler, bürokratlar, tüccarlar ve köleler yer alır. Kült, mağaralarda icra edilirdi. Hıristiyanlığın ilk yıllarında Roma toplumunda önde gelen bir yer edindi. Hem Ro-

---

[1] Tokatlı – Age. – S. 109.

ma'da hem de bütün imparatorlukta popüler bir kült halini aldı. Mithra kültüne mensup olanların toplandığı yer olan Mithraea Roma'dan İngiltere ve Almanya'ya kadar her yerde bulunmaktaydı" (Sakarya İlahiyat Fak. Derg. – Sır Dinlerde Kurtuluş – Fuat Aydın – No: 8 – 2003 – S. 189) Hıristiyanlığın Roma'daki kesin zaferinden önce en önemli rakibi Mithra dini idi. Güneş Tanrısı'na[1] yönelen Mithra dinini Romalı Lejyonerler İran'dan getiriyorlardı.

"MİTHRA Sanskr (Mithra –mithra, dost) a.1) Anadolu, İran, Hindistan ve Mezopotamya'da çok tanrıcılığın en büyük tanrılarından biri. (ANSK. 1) 2) İran inançlarında doğanın rahmi olarak algılanan bir kayadan doğan, Boğa'yı kurban ederek canlı yaşamın varlaşmasına neden olan Güneş-Tanrı ile insanlar arasında aracılık eden ikinci tanrı; Işık-Tanrı. (ANSK. 2) 3) Mazdaizm'de Ahuramazda'nın yarattığı ilk tanrı olarak algılanan ve parlayan Güneşle simgelenen Işık-Tanrı. (ANSK. 3) 4) Vedaizm'de Varuna'nın kardeşi olduğuna inanılan ve Güneş'i simgeleyen Tanrı; Işık-Tanrı. (ANSK. 4)

ANSKL. (1-2-3-4) Mithra'nın adının geçtiği en eski belge Anadolu'da Boğazköy kazılarında bulundu: XIV. Yy.'da Hititlerle Mitannilerin koruyucu tanrıları olarak Mithra'nın adı, İndra ve Varunayla birlikte geçer. Mitanni Krallığı, artçı Aryalar olduğu kabul edilen Hurriler tarafından kurulduğuna göre Mithra'nın kökeni büyük olasılıkla İran'dır. Ancak kimi kaynaklar Hurrilerin Ari ırktan bir kral hanedanıyla Hindistan'dan geldiklerini belirtir. Savı doğru kabul edersek Mithra'nın kökeni Hindistan'a uzanır.

Mithra inancı Anadolu'da da çok köklüydü: Bu nedenle ilkçağ Anadolu kralları "Mithra'nın esinlendirdiği" anlamında 'Mithrades' adını alıyorlardı.

İran inançlarına göre Mithra, doğanın ana rahmi olarak algılanan bir kaya kovuğundan doğar; doğanın doğurması sonucu varlaşan ve doğanın ilk

---

[1] 29. Derece Masonik Çalışma Rehberi, unutmamak gerekir ki Güneş Şövalyesidir. - M. Çulcu.

çocukları arasında yer alan ışık-tanrıdır. Kozmik Boğa ile savaşır; onu öldürür; tüm canlılar bu boğanın kanından ortaya çıkar.

Mithra yaratıcı olmaktan çok aracı bir tanrıdır. Güneş-tanrı ile insanlar arasında yerini alır; insanların ruhlarını esenliğe kavuşturmaya çalışan bir kurtarıcı olarak öne çıkar. Asıl tanrısal kaynaktan ya da Güneş-Tanrı olarak algılanan ışık kaynağından gelen bir ışın olduğuna inanılır; yıldızlar O'nun gözdeleridir.

Özcesi, doğruluk düzeninin, yönetim ve adaletin tanrısıydı Mithra. Zamanla Vaya (Savaş Tanrısı) ve İndra (Zafer Tanrısı) olarak Baga (Bağışlayan, Esirgeyen) unvanını aldı. Beyaz atların koşulduğu bir arabaya binerdi. Tasarım gereği, boğa kurbanı ve haoma tüketimi, Mithra kültürünün ayrılmaz bir parçası oldu.

İnançta Mithra, ten gözünün bakmakta zorlanacağı bir ateş donuna bürünerek karanlıkları yakacak, insanları aydınlağa ve ölümsüzlüğe kavuşturacaktır. Karanlıkları aydınlattıktan, insanları ölümsüzlüğe kavuşturduktan sonra Güneş Tanrı'yla birleşmek üzere göğe çıkacaktır. Bu yorumlamada 'Mehdi', 'Mesih' ve peygamber tasarımlarının ilk biçimiyle karşılaşırız.

Hint inanışında Mithra, İran inanışında olduğu denli önde gözükmez ya da önemi silinmiştir. Varuna'nın kardeşi olarak güneşi simgeler.

ANSKL. (5) Mithra dininde Mithra, karanlıkları ateşe verip insanları aydınlağa ve ölümsüzlüğe kavuşturduktan sonra Güneş Tanrı ile birleşmek üzere göğe çıkar. Bir anlamda 'Mesihlik', 'Mehdilik' ya da peygamberlik görevlerinden sıyrılır. Tanrılık nitelikleriyle öne çıkar; aracılık yanı silinirken, yargılayıcılık yanıyla ölümsüzleşir. Bir Tanrı olarak her şeyi gördüğü, duyduğu için de öbür dünyada ölülerin ruhlarını sorgular.

Ama diğer taraftan yine inanca göre Mithra göğe yükselmiştir, ancak yer yüzünde ışıkla karanlığın kavgası sürmektedir; karanlıklar, kötülükler ateşe verilmiştir ama son bulmuş değildir. Günlerin yarısı aydınlık, yarısı karanlıktır. Başlangıçta tüm gece olan evren yarı yarıya gündüzleşmesine karşın geceler kötülüğünü ekmeye devam etmektedir. Mithra, gökte tanrı

olarak yardım edecek, insan ise Mithrayla taraf olacak, kalan karanlığı yok edecektir. Mithra'nın yolunu tutan, Mithra yoluna giren 'yaşarken dirilecek' ya da 'ölmeden evvel ölecek'tir. Öbür dünyadaki yargıdan da esenlikle geçenler 'öldükten sonra dirilecek', kurtuluşa ve ölümsüzlüğe kavuşarak sonsuzca yaşamak için göğe yükseleceklerdir.

Mithra dinine giren, yedi dereceyi ya da yedi aşamayı geçmekle yükümlüydü. Bunlar Karga, Kartal Başlı Arslan, Askr, Arslan, Pars, Güneşin Habercisi ve Ulu olarak sıralanıyordu. Yedi derecenin ya da yedi aşamanın sahibi 'Ululaın Ulusu' başkanlığında toplanarak mağaralarda ya da yeraltındaki gizli odalarda dinsel tapımlarını yaparlardı. Tapımda Boğa kurban edilerek evrenin, dünyanın varlığına gelişi, yani doğanın doğumu kutsanırdı. Boğa'nın kanı 'Yaşam Suyu' ya da 'Ölümsüzlük Suyu' olarak inanca taşınır; su haoma ya da şarapla temsil edilirdi. Boğanın eti, yani vücudu 'Yaşam Yiyeceği' ya da 'Ölümsüzlük Yiyeceği' olarak inanca taşınır ve 'ekmekle' temsil edilirdi.

Yine inançta Mithra 'aracılık' görevini sürdürürken, yani 'Mesih', 'Mehdi' ya da peygamber iken insan biçiminde tasarımlanıyordu. Aslında bu tasarım 'doğanın aklı'nın ya da 'toplumsal aklın' insan tanrıcı biçimlenişiydi. Bu insanın kanı 'yaşam suyu' 'ölümsüzlük suyu' olarak, yani 'sıvı akıl' olarak haoma ya da şarap; vücudu ise 'yaşam yiyeceği', 'ölümsüzlük yiyeceği' olarak, yani 'katı akıl' olarak 'ekmek'ti.

Bu nedenle Mithra dini bağlıları Mithra'nın göğe yükselmeden önce yeryüzündeki son yemeğini canlandırmak üzere ekmekli şaraplı ya da ekmekli haomalı tapım yemeğini yerlerdi.

Mithra dini İS. II. Yy'da Anadolu, İran, Hindistan ve Mezopotamya sınırlarını aşarak Batı Roma topraklarına girdi. Büyük kentlerde ve liman yerleşimlerinde birden önem kazandı. Bu nedenle Hıristiyanlık, Mithra diniyle yaklaşık beşyüzyıl ölüm kalım savaşı yapmak zorunda kaldı. Savaştan yenilgiyle çıkmasına karşılık Hıristiyanlık Mithra dininden etkilenmekten kurtulamadı. Hıristiyanlıktaki vaftiz töreni, kutsal üçlemenin anılması, ekmek ve şarap kutsallığı, kaynağını Mithra dininden alır. Bu törenler, küçük değişikliklerle Hıristiyanlığa uyarlanmıştır. Ötesinde Hz. İsa bir ba-

kıma Mithradır."[1]

Mithra'nın sembolü 'kutsal boğa'[2] idi. Mithra ruhu ve nefsi yüceltiyor, müritlerine ölüm aracılığıyla arınma yolunu açıyor, kanlı kurban

---

[1] Şeytan Tasarımı Terimleri Sözlüğü – Esat Korkmaz – Anahtar Yayınları – İst. 2005 – S. 485, 486.

[2] Boğa – a.1) Şeytanın kimi kez tek tanrıcı dinlerin pagan tanrıları 'kötülükle' özdeşleştirme geleneği donuna büründüğü hayvan. (ANSKL. 1) 2) Hint tasarımlarında, Tanrı'nın görünüşe taşınırken donuna büründüğü hayvan. (ANSKL. 2)

ANS. 1) Şeytanın görüntüsü ya da simgesi, adından daha fazla değişiklik-çeşitlenme gösterdi. Kimi kez önceki Musevî-Hıristiyan geleneği izlenerek, kimi kez de tek tanrıcı dinlerin hayvanlarla simgelenen pagan tanrıları 'kötülükle' özdeşleştirme geleneği izlenerek Şeytan sıklıkla hayvan donunda görünüşe taşındı.

Şeytanın donuna büründüğü hayvanları şu şekilde sıralayabiliriz: Yılan, (özellikle engerek ya da çıngıraklı yılan) maymun, şahmaran, yarasa, ayı, arı ya da arı sürüsü, domuz ya da erkek domuz, boğa, deve, kedi, kentau, kimera, timsah, karga, köpek, ejderha, kartal, balık, sinek, tilki, sivrisinek, keçi, kaz, grifon, martı, yabani tavşan, atmaca, at, sırtlan, kaz, arslan, kertenkele, köstebek, devekuşu, baykuş, anka, kuzgun, horoz, semender, koyun, serçe, örümcek, geyik, kırlangıç, kaplan, kara kurbağası, tosbağa, akbaba, eşek arısı, balina, kurt ya da solucan.

ANS. 2) Batı geleneğinde genellikle şeytanla ilişkilendirilen boynuz özünde olumluluğu, sözgelimi yaygın olarak bereketi simgeler. Büyümeyle ve aybaşı kanamalarıyla ilişkisinden dolayı 'boynuz' hilalle özdeşleştirilir. Aynı zamanda 'fallus' biçimindeki yılanla ve boğanın üretken gücüyle ilişkilidir. Örneğin Hint tasarımında, Tanrı'nın görünüşe taşınması için en uygun hayvan olan boğa, Şiva'nın işareti olan 'üç çatallı zıpkın' ile simgelenir. Vişnu ile Krişna da boğa biçiminde resmedilmiştir. Yine 'toz' durumuna getirilmiş boynuzun afrodizyak özelliğe sahip olduğuna inanılmış ve içinden üretken gücün aktığı kabul edilen 'kırık boynuz' bolluğu simgeler. Vahşi hayvanlarda bulunan boynuz, av hayvanlarının bolluğunu belirtir. Diğer taraftan boynuz, saf gücün simgesidir ve bu bağlamda güneş ışınıyla özdeşleştirilir. (Şeytan Tasarımı Terimleri Sözlüğü – Esat Korkmaz – Anahtar Kitaplar – İst. 2006, S. 138.)

verme aracılığıyla da erkeklik duygularını tatmin ediyordu. Romalıların bu dine girmesi; Mithra'nın Sicilya'dan İngiltere'ye, Tuna'dan İspanya'ya kadar etkinlik kazanmasına ve iz bırakmasına neden oluyordu.

Ancak boğa, Milat'tan önce II. bine doğru Anadolu üzerinden Girit'e geçiyor ve buradaki halk Mithra'nın sembolü olan Boğa'ya tapınıyordu. Bu nedenle Mithra gizeminin kaynağı Girit'e kadar uzanıyordu. Buradaki Knossos Sarayı Güneş'in günlük ve mevsimlik yörüngelerini temsil eden son derece karmaşık bir şekilde kuruluyordu. Bu gizemli inşaat kutsal koit (cinleşme) ile ayine uygun çerçeve teşkil etmek amacı güdüyordu. Toprağı döllendirip diriltmek için yapılan bu kutsal 'cinsel birleşme' (cinsel münasebet) Kral ile Kraliçe arasında gerçekleşiyordu:

"Ayin sırasında Kral Boğa; Kraliçe de İnek kılığına bürünüyorlardı. Minos 'azgın boğa' oluyordu; karısı da 'doğurgan inek'."[1]

Kral Minos her ilkbaharda halkıyla birlikte bir Boğa avı düzenliyordu. Bu av hayvanların yakalanmasıyla başlıyor; arenada kurban edilmeleriyle son buluyordu.

"Arena'daki ayin, hayvan boynuzlarının yakalanıp sıkılması ve öldürülmesi olmak üzere iki kısımdır: Giritliler de tıpkı Sümerliler gibi boğanın verimli kudretinin boynuzlarında yoğunlaştığına inanıyorlardı herhalde. Nitekim Europa'nın (Avrupa) en eski tasvirlere, Minos'un anasını boğanın sırtına binmiş ve boynuzlarından birini sımsıkı yakalamış olarak göstermektedir."[2]

Boğa genellikle kanı yavaş yavaş akıtılarak ve alnına bir hançer saplanarak törenle kurban ediliyordu. Kimi zaman da boynu burularak bu işlem yapılıyordu. Daha sonra hayvanın eti kurban edenler arasında paylaşılıyor ve çiğ olarak yeniyordu. "Euripides; 'Çiğ et şölenlerine ka-

---

[1] Tokatlı – Age. – S. 88.

[2] Tokatlı – Age. – S. 88.

tıldıkları için kutsal toprağa ulaşabildiler' diyor."[1]

Girit'te bu denli önem taşıyan Mithra gizemindeki Boğa sembolüne İtalya hiç de yabancı değildi. İsa'dan Önce VI. yüzyılda burada da ayinli bir avın sonunda Boğa kurban etme geleneğine Etrüsklerde de rastlanıyordu. Kaldı ki bizzat İtalya adı kendilerine 'sürü hayvanı' adını veren ve ülkelerini 'İtalia' yani, 'sürü hayvanlarının memleketi' diye sıfatlandıran bir başka halktan kaynaklanıyordu.

"Başlarına boynuzlu miğferler takan, savaşların koruyucusu Boğa-Tanrı Mars'a tapan bu halkın savaş çığlığı 'İtalia!' idi."[2]

Bu nedenle İranlıların 'geniş otlakların hükümdarı' diye adlandırdıkları 'Işık Tanrısı' Mithra'nın Roma'da eskiden beri süregelen 'Boğa'ya tapınma' geleneği ile birleşmesi doğal bir gelişme şeklinde değerlendiriliyordu. Bolluk, sağlık ve barış Mithra'dan geliyordu. Şer ve zulmet kuvvetlerine karşı Mithra sürekli savaş halinde bulunuyordu. Amansız bir takipten sonra 'yakaladığı' Boğa'ya kılıcını boydan boya saplıyordu.[3]

"Ve işte o andadır ki, hayvanın vücudundan insana yararlı tüm bitkiler ve otlar; belkemiğinden has buğday; kanından da asma dalları ve şarap fışkırıyordu."[4]

Eski Roma'da Mithracıların efsanevî kahramanlığı kutlayan Boğa kurban edilen ayinleri, bugünkü Saint Pierre Kilisesi'nin bulunduğu yerde yapılıyordu. İddiaya göre; Venediği kuran eski Roma asilleri –ki daha sonra Venedik Oligarkları- ile Cenevre şehrine yerleşen Romalı seçkinler –ki daha sonra onlar da Cenevre Oligarkları- Mithra dininin mensuplarıydı. Keza Templier Şövalyeleri de Baphomet veya Boğa

---

[1] Tokatlı – Age. – S. 88.

[2] Tokatlı – Age. – S. 88.

[3] İspanya'daki Boğa güreşleri Mitralik bir gelenek olarak devam etmektedir. M. Çulcu.

[4] Tokatlı – Age. – S. 89.

sembolü nedeniyle Mithra dini ile ilişkili bulunuyorlardı.

Mithra'nın kutsal ayinleri yeraltı tapınaklarında ve genellikle de mağaralarda yapılıyordu. Mithra'nın müritleri birbirlerini tanımak için semboller/işaretler kullanıyorlardı. Mithra mensupları kendi içlerinde (Masonlukta ve İsmailîyyede olduğu gibi) hiyerarşik bir örgütlenmeye gidiyorlardı. Rütbeler; Karga (corax), Gizemli (cryptius), Asker (miles), Arslan (leon), Pers (perses), Güneşin Ulağı (Heliodromus) ve Peder (Pater) derecelerinden oluşuyordu.

Masonlukta ve diğer benzeri örgütlerde olduğu gibi gizlilik, başta gelen ilkeyi teşkil ediyor; adaylar son derece zor ve sert sınavlardan geçiriliyordu. Masonluk'taki gibi Mithra'da da kadınlar 'ikrar' veremiyordu.[1]

Venedik şehrinin/Cumhuriyeti'nin sembolü olan 'Kanatlı Arslan'ın İran kökenli Chimera ile akraba olması ise son derece dikkati çekiyordu.

> "Venediğin özüne en yakın olan şey, üzerinde yanıltıcı 'Pax Tibi Marce, Evangelista Meus' (Barış Seninle Olsun Mark, Benim Evangelistim) yazılı olan şehrin sembolü Aziz Mark (Marcos)'ın kanatlı arslanıdır. Chimera (Mitolojide arslan başlı, keçi gövdeli, yılan kuyruklu yaratık) benzeri kanatlı arslan doğudan, İran'dan veya Çin'den gelmektedir. Sembol çok belirgin bir netlikte Pagan'dır. Venedik lagunlarına yaptığı farzedilen ziyareti nedeniyle Aziz Mark daha sonra ilave edilmiştir. Venedikliler masalı pekiştirmek amacıyla Aziz Mark'ın vücudunu da Mısır İskenderiye'den çalmışlar."[2]

---

[1] Tokatlı – Age. – S. 86.

[2] http://www.abjpress.com/tarpv 1.html –çeviren- Gökhan Ayvazoğlu.

Venedik Oligarşisi

• ***Biz yine Venediğe ve Venediklilere dönelim...***

Şurası muhakkak ki Venedik, kuruluşundan itibaren sürekli 'varlığını ve yaşamını' koruma mücadelesi veriyordu. Bu mücadele tek odağa karşı değil; başta İstanbul ve Roma olmak üzere bunların güdümündeki bütün unsurlara karşı devam ediyordu. Bu nedenle Venedik durmadan 'mücadele yöntemleri' geliştiriyor, sürekli 'strateji' değiştiriyor ve her seferinde yeni silahlara ve yeni araçlara başvuruyordu. Aynı yöntemi dostları ile düşmanları arasında sürekli değişen 'bağlaşıklıklar' kurarak da yapıyordu.

Venedik Oligarkları bu konuda tam bir deha konumuna gelmiş bulunuyorlardı. Onlar siyaset ve diplomasi alanında 'karda yürüyüp de iz bırakmamayı' çok iyi öğrenmiş görünüyorlardı. Bir başka ifadeyle Venediğin ne dostluğu dostluk, ne de düşmanlığı düşmanlık idi.

Sadece 'esir ticaretinde' sergilediği ikiyüzlülük bile Venedik Oligarkları'nın kimliğini/gerçek yüzünü ortaya koymuş bulunuyordu. Haçlı Ordusu'nu Mısır yerine İstanbul'a saldırtması, Katolik görünüp Roma'yı sırtından hançerlemesi, dost görünüp Bizans'ı yağmalaması... Tüm bunlar Venediğin siyaset, din ve diplomaside ne denli ilkesiz olduğunu açıkça sergiliyordu. Onlar için tek amaç, güçlü olmaktı. Güç ise 'finans ve ticaret' demekti. Finansa ve ticarete egemen olan, her şeye; hatta dünyaya bile egemen olabilirdi. Dolayısıyla bütün stratejileri 'finans ve ticaretin' egemenliğinin tek elde ve mutlaka kendi ellerinde toplanmasıydı. Bu yaklaşım ve bakış açısı onları her seferinde haklı çıkarıyor, daha da güçlendiriyordu.

Bizans'ın İtalya'yı işgal etmesi onlara yaramıştı. Müslüman korsanların Hıristiyan gemilerini yağmalaması onlara yaramıştı. Katoliklerin Musevîleri yakması; İspanya ve Portekiz'den sürmesi onlara yaramıştı. Haçlı Seferleri zenginliklerine zenginlik katmış, onlara yaramıştı.

Templier Şövalyeleri'nin bankerliği onlara yaramıştı. Templier Şövalyeleri'nin yokedilmesi yine onlara yaramıştı. Nihayet 1453'te Bizans'n tarihe gömülmesi en çok Venediklilere yarıyacak; Bizans'ın Adriyatik'teki; Akdeniz-Ege adalarındaki mirası büyük çapta onların eline geçecekti.

Bütün bunların altında, Venedik Oligarkları'nın o küçük dünyada en stratejik coğrafyada tam anlamıyla 'suyun başını' tutmuş olmaları ve o coğrafyada imkansızı gerçekleştirerek varlıklarını her koşul altında koruma başarısı göstermeleri yatıyordu. Bu başarının altında ise 'Mafios yöntemleri' acımasızca uygulamaları, kitlesel cinayetler işlemeleri, çifte ahlaka ve çifte hukuka dayalı, çifte söylemli politikalar uygulamaları; kan, ölüm, entrika ve desiseyi yaşam tarzlarının 'görünmeyen bir parçası' durumuna getirmiş bulunmaları yatıyordu.

Venedik'in muhteşem kaderi; hem Haçlı Seferleri sayesinde, hem de Templier Şövalyeleri'nin bütün Avrupa'da tasfiye edilmeleri nedeniyle XIV. yüzyılda büyük bir değişime uğruyordu. Bu değişim Venedik'in yıldızını daha da parlatıyor; zenginlik ve etkinlik bakımından erişilmez bir pozisyon elde ediyorlardı.

Venedik'e büyük olanaklar ve avantajlar sağlayan değişim, öncelikle Venedik'in tesis etmiş olduğu otorite üzerinde kendisini gösteriyordu. Venedik, Haçlı Seferleri'ne kadar öncelikle ticaret alanında ve buna bağlı olarak denizcilikte varlık gösteriyordu. Jeo-ticarî konumunu ve Roma döneminden kalma ticarî yetenekleri kullanan Venedikliler; küçük çaplı alış-verişlerle başlayıp Ortaçağ boyunca olabildiğince büyük boyutlara ulaştırdıkları ticarî faaliyetlerini, siyasî ve diplomatik yetenekleriyle besliyorlardı. Böylece öncelik verdikleri ticaret onlara hem Akdeniz'de siyasî etkinlik ve üstünlük kazandırıyor, hem de finansal birikim sağlıyordu. Nitekim Venedikliler Haçlı Seferleri sırasında bu iki 'sermayelerini' akıllıca kullanarak bir bakıma 'yatırıma' dönüştürüyor; XIV. yüzyıla gelindiğinde de erişilmesi zor bir siyasî ve finansal güce ulaşıyorlardı. **Ne var ki; bu finansal güç artık ticaret hacmini çoktan aşıyor; finansal otorite ticarî ve siyasî otorite üzerinde belirleyici**

olmaya başlıyordu. Buna bir de Templier Şövalyeleri'nin tasfiye edilmesiyle birlikte bu tarikatın bankacılık mirası ekleniyor; Venediklileri hem ulaşılması olanaksız bir güce kavuşturuyor, hem de finansal otoriteye dayanan yeni bir model/sistem arayışına sevkediyordu. **Bu 'finansal otorite' ise yeni bir bankacılık sistemine dayandırılacak; bu bankacılık sistemi üzerinde yeni bir 'din anlayışı' ve 'siyasî yapılanma' gerçekleştirilecekti.** Venedik'in bu yönde kaydettiği gelişmeler öncelikle üç alanda kendini gösteriyor, belirleyicilik kazanıyordu. Bu üç alan; içerde oligarşik barış, dışarda entrikalar ve eylemlerde 'tetikçiler kullanılması' idi.

İÇERDE OLİGARŞİK BARIŞ

Venedik her şeyden önce kendi içinde asla sarsılmayan bir istikrar tesis etmiş bulunuyordu. Bu istikrar sayesinde de kuruluşundan 1797 yılına kadar yabancı saldırılarına ve işgallerine karşı kendilerini korumayı başarıyorlardı. Bunun nedeni Venedik kurumlarının son derece kararlı davranması ve oligarşinin istikrarsızlık yaratabilecek girişimlere karşı sert ve kan dökücü bir yaklaşımla müdahele etmesiydi.

Bu yönetim tarzı ve sistemin gelişmesi şöyle cereyan ediyordu:

IX. yüzyılın başında Doj Angello Parteci Pazio Dükalık merkezini Rialto adalarındaki ikametgahına naklediyordu. Venedik Pietro il Orseolo zamanında kıyıyı ve Zara'dan (Zadar) Regusa'ya (Dubrovnik) kadar Dalmaçya adalarını himayesi altına alıyordu. 1099 yılında da Büyük Kanal kıyısında büyük bir uluslararası pazar kuruluyordu.

Ticarî etkinlik başlangıçta Dojların büyük toprak sahibi aileleri tarafından finanse ediliyordu. Buna paralel olarak yeni gelenler de hızla zenginleşiyor (Case Nuove) ticareti geliştiriyordu. Yeni aileler aynı zamanda kurumları sağlamlaştırıyor; Dojların kişisel iktidarlarını sınırlandırıyorlardı. Dojlar çeşitli meclislerle kuşatılmış bulunuyordu. Örneğin; 1143 yılında kurulan Bölgeler Meclisi ve 1172 yılında oluşturulan altı

üyeli Büyük Meclis Dojları denetliyordu. Dojlar seçildiklerinde göreve başlarken kurumlara saygı göstereceklerine yemin ediyorlardı.[1]

Ancak Haçlı Seferleri'nin koşulları ve konumları değiştirmesi nedeniyle XIII. yüzyılda Venedik'teki kurumlar yeniden belirleniyordu. Her şeyden önce Büyük Meclis'e (Great Council) giriş bu yüzyılda hayli zorlaştırılıyor; XIV. yüzyılda da tamamen kapatılıyordu. Buna paralel olarak aristokrat ailelerin statüsü yeniden belirleniyor, 1297 yılı itibariyle erkek tarafından soydan asil olanlar katı bir şekilde sınırlandırılıyordu. Büyük Meclis'te sadece bu asil ailelerin temsilcileri yer alıyor; ailelerin sayısı 150-200 civarında kalıyor; aile mensuplarının sayısı ise 1500 yılında 2.000'e ulaşıyordu.[2]

Bu iki bin kişi Gran Consiglio veya Great Council denilen Büyük Meclis'te devamlı koltuk sahibi idiler. Bunlar Venedik Oligarşisi'ni teşkil ediyorlardı. Oligarşi rejimin kilit makamlarına atama yapıyor ve hükümet mensuplarını seçiyordu.

XV. yüzyılın başında Venedik belli başlı bütün başşehirlerde ve saraylarda düzenli ve devamlı olarak elçi bulunduran tek devlet sayılıyordu. Bu elçileri Oligarşi adına dış işlerini takip eden ve yüzyirmi üyeden oluşan Senato (Üst Kabine/Pregadi) tayin ediyordu. Senato aynı zamanda beş Savaş Bakanı, beş Donanma Bakanı (Savi) ve daha üst düzeyde altı Bakan (Savi Grande) seçiyordu.

Büyük Meclis önceleri sadece bütçe ve finans konuları ile ilgileniyordu. Daha sonraları hükümlü infazları ile uğraşan Kırklar Meclisi'ni seçiyordu. Ayrıca görevini kötüye kullananları yargı önüne çıkarmakla yükümlü olan üç Devlet Savcısı'nı tayin ediyordu.

1310 yılında Baiamonte Tiepolo halkın da desteğini alarak bir ayaklanma girişiminde bulunuyordu. Oligarşi bu kalkışmayı bastırıyor; önceden tedbir almak için de polisiye bir istihbarat örgütü olan Onlar

---

[1] Büyük Larousse – Age. –C. 23, S. 12142, 12143.

[2] http: //www.abjpress.com/tarpvl. html – Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

Meclisi adlı bir kurum/örgüt meydana getiriyordu. Onlar Meclisi Doj ile birlikte altı danışmandan oluşuyordu. Bunların toplantıları 'gizli oturumlar' şeklinde yapılıyordu.[1]

Oligarşi'nin en 'kahredici' organını bu Onlar Meclisi teşkil ediyordu. Onlar Meclisi bir bakıma hükümet içinde 'çekirdek hükümet' konumunda bulunuyordu. Toplantılarını gizli oturumlar şeklinde yapan Onlar Meclisi yargılama alanı içindeki veya dışındaki (ülke içindeki veya dışındaki) herhangi bir şahıs için sorgusuz sualsiz (gerekirse gıyabında) ceza verebiliyor; bu cezayı da infaz ettirebiliyordu. Hakkında ölüm kararı verilmiş olan şahıs eğer Venedikli ise ve Venedik'te yaşıyorsa o kişi genellikle gece, boğularak öldürülüyor; cesedi de Kimsesizler Kanalı (Canale degli Orfani)'na atılıyordu.

Onlar Meclisi'nin bünyesinde çok sayıda ajan ve muhbir faaliyet gösteriyordu. Bunlar hem iç, hem de dış istihbarat yapıyorlardı. Ancak Onlar Meclisi Venedik'in egemenliği altındaki topraklarda o denli güçlü bir istihbarat ağına sahip bulunuyordu ki; kimseye nefes aldırmıyorlardı. Ajanlar ve jurnalciler sadece halkı izlemekle kalmıyor; aynı zamanda oligarkları ve bürokratları da gözetim altında bulunduruyorlardı. Doj'un sarayını ziyaret edenler, yolsuzluk yapan bürokratlar, yasaları ihlal edenler ve en ufak suç işleyenler bile bu 'istihbarat ağı' tarafından Onlar Meclisi'ne jurnal ediliyorlardı.

Jurnalcilik o denli yaygınlaşmış ve gelişmişti ki; kendine özgü bir mekanizma tesis edilmiş bulunuyordu. Onlar Meclisi'nin faaliyet gösterdiği binanın dış tarafında 'arslan ağzı' şeklinde posta delikleri (bir çeşit posta kutusu işlevi gören) yer alıyordu. Bu deliklerin üzerinde 'Per Denontie Segrete' (Gizli Şeyler İçin) yazılı tabelalar bulunuyordu. Jurnalciler, duyurmak istedikleri istihbaratı veya bir ihbarı bir pusulaya yazarak bu arslan ağızlarından birine bırakıyorlardı. Onlar tarafından verilen cezalar temyiz edilmiyor; infazlar halka duyurulmuyordu. Mah-

[1] Büyük Larousse – Age. – C. 23, S. 121444.

kum edilenler sessizce ortadan kayboluyorlardı.[1]

Venediğin Oligarşik düzeninde 'kuvvetler ayırımı' ilkesine asla yer verilmiyordu. Aksine 'kuvvetlerin birleştirilmesi' ilkesi ön planda tutuluyor; Oligarşi 'mutlak otoriteyi' kendi uhdesinde tekelleştiriyordu. Doj'u altı danışmanı kontrol ediyor; Doj'un otoritesi Savil Grandi'den geliyordu. Ancak Devlet Yargıçları, çok daha fazla yetkiye ve otoriteye sahip bulunuyorlardı. Böylece otorite ağırlığı Onlar Meclisi'ne ve bu Meclis'in sorumlularına kayıyordu. Devlet denetçileri kriz anında ön plana geçiyor; diğer zamanlarda Onlar Meclisi otoritesini sorumsuzca kullanabiliyordu.

Venediğin nüfusu değişkenlik gösteriyordu. Değişken olmayan tek kurum oligarkların yetkileriydi. Coğrafî nedenlerle Venedik'te sıtma kol geziyor; denizcilik nedeniyle sık sık veba salgını çıkıyordu. Ölenlerin yeri kısa zamanda yeni göçlerle dolduruluyordu. Bu nedenle yerli Venedikliler yok denecek kadar azdı. Bunlar da oligark ailelerdi ve Venedik onların ellerinde idi.

Değişmeyen oligarşik düzenin merkezinde 150-200 kadar oligark aile yer alıyordu. İçlerinden sadece 10-15 kadar aile, belirleyici bir role ve iradeye sahip bulunuyordu. Diğer ailelerde -zaman içinde- yozlaşma görülüyordu. Büyük Meclis'te de yozlaşma ve nüfûz ticareti gözlemleniyor; rüşvet ilişkilerine Barnabotti adı veriliyordu. 10-15 oligark aile bu nedenle diğerlerinden daha farklı bir konumda bulunuyor, daha tutucu davranıyorlardı.[2]

XV. yüzyılda Venedik'in nüfusu 100.000 kişiyi buluyordu. Kentin gıda ve araç gereksinimi had safhaya ulaşıyordu. Bunun üzerine Doj Francesco Foscari 1423-1457 yılları arasında paralı askerlerden oluşan bir ordu kurarak; Lombard bölgesinde bazı kara devletlerini ele geçirme girişiminde bulunuyordu. Bunun sonucunda 1464 yılında Milano,

---

[1] httb: abjpress.com. trapvl.html- Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

[2] http://www. Abjpress.com/tmpvl.html –Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

Floransa ve Venedik arasında yapılan barış anlaşması sonucu Venedik; Friuli, Treviso, Padova ve Verona'ya egemen oluyordu. Venedik bu kentlere birleşik bir statü kazandırıyor; şehirlere yönetici tayin ediyordu.[1]

DIŞARDA ENTRİKALAR

Venedik'in 'iç politikası' istihbarat esasına ve haber almaya dayanan; üzerinde hiçbir yasal ve siyasal denetim bulunmayan oligarşik kanlı bir otoritenin despotik ve mutlak yönetimine dayanıyordu. İstihbarat, ihbar kaynağına dayandığı için de oligarklar dışında hiç kimse diğerine güvenmiyor; dolayısıyla yönetim, rakipsiz olarak icraatlarda bulunabiliyordu.

Venedik'in dış politikası da benzer bir anlayışa ve sisteme dayanıyordu. Bu dış politikanın esasında yine 'derin istihbarat' yer alıyor; ajanlar, provokatörler, sabotörler birinci planda rol oynuyorlardı. Venedik politikasının temel felsefesi; İngiltere ve ABD'nin asırlar sonra paylaşarak/benimseyerek küresel zeminde uyguladıkları 'böl ve yönet' anlayışı idi. Bu politikanın yaşama geçirilmesi o denli kolay olmuyordu. Yüksek bir 'politik manipülasyon' yeteneğini gerektiriyordu ki; Venedik yönetimi bu 'olağanüstü yeteneği' o dönemde yüksek bir 'alım gücüne sahip bulunan' Duka altınları ile elde ediyordu.

Venediğin 'politik manipülasyon' yeteneği; sürekli olarak hasımlarını birbirine düşürerek kendisine çıkar sağlıyordu. Bu çıkar ise ayakta kalmak ve süreklilik kazanmak şeklinde belirginleşiyordu.

Venedik'in 'politik manipülasyonunun' veya 'uluslararası entrikadaki' başarısının en çarpıcı örneğini, hiç şüphe yok ki; 4. Haçlı Seferi teşkil ediyordu. Ancak bu, Venediğin ne ilk ne de son başarısı idi. XI. yüzyılda Sicilya'ya saldıran Normanlara karşı Bizans'ı kullanmış; hasımları

---

[1] Büyük Larousse – Age. – C. 23, S. 12144)

olan Cenovalıları vergiye bağlatmışlardı. Daha önce Müslüman korsanlarla Roma Kilisesi arasında ikili oynamış; Ortadoğu'da ciddi avantajlar sağlamıştı. Daha sonra Osmanlıları, İspanyollara ve Avusturyalı Habsburglara karşı kullanacak; Osmanlılara karşı Karamanlılarla anlaşma yapacak; bilahare Karamanlıları ve Osmanlıları ezdirmek için Moğolların Anadolu'ya saldırmasını körükleyeceklerdi.

Tüm bu 'politik manipülasyonlar' veya 'uluslararası entrikalar' Venedik'in doğu siyasetini başarıyla uygulamalarını temin ediyordu. Egemenlik altında tuttukları hareket noktaları bu kargaşa içinde Venediğin hiç zarar görmediğini sembolize ediyor, kanıtlıyordu.

Venedik Modelinde 'Tetikçilerin Rolü ve Önemi...'

Burada hemen kaydetmek gerekir ki; Venedik sadece finansal konularda ve bankacılık uygulamalarında değil, dinsel ve siyasal meseleler ile bu alanlarda uyguladıkları ahlakî ve ahlakdışı yöntemleri de Tapınak Şövalyeleri'nden adeta miras olarak alıyorlardı.

Daha önce de vurgulandığı gibi Templier Şövalyeleri Kutsal Topraklar'da; Sünnî İslam cemaatleri tarafından dışlanmış olan bazı İsmailî cemaatları; özellikle de kovuşturulup katledilen Sabbahîleri/Haşhaşîleri de bünyelerine dahil ediyorlardı. Üstelik bunların bir kısmını Hıristiyanlaştırarak kendileriyle bütünleştiriyor; bir bölümünü ise İslam cemaatleri içinde ajan-provokatör olarak muhafaza edip, kullanıyorlardı. Templier Şövalyeleri bu İsmailî/Sabbahî/Haşhaşî gruplardan 'gayrınizamî savaş' taktikleri, suikast ve sabotaj yöntemleri ve 'ikiyüzlü politikalar uygulamayı' öğreniyorlardı. Bu arada Templier Şövalyeleriyle bütünleşmiş olan İsmailî önde gelenleri ve militanları İtalya Yarımadası'na geçerek, Sicilya'dan Lombardiya'ya kadar önemli şehirlere dağılıyorlardı. Fakat en önemlisi; Templier Şövalyeleri tarafından Venediğe getirilen bu Hıristiyanlaştırılmış 'sabotör-suikastçı' grupları, kendi eğilim-

lerine yatkın ve aşina olan Venedik Oligarkları ile tanışıyor, onlarla birlikte hareket etmeğe başlıyorlardı. Nasıl ki bir takım Sabbahîler Sicilya Adası'nda örgütlenerek Mafia'nın çekirdeğini teşkil edip yerel halka Mafios örgütlenme modelini öğretiyorlarsa... Bunların bazı kolları da Adriyatik sahillerine dağılarak buralardaki finans odaklarının hizmetine giriyorlardı. Bu finans odaklarının başında da doğal olarak Venedik Oligarkları yer alıyordu. Unutmamak gerekir ki Arap korsanlarla yapılan işbirliği Venediklileri bu konuda deneyim sahibi yapmış bulunuyordu. Böylece Templier Şövalyeleri gibi oligarklar da suikast, sabotaj ve kanlı entrika işlerinde ateşi maşa ile tutmayı öğreniyorlardı. İlk dönemlerde yabancı ülkelere sevkedilen İsmailî/Sabbahî fedaileri tıpkı Alamut'ta Hasan Sabbah'a verdikleri hizmetler gibi; Avrupa ve Bizans'ta Venedik adına cinayetler işliyor, sabotajlar gerçekleştiriyorlardı. Venedik daha sonra bu işlere eğilimli Arapları suikastçı olarak devşiriyor; 'böl-yönet' politikalarının eyer alan sabotaj ve suikast eylemlerini bu 'seçilmiş ve yetiştirilmiş tetikçilere' yaptırıyordu.

• ***Venedik Oligarkları'nın profesyonel katil kullanarak cinayet işlettirmeleri geleneğini biraz daha irdeleyip analiz eder misiniz? Bu olgu nasıl bir rukumsallaşma gösteriyor? Tarihsel kökenleri nereye dayanıyordu?***

Çoğulunu 'Bravi', bireyselini ise 'Bravo' sözcüklerinin ifade ettiği 'suç makinesi, kiralık katil, suikastçı' kullanma geleneğinin kökeni; önce Ortadoğu'ya, sonra da Sicilya'ya dayanıyordu. Sicilyalı güçlüler-egemenlerin (Baronlar) 'Bravo-Bravi' adı verilen 'kiralık katil, suikastçı, muhafız kullanma geleneği tarihsel zeminde sosyolojik olarak Sicilya Mafios Toplum Yapısı'nın bir unsurunu teşkil ediyordu.

"Böylesine güç ve ayrıcalıklara sahip Baronlar; mallarını, evlerini, toprak ve canlarını koruyabilmek amacıyla 'Bravi' denilen küçük, silahlı özel bir ordu kuruyorlardı. Bu silahlı kişileri ise şahsî çıkarlarının yanı sıra, örfî yasalarının uygulanmasında, özel anlaşmazlıkların çözümünde, halka

karşı alınacak önlemlerde de kullanıyorlardı."[1]

Sicilya'da Mafios Baronların elaltında bulundurdukları; kolladıkları ve kullandıkları Bravolar; suç işlemeye eğilimli, zorba, sabıkalı ve korkusuz kişilerden, hatta haydutlardan oluşuyordu. Bravolar, gerektiğinde canlarını verecek kadar Baronlara bağlı kişilerdi. Baronun koruması altına girdikleri için kendilerini her otoriteye karşı güvencede hissediyorlardı.

"Baronlar ise, korumaları altındaki Bravoların güvenlerini haklı çıkaracak şekilde onları koruyor, ellerinde tuttukları 'adalet mekanizmasını' her olayda Bravi'nin lehine kullanıyorlardı. Hatta, adalet mekanizmasının devlete geçmesinden sonra bile Baronlar onları korumaya devam ettiler."[2]

Baronlar ile Bravi arasındaki bu 'suç ve cinayet' anlaşması, Sicilya Adası'nın merkezî otoriteyi kabul ederek, merkezî hukuk sistemine dahil olmasıyla birlikte daha da önem, derinlik ve gizem kazanıyordu. Eskiden 'koruma' denilince sadece 'suçlulara sığınma hakkı' tanınması ve onların yasalara karşı korunarak misafir edilmesi akla gelirken; yeni dönemde Bravi'nin saklanması, yedirilip içirilerek iaeşe edilmesi, çeşitli görevler verilerek malî ve ekonomik bakımdan da tam anlamıyla 'bağımlı' hale getirilmesi anlaşılıyordu.[3]

Venedik Oligarkları da düşmanlarını ortadan kaldırmak, suç işleyenleri cezalandırmak ve planladıkları suikastları gerçekleştirmek amacıyla 'Bravo' (Çoğulu Bravi) adı verilen 'profesyonel-kiralık katiller' kullanıyorlardı. Amerikalı ünlü yazar James Fennimore Cooper 'The Bravo' adlı yapıtında, Venedik Oligarkları'nın meydana getirdikleri bu oluşumu anlatıyordu. Cooper, The Bravo'da 'Huzur Cumhuriyeti'nin' aldatıcı dış görünümünün ardında 'enhtrika ve cinayetlerle' yönetilen, in-

---

[1] Dünyamızı Saran Mafia – M. Çulcu – E Yayınları – İst. 2007 – S. 322, 323.

[2] Dünyamızı Saran Mafia – Age. S. 322-323.

[3] Dünyamızı Saran Mafia – Age. S. 322-323.

sanlık dışı bir diktatörlük olduğunu anlatıyordu. 1831 yılında basılmış olan The Bravo'da 'devletle sözleşme-mukavele yapmış olan bir kiralık suikastçının portresi' çizilmekte idi. Bu kiralık katil düzenlediği suikastlarda ve işlediği cinayetlerde 'Stiletto' adı verilen özel bir silah kullanıyordu.[1]

Aynı şekilde ünlü Alman yazar Friedrich Schiller de Venedik Oligarkları'nı anlattığı bir yapıtında bu oluşama değiniyor; oligarkların suikastlar düzenlemek ve cinayetler işlemek üzere 'kiralık-mukaveli katiller' kullandıkları vurguluyordu.

James Fennimore Cooper'in yapıtında kaydettiği 'geleneksel suikast ve cinayet aleti' Stilletto konusunda (Serbest Ansiklopedi) Wikipedia'da şu kayıtlar yer alıyordu:

> *"Stilletto uzun, ensiz bir hançerdir. Kesici olmaktan çok delici bir işlevi vardır. Özellikle Rönesans devrinde, kurbanların giydikleri zırhlı giysilere karşı yaygın bir şekilde kullanılıyordu."*[2]

20-30 santim uzunluğunda, ensiz ve ucuna doğru sivrilerek koni şeklini alan Stilletto –ki günümüzde de bütün istihbarat örgütlerinin cinayetlerinde bu silahı da kullanmakta olduğu biliniyor- Türkiye'de 'oluklu kama' olarak da adlandırılıyordu. Koni şeklinde sivrilen bu kamanın yuvarlak gövdesinde, adete 'oluk' gibi bir boşluk bulunuyordu. Bu nedenle 'suikast silahı' kurbanın vücuduna kolayca saplanıyor ve yine aynı kolaylıkla derinlere işleyebiliyordu. İşinin ehli olan profesyonel suikastçılar Stiletto'yu ilk ve tek vuruşta –kaburga kemiklerinin arasından- kalbe saplıyorlardı. Stiletto'nun ortasındaki oluk aynı zamanda, açılan yaranın hemen kapanmasına; dolayısıyla da kanın dışarı akmasına engel oluyordu. Böylece cinayetten sonra uzun bir süre iz bulunamıyor, ölümün normal şekilde meydana geldiği düşüncesine yol açıyordu.

---

[1] http://www.gutenberg.org/etext/10363 – Çeviren Doktor Turgut Doğancalı.

[2] http://en.wikipedia.org/wiki/stiletto – Çeviren Doktor Turgut Doğancalı.

Bu nedenle Hasan Sabbah'ın suikastçıları olan Haşişîler, cinayetlerde yaygın olarak Stilletto kullanıyor; Haşişî katilleriyle birlikte bu silah da Avrupa'ya geliyordu.

Ancak suikastlarda Stiletto kullanılmasına Venedik Bravoları'ndan Sicilya Mafiosoları'ndan ve Hasan sabbah'ın 'afyonkeş' katillerinden çok önce bir Musevî kolu olan Zealotlarda da rastlanıyordu. Hatta Sabbahîlere de Zealotlardan intikal ettiği ileri sürülüyordu. İddiaya göre hem Bravoların, hem de Hasan Sabbah'ın Haşişî katillerinin öncüleri bu Zealotlar tarafından kullanılan 'Hançerli Adamlar'dı.

Zealotlar, I. yüzyılda politik bir Yahudi akımı idiler. Çoğunlukla Judaea bölgesinde yaşıyor ve Roma İmparatorluğu'na karşı başkaldırarak mücadele ediyorlardı. Bunların isyanına, Roma'nın kendi inançlarını dayatması neden oluyordu. Zealotlar; Galilee Yudası adlı, yeni bir Yahudi mezhebi kuruyorlardı.

Galilee Yudası'nın önderlerinden Hazekiah ve arkadaşları 'haydutlar' olarak da nitelendirilebilecek bir çete kuruyorlardı. Bu çete kendi dindaşlarına karşı da –dinsel/mezhepsel ve politik çatışma nedeniyle– cinayetler işliyor, suikastlar düzenliyordu.

Zealotlar ayaklanmaların yayılmasında öncülük yapıyor; Milat'tan Sonra 66 yılındaki Yahudi ayaklanması sonucunda Kudüs'ü ele geçiriyor ve 77 yılına kadar buraya hükmediyorlardı. Roma yönetimi şehri geri alınca Zealotlar mücadeleyi örtülü olarak devam ettiriyor; Romalı yöneticilere suikastlar ve saldırılar düzenliyorlardı. Bu suikastları da Latinlerin 'Hançerli Adamlar' anlamına gelen Sicarii adını verdikleri profesyonel kiralık katillere yaptırıyorlardı. Bunlar hem Romalıları, hem de onlarla işbirliği yapan Yahudileri öldürüyorlardı. Böylece bölge, terörün hüküm sürdüğü karanlık bir döneme giriyordu. Zealotlara Talmut'ta 'vahşiler' deniyor ve saldırganlıklarından dolayı lanetleniyorlardı.[1]

---

[1] http://en.wikipedia.org/wiki/zealotry – Çeviren Doktor Turgut Doğancalı.

Önceleri 'Hançerliler' veya 'Hançerli Adamlar' anlamına gelen; (bireyseli Sicarius olan kelimeden türetilen) çoğulu Latince Sicarii sözcüğü ile adlandırılan ve Zealotların Galilee Judası mensupları tarafından kullanılan katiller; daha sonra profesyonel-sözleşmeli 'kiralık katiller' olarak da işlev görüyorlardı. Sicariuslar Galilee Yudası adına; Tapınak Dağı'na gelen Roma işbirlikçisi Yahudi hacılarına; kuşaklarına sakladıkları geleneksel cinayet silahları olan Stilettolarla suikast düzenliyorlardı. Örneğin; Başhaham Jonathan da bir Sicarius tarafından Stiletto ile katlediliyordu. Sicariuslar hiçbir zaman 'idealist' olmuyor; kimi zaman çift taraflı çalıştıkları gibi, şahsî çıkarları doğrultusunda eylemler de yapıyorlardı. Kimi zaman adam kaçırıp fidye alıyor, gasp ve soygunlar gerçekleştiriyorlardı. Nitekim bir süre sonra Sicarii anlayışı ve ilkesizliği bölgede kalıcı bir geleneğe dönüşüyor, benzeri toplulukları etkileyerek 'kirli bir örnek' teşkil ediyorlardı:

"Sicariin çok daha sonralarının –Assasin kelimesine köken olan- Müslüman/İsmailîyye fanatik katiller Haşişîler ile son derece belirgin paralellikleri bulunmaktadır. Assasinler de Sicarii gibi kendi politikalarını izlemeyi reddeden dindaşlarını öldürmekte son derece atak davranıyorlardı. Onlar kendi politikalarını izlemeyen herkesi İslam'a küfretmiş sayıyorlardı. Keza Assasinler de (Yahudi) Masada (Zealotlara verilen diğer isim) direnişçileri gibi ıssız bölgelerde (özellikle sarp kayalıklarda) dağ kaleleri inşa ettiler. Bunun nedeni (düşmanlarından ve) ezici askerî güçlerden korunmaktı"[1]

Bu veriler birbirine eklendiği zaman 'genel tablo' adeta tamamlanıyor; Venedik Oligarkları'nın katilleri ve suikastçıları olan Bravoların tarihsel kökenleri tüm çıplaklığıyla ortaya çıkıyordu. Bu esrarengiz labirentin anahtarını ise geleneksel suikast silahı olan Stiletto teşkil ediyordu. Zealotların 'Hançerli Adamları' olan Sicarianusların, İsmailîyye mensubu Sabbah'ın Haşişî suikastçılarının, Mafia'nın Sicilyalı Bravisi'nin ve Venedik Oligarkları'nın Bravoları'nın işledikleri cinayetlerde ve

[1] http://en.wikipedia.org/wiki/sicarii – Çeviren Doktor Turgut Doğancalı.

döktükleri kanda 'ortak paydayı' Stiletto teşkil ediyor; ilkesiz profesyonel 'tetikçiler' eylemlerine imzalarını hep Stiletto ile atıyorlardı. Bu durum aynı zamanda; 'dinsel, siyasî, askerî' otoritelere karşı Venedik Oligarkları'nın 'ilkesiz şiddet ve Mafios terör' vasıtasıyla tesis 'spekülatif otoritesini' de yine bu geleneksel suikast silahı Stiletto sembolize ediyordu.

Yerel tetikçilerin devşirilmesi uygulaması sistem süreç içinde geliştirilerek bir 'savaş stratejisine ve taktiğine' dönüştürülüyor; hedef seçilen tüm düşmanlar üzerinde uygulanıyordu.

Batılılar tarafından genellikle 'Haşîşî (Haşhaşî'den türetilen bir sözcük) olarak adlandırılan Sabbahîlerin 'tetikçi-kiralık katil' şeklinde kullanılmaya ne denli elverişli oldukları; Brocardus tarafından şöyle ifade ediliyordu:

> "...Haşîşîler diye bir grup var ki, bilhassa lanetlenmeli ve kendilerinden sakınılmalıdır. Kendilerini satarlar, gözlerini kan bürümüştür ve karşılığı ödendiğinde masum bir insanı dahi gözleri kapalı öldürürler. Ne yaşamak, ne de kurtulmak umurlarındadır."[1]

Verilen bilgiye göre Sabbahîler 'tetikçiliği' tam anlamıyla profesyonel bir meslek haline getirmiş bulunuyorlardı. Bunlar, her türlü kılığa girerek hedeflerine yaklaşıyor, kurbanlarının yer aldığı topluma sızarak karışıyor; kendilerini her bakımdan başarıyla kamufle etmeyi biliyorlardı.

> "Şeytan misali, farklı farklı milletlerin ve halkların jestlerini, kılık kıyafetlerini, dillerini, adetlerini, hal ve tavırlarını taklit ederek kendilerini iyilik melekleri olarak gösterirler; böylece kuzu postuna bürünmüş kurt gibi... Bir kez açık vermeye görsünler, sonları ölüm olur."[2]

---

[1] Haşîşîler – Bernard Lewis – Kapı – İst. 2005, S. 2.

[2] Bernard Lewis – Age. – S. 2; Dipnot – Brocardus, Direktorium ad passagium faciendum, RHC, E, Documents Armeniens II, Paris, 1906, S. 496-497.

Sabbahîler çevrelerinde o denli nefret ve tiksinti uyandırıyorlardı ki; bu nedenle de gerçek kimliklerini ve kendilerini gizliyorlardı. Böyle davrandıkları için de dikkati çekmiyor, hedeflerine ulaşmakta güçlükle karşılaşmıyorlardı. Templier Şövalyeleri ve oligarklar da bu nedenle Sabbahîleri kolaylıkla 'tetikçi-kiralık katil' olarak kullanıyor; hatta kendileri kullanmakla kalmıyor, uygun gördükleri yandaşlarına da aynı amaçlarla kiralıyorlardı.

"1348 yılında yaşamını yitirmiş olan Floransalı vakanüvis Giovanni Villani, Lucca derebeyinin, bir düşmanını ortadan kaldırmak üzere 'suikastçılarını' (i suci assasini) Pisa'ya gönderdiğinden bahsetmişti."[1]

Tüm bunlara bağlı olarak da Avrupa dillerinde Haşîşîn anlamına gelen 'Assasin' sözcüğü; 'tanınmış kişiler arasından seçtiği kurbanlarını gizlilik veya ihanet yoluyla öldürmeyi meslek edinmiş katil' tanımlamasını ifade ediyordu.

Sabbahîlerin içinde yaşadıkları Müslüman/Sünnî toplum tarafından dışlanmalarına, hatta lanetlenerek kovuşturulmalarına/cezalandırılmalarına yol açan nedenler; Friedrich Barbarossa'nın elçisi tarafından 1175 yılında şöyle ifade ediliyordu.

"Şam, Antakya, Halep civarında, dağlık kesimleri kendilerine mesken edinmiş olan, kendi dillerinde Heyssessini, Latince'de ise segnors de Montana olarak bilinen bir Sarrasin ırkının varlığını bilgilerinize arz ederim. Bu soydan gelenler, hak-hukuk diye bir şey tanımazlar; bizzat kendilerine aykırı olarak domuz eti yerler ve anne-kızkardeş ayırımı yapmaksızın tüm kadınları kullanırlar. Dağları mesken tuttuklarından ve mühtahkem kalelerde ikamet ettiklerinden dize getirilmeleri fevkalade güçtür."[2]

---

[1] Bernard Lewis – Age. – S. 3.

[2] Bernard Lewis – Age. – S. 4.

Templier Şövalyeleri ile Venedik-Cenevre oligarklarının Sabbahîleri ideal birer 'tetikçi-kiralık katil' olarak görmelerine yol açan olayların başında; Montferratlı Marki Conrad'ın suikasta kurban gitmesi olayı yer alıyordu. Sur'daki Kudüs Kralı Marki Conrad 28 Nisan 1192 günü keşiş kılığına giren Sabbahî katilleri tarafından hançerlenerek katlediliyordu. İddiaya göre Sabbahî katilleri bu cinayeti İngiltere Kralı Richard'ın hesabına işliyorlardı.

> "...iki Haşîşî sorguya alındıkları vakit cinayetin İngiltere Kralı'nın bir komplosu olduğunu itiraf etmişlerdir. Şarklıların çoğunluğunun ifadelerinden ve kimi Batılı kaynaklardan yola çıkacak olursak, bu nevi itiraflarda bulunulmuş olması yadsınmayacak bir gerçektir. Marki'nin ölümünün açıkça Richard'ın işine gelmiş olması ve daha cesedi soğumadan himayesindeki Champagne Kontu Henry'nin Marki'nin dul eşiyle alelacele evlenip boşalan Latin Krallığı tahtına oturuvermesi, hikayeye rengini vermektedir..."[1]

Burada hemen kaydetmek gerekir ki; Sünnî-İslam aleminde ne denli aşağılanıp dışlansalar da Sabbahî katiller, Haçlı seçkinleri arasında – hem Şeyh'e gösterdikleri sadakat ve hem de işledikleri maharetli cinayetler nedeniyle- o oranda saygı ve hayranlık uyandırıyorlardı. Örneğin, taşralı bir ozan eşine; "Size olan sadakatimin yanında, can düşmanlarını katletmeye yollanmış Haşîşîlerin Şeyhe duydukları bağlılık hiç kalır" diyor, bir başkası; "Efendisine sonsuz sadakatle bağlı bir Haşîşî gibi, ben de aşka sonsuz saadetle hizmet ettim" diyordu. Bir başka yazar ise sevgilisine şöyle söz veriyordu: "Emirlerinize amade, cenneti zaptetmeye gönüllü Haşîşînizim."[2]

Şeyhlerine olan sadakatleri bu denli saygınlık uyandıran Sabbahîler; gerçekleştirdikleri suikastlarla da hayranlık kazanıyorlardı. Bu nedenle Templier Şövalyeleri tarafından aralarına kabul ediliyor; uyguladıkları

---

[1] Bernard Lewis – Age. - S. 7.

[2] Bernard Lewis – Age. S. 7.

yöntemlerle siyaset, diplomasi ve ticarî rekabete 'kan ve cinayet boyutu' kazandırarak Venedik-Cenevre oligarklarının ufuklarını açıyorlardı. Bu çerçevede kolaylıkla 'Hıristiyanlaştırılıyor' ve Masonik/Mafios-Templier destekli 'oligarşik düzende' önemli bir işlev üstleniyorlardı.

Bu çerçevede Venedik; kendi üzerinde hiçbir otoriteye baş eğmeyen, fakat eğiyormuş gibi görünen Sicilya Mafiası ile de son derece sıkı bir münasebet tesis ediyordu. Kısacası bir süre sonra Venedik Oligarkları, 'uluslararası suç'un' beynini; Templier Şövalyeleri'nin örgütlediği Haşhîşî kökenli katiller ile Sicilya Mafia'sı başta olmak üzere tüm 'yasadışı' benzer/yerel oluşumları örgütleyerek kendi otoritesinin altına alıyordu. Venediğin dış politikasının karanlık yüzünde görev yapan sabotörler ve suikastçılar, örgütün gövdesini teşkil ediyorlardı. Böylece Venedik hem Avrupa'da, hem de doğu politikalarında; -sadece sabotaj ve suikastlarda değil- siyasî, askerî, ekonomik ve finansal yapılanmalarda da geri planda (gölgede) kalıyordu. Oligarklar tıpkı tetikçileri kullandığı gibi bazı unsurları da ön plana çıkararak işlerini bunlara gördürüyordu. Açıkça belirtmek gerekir ki finans ve bankacılık konularında Cenevre; Venedik'in kuklasından, tıpkı Haşhîşî katiller gibi 'finansal tetikçisinden' başka bir şey olmayacaktı. Bir başka ifade ile Venedik olmasa idi, Cenevre de asla olmayacaktı.

Hiç kuşku yok ki Venedik, en parlak devrini 1204-1453 yılları arasında yaşıyordu. Özellikle 4. Haçlı Seferi sırasında Dandolo, Yunan adalarının bir çoğunu, Trakya'nın bir bölümünü ve Peloponnes'i Venediğe bağlıyordu. Yeni toprakların ele geçirilmesiyle birlikte bu toprakların kıyılarında ticaret acentaları kuruluyor; böylece Venedik Doğu güzergahında pek çok konaklama yerlerine ve ambarlara sahip oluyordu. Venedik böylece Karadeniz'in en uzak noktalarına kadar ulaşabiliyordu. Bunun sonucunda Venedik Doj'una 'Romania'nın dörtte bir buçuğunun Senyörü' lakabı veriliyordu. Bu da Venedik Oligarkları'nın kendilerini Roma İmparatorluğu'nun mirasçısı olarak gördüklerini kanıtlayan bir başka örneği teşkil ediyordu. Bu dönemde Venedik'in altın Dukası

Floransa altınıyla birlikte Batı Akdeniz'de kullanılan 'dünya parası' durumuna geliyordu.[1]

XV. yüzyılda Türklerin Balkan bölgesine yürümesiyle Doğu'da dengeler değişiyordu. Özellikle 1453'te İstanbul'un Türkler tarafından alınması ve Mora Yarımadası'nın ele geçirilmesiyle birlikte Türkler ile Venedikliler arasında kimi zaman sinsice, kimi zaman da açıktan mücadele devam ediyor, tırmanıyordu. Bu mücadele sırasında Venedik Onlar Meclisi'ne bağlı olan 'dış istihbarat' ağını ve Büyük Meclis tarafından atanan elçileri, yine istihbarat kaynağı olarak kullanıyordu. Venedik Oligarşisi bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin kimi zayıf taraflarını hedef seçerek bu kanaldan nüfûz etmeye çalışıyordu. Örneğin; Venediğin güçlü olduğu deniz ticaretinin temas halinde bulunduğu Osmanlı Tersanesi; yine tüccar-tefeci-bezirgan takımı ile bütünleşmiş olduğu Galata taifesi; Venedik köle tacirlerinin bezirgan-tefeciler aracılığıyla çeşitli yol ve yöntemlerle Osmanlı Sarayı'na soktukları cariyeler, hadımlar; Müslümanlaşmış görünerek Osmanlı Ordusu'na sızmayı başaran askerler, paşalar ve teknik elemanlar ile nihayet başta İstanbul, İzmir, Beyrut, Şam, Bağdat, Trabzon vs., gibi büyük liman ve ticaret merkezlerinde faaliyet gösteren gayrımüslim tüccar, banker, tefeci, bezirgan, sarraf vs., odaklarını istihbaratın önemli unsarları olarak kullanıyorlardı. Venedikliler bu kaynakları aynı zamanda; meydana gelen olayları kendi yararına ve çıkarına yönlendirmek konusunda da seferber ediyor; kiralık katillerini ve tetikçilerini göndererek adam öldürtüyor, cinayetler işletiyor, suikast ve sabotajlar yaptırıyor, çeşitli entrikalar düzenleyerek nifak tohumları saçıyorlardı. Bununla birlikte devletten devlete ilişkileri sürekli ılımlı tutuyorlardı.

Fakat Türklerin Mora Yarımadası'nı ele geçirmesi; Ege'de Türk korsanların boygöstermesi ve Ege adalarında Türklerin sürekli baskı tesis etmeleri, Venedik bakımından yaşamsal derecede önem taşıyordu. Kal-

[1] Büyük Larousse – C. 23, S. 12144.

dı ki Venedik ne pahasına olursa olsun Mora'yı Osmanlı egemenliği dışına çıkarmayı amaçlıyor, buna kendisini zorunlu hissediyordu.

Venedik-Avrupa Hesaplaşması (Finansal egemenlikte dinsel engel ile sinsi savaş)

• ***Venedik-Cenevre eksenini/bağlantısını irdelemeden önce Venedik'in durumunu bütün boyutları ile saptamak gerekiyor. Venedik'in Templier Şövalyeleriyle bağlantısı ve Katolisizm'in finansal alandaki rolü kaçınılmaz olarak 'din konusunu' gündeme getiriyor. Venedik'in bu zeminde konumunu ve siyasetini irdeleyip belirler misiniz?***

Venedik hem Roma Kilisesi'nin Katolik otoritesinin baskısı altında bulunuyor; hem de Katolik Fransa tarafından tehdit ediliyordu. Mesele bununla bitmiyor; hemen kuzeydeki topraklarda yaşayan Katolik Cermen tüccarlar, Alplerin geçitleri üzerinde ve Lombardiya'da etkinlik kazanmaya çalışıyorlardı.

Katolik köktendinciliği özellikle finans-bankacılık alanında ciddi sorunlar yaratıyordu. Sorun, faiz konusunda yoğunlaşıyor; çifte uygulamalarla geçici çözümler bulunuyordu. Ancak sorun giderek güncellik ve çözümsüzlük kazanıyordu. Roma Kilisesi'nin faiz meselesinde dayattığı yasaklayıcı kararları; Venedik'in Templier Şövalyeleri'nden miras aldıkları ve hızla geliştirdikleri bankacılık uygulamalarını olumsuz yönde etkilemekle kalmıyor, ciddi engeller oluşturuyordu.

Bu aşamada Venedik, üç ayaklı bir strateji uygulamaya başlıyordu.

Birinci ayakta Lombard bölgesinde Venediğin otoritesini kabul ettirmek; ikinci ayakta yeni finansal düzenin önünde engel teşkil eden Roma Kilisesi'ne ve Katolisizm'e karşı dinsel reformu gerçekleştirmek; üçüncü ayakta ise yeni bir finans sistemi oluşturarak (bankacılıkta dev-

rim yaparak) bu sistemi tüm Avrupa'ya kabul ettirmek ilkeleri yer alıyordu. Yeni finans sistemi o denli farklı ve etkili bir model teşkil edecekti ki; 'silahlı siyasî otoritenin karşısında alternatif, sosyal otorite' oluşturabilecek bir yapıya sahip bulunacaktı. Bu sosyal otoritenin 'siyasal amaçlar' için kullanacağı en önemli araç, toplumun alt kademesini teşkil eden Donsuzlar/Baldırıçıplaklar ile 'yerel güç odağı' konumunda bulunan Mafios unsurlar olacaktı.

Venedik'in 'dinsel alandaki' girişimlerine hiç şüphe yok ki; oligarklarla bir dönem kaderbirliği yaparak adeta 'örtüşen' Templier Şövalyeleri rehberlik yapıyorlardı. Zira Venedikliler gibi Şövalyeler de ellerindeki serveti 'bağımsız olarak' kullanmak istiyor; Roma Kilisesi'nin otoritesine Orta Avrupa ve Kuzey Avrupa şatolarında boyun eğmek istemiyorlardı. Zaten onların Güzel Philippe tarafından tasfiye edilmelerine de; bu 'bağımsız otorite tesis etme' arzu ve amaçları ile 'Roma'dan kopuk' olarak kullandıkları servetlerinin durmadan büyümesi yol açıyordu. Şövalyeler ile Venedikliler çok uzun bir süre bu sorunun sıkıntısını ve sakıncalarını paylaşıyor; Şövalyeler ve oligarklar çözümü 'Hıristiyanlık içinde yeni din/dinler' yaratmakta buluyorlardı. Ne var ki; Templier Şövalyeleri'nin soluğu bu çözümü gerçekleştirmeye yetmiyordu. Ama 'ateşi maşa ile tutmak' veya 'kuşu kuşla avlamak' konusunda uzmanlaşmış bulunan olgarklar işin peşini bırakmıyor; çözüme adım adım yaklaşmayı başarıyorlardı.

Dinsel konuda elbette ki Venediğin kabul edilebilir bir uzmanlığı; ya da mistik veya uhrevî bir kimliği yoktu. Ama onların elinde Roma Kilisesi'nin gözardı ettiği, Orta ve Kuzey Avrupa'nın ise önemini henüz yeterince kavrayamadığı/fark etmediği 'kutsal bir araç' vardı. Bu araç seri basım yapan ilkel matbaalardan başka bir şey değildi.

Bugünkü Almanya'nın Reinland Pflatz eyaletinin başkenti Mainz şehrinde 1397-1400 tarihleri (doğum tarihi kesin olarak bilinmiyor) doğan Johannes Gutenberg (Gensfleisch) yerleştiği Strasburg şehrinde gizli uğraşlar sonucu 1438 yılından itibaren matbaa harfleri yapmayı

başarıyordu. Gutenberg 1440'ların sonuna doğru tipografiyi buluyor; 1448'de Mainz'e dönüyordu. 1450'de ortağı Johann Fust ile birlikte Das Werke der Mücher firmasını kuruyorlardı. Ancak Fust, Gutenberg'in üzerinde anlaştıkları faizi kendisine ödeyememesini ileri sürerek 1455'te dava açıyor ve Gutenberg davayı kaybediyordu. Gutenberg'in sadece matbaasına değil, bastığı 'Kırkiki Satırlık' denen iki sütunlu ünlü Latince kutsal kitaba da el konuyordu.[1]

Gutenberg'in parasal sorunlar nedeniyle sıkıntı çekmesi; onun matbaasında baskı tekniğini öğrenen 'çıraklarını' yeni finansörler aramaya ve başlarının çaresine bakmaya sevkediyordu. Nitekim Gutenberg'in yardımcısı olan Peter Schoeffer, Gutenberg'in eski ortağı ve davacısı olan Fust ile anlaşarak 1457 yılında yeni kutsal kitaplar basmaya başlıyordu.

Bu gelişmeleri dikkatle izleyen Venedik Oligarkları da boş durmuyorlardı. Tipolojiyi çağın en önemli teknik buluşu olarak kabul eden Venedikliler derhal bu teknolojinin peşine düşüyorlardı. Oligarklar bu konuda Aldo Manuzio'yu görevlendiriyorlardı. Manuzio da Gutenberg'in Mainz'deki kalfa ve çıraklarının elde edilmelerine çalışıyordu. Yüklü meblağlar ödeyerek bunları Venediğe getiren Aldo Manuzio dönemin en gelişmiş (gizli) tekniğiyle donatılan matbaalarını Venedik'te tesis etmeyi başarıyordu. Aldo'nun matbaalarında basılan kitapların sayısı; dünyanın geri kalan kısımlarındaki matbaalarda basılan kitapların sayısının birkaç misli daha fazla tirajlara ulaşıyordu. Bu matbaalarda Gutenberg'in çok sayıda çırağı ve kalfası çalışıyordu. Ünlü Augustinusçu Erasmus 1505 yılında bilgisini arttırmak için geldiği Venedik'te üç yıl kalıyor, bu arada Aldo Manuzio'nun atölyesinin müdavimi oluyordu. Daha sonra kaleme aldığı Colloquia Familiaria adlı yapıtında 'Opulentia Serdida' adlı diyalogda 'Mağara Adamı' anlamına gelen Antronius adlı şahsın kimliğinde, multi milyoner Aldo Manuzio'yu şöyle anlatıyordu:

---

[1] Büyük Larousse – Age. – C. 8, S. 4808.

"Antronius'un evinde on ay açlık. Burada kışın insanlar donuyor, çünkü yakacak odun yok. Şarap Erasmus'un görüşüne göre stratejik bir madde idi. İçme suyu genellikle sağlıksız olduğundan gerçekten de öyle idi. Antronius şaraba para harcamamak için suyu alır (faeces annorum decem miscebat) tekrar su gibi görünene kadar karıştırırdı. Ekmeği undan değil, kilden yapılırdı. Öyle sert olurdu ki ayının bile dişini kırabilirdi. Tatillerde bir ev dolusu insan ve hizmetçi ile ev yönetimi arasında üç çürük yumurta için gürültü kopardı. Ne et vardı, ne de balık. Ancak bazan Antronius'un lağım çukurunda yetiştirdiği istiridye kolonilerinden normal ücretlere ilave yapılırdı."[1]

Erasmus eserinde Aldo Manuzio'yu karikatürize ederken aynı zamanda Venediklilerin ortak özelliklerini de sergiliyordu.

Ne var ki Augustinusçu Erasmus'u üç yıl misafir eden bu 'cimri matbaacı' bir süre sonra Hıristiyan-Katolik semavî dinin içinden ayrı bir din gibi çıkacak olan Protestanlığın Avrupa'daki en önemli yayıcısı olacaktı.

Ama -itiraf etmek gerekir ki- bu oluşumu tetikleyen en önemli girişim Roma Kilisesi'nden geliyordu. Papa 'Templier Şövalyeleri'nin bankacılık mirasına konmak amacıyla Venediğin egemenlik alanına el atıyor; 'Siena Bankacılığı' adı verilen yeni bir 'akçeli yapılanmaya' din örtüsü örtmeye kalkıyordu.

ÖZEL BANKACILIK

Templier Şövalyeleri'nin ortadan kaldırılması ile birlikte Venedik, sessizce 'Şövalyelerin veresesine' el koyuyor ve onlar adına mekanizmayı işletmeye devam ediyordu. Ancak Papalık; Templier Şövalyeleri'ne yaptırılan işlemleri –din vergisi toplanması, gelirlerin tahsil edilmesi, kambiyo işlemleri, havale işlemleri vs.- yaptırmak ve finansal hizmetleri yürütecek merkezî bir örgütlenmenin meydana getirilmesi gereksini-

[1] http: //www.abjpress.com/tarpvl – Venedik Komplosu – Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

mini duyuyordu. Fakat Papalık bu kez bu işlemler ve hizmetler için şövalyeler gibi dinsel içerikli bir kurum yerine; Sienalı, Floransalı ve Narbonlu özel bankerlere başvuruyordu. Bu bankerler daha önceki devirlerde aynı işlemleri yapan Musevîler, Cahorsinler ve Lombardlardan farklı olarak; para ile uğraşmayı gerçek bir 'aristokrasi' olarak görüyor; kambiyo sanatını büyük sanatların arasında sayıyorlardı. Buna paralel olarak Fransa'dan Roma'ya giden yolu kontrol altında tutan ve ticareti denetleyen Siena şehrinde ilk büyük özel bankalar kuruluyor ve gelişiyordu. Piccolomini 1193'ten, Buonsignori 1209'dan beri zaten faaliyette bulunuyordu. Onları Tolomei, Cacciaconti ve Folcacchieri takip ediyordu.

Ne var ki Fransa kralları bazı müesseselere destek olmayı reddediyor; hatta çeşitli zorluklar çıkarıyordu. Bunun sonucunda Siena Bankacıları kısa zamanda Papa'nın güvenini yitiriyor, en önemli banker Buonsignori iflas ediyordu.[1]

Siena Bankacılığı'nın yerini Floransalı büyük bankerler alıyordu. Bunların hemen hepsi daha önce yün, ipek, kumaş tüccarlığı yapmış; yeterli finansmanı sağlayarak bankacılığa başlamış kimselerdi. Üstelik, finansal güçlerini arttırmak amacıyla siyasî alanda da aktif rol oynuyorlardı. Bu ortamda Guelphler ile Ghibellineler de kıyasıya mücadele ediyorlardı. Guelphler Papa taraftarlarıydı. Bunlar Alman İmparatorlarına ve Ghibellinelere karşı şehir devletlerin verdiği mücadeleyi destekliyorlardı. Hizbin kurucusu Welf (Guelfo) adlı bir Almandı ama Venedik Oligarkları Katolik Alman İmparatorlarına karşı Guelphlerin yanında saf tutuyorlardı. Onlar, Alman İmparatorlarının Alpleri aşmaya çalışmalarını dehşet içinde izliyor; bu Katolik yayılmayı ne pahasına olursa olsun durdurmak istiyorlardı.

Ghibellineler ise Guelphlere ve Papalığa karşı İtalya'nın Alman emperyal gücünün hegemonyası altında kalması için savaş veriyorlardı.

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. S. 52.

Bunlar aristokratik bir hizip teşkil ediyorlardı. Hohenstaufen hanedanından alınan bir ismin İtalyancası Ghibellino idi.

Venedik korku içinde yaşıyordu. Bir taraftan Floransalı bankerler hızla etkinlik kazanarak gelişiyor; böylece Roma Kilisesi'nin finans piyasasındaki belirleyici rolünü güçlendiriyorlardı. Diğer taraftan Katolik Almanlar Alpleri güneye doğru zorlayarak; Po ovasına ve bütün Lombardiya'ya egemen olmaya çalışıyorlardı. Bu çift, hatta üç taraflı Katolik-dinsel baskı ve 'finans-ticaret-din' koalisyonu, Venedik'in adeta boğazını sıkıyordu. Nitekim Floransalı bankacılar bütün olumsuzluklara karşın faaliyetlerini Siena, Plaisance, Lucques ve Pistoie'den üstün kılmayı başarıyorlardı.

Floransalı bankerler arasında en meşhurları Bardiler idi. Floransa'ya XI. yüzyılda yerleşmiş; siteye askerler ve bilginler yerleştirmişlerdi. Bunlar Guelph idiler.

> "Peruzzi şirketi 1286'da vardı. Bir taraftan kumaş dükkanını muhafaza ederken diğer taraftan biri Paris'te olmak üzere 16 banka şubesi açmışlar ve şirketlerinin faaliyetlerini düzenleyen 150 ajanlık tesis etmişlerdi."[1]

Bardiler, Peruzziler ve Acciaioli birlikte hareket ediyorlardı. Bir bakıma 'Bankacılık Komünü' oluşturan bu bankerler, örneğin; 1325 yılında Napoli Kralı'nın oğlu olan Calabria Düküne 50.000 Florin, 1326 yılında da 15.800 Florin temin ediyorlardı. Bu üç şirket, aralarında örgütlenerek siyaseti finanse ediyor; para gücüyle siyaseti yönlendiriyorlardı. İş İtalya ile sınırlı kalmıyordu. Hudut dışına taşıyor; uluslararası politikaya da el atmaya, nüfûz etmeye başlıyorlardı:

> "Doğu'da Bizans'ın çözülmesinden doğan müsait duruma el attılar. Bilhassa Acciaioliler usta iktisadî taktiklerle Atina'nın, Korint'in, Mora'nın bir kısmının efendisi, sahibi haline geldiler. Hatta bunlardan bir tanesi

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 52.

Nerio, Napoli Kralı'nın muvafakatiyle Atina Dükü bile oldu."[1]

Floransalı büyük bankerler çoğunlukla müşterilerinden vadesiz veya kısa vadeli fonlar sağlıyor; sonra da bunları krallara ve müstakil şehirlere orta ve uzun vadeli borçlar vererek değerlendiriyorlardı. Floransalı Bankacılar 1326 yılından sonra Napoli Kralı'nın içine düştüğü zor durumun sonucunda ağır bir krize yuvarlanıyorlardı. Bunlar aynı zamanda İngiltere krallarının da bankacılık işlemlerini yapıyorlardı. Nitekim Fransa krallarına karşı hazırlanan savaşlar için gerekli finans desteğini onlar temin ediyorlardı. Bunun karşılığında gümrük vergisi ve kamu hizmetlerinden muafiyet gibi ayrıcalıklar elde ediyorlardı.

Fakat onlar aynı şekilde Fransız krallarına da borç veriyorlardı.

Nitekim İngiltere Fransa'ya karşı savaş hazırlıklarına başlayınca Peruzziler, Acciaioliler ve Bardiler güç bir tercih yapmakla karşı karşıya kalıyorlardı. Zira ortakların her iki ülke ile de eşit düzeyde vazgeçemeyecekleri çıkarları sözkonusu idi. Ancak servetlerinin büyük bir bölümü İngiltere ile ilintili bulunuyordu. Üstelik Floransa tezgahlarında işlenen yünün büyük kısmı İngiltere'den geliyordu. Bu nedenle İngiltere'nin yanında yer alıyorlardı. Bunun sonucunda Fransa'daki hakları ve faaliyetleri son derece sınırlanıyordu. Papa devreye giriyor, Fransa ile bankerler arasında uzlaşma sağlamaya çalışıyordu. Ancak İngiltere Kralı Edward, bankerlerin Fransa'da uğradıkları zararı ödemeyi taahhüt ediyordu. Böylece borcuna yeni borç ekleniyordu. 1339 yılında Kral'ın Peruzzi ve Bardilere olan borcu 1.355.000 altın Florine ulaşıyordu. Bunun sonucunda İngiltere Kralı ile birlikte Fransa ve Napoli kralları da Floransalı bankerlere olan borçlarını ödeyemeyeceklerini açıklıyorlardı. Bu durum Floransalı bankerlerin çöküşü anlamına geliyordu. Ne var ki güçlü bir ticarî yapıya dayanan bu yörenin bankerleri yine de finansal güçlerini muhafaza ediyor; yüzyıl sonra Mediciler bankacılık alanında parlayan bir yıldız gibi yükseliyorlardı.

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 53.

FUAR BANKACILIĞI

Öncelikle kaydetmek gerekir ki; titiz bir inceleme yapılacak olursa Fuar Bankacılığı'ndaki oluşum ve gelişmelerin, Avrupa'daki Musevî nüfusun göç hareketleri ile paralellik gösterdiği dikkati çekecek bir belirginlikle ortaya çıkabilir.

Musevîler İspanya ve Portekiz'den –yeniden Hıristiyanlaştırma (Reconquista) sürecinde- kovuldukları zaman üç ana kolda hareket ediyorlardı.

Bunların bir bölümü Kuzey Afrika, Adriyatik sahilleri ve Osmanlı egemenliğindeki –Selanik, İzmir, Çanakkale vs.- topraklara gelerek yerleşiyorlardı.

Bir kısım Musevîler gemilerle; yeni keşfedilmiş olan Amerika kıtasına gidiyorlardı. (Bunlar Amerika'ya genellikle bugünkü Belçika ve Hollanda topraklarından hareket eden ve Musevîler tarafından yönetilen gemilerle yolculuk yapıyorlardı.)

Üçüncü bir Musevî göçmen kolu da Kuzey Avrupa ülkelerine ulaşıyordu. Bu güzergahta hareket eden Musevîlerin bir kısmı 1579 yılında Katolik İspanya'ya karşı ayaklanmış olan ve artık 'vicdan özgürlüğünü' ilan etmiş bulunan Hollanda'ya ulaşıyordu. Önce çoğunluğu, Engizisyon'dan kaçan Conversolar teşkil ediyordu. Bunlar derhal Anvers, Amsterdam, Brüksel gibi önemli fuar ve ticaret merkezlerinde etkinlik tesis ediyorlardı.

> "Bunlar Avrupa ve dünyanın diğer ülkelerinde yaşayan dindaşları gibi ticaret ve finans işlerinde ileri gittiler. Hollanda Yahudileri özellikle ülkenin deniz ticaretinde hayati önemi haiz roller oynadılar."[1]

Nitekim Hollanda'da bankacılık ve denizcilik alanlarında kendilerini

---

[1] İsrail Ulusu'nun Tarihi – Moshe Sevilla Sharon – Yeruşalayim 1981 – Memorial Foundation For Jewish Cultıre, New York yardımıyla – Yahudi Cemaatleri Dairesi – Tel Aviv – S. 192.

gösteren bu Musevîler hem Avrupa'daki 'finans-ticaret' oluşumunu etkileyerek şekillendiriyor, hem de Musevîlerin Amerika kıtasına göç etmelerinde önemli roller üstleniyorlardı. Buna bağlı olarak bazı Avrupalı hükümdarlar finans alanındaki başarılarından yararlanmak amacıyla Hollanda'dan Musevî uzmanlar getirtiyorlardı. Bu uzmanlar güneyde zaten daha önce Venedik Oligarşisi ile işbirliği-ortaklıklar tesis etmiş oldukları için Fuar Bankacılığı'nın gelişmesinde son derece etkili oluyor; sistemin en önemli unsuru durumuna geliyorlardı.

Hollanda'ya paralel olarak İngiltere de Portekiz-İspanya Yahudilerinin/conversolarının göç hedefi durumunda bulunuyordu. Musevîler özellikle Oliver Cromwel zamanında İngiltere'ye yoğun olarak göç ediyorlardı. Bu göç sürecinde İngiltere'nin Musevîler tarafından tercih edilmesinde; bu topraklara, özellikle de İskoçya'ya yerleşmiş olan 'katliam kaçkını' Templier Şövalyeleri'nin finans-ticaret ve 'Masonik Siyaset' alanında elde etmiş oldukları etkinlik hayli rol oynuyordu. Zira Templier Şövalyeleri'nin İspanya-Portkiz Musevîleri başta olmak üzere Akdeniz sahillerinde faaliyet gösteren 'tefeci-bezirgan' Musevîlerle ilişkileri çok daha önceki yüzyıllara dayanıyordu.

> "Cromwel iktidara geçtikten sonra hükümetin gayrıresmî onayıyla Yahudiler burada yeni cemaatler kurdular. Bu sırada Tevrat'a karşı belirgin ilgi, hoşgörü atmosferinin yaratılmasında önemli bir faktör oldu. XVIII. yüzyılın sonunda bu ülke Yahudileri de ticaret ve bankacılıkta geleneksel düzeylerine eriştiler."[1]

Musevîlerin İngiltere'ye yeniden yerleşmelerinde Amsterdamlı Menaşe Ben İsrael'in büyük rolü oluyordu. Menaşe Ben İsrael Converso idi. Amsterdam Cemaati'nin lideri konumundaki bu Musevî çevresinden saygı görüyor ve siyaseti etkileyebilecek bir güce sahip bulunuyordu. Ayrıca ünlü ressam Rembrandt'ın da hayranlık duyduğu özel bir dostuydu. Latince, İspanyolca ve İngilizce konuşup yazabilen Ben İsra-

[1] Moshe Sevilla Sharon – Age. – S. 193.

el; Musevîlere İngiltere'nin kapılarını açan Cromwel'e hitaben 1655 yılında kaleme aldığı mektupta şu satırlara yer veriyordu:

"Bendeniz Menaşe Ben İsrael Yüksek Majestelerinden İbranî ulusu adına istirhamım şudur:

1- Yüksek Majestelerinden ilk istediğim şey İbranî Ulusu'nun Majestelerinin himayesinde, diğer vatandaşlar gibi yüce devletinize kabul edilmesidir; gelecekte daha güvenli yaşamımız olabilmesi için Yüksek Majestelerinden, kendisi uygun görürse, bütün kumandan ve generallerine her türlü durumda bizleri korumaları yolunda emir vermelerini rica ederim.

2- Yüksek Majestelerinin yalnız İngiltere'de değil, fethettiği ve Majestelerinin hükmü altında bulunan bütün yerlerde sinagog kurmamıza (...) izin vermelerini.

3- Kent dışında ölülerimizi saldırıya uğramadan gömebileceğimiz bir arsa ya da mezarlığımız olmasını rica ederim.

(...) Yüksek Majesteleri bu ricalarımızı uygun karşılarsa, kendilerine her zaman sadık kalacak, Majestelerimin refahı için Tanrı'ya dua edeceğiz."[1]

Şüphe yok ki Ben İsrael'in Cromwel'e bu mektubu yazması için uygun şartlar oluşturulmuş; Cromwel'in olumlu eğilimi daha önceden saptanmış bulunuyordu. Bu olumlu eğilim ise Musevîlerin Fuar Bankacılığı ve Fuar Bezirganlığı-tefeciliği alanında zaten etkinlik kazanmış olmasından kaynaklanıyordu. Bir yandan İngiltere siyasetinde belirleyici duruma gelen Templier Şövalyeleri, diğer taraftan Hollandalı Musevî denizcilerin Amerika ulaşımındaki güçlü pozisyonları ve nihayet Adriyatik/Venedik finans-ticaretinde oligarşi-Musevî işbirliğinin/bütünleşmesinin sağlanmış olması Cromwel'i böyle bir mektubu kabul etmeğe zorlamış bulunuyordu. Bunda hiç şüphe yok ki İskoç Riti ve Büyük Loca gibi Masonik oluşumlar da ağırlıklı ve belirleyici bir rol oynuyordu.

Finans-ticaret alanında Adriyatik-İngiltere bağlantısına en çarpıcı

[1] Moshe Sevilla Sharon – Age. – S. 194.

örneği; Sir Moses Montefiore'nin biyoğrafisi teşkil ediyordu:

Montefiore ailesi, adını İtalya'da Asedi Picano ilindeki Montefiore kasabasından alıyor; aile buraya XIV. yüzyılda kovuldukları İspanya-Portekiz'den geliyordu. Daha sonraki yüzyıllarda aile İtalya'nın Adriyatik Denizi sahilinde yer alan önce Pesaro, ardından Ancona kentlerine göç ediyor; son olarak da zengin bir ticaret kenti olan Livorno'ya yerleşiyordu. Buradaki Musevîler Medici ailesi tarafından himaye ediliyordu. Bu dönemde Livorno'daki Musevîlerin nüfusu 10.000'e ulaşıyor; Livorno'nun ticarî gücünde başrolü oynuyorlardı. Montefioreler de Livorno'da ticaretle uğraşıyor; ithalat-ihracat yapıyorlardı.

> "İngiltere tacirleriyle sürdürülen çok canlı ticaret ilişkileri XVIII. yüzyılın ortalarında Moses Vita Montefiore ile eşi Esther'in Londra'ya göç etmelerine yol açtı."[1]

Moses Vita'nın oğlu Joseph; Londralı dindar bir Musevî olan Rashel Mocatta ile evleniyordu. Yeni bir aile oluşturan Joseph ve Rashel; İtalya'nın Livorno kentinde yaşayan Montefiore ailesinin büyükleri ve diğer fertleri ile ve şehirdeki işleri ile bağlantılarını sürdürüyorlardı. Bu evlilikten de Moses Montefiore dünyaya geliyordu.

> "Hele Montefiore ailesinin en yaşlı başkanı elini Livorno'da 24 Ekim 1784'te bir Pazar günü dünyaya gelen erkek evladın başına koyduğu zaman bu olay tümüyle nasıl da mutluluk habercisi sayılmıştı."[2]

Aile büyükleri Livorno'da; genç evliler ile yeni doğan torun ise Londra'da Pauxhall semtinde Kennigton Terasse 5 numarada oturuyordu. Moses Montefiore hem İngiliz okullarında İngilizce olarak çeşitli alanlarda eğitim görüyor, hem de özel olarak yabancı dil dersleri alıyordu.

---

[1] Dünya'nın en ünlü Yahudisi, Sir Moses Montefiore – Dr. Eugen Woble – Aksoy Yayıncılık – İst. 2000 – S. 8.

[2] Dr. Eugen Wolbe – Age. – S. 14.

Moses temel eğitimden sonra ticaret ve finans alanlarında yüksek öğrenim görüyordu.

"Böylece Moses Montefiore tüccar oldu ve çalışma alanı olarak da bankacılığı seçti. (...)

Çok geçmeden Moses yazı odasını gürültülü borsayla değiştirdi ve burada devlet tahvilleriyle diğer değerli kağıtların simsarlığını yapmaya başladı. O zamanlar Londra Borsası'nda yalnızca oniki Yahudi'ye simsarlık izni verilmekteydi. Güvenlik öngören bu işin göstergesi sayılan madalyaları Belediye Başkanı'nın elinden almak için de ona kuşkusuz hayli yüklüce bir para ödemek zorunda kalmışlardı."[1]

Londra Borsası'nda işlem yapabilen 12 Musevî bankerden biri olan Montefiore, kardeşi Abraham ile birlikte Montefiore Biraderler Bankasını kuruyor ve büyük ilgi görüyorlardı. Musevî Cemaati'nin önde gelenleri Livorno kökenli Montefioreler ile kapsamlı ilişkiler tesis ediyor, yüksek meblağlara ulaşan finans işlerine girişiyorlardı. Bu Musevî işadamlarının arasında Rothschildler de yer alıyordu. Nitekim Moses Montefiore bir süre Nathaniel Mener Rotschild ile sıkı dost oluyordu. Nathan Rotschild, arkadaşı Moses'i kayınpederi Levi Berent Cohen'in ailesi ile tanıştırıyordu. Cohen ailesi Londra'ya Amsterdam'dan geçmişti. Bu tanışma Moses Montefiore'nin yaşamını değiştiriyordu. Çünkü ailenin genç kızı Judith'i görerek aşık oluyor; onunla evleniyor ve Avrupa'nın ünlü bankeri Nathan Rotschild ile bacanak oluyordu.[2]

Adriyatikli tüccar ailenin banker oğlu Moses Montefiore, tesis ettiği bu 'güçlü ve geniş aile ağı' içinde sadece finans alanında değil; dünya

---

[1] Dr. Eugen Wolbe – Age. – S. 14.

[2] Dr. Eugen Wolbe – Age. - S. 15.
Not: Livorno'lu Montefiore ailesi nasıl ki ilk varlıklarını Adriyatik havzasında ediniyorlarsa; ünlü Rotschild ailesi de Venedik'te bankerlik yapıyordu. Dolayısıyla Venedik Oligarkları ile bu aileler arasında yabancılık bulunmuyordu. M. Çulcu.

Musevîliğinin uluslararası alanda haklarını ve etkinlik alanını genişletmesi konusunda da hızla başarılar sağlıyordu. Bir yandan İngiltere Musevî Cemaati, diğer taraftan İngiltere yönetiminde/Meclisi'nde siyasî ağırlık ve kimlik kazanmış olan Rotschildler tarafından desteklenen Montefiore dünya Musevîliğine yapmış olduğu hizmetlerden ötürü İngiltere Kralı'ndan hem Sir, hem de Baronet unvanları alıyordu.

Montefiorelerin bu 'harikülade' ve 'küresel' başarısı; Adriyatik-İngiltere finans-ticaret işbirliğinin/ilişkilerinin en belirgin ve çarpıcı örneğini oluşturuyordu. Unutmamak gerekir ki Montefiorelerinki sadece bir Musevî ailenin örnek teşkil eden hikayesi idi.

Oysa Venedik Oligarkları'nın aynı güzergahtaki bağlantıları –işbirlikleri-ortaklıkları çok daha derin-güçlü-kapsamlı bir nitelik taşıyor; fakat insanoğlunun 'fersiz gözlerinden' hünerle gizleniyordu. Bu oluşum; dünyanın geleceğini şekillendirecek 'küresel finans-ticaret otoritesinin' –daha açıkçası- 'spekülatif/manipülatif otoritenin'– bel kemiğini ve 'örtülü özünü' teşkil ediyordu. Unutmamak gerekir ki; Venedik/Cenevre-Londra oligarşilerinin en vazgeçilmez unsurlarından birini de 'Musevî aşiret anlayışı ve mensupları' oluşturuyordu.

Şurası muhakkak ki, XIII., XIV. ve XV. yüzyıllarda meydana gelen değişim zemininde dünya adeta yeni bir yörüngeye giriyor, bu yeni görüngede yeni bir dünya düzeni tesis ediliyordu. Bunda hiç şüphe yok ki en önemli rolleri; Templier Şövalyeleri, Masonlar, Musevîler ve Venedik Oligarkları oynuyordu. Bu dörtlü 'otorite', dönemin küçük dünyasında 'finans-ticaret' tekeli tesis ediyor; arkalarına dinsel desteği de alarak, tekellerine 'uhrevî bir dokunulmazlık/zırh' kazandırıyorlardı.

Hiç şüphe yok ki; bu 'dörtlü otoritenin' en 'kamusal' olanı Templier Şövalyeleri idi. Zira onlar hem aristokrat, hem dindar ve hem de şövalye/asker idiler. Bu nedenle Ortaçağ toplumunda ve bu toplumun güç odakları karşısında 'saygın ve ayrıcalıklı' bir konumda bulunuyorlardı.

Şövalyeliğin[1] bir 'aristokratik zenginler kulübü' meydana getirmesi, Tapınak Şövalyeliği'nin buna bir de 'dinsel kimlik kazandırması'; sağlanan ayrıcalıkların, faaliyet gösterilen iş alanlarına yansımasına da yol açıyordu. Bu nedenle Templier Şövalyeleri bir bakıma çok uzun bir süre 'ayrıcalıklı-dokunulmaz bankerler' gibi hareket edebiliyorlardı. Onlar bu ayrıcalıklardan, kendileri gibi 'aristokratik zenginler' olan Venedik Oligarkları ile 'tapınak akrabası'oldukları Masonları da yararlandırıyorlardı. Böylece ortaya çok güçlü ve ulaşılmaz bir 'birliktelik/ortaklık' çıkarmış bulunuyorlardı.

Tapınak Şövalyeleri ile Venedikli tacirler; Haçlı Seferleri sırasında olduğu gibi; finans ve ticaret faaliyetleri için de Roma İmparatorluğu zamanında açılan ve Akdeniz ile Orta-Kuzey Avrupa'yı birbirine bağlayan güzergahları kullanıyorlardı. Adriyatik ve Tiran denizlerini Orta ve Kuzey Avrupa'ya bağlayan Alp geçitlerinin başında ise Brenner, St. Bernard ve St. Gothard geçitleri yer alıyordu. Bu geçitler ticaret güzergahları bakımından kervan geçişlerine en elverişli olanlarıydı.

Alp dağlarını ulaşıma açan bu geçitlerin işlevi Haçlı Seferleri sırasın-

---

[1] Bütün Şövalyelerin yemini şöyledir:
"And içerim ki; zayıfları savunacağım.
And içerim ki; kiliseyi koruyacağım, öğretilerine inanacağım ve emirlerine uyacağım.
And içerim ki; efendime ödevlerimi yerine getireceğim.
And içerim ki; herkese karşı açık sözlü ve cömert olacağım.
And içerim ki; her zaman adaletsizliğe karşı ve adalet için savaşacağım.
And içerim ki; her zaman sözümü tutacağım.
Cevap:
Düşmanlarına korkusuz ol.
Tanrı'nın seni sevmesi için cesur ve dürüst ol.
Seni ölüme götürecek olsa dahi daima gerçekleri konuş.
Zayıfları koru ve haksızlık etme.
Bu senin andındır." (Dünya Gündemi – 16-18 Nisan 2006, Pazar – S. 10.

da daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmış bulunuyordu.

"Sefer iki gruba ayrıldı. Vak'a yazarlara göre sayısı yirmibini bulan ilk - grup bizzat Nikolaus tarafından idare edilmekteydi. Bunlar Rhein nehri boyunca Basel'e ve Mont Cenis geçidinden Alpleri geçmek üzere batı İsviçre ve Cenevre üzerinden yürüdüler."[1]

Buradan da anlaşılacağı gibi Orta ve Kuzey Avrupa'yı Güney'e ve Akdeniz'e bağlayan en önemli geçitler bugünkü İsviçre'nin Alp dağları bölümünün doruklarında yer alıyordu. Nitekim St. Bernard ve St. Gothard geçitlerinin en stratejik noktasında yaşamsal bir önem taşıyan Cenevre şehri bulunuyordu. Bu nedenle Cenevre şehri hem askerî, hem de finansal ve ticarî yönlerden son derece işlek bir 'buluşma noktası', stratejik merkez teşkil ediyordu.

Cenevre şehri bu karakteristik ve önemli konumu nedeniyle son derece belirleyici bir alış-veriş merkezi, bir ekonomik 'hayat damarı' oluşturuyordu. Zira bu ekonomik-askerî güzergah sadece Lombardiya'yı Almanya'ya bağlamakla kalmıyordu.

"Bir Batı Avrupa haritasını gözönüne alacak olursak onu kateden iki mihverin mevcudiyeti fark edilir. Bir tanesi, Flander (Hollanda) vilayetlerini kateder. Diğeri Baltık ve Almanya'yı İberiğin batısında birleştirir."[2]

Yani; Brenner Geçidi, Ausburg üzerinden Schwaben'e açılırken ve burada sınırlı bir finans-ticaret çevresi oluştururken... 'Venedik-Cenevre-Hamburg-İngiltere' güzergahına yatay şekilde uzanan kuzey ülkeleri (Almanya-Flander-Bretonya-İberik) eksenli finans-ticaret güzergahı büyük bir 'finans-ticaret-siyaset' coğrafyasını belirliyor, kucaklıyordu.

Bu iki güzergahın Akdeniz'e uzanan başlangıç noktasında yer alan Venedik-Cenevre ekseni tarihsel bakımdan büyük bir önem taşıyordu. Nitekim bu önem Haçlı Seferleri'nin bölgeye taşıdığı zenginlik nedeniy-

---

[1] Steven Runciman – Age. – C. 3, S. 125.

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 46.

le daha bir öne çıkıyordu.

Kutsal Topraklar'dan, 4. Haçlı Seferi'nin yağmaladığı Konstantinopol'den, Akdeniz'de gerçekleştirilen 'dinsel, ticarî ve askerî' nakliyattan, Kuzey Afrika ve Mısır'dan taşınan 'ganimet' ve kazançlar burada; Venedik Oligarkları ile Templier Şövalyeleri'nin elinde toplanıyordu.

Kuzey'den Po Ovası'nın ucunda yer alan, Güney'de ise denizden gelecek bir saldırıya karşı açık olan Venedik; İtalya Yarımadası'ndan, Fransa'dan Ortodoks dünyadan (daha sonra Türklerden) ve nihayet Katolik Almanya'dan gelecek bir saldırı karşısında uzun süre direnmek şansına sahip bulunmuyordu. Kaldı ki Katolik Roma Kilisesi'nin emrindeki Katolik hükümdarlar Venedik ve Templier zenginlikleri bakımından; Hıristiyan olmayanların gerçekleştirebilecekleri tehlikeden daha büyük bir tehdit teşkil ediyordu. Bu nedenle Venedik Oligarkları ile Templier Şövalyeleri başta değerli madenler ve taşlar olmak üzere elde ettikleri zengin ganimetleri ve büyük servetlerini; hem müstahkem, hem de stratejik bir konumda yer alan Cenevre Kalesi'nde 'depolamayı' uygun buluyorlardı. Cenevre Kalesi'nin tercih edilmesi tek bir nedene dayanmıyor; bundan birçok neden rol oynuyordu. Ancak bu nedenler arasında; Cenevre Kalesi'nin eski bir Roma kalesi olması ve halkının da Venedik Oligarkları ile Roma İmparatorluğu döneminden kalma bir 'yurttaşlık bağına' sahip bulunmaları büyük önem taşıyordu. Buna paralel olarak da Cenevre Kalesi'nin bu dönemde bir Templier Kalesi'ne dönüştürülmesi; Orta ve Kuzey Avrupa'ya giden güzergahın başlangıcında yer alan Venedik-Cenevre bağlantısının 'yaşamsal niteliğine' daha derin bir anlam kazandırıyordu. Venedik-Templier servetini saklayan ve Alp dağlarının sarp noktalarında yer alan daha başka bazı stratejik kaleler bulunuyordu. Ancak Cenevre Kalesi'ni diğerlerinden ayıran en dikkat çekici özellik ise buranın aynı zamanda -üzerinde yer aldığı güzergah nedeniyle- işlek bir ticaret merkezi, bir açık pazar ve bugünün deyimiyle önemli bir 'fuar' işlevi de görmesiydi. Lyon-Champagne bağlantısı ile Venedik-Akdeniz ekseninin en hassas ve stratejik noktasında

yer alması Cenevre'nin önemini daha da arttırıyordu.

Cenevre'nin konumuna bu gözle bakıldığında Fuar Bankacılığı'nın bu yaşamsal kalesi; daha doğrusu 'Venedik-Templier Kasası' açısından ne demek olduğu ve hangi anlama geldiği belirginlik kazanır.[1]

Siena Bankacılığı ve Floransalı Bankacılar dönemlerine paralel olarak; Güney-Kuzey ve Baltık-Bretonya-İber ticaret güzergahları üzerinde, Ortaçağ'ın ilk büyük fuarları da yer alıyordu. Bu fuarlar ya doğrudan güzergah üzerinde yer alan Cenevre gibi yerleşim merkezlerinde; ya önemli karayolu kavşaklarında; ya da kara ve deniz yoluyla birkaç gün zarfında ulaşılabilen yakın yerlerde, limanlarda kuruluyordu. Venedik Cenevre ekseniyle başlayan güzergahın Fransa'dan ve Fransa'ya yakın yerlerden (ki önemlisi Rhone Havzasından) geçmesi; ayrıca Fransa'nın İngiltere, Flander, Almanya, İspanya arasında bir 'geçiş ülkesi' konumunda bulunması; iki güzergahın bu ülkede bütünleşmesi sonucunu doğuruyordu. Dolayısıyla güzergahın Venedik-Cenevre ekseni kadar büyük bir önemi de Fransa'nın Champagne bölgesi yansıtıyordu. Unutmamak gerekirhampagne fuarları herkesin kolayca ulaşabileceği düz ovalarda yer alıyordu. Bu fuarlar özellikle XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren; yani Haçlı Seferleri'nin veriminin bu fuarlara yansımaya başlamasından sonra hızla fuarlar zincirine dönüşüyor, biri kapanırken diğeri açılıyordu. Champagne bölgesinde açılan altı büyük fuar; Reims, Lagny, Troyes, Provins, Chalons-sur Manre ve Bar-Sur-Aube fuarlarından oluşuyordu.[2]

Bu fuarlar bütün yıl faaliyette bulunuyor; sürekli açık tutuluyor; finansal, ticarî, ekonomik, kültürel, siyasî ve hatta askerî bakımdan toplumsal yaşama büyük hareketlilik kazandırıyordu. Bunlar genellikle emtia fuarlarıydı ve özellikle ekonomik hayatı canlı ve ayakta tutuyor-

---

[1] Cenevre'nin tarihsel oluşumunu şimdilik daha sonraya bırakıyoruz. M. Çulcu.

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 46, 47.

du. Her fuarın ilk 8 günü malların alımına ve teşhirine, daha sonraki 30 günü de satışlara ayrılıyordu. Fuar 15 günlük bir 'hesaplaşma' dönemi ile sona eriyor; bu 15 günlük süre zarfında yoğun kambiyo (chenge) işlemlerine sahne oluyordu. Bir başka ifadeyle 'Kambiyo Fuarı'na' dönüşüyordu. Böylece fuarların 5 haftası tüccarlara, 2 haftası da bankerlere hizmet ediyordu.

Bunlar uluslararası bir nitelik taşıyordu. Fuarlarda toplanan tüccarlar ve bankerler (bezirganlar-tefeciler) münasebetlerine süreklilik kazandırıyor, yeni pazarları ele geçirmek konusunda yeni yöntemler geliştiriyorlardı. Tüccarlar ve bankerlerin fuarlarda tesis ettikleri ilişkiler sonucunda Fransa, Hollanda ve İngiltere'nin 'Hansa' birlikleri ortaya çıkıyordu.

Kısacası fuarlarda faaliyet gösteren bankerler 'fuardan fuara koşarak' finansal zeminde kozmopolit düşünce ile bankacılık yapıyor; kozmopolit türü ilişkiyi benimsiyor, geliştiriyor ve benimsetiyorlardı. Bu kozmopolit anlayış –ki bankerler de kozmopolit bir etnisite gösteriyor, kozmopolit dinsel tabana dayanıyorlardı- Hansaların temel dünya görüşünü de belirliyorlardı. Kozmopolit anlayış böylece, adeta finansal anlayışa dönüşüyor; 'kozmopolit finansal' kurallar da 'kozmopolit siyasetlerin' ilham kaynağını, ana fikirlerini teşkil edip belirliyordu.

> "Hansalar fuar bankacılarından müşterek hesap parasının ne olduğunu öğrendiler. Onların virman veya mahsup suretiyle muameleleri nasıl neticeye bağladıklarını gördüler. Adil, medenî ve ticarî kaidelerini benimsediler."[1]

Özellikle Kuzey Avrupa'nın Kuzey Almanya bölgesinde meydana gelen Hamburg, Lübeck ve Bremen gibi Hansa birlikleri; İberik güzergahında ticaret odaklı gelişmelere sahne olan Flander ve Bretonya bölgelerinin bir devamı olarak değerlendirilince, daha büyük önem kazanı-

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 47.

yordu. Unutmamak gerekir ki Ortaçağ fuarları ve bunlardan özellikle Champagne ve Almanya fuarları Avrupa'da finans hareketlerine hem bir cazibe kazandırıyor, hem de ilgilenenlerin daha yoğun işlemlere yönelmelerini teşvik ediyordu. Buralarda bütün paralar tedavülde dolaşıyor, işlem görüyordu. Bunları tartmak, ayarlarını belirlemek, değerlendirmek, birbirleriyle değiştirmek ve bütün bu önlemleri hızla gerçekleştirerek çeşitli paraları fuarın özel parasına çevirmek ve işlemi tamamlamak gerekiyordu. Fuar paralarının en geçerlisi Champagne'nin Provins Lirası idi. Bu para XIV. yüzyıl boyunca bütün Batı Avrupa'da işlem görüyor, dış alış verişlerde kullanılıyordu. Ancak fuar paralarının; örneğin, Provinois'in değeri yine de Venedik altın Dukası'nın ederine göre saptanıyordu. Zaman içinde Avrupa'da güçlü ulus devletlerin ortaya çıkması sonucu ulusal paralar tedavüle sürülüyor, bunların karşısında 'fuar parası' da değişime uğrayarak 'hesap parası' kimliğine bürünüyordu. Yani 'chenge (değişim-kambiyo)' işlemlerinde 'ayar değeri (birimi)' konumunda kalıyordu. Bütün bu oluşum ve değişimlerde bile Venedik Dukası (altını) konumunu, belirleyiciliğini ve geçerliğini koruyordu.

Fuar Bankacılığı bu zeminde gelişerek yoğun bir işlerlik kazanıyor; özellikle kambiyo işlemleri, kazançlı bir alan teşkil ediyordu. Para tüccarları (bankerler-tefeciler) sadece 'değiştiricilik' yapmıyor; mevduat kabul ediyor, mevduatları çeşitlendiriyor; hepsinden önemlisi de bir zamanlar Templier Şövalyeleri'nin yaptığı gibi altın ve gümüş şeklindeki servetlerin muhafaza edilmesi sorumluluğunu –belli bir komisyon karşılığında- üstleniyorlardı. Üstelik Templier Şövalyeleri'nden farklı olarak bu meblağları, daha fazla kazanç sağlamak amacıyla hızla başka alanlara aktarıyorlardı. Bu işlemler para hareketlerine ve kullanılma şekillerine hem yoğunluk, hem de derinlik kazandırıyordu. Kısacası faize ve nemaya dayalı bankacılık işlemleri durmadan gelişerek önemli bir çekim gücü kazanıyordu.

Buna karşılık Roma Kilisesi'nin 'tefecilik' yasağı ve 'faiz karşıtı' yasaları yürürlükte bulunuyor; bunlar bankacılık işlemlerinin önünde ciddi

bir engel teşkil ediyorlardı. Bu engel kapitalist sisteme geçişe de izin vermiyordu. Akla hemen Kilise'nin, din adamlarının ve mutaassıp Hıristiyanların bu işlemlerden uzak durduğu; piyasa işlemlerini sadece Musevîler ile Conversoların yaptıkları gelebilir ama... Uygulama hiç de böyle olmuyordu. Zira Roma'nın her türlü baskısına karşın Orta ve Kuzey Avrupa'da, özellikle de Hansa birliklerine yakın yerlerde manastırların para-piyasa işlerine geniş çapta katıldıkları gözlemleniyordu. Başlangıçta bu katılım; üretilen hububatın değirmenlerde öğütülmesi veya dua törenlerinde giyilen altın ve gümüş işlemeli giysilerin tedarik edilmesi amacıyla sınırlı kalıyorsa da... Gerek seyyar satıcılara uygulanan vergiler nedeniyle ve gerekse bankerlerin aracılık yaptıkları spekülatif finans oyunlarına 'dolaylı olarak' katılarak önemli kazançlar sağlıyorlardı.

Roma Kilisesi'nin piyasa karşısında prestijini sarsan Fuar Bankacılığı; panayırlarda tüm parasal sorunların çözümlenmesinde ve parasal düzenin sağlanmasında tek otorite konumunda bulunuyordu. Bu nedenle bankerler sadece fuar döneminde işlem yapmakla kalmıyor; daha sonraki fuarları ve fuar dışı işlemleri düzenleyerek de otoritelerini pekiştiriyorlardı.[1]

Bu işlemler durmadan yeni bankacılık uygulamalarına zemin hazırlıyor; 'poliçenin doğmasına' neden oluyordu. Poliçe 'spekülatif bankacılık' bakımından atılan çok önemli bir adımı ifade ediyordu.

Örneğin; Hollandalı bir kumaşçıdan kumaş almış olan Floransalı bir tüccar, Floransa'daki bankacısına; Hollandalı kumaşçıya olan borcunu hesabının zimmetiyle Province fuarında ödemesi için talimat veriyordu. Bankacı fuara bizzat gitmek yerine Province'deki muhabirine bir 'Ödeme Mektubu' (Lettera di Pagamento) yazıyordu. Bu mektupta muhabirden, borcu ödemesini istiyordu. Bu mektup genellikle bankacı tarafından muhabirine doğrudan doğruya gönderilecek yerde; fuarda muhabi-

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 49.

re ibraz etmekle yükümlü bulunan kumaşçıya gönderiliyordu. Floransalı bankacı böylece bir 'poliçe keşidecisi' durumuna geliyordu. Borçlu artık fuardaki muhabir oluyordu. Muhabir, fuarda topladığı mektupları daha sonra bankacıya ibraz ettiğinde 'senet tahsildarı' rolünü oynuyordu.

Poliçeyi ancak büyük ticarî kuruluşlar, yüksek siyasî ve ticarî şahsiyetler kullanabiliyordu.

> "Fransa kralları Saint Louis ve Güzel Filip ile Bizans'ın son Latin İmparatoru Beaudein tarafından çekilmiş poliçeler hala muhafaza edilmektedir. Aynı zamanda Papalık'tan alacaklı İtalyan tüccarlarının, Papalığa borçlu İngiliz piskopos ve papazları üzerine poliçe çektikleri de bilinmektedir."[1]

Bu gelişmelerden de anlaşılacağı gibi zamanın Avrupası artık 'kapitalizme geçişin' eşiğine gelmiş bulunuyordu. Bu aşamada en büyük engeli Roma Kilisesi'nin 'tutucu ve kıskanç kararları' teşkil ediyordu. Buna karşılık Venedik-Cenevre ekseniyle başlayan ticaret ve finans güzergahı üzerindeki dinsel örgütlenme, parasal otorite karşısında sarsıntıya giriyordu.

Nihayet Bremen, Lübeck, Hamburg, Hollanda ve Bretonya 'yatay güzergahı' üzerinde yer alan Saksonya'nın Akıllı lakabıyla tanınan Prensi III. Friedrich'in himayesinde Martin Luther Roma Katolisizmi'ne karşı başkaldırarak; 'Hıristiyanlık içinde adeta yeni bir din' konumuna gelecek gelişmelerin başlangıcını teşkil eden 'Protesto' (Protestanlık) hareketinin düğmesine basıyordu.

LUTHER VE PROTESTANLIK

Eisleben Almanya'nın Halle şehrinin yakınında; Amsterdam-İberik 'yatay ticaret güzergahının' hemen güneyinde ve bu güzergahın geçtiği

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 49.

Saksonya dahilinde yer alan bir Alman kasabasıydı. Ünlü 'dinsel reformcu' Martin Luther 10 Kasım 1483 günü bu kasabada dünyaya geliyor; 18 Şubat 1546 günü yine bu şehirde yaşama gözlerini yumuyordu.[1]

Martin Luther Augustinusçu bir eğitim alıyor, dinsel görüşlerini ve ilkelerini de yine Augustinus'a dayandırıyordu. Hıristiyan aleminde ve inanç dünyasında Aziz Augustinus, farklı bir konuma sahip bulunuyordu. 354 ile 430 yılları arasında yaşayan Augustinus'un babası Pagan, annesi Hıristiyandı. Başlangıçta Maniheen (Manihenizm için bkz: Her Sakaldan Bir Kıl - E Yayınları - M. Çulcu) olan Augustinus bir bakıma; Ortaasya'daki Uygurlar ile aynı dinsel kökenden geliyordu. Fakat daha sonra annesiyle birlikte yerleştiği Milano'da eğitimini tamamlıyor; bilahare –Kartacadayken, genç metresinden doğan oğlu Adeodatus ile birlikte- Aziz Ambrosius'a vaftiz oluyordu. 391 yılında Hippo Regius'de Piskoposken ölen Augustinus; Paganlara karşı Hıristiyanlığı; Maniheenlere, Donatusçulara ve Peleqiusçulara karşı da Katolikliği savunuyordu. Bilgiyi ve sevgiyi esas alan Augustinus; düşüncesini iki esas üzerine oturtuyordu. 'Tanrı ve Tanrı'nın inayetiyle, uğradığı ilk günahtan kurtulan (kurtulmaya çalışan) insanoğlunun kaderi...' Onun 'Bilgi ve Sevgi' 'hep Tanrı'yı düşünmek' ve 'hep Tanrı ile varolmak', 'bilgece davranmak' gibi ana eğilimleri ile işlediği bu konular; Thomasçı skolastik felsefeye kadar tüm Hıristiyan dünyasını etkileyerek yönlendiriyordu.

Augustinusçu bir eğitim alan Martin Luther, Augustinus'tan farklı olarak, onun 'günahkar insan' anlayışındaki 'kötümser yaklaşımı' ele alıyor; bu yaklaşımı değiştiriyordu. Hıristiyanların cismanî dünyadaki görevlerini ve insanların dünyevî yaşamlarının belirleyiciliği üzerinde duran Luther; bu bakış açısı ile Hıristiyanları daha dünyevî bir çizgiye çeken Protestanlığın ve Prütenliğin genel bakışını ortaya koyuyordu.

Luther'in en önemli destekçisi ve koruyucusu ise hiç şüphe yok ki

---

[1] Anabritannica Ansiklopedisi –Anayayıncılık AŞ. İst. 1989 – C. 15, S. 35.

Wittenberg Üniversitesi'nin de kurucusu olan III. Friedrich (Akıllı) idi. Akıllı Friedrich'in arkasında ise Venedik-Cenevre Oligarkları'nın 'finans-ticaret desteği' bulunuyordu. Nitekim kendisi hiçbir zaman Katolikliğinden taviz vermeyen III. Friedrich Luther'i himaye etmekle kalmıyor; aynı zamanda üniversitesinde de görev veriyordu. Ne var ki asıl çatışma 'eğitim programları' konusunda patlak veriyor; eski ve yeni öğretim programları arasındaki zıtlaşma, akademik bir bunalıma dönüşüyordu. Luther Aristocu ve skolastik ilahiyatçılar yerine, doğrudan İncil araştırmalarına dayalı bir eğitim uygulanmasını savunuyordu. Bu programı; Yunanca araştırmalar yapan ve en önemli yandaşı olan Melanthon ve Andreas Karlstad ile birlikte hazırlıyordu. Melanthon hümanist bir ilahiyatçı idi. Onların görüşleri Hıristiyanlığın dünyevîleşmesi istikametinde kesişiyordu.

Luther, Roma Katolik Kilisesiyle; günahların düyevî cezasının bir bülümünün para karşılığında bağışlanması anlamına gelen 'endüljanslar' meselesinde çatışmaya giriyordu. Bu süreçte kilise ekonomik bakımdan zorlandıkça 'endüljanslara' zam yapıyordu. Luther endüljanslarla ilgili görüşlerini Doksanbeş Tez başlığıyla kaleme alıyor; bu belgeyi bir bildiri gibi 1517 yılının Ekim ayında Wittenberg'deki Schlosskirche'nin (Kale Kilisesi) kapısına çakıyordu.[1]

Sorun aslında yerel bir tartışma boyutuyla sınırlı kalabilirdi. Ne var ki konu Mainz Başpiskoposu'nu yakından ilgilendiriyordu. Zira üzerinde tartışmanın patlak verdiği endüljans uygulaması ile sağlanacak gelirin Mainz Başpiskoposu Albrecht'e verilmesi planlanıyordu. Bu nedenle Luther'in Doksanbeş Tez'i Mainz Başpiskoposu'nu yakından ilgilendiriyor ve Luther tezlerde Papa'ya karşı çıkmaksızın Roma Kilisesi'nin politikasını örtülü olarak eleştiriyordu. Sorunun Mainz'i ilgilendirmesi, Mainz'in de basım merkezi olması nedeniyle; Doksanbeş Tez tipografiyle çoğaltılıyor, kısa zamanda halka ulaştırılarak topluma maledildiyordu.

[1] Anabritannica – Age. – C. 15, S. 36.

Mainz Başpiskoposu bu belgeyi, Luther'in engellenmesi talebiyle Roma'ya gönderiyordu. Papa ise Augustinusçulardan Luther meselesini halletmelerini istiyordu. Buna karşılık ilahiyatçı Johann Eck Doksanbeş Tez üzerine notlar yazıyor; Karlstad da onu 405 Tez ile yanıtlıyordu. Tartışma, Luther'in heretiklikle suçlanmasına kadar uzanıyordu. 1518 yılının Ekim ayında Ausburg'a gelen ünlü reformist, burada tutuklanarak zincire vurulmaktan ve Roma'ya gönderilmekten korkuyor, kaçıyordu. Bu süreçte tartışma daha da tırmanıyordu.

15 Haziran 1520'de Luther'in 41 önerisine karşı Papa Exurge Domine adlı fermanı yayınlıyordu. Ardından da Roma'da Luther'in yazıları yakılıyordu. Luther aynı yıl 'Alman Ulusunun Hıristiyan Soylularına' başlıklı risaleyi yazıyordu. Bu, Luther'in ilk manifestosuydu. İkinci risale 'Kilise'nin Babil Tutsaklığına İlişkin Giriş' başlığını taşıyor; burada din adamlarıyla ilahiyatçılara sesleniyordu. Bu risaleyle kutsama ayini yeniden üçe indirgeniyordu. Luther daha sonra 'Hıristiyan'ın Özgürlüğüne İlişkin' başlıklı risale ile iman yoluyla aklanma görüşünün ahlakî sonuçlarını anlatıyordu.[1]

10 Aralık 1520 günü öğrenciler Wittenberg'de kent kapısında ateş yakarak kilise hukukçularının kitaplarını ateşe atıyorlardı. Luther de burada Papa'nın Equrge Domini adlı fermanını yakıyordu. Buna karşılık Worms Meclisi Luther'i yasadışı ilan ederken Almanya'da da yer yer köylü ayaklanmaları başlıyordu. Luther Wartbuh Şatosu'na yerleşiyor ve Yeni Ahit'in çevirisini 1522 yılında burada tamamlıyordu. Reformist ayaklanmaya Huldrych ve Zwingli adlı iki radikal önderlik ediyordu. Luther radikal değildi ve onun köylü ayaklanmasını destekleyecek sosyal bir eğilimi söz konusu değildi. Bu nedenle Luther radikal reformculara karşı çıkıyordu. Buna karşılık Luther'in aleyhine çıkarılan Worms Fermanı da uygulanamıyordu.

Luther 1523'de radikal reformistler karşısında tutucu bir tavır sergi-

---

[1] Anabritannica –Age. – S. 36.

liyor; 'Dünyevî Yönetim Üzerine' adlı risaleyi kaleme alarak yayınlıyordu. Bu risalede yasal yönetime karşı ayaklanmayı günah olarak nitelendiriyordu. 1525 yılında ise Thomas Mentzer'in önderliğindeki köylü ayaklanmasına sert bir risale ile karşı çıkıyordu. Hiç şüphe yok ki o; dinsel reformist görüşlerini 'aristokratlara ve seçkinlere' benimsetmek ve savundurmak istiyordu. Oysa köylü ayaklanmaları tamamen sosyal nedenlere dayanıyordu. Luther sosyal değil, ilahî oluşumları ön planda tutuyordu. Nitekim hümanist görüşleri savunan Erasmus ile de çatışıyordu. Luther sadece 'Hıristiyanlığı dünyevî yaşamla uyumlu kılacak kadar' reformist bir din adamı idi. O asla bir ihtilâlci değildi. Devrimci ise hiç değildi. Bu nedenle Erasmus ile tartışması doğaldı. O, bir yandan devrimcilerle ve ihtilâlcilerle karşı karşıya gelirken bir yandan da Roma Kilisesi'nin tutucu dinsel anlayışını yumuşatmaya uğraşıyordu. Bu açıdan bakıldığında finans-ticaret oligarşisinin talepleri ile Luther'in öngörüleri örtüşüyordu. Örneğin; Venedik Oligarkları da devrimci veya ihtilâlci değil, sadece finans-ticaret işlemlerini dinsel (Katolik) otoritenin ve çeşitli uzantılarının denetim ve baskısından çıkaracak kadar reformist bir çerçeve içinde bulunuyorlardı.

Reformcular da kendi aralarında tam bir fikirbirliği ve bütünlük göstermiyorlardı. Ayrılıkların başında öncelikle komünyon konusundaki görüş ayrılıkları yer alıyordu. Luther'e göre İsa'nın son akşam yemeğinde ekmeği kutsarken; "Bu benim bedenim demektir" şeklinde yorumlanması gerektiğini ileri sürüyordu.[1]

Luther ayrıca İsa'nın kişiliğinin bölünmez birliğini ve dilediği yerde barınabileceğini savunuyor; Zwingli buna karşı çıkıyordu. Protestanların birliğini sağlamak amacıyla Hessen Prensi Philip 1529 da Zwingli ve Luther ile yandaşlarını Marburg'da bir masaya oturtarak tartıştırıyor; taraflar arasında bir mutabakatın sağlanmasına zemin hazırlıyordu. Ama yine de taraflar tartışmayı sürdürüyor; bunun bir uzantısı ola-

[1] Anabritannica – Age. C. 15, S. 37.

rak Luther'in en önemli yandaşı Melanthon 1530 yılında Ausburg İtikatnâmesi'ni kaleme alıyordu. Bu İtikatnâme Protestanlığın en önemli belgesi olarak kabul ediliyordu.

Bunlara paralel olarak Protestan Prensler Schmalkalden Birliği'ni kuruyor; fakat Osmanlılarla patlak veren savaş nedeniyle taraflar aralarında geçici bir barış tesis ediyorlardı. 1530 yılından 1546'ya kadar Luthercilik hızla yayılıyordu. Protestanlar komünyon üzerindeki anlaşma ile Güney Almanya'da bir araya geliyorlardı. İngiltere Kralı VIII. Henry'nin bir elçisi de Protestan Prensler'in Birliği'ne katılmak amacıyla Almanya'ya geliyor; toplantının ilahiyat gündemini Melanthon hazırlıyordu. 1539 yılında son polemik risalesi olan 'Konsiller ve Kiliseler Üzerine' başlıklı eserini yayınlayan Luther 1546 yılında doğum yeri olan Eisleben'de yaşama gözlerini yumuyordu.

Luther'in yandaşlarına 'Protestan' adının verilmesi 1529 yılında Speyer'de toplanan Meclis'te (Diet) Katoliklerin baskısının yeniden kendini göstermesi sonucu ortaya çıkıyordu. Katolikler daha önce verdikleri ödünleri geri almayı başarıyorlardı. Kimi prensler ve şehirler bu durumu protesto ediyorlardı. Böylece reformcular ilk kez 'Protestan' sözcüğü ile adlandırılmaya başlanıyordu.

Tüm bu olaylar ve gelişmeler Orta ve Kuzey Almanya'da yaşanıyor; dinsel zemin üzerinde belirleyici ve kalıcı bir nitelik taşıyordu. Şüphe yok ki çıkışı ve gelişmesi itibariyle Protestanlık, Hıristiyan dini içinde taşıdığı önemin dışında; bundan sonra meydana gelecek çok daha radikal dinsel oluşumların da öncülüğünü yapıyordu. Buna paralel olarak hemen kaydetmek gerekir ki; Luther'in çıkışı ve Protestanlığın oluşumu salt yöresel etkenlerden ve gerekçelerden kaynaklanmıyordu. Bu dinsel değişimin altında yatan ana etkenlerin başında; kökeni yüzyıllar öncesine dayanan 'sosyal, ekonomik, finansal ve ticarî' (örneğin; Champagne piyasasından ve finans ticaret otoritesinden) zorlamalar ve yönlendirmeler yer alıyordu. Bunun bir göstergesi olarak hemen kaydetmek gerekir ki; Martin Luther'in yakın çevresi sürekli olarak Venedik Oli-

garkları ile de irtibat halinde bulunuyordu. Zira Venedik'in 'finans-ticaret otoritesi' Protestan Reformu'nun tüm Avrupa'ya yayılması yönünde 'reklamasyon faaliyetlerine' ağırlık vermiş bulunuyordu.

> "Luther'in Wittenberg'deki ajitasyonu Papalığa ve Curia'ya karşı onlarca yıldır yapılan yaygın ve kronik portestolardan sadece biri idi. Luther'e ve diğer Protestan reformcularına gerçek prestiji sağlayan, onların fikirlerinin tanıtım ve yayılmasının borçlu olduğu Venediğin yayıncılık kurumu idi. Venedik basımevleri süratle Luther, Calvin, Melanhton ve özellikle İtalya'da popüler olan itikatsizlik tellalı (heresiarch) Juan Valdes'in eserlerinden 400.000 nüsha (kopya) çıkarıverdiler."[1]

Venedik böyle davranmak zorundaydı. Zira Katolik dünya çok kısa bir süre önce ona karşı ölümcül ve yokedici bir 'birlik' oluşturuyordu. Papa'nın başını çektiği bu 'birlik' sadece ve sadece Venediği 'yeryüzünden silerek' tüm varlığına el koymak üzere –adeta yeni bir Haçlı Ordusu gibi- ordu kuruyordu. Üstelik bu olaylar Martin Luther'in henüz eğitim gördüğü dönemde; Akıllı Friedrich'in himayesinde Wittenberg Üniversitesi'nden 'baccalaureus biblicus' derecesini alıp 'sententiarius' derecesini elde etmek için Erfurt'a gittiği 1508-1509 yıllarında cereyan ediyordu. Ve unutmamak gerekir ki yine o yıllar Fuar Bankacılığı'nın Orta ve Kuzey Avrupa coğrafyasında yeni bir finans düzeni oluşturmaya, güçlü bir finans otoritesi tesis etmeye başladığı yıllara isabet ediyordu. Katolik otorite Venediğe karşı ünlü Cambrai Birliği'ni teşkil ediyordu. Ve Venedik kendisine öldürücü darbeler indiren bu birliğe karşı daha da öldürücü bir silah kullanıyordu: Banker Fugger ailesi...

Oynanan oyun kanlı bir entrikadan ve dinsel/Katolik otorite ile 'finans-ticaret oligarşisinin' boy ölçüşmesinden başka bir şey değildi. Venedik; Orta ve Kuzey Avrupa'da Roma Katolik Kilisesi'nin otoritesini Protestanlık silahı ile sırtından hançerleyip, Adriyatik sahillerindeki Papalık topraklarını birer birer kendi egemenliğine alırken... Genova asıl-

---

[1] http: //www.abjpress.com tarpvl.html –Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

lı Papa II. Julius (Cenovalı Giuliano della Rovere) de kendi silahlarına el atarak Cambrai Birliği'ni teşkil ediyordu.

1500'lü yılların başında Venedik Oligarkları tarihlerinin en parlak dönemini yaşıyordu.

Floransa, Napoli ve Milan'ın kendilerini tehdit eden otoritelerini kırarak rahatlamışlardı. Venedik-Cenevre ekseniyle başlayan Venedik-İngiltere güzergahı ile Hamburg-İberik güzergahı 'finans-ticaret otoritesini' tesis ederek Roma Kilisesi'nin Katolik otoritesi ile ona 'kölelik' eden 'yoksul aristokrat ve derebeylerine' diz çöktürmüşlerdi. Artık Bizans'a haraç ödemek zorunda değillerdi; çünkü Fatih İstanbul'u almıştı. Yani Paleologlardan kurtulmuşlardı. Ve Türkler Venedik Oligarkları'nın ustası oldukları finans ve ticaret oyunlarından yeterince haberli değillerdi. Kaldı ki; Bizans'ın yıkılmasıyla birlikte adına Romagna denilen; Osmanlılar tarafından Eflak-Boğdan olarak adlandırılan bölgeye de doğrudan ve dolaylı şekilde el koymuş; etkinliklerini Tuna üzerinden Karadeniz'e ve Kırım'a kadar eriştirmişlerdi. Dahası... Dalmaçya ve İtalya sahillerinde artık Papa'nın değil; Venedik Oligarkları'nın ve 'Duka altınlarının' sözü geçiyordu.

Bu denli büyük başarıların ve egemenliklerin yeni kıskançlıklar ve düşmanlar yaratmaması elbetteki mümkün değildi. Gerçi Floransa, Napoli ve Milan çökmüştü. Ama; Cenova hala ayakta ve Venediğin rakibi idi. Üstelik de Roma Kilisesi'nin ipleri Cenovalı Giuliano derra Rovere'nin, yani; Papa II. Julius'un ellerindeydi.[1]

10 Aralık 1508 günü Papa, Kutsal Roma-Germen İmparatoru I. Maximilian, Fransa Kralı XII. Louis ve Aragon Kralı II. Fernando arasında, Kuzey Fransa'nın Cambrai şehrinde malum 'Birlik' oluşturuluyor; buna 'Cambrai Birliği' deniyordu. Birlik üyeleri görünürde Osmanlı Devleti'ni hedef alıyordu. Ancak gerçekte Venedik Cumhuriyeti'ne saldırmayı ve topraklarını aralarında paylaşmayı amaçlıyorlardı. Nitekim

[1] Ana Britannica – Age. – C.5, S. 269.

daha önce bazı topraklarını Venedik Oligarkları'na kaptırmış olan Mantova ve Ferrare de Birliğe katılıyordu. Bu çerçevede Fransa, Venedik ile savaşa tutuşuyor; Milano'nun doğusundaki Agnadello'da 14 Mayıs 1509 günü Venedik ağır bir yenilgiye uğruyordu. Fransa'nın kazandığı zafer sonucunda Papa Romagna'daki kentleri geri alıyor; Maximilian Lombardiya'da Verona, Vicenza ve Padova'yı elegeçiriyordu. Fernando; Brindisi Limanı ile Güney İtalya'da Apulia çevresini Venedik'ten koparıyordu. Böylece 'Katolik İttifak' amacına çok yaklaşıyor, Venediği ortadan kaldırmanın eşiğine geliyordu. Zira Venedikliler bütün Po Ovası boyunca Padova'ya kadar geriletilerek sürülüyor; Machiavelli, Agnadello zaferinde sevinçten bayram ediyordu. Zira Venedikliler 800 yıl boyunca kazanmış oldukları bütün toprakları yitirmiş bulunuyorlardı. Böylece Venediklilerin elinde; kuruluş dönemindeki lagunlardan başka bir şey kalmıyor; Doj Papa'ya haber göndererek Papalık'tan almış olduğu bütün toprakları geri vereceğini bildiriyor, 'aman' diliyordu.

"Banker Girolomo Priuli'nin anılarında yazdığı gibi Venedik asillerinin günahları için Agnadello bir cezalandırma idi. Bu günahlar arasında kibir, sözlerin tutulmaması, rahibe manastırlarında zamparalık, oğlancılık, efemine giyim kuşam, şaşaalı ve şehvet dolu eğlenceler bulunuyordu. Venediğin yeni atanan Doju Antonio Contarini Senato'da yaptığı konuşmada Serenissima'yı (Huzur Ülkesi –Venediği) baştan aşağı ahlaksız bir şehir olarak nitelemişti. Yenilginin şehir günahları için bir ceza olduğunu söylemişti. Rahibe manastırları zengin ve güçlülerin seks ihtiyaçlarının karşılandığı yerlerdi. Homoseksüellik o kadar yaygındı ki, kadın fahişeler gençliklerinde çok az kazandıkları için ileri yaşlara kadar çalışmak zorunda kaldıklarını söyleyerek ona şikayette bulunmuşlardı."[1]

Hepsinden önemlisi de bu yenilgi Venediğin en önemli yapılanması olan istihbarat ağına öldürücü darbeler indiriyordu.

Bütün bunlara karşın Venedik Oligarkları farklı düşünüyor, yeryü-

[1] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

zündeki hiçbir dinsel veya siyasal otoritenin Venediği yeryüzünden silmeye gücünün yetmeyeceğine inanıyorlardı. İşe Cambrai Birliğini hedef seçerek başlıyorlardı. Cambrai Birliği'ni dağıtmak amacıyla önce Cenovalı Papa II. Julius'u kendi saflarına çekmek üzere harekete geçiyorlardı. Bu konuda etkili bir silah kullanıyor; kötü bir şöhrete sahip bulunan Siena Bankerleri'nden Agostino Chiqi'yi görevlendiriyorlardı. Oligarklar ile birlikte Guelphlere mensup olan Banker Chiqi Papa'ya 'reddedemeyeceği bir teklifte' bulunuyordu. Venedik adına Papa ile pazarlık yapan Banker Chiqi; bundan böyle cam ve tekstil üretiminde kullanılan şapın Türklerden (Anadolu'dan) değil Papalığın elinde bulunan Tolfa'daki şap madenlerinden temin edileceğini vaadediyordu. Üstelik bu alımların büyük partiler halinde ve yüklü meblağlar karşılığında alınmasını da öneriyordu. Kaldı ki şap madenlerinin acentalığını da aynı şahıs; yani Banker Chiqi yapıyor, yüklü alımlar için Venedik Oligarkları'na onbinlerce Duka borç veriyordu. Bu öneriler Cenovalı Papa'nın iştahını kabartıyordu. Böylece Chiqi borç verdiği Venedikliler ile şapını sattığı Papa'yı bir araya getirmeyi başarıyordu.1

Venedikliler Chiqi'den aldıkları yüklü borçlarla Fransızlara ve Roma Cermen İmparatorluğu'nun süvarilerine karşı koymak amacıyla İsviçreli paralı askerlerden bazı kuvvetler oluşturuyorlardı. Unutmamak gerekir ki Venedikliler bu aşamada en çok; finans ve ticarette ortak oldukları İsviçrelilere güveniyorlardı.

Şap anlaşmasını yapan Cenovalı Papa derhal ağız değiştirerek asıl düşmanının ve ana sorunun Venedik olmadığını; ilk amacın Osmanlıları İtalya'dan (Sicilya'dan) çıkarmak olduğunu haykırıyordu. Papa'nın yeni sloganı 'Fuori Barbari!' (Barbarları Kovun!) idi. Günümüzde bile İtalyan tarih kitaplarında İtalyan Birliği'nin kuruluşunda ilk adım olarak gösterilen bu olay Venedik Oligarkları'nın tehlikeyi atlatmak amacıyla Katoliklere hedef şaşırtmaktan başka bir anlama gelmiyordu. Hat-

[1] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

ta Venediğin paralı askerleri olan İsviçreliler bile Papa'nın bu sloganına sarılıyor 'İtalya ve Özgürlük' naraları atmaya başlıyorlardı. Oysa Venedik kendisine karşı kurulan Cambrai Birliği'nin temel taşını sökmüş, böylece Birliği çökertmiş bulunuyordu. Osmanlı Devleti ise bu oyunda 'günah keçisi' durumuna düşüyordu.

Papa'ya karşı Sienalı Banker Agostino Chiqi'yi kullanan oligarklar rahat bir nefes alarak komplonun ikinci safhasını uygulamaya koyuluyorlardı. Bir yandan Martin Luther'in Orta ve Kuzey Avrupa'da Katolik hükümdarların altını oyacak olan Protestan hareketini destekleyerek dindarları bu konuda yönlendiriyor; diğer taraftan da 'finans-ticaret' alanında eşsiz bir güce sahip bulunan kendi 'korumaları' altındaki Fugger ailesini harekete geçirerek oyuna dahil ediyorlardı.

Hans Fugger, Güney Almanya'da bir köyde dokumacılık yaparken 1368 yılında; Venedik ile 'finans-ticaret' bağlantısı bulunan Ausburg'a geliyor, bu kente yerleşiyordu.

> "Ausburg Tuna Vadisi şehirlerindeki yoğun Venedik kontrolü bağlamında bir bankacılık yeri, bir şehir olarak Venediğin uydusu addedilmelidir."[1]

Fugger burada dokumacılık mesleğini bırakıyor; oğulları ve yeğenleriyle birlikte ticaretle uğraşmaya başlıyordu.

> "Venedik'ten Levant'ın pamuğunu, ipek ve baharatını tedarik ederek bunları Hollanda, Danimarka ve Leipzig'de satarlardı. Sonraları bu muamelelerine maden işlerini, şapı da dahil ederek Macaristan'da bulunan Thurzdarla münasebet kurdular."[2]

Fuggerler Venedik Oligarkları'nı arkalarına alarak Akdeniz ile Orta ve Kuzey Almanya arasında en önemli ticaret odağı durumuna yükseliyor; sağladıkları birikimle kısa zamanda 'sarraf-tefeci' saflarına katılı-

---

[1] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 66.

yorlardı. 1473 yılında bu 'sarraf-tefeci' ailenin reisi durumunda bulunan Ulrich Fugger, teoloji eğitimi görmekte olan oğlu Jacob Fugger'in tahsilini bırakarak kendi işlerine yardım etmesini sağlıyordu. Ulrich Fugger bu sırada hem Papalığın, hem de Habsburg hanedanına mensup III. Friedrich'in özel bankerliğini yapıyordu.

Babasının talebine olumlu yanıt vererek eğitimi terkeden 14 yaşındaki Jacob Fugger Venedik'e gönderiliyordu. Zira Fugger ailesinin Venedik'te yürüttükleri uluslararası ticaret nedeniyle çok büyük mal ve eşya ambarları bulunuyor; bunlara 'Fondaco dei Tedechi' deniyordu. Fondaco dei Tedechi'de çalışan Jacob Fugger derin bir Venedik ve İtalya denetimi tesis ediyordu.

> "Fugger ailesinin ve meslektaşı Welserlerin istisnasız bütün genç erkekleri Fondaco dei Tedechi'de bir müddet çıraklık yapmak üzere Venediğe gönderilirdi."[1]

Oligarkların elinde finans ve ticaret işlerinde iyice pişiyor, Venedik entrikalarının maddî ve manevî bakımdan etkisi altında kalıyordu. Üstelik Floransalı bankacıların ellerindeki servetin Papa ile diğer devlet başkanları üzerinde yarattığı etkiyi hayranlıkla keşfediyordu.

> "Finans ile politika arasındaki münasebeti müşahede etti."[2]

Jacob Fugger aynı zamanda Venedik'te bir hayli geliştirilmiş olan banka muamelelerinin modern tekniğini öğreniyordu. Defterlerin tutulması ile ilgili tekniği öğrenmesi önemliydi; çünkü muntazam ve rasyonel muhasebe sistemi Fugger müessesesine güç kazandıracak derecede önemli bir etken niteliği taşıyordu. Jacob Fugger Venedik Oligarkları'nın etkisinde o denli kalıyordu ki; artık yarı Venedikli sayılıyor; Ausburg'a döndüğü zaman Jacomo diye adlandırılıyordu.

Ulrich Fugger 1510 yılında öldüğü zaman Fugger ailesinin tek varisi

---

[1] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 66.

Jacomo oluyordu. Jacomo, ailenin servetinin bölünmemesi için kapsamlı önlemler alıyor; Venedik Oligarkları'ndan öğrendiği şekilde, mirasın kız çocuklarına intikal edemeyeceği bir yönetim biçimi geliştiriyordu.

1500'lerin başından itibaren Fuggerler, Welserler ile birlikte Papalığın malî ajanları konumunda bulunuyorlardı. Yani bu iki banker aile Orta ve Kuzey Avrupa'da Papalık için toplanan paraları tahsil ediyor, Roma'ya aktarılmasını sağlıyordu. Bu nedenle Fuggerler de 1500'den itibaren Papalık merkezi olan Roma'da bir acentalık bulunduruyorlardı.

Fuggerler bir yandan Papalığın, diğer taraftan Habsburg hanedanının bankerliğini yapıyorlardı. Ulrich Fugger bir süre III. Friedrich'i (Akıllı) finanse ediyor, onun siyasî operasyonlarına malî destek sağlıyordu. Jacob Fugger ise Kutsal Roma-Cermen İmparatoru Maximilian'a finansal kaynak temin ediyordu. Böylece Jacob Fugger Cambrai Birliği'ni de 'finansal ağına düşürme olanağını' elinde bulunduruyordu.

İmparator Maximilian Cambrai Birliği'nden 170 bin Dukalık bir yardım yapılacağı konusunda vaat alıyordu. Bu paranın Almanya'da teslim edilmesi gerekiyordu. Jacob Fugger altı hafta içinde yardımın tamamını –tabii ki Venedik gerekli işlemleri yapıyordu- Ausburg üzerine düzenlenmiş olan poliçeler halinde İmparator'a takdim ediyordu. Bu muamele dönemin bankacılık sürati bakımından bir rekoru ifade ediyor, dilden dile dolaşıyordu.[1]

On yıl sonra Jacob Fugger durumunu daha da güçlendiriyor; Maxsimilian'ın yeğeni olan Charles-Quint'in yanında yer alıyordu. Charles-Quint'in seçmenleri satın alacak parası bulunmadığı için siyasî bakımdan güç durumda bulunuyordu. Buna karşılık I. François Lyon bankacıları tarafından finanse ediliyor; Charles-Quint'e üstünlük sağlıyordu. Charles, Fugger Bankası'ndan yardım istiyor, destek bekliyordu.

Venedik Oligarkları'nın onay vermeleri üzerine Jacob Fugger

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 67.

Welserler, Grimaldiler, Fornariler ve Gualterottilerden oluşan bir 'konsorsiyum' kuruyor; bu 'bankerler birliği' 175.000 florinlik bir fonu hemen oluşturuyordu.

"Daha sonra bizzat kendisi 543.000 florin borç verdi. Neticede Charles-Quint Kral oldu."[1]

Nitekim Jacob Fugger o denli prestij ve güç kazanmış bulunuyordu ki; 24 Nisan 1524 tarihini taşıyan Charles-Quint'e yazdığı bir mektupta Kral'a; "**Majestelerinin Kutsal Roma'nın tacını benim yardımımla elde ettiği hakikatini elbette kabul edersiniz**" diyebiliyordu.

Banker'in Kral üzerindeki bu etkisi büyük önem taşıyordu. Zira Charles-Quint'in paralı askerlerden oluşan 'Protestan Ordusu' Roma'ya girecek, sekiz gün boyunca yağmalayacak, Hıristiyan ve Katolik aleminin bu merkezini adeta yerle bir edecekti. Hiç şüphe yok ki bu yağma ve tahribat; 1509 yılında Cambrai Birliği'ni kurarak Venediği yeryüzünden silmeye kalkışan Katolik Papa'dan Pagan Venedik Oligarkları'nın aldığı intikamdan başka bir şey değildi. Oysa görünürde bu 'harabelerde' Venedik Oligarkları'nın parmak izlerine bile rastlanmıyor; her şey kalın bir 'esrar perdesi altında' yaşanıyor, sonra da tarihe gömülüyordu.

"Böylece Venedikliler V. Charles'e karşı düzmece bir savaş tavrı takınırken George Frandsberg komutasındaki Lutherci Lanzi İmparatorluk Ordusu İtalya'yı enkaz yığınına çevirdi. Roma'nın 1527'de yağmalanması doğrudan doğruya bu Venedik diplomasisi ve manipülasyonunun ortak sonucudur."[2]

Jacob Fugger ölünce yerine yeğeni Antoine Fugger geçiyordu. O da Habsburg hanedanına mensup Kral II. Philippe'e hizmet veriyor, bankerliğini yapıyordu. Buna paralel olarak Protestanlık Avrupa'da o denli

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 67.

[2] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

hızla yayılıyordu ki; Ausburg'un Belediye Başkanı Jacob Herbrot bile Katoliklikten çıkıp Protestan olmuş bulunuyordu. Gerçi Ausburg'daki Katolikler şehirden sürülüyordu. Fakat bu şehrin gerçek egemeni olan Fuggerler hem Papa'nın hem de Habsburg hanedanının sadık bendeleri olarak bankerliklerini yapıyorlardı.[1]

Venediğin bir uzantısı olmaktan ve Venedik Oligarkları'nın örtülü servetini işlemekten başka bir fevkaladeliği bulunmayan Fuggerler o denli büyük bir güç durumuna geliyordu ki... Habsburglara yaptıkları ödemelerin güvencesi olarak (ipoteği demek daha doğru olur) –daha başka güvencelerle birlikte- Charles-Quint'in sahibi olduğu San İago, Calavatra ve Alcantara'daki topraklarının getirisini; imzalattıkları mukavelelerle kendi iradeleri altına alıyorlardı. Bu toprakların ve mülklerin sınırı belli değildi. Üstelik Almaden'deki civa ile Guadalcanal'daki gümüş madenleri de bu borçların güvencesi içinde yer alıyordu.

Fuggerlerin gücü ve ayrıcalıkları Avrupa kıtasının sınırlarını da aşıyor; Yeni Dünya'ya; yani, Amerika'ya kadar uzanıyordu.

> "Fuggerlerin Amerika'da da imtiyazları vardı. Bilhassa bugünkü Venezuela Cumhuriyeti'nin bulunduğu geniş topraklar tamamen onların idaresi altındaydı."[2]

• ***Venedik Oligarkları'nın Katolik Roma tahakkümüne karşı gerçekleştirdiği operasyon Luther'in Protestanlık hareketi ve çeşitli kanallardan düzenlenen finansal komplolarla sınırlı mı kalıyordu? Yoksa daha başka dinsel operasyonlar da yapıyorlar mıydı?***

CİZVİTLER

Venedik Oligarkları hangi konuda ve hangi alanda olursa olsun tek bir plana bağlı kalmıyor; bütün entrika ve komplolarında 'çok alterna-

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 68.

[2] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 68.

tifli' planlar yaparak uyguluyorlardı. Örneğin; bir yandan Luther'i destekleyip Protestanlığın yayılmasını sağlayarak Katolik hükümdarların altını oyuyor; aynı zamanda onlara finansal destek sağlayarak güvenlerini kazanıp birbirlerine karşı kışkırtıyorlardı. Yine örneğin; bir yandan Roma Kilisesi'nin Orta ve Kuzey Avrupa'daki dinsel otoritesini sarsıp, bu otoritenin yerine kendi finansal otoritesini tesis etmeğe çalışıyor; diğer yandan da Papa'nın bankerliğini yapan kendi güdümündeki aileleri kullanarak Roma'nın dinsel politikalarını dolaylı yollardan etkileyip yönlendiriyorlardı.

Venedik Oligarkları'nın Cizvit 'oyunu' da bu 'çok alternatifli' uygulamalarından biri idi. Avrupa'nın dinsel panoramasını karıştıracak çeşitli akımları destekleyerek Roma'nın Katolik otoritesini parçalayıp bölme faaliyetlerine 'schism' deniyordu. 'Schism' dolaylı olarak Venedik'in çıkarlarına hizmet ediyordu. Böylece Venedik hem Reform'a, hem de Karşı-Reform'a etki yaparak dinsel alanda rahatça hareket edebileceği bir 'gri alan' yaratmaya muvaffak oluyordu.

Venedik Oligarkları arasında dinsel oluşumlar ve çatışmalar konusunda Longhiler adeta uzmanlaşmış bulunuyorlardı. Nitekim bu soya mensup olan ünlü Oligark Gasparo Contarini'nin Luther'den çok önce Protestan olduğu ileri sürülüyordu. Bununla birlikte Venedik'in yüce çıkarları uğrunda, Protestanlıkla taban tabana zıt olan Cizvit tarikatini (Cizvit Cemiyeti – Society of Jesus) kurmaktan da kaçınmıyordu. Contariniler; Longhi ailelerinden gelen önemli bir kolu oluşturuyordu. Nitekim bu aile Venedik'e, yedi önemli Doj veriyordu. Gasparo Contarini ise Kardinaller Koleji üyesi idi. O aynı zamanda V. Charles'in sarayında Venedik Elçisi olarak görev yapmıştı. 1527 yılında ise Venedik'in Papalık nezdindeki elçisi idi. Gasparo Contarini bu görevdeyken Medici ailesine mensup olan VII. Clement'in Papa seçilmesinde önemli bir rol oynamıştı. Medici banker ailesine mensup olan Papa'nın Hıristiyan aleminin başında bulunduğu sırada Charles-Quint'in Hıristiyan ordusu Hıris-

tiyanlığın bu 'mabet şehrini' yağmalayacaktı.[1]

Contarini daha sonraki yıllarda Luther'in sağ kolu olan Melanthon'a karşı Roma'nın görüşlerini savunuyor, Regensburg'da yapılan İmparatorluk Kurultayı'na Papa'nın elçisi olarak gönderiliyordu. Burada Luthercilerle İmparator Charles-Quint'in arasına nifak sokuyor, onları birbirine düşürüyordu.

İşte Cizvit tarikatini kuran İgnatius Loyola'yı koruması altına alarak Hıristiyanlığa bir 'dinsel alanı' daha sokan şahıs; Venedik'in 'ilahiyatçı oligarkı' sayılan bu Gasparo Contarini'den başkası değildi. Loyola, İspanyol Ordusu'nda görevli bir askerken Fransızlarla yapılan savaşa katılıyor, yaralanıyordu. Contarini onu Venediğe celbediyordu. Contarini bu sırada Roma Kilisesi'nde görevli bulunuyordu.

İgnatius Loyola yaralı ve aciz bir durumda Aziz Saint Marcos Meydanı'nda dileniyordu. Amacı bir miktar para temin ederek Kutsal Topraklar'a, hacca gitmekti. Venedik Oligarkları'ndan Marcantonio Trevisan; bir gece adeta vahiy gelmiş gibi altın süslemeli sarayından çıkarak Saint Marcos Meydanı'na gidiyor, bu aciz ve yaralı İspanyol askerini bulup evinde misafir etmeye başlıyordu. 'Bitli dilenci' kısa zamanda derlenip toparlanıyor, Venedik Doju Andrea Gritti ile tanışıyordu. Doj ona hac yolunun ilk etabı olan Kıbrıs'a kadar bir Venedik savaş gemisi ile seyahat etmesini öneriyordu. İgnatius hem yolculuğa devam ediyor, hem de Venedik'in diğer oligarkları ile tanışıyordu. Venediğe döndüğünde artık hayli tanınmış bulunuyordu. Dostları arasında Gasparo Contarini'nin 'beyin yıkama' (Exercitationes Spirituales –Ruhsal Araştırmalar) uzmanı olan yeğeni Pietro Contarini de yer alıyordu.2

Pietra tarafından Hıristiyanlık dinine yeni bir 'akım' kazandıracak şekilde hazırlanan İgnatius Loyola; Pietro'nun amcası Gasparo Contari-

---

[1] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

[2] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

ni'nin 'ilahi kanatları altına girmek için' Roma'ya gidiyordu. O sırada Gasparo Contarini Papa III. Paul Farnese tarafından Kardinaller Kolejine atanmış bulunuyordu. Venedik Oligarkı Kardinal; 'Exercitationes Spirituales'ten geçmiş olan İgnatius Loyola'yı yanına alarak şahsî itirafçısı ve dinsel danışmanı yapıyordu.

Loyola artık kendi öğretisini seslendirebileceği geniş olanaklara kavuşmuş bulunuyordu. Eğitim, misyonerlik ve yardım çalışmalarına ağırlık veren Loyola; bir yandan Katolikliği pekiştiriyor, bir yandan da Reform karşıtı bir konum sergiliyordu. Bu durum bazı ilahiyatçıları korkuturken bazıları da Katolikliği saygınlaştırdığını ve yücelttiğini savunuyordu. Bu arada İgnatius 'Exercitia Spiritualia' (Manevî Deneyler) adlı bir de el kitabı yazıyordu.

Loyola'nın Cizvit tarikati; Hıristiyanlığa birçok yenilikler getiriyordu. Örneğin; değişen koşullara uyabilmek ve hareket özgürlüğü kazanabilmek için zorunlu oruç, pişmanlık duaları, tek tip giysi ve korolu ayin gibi Ortaçağ uygulamalarına son veriyordu.

> "Adı da İsa'nın adından türetilmiştir (Jesus'tan Jesusite). Özellikle din sapkınlıklarıyla savaşları ve siyasal etkileri Avrupa'nın her yanında geniş çapta yankılar uyandırmıştır."[1]

Ayrıca merkezî bir yönetim kurarak tarikat başkanının yaşam boyu görevde kalmasını; üyelerin son yeminden önce uzun bir deneme sürecinden geçmesini ve sınıflara ayrılmasını, kadınların tarikata alınmamasını sağlıyordu. Onun öğretisi çerçevesinde Cizvitler esnek davranıyor, bu nedenle de dünyanın her yanındaki kiliselerle olumlu diyalog kuruyor; birlikte çalışabiliyorlardı.

1540 yılında kilise kadrosuna girmiş olan Loyola hayli düşman kazanmış bulunuyordu. Ancak Contarini bu aşamada devreye giriyordu.

---

[1] İnanç Sözlüğü – Orhan Hançerlioğlu – Remzi Kitabevi- İst. 1975 – S. 125, 126.

Venedikli ilahiyatçı oligark, Cizvit Cemiyeti'nin yeni bir Hıristiyanlık tarikatı olarak kabul edilmesini öneriyordu. Bu amaçla Contarini 1539 yılının Haziran ayında Papa'nın Tivoli'deki yazlık rezidansını şahsen ziyaret ediyor; yeni tarikatin tüzüğünü yüksek sesle okuyup ilan etmesi için izin talep ediyor; Papa'nın onayını alıyordu. Oligark, Papa'yı amacını gerçekleştirecek şekilde 'ikna' ediyordu. Papa 'Hic est Digitus Dei' (İşte Tanrı'nın Parmağı) diyerek Cizvitleri kutsuyor; bu sözler Cizvit vaizlerinin sloganı oluyordu.

Hemen kaydetmek gerekir ki; Loyola Hıristiyan Teslisi içine –ki Hıristiyan Teslisi; Baba/Oğul/Kutsal Ruh üçlemesinden oluşuyordu- Cizvit Teslisi adı verilen üçlemeyi sokuyordu. Cizvit Teslisi İsa/Meryem (İsa'nın annesi)/Yusuf (İsa'nın babası)'dan oluşuyordu. Bu durum Cizvit yaklaşımının; Hıristiyanlığın genel yaklaşımından temelde ayrıldığını ortaya koyuyordu. Loyola'nın bu yaklaşımında hiç şüphe yok ki; Venedik Oligarkları'nın, mirasçıları oldukları Templier Şövalyeleri'nin eğilimleri ve eğitimleri kendini hissettiriyordu. Bilindiği gibi Templier Şövalyeleri'nin bakış açısında bir başka kadının; Maria Magdalena'nın özel konumu belirleyici oluyordu. İddiaya göre Maria Magdalena İsa'nın eşi idi ve ondan çocuğu bulunuyordu. Bu soy Hollanda Prensi Bernard'a kadar da dayanıyordu.[1]

Cizvitlerin en önemli işlevlerinden biri de Avrupa'nın seçkin yöneticilerine hitab etmesi idi.

> "Avrupa'nın hemen bütün soylularının, kralların ve prenslerin din ve törebilim öğretmenleri onlardı."[2]

Venedik Oligarkları'nın yönlendirmeleriyle topluma ve Hıristiyanlık inancına giren Cizvitlerin ana işlevi; Avrupalı 'yöneticilerin' günah çıkardıkları seçkin din adamları olmalarıydı. Bu durum hem Cizvitlere

---

[1] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

[2] Orhan Hançerlioğlu – Age. – S. 126.

önemli bir ayrıcalık kazandırıyor, hem de onların korumasını üstlenen oligarklara büyük avantajlar sağlıyordu.

İgnatius Loyola'nın faaliyetleri ve ortaya çıkan tarikatin hem yapısı, hem de işlevi 'analitik olarak' irdelendiğinde ortaya şöyle bir tablo çıkıyordu. Venedik Oligarkları bir taraftan Protestanlığın yayılması için ellerinden geleni yaparak Protestanlığı ilke olarak kendi çıkarlarına yakın buluyorlar... Diğer taraftan da Katolik dünyanın adeta 'beyni' olan Roma Kilisesi içinde aktif görevler üstlenerek ve bu aktiviteye dayanıp Cizvitler gibi 'işlevsel yeni tarikatlar ihdas ederek Papalığın ve Papaların çevresini adeta bir ağ gibi kuşatıyorlardı. Oligarklar böylece hem Reform'u, hem de Karşı-Reform'u denetim altına alıyorlardı.

Ancak oligarkların ana amacını 'dinsel otorite' yerine; 'finansal-ticarî' oligarşinin rakipsiz ve alternatifsiz pekişmiş otoritesini ve bu otoritenin her türlü amacını gerçekleştirebilmesi için de 'siyasal otoritesini' tesis etmek oluşturuyordu.

Bu aşamada; yani XV. ve XVI. yüzyıllarda 'finansal-ticarî' otoritenin en çok gereksinim duyduğu oluşum, kendisine uygun bir dinsel yapılanmanın 'inançsal ve cismanî' formülünün ortaya konulması idi. Oligarklar; çıkarları öyle gerektirdiği için Cizvitlerin Venedik meydanlarında ortaya çıkmasına hararetle destek vermiş, Katolik alemle bütünleşmek yönünde bunu açıkça sergilemekten kaçınmamıştı.

Ancak 'paranın dini' anlamına gelen Calvinizm için aynı uygulama sözkonusu olamazdı. Venedik Oligarkları Calvinizm için daha uygun bir zemin, daha sağlıklı bir coğrafya ve daha uyumlu bir çevre saptıyorlardı. Orası; Venedik ve Templier Şövalyeleri'nin servetinin muhafaza edildiği Alp dağları arasındaki 'sarp kayalar' üzerinde kurulmuş dev bir 'Para Kasası'nı çağrıştıran 'Cenevre Kalesi' idi. Cenevre, Calvinizm'in sadece ortaya çıktığı bir yer olmakla kalmayacak; aynı zamanda da 'Calvinizm'in bağımsız 'Cumhuriyeti' olacaktı. Öyle olmasaydı, daha sonra içinden Giuseppe Mazzini'yi çıkaracak olan Carbonaria örgütünün kurucusu, Gracchus Babeuf'ün 'örgütçü arkadaşı ve ihtilâlci yoldaşı' Bu-

onarroti, Cenevre şehrine gelir, buraya yerleşir ve Carbonaria'yı Cenevre'den yönetir miydi?

Giovanniler (Jönler-Gençler)

• ***Cenevre şehrine ve Calvinizm'e geçmeden önce Venedik Oligarkları ile ilgili olarak kaydedilmesi gereken başka hususlar var mı?***

Venedik Oligarkları XIV., XV. ve XVI. yüzyıllarda Hıristiyan-Katolik dinsel müstebit karakterini; 'finansal-ticarî' otoriteye uyumlu bir 'anlayışa' dönüştürme operasyonunu hem reformist, hem de antireformist alanda şekillendirirken... Diğer taraftan da yeni oluşumlara (finansal-ticarî-dinsel) uygun bir 'siyasal yapılanmanın' (siyasal otoritenin) belirleyici ilkelerini saptamaya çalışıyorlardı. Bu ilkeler hiç şüphe yok ki Dinsel Reform'un ve Rönesans'ın ana ilkeleri ile uyumlu olacak; sadece Roma Kilisesi'nin müstebit otoritesini kırmakla kalmayacak; aynı zamanda o dinsel otoriteyi paylaşarak Avrupa'ya hükmeden bütün 'taçlı başları' da kesip, ayaklar altına alacaktı. Bu oluşumun amacına ulaşması için hiçbir sınırlama, hiçbir koşul, hiçbir kural, hiçbir 'karşı inanç' veya 'karşı otorite' engel olarak kabul edilmeyecekti. Zaman sınırlaması da söz konusu değildi. Sadece hedef ve amaç bulunuyordu. Hedef 'finans-ticaret oligarşisinin' alternatifsiz otoritesinin tesis edilmesi; amaç ise diğer tüm otoritelerin tarihe gömülmesi idi.

Venedik Oligarkları; sayısal olarak varlıklarını hasımlarının yokedici üstünlükleri karşısında sürdürme şansına sahip olmadıklarını biliyorlardı. 1509'da yaşadıkları Cambrai yıkımı, onlar için unutulmaz bir deneyim teşkil ediyordu. Bu nedenle onların 'somut otoritesi' kaçınılmaz olarak 'somut bir hedef' teşkil edecek; her seferinde de 'üstün kuvvetler' karşısında boyun eğmek, varlıklarını yitirmek durumunda –veya

tehlikesi ile karşı karşıya-kalacaklardı. Çözüm; ellerinde bulundurdukları 'finansal-ticarî' otoriteyi 'soyut-spekülatif' bir algılamaya dönüştürmek ve her gerektiğinde değişik unsurları devreye sokarak onların eliyle 'somutlaştıracak/somutlaştırabilecek' bir sisteme oturtmaktı.

Bu 'soyut otoriteyi' somutlaştıracak unsurlar ise; bizzat hasımlarının/düşmanlarının otoritesi altındaki kurumlar olacaktı. O kurumlardaki kadroların 'finansal-ticarî' somut gücün 'soyut otoritesine' hizmet edecek bir konuma geçirilmeleri, oligarklar bakımından hiçbir sorun teşkil etmeyecekti. Hele bu 'dönüşümlere' bir de 'dinsel-siyasal idealizmin inandırıcı' gerekçeleri meşruiyet kazandıracak olursa, sorun hemen hemen çözümlenmiş sayılabilirdi.

Bütün sorun; sadece Venedik'te değil, bütün Avrupa'da, bazılarının 'beyinlerini sınırlayan' ve kafalarını mengene gibi sıkan çemberleri kırıp atmaları meselesiydi. Bu çemberlerin kırılıp atılması da 'beyinlerin' esnek bir kıvraklıkla işlemesine bağlıydı. Yani onları önce düşündürmek, sonra düşüncelerini yönlendirmek; zihinsel spekülasyonlar ve manipülasyonlarla birçok doğrunun arasına 'oligarşik çıkarlara hizmet eden sahte idealleri' sokuşturarak, bunları gerçekleştirmeye yönelik eylemleri başlatmaktı. Bu aşamada kullanılacak kurumların 'meşruiyeti' de o denli büyük bir önem taşımıyordu. Yapılacak eylemler gerektirdiğinde -ki bu eylemler genellikle yasadışı amaçları hedefleyecekti- bu konularda hayli ehliyet ve derinlik kazanmış olan Mafia'nın 'vazgeçilmez bir partner' olarak devreye girmesine yol açacaktı.

Bu çerçevede irdelenip değerlendirildiğinde; 1789 Fransız İhtilâli'ne giden yolun ilk taşlarının 1500'lerin ilk çeyreğinden itibaren Venedik'te döşenmeğe başladığını söylemek pek de gerçekdışı sayılmaz. Hatırlanacağı gibi Fransa'da ihtilâlle başlayan süreç; Paris'in ünlü 'Salonlarında' ezici çoğunluğunun Mason olduğu artık inkar edilemeyecek 'sivil, asker ve kadın' aydınların seslerini yükseltmeleri, düşüncelerini haykırmalarıyla başlıyordu.

İşte bu 'Salonların' ilki daha 1570'lerde Venedik'te faaliyete geçiyordu. Edebi ve fikirsel tartışmaların ve toplumsal münasebetlerin geliştirildiği bu ilk 'Salonun' sahibi Venedikli oligark ailelerinin en eskilerinden birinin mensubu olan Ridotto Morosini idi. Ailenin adına istinaden de bu Salona 'Morosini Salonu' adı veriliyordu.

Morosini Salonu'nda periyodik olarak yapılan toplantılarda; gelecekte Avrupa entellektüel tabakasını oluşturacak, belirleyecek ve yönlendirecek olan 'özgürce düşünceler' dile getiriliyordu. Çoğunlukla dinsel konularda serbest düşünen, genel olarak geçerli değerlere ve ahlak kurallarına bağlı olmayan bir kesim (L'esprit libertin) ortaya çıkıyordu. Bu kesime paralel olarak ayrıca XVIII. yüzyıl aydınlanmasının dinlere değil, Tanrı'ya inanan materyalist yazar ve düşünürleri (philosophesleri) de 'Morosini Salonu'nda atılan tohumlardan filizleniyor; tüm Avrupa'yı sarıyordu. Morosini salonunun müdavimleri her türlü fikre son derece hoşgörülü davranıyor, bilimin yanında yer alıyor; doktriner ve dar görüşlü olan tüm düşüncelere, öğretilere ve davranışlara karşı çıkıyorlardı. Örneğin; Galileo'yu engizisyona karşı koruyorlardı.

Morosini Salonu'nda yapılan toplantılarda, oligarşik Venedik yönetiminin geleneksel tavrına ters düşecek şekilde çift taraflı bir oluşum; daha doğrusu hizipleşme ortaya çıkıyordu. Bu hizipler Giovanni ve Vecchi diye adlandırılıyorlardı.

Giovanni; 'Gençler' (Fransızca Jönler) anlamına geliyordu.

Vecchi ise; 'Yaşlılar-Eskiler' demekti.

Vecchi muhafazakâr davranıyordu. Venediğin iç ve dış politikasında köklü değişiklikler yapılmasına karşı çıkıyor; 'Gençlerin' görüşlerine ve taleplerine muhalefet ediyordu.

Buna karşılık Giovanni özellikle dış politikada köklü değişiklikler yapılması gerektiğini savunuyordu. Bunlar; İspanyolların (Katolik) gücünden aşırı korkarak 'paralize' oldukları ileri sürüyor, Venedik siyasetinin bu 'pısırıkça' sinmişlikten kurtulmasını istiyorlardı. Giovanni aynı

zamanda gelecek vaadeden Fransa gibi, İngiltere ve Hollanda ile yeni ittifaklar yapılması gerektiğini ileri sürüyordu.

Giovanni'nin talepleri muhakkak ki dış politika ve siyasetle sınırlı kalmıyordu. Aynı zamanda felsefî bir zemin de oluşturuyordu. Kaldı ki bu oluşum ve 'aydınca yaklaşım' aydınlanma sürecinin başlamasından Fransız Devrimi'ne... Fransız Devrimi'nden, Cumhuriyetçi Tek Avrupa Devleti'ne (Küresel Cumhuriyet'e) kadar bütün oluşumları etkileyecek ve belirleyecekti. Sürecin tamamında varlığını hissettiren Giovanni merkezi, idealist şiddet örgütlerinin düşünsel zeminini ve fiziki konumunu da etkileyerek belirleyecekti.[1]

Giovanni'nin örtülü olarak Roma Kilisesi'nin Hıristiyan-Katolik taassubunu hedef olan 'felsefî' ve yenilikçi hareketi kaçınılmaz olarak Venedik ile Papa'yı karşı karşıya getiriyordu. Borghese ailesinin mensubu ve adı Camillo Borghese olan Papa V. Paul Venedik'in egemenliği altındaki topraklarda faaliyet gösteren bazı papazları tutuklatma girişiminde bulunuyor; fakat şiddetli bir tepki ile karşılaşıyordu. Papa bunun üzerine Venediğe Kilise Yasağı (İnterdict: Roma Katolik Kilisesi'nin bir şahsı veya bir bölgeyi çoğu ayinlere katılmaktan ve Hıristiyan usulü definden mahrum bırakan Kilise Yasağı) koyuyor; hükümet mensuplarını aforoz etmeye başlıyordu.

İşte bu uygulama sırasında Venedikliler özellikle de Giovanni, umulmadık bir destek görüyordu. İngiltere Kralı ve Stuart ailesinin mensubu olan I. James; Kilise'ye karşı Venediğin yanında yer alıyordu. Zira Giovanni Hareketi, İngiltere'nin 'finans-ticaret dokusu' ile örtüşen motifler taşıyordu. Bu destek aynı zamanda daha sonraki süreçlerde uç veren 'Jön Avrupa' hareketi ile bu hareketi oluşturup örgütleyenlerin de hangi odaktan güç ve destek alacaklarını ortaya koyması bakımından büyük önem taşıyordu.

Papa'nın Giovanni Hareketi'ne tepki olarak giriştiği eylemler 1606

---

[1] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

yılında Venediğin ünlü 'istihbarat ve propaganda' mekanizmasının harekete geçmesine neden oluyordu. Bu kez Venediğin 'silahı' Paolo Sarpi adlı din adamı idi. Sarpi 1233 yılında Floransa'da kurulmuş olan Servite adlı 'Meryem'in Hizmetkârları Tarikatı'nin yaşamını dilenerek sürdüren bir mensubu idi. Soylu olmadığı için kamu görevi yapamıyordu. Ancak Sarpi Sir Francis Bacon'un irtibat adamıydı. Paolo Sarpi aynı zamanda Roma'da bulunmuş; Aziz İgnatius'un en vefakar adamlarından Nicholos Bobadillo ile de dostluk tesis etmişti. Kilise Yasağı sırasında, daha sonra rakibi ve Cizvitlerin başı olan Bellarmino ile arkadaşlık etmişti. Sarpi 'Babam' dediği Galileo'ya o denli yakındı ki; ünlü teleskobunun yapımında da yardımcı oluyordu. Dahası.... "Protestan olduğunu da gizlice itiraf eden" Sarpi, John Lock'un "İnsan anlayışı ile ilgili bir deneme" adlı yapıtı ile büyük benzerlik gösteren "Arte di Ben Pensare" adlı yapıtı kaleme alıyor; Gilbert'in mıknatıslanma üzerine yaptığı incelemeyi övmekten kaçınmıyordu.

Sarpi, Bellarmino ile uzun bir yazışma mücadelesine girişiyor; kılı kırk yaran araştırmalarla Venedik'i savunuyor; nihayet Venedik'in 'Karşı-Reform' faaliyetlerini tanık göstererek oligarkların istihbarat ve propaganda faaliyetlerini aklıyordu. Bütün bu çatışmalar sırasında o denli gürültü kopuyordu ki; bazı reformistlerin daha birkaç yıl önce Venedik tarafından engizisyon işkencecilerine teslim edildiği bile unutuluyordu.

Kilise Yasağı'na karşı Sarpi ile Doj'un yürüttükleri propaganda o denli derin ve güçlü bir etki yapıyordu ki; Giovanni'nin 'devrimci politikaları' Venediğin sesinin bütün dünyada duyulmasına yol açıyordu.

> "1606 yılında dinî meselelerde kendisi de karar hakkı iddia ettiği için aforoz edilmesine rağmen Katolik kalarak dertlerine bir dert daha ekledi. Bu krizde, tarihçi ve propagandacı Paolo Sarpi, Luther'in ruhban sınıfı karşıtlığı ile Machiavelli'nin sekülerliğinin değerini ve XVIII. yüzyıl akılcılığının habercisi (Giovanni) olduğunu kanıtladı. Diğer bir açıdan şehir (Venedik) Ortaçağ komününün mirasını ve Rönesans Cumhuriye-

ti'ni korumuş ve bunları aydınlanma çağına ulaştırmıştır."[1]

Venedik, oligarşinin otoritesi altında; monarşiyi temsil eden Doj'dan; aristokrasiyi simgeleyen Senato'dan; ve demokrasiyi sembolize eden Büyük Meclis'ten oluşan bir 'yönetim çevresi' sergileyerek özdeki 'otoriter-totaliter' merkezi kamufle ediyordu.

> "Yaklaşık 500 yıl şehirde hiç isyan olmamıştır. Bu istikrar soyut kararlardan ziyade şehrin ekonomik ve toplumsal kurumlarının dikkatlice oluşturulmasına ve şehir nüfusunun büyük kısmının şehri yöneten aristokratlara (oligarşiye) dahil olmasına bağlıydı."[2]

1600'lerin başında Venedik, yaklaşık 14 milyon Duka altını rezerve sahip bulunuyordu. Bunda hiç şüphe yok ki Yeni Dünya'nın yağmalanmasından sağlanan arslan payının da büyük etkisi rol oynuyordu. Venedik aynı zamanda vadesinden önce bütün devlet borçlarını da kapatmış bulunuyordu. Venedik adeta yeraldığı coğrafyayı 'finansal bakımdan' terketme hazırlığı içinde görünüyordu. Böyle bir servetin bu denli açgözlü düşmanlar ve komşular arasında muhafaza edilmesi elbette ki mümkün değildi. Nitekim Venedik Oligarkları Giovanni'nin öngördüğü Fransa, İngiltere ve özellikle de Hollanda'yı çok daha güvenli buluyordu.[3]

Aralarındaki sorunları geniş çapta çözümleyerek Cenova üzerinde otoritesini hissettiren/benimseten Venedik, kimseyi ürkütmeden; Cenovalılar üzerinden St. Georg Bankası'nı kullanarak dünya genelinde işlem gören altın stoğunu pekiştirmeye ve altın satın almaya yöneliyordu. Ayrıca Cenova-Venedik dayanışması gelecekte 20 milyon Duka altını sirküle etmek olanağı bulunan bir takas-kliring bürosu kurmak üzere harekete geçiyordu. 1579'da Piacenza Fuarı'nda çalışmalara başlıyor,

---

[1] Şehir Devletler – Richard Mackenney – Babil Yayınları – İst. 2004 – S. 66.

[2] Richard Mackenney – Age. – S. 66, 67.

[3] http: //www.abjpress.com/tarpvl.html-Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

ortak ekipler oluşturuyorlardı. Bir 'Fuar Bankası' olarak uluslararası işlemler için Versaillers Bank'ı tesis ediyorlardı. Bu Banka Post-Versaillers Bank for İnternational Settlements'in öncüsü olarak faaliyete geçiyordu.

1603 yılında Venedik (ve ortağı Cenova) Stuart hanedanının yönetimindeki İngiltere Devleti'nin malî işlerini yönetmeye başlıyordu. Bu çerçevede İngiliz Emperyalizmi'nin en önemli şirketi olan İngiliz-Doğu Hindistan Şirketi, Venedik Oligarkları tarafından kurularak İngiltere finansal düzenine bir 'omurga' gibi dahil ediliyordu.

Bu şirket, küresel finans dönüşümü bakımından büyük önem taşıyordu. Zira daha sonra kurulan büyük Amsterdam Bankası'nın ve Hollanda-Doğu Hindistan Şirketi'nin 'partneri' oluyordu.

Fakat bütün bu 'finansal oluşum' ve gelişmelerin beyni; Masonik Templier Şövalyeleri ve Venedik Oligarkları'nın servetini 'korumuş ve korumakta olan' Cenevre'nin 'kasalaşmış kalesi' idi. Cenevre bir yandan durmadan artmakta olan Fransız kamu borçlarını düzenleyerek kontrol ediyor; bir yandan da 'aydınlanmanın karanlık ruhunu' canlandıracak olan büyük finansal gücün para sihirbazlarını dünyaya getirecek 'ebe' rolünü oynamaya hazırlanıyordu...

Cenevre sadece finansal bakımdan değil... Dinsel bakımdan Roma'yı, siyasî bakımdan da 'taçlı başları' sırtından vurmaya hazırlanıyordu.

Zira 'yeniçağ' finansal otoritenin çağı olacaktı...

Finansal otorite; hem siyasî ve askerî otoriteye, hem de dinsel otoriteye hükmedecek idi...

Öyle ki... Karanlık finans Cenevre'de hem 'yeni bir dinin' cumhuriyetini kuracak, hem de o dinin cumhuriyetlerini tesis edecek olan 'katiller ordusunu' oluşturarak donatıp örgütleyecek ve besleyecekti...

Kısacası Cenevre; oligarşinin finansal bakımdan Alamut'u olacaktı...

PARA'NIN DEVLETİ: CENEVRE
PARA'NIN DİNİ: CALVİNİZM

"Ülkedeki bütün yabancı sermayenin yarısının toplandığı kent (Cenevre) uluslararası sermaye için bir sığınaktır."[1]

"Mitri'ye bu ülkelerden yüksek miktarlarda para geliyormuş. Ya da şirketlerine... Tam olarak bilemiyorum, çünkü paranın hepsi İsviçre'ye gitmiş. (...)

Paola: Er ya da geç bütün paraların gideceği yer orası değil mi?"[2]

• ***Gracchus Babeuf'ün 'Eşitler Komplosu' örgütlenmesini gerçekleştirirken yanında yer alan; aynı zamanda Korsika'da bulunduğu sırada Napolyon'un ailesi ile tanışarak birlikte hareket etmiş olan Philippe Buonarroti'nin 1802 yılında Cenevre'ye gelmesine dikkat çekmiştiniz. Zaten Venedik'i ve finans-ticaret oligarşisi ile Masonik Tapınak Şövalyeleri arasındaki ilişkileri de Cenevre ile ilintili olduğu için irdelemiştiniz. Şimdi sıra Cenevre'nin irdelenmesine geldi. Finans-ticaret oligarşisi adeta küresel bir 'başkent' olarak niçin Ce-***

---

[1] Ana Britannicca – Age. – C. 5, S. 458.

[2] Ölümcül Çareler – Donna Leon – Çev. Volkan Sümbül – Ayrıntı Yay. İst. 2006, S. 159.

nevre'yi tercih ediyordu? Cenevre'nin tarihsel yapısı içinde, 'din-finans-ticaret' bağlamının hangi koşullarda gerçekleştiğini ve bu birlikteliğin ortaya çıkardığı gizli-açık örgütsel oluşumları irdeler misiniz? Buonarroti'nin Cenevre'ye yerleşmesinin nedeni ve amacı ne idi. Carbonaria'nın oluşumunda Cenevre'nin rolünü ve bağlantılarını anlatır mısınız?

Çanakkale ve İstanbul boğazları Akdeniz ile Karadeniz ulaşımında ne denli 'stratejik' bir önem taşıyorsa... Alp dağlarının doruklarında yer alan Brenner, St. Gothard ve St. Bernard geçitleri de aynı yaşamsal öneme sahip bulunuyorlardı. Bu durum bugün olduğu gibi, bundan binlerce yıl önce de böyle idi.

Brenner geçidi; Orta ve Kuzey Avrupa'yı Almanya-Avusturya üzerinden Adriyatik Denizi'ne (Akdeniz'e) bağlıyordu. St. Gothard ve St. Bernard geçitleri ise ilk bakışta Almanya ve Fransa'yı Kuzey İtalya üzerinden hem Tiran, hem de Adriyatik körfezlerine açıyordu. Cenevre'nin 'vazgeçilmez stratejik önemi' de buradan kaynaklanıyordu. Zira Cenevre; bu geçitlerle bağlantılı ilk yerleşim birimini ve geçitleri kontrol altında tutabilecek en stratejik Kale'yi teşkil ediyordu. Kaldı ki; ilk çağların Cenevre kenti de bu stratejik Kale'den başka bir şey değildi.

Cenevre'nin ilk 'yerleşik halkı' Ligürlerdi ve yöreye Cenevre adını bu halk veriyordu. Ancak daha sonraları M.Ö. 500'lerde Allobrogian Keltleri geliyor ve Kale'ye yerleşiyorlardı. (Allobrog-Roma Eyaleti Gallia Narbonensis'de yaşayan en büyük Kelt kökenli halk topluluğu. Bulundukları bölge Rhon, İsere nehirleri ile Cenevre Gölü ve Graji Alpleri arasında. Başkentleri Vienne. İsa'dan önce 121'de Roma hakimiyeti altına girdiler. İ.Ö. 61'de ayaklanma girişiminde bulundular.)"[1]

---

[1] Farbiges Grosses Volklexikon – Age. –C. 1, S. 242.
(Ancak şunu söyleyebiliriz: Avrupa'da yer yer bulunan megalitik anıtlar (dolmen, menhir) Keltler'den önce dikilmişlerdir. Sıra sıra dizilmiş bu büyük taşların örgütlenmiş bir toplumun eseri oldukları ortadadır. Öte yandan arke-

oloji, bronz çağından beri uluslararasında alım-satım yapıldığını, hatta kuzey-doğudan gelen amber ve Atlantik kıyılarından çıkarılan tuzun alım satım yollarını bulmuş; tarım tarihi de geçmiş devirleri aydınlatacak belgeler vermiştir. Gene de Keltler'den önceki uluslar üzerine pek bir şey bilinmediği gibi, toplum yapılarından bir şey kaldığı da sanılmaz.

Kısacası Fransa'da tarih Keltlerle başlar. Bugünkü Fransız şehirlerinin hemen hepsini Keltler kurmuşlardır. Bu şehir alanlarında daha eski bir topluluğun kalıntıları bulunduğu hallerde bile arada süre yoktur. (...) Bu olay, Keltler'in yerli halklarla kaynaşmadıklarını değil, tersine onları benimsediklerini, ama toplumsal düzenlerinden yararlanmadıklarını açıklar.

Fransa'nın oluşunda en önemli yeri tutan, hem de İspanya, Kuzey İtalya, İsviçre, İngiliz adalarının tarihine karışan Keltler nereden geliyorlardı? (...)

Şimdi Avrupa haritasına bakacak olursak, Kelt dillerinin Avrupa'nın en kuzey batısında konuşulduğunu görürüz. Akla gelen soru, bu bölgeler Keltlerin anayurtları, yani ilk oturdukları yerler midir? Yoksa tam tersine, onlar başka toplumların zorlaması ile ileri püskürtülüp sınırda olan bu topraklarda mı barınmışlardır? Dilbilim ve arkeolojinin belgelerin bilim ikinci görüşü destekler. (...)

...bilginler, Keltler'in uzun zaman Bohemya ile Ren ırmağı arasındaki bölgede yaşadıklarını savundular. (...) İlk akınlar demek ki MÖ.2000 yıllarında başlamış, çok uzaklara yayılmışlardır. Söz gelişi bu tarihte Goideller İrlanda ve İskoçya'ya geçmişlerdir.

M.Ö. 1000 yılında bu yer değiştirmelerin akımı artmış, Doğu Fransa'dan içlere doğru Keltler yayılmışlardır. Hastat Çağı diye adlandırılır bu devir. Akınlar en çok M.Ö. 700-500 yılları arasında önemlidir. (...) M.Ö. 400-300 yıllarında Keltler Avrupa'da büyük bir göç olup az zamanda çok geniş alanlara yayıldılar. (...) Nitekim 218 yılında Anibal, Galya'dan geçtiğinde karşısında yalnız Keltleri buldu. (...)

335'de Büyük İskender'e elçi gönderdiklerini biliriz. (...) Hatırlattığımız olaylardan az bir süre sonra Venetlerin kuzeyindeki İlliryalılar Keltler'in baskınına uğrayarak kaçmaya başladılar. Arkalarından gelen Keltler de Balkanlar'dan güneye inip önce Makedonya'ya saldırdı. 279-278'de Delfi yağma etti. Galat adını alan bir öbek 276'dan sonra Anadolu'ya geçerek Ankara şehrini kurmuş, o bölgede Augustus zamanına kadar özgür yaşamıştır. Hıristiyan-

lığı Aziz Paulus'un vaazlarının etkisi ile benimseyen Galatların dili, Aziz Hieronimus'a göre Galya'da yaşayan Trevirler'in diline çok yakındı. Keltler'in başka bir öbeği daha doğuya, Karadeniz kıyılarından Azov denizine kadar ilerlemiştir.

Keltler, İtalya'ya da akınlar yaptılar. Hatta Lombardiya'daki Po ovasında yerleştiler. Milano, Bolonya onların kurdukları şehirlerdir ve ilk adlarını bugün de taşırlar. Kelt akınlarının tarihte en çok yankı uyandıranı MÖ. 387 ya da 386 Roma baskınıdır. Kral Ambikat'ın önderliğinde otuz bin Kelt, artık dünya egemenliğini gerçekleştirmeye özenen şehri ele geçirip yağma etmişlerdi. Olay çağında büyük korku yaratıp, Latin ve Yunan dünyasını derinden sarsmıştı. O kadar ki, bu tarihten sonra Romalılar Kelt tehlikesini haber vermek üzere bir çağrı sesi bulmuşlardır. Ama Keltler başarılarından yararlanmasını bilemeyerek geri çekildiler. 367'de bir daha Güney İtalya'ya indiler; bu sefer Roma'yı geçerek Apulia'ya baskın yaptılar.

Kısaca diyebiliriz ki; üçyüz yıllık bir sürede Keltler Avrupa'nın her yerinde göründüler. Birçok kaynaşmaya, birçok harekete sebep oldular. Ama kendi davranışlarını ve göreneklerini sürekli yaşatıp geliştirdikleri yer Batı Avrupa oldu: Galya ve Britanya. Şüphe yok ki, en eski çağlardan Roma'nın yönetimine girdikleri zamana doğru ilerledikçe Kelt toplumlarının siyasal yapısı değiştirmiştir. (...)

Keltler önem bakımından birbirinden ayrımlı uluslara bölünmüşlerdi. Daha zengin, daha kalabalık olanlar ya da olmayanlar kendi içlerine dönmüş yaşarlardı. Uluslararası bağlar varsa da oldukça gevşekti. Bir ulusun içinden bir küme ayrılabilir, daha uzaklara gidip yerleşirdi: Bohemya'ya adını veren Boienlerle İtalya ve Galya'da oturan Boienler'in akraba oldukları kesin gibidir. Bu ayrılmalar belki nüfus artırımından ya da geçim zorluğundan oluyordu. Başka sebepler de düşünülebilir. Galya'daki durumundan özellikle anladığımıza göre Keltleri birbirine bağlayan öge dindi. Uluslarüstü birliği, siyasette olsun, adalette olsun Drüid adı verilen rahipler sağlardı. (...)

...öteden beri Kelt toplumunda kölelik vardı. Savaşta tutsak düşenler köle olurlardı. Çocuklarının durumu da değişmezdi. Bu kölelerin sayısını belirten bir belge yoktur elimizde, ancak dinsel törenlerde insan kurban edildiğinden, savaş tutsaklarının bir takımı böylece yok edilmiştir. Kölelerin durumu, Sezar bu konu üzerinde durmadığına göre Roma'dakinden pek değişik olmasa gerek. Galyalı ailelerin (Fransa'da Keltler Galyalı olarak tanınıyordu) kö-

Bunlar İsviçre'nin yerli halkı olan Helvetlerden farklı oldukları için onlarla sürekli mücadele içinde bulunuyor; kendilerini savunabilmek için Kale'yi sürekli tahkim ediyorlardı. Allobrogların kökeni Galya'ya dayanıyordu. Ancak Allobroglar 'toplumsal bir karışın' teşkil ediyorlardı. Son derece zenginlerdi. Fakat aynı zamanda çıkarcı, geçimsiz ve kavgacıydılar. Bu nedenle diğer halklarla sürekli çatışıyor ve göçe zorlanıyorlardı. Aralarında kuzey kavimlerine mensup olanlar gibi, Sami kökenli istisnalar da yer alıyordu. Örneğin; Radhanitler gibi... Bunun sonucu olarak güneye göç ediyor ve Alplerin bu stratejik coğrafyasına daha kalıcı bir şekilde yerleşiyorlardı. Allobroglar Cenevre'nin yanı sıra; Vienne ve Grenoble gibi önemli şehirlerin de ilk sakinleri oluyorlardı. Hemen kaydetmek gerekir ki bu zengin –dolayısıyla tüccar- halkın güneye göç etmesi tek bir nedene dayanmıyordu. Her ne kadar diğer kavimler tarafından göçe zorlanıyorlarsa da; bunu biraz da gönüllü olarak yapıyor, önceden saptadıkları bölgelere yerleşmelerinin kendileri bakımından yararlı olacağını düşünüyorlardı. Nitekim, geldikleri yerlerdeki gibi, yerleştikleri topraklarda da mücadeleye ve çatışmaya devam ediyor; özellikle Cenevre civarındaki Helvetlerle vuruşmaktan geri durmuyorlardı.[1] Bunlar aynı zamanda geldikleri yerlerle bağlantılarını ve ilişkilerini kesmiyorlardı.

---

lelerini bazan çok sevdiklerini, onlara iyi davrandıklarını, kendiliklerinden özgürlüklerini bağışladıklarını biliriz. Özgürlüğünü bağışladığı köleyi aile kendi üyesi sayarak ona kendi adını verirdi. Azat olmuş köleler ile daha alt tabakadan gençler çok defa soyluların etrafında toplanır, aralarında bir silah arkadaşlığı kurulurdu. Bütün Keltlerde yaygın olan bu geleneği, Keltlerin başkan ve arkadaşlarına gösterdikleri bağlılık ile esirgemezliği takdirle öven Yunanlılardan biliriz. Ortaçağda gelişen şövalyeliğin bir kökü de bu Kelt geleneğine dayanır.)

Roma Dillerinin Doğuşu ve Gelişmesi – Prof. Dr. Süheyla Bayrav –İstanbul — Matbaası – İst. 1967 – S. 46-50.

[1] Büyük Larousse – Age. C. 4, S. 2262.

Helvetlerle mücadele ve çatışmaları devam ederken M.Ö. 150'lerden itibaren Romalılarla da temas kurmaya başlıyorlardı. Allobrogların ellerinde tuttukları stratejik Alp geçitleri; Kuzey ve Orta Avrupa'ya gözdiken Romalılar bakımından yaşamsal bir değere sahip bulunuyordu. Bu nedenle Romalılar giderek daha güçlü ve kalabalık ordularla kuzeye doğru seferler düzenliyorlardı. Nihayet M.Ö. 121'de Allobrogların direnişi kırılıyor; Cenevre Kalesi Romalıların eline geçiyordu. Romalı askerler ve aristokrat ailelere mensup bulunan Romalı kumandanlar Cenevre Kalesi'ne yerleşerek Alp geçitlerini denetim altına alıyorlardı.[1]

Ne var ki Romalılar Kale'yi zaptetmelerine karşın Kelt kökenli Allobroglar yine de mücadeleden vazgeçmiyorlardı. Bu kez de kendi aralarında sivil olarak' örgütleniyor; direnişlerini gizliden gizliye sürdürüyorlardı. Nitekim bu 'örgütlü direniş', süreç içinde tırmanış gösteriyor; M.Ö. 61 yılında genel bir ayaklanmaya dönüşüyordu. Fakat Romalılar, bu başkaldırıyı, kahredici bir güce sahip bulunan askerleri vasıtasıyla bastırıyorlardı.[2]

Allobrogların Romalı işçilere karşı direnmek amacıyla kendi aralarında 'gizli örgüt' kurmaları; hiç şüphe yok ki Cenevre şehrinin geleceği ve küresel finans alanında oynadığı 'örgütlü' rol bakımından büyük önem taşıyordu. Buna paralel olarak Roma'nın Cenevre Kalesi'ni ele geçirerek buraya önem vermesi ve yeni yapılanmaya gitmesi de aynı şekilde Cenevre'nin taşıdığı öneme yeni bir nitelik kazandırıyordu. Yeri gelmişken kaydetmek gerekir ki Romalılar sadece Allobroglarla mücadele etmiyor; Helvetlerle de savaşmak zorunda kalıyorlardı. Bu savaşlar Sezar zamanında yoğunlaşıyordu. Nitekim Sezar M.Ö. 58 yılında meydana gelen çatışmalar sırasında bir yandan Allobrogları baskı altında tutuyor; diğer taraftan da Helvetlere karşı Cenevre Kalesi'ni tahkim ederek mükemmelleştiriyordu. Böylece Cenevre bir 'site merkezi' duru-

---

[1] Farbiges Grosses Volklexikon – Age. C. 1, S. 242.

[2] Farbiges Grosses Volkslekxikon – Age. C.1, S. 242.

muna geliyor; 'şehir devlet' olmak yolunda önemli bir adım atıyordu. Milat'tan Sonra 100'lerde Cenevre artık 'tarihsel kimliğine' kavuşmaya başlıyor; önemli bir 'ticaret merkezi' ve 'şehir devlet' niteliği kazanıyordu. Buna paralel olarak Roma Kilisesi'nin dikkatini üzerine çekiyor, otoritesini üzerinde hissediyor; 379 yılında da bir 'Hıristiyan Roma kenti' olarak Piskoposluk durumuna yükseliyordu.

Ancak Cenevre'nin bir 'Hıristiyan kenti' olması; karşı karşıya bulunduğu saldırıları ve işgalleri sona erdirmiyordu. Aksine... Yer aldığı stratejik konum; ticaret yolunu kontrol altında tutmak isteyen 'asker kavimlerin' iştahı daha fazla kabartıyordu. Nitekim 400'lerin sonuna doğru bir Cermen kavmi olan Burgundlar Cenevre'yi ele geçiriyorlardı. Roma İmparatorluğu zamanında Galya, Almanya ve Belçika'ya yayılmış olan Cermen kavmi, 436'da Aetius kumandasındaki Romalılara yenilerek Kuzey İtalya'daki Savoia sürülüyor; buradan da Cenevre'ye nüfûz ediyordu. Bu arada Rhone Havzası'na yayılarak Frankları da tehdit ediyorlardı. Burgundlar diğer kavimlerden önemli bir farklılık gösteriyorlardı. Daha sonra 'Gundobad Yasası' olarak anılan Lex Burgundium'a göre Burgundlar komşu halklarla ve kavimlerle evlilik yapabiliyorlardı. Bu nedenle diğer halklarla ve aristokrat ailelerle karışabiliyorlardı.[1]

Nitekim Cenevre'yi de elegeçiren Burgundlar tehdit ettikleri Franklara 524 yılında Vezeronce'de yenilince toprakları Neustria'ya katılıyor; kendileri de evlilikler yoluyla diğer halklara karışıyorlardı. Burgonya (Bourgogne) adı Burgundlardan kaynaklanıyor ve Cenevre 443 ve 453 yılları arasında Burgonya Krallığı'nın başkenti oluyordu.[2]

Burgundlar; Romalıların Cenevre üzerindeki egemenliğini sona erdiriyordu. Ancak Romalı seçkinler şehir dokusu içinde varlıklarını sürdürüyorlardı. Cenevre'deki Romalı seçkinler ile Venedik'e sığınmış olan Romalı aristokratlar tarihsel ve organik bir bağ içinde bulunuyorlardı.

---

[1] Büyük Larousse – Age. – C. 4, S. 2016.

[2] Ana Britannicca – Age. C.5, S. 458.

Buna paralel olarak bir taraftan Burgundların saldırıları, diğer yandan Roma Kilisesi'nin dinsel baskısı Cenevreli Allobroglarla Romalı aristokratları birbirine yaklaştırarak kaynaştırıyordu. Buna bir de Burgundların Franklar tarafından yenilmeleri sonucu toplum içinde erimeleriyle ortaya kozmopolit bir demografik yapı çıkıyordu. Bu kozmopolit yapı içinde Cenevre şehrinde Allobrogların zenginleri ile Romalı seçkinler önemli bir 'yönetici çekirdek' meydana getiriyor; Venedik Oligarkları ile ilintili bir yapılanmaya zemin hazırlıyordu. Şehir her ne kadar 'Piskoposluk merkezi'ne dönüşüyor ise de Romalı seçkinler Venedik'te olduğu gibi Mithra inançlarını muhafaza ediyor; orların bu 'moral yapısı' Cermenlerin ve Helvetlerin inanç yapısı ile 'Hıristiyanlık derecesinde' zıtlaşmıyordu. Kısacası Venedik ile Cenevre'nin 'inanç ortak paydasında' Paganik eğilimler varlığını ve canlılığını koruyordu. 534 yılında şehre Frankların egemen olmasıyla birlikte Cenevre, Burgunya krallığına bağlanıyordu. Bu bağlanma; kozmopolit yapının üzerine Katolik bir 'inanç örtüsünün' örtülmesi anlamına geliyordu. Bir başka ifadeyle 'feodalitenin' ortaya çıktığı devre de bunun etkisinde kalıyordu. 'Feodal' süreç Cenevre'de de doğal sonucu olan monarşiye zemin hazırlıyor; X. yüzyılda babadan oğula geçen bir kontluk yönetimi tesis ediliyordu. Ancak kentin gerçek sahibi yine de Piskopos idi. Bu dinsel lider dünyevî iktidarı/otoriteyi ele geçirmek için uğraş veriyor, mücadelede başarıya ulaşıyor; kendisini Friedrich I. Barbaraossa'ya bağlı bir vasal durumuna getiriyordu. Piskopos'un 1162 yılında belirlediği bu durumu Kont kabul etmemekle direniyordu. Ne var ki aynı süreçte Roma Kilisesi'ne bağlı dinsel-siyasal hareketlenme yoğunlaştıkça Piskopos güç kazanıyor; Kont da onun konumunu kabul etmek zorunda kalıyordu. Gerçi Cenevre Kontu Piskopos'un İmparator nezdindeki statüsünü 1213 yılında kabul ediyordu. Ama 1290 yılında Vidomluk görevini ele geçiren ve iktidarlarını kabul ettirmeye çalışan Savoia kontlarıyla baş edemiyordu. Bunlar kontluğu 1410 yılında satın alarak düklüğe yükseliyor; 1416 yılında ise imparatorluk ünvan belgesini elde ediyorlardı. Bu belge Savo-

ia'ların Cenevre üzerinde siyasal nüfûz ve egemenlik tesis etmeleri anlamına geliyordu. Ancak Venedik Oligarkları Savoia hanedanı ile Cenova'nın Katolik sermayesine boyun eğmek istemiyor; bu konuda kararlı bir direniş gösteriyorlardı. Kökeni Romalı asillerle Cermen-Allobrog zemine dayanan Cenevre Oligarkları; şehirde yaşayan halkın da desteğini arkalarına alarak Savoialara karşı özgürlük mücadelesini başlatıyorlardı. Bir zamanlar Romalılara karşı örgütlenerek 'sivil başkaldırı' gerçekleştirmiş olan Cenevreliler; kendi aralarında yeni bir 'gizli örgüt' kuruyorlardı. Özgürlük için mücadele eden bu örgüt; Venedik Oligarkları tarafından desteklenerek yönlendiriliyordu. Kaldı ki Cenevre'nin bağımsız kalması ve özgürlüğünü savunması Venedik'in finansal-ticarî yapılanmasında varlığını sürdüren Tapınak Şövalyeleri tarafından da desteklenerek teşvik ediliyordu. Bu destek aynı zamanda, Masonik/Mafios desteğin de sağlanması anlamına geliyordu.

Venedik-Templier oluşumu bakımından Cenevre sadece stratejik konumu nedeniyle askerî bakımdan değil; hem ticarî güzergahta yer alması, hem de finans-ticaret alanında bir 'kasa olarak kullanılması' nedeniyle de büyük önem taşıyordu. Venedik-Templier oluşumu özellikle Haçlı Seferleriyle elde ettikleri servetin 'depolanması ve muhafaza edilmesi' konusunda Cenevre Kalesi'ni adeta bir 'kasa' konumuna getirmiş bulunuyorlardı. Bunda da Venedik ile Cenevre oligarklarının hem tarihsel bağlar içinde bulunması, hem de köken ve inanç itibariyle Roma-Mithra ortak paydasında Converso dokusu ile bütünleşerek yer almaları büyük rol oynuyordu. Templier Şövalyeleri bu oluşumlara hiç de yabancı değillerdi. Roma Kilisesi'nin Katolik taassup ve tahakküme karşı bu oluşumun farklı yapılanmasını tercih eden Templier Şövalyeleri; silah ve iş ortağı olan Venediklilerle birlikte Cenevre'yi ve Cenevrelileri kendi gelecekleri bakımından 'vazgeçilmez' olarak değerlendiriyorlardı.

İşte bu nedenlerle Cenevrelilerin Savoialara karşı kurdukları örgüt, sadece kent avamından değil, kent dışındaki güç ve finans merkezlerinden de himaye ve destek görüyorlardı. İlk kez Romalılara karşı 'sivil

gizli örgüt' kurarak özgürlük ve bağımsızlık mücadelesi veren Cenevreliler bir kez daha güçlerini birleştirerek 'meslek loncaları zemininde' "Eidgenossen" adını verdikleri 'yeraltı direniş örgütünü' teşkil ediyorlardı. Almanca bir ad olan 'Eidgenossen' 'Yeminli Yoldaşlar' anlamına geliyordu.

"Eidgenossen (Yeminli Yoldaşlar) (Coniuratio) XI. ve XII. yüzyıldan itibaren vatandaşların yemin altında birleşerek şehir yöneticilerine (işgalcilere) karşı politik hedeflere ulaşmak amacıyla oluşturdakları örgüt."[1]

Burada hemen kaydetmek gerekir ki Eidgenossen –ki Latince; Coniuratio– bu dönemde İsviçre'nin diğer bazı şehirlerinde de mevcut bulunuyor; 'savunma ve asayişi sağlamak yönünde' faaliyet gösteriyordu. Fakat özellikle Cenevre'deki 'Yeminli Yoldaşlar' mükemmel bir dayanışma gösteriyor; Cenevreli aristokratlar avam ile bütünleşerek Savoialara karşı silahlı cephe oluşturuyorlardı. Aynı zamanda Venedik 'finans-ticaret oligarşisinin' teşvik ve yardımlarıyla Savoialar ağır bir yenilgiye uğrayarak Cenevre üzerindeki emellerinden vazgeçiyorlardı. Keza; bu mücadelede 'Yeminli Yoldaşlar' Fransa'nın yanı sıra Bern şehrinden de yardım ve destek sağlıyorlardı. Cenevreliler başta Savoialar olmak üzere İtalyan şehir devletlerine olduğu kadar; kuzeyden gelen Fransız istilacılarına karşı da direniyorlardı.

Bunun en çarpıcı örneği 1515 yılında yaşanacaktı. Fransa'nın genç Kralı X. Leon; İngiltere ve Venedik ile ittifak kurarak, o sırada Cenova'nın egemeni olan Ottaviano Fregoso ile anlaşma yapıyordu. Tüm bunlara paralel olarak İtalya'ya inmeye hazırlanıyordu.

"Fransa'dan İtalya'ya inmek için her zaman takip edilen yollar, İsviçreliler tarafından tutulmuş bulunduğundan Kral Trivuke ile birlikte (Ağustos 1515) Lergentera yolunu tutarak, Saluce Ovası'na çıktı. Aynı zamanda La Palissa Bayard ve Bonnivet'te başka geçitlerden Alpleri aştılar. Bu

[1] Farbiges Grosses Volkslexikon – Age. C. 3, S. 416.

suretle yetmiş bin kişilik bir ordu, otuz bin at ve mühim bir topçu kuvvetiyle 'müttefika heyeti'nin sayısı ve disiplini de aşağı kuvvetlerinin karşısına çıktı. Bu ordu Kral kuvvetlerini Mont-Cenis ve Cenevre dağı geçitlerinde bekliyor idi. Prosper Colonna baskınına uğrayarak esir edildi ve I. François, Milan üzerine yürüdü. Marignan'da İsviçreli askere rasgeldi. Bunlar iki gün iki gece bahadırane döğüştükten sonra kılıçtan geçirildiler ve Venedik kuvvetleri yetiştiği sırada çekilmeğe mecbur oldular."[1]

Burada da örneklendiği gibi Cenevreli direnişçiler ve bu direnişçilerin oluşturduğu 'sivil-askerî-finansal' silahlı örgütler İtalya'ya olduğu kadar; Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan ve diğer yayılmacı güçlere karşı varlıklarını ve egemenliklerini korumayı başarıyorlardı. Bir tarafta Cenevre'nin bu direnişi devam ederken diğer tarafta Avrupa'da 100 Yıl Savaşları da patlak veriyordu. Bir bakıma kader; Venedik-Cenevre Oligarşisi'nin önüne yepyeni fırsatlar doğuruyor, yepyeni ufuklar açıyordu.

100 Yıl Savaşları aslında Fransa ile İngiltere'nin Batı Avrupa üzerinde kendi egemenliklerini tesis etmek amacıyla giriştikleri silahlı mücadeleden başka bir şey değildi. İngiltere Kralı III. Edward, Fransa krallığı üzerinde hak iddia ediyordu. Fransa'daki Capet hanedanının ömrünü tamamlaması üzerine hak iddia eden İngiltere Kralı; tahtta veraset hakkı bulunduğunu savunan Vallois hanedanına karşı 1357 yılında savaş açıyordu. Bu savaş sırasında İngiltere kıta Avrupası'ndaki Fransa topraklarının önemli bir kısmını işgal ediyordu. Bugünkü Benelüks ülkesinin bir kısmı da Burgonya'nın eline geçiyordu. Fransız kuvvetleri bir yandan İngiliz Ordusu'na karşı mücadele ediyor, kimi zaman da iç savaşlarda vuruşmak zorunda kalıyordu. Bütün bunlara karşın Fransızlar topraklarını savunmayı başarıyorlardı ve savaş 1453 yılında sona eri-

[1] İtalya Tarihi – A. Savalli, Fernand Hayward, Albert Falcionelli – Çev. Galip Kemalî Söylemezoğlu – Kanaat Kitabevi – İst. 1940 – S. 198.

yordu. Ne ki; resmî anlaşma 1475 yılında imzalanabiliyordu. Bu anlaşma ile savaş da resmen sona eriyor, Fransa Calais ile Kanal adalarını 1558 yılına kadar İngiltere'ye bırakıyordu. [1]

Bu savaş onyıllar boyunca Avrupa'yı kasıp kavuruyor; asayiş ve güvenlik ortadan kalkıyor, karmaşa ve anarşi bütün kıtada hüküm sürüyordu. Bunun sonucu olarak bir yandan üretim, diğer yandan da ticaret tamamen duruyordu. Bu durum fuar şehirlerinin sıralandığı her iki güzergahta da ticarî yaşamın felç olmasına yol açıyordu. Gerek Venedik-Cenevre ekseni ile başlayıp kuzeyde Champagne ve Hamburg'a kadar uzanan; gerekse Baltık ile Almanya'dan İberik Yarımadası'na kadar ulaşan güzergahlarda yer alan şehirlerdeki fuarlar, panayırlar ve pazaryerleri kurulamıyordu. Ticarî faaliyetler duruyordu. Özellikle Dijon, Chalon ve Lyon fuarları başta olmak üzere diğer ticaret merkezlerinde hüküm süren kargaşa ve güvensizlik Cenevre şehrinin şansını arttırıyor, önünü açıyor, yıldızını parlatıyordu. 1463 yılında Fransa Kralı XI. Louis'in büyük uğraşlar vererek açtığı Lyon Fuarı yine de Cenevre ile rekabet edemiyordu. Akdeniz yoluyla gelen ve Venedik Oligarşisi tarafından Cenevre'ye sevkedilen ticarî emtia burada el değiştiriyor; Avrupa'nın orta ve kuzey kesimlerinden gelen tacirler tarafından adeta kapışılıyordu. Cenevre piyasasında yapılan alış verişler büyük meblağlara ulaşıyor; tüccarlar, ticaretten elde ettikleri gelirleri Cenevre'de muhafaza ediyor; 'Venedik-Templier finans geleneğini' Cenevre'de devam ettiriyorlardı. Bu 'finans birikiminin' bir sonucu olarak Cenevre 'finansal kuruluş ve kurumlarının' da hızla gelişip beslendiği bir kent oluyordu. Unutmamak gerekir ki; 'özgürlük ve bağımsızlıklarını' kendi güçleri ile savunabildiklerini kanıtlayan Cenevreliler tüm tasarruf sahipleri tarafından önemli bir güvence teşkil ediyorlardı. Bu güvence ise şehrin adeta 'gizli sahipleri' konumunda bulunan Venedik Oligarkları'nın ellerindeki tüm olanaklarla Cenevre'yi desteklemelerine; bu şehrin bir 'fi-

[1] Farbiges Grosses Volklexikon – Age. – C. 5, S. 482.

nans-ticaret devleti/cumhuriyeti' konumuna getirilmesine neden oluyordu. Bir süre sonra Venedik ile uzlaşma yapan Cenovalılar da aynı oluşuma katılıyor; onları Milano, Floransa ve diğer Lombard şehirleri takip ediyordu.

Savaş uzadıkça Cenevre'nin şansı artıyor, yıldızı parlıyordu. Cenevre'deki bu muazzam gelişme; Cenevre'yi bir paravan olarak kullanan Venedik ticaret oligarşisini ihya ediyordu. Nitekim Venedik-Cenevre ticaret ekseni/ortaklığı ve bunun sağladığı finansal birikim; bir yandan Cenevre Bankacılığı'nın alt yapısını oluştururken, diğer yandan da Venedik'in finansal gücünü besliyordu. Oluşumun en çarpıcı örneğini ise Venedik Bankası teşkil ediyordu. Spekülatif finans-ticaret sistemi içinde en güçlü, belirleyici ve etkili banka hiç şüphe yok ki Venedik Oligarkları'nın tesis ettikleri Venedik Bankası oluyordu.

Bu Banka Venedik Doju ve ünlü Oligark Tomasso Contarini tarafından 1584-1587 yılları arasında kurduruluyordu. Gerçek adı 'Banco della Piazza del Rialto' olan bu Banka; Amsterdam, Hamburg ve Nürnberg bankaları gibi bir 'amme bankası' olarak işlem yapıyordu. Banka Venedik Senatosu'nun garantisi, güvencesi ve koruması altındaydı. Bu nedenle büyük servet sahipleri arasında ciddi bir prestije sahip bulunuyordu. Nitekim İspanya'da başgösteren ekonomik krizin derinleştiği dönemde Venedik'te faaliyet gösteren 109 bankadan 96'sı iflas ediyor; Banco del Rialto ise ayakta kalmayı başarıyordu. 1619 yılında Banco del Rialto, Banco del Giro ile birleşiyordu. Banco del Giro Virman Bankacılığı alanında uzmanlaşıyor; sadece Venedik ve Cenevre bankacılığında değil; bankacılık sisteminin bütünü içinde ayrıcalıklı ve vazgeçilmez bir konum elde ediyordu.

Ortaçağ'da fuar/panayır bankacıları mevduat sahiplerine tevdiat makbuzları (Contradi di Banco) veriyorlardı. Venedikliler uygulamayı geliştiriyor; makbuzları ciro ve devredebilme olanağı sağlıyorlardı. Bunu da hesap sahiplerine tek tip olarak düzenleyip bastırdıkları makbuzları, hesaplarındaki meblağ karşılığında belirleyerek gerçekleştiriyor-

lardı. Üstelik makbuzlara faiz de işletiyorlardı. İşte... Günümüzde kullanılan banknotların kökeni de Venedik'te, Venedik Bankası tarafından kullanılan; daha sonra da Cenevre bankacılığı üzerinden tüm bankacılık sistemi içinde yaygınlaştırılan bu 'tevdiat makbuzlarına' dayanıyordu.

> "Bir makbuz piyasası doğdu. Bu piyasada rayiç bazan nominal kıymetin üzerine dahi çıkabiliyordu. Makbuzların eşit miktarlara parçalanması mümkün değildi. Tamamı madenî parayla karşılanıyordu. Yeni bir para şekli olan kağıt paranın yaratıcısının Venedik Bankası olduğu aşikardır."[1]

Reel ekonomiyi spekülatif finans hareketleriyle manipüle etmek konusunda uzmanlaşan Venedik ve Cenevre Oligarkları; bu alanda elde ettikleri deneyimleri dinsel, siyasal ve askerî alanda da uygulayarak değerlendirmek konusunda ulaşılmaz bir ustalık kazanıyorlardı. Para-mal takasında banknot uygulaması gibi tamamiyle spekülasyona dayanan bir modeli geliştiren oligarklar; daha sonraki yüzyıllarda bu modeli küresel bir 'finans düzenine' dönüştürecek ve bu düzenin egemeni olduklarını da önlerine koydukları; başlangıçta yapay, sonraları ise sanal kurumlarla gizlemeyi başaracaklardı. Bu sistem onlar bakımından sadece bir 'araç' niteliği taşıyordu. Onların gerçek amaçları ise 'küresel bir egemenliğin' oligarşik otoritesini tesis ederek tek karar odağı konumuna gelmekti. Bu elbette ki Adriyatiğin dibindeki stratejik kente sıkışıp kalmakla mümkün olamazdı. 'Gölge Venedikler' yaratılması gerekiyordu ki; bunların başında da Cenevre yer alıyordu. Daha sonra onları yeryüzünün bütün stratejik noktalarında tesis edilen nice finans-ticaret merkezleri; yani yeni Venedik ve Cenevreler izliyordu. Manhatten gibi... Hong Kong gibi... Beyrut, Havana, Emirlikler, Şam, İstanbul, Paris, Londra, Amsterdam, Anvers, Kudüs, Roma vs., gibi...

Hemen kaydetmek gerekir ki; finans piyasasında bu gelişmenin sağ-

---

[1] Bankacılık Tarihi – Age. – S. 80, 81.

lanabilmesi için son derece uygun 'dinsel bir zemin' tesis edilmesi gerekiyordu. Zira Roma Kilisesi'nin 'Hıristiyan-Katolik taassubunu' simgeleyen ve yaşama geçiren Katolik inanç; böyle bir 'spekülatif/manipülatif' finansal sisteme elvermiyordu.

Her ne kadar Luther'in reformist çıkışı Katolik taassubunda bir gedik açıyorsa da; Luther, Venedik-Cenevre Oligarkları'nın şiddetle gereksinim duydukları bir 'finansal dine' yeşil ışık yakmıyordu. Orta Avrupalı Reformist Luther'in yerine Venedik-Cenevre ekseninin gereksinimlerine yanıt verecek bir öndere; daha doğrusu 'Para'nın Peygamberine' yol vermenin zamanı gelmişti...

Para'nın Peygamberi: Calvin

Edersin, etmezsin,
Etmelisin, etmemelisin,
İstersin, istemezsin,
Yapsan da lanetlisin,
Yapmasan da lanetlisin.

Venedik-Cenevre oligarklarının dinsel görüşleri ve yaklaşımları; konunun özündeki ana amaçlarını 'örtmekten ve gizlemekten' başka bir şey ifade etmiyordu. Zamanın 'finansal-ticarî' oluşumları üzerinde 'görünür-görünmez' kendi otoritelerini tesis etmiş olan oligarklar bu aşamada öncelikle 'dinsel otoriteyi' de elegeçirmenin peşine düşmüş bulunuyorlardı. Hıristiyan-Katolik dinsel otorite Roma Kilisesi'nin uhdesinde bulunuyordu. Roma'daki Papalar bu otoriteyi 'kıskançlıkla' koruyup kullanırken Hıristiyan taassubunu öne sürüyor, bu taassup sayesinde; sorun oluşturan odakların önüne 'dinsel engeller' koyabiliyorlardı. Bu engeller 'dinsel otoritenin' sınırsızca kullanılması sonucu 'istenildiği şe-

kilde' ihdas edebiliyordu. Cezalar ise afarozdan yakılmaya ve her türlü işkenceye kadar çok geniş bir yelpaze oluşturuyordu.

Oysa XVI. yüzyıla gelindiğinde 'finansal-ticarî otoriteyi' geniş çapta ele geçirmiş bulunan oligarklar; bu otoriteyi kullanarak 'askerî ve sivil' siyaseti etkileyebiliyorlardı. Dahası... 'Finansal-ticarî' otoritelerini; askerî-siyasî otoriteye dönüştürme olanağını ele geçirmiş bulunuyorlardı. Buna bir de Musevî-Flaman denizcilerin emperyalist niyetlerle 'dünyayı dolaşarak' yeniden keşfetmeye başlamaları; Roma'nın 'dinsel otoritesinin' prestijini 'oligarkların gözünde' iyice sarsıyordu. Bunun doğal sonucu olarak da oligarklar kendi oluşturdukları otoritenin denetiminde yeni bir 'dinsel otorite' tesis ederek Roma'nın Katolik etkisinden ve denetiminden (baskısından-tahakkümünden) kurtulmayı amaçlıyorlardı.

Gerçi Martin Luther Hıristiyan-Katolik taassubuna ve tahakkümüne karşı önemli bir adım atıyor; başkaldırıyı başlatıyordu. Ancak sonunu getirmesi mümkün görülmüyordu. Bu durum çeşitli nedenlere dayanıyordu.

Öncelikle Orta Avrupa'da ve özellikle taşrada yaşayan ilkel Frank ve Cermen toplumlarının denetim altında tutulabilmesi ve kontrol edilebilmesi için 'Roma usulü' dinsel otoriteye gereksinim duyuluyordu. Bu nedenle 'finans ve ticaret oligarkları' bakımından da dinsel taassup vazgeçilmez bir 'yönetim aracı' teşkil ediyordu. Buna karşılık Martin Luther sadece dinde reform yapmakla kalmıyor; dünyevî yaşama ve mülkiyet haklarına da müdahale ediyordu:

> "Luther papazların mallarının millileştirilmesini istiyordu. Alman asilleri de bu hususta mutabıktı. Alman şövalyeleri fakirdi. Luther'in bu hususta mütalaası kilise mallarının yağma edilmesine yol açıyordu. Şövalyelerle birlikte köylüler de ayaklanmaya başlamışlardı."[1]

---

[1] Mimar Sinan – Age. – Yı. 3, Sayı. 9 – Fikret Çeltikçi'nin 'Avrupa'da Masonluğun gelişmesinden önceki tarihsel oluşlar, Franmasonluğun Avrupa ve Amerika'ya yayılışı 2' başlıklı makalesi. – İst. S. 29.

Nitekim Protestanlığın hızla yayılmasına paralel olarak Orta Avrupa'da patlak veren köylü ayaklanmaları; buralarda hedef teşkil eden büyük toprak sahibi derebeylerinden daha çok 'finans-ticaret oligarklarını' rahatsız ediyor, korkutuyordu. Zira bu ayaklanmalar, en fazla onların gereksinim duydukları güvence ve istikrar ortamını tehdit ediyor; mal-mülk ve can güvenliklerini ortadan kaldırıyordu. Bu olumsuz gelişmeler karşısında finans-ticaret oligarşisinin Roma merkezli 'Hıristiyan-Katolik otoriteye' karşı açıktan mücadele etmesi büyük risk ve çeşitli tehlikeler teşkil ediyordu. Ne ki; Roma Kilisesi'nin kendi otoritesini egemen kılmak için başvurduğu dinsel tahakküm araçları ve yöntemleri de oligarklar tarafından 'kabul edilebilir' bir nitelik taşımıyordu. Öncelikle Venedikli Giovanni (Genç) Oligarklar; Roma'nın 'dinsel otoritesine' karşı kendi 'dinsel otoritelerini' tesis edebilecekleri bir oluşum ve 'dinsel formül' geliştiriyorlardı. Müstakbel formül ise 'günah kavramının' ve 'finansal oluşumların' yeniden yorumlanmasında odaklanıyordu. Bu da; sadece adı Hıristiyanlık olan, gerçekte ise 'yeni bir din' ve 'yeni bir din devleti' tesis edilmesi 'ortak paydasında' formüle ediliyordu. Kısacası; Orta Avrupa ve taşra halkını Roma'nın dinsel otoritesinden ve tahakkümünden kurtaracak Luther'in Protestanlığı yeterli bulunacak; 'kontrol dışı' ve 'dinsel otoriteyi yok edecek' gelişmelerin önü tıkanacaktı. Buna karşılık 'finans-ticaret oligarşisini' tam anlamıyla özgür ve serbest kılacak; onların istediği bir 'günah anlayışını' öngörerek zorunlu hale getirecek ve 'finansal egemenliğe ve sömürüye engel teşkil etmeyecek' bir 'din', Hıristiyanlık tanımı içine sokularak 'banker-tefeci-bezirgan' takımının dizginleri serbest bırakılacaktı. Yeni oluşumun adı Calvinizm; Calvinist finans-ticaret devletinin başkenti ise Cenevre olacaktı. Bu dinsel yapı inşa edilip tamamlandıktan sonra sıra, Calvinizm'in zemin hazırladığı 'finansal-siyasal' yapılanmaların örgütlenerek tesis edilmesine gelecekti. Bu nedenle Cenevre sadece 'Calvinist Cumhuriyet'in başkenti olmakla kalmayacaktı. Aydınlanmanın, cumhuriyet fikrinin ve cumhuriyet fikrini yaşama geçirerek yeni oluşumların zemi-

nini hazırlayacak, Carbonaria gibi örgütlerin ve gizli-açık yapılanmaların da merkezi; hatta başkenti olacaktı.

Luther'in Protestanlığı ile Calvin'inki arasında; Ulrich Zwingli yer alıyordu. Zwingli'nin Augustinusçu hümanist-dinsel bakışı; Venedik-Cenevre finans-ticaret oligarşisinin karşı çıktığı bir oluşumu ifade ediyordu.

Ulrich Zwingli 1 Ocak 1484 günü St. Gallen yakınlarındaki Wilthaus'ta dünyaya gelen bir İsviçreliydi. Viyana ve Basel'de skolastik teoloji eğitimi görüyor; 1506'dan 1516 yılına kadar Glarus'ta rahiplik yapıyordu. Bu sırada, 1513 yılında Novara ve 1515'de Mariq Nano savaşlarında orduda 'askerî rahip' olarak da görev yapıyordu. 1519 yılından itibaren de Zürich'deki Grossmünster'in rahipliğini üstleniyordu.

Zwingli 1514 yılından itibaren Erasmus'un hümanist fikirlerinden etkileniyordu. Erasmus ise bilindiği gibi Venedik Oligarkları tarafından destekleniyor; Avrupa'daki 'finans-ticaret oligarşisi' tarafından da himaye ediliyordu. Zwingli 1515 yılında Erasmus ile buluşup görüşüyor; fikir alış verişinde bulunuyorlardı. Zwingli aynı zamanda Augustinus ve Paulus üzerinden reform hareketinin paraleline de giriyordu.[1]

Zwingli 1522 yılında tam bir reformcu olarak halkın karşısına çıkıyordu. Katolik orucunu reddediyor, bu konuda bir yazı kaleme alıyor ve Kostanz Piskopos'u ile sert bir tartışmaya girişiyordu. Zürih'teki reformist çevreler Zwingli'yi destekliyor; Meclis, Piskopos'tan yerel konseyi toplantıya çağırmasını istiyordu. Piskopos bundan kaçınınca da Meclis tarafından 'dinsel bir platform' oluşturuluyor, Zwingli'nin görüşleri kabul ediliyordu. Meclis tarafından benimsenen reformların bazıları daha sonra İncil'e dayanmadığı gerekçesiyle ortadan kaldırılsa bile pek çoğu uygulamada kalıyordu. Buna göre Zwingli; Katolik geleneklerin, ayin, tören ve ritüellerin bazılarını 'dindışı' bırakıyordu. Buna paralel olarak Grossmünster'in bir kısmı reformcu rahibe 'çalışma merkezi'

[1] Farbigas Grosses Volkslexikon – Age. – C. 12, S. 706.

yapılıyor; Zürihliler Zwingli'yi resmen destekliyordu. Zwingli Katoliklik karşısında son derece cesur çıkışlar yapıyor; ibadet şekillerinde ve ayin ritüellerinde değişiklikler meydana getiriyordu. Buna paralel olarak Martin Luther'in görüşlerini son derece aşan hümanist yaklaşımlar sergiliyordu. Bu durum sadece Katolik Roma Kilisesi'nin şimşeklerini çekmekle kalmıyor; başta aristokrat toprak sahipleri olmak üzere Venedik-Cenevre finans-ticaret oligarklarının da hışmını üzerine çekiyordu. Özellikle Cenevre, Zürih merkezli dinsel yapılanmaya izin vermemek konusunda kararlı davranıyor; Venediğin de desteği ile İsviçreli Katolikleri Zwingli'ye karşı kışkırtıyorlardı. Diğer taraftan 'hümanist' Zwingli 2-4 Ekim 1529 günleri Marburg'ta gerçekleştirilen dinsel konuları tartışma toplantısında Martin Luther ile de karşı karşıya geliyor, çatışıyorlardı.[1]

Buna rağmen Zwingli tartışmalı İncil yorumu ve etkileyici vaazlarıyla bir çekim merkezi oluşturuyordu. Zürih'in 1525'de Reform'u bütünüyle benimsemesinden sonra 1528'de Bern, 1529'da Basel ve Schaffhausen da Zwingli'den yana inanç birliğine katılıyordu. Protestanlık St. Gallen, Basel ve Mulhouse'daki müttefik kentlerde zafer kazanıyor; Venedik ve Cenevre'nin finans-ticaret otoritesini kuzeyden tehdit ediyordu. Bu nedenle de İsviçre'nin Katolik kent ve kantonları üzerinde etkili olan Avusturya Dükü Ferdinand; Cenevre ve Venedik tarafından desteklenıyordu.

Katolik ve Lutherci Protestanların yanı sıra Venedik-Cenevre Oligarklarını da çileden çıkaran en önemli husus; Ulrich Zwingli'nin sadece bir 'teokratik düşün adamı' değil, aynı zamanda 'eylem adamı' olmasıydı. Zwingli yalnızca Katolikliği ve Lutherci Protestanları reforme etmekle yetinmiyordu. 'Protestan bir din devleti' tesis etmeyi de amaçlıyordu. Yıllarca orduda 'askerî rahip' olarak görev yapması, bu konuda daha cesur adımlar atmasına neden oluyordu. Zwingli; kendisine karşı

[1] Farbiges Grosses Volkslexikon – Age. – C. 12, S. 707.

tutucu bir cephe oluşturan Katolik İsviçre kentlerine ve kantonlarına karşı askerî güç kullanarak 'Zwinglici görüşleri ve inançları' silah zoruyla kabul ettirmeyi amaçlıyordu. Bu girişimini de uygulamaya geçirmekten çekinmiyordu. Uri, Schwyz, Unterwalden, Zug ve Luzern Zwingli'nin öncelikli hedefleri arasında yer alıyordu. Reformist rahip bunlara başeğdirdiği takdirde İsviçre'de Protestan bir din devleti kurabileceğini düşünüyordu. Unutmamak gerekir ki Zwingli'nin hümanist yaklaşımı bu nedenle sadece soyluların ve oligarkların desteğini almayı amaçlamıyor; avamı da kucaklıyordu. Zaten soylular ve varsıllar da bundan rahatsızlık duyuyorlardı.

Zwingli azımsanmayacak bir silahlı güç oluşturuyor; Katoliklere karşı savaşı başlatıyordu. Ancak Venedik ve Cenevre Oligarkları bu Katolik kantonların arasında yer alıyor; onları hem maddî, hem de siyasî bakımdan destekliyorlardı. Onlar da Reform'u reddetmiyorlardı. Fakat bu oluşumun kendi tekellerinde ve kendi çıkarlarını gözetecek şekilde gerçekleşmesini istiyorlardı. Finans-ticaret oligarşisinin sınırsız desteği, İsviçrelilerden oluşan Katolik güçleri cesaretlendiriyor; direniş azmini pekiştiriyordu. Böylece Venedik-Cenevre oligarkları Roma Kilisesi'nin sempatisini de kazanmış oluyorlardı.

İsviçre'de Zwinglicilerle Katolikler arasındaki savaş hızla yayılıyor; askerî güçler Kappel'de ikinci kez karşı karşıya gelerek boy ölçüşüyorlardı. Zwingliciler buradaki savaşı kaybediyor; Katolikler tarafından katlediliyorlardı.[1]

Ulrich Zwingli de Albis yakınındaki Kappel'de yakalanak 11 Ekim 1531 günü feci şekilde öldürülüyor; cesedi de 'gübreye' gömülüyordu.

"Reform Konfederasyon içinde derin bölünmelere yol açtı. Zwingli İsviçreli Katolikler tarafından 1531'de Kappel'de katledildikten sonra vücudu

[1] Farbiges Grosses Volkslexikon – Age. C. 12, S. 707.

parçalanıp gübrenin içine gömüldü."[1]

Şunu da unutmamak gerekir ki; Zwingli finans-ticaret oligarşisine önemli bir ilham kaynağı oluyordu. Nitekim onun 'Protestan devlet/cumhuriyet' kurmak fikri Cenevre 'seçkinleri' tarafından son derece heyecanla benimseniyordu. Kısa bir süre sonra Calvin bu öngörüyü Cenevre'de hayata geçiriyordu. Diğer taraftan askerî güce dayanan 'dinsel mücadele' İsviçre'de Zwingli'nin yaşamına maloluyordu ama; yine Zwingli'nin ardılı olan Calvinistler ile Katolikler arasında patlak verecek kanlı hesaplaşmalar, sadece İsviçre'yi değil, Orta Avrupa'yı da kısa süre içinde adeta kan gölüne çevirecekti.

Zwingli'ye karşı İsviçreli Katolikleri destekleyip kışkırtan Venedik-Cenevre Oligarkları; Zwingli'nin 1531 yılında katledilmesinden kısa bir süre sonra Calvin'i bizzat Cenevre'ye davet ederek kendisine 'koruyucu ve zengin' kollarını açıyorlardı. Çünkü onlar kendi tekelleri altında bir Protestanlık kurmayı; böylece Katolik Vatikan'ın otoritesinden kurtulmayı ve bu yoldan Avrupa dinsel yaşamı üzerinde, farklı bir dinsel otorite tesis etmeyi amaçlıyorlardı.

Zwnigli'nin öldürülmesiyle birlikte İsviçre'de göreceli bir sükûnet hasıl oluyordu. Bu sessizlik sırasında sayıları fazla olan Katolik kantonlar ile nüfusları kalabalık olan Protestan kantonlar arasında geçici bir denge kuruluyordu. Glarus ve Appenzell kantonlarında her iki inanç da bir arada yaşanıyordu. Cenevre ise Bern ve Fribourg'u destekliyor; sağlanan dayanışma sonucunda Bern, Vaud bölgesini işgal ediyordu. Bu sırada Cenevre-Venedik Oligarkları'nın aksine 1521'de Protestan olan Reformcu Fransız din adamı Guillaume Farel, Cenevre'ye yerleşmiş bulunuyordu. Farel 1526 yılından 1530'a kadar vaizlik yaptığı Valais bölgesindeki Aigle'de Reform taraftarlığını gizlerken; 1532'de yerleştiği Cenevre'de de aynı katumiyeti devam ettiriyordu. Ancak 1536 yılında reformu desteklediğini ilan ediyordu.

---

[1] Şehir Devletleri – Richard Mackenney – Age. – İst. 2004, S. 63.

Fransız Reformistlerinin önderi olması bakımından Guillaume Farel'in kimliği ve dinsel mücadelesi büyük önem taşıyordu. Zira Calvinizm'in ortaya çıkmasına, Cenevre'nin bir Protestanlık merkezi olmasına ve Fransa'da dinsel karışıklık ve çatışmaların patlak vermesine neden olan temel etkenlerin başında yer alıyordu. Venedik –Cenevre Oligarkları Farel ve Calvin'i öldürücü birer 'dinsel silah' olarak kullanıyorlardı. Farel-Calvin ikilisinin faaliyetleri Fransız Protestanlığı'na yeni bir boyut, güç ve anlam kazandıracaktı.

Fransa'da 1523 yılında Lefevre d'Etaples adında hümanist bir filozof, İncil'i Fransızca'ya çeviriyordu. D'Etaples tıpkı Luther gibi dinsel esasların doğrudan İncil'den öğrenilmesi düşüncesini savunuyordu. Bu söylemler ve mücadeleler Fransa'da Protestanlığın yayılmasına uygun bir zemin hazırlıyordu. Nitekim bu görüşler özellikle sanatkarlar arasında yayılma olanağı buluyordu. Bu sanatkarlara 'mekanik insanlar' deniyor ve Katolikler tarafından küçümseniyorlardı. 'Mekanik insanlar' arasında kavaflar, ayakkabıcılar, marangozlar, dülgerler, halat örücüleri, yün tarayıcıları, dikiş ile uğraşanlar ve sair yer alıyordu. Sanatkarların önemli bir kısmı Masondu. Ayrıca şehirden şehire gezme serbestliği bulunan 'inşaat elemanlarının'; özellikle de 'duvarcıların' önemli bir bölümü Mason oldukları için Masonlar 'mekanik insanlar' arasında başı çekiyorlardı. Daha I. François zamanından itibaren Protestanlığa geçmiş olan bütün bu sanatkarlara başlangıçta hoşgörülü davranılıyordu. Bunlara bazı din adamları da katılmış bulunuyordu. Ancak Protestanlar da aynı hoşgörüyü göstermeyince durum gerginleşiyordu. Bu durum Farel'in yaşamında da kendisini gösteriyordu.[1]

1489 yılında Fransa'da Dauphine'de doğan Farel, Paris Üniversitesi'nde Jacques, Lefevre d'Etaples'in hem öğrencisi, hem de arkadaşı oluyordu. D'Etaples'in yardımıyla Collage Cardinal Zemoine'de dilbilgisi ve felsefe profesörlüğüne getiriliyordu. Farel bu arada Protestan olu-

[1] Mimar Sinan – Age. – 3. Yıl, Sayı 9 – İst. 1970, S. 31.

yor; 1521 yılında aynı eğilimdeki Meaux Piskoposu Guillaume Briconnet tarafından Piskoposluk bölgesinde vaizliğe tayin ediliyordu. Farel 1523 yılında Paris'e dönüyordu. Ama yönetim Protestanlara karşı artık hoşgörülü davranmıyordu. Farel bu nedenle İsviçre'nin Basel şehrine kaçıyordu. Burada ünlü hümanist Desiderius Erasmus ile tartışmaya girince sürgüne gönderiliyordu. Yıllarca gezici vaizlik yapmak zorunda kalan Farel Montbeliard; Strasbourg, Basel ve Bern'den sonra 1526 yılından 1530'a kadar Valais bölgesindeki Aigle'de görev yapıyordu. 1532'de yerleştiği Cenevre'de Protestanlığını 4 yıl gizledikten sonra 1536'da resmen açıklıyor; Reform'un propagandasını yapıyordu.

Farel Fransa'da zaten yeterince tanınan bir Reformist konumunda bulunuyordu. Ancak Cenevre'de yükselen söylemi daha da etkili oluyor ve Fransız Protestanlığı'nın lideri durumuna geliyordu. İşte bu sırada Cenevre Piskoposu olan Farel, şehre uğrayan Calvin ile tanışıyor; Jean Calvin'i Cenevre'de kalmaya ikna ediyordu.

Calvin Noyon'lu bir burjuva ailesinin oğluydu. Babası Gerard Cauvin bir 'kilise adamı' idi. Piskopos'un Sekreterliğini yapmış, katedral rahiplerinin işlerini takip etmiş; çeşitli hizmetlerde bulunmuştu. Aile 1509 yılında dünyaya gelmiş olan Jean Calvin'in din adamı olmasına karar veriyordu. Bu nedenle de iki ayrı kilisenin geliri, onun eğitim masraflarının karşılanmasına tahsis ediliyordu. Nitekim Calvin iyi bir dinsel eğitimden geçiyor; 1523 yılında Paris'e gidiyordu. Burada College de la Marche ile College de Montaiqu'de eğitimine devam ettikten sonra Magister Artium derecesi alıyordu. Calvin daha sonra Orleans Üniversitesi'nde Pierre de L'Ectoil'den ve bir süre de Bourges'de tanınmış bilgin Andrea Akiati'den hukuk dersleri alıyordu. 1531'de Paris'e döndüğünde ise saray tarafından korunuyor Guillaume Bude gibi hümanistlerle çalışıyordu. Nitekim Bade ve Erasmus'un izinde giden Calvin yetkin hümanistler arasında sayılıyordu. Buna bağlı olarak da 1532

yılında Protestanlığını açıklıyordu.[1]

Bu sırada Paris Üniversitesi'nde Protestanların ders vermesi saray tarafından yasaklanıyordu. Calvin Paris'i terketmek zorunda kalıyor ve kendisine tahsis edilen kilise gelirlerini de kaybediyordu. Bir süre Fransa'da dolaşan Calvin, İsviçre'nin önemli bir Protestanlık merkezi olan Basel'a geliyor; Martianus Lucanius takma adıyla dinsel araştırmalarını yoğunlaştırıyor, ilahiyat alanında önemli bir birikim sağlıyordu. Bu birikimin ürünü olarak da 1536 yılında 'Christiane Religionis İstitution' (Hıristiyan Dininin Kurumları) adlı yapıtını yayınlıyordu. Calvin bu yapıtında Fransa Kralı I. François'e karşı Protestan inançlarını açıkça ve özlü bir üslupla sergiliyordu. Yapıt Calvin'e kısa sürede büyük şöhret kazandırıyor; bir süre sonra Fransızca'ya çevriliyordu. Diğer taraftan Protestan ayinleri de henüz belirlenmediği, yeni eğitim kurumları oluşturulmadığı, eğitim ve benzeri hizmetler konusunda gerekli önlemler alınmadığı için Cenevre henüz bir 'geçiş dönemi' yaşıyordu. Oligarklar Reform yanlısı olmanın ötesinde Protestanlığı Avrupa'ya yayan bir merkez oluşturmak istiyorlardı. Ama; ortamın yeterince elverişli olmadığını görerek çekingen davranıyorlardı.

Jean Calvin işte bu ortamda 1536 yılında Cenevre'ye geliyordu. Giulliaume Farel de ona kucak açıyor; kendisi gibi Fransız ve Protestan olan Calvin'i Cenevre'de kalmaya ikna ediyordu.[2]

İki din adamı Cenevre'de dinsel ayinleri, dinsel kurumları ve Protestanlığı düzenleyip örgütlemek üzere yoğun bir çalışma içine giriyorlardı. Farel ile birlikte Calvin ayrıca Protestanlığı da geliştirmek yönünde felsefe ve ilahiyat alanlarında kapsamlı faaliyet gösteriyordu. İki yıl devam eden bu çalışmalar dinsel bakımdan ürünlerini veriyordu ki; bu kez de Cenevre Oligarkları ürkmeye başlıyorlardı. Onlar; Katolik tahakkümünden kurtulmuşken bu kez de Protestan bir dinsel yönetimin ta-

---

[1] Ana Britannica – Age. – C. 5, S. 266.

[2] Ana Britannica – Age. – C. 5, S. 260.

hakkümü altına girmekten korkuyorlardı. Ancak bu durum dıştan görünen gerekçeyi ifade ediyordu. Gerçekte ise Cenevre'nin giderek bir Protestanlık merkezi olması ve Protestanlık siyasetinin uygulanma aşamasına gelmesiydi. Bu durum Savoia'yı olduğu kadar Fransa'yı ve diğer Katolik merkezleri de rahatsız ediyordu. Rahatsızlığın bir gün silahlı müdahaleye dönüşmesi ihtimali Cenevre Oligarkları'nı endişelendiriyordu.

Nitekim 1538 yılında yönetim değişiyor; yeni bir oligark grubu Kent Meclisi'ni oluşturuyordu. Bu Meclis Farel ile Calvin'i şehri terketmeye davet ediyordu. Bunun üzerine Calvin, bu sırada Almanların elinde bulunan Strasbourg kentine gidiyordu. Fransız mültecilerinin toplandığı bir Kilise'nin rahipliğini üstlenen Calvin Fransızca'ya dayalı ayin düzenini geliştirerek bir dizi kurum oluşturuyordu. Daha sonra Katolikler ile Protestanları birleştirmek için çaba harcıyor; 1539-1541 yılları arasında Frankfurt, Hagenau, Worms ve Regensburg'da yapılan toplantılara katılıyordu. Ne var ki; çabalar sonuçsuz kalıyor, Calvin birleşme konusundaki umutlarını yitiriyordu.

Bu sırada Reform hareketinin eski dinamizmini yitirdiği, Katolik akımın yeniden güçlendiği ve pek çok yerde Protestanların Katoliklerle uzlaşarak daha ılımlı davrandıkları gözleniyordu. Bu durum son derece önemli gelişmeler kaydetmiş ve büyük kazanımlar elde etmiş olan finans-ticaret odakları ve oligarkları tarafından endişe ve korku ile karşılanıyordu. Özellikle Venedik ve Cenevre oligarkları yeniden dinsel tahakküm altına girmek tehlikesi ile yüzyüze bulunuyorlardı. Zira Katoliklerle uzlaşma arayışı içine girilmesi Protestan otoriteyi buralarda zayıflatıyordu. Buna karşılık Katolik otorite Roma Kilisesi'nin desteği ile yeniden güçleniyor, etkili olmaya başlıyordu. Bu etki en çok finans-ticaret alanında kendisini hissettiriyor; Roma Kilisesi'nin ve tüm Katolik odakların en önemli hedefini ise stratejik bakımdan kilit konumunda bulunan Cenevre teşkil ediyordu.

Bunun en önemli nedeni; Kuzey Avrupa ve İngiltere finans-ticaret

çevreleriyle Venedik-Cenevre Oligarkları'nın her alanda işbirliği yapmaları ve bağlantı içinde bulunmalarıydı. Aynı zamanda finans-ticaret alanında büyük gelişmeler kaydedilirken yüklü servetler oluşturulmuş bulunuluyordu. Buna paralel olarak Venedik-Cenevre ekseni sigortacılık sektöründe önemli gelişmeler kaydediyordu. Venedik-Cenevre tarafından elde edilen bu büyük finansal-ticarî etkinlik Roma'yı ve Katolik alemini endişelendiriyordu. Roma dinsel otoriteyi yeniden tesis ederek bu oluşum üzerinde egemenlik kurmak ve pekiştirmek istiyordu. Protestanlık karşısında Katolik oluşumun yeniden güçlenmesine gayret ediyordu. Venedik-Cenevre Oligarkları ise ellerindeki finans gücü, ekonomik kurumlaşmayı ve ticarî işbirliklerini 'malî otoriteye' dönüştürmek ve malî otorite zemininde 'dinsel-siyasal-askerî otoriteyi' geniş bir coğrafyayı kapsayacak şekilde merkezîleştirmek istiyordu. (Uzun vadede bu strateji; 'geniş bir coğrafyada siyasi ve askerî parçalanmaya karşı finansal zeminde mutlak merkezî otorite' ilkesine dönüşecekti.) Oluşum uzun vadeli bir projeyi ve mücadeleyi gerektiriyordu ki; XVI. yüzyılın başında ilk büyük engelle; yani 'yeniden dinsel taassubun tahakkümü' tehlikesiyle karşı karşıya kalıyordu. 'Yeniden dinsel tahakküm' sorunu ile karşılaşan Cenevre oligarkları çözümü 'dine karşı dini kullanmakta' buluyor; bir zamanlar kovdukları Calvin'i 'paranın ve spekülatif kazancın kalesi' olan şehirlerine 'davet ediyorlardı.' Üstelik Cenevre Meclisi, Calvin'i 'dinsel lider' olarak kabul ediyor, dinsel önderliğini benimsiyor, kendisine yüklü bir maaş ödüyordu.

Calvin Cenevre'de sadece dinsel hizmetler vermekle kalmıyordu. Şehirde tam manasıyla örgütlü 'dinsel bir devlet' tesis ediyordu. Bu dinsel yapılanmaya bağımsız bir kilise kurarak başlıyordu. Cenevre Protestan Kilisesi'nin tüzüğü olan ve Şehir Meclisi tarafından 4 Kasım 1541 günü kabul edilen 'Ordonnance ecclesiastiques'e göre papazları halk seçiyordu. Kilise'yi de demokratik yoldan seçilen papazlar kuruyordu. Buna göre Kilise hiyerarşisi dört kademeden oluşuyordu. Birinci kademede öğretim uzmanları; ikinci kademede vaizler; üçüncü kademede disiplin

kurullarından sorumlu yaşlılar; dördüncü kademede ise hayır işlerinden ve sosyal yardımlardan sorumlu diyakozlar yer alıyordu. Protestanlığı öğretmekle görevli din bilginleri Consistorium adı verilen 6 Protestan papaz ile 12 laik üyeden oluşan bir heyet teşkil ediyor ve diyakozlar da bu papazlara yardımcı oluyorlardı. Calvin 1542 yılında 9 vaizle çalışırken 1564 yılında bu sayı 19'a yükseliyordu. Vaizler her hafta bir Vaizler Toplantısı yapıyor; vaizlerin sözcüsü olarak Calvin Şehir Meclisi'nin toplantılarına katılıyordu. Calvin bu toplantılarda ağırlığını hissettiriyor; alınan siyasî kararlarda da etkili oluyordu. Ayrıca vaizler ve yaşlılar her hafta bir araya gelerek Kilise Kurulu'nu oluşturuyordu. Kilise Kurulu bir tür yargı işlevi görüyordu ama, kendi olanaklarıyla sadece aforoz cezasını uygulayabiliyordu. Kilisenin hayır işlerini ise Hopital-General adlı bir kuruluş yürütüyordu. Başında bir diyakozun bulunduğu bu kurumun etkinlikleriyle de yine Calvin yakından ilgileniyordu.

Ancak bu kurumlar arasında en önemlisi, eğitim kurumuydu. Calvin'in öğretisini yaymak amacı güden Cenevre Meclisi 1559 yılında bir Akademi kurulmasını kararlaştırıyordu. Aynı yıl Cenevre Üniversitesi'nin temeli atılıyor; ünlü Fransız hümanisti Theodore Beza, Cenevre Akademisi'nin ilk rektörü oluyordu. Beza, Calvin'in ölümünden sonra da Calvinizm'in önderi durumuna gelecekti.[1]

Calvin'in öğretisi özellikle günah anlayışına yeni bakış açısı ve anlayış/tanım getiriyordu. Calvinizm çoğunlukla 'federal' ve 'sözleşme-söz verme' (covennental) olarak algılanıyor, belirleniyordu. Buna göre Tanrı insanlarla iki anlaşma yaparak söz almış bulunuyordu. İlk 'sözleşme-söz alma' Adem ile Havva'nın yaptığı idi. Onların işlememesi gereken 'tek bir günah' bulunuyordu. Belli bir ağacın meyvesini yememekten başka her şeyi yapabilirlerdi. Onlar için başka bir günah bulunmuyordu. Hiçbir şey yasaklanmıyordu.

Ancak Adem ile Havva o yegâne günahı işliyor, yasak meyveyi yiyor

---

[1] Ana Britannica – Age. –C. 5, S. 250.

ve 'düşüyorlardı'. Böylece hastalık ve ölüme karşı savunmasız kalıyorlardı. Tanrı onlara yine de 'merhamet' ediyor ve insanlıktan yeni bir 'söz alıyordu.' İnsanlığın 'itaat sözü' vermesi, söz konusu olamazdı. Bu kez İsa Mesih'in yolundan giderek Tanrı'ya inanmaya ve işlediği günahları 'itiraf etmeye' söz veriyordu.

Bu çerçevede 'iyi olmaya çalışmak', anlamını kaybediyordu. Zira insan zaten günahkardı ve günahlarını itiraf etmekle yükümlüydü. Bu durum insanlığı 'ahlakî bir ikileme' düşürüyordu. Ama insanlık bakımından da 'günah işleme kapısını' açık bırakıyordu.

"... Bu durumun Cetch –22 yönü popüler bir tekerlemeyle şöyle özetlenmişti:

Edersin, etmezsin,

Etmelisin, etmemelisin,

İstersin, istemezsin,

Yapsan da lanetlisin

Yapmasan da lanetlisin.

Son iki satır, bazı durumların beyhudeliğinin bir ifadesi olarak bugün bile hala popülerdir."[1]

Calvinist teolojinin öğretisi akrostişle elde edilen TULIP (LALE) kelimesiyle ifade edilen (simgelenen) şu beş temel hükümle belirleniyordu:

T: Total Depravity (İnability) (Tümden günahkârlık/acizlik) ile insanların günahlarının onların karakterlerini/kimliklerini her yönden – düşünce, duygu, arzu ve saire- etkilediği kastedilmektedir. Bağışlanma ancak Kutsal Ruh yoluyla Tanrı isterse mümkün olabilir.

U: Unconditional Election (Koşulsuz Seçim) Tanrı'nın bazılarını

[1] http://atheism.about.com/library/glossary/Western/bldf.Calvinjohn.htm?trms: go – Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

bağışlamayı, bazılarını da lanetlemeyi tercih ettiğini öğreten ilke. Fakat bu tercihler kişilerin yaptıkları işlere veya kazandıkları erdemlere dayanmaz. Calvinizm'e göre bağışlanma veya lanetlenme dünya yaratılmadan önce Tanrı tarafından belirlenmiş bulunuyordu. Bu insanlığın kaderinin belirlenmiş olmasının doğal bir sonucuydu. Ama insanlar yine de Hıristiyanlığa inanmakla yükümlüdürler.

L: Limited Atonement (Sınırlı Kefaret) İsa'nın bazılarının günahları için (kaderinde, alın yazısında cennet olanlar uğruna) öldüğünü; fakat bazılarınınki için de (cehennemlik olanlar için) ölmediğini öğreten ilke. Buna göre İsa bütün dünyanın günahları için ölmemişti. Öyle olsaydı tüm insanlık cennete giderdi. İsa Mesih bazı insanların günahlarının kefareti için ölmüştü ve sadece Tanrı tarafından bilinen o insanlar kefaretleri ödendiği için cennetlikler.

İ: İrresistible Grace (Karşıkonulmaz Lütûf) Bu ilkede alnına cennet yazılmış olan birisi, Tanrı'nın bahşetmiş olduğu bu lütfa 'karşı gelerek' cennete gitmemesinin mümkün olmadığı kastediliyor. Cennetlikler ne yaparlarsa yapsınlar yine de bağışlanacaklardır. Bu kişilerin ne yaptıkları veya ne düşündükleri farketmez. Aynı şekilde 'Tümden Günahkârlık' inancı çerçevesinde cehennemlikler de Tanrı'nın iradesi neticesinde cehennemliktirler. Calvinistlere göre kendileri de Tanrı nezdinde 'seçilmişler' arasında yer aldıkları için Tanrı'nın rızasıyla onların günahları affedilecektir.

P: Perseverance of the Saints (Azizlerin Kalıcılığı) Calvin'e göre Azizler –yani Tanrı tarafından bağışlananların- cennete gidene kadar Tanrı'nın inayeti altındadırlar. Onlar Tanrı tarafından daima korunurlar. Bir Aziz daima Azizdir.[1]

Tüm bu ilkeler çerçevesinde Calvinizm'in; özde günah kavramını

---

[1] http://atheism.about.com/library/glossary/western/bldf.calvinjohn.htm?trms: go – Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

sürekli irdeleyerek ve kendi bakış açısından yorumlayarak, kendine özgü bir 'günah kavramı' gerçekleştirdiği (geliştirdiği) gözleniyordu. Bu yaklaşım İsmailîyye tarikatindeki Hand Hasan yorumunu anımsatıyor ve 'günah kavramını dinsel bir baskı ve korku/yaptırım unsuru' olmaktan çıkarıyordu. Günah, cennet ve cehennem; kader ve alınyazısı anlayışı içinde ele alınıp özdeşleştiriliyor; insanın 'dünyevî yaşamı' bir bakıma 'serbestleştiriliyordu. Bu yaklaşım doktorun 'ölümcül hastaya' perhizini bıraktırıp 'her şeyi yiyebilir' demesine benziyordu. Zaten Catch-22'de 'yapsan da lenetlisin/yapmasan da lanetlisin' denmesi bu saptamanın başka bir şekilde ifade edilmesiydi.

Calvin hiç şüphe yok ki birden fazla odaktan etkileniyor ve kendi dinsel anlayışını bu etkilenmeler çerçevesinde şekillendiriyordu. Etkileyenlerin başında babası Gerard Cauvin geliyordu. Bir hukukçu ve ve kilise adamı olan Cauvin, Calvin'i öncelikle hukuk anlayışı bakımından etkiliyordu. Calvin yaşamı boyunca bir din adamından çok bir hukuk adamı gibi davranıyor; babasından aldığı hukuk eğitimi ve bilgisi nedeniyle dünyevî sorunlara daima bir hukukçu gözüyle bakıyordu.

Hiç şüphe yok ki, Calvin; Augustinuscu bir hümanizmayı ön plana alıyor ve bunda da erasmus etkili oluyordu. Keza Zwingli ve Farel'in hümanist bakışı, Calvin'in yaklaşımını pekiştiriyordu. Calvin Luther'in Protestan akımını benimsiyordu, ama; onu aşan bir yaklaşım sergiliyordu. Luther'den etkilenen Calvin, onu aşarken Venedik-Cenevre oligarklarının rehberliğinden, Paris Üniversitesi'nde gördüğü eğitimden ve finans-ticaret oligarklarının gereksinimlerinden ışık alıyordu.

Bu çerçeve içinde ele alınıp değerlendirildiğinde Calvin, Tanrı'nın hükümranlığının; kurtuluşa layık olmayan günahkârları da kurtuluşa erdirdiğini telkin ediyordu. Keza insanın Tanrı nezdinde ancak iman yoluyla aklanabileceğini; tek rehberin ve ölçütün de İncil olduğunu vurguluyordu. Bu görüşü Luther'in görüşü ile örtüşüyordu. Ancak komünyon ayini sırasında kutsanan ekmek ve şarapta İsa'nın cismanî vücut bulması konusunda Luther'den ayrılarak Zwingli'ye yaklaşıyordu.

Böylece 'ortayolcu' bir tavır sergiliyordu. Ona göre komünyon ayininde Kutsal Ruh aracılığıyla Hıristiyanlar İsa'nın varlığını paylaşıyorlardı. Calvin ayinlerde müziğe karşı çıkmıyordu. Ancak Aziz tasvirlerini ve İsa'yı çarmıhta gösteren tasvirleri dindışı buluyordu. Calvin'i diğerlerinden ayıran en temel ilke ise; Tanrı'nın cennetlikleri ve cehennemlikleri ezelden belirlediği savı idi. Bu sav sonucunda 'erdem ve iman' Tanrı'nın iradesi karşısında önemini kaybediyordu.

Bütün bunlara paralel olarak Calvin en belirleyici ilhamını finans-ticaret odaklarından, otoritesinden ve oligarklarından alıyordu. Bunun en çarpıcı kanıtı ise; tefeciliğin ve kapitalizmin gelişmesi yönünde dinsel zemin oluşturan görüşleri teşkil ediyordu.

Calvin tefecilik ve faiz konularındaki düşüncelerini arkadaşı Oekolampadius'a yazdığı mektubunda açıkça ifade ediyordu. Hıristiyan-Katolik din adamları ve –doğal olarak Roma Kilisesi- asırlar boyunca tefeciliği ve faizciliği yasaklayıp aşağılarken genellikle İncil'deki bazı bölümleri kanıt olarak gösteriyorlardı. Ancak Calvin kutsal kitaptaki bu ibareleri yeniden irdeliyor, yeniden yorumluyordu. Calvin, kendisinden öncekilerin bu konuda ibareleri doğru yorumlamadıklarını vurguluyor, bu ibarelerin tefeciliği ve faizi men etmeyi amaçlamadığını ileri sürüyordu. Bu 'din rehberi' aynı zamanda, İncil'deki bölümlerin değişen koşullar çerçevesinde yeniden yorumlanması gerekliliğini de öngörüyordu. Bunun yapılması halinde yasaklamaların ve aşağılamaların geçersiz olduğunun anlaşılacağını belirtiyordu.

Calvin kapitalizme dinsel zemin hazırlayan görüşlerini tefecilik ve faiz ile sınırlı tutmuyordu. Aynı zamanda paranın bizatihi kendisinin verimsiz bir meta olduğunu ileri sürüyordu. Aristo'ya dayanarak paraya faiz uygulamanın yanlış olacağı tezine karşı çıkıyor; faiz yoluyla parayı nemalandırmanın reddedilmemesi gerektiğini söylüyordu. Calvin'e göre tüm ticaret malları gibi para da verimli kılınabilirdi.[1]

---

[1] http: //www.netipedia.com/index.php/john calvin- Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

'Günah olgusu', 'cennetlikler-cehennemlikler meselesi' Tanrı'nın iradesi, komünyona getirilen yeni yorumlar vs., gibi inanca yönelik kavramlarda gösterdiği farklı yaklaşımların yanı sıra... Özellikle paranın nemalandırılması, tefecilik ve faizin yolunun dinsel zeminde açılması oluşumları; finans-ticaret oligarklarının bütün olanaklarıyla Calvin'i desteklemelerine zemin hazırlıyor -kendi çıkarları doğrultusunda sipariş edilmişçesine- gerekçe teşkil ediyordu. Venedik-Cenevre ekseninde Calvinizm; finans-ticaret oligarşisinin amaçladığı dinsel-siyasal-askerî otoritenin tesis edilmesinde en önemli aşamayı oluşturuyordu.

Calvinci Hugenotlar ve Paris'te 'Kanlı Düğün...'

• ***Venedik-Cenevre eksenli finans-ticaret oligarşisinin Calvinizm üzerinden Avrupa yönetimlerine ve sosyal yapılarına nüfûz etmeleri meselesini açar mısınız? Nasıl bir örgütlenme gerçekleştiriyor ve nasıl bir sonuca ulaşıyorlardı. Oligarklar 'dinsel de-stabilizasyonla' neyi elde etmeyi amaçlıyorlardı? Calvinizm'in yeraltı yapılanması ile Carbonaria yapılanması arasındaki 'akrabalık' nereden kaynaklanıyordu? Nasıl bir siyasî düzeni hedefliyordu?***

Venedik-Cenevre oligarklarının önünde, onlara soğuk terler döktüren korkunç bir örnek bulunuyordu. Bu örnek Fransa Kralı Güzel Philippe'in Papa V. Clement ile anlaşarak büyük meblağlara hükmeden ve dev gibi bir finans yapılanmasını yöneten Templier Şövalyeleri'ni katlederek tüm servetlerine elkoymasıydı. Papa payandalık yapmış; muhteşem servetin el değiştirmesi için çekinmeden 'dinsel icazet' vermişti.

Hiç şüphe yok ki Katolik Roma Kilisesi'nin bütün Avrupa'da tesis etmiş olduğu 'dinsel otorite' geçerli olduğu sürece; hiçbir odak, bu otoritenin denetimi ve kontrolü dışında finansal bir güç durumuna gelemeyecekti. Kaldı ki finansal güç de bir yana... Roma Kilisesi tarafından de-

netlenmeyen hiçbir servet ve zenginlik güvencede olamayacaktı.

Buna paralel olarak; finans-ticaret oligarşisinin iç yapısı son derece 'kozmopolit' bir oluşuma/dokuya sahip bulunuyordu. Ne Hıristiyanlık ve Katoliklik Roma'nın ölçülerine uyuyor; ne Avrupalılık Avrupa kavimlerine dayanıyor; ne de elde edilmiş olan servetler dinsel ve siyasal bakımdan toplumsal ve uhrevî oluşumlar doğrultusunda sarfediliyordu. Dahası... Bir tarafta Roma Kilisesi ve onun güdümündeki siyasî-askerî 'despot-totaliter' oluşumlar yer alıyor, dinsel kaynaklar tarafından beslenip cesaretlendiriliyordu. Diğer tarafta ise 'finans-ticaret piyasalarını' ellerinde tutan 'kozmopolit oligarklar' yer alıyordu ki; onların finansal otoriteleri, diğer tarafın siyasal-askerî otoritesi karşısında kendisini savunma olanağından yoksun bulunuyordu. Kaldı ki; Templier Şövalyeleri her bakımdan finans-ticaret oligarklarından daha fazla 'savunma olanaklarına' sahip bulunuyorlardı. Soyluydular, şövalye idiler, askerî yapılanmalara sahiptiler, silahlıydılar ve büyük servetlere hükmediyorlardı. Buna rağmen Papa'nın dinsel otoritesi ile beslenen Fransa Kralı'nın siyasî-askerî otoritesi altında hiçbir savunmaya olanak bulamadan yokediliyor; tarih sahnesinden çekilerek 'yeraltına inmek zorunda' kalıyorlardı.

İlk bakışta hemen gözler önüne serilen bu tablo; Templier Şövalyeleri'nin hem ortağı, hem de mirascıları olan Venedik-Cenevre oligarkları tarafından ne hazmedilebiliyor, ne de unutulabiliyordu. Masonik/Mafios-Templier yapılanmasını bünyesinde özümsemiş bulunan 'finans-ticaret oligarşisi' kaçınılmaz olarak bir çıkış yolu arıyor; yeni bir yapılanma tesis etmenin zorunluluğunu hiçbir zaman gündemden uzak tutmuyordu. Venedik-Cenevre Oligarkları; Roma merkezli müstebit dinsel yapılanmaların sadece yerel kiliselerle, ruhban kadrolarıyla ve onların güdümündeki siyasî tiranlarla tahakküm tesis etmekle kalmayacağını biliyorlardı. Zaten gelişmeler de bu tehlikeyi açıkça hissettiriyor, gösteriyordu. Monarşik devletler ortaya çıkıyor; bunlar durmadan güçleniyorlardı.

"Bu vaziyete göre İtalyan cumhuriyetleri eski Elen sitelerini hatırlatıyordu. Tıpkı Elen sitelerinde olduğu gibi İtalyan cumhuriyetlerinin birbiri arasındaki münasebetler daimî harplere, siyasî entrikalara münhasır kalıyordu. Bunlardan her biri diğerine karşı siyasî bir üstünlük teminine çalışıyor ve bu suretle cumhuriyetlerin her birinin siyasî hayatı devamlı denge sistemleri kurmakla geçiyordu.

İtalyan cumhuriyetleri arasındaki bu rekabet Avrupa'da büyük monarşik devletlerin meydana gelmesiyle daha da had bir şekil almıştı. Çünkü bu küçük cumhuriyetler varlıklarını idame ettirmek için muhtelif zümrelere ayrılmış olan büyük devletlerden herhangi birisine iltihak etmek, onların himayelerini talep etmek mecburiyetinde idiler."[1]

Bu şehir devletlerden bazıları Roma'nın güdümünde hareket ederek monarşik devletlere eklemlenip bütünleşirken; Venedik-Cenevre Oligarkları bağımsızlıklarını korumak amacıyla durmadan yöntemler geliştiriyor, çareler üretiyorlardı. İşte Cenevre finans-ticaret odaklı Calvinist hareket de oligarkların hazırladığı 'dinsel-siyasal-askerî' çözümleri içeren kapsamlı bir projenin en önemli unsurlarından biri, hatta birincisi idi.

Venedik-Cenevre Oligarkları'nın öncelikli amacı; dinsel etmenleri kullanarak toplumsal bir 'erdem ve ahlak' öğretisi geliştirmek, insanlığı 'ıslah etmek' değildi. Onların 'cennete gitmeyi garantilemek' gibi bir kaygı taşıyarak Hıristiyanlık çerçevesinde gelişme sağlamak amaca güttüklerini söylemek de olası değildi. Oligarkların öncelikli amacı; Roma Kilisesi'nin Hıristiyan-Katolik otoritesini kırmak, alternatifsiz konumuna son vermek, yüzyıllarca süren ve bir bakıma istikrar kazanmış olan 'dinsel taassup' hareketini iç çatışmalarla 'de-stabilize' etmek; monarşileri Roma dinsel tahakkümüne karşı 'tereddüde ve endişeye' sevketmekti. Hıristiyanlık içinde Katolikler ile karşıtları arasında 'biz-onlar'

[1] Makiyavel-Niccolo Machiavelli-Celâl Burhan Aru-Alaaddin Kral Basımevi-İst. 1942- S. 11, 12.

kamplaşmasının meydana gelmesi hiç şüphe yok ki 'finans-ticaret' odaklı otoriteye güç kazandıracaktı. Daha doğrusu 'dinsel-siyasal-askerî' otoritede meydana gelecek boşluk; 'finansal-ticarî otorite' tarafından doldurulacaktı. Böylece 'Cenevre-Venedik Oligarşisi' yöneten otoriteye katılmak olanağına kavuşacaktı.

İşte bu nedenle; öncelikle Calvinist otoritenin tesis edilmesi, tüm Avrupa'da kendisini hissettirmesi, gerektiğinde güç sergileyerek 'dinsel bir alternatif' olduğunu kanıtlaması gerekiyordu.

Cenevre Oligarkları'nın ipoteği altındaki Şehir Meclisi 1541 yılında geniş olanaklar tanıyarak Farel ile Calvin'i Cenevre'ye davet ederken; sadece dinsel yapılanmayı değil, siyasî yapılanmayı da yeniden tesis etmeyi amaçlıyordu. Bu yapılanmanın 'dinsel-siyasal' bir sentez oluşturması ve bu sentezin bir örnek teşkil etmesi sözkonusu idi. Zaten Calvin de daveti kabul ederken oligarşinin öngörüleriyle kendi amaçlarını örtüştürebileceğini hesaplıyordu. Farel, Calvin'i Cenevre'ye getirdikten sonra kendisi Fransa'nın Neuchatelle kasabasına çekiliyor ve orada ölüyordu.

Jean Calvin yeni bir 'kilise yapılanması ve hiyerarşisi' oluştururken son derece önemli dinsel engellerle karşılaşıyordu. Ancak Calvin bu engelleri ortadan kaldırırken 'öğretisinin otoritesini' kabaca sergilemekten ve 'Calvinist şiddet' kullanmaktan kaçınmıyordu. Engellerden ilkini Cenevre'deki Katolik din adamı Jerome Bolsec oluşturuyordu. Bolsec Calvin'in 'kader ilkesini' son derece eleştiriyordu. Bu ilke ile Calvin'in, Tanrı'yı kötülüklerin kaynağı olarak gösterdiğini ileri sürüyordu. İkinci engeli ise yine Katolik din bilgini İspanyol kökenli Michel Serveto teşkil ediyordu. Serveto da Calvin'i uzlaşmaz bir dille yerden yere vuruyordu. Üçüncü önemli engeli ise Fransız asıllı Jacques Gruet meydana getiriyordu. Ünlü hukukçu/din adamı Calvin; Calvinizm'in 'koşulsuz-alternatifsiz otoritesini' sergilemekten çekinmiyor, Serveto ile Gruet'i tutuklayıp yargılatıyor, ölüm cezasına çarpılmalarını sağlıyordu. Bu ceza Serveto ile Gruet'in kazıklara bağlanarak diri diri yakılmalarıyla infaz edi-

liyordu.[1]

Bolsec de tutuklanıyor; Şehir Meclisi'nin kararı ile Cenevre'den kovuluyordu. Aynı şekilde Cenevre Kolleji Müdürü Costellion da Şehir Meclisi kararı ile sürgüne gönderiliyordu.[2]

Böylece Calvin bir taşla iki kuş vuruyordu. Hem Cenevre'de Katolikliği yeniden tesis etmeğe çalışan muhaliflerini yok ederek sindiriyordu. Hem de Calvinizm'in otoritesini sergileyerek 'şiddet kullanma' yeteneğini gösteriyor ve Calvinist otoriteyi kabul ettiriyordu. Bu otoritenin tesis edilmesi ve oligarkların 'finansal-ticarî otoritesi' ile örtüşmesi; Calvin'in işini son derece kolaylaştırıyordu. Ne var ki hareketin temel hedefini Cenevre değil; Fransa oluşturuyordu.

Calvin bütün Cenevrelilerin Kilise'nin otoritesine boyun eğmelerini sağlayarak kentte teokratik bir yönetim tesis ediyordu. Kilise, titizlikle seçilen bir Bakanlar Kurulu tarafından yönetiliyor; Kurul her hafta Kongregasyon, her ay Sinodlar şeklinde toplanıyordu. Consistorium İncil'e göre ahlak ve töreleri denetliyordu. Bu 'despotik Calvinist yönetim' 200 yıl boyunca devam ediyordu. Cenevre yönetim şekli bu süreçte bir 'dinsel cumhuriyet' olarak niteleniyordu. Cenevre Cumhuriyeti artık 'Calvinizm'in Roması' diye adlandırılıyordu. Oysa içerik ne denli farklı olsa da 'Masonik/Mafios-Templier' oligarşik odaklar tarafından yönlendirilip kotarılan bu (Cenevre) merkez, Hıristiyanlık zemini üzerinde 'İsmailîyye –Sabbahîyye' yöntemleriyle tesis edilmiş bir 'Calvinist Alamut'-tan başka bir şey değildi. Gerçi Jean Calvin 'Haşhaşîlik' yapmıyordu. Fakat oluşturduğu kadroları ve uyguladığı yöntemlerle tam bir Hasan Sabbah portresi çiziyordu. Şöyle ki:

Jean Calvin Cenevre'ye tamamen egemen oluyor; bu 'finans-ticaret' merkezini kendi inanç ve ilkeleri bağlamında yeniden düzenliyordu.

---

[1] Ana Britannica – Age. C. 5, S. 260.

[2] Büyük Larousse – Age. – C. 4, S. 2130.

"...Calvin yaşamının sonuna kadar bu kilisede kalarak mükemmel bir reform gerçekleştirme amacı güttü. Buna göre; şehrin tüm yaşamı, günlük işler, eğitim ve bilim, politika ve ekonomi, tüm özel ve kamu yaşamı bir 'dinsel ibadet' (Tanrı'ya Hizmet) olacaktı."[1]

"Calvin için sadece iki dinî ayin olabilirdi: Vaftiz ve komünyon ayinleri. Papazlar arasında mertebe silsilesi olamazdı. Papaz sadece dua eden ve vaaz veren kişi olmalıydı. Calvin ortaya koyduğu doktrinin doğrudan doğruya Tanrı'dan mülhem olduğunu iddia ediyordu. Luther'in İncil'in tefsirinde kabullendiği vicdan özgürlüğünü reddediyordu."[2]

Calvin, Cenevre'de şehir yaşamını bu çerçevede düzenliyor ve tam anlamıyla bir 'dinsel cumhuriyet' tesis ediyordu. Bu arada Calvin'in 'Yeni Hıristiyanlığı' adeta 'yeni bir din' gibi ve şiddete dayalı tahakkümle Cenevre'yi kucaklıyordu.

Calvin, muhaliflerini yokettikten sonra Calvinizm'i başka ülkelere, toplumlara ve şehirlere ihraç etmek amacıyla harekete geçiyordu. Ünlü din ve siyaset adamı, Cenevre'yi öncelikle bir 'Calvinist eğitim merkezi' durumuna getiriyordu. Buraya gelen din adamları Cenevre Üniversitesi'nde Calvinist eğitimden geçiriliyordu. Kapsamlı bir ilahiyat öğrenimi alan ve yetkin birer Calvinist rahip olarak yetiştirilen –büyük bir kısmı Fransız asıllı- din adamları; daha sonra kimliklerini ve inançlarını gizleyerek, kendilerini adeta kamufle ederek 'hedef seçilen' ülkelere gönderiliyorlardı. Bu 'militan' Calvinist din adamları özellikle Katolik Fransa'ya sevkediliyorlardı. Keza Hollanda, İskoçya (İngiltere), Polonya, Macaristan ve Romanya'da yoğunlaşıyorlardı.[3]

Calvin bu kadroları yetiştirip yönlendirerek özellikle Fransa'da kapsamlı ve etkin; fakat son derece gizli bir örgütlenmeye gidiyordu. Bu gizli örgütlenmenin fiziksel yapısını Fransa'nın büyük bir bölümüne ya-

---

[1] Farbigas Grosses Volkslexikon-Age. –C.2, S. 547.

[2] Mimar Sinan – Age. – Yıl 3, Sayı 9 – İst. 1970, S. 30.

[3] Farbiges Grosses Volkslexikon – Age. C.2, S. 547.

yılmış olan; 'Yeraltı Kiliseleri' teşkil ediyordu. Bu kiliselerde Cenevre'de yetişmiş olan 'gizli Calvinist rahipler' görev yapıyordu. 'Yeraltı Kiliseleri' ve 'Calvinist rahipler' örgütü bütün Fransa'yı bir ağ gibi örüyordu.

Calvinistler, 'Yeraltı Kiliselerini' birer hareket merkezi durumuna getiriyor; Calvinist rahipler bu merkezler etrafında, Cenevredekine benzer cemaatler meydana getiriyorlardı. Bu cemaatlerin ana dokusunda ise sanatkarlar, esnaflar, finans-ticaret kadroları ve özellikle de Conversolar yer alıyor, saf tutuyordu. Cemaatin –özellikle sanaatkarlar arasında- içinde önemli bir olgu olarak Masonik-Templier unsurların yeralması dikkati çekiyordu. [1]

Bu yapılanma içinde Cenevre merkezli ve 'finans-ticaret eksenli' Eidgenossen, yani; 'Yeminli Yoldaşlar' örgütü yine belirleyici bir konumda bulunuyordu. 'Yeminli Yoldaşlar' daha önce adlarını 1422 yılında Cenevre'nin Savoialar tarafından işgal girişiminde bulunulması sırasında duyuruyorlardı. Örgüt Cenevre'nin bağımsızlığını savunmanın yanı sıra 'özgürlükçü' bir yol izliyordu. 'Yeminli Yoldaşlar' Cenevreliler tarafından soyutlanmış bir örgüt değildi. Toplumun bir parçası, hatta toplumun dinamik unsuru durumunda bulunuyordu. Nitekim Calvin kent üzerinde otoritesini tesis ederken otomatik olarak 'Yeminli Yoldaşlar' yapılanmasını da iradesi altına alıyordu. Bunun bir sonucu olarak Yeminli Yoldaşlar aynı zamanda Calvinist öğretinin –gerektiğinde- silahlı unsuru durumuna geliyordu.

Calvinist 'Yeminli Yoldaşlar' oluşumu bir model olarak, Calvinist yapılanmanın doğal bir tamamlayıcısı, silahlı bir unsuru şeklini alıyordu.

---

[1] Mimar Sinan – Age. – Yıl 3, Sayı 9, İst. 1970 – S. 30.
Not: Bu örgütlenme modelinin bir çeşidi özellikle 1980 yılından itibaren Türkiye'de radikal İslamcı zeminde aynen gözleniyordu. Fetullahçı olarak adlandırılan akıma ait 'ışık evleri' ve 'sohbet toplantıları' Calvinist 'Yeraltı Kiliselerini' çağrıştırıyordu. AKP iktidarı da aynı paraleldeki görüşleri benimsediği için faaliyetler 2003 yılından sonra daha da yoğunlaşıyordu. Bu konu ilerde kapsamlı bir yaklaşımla irdelenecek. - M. Çulcu.

Bu oluşum da sadece Cenevre ile sınırlı kalmıyordu. Yeraltı Kiliseleri'nin meydana getirdiği tüm Calvinist cemaatlerde aynı modele rastlanıyordu. Hatta Fransa'da Calvinist cemaatlere Eidgenosse (Yeminli Yoldaşlar) anlamına gelen 'Hugenotte' deniyordu.

> "Calvinizm'in XVI. yüzyılda Fransa'ya girmesinden itibaren Fransız Protestanlarına Hugenotte denildi. (Fransızca Eidgenossen kelimesinin 'bozularak-çarpıtılarak' telaffuz edilmesi ile ortaya çıkan sözcük Hugenotte idi.)"[1]

Buradan da anlaşılacağı gibi Fransa'daki Calvinist/Protestanlar 'Yeminli Yoldaş' diye adlandırılıyordu ki; bu isimlendirme de 'Protestanlığın Roması' olarak adlandırılan veya 'Hıristiyanlığın Alamut'u' diye tanımlanması gereken Cenevre'nin ayrıcalıklı konumundan kaynaklanıyordu. Özgürlükçü 'Yeminli Yoldaşlar' Cenevre Cumhuriyeti'nde açık ve yasal olarak Calvinist oluşumla özdeşleşirken; benzer yapılanma Fransa'da 'Yeraltı Kiliseleri'nde' ve 'gizli cemaatlerin bünyesinde' gerçekleşiyordu. Keza Cenevre'de Yeminli Yoldaşlar nasıl ki finans-ticaret odakları tarafından desteklenip teşvik edilirken; aynı uygulama Cenevre dışındaki kilise ve cemaat çevrelerinde de uygulanıp gerçekleştirilerek yaşama geçiriliyordu.

Unutmamak gerekir ki bir fuar şehri olan Cenevre ile Fransa'daki başta Lyon şehri olmak üzere pek çok fuar şehirleri arasında 'finansal ve ticarî' ilişkiler bulunuyordu. Dolayısıyla bu şehirlerdeki 'finans-ticaret odakları' ile Venedik-Cenevre finans-ticaret oligarkları arasında; son derece sıkı 'finansal, ticarî ve çıkarsal' ortaklıklar/bağlantılar/bütünleşmeler sözkonusuydu. Dolayısıyla Calvinizmin Roması sayılan Cenevre; tüm Avrupa'da oluşan Calvinist kiliseleri ve cemaatleri bir merkezden, adeta orkestra gibi yönetip yönlendiriyordu. Bununla da kalınmıyor, Calvinist cemaatler bölgesel düzeyde kendi yapılanmalarını tesis edi-

---

[1] Farbiges Grosses Volkslexikon – Age. – C.5, S. 470.

yorlardı. Buna göre kilisenin yaşlıları ve vaizlerinden oluşan temsilî organlar kuruluyordu. Bu organların da üzerinde yine temsilî nitelikteki Sinodlar yer alıyordu. Örgütlenme biçimi Calvinizm'in İngiltere ve Amerika'daki uzantısı olan Presbiteryen Kiliselerin örgütlenmesine de model oluşturacaktı.

Fransa'daki ilk Calvanist ulusal Sinod 1559 yılında Paris'te kuruluyordu. Üstelik bu Sinod Saray'ın gözleri önünde toplanıyor; 'ulusal bir itikadnâme ve yönerge' benimsiyordu.

Calvin reform kilisesinin daha hızlı büyümesi ve gelişmesi için sadece teokratik konularla meşgul olmakla kalmıyor, aynı zamanda siyasetle de uğraşıyordu. Bu siyasal uğraş ve elde edilen güç, Calvinistlerin kimi aristokrat aileler tarafından desteklenmesine neden oluyordu. Bu aileler arasında Bourbon hanedanının bazı kolları, Navarra Kralı Antoine de Bourbon ile karısı Jeanne d'Albert, Chatillon hanedanından Coligni kardeşler ve diğerleri yer alıyordu.

XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde Protestan-Lutherci akım ve hareket Almanya'dan Fransa'ya sıçrıyor, toplumu hızla etkilemeye başlıyordu. Fransız Protestanları giderek güçleniyor, o oranda da cesaretleniyorlardı. Bu cesaret ise onları saldırganlaştırıyordu.

> "1534'te Fransız Protestanları Meryem Ana'nın heykellerini kırıyor ve yakıyorlardı."[1]

Fransa Kralı I. François Protestanlara karşı genel olarak hoşgörülü davranıyordu. Fakat Protestanların mütecavizleşmeleri Katolikleri kışkırtıyor; buna bağlı olarak da harekete geçen Kral, Protestanları cezalandırmak zorunda kalıyordu. Çok sayıda Protestan cezalandırılırken 40 Protestan da yakılarak öldürülüyordu. Ancak cezalandırmalar Katolikleri yumuşatıyor; bazı Katolik rahipler Protestanlara sahip çıkıyor ve Papa, Kral'dan uygulamayı durdurmasını istiyordu. I. François telkinle-

[1] Mimar Sinan – Age. – Sene 3, Sayı 9, İst. 1970 – S. 31.

ri dikkate alarak Luthercileri affediyordu.

Ancak Katoliklerle Lutherciler arasında gerilim ve çatışmalar da tam anlamıyla bitmiyor; karşılıklı tahrikler kimi yerde silahlı çatışmalara dönüyordu. Özellikle güney eyaletlerinde düşmanca cepheleşme başgösteriyordu. Çok sayıda Protestan tutuklanarak esir pazarlarında satılıyordu.[1]

Bu tırmanış; Cenevre merkezli Calvinizm'in devreye girmesi ile ivme kazanıyordu. Fransa'daki 'Yeminli Yoldaşlar' grupları[2]; yani Hugenotlar yaygınlaştıkça kutuplaşma da zıtlaşmaya ve gerilimin artmasına yol açıyordu. Buna bağlı olarak I. François'nin yerine tahta çıkan II. Henri Protestanlara uygulanan baskıyı ve şiddeti arttırıyordu. Böylece Fransa'da onyıllarca devam edecek; ülkeyi hem ekonomik yönden çökertecek, hem de asayiş ve güvenlikten yoksun bırakacak büyük bir sorunun 'Hugenot Savaşları'nın; yani Katolik-Calvinist çatışmalarının eşiğine getiriyordu. Hugenot hareketi Fransa'nın en köklü aileleri olan Bourbonların ve Chatillonların Calvinizm'e katılmalarıyla güçleniyordu.

Hugenotlar inançlarını serbestçe yaşama geçirmek ve hem vatandaşlık, hem de siyasî haklar elde etmek istiyorlardı. Buna karşılık Katolik Fransa kralları onları baskı altında tutuyor, şiddete başvuruyorlardı. Bu tipik bir Güzel Philippe politikası idi. Sonuç olarak Hugenotlarla kraliyet kuvvetleri arasında çatışmalar başlıyordu. Bu çatışmalara ise 'Hugenot Savaşları' deniyordu. Sekiz ayrı savaştan ibaret olan Hugenot Savaşları'nın ilki 1 Mart 1562 günü Vassy'de meydana gelen 'katliamla' başlıyordu. Savaşların sonunda 1563 yılında Hugenotlarla Amboise'da bir anlaşma yapılıyordu. Anlaşma hükümlerine göre Hugenotlar için güvenli bölgeler ihdas ediliyor; bu bölgelerde Calvinistlere kültürel özgürlük veriliyordu.[3]

---

[1] Mimar Sinan – Age. – Sene 3, Sayı 9, İst. 1970 – S. 31.

[2] Yazılışı 'Hugenotte', okunuşu 'Hugenot'tur. - M. Çulcu.

[3] Farbiges Grosses Volkslexikon – Age. – C. 5, S. 470.

Hugenot Savaşları sırasında Venedik-Cenevre Oligarkları Fransa'da tesis edilmiş olan 'finans-ticaret güç odakları' ile önemli bankerleri harekete geçiriyorlardı. Bu güç Yeminli Yoldaşlar örgütlerini destekliyor; Hugenotlar, kraliyet rejimi karşısında önemli kazanımlar elde ediyorlardı. Nitekim Amboise Anlaşması'nı Saint Germain-en-Laye barış anlaşması izliyor ve 'güvenlik belgesi'nin kapsamı genişletiliyordu.

Fakat Hugenotlar adına sağlanan olumlu gelişmeler 'Bartholomeus Olayı' yani 'Paris'te Kanlı Düğün' ile ağır bir darbe yiyordu.

'Paris'te Kanlı Düğün' ile neticelenen olaylar şöyle gelişiyordu:

Kral II. Henri'nin emirleriyle Protestanlara karşı şiddet kullanımı artış göstererek süreklilik kazanıyordu. Bu şiddetten, af dileyen Hugenotlar canlarını kurtarabiliyor, af dilemeyenler ölüme mahkum ediliyorlardı. Ölüme mahkum edilenler halka hitaben konuşma yapmamaları halinde ödüllendirilerek önce öldürülüyor, ardından yakılıyorlardı. Buna karşılık konuşmak isteyenlerin önce dili kesiliyor; sonra kazığa bağlanarak diri diri ateşe veriliyorlardı. Bu uygulamalar Calvinistleri susturmak yerine kışkırtıyor; sayıları günden güne artarak etkinlik kazanıyorlardı.

> "Paris'te Calvinistler bir Sinot Meclisi bile kurdular. Asil kişilerden birçokları Calvinizm'e iltihak etti. Böylece önceleri bir bakıma sadece meslek erbabının intisab etmiş olduğu Calvinizm karakter değiştirerek asillerle birlikte mukavemet sahibi olmağa başlamıştı."[1]

Başta Conde Prensi olmak üzere kraliyet hanedanına yakın asillerin Calvinistlere katılmış olması, Fransız monarkları bakımından endişe ve korku kaynağı teşkil ediyordu. Bu arada Lorraine Kardinali'nin de katıldığı bir toplantıda, Katolikler ile Calvinistler arasında mutabakat sağlanması için girişimlerde bulunuluyordu. Ancak taraflar birbirlerine ödün vermiyor, aralarındaki düşmanlığı tırmandırıyorlardı. Bu durum

---

[1] Mimar Sinan – Age. – Sene 3, Sayı 9, İst. 1970 – S. 32.

derhal sokağa yansıyor; saldırılar ve kanlı olaylar birbirini izliyordu. Kimi zaman Katolikler yakaladıkları Hugenotları linç ediyor, kimi zaman da Calvinistler ele geçirdikleri Katolikleri parçalıyorlardı. Olaylardaki tırmanışa paralel olarak Calvinistlerin özellikle silahlı gücünün Fransız yönetimini hedef almaya başlaması, Kral IX. Charles'i baskı altına alıyordu. Bu ortamda Kral'ın onayı ile Ana Kraliçe Katharina von Medici (Catherina de Guise) de Duc de Guise 'Paris'te Kanlı Düğün' olarak da adlandırılan 'Bartholomeus Olayı'nı düzenliyorlardı.

Olay 24 Ağustos 1572 gecesi cereyan ediyor; Calvinistlerin katledilmeleri sırasında Paris tam anlamıyla bir 'kan gölüne' dönüyordu.

24 Ağustos 'Aziz Barthelomeus Günü' olduğu için o gün cereyan eden olay tarihe 'Barthelomeus Katliamı' olarak da geçiyordu.

Ana Kraliçe ile Guise Dükü; Kral IX. Charles'e, Hugenotların suikast düzenlediklerini ihbar ediyor, Fransa Krallığı'nın tehlikede olduğunu söylüyorlardı. Bu suikasttan kurtulmak ve Fransa tahtını korumak için bütün Hugenotların yok edilmesi gerektiğini telkin eden 'komplocular', Kral'dan istedikleri 'katliam iznini' alıyorlardı. Gerçi Kral başlangıçta bu işe pek taraftar görünmüyorsa da sonunda; "Onları öldürün, fakat sonra şikayette bulunacak bir tanesi bile çıkmamalı!" diyordu.[1]

Katliam iznini alan komplocular, amaçladıkları komployu gerçekleştirmek üzere 24 Ağustos 1572 gecesini saptıyorlardı. Zira o gece IV. Henri (Heinrich von Navarra) ile Margarete von Vallois evlenecek ve bu tören sırasında tüm Calvinist seçkinler Paris'te bir araya gelecekti.[2]

Duc de Guise, Paris Belediyesi ile mutabık kalıyor, her türlü hazırlıklar tamamlanıyor; o gece bütün Calvinci Protestanların katledilmeleri için hareket emrinin verilmesi bekleniyordu. Katliam, bir 'cezalandırma hareketi' olarak gösterilmek isteniyor; bu nedenle uygulamanın gündüz gerçekleştirilmesi planlanıyordu. Ne var ki plan, bu şekilde uy-

---

[1] Mimar Sinan – Age. – Sene 3, Sayı 9, İst. 1970 – S. 32.

[2] Farbiges Grosses Volkslexikon – Age. C. 2, S. 66.

gulanmıyordu. Gece yarısından itibaren çanların çalınmasıyla birlikte Calvinistlerin kılıçtan geçirilmelerine başlanıyordu. Saray'dan başlayarak; önce bütün şehirde, sonra da bütün ülkede binlerce Calvinist düzenlenen ani baskınlarla katlediliyordu. Maktullerin cesetleri bile hakaret görüyor; sokaklara, çöplüklere ve kanallara atılıyordu.[1]

Katliam iki gün boyunca devam ediyordu. Aynı zamanda diğer şehirlere de sirayet ediyordu. Katliama daha sonra Katolik halk da katılıyor, Calvinistlere karşı tam bir vahşet sergileniyordu.

Komplocuların iddiasına göre Kral IX. Charles'e karşı suikasti, Calvinistlerin lideri olan Amiral Coligny düzenleyecekti. Katliamla birlikte bu plan akamete uğratılıyordu. Buna karşılık IV. Henri ile I. Henri Conde (Conde Prensi) Kral'ın odasına götürülüyor, burada ölüm tehdidi altında yeniden Katolikliğe döndürülüyordu.[2]

Resmî açıklamalara göre katliamda 8.000 kişi öldürülüyordu. Oysa resmî rakamlar yalan söylüyor; katledilen Hugenotların sayısı 80.000'e ulaşıyor, hatta bunun üzerine çıkıyordu.

Verilen emirlere rağmen katliam yapılmayan şehirlerde yaşayan Hugenotlar/Protestanlar yaşamlarını kurtarabiliyorlardı. Katliamdan sonra gerçekleştirilen vahşetten ürken Fransızlar olayın 'muhteris bir kadının şahsî cinayeti' olduğunu ileri sürüyorlardı. Bazı yabancı monarklar katliamı kınıyorlardı. Papa ise, kendisinin katliama rıza gösterdiği söylentilerini yalanlıyordu. IX. Charles'in kayınpederi olan Avusturya İmparatoru ise olayı 'kan banyosu' diyerek ayıplıyordu.

Barthelomeus Katliamı'nın ardından Hugenotlar ile Katolikler arasında patlak veren savaşlar birbirini izliyordu. 1572'de başlayan savaş 1573'de kısa bir ara veriyor; 1574'de yeniden başlayan çatışmalar 1576 yılına kadar devam ediyor; yine kısa bir aradan sonra 1576'da tekrar başlıyor, 1577'de sona eriyordu. Barış 1579'a kadar devam ediyordu.

---

[1] Mimar Sinan – Age. – Sene 3, Sayı 9, İst. 1970 – S. 32.

[2] Farbiges Grosses Volkslexikon – Age. – C. 2, S. 66.

Ama tekrar kan dökülmeye başlanıyor, silahlar 1580'de susuyordu. 1585 yılında Kral III. Henri Sekizinci Hugenot Savaşı'nı başlatıyordu. Bu savaş, daha önce Hugenotlara tanınan hakların iptal edilmesi için başlatılıyor ve Kral'ın 1589'da öldürülmesine kadar sürüyordu. Yerine IV. Henri von Navarra tahta çıkıyordu. Kral von Navarra aslında bir Hugenot, yani Calvinist idi. Ancak Kral, tansiyonu düşürmek ve iç barışı sağlamak amacıyla 1593 yılında yeniden Katolikliğe dönüyordu. Bu durum Hugenot Savaşlarını yine de tam anlamıyla sona erdirmiyordu. Nihayet 13 Nisan 1598 gününde Nantes Bildirisi yayınlanıyor; Hugenotlara 'inanç özgürlüğü' tanınıyordu. Ayrıca özel bir 'siyasî statü' (özerklik-devlet içinde devlet) veriliyordu. Hugenot Savaşları bildirinin yayınlanması ile sona eriyordu. Bununla beraber barış yine de kalıcı olmuyor, kan dökülmeye devam ediyordu.

Kardinal Richelieu; 1629 yılında Nimes'de bir Af Bildirisi yayınlayarak Hugenotlara tanınmış olan özel hakları iptal ediyordu. Bu bildirge ile 'Güvenlikli Bölgeler' kaldırılıyor, buraları açık şehir haline getiriliyordu. Buna karşılık 'din özgürlüğü' veriliyordu. 1685'de XIV. Louis 'Fontanbleau Devrim Bildirisi' ile bu özgürlükleri de olabildiğince kısıtlıyordu. Bu gelişme Hugenotların tepkisine neden oluyor; Fransız Calvinist Protestanları tekrar 'yer altına' inerek 'Çöl Kilisesi' diye adlandırılan mücadeleyi başlatıyorlardı. Ancak bu, çok uzun soluklu bir mücadele oluyor ve 1789 yılında gerçekleştirilen Fransız Devrimi'ne kadar devam ediyordu. Ancak Fransız İhtilâli'nin gerçekleşmesiyle Hugenotlar tam anlamıyla 'dinsel özgürlüğe' kavuşabiliyor, bu hakları kalıcılık kazanıyordu. [1]

Burada hemen kaydetmek gerekir ki Venedik-Cenevre oligarkları ve Masonik-Templier finans-ticaret odakları Hugenot Savaşları'nın başlaması ve Bartholomeus Katliamıyla amaçlarına ulaşıyor; planları başarıyla sonuçlanıyordu. Zira bu savaşlar sırasında Fransa'nın içgüvenliği

[1] Farbiges Grosses Volk slexikon – Age. C. 5, S. 470.

ortadan kalkıyor, üretim alanları ticaret ve finans piyasaları istikrarsızlığa yuvarlanıyor; finansal ve siyasal istikrarsızlık ülkeyi adeta diken üzerinde oturtuyordu.

Hepsinden önemlisi; Venedik-Cenevre istihbarat örgütleri Fransa'da ortaya çıkan Calvinist muhalefeti destekleyip örgütlerken, kendilerini tehdit eden bu 'Katolik müstebit tahakküm' odağına karşı Cenevre merkezli alternatif bir 'karşı otorite odağı' meydana çıkarıyorlardı. Bu otorite Hugenot Savaşları sırasında hem toplumun derinliklerine kök salıyor, hem de silahlı şiddet kullanılarak toplum karşısında sergileniyordu. Ancak Cenevre merkezli Calvinist-Protestan otoritenin meydana getirdiği etki Hugenot Savaşları ile sınırlı kalmıyordu. Savaşlar sırasında meydana gelen ağır yenilgiler, başvurulan vahşice işkenceler ve uygulanan büyük katliamlar; önemli oranda Hugenot göçlerine yol açıyordu. Bu göçler sonucunda Cenevre 'finans-ticaret odaklı' Hugenot-Calvinist yapılanma Avrupa'da adeta 'metastas' oluyordu. Hugenot göçü alan Hollanda, İskoçya, Polonya, Macaristan, Romanya ve Almanya'nın önemli şehirlerinde Hugenot-Calvinist dokular oluşuyordu. Bu oluşumlar daha sonra 'yerel finans-ticaret güç odakları' ile bütünleşerek Cenevre merkezli 'finans-ticaret oligarklarının' otoritesini bütün Avrupa'ya yayarak örgütlüyorlardı. Bu yapılanma ile özdeşleşen en önemli finans-ticaret unsuru ise; tıpkı Calvinistler gibi toplumdan dışlanan ve baskı altına alınan Musevîler ile Masonik-Templier yapılanmalar oluyordu.

Hugenot-Calvinist göç kabul eden önemli kentlerin başında Hansa-Stad Hamburg yer alıyordu. Bir finans-ticaret şehri olan Hamburg aynı zamanda Londra ve Amsterdam gibi basın ve yayın merkeziydi. Hamburg önemli bir tekstil sanayiine de sahip bulunuyordu. Ama; en dikkati çeken özelliği bir 'banka-banker-tefe' ve 'fuar şehri' olmasıydı. İşte buraya gelen 900 kadar Hugenot; Cenevre merkezli 'küresel finans' yapılanmasına çok önemli etkiler ve katkılar sağlıyor, nitelikler kazandırıyordu.

"Hamburg Lutherciliği 1520'lerde kabul ediyordu. Şehre (İtalya, Hollanda, İspanya ve Portekiz'den) Protestan ve Calvinistlerle beraber 1685 yılında, daha önce tanınan hakların ellerinden alınması nedeniyle 'muhtemelen pek hoş karşılanmayan 900 Hugenot da geldi."[1]

Unutmamak gerekir ki Hamburglu Katolikler Calvinistleri hoş karşılamıyor; Hugenotlar aleyhinde vaazlar veriliyordu. Bu tepkiden şehirdeki Musevî topluluğu da payına düşeni alıyordu. Aynı durum Frankfurt şehrinde de sözkonusu oluyordu.

"...şehirdeki çoğunluğu oluşturan Luthercilerle azınlıkta kalan Katolik, Yahudi ve Calvinciler arasındaki çatışmalarla iyice derinleşiyordu. Yahudiler ve Calvinciler gettolarda yaşıyor ve şehir konseyinin istemeden de olsa verdiği malî yardımlardan faydalanıyorlardı."[2]

Her iki olay ve diğer benzeri örnekler çok açık olarak Calvinistlerin gittikleri kentlerde yine de tepki ile karşılandıklarını; bu tepkiler sonucunda şehirdeki Musevî doku ile dayanışma ve bütünleşme içine girdiklerini gösteriyordu. Bir bakıma Calvinistler ve Musevîler 'özgürlük mücadelesini' birlikte yürütüyor, imkanlarını birleştirerek güçlerini arttırmaya çalışıyorlardı. Ancak Avrupa'ya yayılmış olan Calvinist cemaatler; Calvinizm'in Roması (veya Hıristiyan-Calvinistlerin Alamut Kalesi) olan Cenevre ile temaslarını ve dayanışmalarını asla koparmıyorlardı. Bu 'derin ilişkinin ve dayanışmanın' en çarpıcı örneği 1580'li yılların sonunda 1590'ların başında veriliyordu.

1589 yılında savaş yeniden başlıyor; Cenevre'nin kendi kaynakları ile Katolik müstebitlere ve Savoia hanedanına karşı bağımsızlığını koruması pek olası görülmüyordu. 1590 yılında Cenevre Cumhuriyeti'nin harcamalarının yüzde 88'ini savunma giderleri teşkil ediyordu.

"Savaş masraflarının dörtte biri ganimetlerden, diğer dörtte biri de şe-

---

[1] Richard Mackenney – Age. – S. 57.

[2] Richard Mackenney – Age. – S. 59.

hirlerle bağlantılı uluslararası Calvinist topluluklarca karşılanmaktaydı."[1]

Cenevre ve özellikle Nürnberg, Ypres ve Lyon gibi Calvinist cemaatlerden yardım geliyor ve Cumhuriyet, Katolik saldırılara karşı kahramanca direniyordu.

Calvinist-Hugenot cemaatları birbirleri ve merkezleri ile irtibatlı olarak hem finans-ticaret düzeninde etkinlik kazanarak sistem içinde egemenlik ve gelişme kaydediyor; hem de Roma merkezli Hıristiyan taassubu karşısında dinsel-siyasal özgürlük elde etmek mücadelesi veriyorlardı. Bu direniş önce Roma Kilisesi'ne ve onun güdümündeki dinsel tahakküm odaklarına karşı yürütülecek; fakat daha sonra adım adım yaygınlaştıracaklardı... Örneğin; Roma'nın otoritesi kırıldıktan sonra Calvinizm'in hedefini monarşiler teşkil edecekti. Onu otoriter-totoliter rejimler izleyecek, ardından militarist oluşumlar çökertilecek, en sonunda ulusal-milliyetçi oluşumlar 'hedef tahtasına' konulacaktı. Ne ki amaç; küresel özgürlük değildi. Finans-ticaret Sami kökenli oligarkların küresel otoritesini tesis etmek ve bu otoriteyi alternatifsiz kılmaktı. Bütün yüce kavaramlar, kanlı komplolar, olumlu-olumsuz söylemler, ölçüler, değerler, suikastlar, entrikalar, hukuksal ve kültürel olgular; bu amaca ulaşmayı hedefleyen spekülatif/manipülatif 'finans-ticaret oligarşisinin' kabaca ve acımasızca kullandığı araçlar olmaktan öteye gitmiyordu. Kullanılan bu araçlar, işlevlerini tamamladıktan sonra yok edilmekten veya bir kenara atılarak üzerleri örtülmekten kurtulamıyorlardı.

---

[1] Şehir Devletleri – Age. – S. 64.

• ***Cenevre'nin Calvinizm ve Hugenotlar zeminindeki belirleyici konumunu; 'Aydınlanma süreci' ve Fransız İhtilâli'nin 'kotarılması' olgularıyla birlikte ele alıp irdelemek doğru olmaz mı? Cenevre'nin finans-ticaret yapılanması çerçevesinde tesis ettiği 'spekülatif otoriteyi' ihtilâlci bir karaktere dönüştürmesi; 'şiddete (ve teröre) dayalı otoritenin' geçmişindeki en önemli deneyimi ve modeli teşkil etmiyor mu?***

1541 ile 1564 yılları arasında Calvin'in de büyük çabaları sayesinde Cenevre bağımsız bir 'dinsel cumhuriyet' durumunda bulunuyordu. Cenevre, özellikle Fransa'ya karşı 'çifte standartlı' bir politika uyguluyordu. Resmî diplomasi yoluyla Paris ile düzenli ve barışçıl siyasî ilişkiler tesis ediyordu. Buna karşılık Cenevre merkezli Calvinist gizli yapılanmalar -'Yeraltı Kiliseleri, Çöl Kiliseleri' örgütlenmeleri vs., gibi- ve örgütler üzerinden de Fransa saltanatına karşı yıkıcı ve yıpratıcı bir politika izliyordu. Nitekim Cenevre; Savoia'nın saldırılarına karşı Fransa ve İsviçre'nin, özellikle de Bern'in desteği ile bağımsızlığını koruyor, 1589-1601 yılları arasında meydana gelen bir dizi savaşa girişmek zorunda kalıyordu. Nihayet 21 Temmuz 1603 günü Saint Julien Anlaşması ile Cenevre'nin bağımsızlığı bir kez daha teyid ediliyordu. Tüm bunlar olurken şehir içinde de önemli oluşumlar meydana geliyordu.

Her şeyden önce Hugenot Savaşları sırasında Fransa'dan kaçan Calvinistlerin en önemli sığınağı Cenevre oluyor; çok sayıda Hugenot göçmen bu 'şehir devlete' sığınıyordu. Hugenot göçmenler Cenevre'de saat yapımı mesleğini geliştirerek yaygınlaştırıyorlardı. Ayrıca bu göçmenler sayesinde uluslararası Calvinist oluşum pekişiyor; Cenevre merkezinin aktivitesi artıyordu. Özellikle Fransa'daki Hugenotlar ile Cenevre'deki Hugenotlar finans-bankerlik piyasasında derin bir etkinlik kazanıyorlardı. Cenevre'de ayrıca basım sanayii de gelişiyor; buna bağlı olarak şehir, kültürel alanda yönlendirici bir merkez konumuna geliyordu. Ni-

tekim 'yönlendirici kültürel merkez' özelliği; 1559 yılında kurulan ünlü Cenevre Akademisi sayesinde, Cenevre'yi Reform hareketinin 'belirleyici odağı' düzeyine yükseltiyordu.

Cenevre'nin bütün bu özellikleri dinsel Reform konusunda elverişli bir ortam hazırlıyordu. Bu zemin Fransa'dan kaçan ve sürgün edilen Hugenot ailelerin zaman içinde Cenevre'nin finans ve sanat piyasalarında elde ettikleri güç ve ayrıcalıklarla –üçüncü şahıslar için- 'Reformist bir kaynak' teşkil ediyordu. 'Calvinist Reformistler' Cenevre'de tesis ettikleri 'oligarşik yönetim ve otoritelerinden' asla ödün vermiyorlardı. Siyasî haklardan yoksun bulunan kent yerlilerinin talepleri ve ayaklanmaları Calvinist oligarklar tarafından acımasızca şiddet kullanılarak bastırılıyordu.[1]

Cenevre'nin yönetimini elinde bulunduran ve siyasî oluşumlarda tek söz sahibi olan oligark aileler dışa karşı tamamen kapalı bir yapı teşkil etmiş bulunuyorlardı.

> "Cenevre önde gelen ailelerin kendi aralarında birbirleri ile evlendikleri, müştereken yapılan espiyonaj, örtülü propaganda, tahıl tekeli ve koloniel esir yönetimi işlerinin yanında, devletin yurt dışındaki başarıları için de uğraşılan 'İkiyüzler Meclisi' (Concil of 200) tarafından yönetiliyordu. Hayatlarını adadıkları bu işler sık sık Venedik Yüksek Aristokrasisi'nin (oligarklarının) stratejik geleneğine de öykünüyorlardı."[2]

1700'lü yılların sonlarında Avrupa'da özellikle de Fransa'da yaşanan toplumsal ve kanlı olaylarda belirleyici rol oynayan Cenevreli 'oligark ailelerin' başında; Necker, Andre, Gallatin, Mallet, de Saussure, du Pan ve Prevost 'oligark aileleri' yer alıyordu.

---

[1] Büyük Larousse – Age. – C. 4, S. 2262.

[2] http://www.larouchepub.com/other/2003/2004 synarch-v-amer.html-Executive Intelligence Reciew dergisinin 2 Eylül 2003 tarihli sayısında yayınlanan Amerika'ya Karşı Synarchy adlı makaleden alındı – Synarchy Against America-Anton Chaitkin-Çev. Gökhan Ayvazoğlu

Örneğin; Fransa'da ihtilâlin ekonomik zeminini hazırlayan, Fransız hazinesini iflasa sürükleyerek orta sınıfı çökerten, çıkardığı borç senetleriyle hiper enflasyona yol açan, halkı 'ömür boyu borçlandıracak' formüller geliştiren, malî ve ekonomik yapıyı işlevsiz duruma düşüren ünlü banker Jacques Necker 1764 yılında Fransız Sarayı'na Cenevre Cumhuriyeti'nin Büyükelçisi olarak tayin ediliyor; sonra da Fransa'da Maliye Bakanı oluyordu.

"Necker hem Amerikan-Fransız ittifakına karşı, hem de Fransız hükümetini çökertmek için gizlice İngilizlerle çalışıyordu. Necker'in karısı daha önce İngiliz emperyal tarihçisi Edward Gibbon'un nişanlısı idi. Necker ve ünlü kızı Germaine Necker de Stael, Fransız karmaşasının hem 'sol', hem de 'sağ' kanatları/dönemleri içinde entrikalar çevirmişlerdi."[1]

Cenevre Oligarkları'nın oynadıkları rol bununla sınırlı kalmıyordu.

"Neuchatelle ve Cenevre'nin daha alt tabakalarından gelme Jean-Paul Marat, Terör Devri'nde Fransa'nın binlerce aydınını öldürmeye başlamadan önce İngiltere'de İngiliz İstihbaratı tarafından on yıl eğitilmişti. Gallatin'in yakın dostu Cenevre'nin Etienne Dumont'u, Jeremy Betham'ın tercümanı ve dünya çapındaki organizatörü olurken, Lord Shelburne'un oğullarına da hocalık yapıyordu."[2]

Shelburne sadece Marat ile temas halinde değildi. Onun yakın dostlarından biri de XVI. Louis'in kuzeni ve düşmanlarıyla işbirliği halinde bulunan; Fransız Büyük Mason Locası'nın kurucusu ve ilk Maşrık-ı Âzâmı Orleans Dükü Philippe idi. Bu iki 'Birader' Lyon'daki Özgür Mason Locası'nda kayıtlı üyeler arasından seçtikleri 'Militan Biraderleri' 1780-1790 yılları arasında Fransa'da gerçekleştirecekleri 'destabilizasyon operasyonunda' görevlendiriyor, kullanıyorlardı. Bu 'Biraderler' arasında Cenevre-Venedik Oligarkları'nın ajanı Kont Cagliatro (Gerçek adı

---

[1] Synarchy Against America-Anton Chaitkin – Age. –Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

[2] Synarchy Against America-Anton Chaitkin- Age. –Çev. G. Ayvazoğlu.

Giuseppe Balsame olan Kont, Maria Antoinette'ye ünlü mücevher komplosunu gerçekleştiriyordu), Jacques Cazotte, Fabre d'Olivet ve Joseph de Maistire yer alıyordu.

Cenevre oligark ailelerinden en önemlisi; ünlü banker-bankacı Mallet ailesi idi. Bu aile sadece Fransız aydınlanması ve ihtilâlinde rol oynamakla kalmıyordu. Küresel oligark ailelerin arasında da belirleyici bir etkinliğe ve yere sahip bulunuyordu.

Cenevreli tanınmış Banker (finans oligarkı) Jacques Mallet du Pan; Mallet ailesinin İngiltere kolunu kuruyordu. Küresel bir 'finans otoritesi' tesis eden ve bu 'otoritenin' ana unsurlarından biri olan Mallet du Pan, finansal otoriteyi siyasal otoriteye dönüştüren en önemli 'katalizör' durumunda bulunuyordu.

1749 yılında Cenevre'nin Celigny semtinde doğan bu 'esrarengiz ve etkileyici' oligark, aynı zamanda 'gazetecilik ve yazarlık' da yapıyordu. Onun Fransız İhtilâli'nde oynadığı rolü irdelemeden önce, Mallet du Pan'ın 'İngilizciliği' üzerinde durmak ve 'Venedik-Cenevre-Londra' kombinasyonu içindeki yerini 'deşifre etmek' faydalı olur.

Cenevre'de 'finansal otoritenin' doruktaki 'oligark otokratı' konumuna gelen şöhretli banker; İngiliz Liberalizmi'ne büyük hayranlık duyuyor ve bu 'öğretinin' düşünsel militanı olarak faaliyet gösteriyordu. Bu nedenle Mallet du Pan İngiltere'nin Fransızca konuşan ana istihbarat memuru' olarak tanımlanıyordu.[1]

Londra'da Linguet ile les Annales'i kaleme alan Mallet du Pan daha sonra 1783 yılında 'Tarihsel Siyaset ve Edebi Anılar'ı yazıyordu. Bu yayın 1788 yılında Meraire de France ile birleşiyordu.

Açıkça kaydetmek gerekir ki Mallet du Pan bir demokrat değil aksine; bir 'aydın (oligarşi) despotluğundan' yana idi.[2]

İlk bakışta 'masumâne' gibi algılanabilen bu 'aydın despotluğu' sa-

---

[1] Synarchy Against America –Anton Chaitkin – Age. – Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

[2] Büyük Larousse – Age. –C. 13, S. 7732.

vunuculuğu, aslında 'İngiliz emperyal yayılmacılığının' kültürel ve anayasal ifadesinden başka bir şey değildi. Zira 'İngiliz ajanı' olmanın da ötesinde 'İngiliz yayılmacılığının başrol oyuncularından biri' olan du Pan; İngiliz Liberalizmi'ni 'despotça' ihraç etmek görünümünde, 'İngiliz hegemonyacılığının' militanlığını yapıyordu. Nitekim 'aydın despotluğunun' arkasında İngiliz Liberalizmi'ni zorla ve şiddet kullanarak kabul ettirmeyi/dayatmayı ilke edinen du Pan, tam anlamıyla İngiliz Anayasası'nın savunucusu ve 'despotça kabul ettiricisi' idi. İngiliz Anayasası hayranlığı da samimi bir hayranlık değil; Venedik-Cenevre Oligarkları'nın 'küresel otoritesini' İngiliz İstihbaratı'nın ve Genelkurmayı'nın militer gücü ile özdeşleştirilmesinden başka bir şey değildi. Bu özdeşleşme; Venedik'in Onlar Meclisi'ne bağlı istihbarat gücünün, İngiliz istihbarat gücüne dönüşmesi anlamına geliyordu.

Cenevre-Venedik istihbarat geleneğinin temsilcisi olan Mallet du Pan; 1794'den 1798 yılına kadar başkentlere yerleşen sığınmacıların sözcülüğünü yaparak ve bu yoldan o başkentlere nüfûz ederek İngiliz yayılmacılığına zemin hazırlıyordu. Nitekim bu ünlü banker 1798 yılında sürekli olarak da Londra'ya yerleşiyordu. Burada Mercure Britannique'i kuran bu 'ajan-banker' İngiliz hükümetlerine doğrudan hizmet vermeye başlıyordu. Mallet du Pan, Londra'da iki önemli kitap daha yazıyordu. Bunların ilki 1791 yılında kaleme aldığı 'Hizipler İlkesi Üzerine' adlı yapıt idi. İkinci yapıt ise 1793 yılında yayınladığı 'Fransız Devrimi'nin Doğası Üzerine Düşünceler' idi.

Fransız Devrimi üzerine söz söyleme yetkisine sahip bulunan en önemli yazar, hiç şüphe yok ki Mallet du Pan idi. Zira Mallet ailesi ihtilâlin 'düşünsel zeminini' felsefî olarak hazırlayan Voltaire'in Cenevre'deki 'koruyucu oligarkları' idi.

Bilindiği gibi İngiltere'nin Paris Büyükelçisi Horace Walpole'nin tavsiye mektubu ile Londra'ya giden Voltaire; buradaki nüfûzlu dostu Milord Bollingbrocke'dan umduğu desteği göremiyordu. Voltaire çaresizlik içinde, Londra'ya iki saatlik uzaklıkta bulunan Wandsworth'daki

tüccar M. Falkener'in yanına sığınıyordu.[1]

Voltaire tüccar Falkener tarafından hem korunup finanse ediliyor; hem de İngiliz devlet adamları, bazı İngiliz düşünürler ve finans-ticaret odakları ile tanıştırılıyordu. Girdiği bu yeni çevrede İngiliz istihbaratçıları da yer alıyordu:

"O zamanlar Tory-Demokracy'yi teşkil eden ve bilahare d'İsraeli tarafından canlandırılan yarı cumhuriyetçi muhafazakârları tanıdı ve zamanının bütün büyük muharrirleriyle karşılaştı."[2]

Voltaire Londra'da iken finans-ticaret oligarkları ve onların buradaki uzantıları ile de temas kuruyordu. Bu oligarklar arasında Cenevreli aileler ve Malletler de bulunuyordu.

"Kendisi genç olduğu halde parayı seviyordu. İngiltere'de servetin istiklal verdiğini öğrenmişti. Fransa'ya döner dönmez büyük maliyeci olan Paris biraderlerle münasebete girmişti. Onlar kendisine, Noter Arouet'in tevarüs ettiği sermayesini işletmek hususunda tavsiyelerde bulundular."[3]

Bankerlerin tavsiyeleri doğrultusunda servetini değerlendiren Voltaire sermayesinin bir kısmını, ordunun iaşesi için hububat temin edilmesi yönünde yatırıyor; bu işten 600 bin franktan fazla bir meblağ kazanıyordu. Ünlü filozof, bankerlerin telkiniyle servetinin diğer kısmını Cadix ticaretinde ve Amerika ile ticarî temasta bulunan denizcilik şirketlerinde kullanıyor ve adeta 'her tuttuğu altın oluyordu.' Talihi yaver giden Voltaire'in gemileri hiçbir zaman korsanlar tarafından soyulmuyordu.

"Piyasada bile kazandı ve çok geçmeden bir şairin asla biriktiremeyeceği kadar büyük bir servet sahibi oldu. Portföyleri kontratlar, poliçeler, va-

---

[1] Voltaire – Andre Maurois – Hilmi Kitabevi – İst. 1939.

[2] Voltaire – Andre Maurois – Age. – S. 29.

[3] Voltaire – Andre Maurois – Age. – S. 33.

deli bonolar ve hükümet tahvilleriyle dolu idi. Bir edebiyat adamının portföyünde bu çeşitten bu kadar yazı bulmak şüphesiz zordu."[1]

Hemen kaydetmek gerekir ki Voltaire yüksek sosyeteye daima hayranlık ve iştah duyuyordu.

1729'da Fransa'ya dönen Voltaire 1731 yılında Paris'i tekrar terk ediyordu. Uzun bir süre Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde dolaşan 'finansör filozof' nihayet koruyucusu olan Mallet du Pan'ın doğrudan 'kanatları altına' giriyordu. Mallet du Pan Voltaire'in çok yakın dostuydu.[2]

Aynı şekilde Cenevreli bir başka oligark aileye mensup olan General Augustin Prevost da Voltaire'in Mallet du Pan kadar yakın dostu idi. Ancak Mallet du Pan'ın başka önemli dostları ve yoldaşları da bulunuyordu. Bunların başında da ünlü Oligark Jacques Necker ile Joseph de Maistre yer alıyordu. Mallet du Pan ile Necker ve Joseph Maistre'yi buluşturan ortak payda ise 'Amerikan tipi bir anayasa modelinin Avrupa'da yayılmasını engelleme' çabası idi.

Bir başka Cenevreli oligark ailesi de Gallatinler idi ve Albert Gallatin adeta Voltaire'in dizinin dibinde büyümüş gibiydi. Albert Gallatin Amerikan İhtilâli sırasında Maine ormanlarında saklanıyor, sonra da Birleşik Devletler Anayasası'nın engellenmesi için Pennsylvari'deki siyasî saldırının başına geçiyordu. Bu oligark, Birleşik Devletler Hazine Bakanı olarak Amerikan milliyetçilerine karşı 'serbest ticaret' hizbinin liderliğini üstleniyordu. Voltaire'in yakın dostu olan General Augustin Prevost ise Amerikan İhtilâli'ne karşı İngiltere'nin Güney Carolina'yı işgal eden kuvvetlerine kumanda ediyordu. General Prevost aynı zamanda 'Amerikan topraklarını İngiltere'nin özgür Masonluğun İskoç Riti' ile tanıştırıyordu. Augustin'in oğlu General Georg Prevost Kanada'da İngiliz Genel Valisi olarak görev yaparken 1812 Savaşı sırasında New York'u işgal edecekti. Oligark Prevostlar son derece önemli diplomatik,

---

[1] Voltaire – Andre Maurois – Age. – S. 34.

[2] Synarchy Against America – Anton Chaitkin – Age. Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

istihbarî ve ekonomik ilişkilere sahip bulunuyorlardı. Örneğin; General Augustin Prevost'un kardeşi James Mark vefat edince onun dul karısı, Aaron Burr ile evlendiriliyordu. Bu kadın Musevî asıllı Burr'un; İngiliz istihbarat örgütünün en üst düzeyindeki yöneticileri ile dostluk kurmasını sağlıyordu. Aaron Burr Birleşik Devletler'de 'vatan hainliği' suçlamasıyla yargılanarak İngiltere'ye sürgün ediliyor; burada kendisine Mallet, Prevost ve Jeremy Bentham oligarkları hep birlikte ev sahipliği yapıyorlardı.[1]

Cenevreli bir başka oligark ailesi ise Saussure ailesi idi. Bu aile Amerika'da Masachusettsli Toryleri, güneydeki ayrılıkçı ajan ve kışkırtıcı provokatörleri, ingiliz İstihbaratı adına örgütlüyordu. Ailenin Cenevre'deki Frontenet malikanesi İngiliz asillerinin adeta 'kâbesi' durumunda bulunuyordu. Saussure ailesi daha sonra İngiliz İstihbarat Servisi'nin lideri ve ünlü devlet adamı Lord Palmerston ile de özel ilişkiler tesis ederek derin bir dostluk kuruyordu.

İşte; devrinin en tanınmış düşünce adamı ve Fransız İhtilâli'ni hazırlayan Fransız filozof Voltaire uzun bir Frankfurt macerasından sonra dostu Oligark Mallet du Pan'ın çağrısı üzerine İsviçre'nin yolunu tutuyor; finans oligarklarının 'ödünsüz egemenliği' altında bulunan Cenevre Cumhuriyeti'ne sığınıyordu. Jean Jacques Rousseau ile birlikte Fransız monarşik düzenini temelinden sarsacak ve kapsamlı Hıristiyan-Katolik otoritesini 'laiklik' ilkesi karşısında yerle bir edecek olan Voltaire; Cenevre'nin içinde Sur-Saint Jean malikanesi –Katolik olduğu için yasal engeli kitabına uydurup aşarak- satın alıyordu. Voltaire Aziz'in 'Saint' sıfatının yerine Les Delices (Zevkler) adını kullanıyordu. Finans oligarklarının kanatları altında güvenceye kavuşan Voltaire bir tefeci kıvraklığıyla yatırım yapmayı sürdürüyordu:

"Uzun zamandan beri servetinin bir kısmını kayd-ı hayat şartlı gelirlere

[1] Synarchy Against America – Anton Chaitkin – Age. – Çev. Gökhan Ayvazoğlu.

yatırıyor; zaafiyeti ve soluk benzi sebebiyle fahiş faiz alıyordu."[1]

Voltaire; Cenevre'ye yerleştikten sonra artık büyük servetini sergilemekten kaçınmıyor ve 'senyör' olarak yaşamaya başlıyordu. Dört arabası, seyisleri, sürücüleri bulunuyor; ziyafetler veriyor, bir de tiyatro kuruyordu. Burada sahnelenen oyunlarda kendisi de rol alıyordu. Bu tiyatroda oynanan oyunlar Cenevre Oligarkları tarafından hararetle destekleniyor; ünlü şahıslar (Gibbon gibi) uzak yerlerden gelerek Voltaire'i sahnede izliyordu.

Buna rağmen Voltaire, Calvin'i 'merhametsiz bir ruh' olarak itham ediyor; bu nedenle –onun tabiri ile- Cenevreli çobanlar tarafından suçlanıyordu. Voltaire'e göre Cenevreli Calvinist çobanlar İncil'e ve cehenneme inanmayan Allahsızlardı.

Voltaire Calvinist çobanların hoşnutsuzluğu karşısında Cenevre'de rahatsızlık duyuyordu. Ancak yine de Cenevre'yi terk etmiyor; Cenevre'deki malikanelerini muhafaza ediyordu. Bunlar için 'inlerim' diyen ünlü filozof Cenevre ile Fransa arasında adeta mekik dokumaya başlıyordu:

> "Madem ki ne Fransa'da, ne İsviçre'de tam bir huzur mümkün değildi, en iyisi her iki memlekette birer ayağı ve hatta Voltaire'in dediği gibi dört ayağı olmaktı. Göl (Leman) kenarında iki, hudut boyunda da iki şato ile en küçük bir patırtıda kaçmağa, mütarekeye ve boranın sükun bulmasını beklemeğe muvaffak olabilirdi. Tam bu sırada Cenevre yakınında, Fransız arazisinde iki mülk satışa çıkarılmış bulunuyordu. Bütün senyörlük haklarıyla Tournay Kontluğu ve Ferney Şatosu. Her ikisini de satın aldı ve bu suretle zaptı imkansız stratejik bir vaziyette yerleşmiş oldu."[2]

Fransız İhtilâli'nin düşünsel yapısını hazırlayan; ardılları Paris'te giyotinler kurup oluk gibi kan akıtan ve nihayet manorşik otoritelerin ta-

---

[1] Voltaire – Andre Maurois – Age. – S. 72.

[2] Voltaire – Andre Maurois – Age. – S. 74.

rihe gömülmesine öncülük eden Voltaire; tüm bu süreçte oynadığı başrolün arkasındaki muazzam Cenevre finans-ticaret eksenli desteği şöyle özetliyordu:

> "Sağımı Jura tepesine ve solumu Alplere dayadım. Cenevre gölü kapımın önünde. Fransa hudutları üzerinde güzel bir şato, Cenevre topraklarında Delices inzivagâhı, Lozan'da mükemmel bir ev. Böylece bir inden diğerine sürünerek krallardan ve ordulardan kurtuluyorum."[1]

Voltaire sadece son cümlede doğruyu söylüyordu. Zira 'sürünerek kurtulan' kendisi değildi. Voltaire Cenevre'den yola çıkarak ve Fransa'dan başlayarak krallar ile kralların ordularını kovalıyor; onların 'Monarşik-Katolik' otoritesini yok ederek, tarihin çöplüğüne atmaya, attırmaya hazırlanıyordu.

Venedik-Cenevre Oligarkları Fransa tahtındaki Capetleri; İsviçre Alplerinin doruklarına gömülü para kasaları ile kuşatıyordu. Finans-ticaret oligarklarının sınırsız serveti, ticaret güzergahlarındaki finans-ticaret odakları Calvinist dinsel-siyasal 'legal-illegal örgütler', Calvinizm'in İngiltere-Amerika uzantısı olan Presbiteryen Kilisesi, Masonik/Mafios-Templier oluşumları, 'finansal otoritenin' güdümündeki Mafia ve saire... Tümüyle oklarını öncelikle Paris'e çeviriyor; 'siyasî-askerî otoritenin' üzerine finans ticaret oligarklarının 'spekülatif-manipülatif malî otoritesini' tesis etmek üzere oluşturduğu tüm mekanizmaları harekete geçiriyordu. Bu mekanizmanın harekete geçtiği en önemli merkez yine Venedik-Cenevre ekseni oluyordu. Jean-Jacques Rousseau tam anlamıyla bir Cenevreli; daha doğrusu 'Cenevre Oligarşisi'nin' çocuğu idi.

Öncelikle şu saptamayı yapmak gerekir ki; Jean Calvin nasıl ki Cenevre'de dinsel alanda Hıristiyanlık içinden 'Paranın Dini' denebilecek şekilde yeni esaslara dayanan bir mezhep çıkarıyor idi ise... Cenevreli

---

[1] Voltaire – Andre Maurois – Age. – S. 74.

Jean-Jacques Rousseau da siyasî alanda 'dinsel', 'bireysel' ve 'zümresel' otorite dönemini noktalayıp 'kamu otoritesinin' demokratik yönetimini öngören bir yönetim modelini formüle ederek 'yeni bir devri' başlatıyordu. Fransız Devrimi bu 'siyasal formül' üzerinde gerçekleşiyor; sadece dinsel tahakkümü ortadan kaldırmakla kalmıyor, aynı zamanda toprak aristokrasisinin, bireysel ve zümresel otoritesini de yerle bir ediyordu. Nitekim artık görünürde yönetime, eşit bireylerin oluşturduğu 'kamusal otorite' egemen oluyor; bu hakkın kullanılması da yine görünürde temsilcilerini doğrudan seçen topluma veriliyordu.

Fakat tüm bunlar görünürde kalıyordu. Zira askerî ve siyasî otorite finansal-ticarî otoritenin oligarklarının, egemen otoritesi idi.

Jean-Jacques Rousseau, oligarklar adına konstrüke (inşa) ettiği muhteşem projeyi 'Toplum Mukavelesi' adlı yapıtı ile 1762 yılında topluma sunuyordu. 'Toplum Mukavelesi' aslında ünlü düşünürün planladığı 'Siyasî Kurumlar' adlı yapıtın sadece bir bölümü idi. Rousseau 'Toplum Anlaşması'nda adil bir toplum, yani bir bakıma 'hukuk devletinin' temellerini saptamaya çalışıyordu. Unutmamak gerekir ki Rousseau insanların 'doğal yaşam durumundaki' ilk örgütlenmelerine özlem duyuyordu. Ona göre doğa yasalarına uyum sağlayarak yaşayan insanlar 'hür ve eşit' insanlardı. Ancak doğa koşulları ile sosyal yaşamın koşulları derin karşıtlıklara-zıtlıklara yol açıyordu. Örneğin; mülkiyet olgusu insanlığın ilk felaketlerinin nedeni oluyordu. (Rousseau'nun bu saptaması Gracchus Babeuf'de mülkiyet karşıtı öğretiye dönüşmeye başlıyor; Babeuf'cülüğün belirgin özelliği durumuna geliyordu.) Rousseau'ya göre kuvvetli olanların diğerlerine tahakküm etmesi, insanlar arasındaki bağımlılığın da nedeni oluyordu. Kısacası insanın doğası ile toplumsal koşullar arasında derin zıtlıklar bulunuyordu. 'Toplum Anlaşması' bu zıtlıkları, ayrışma ve çatışmaları ortadan kaldırabilecek şekilde insanlara 'doğal haklar sağlama' çabasını ifade ediyordu. O 'insanları oldukları gibi; yasaları da olabilecekleri gibi ele alarak, toplumsal zeminde güvenli ve meşru bir yönetim modeli bulunup bulunama-

yacağını' araştırıyor; bunu da yapıtının başlangıç bölümünde vurguluyordu.[1]

1712 yılında Cenevre'de doğan ve zengin bir Calvinist Burjuva ailesinin çocuğu olan Rousseau küçük yaşta yetim ve yoksul kalıyordu. Bu nedenle sistematik bir eğitim alamıyor, gençliği mutsuzluk içinde geçiyordu. 1728'de Katolik Kilisesi'ne geçiyor; sonra tekrar Calvinistliğe dönüyordu. O, Cenevreli Oligarkların malikhanelerinde 'uşaklık' yaparak yaşamını idame ettiriyordu.[2]

Hiç şüphe yok ki; iyi bir gözlemci ve analizci olan Rousseau, Venedik-Cenevre oligarşik yapısını herkesten fazla özümsüyor ve tanımlıyordu. Rousseau; 'Venedik-Cenevre oligarşik yönetimlerinin örtüştüğü ve ayrıştığı noktaları Toplum Anlaşması'nın 4. Kitap 3. Bölümü'nde şöyle tanımlıyordu:

"Her hakiki demokraside, hükümet görevi bir kazanç değil, külfetli bir görevdir. Öyle bir görev ki hakça falan ferde değil de filan ferde yüklenemez. Bu görevi yalnız kur'a isabet eden kimseye kanun yükleyebilir. Çünkü o zaman şartlar herkes için aynı olduğundan ve seçim de hiçbir insan iradesine bağlı bulunmadığından kanunun evrenselliğini bozan mahiyette bir tatbikat olur.

Aristokraside hükümdarı hükümdar seçer; hükümet kendini muhafaza eder. İşte oyların yerinde verilmiş olması orada mevzuu bahistir.

Venedik Dojlarının seçim misali, bu farkı ortadan kaldıracak yerde onun kuvvetlendirir. Bu karışık şekil muhtelit bir hükümete uyar. Venedik hükümetlerini gerçek bir aristokrasi sanmak hatadır. Orada, halkın hükümette hiç yeri yoksa da, asillerin kendileri halktır. Barnabote denilen servet ve itibardan mahrum bir sürü asil hiçbir hükümet görevine yaklaşamadılar. Asiller onlara boş bir ünvandan ve Büyük Meclis'te oturmaktan

---

[1] Toplum Anlaşması – Jean-Jacques Rousseau – Çev. Vedat Günyol – Milli Eğitim Basımevi – Ank. 1946 – S. IV.

[2] Farbiges Grosses Volkslexikon – Age. – Cs. 9, S. 717.

başka bir şey sağlamış değildir. Bu Büyük Meclis bizim Cenevre'deki Genel Meclisimiz kadar kalabalıktır ama, şanlı şerefli üyelerinin ale-l âde vatandaşlarımızdan fazla imtiyazları yoktur."[1]

Rousseau burada 'oligarşik düzenin' aslında aristokrat sınıfına da hükmettiğini ve Venedik Oligarkları'nın rejim nezdinde sade vatandaşlarla (Barnabote) aristokratlar arasında hiçbir fark gözetmediğini vurguluyordu. Devrimci filozof; Venedik ve Cenevre 'oligarşik düzenleri' arasındaki farklılığı da şöyle irdeliyordu:

"İki Cumhuriyet arasındaki büyük fark bir tarafa bırakılırsa, muhakkaktır ki Cenevre burjuvazisi baştanbaşa Venedik asilleri sınıfını; Cenevre'de doğanlar ve oturanlar Venedik hemşehrilerini ve halkını; köylülerimiz de Venedik'in kara topraklarındaki tebaalarını karşılar. Nihayet, bu Cumhuriyet hangi bakımdan gözönüne alınırsa alınsın, büyüklüğü bir tarafa, bu cumhuriyetin hükümeti bizimkilerden daha aristokratik değildir. Aradaki fark şundan ibarettir: Bizim, ölünceye kadar mevkiini muhafaza eden şefimiz bulunmadığı için (ki Venedik Dojları bu konumda idi), onlar gibi kur'aya ihtiyacımız yoktur."[2]

Rousseau bu ifadesiyle Venedik Oligarşisi ile Cenevre Oligarşisi arasındaki farkın; yönetici oligarkların Venedik'te ömür boyu seçilmesine karşın, Cenevre'de belli bir süre için seçilmesinden kaynaklandığını ortaya koyuyordu. Rousseau; aradaki bu fark nedeniyle Venedik'te Doj'un kur'a yoluyla seçildiğini; Cenevre'de ise 'doğrudan seçildiğini' ortaya koyuyor ve şunları kaydediyordu:

"Kur'a yoluyla seçim, hakiki bir demokraside az verimli olurdu. Çünkü demokraside, her şeyde ahlak ve kabiliyet bakımından olduğu kadar prensip ve servet bakımından da eşitlik bulunduğundan, seçim hemen hemen ehemmiyetsiz kalırdı. Fakat yukarıda da söylediğim gibi, gerçek

---

[1] Toplum Anlaşması – Age. – S. 161.

[2] Toplum Anlaşması – Age. – S. 161.

demokrasi hiçbir zaman var olmamıştır."[1]

Bir süre sonra da Londra'ya giderek kendisini İngiltere'ye davet etmiş olan ünlü filozof Davit Hume'un yanında kalan Rousseau 'laik bakış açısından' din olgusuna yaklaşıyor ve yapıtının son bölümünü de 'Uygarlık Dini'ne ayırıyordu. 'Uygarlık Dini' ile ilgili şu öneriyi getiriyordu:

"Medenî dinin kuralları basit, az sayıda olmalı; açıklamalara ve yorumlara lüzûm göstermeyecek kadar açık ifade edilmiş olmalıdır. Her şeye kaadir, dirayetli, hayırsever, her şeyi evvelden görür, yardımsever bir Tanrı'nın varlığı, ahiret, adaletlilerin saadeti, kötülerin ceza görmesi, toplum anlaşmasının ve kanunların kutsallığı... İşte müsbet ilkeler. Menfi olanlara gelince, bunlar bence bir tektir. O da müsamahasızlıktır ki bir tarafa bıraktığımız dinlere girer."[2]

Calvinist Rousseau, 'dinsel taassubun hoşgörüsüzlüğünü' Uygarlık Dini (Hebert'in 'Akık ve Mantık' dininin kökeni.) ve bu dinin düzeni bakımından en büyük tehlike/tehdit olarak görüyordu. Cenevre'de 'Hıristiyan-Katolik tahakküme karşı' adeta bir militan olarak yetiştirilmiş olan filozof; 'hoşgörüsüzlüğün' oluşturduğu tehdidi şöyle analiz ediyordu:

"Medenî müsamahasızlığı, din müsamahasızlığından ayrı sayanlar, bana kalırsa aldanıyorlar. Bu iki müsamahasızlık birbirinden ayrılamazlar."[3]

Rousseau dinsel hoşgörüsüzlüğün karşısında, uygarlık hoş görüsüzlüğünün kaçınılmaz olduğunu vurguluyor, bunun nedenini çarpıcı bir üslupla ve ödünsüz bir yaklaşımla şöyle açıklıyordu:

"Cehennemlik diye baktığımız insanlarla dirlik düzenlik içerisinde yaşamamız imkansızdır. Onları sevmek, onları cezalandıran Tanrı'ya karşı

---

[1] Toplum Anlaşması – Age. – S. 162.

[2] Toplum Anlaşması – Age. – S. 207.

[3] Toplum Anlaşması – Age. – S. 207.

nefret hisleri beslemek olur. Bunları ya mutlaka imana getirmek yahut da tedirgin etmek gerekir. Dinî müsamahasızlığa müsaade edilen yerde, bunun medenî haklar üzerinde birtakım tesirler meydana getirmemesi imkansızdır. Müsamahasızlığın bu türlü tesirleri ortaya çıkınca da, artık hakim varlık cismanî sahada bile hakim varlık olmaktan çıkar. O zaman papazlar hakiki efendi olurlar, krallar da onların memurları."[1]

Rousseau, dinsel taassup konusunda daha da ileri giderek sertleşiyor; "... 'kilisenin dışında selamet yoktur' demeğe cesaret eden kimse devletten kovulmalıdır" diyordu.

Samimiyetle vurgulamak gerekir ki Cenevreli filozof Jean-Jacques Rousseau Venedik-Cenevre Oligarklarının tesis ettikleri 'finans-ticaret otoritesinin' tahakkümü elinin altında ve gözlerinin önünde dururken – Venedik Oligarkları'nın Dojları yaşam boyu şartıyla seçmelerine (veya kur'a ile atanmalarına) sitem etmenin dışında- bu oluşumu bir aşama olarak kabul ediyordu. Buna karşılık bütün hışmını Roma Katolik Kilisesi'nin 'dinsel otoritesi' ile Fransa krallarının şahsında şekillenen 'dinsel-siyasal otoriteye' yöneltiyordu.

Cenevreli Calvinist Rousseau; açıkça ortaya koymasa da 'egemen otoriteyi' dinsel-bireysel-zümresel veya askerî odakların tekelinden alarak 'kamuya' vermeyi ve 'egemen otoritenin' toplum adına kullanılması görevinin de –sınırlı bir süre ile- 'demokratik seçimle' belirlenecek görevlilere devredilmesini öneriyordu.

Ancak Venedik-Cenevre ekseninde 'oligarşik otoritenin' otopsisini (analizini) yapan Cenevreli Rousseau; 'finans-ticaret oligarklarının' sorumsuzca kullanarak bir 'tahakküm aracı' durumuna getirdiği 'finans-ticaret otoritesinden' hiç bahsetmiyordu. 'Kamusal otoritenin' demokratik seçimle ve esaslarını Montesquieau'nün belirlediği 'kuvvetler ayrımı' çerçevesinde kullanılması aydınların, aristokratların ve halkın –özellikle de Baldırıçıplak/Donsuzların- elbette ki iştahını kabartacaktı. Ve bu

[1] Toplum Anlaşması – Age. – S. 208.

iştah 'egemen otoriteyi' otokratik veya monarşik sorumsuzlukla kullanan dinsel/siyasal/askerî tahakküm odaklarına duyulan kini kanla besleyip doyurarak 'kamusal otoriteye' dönüştürecekti. Ne var ki 'kamusal otoritenin' çoğulcu demokratik rejim zemininde 'finans-ticaret oligarklarının' tahakküm aracı haline dönüştürülmesine de seyirci kalınacaktı. Bir başka ifade ile 'Venedik-Cenevre eksenli finans-ticaret oligarşisi'; dinsel-siyasal-askerî- aristokratik otoriteye karşı kamusal otoriteyi araç olarak kullanıyordu. Cenevreli Rousseau ve çevresi de –ve doğal olarak ardılları- 'kamusal otoriteyi' tesis edecek olan 'toplumsal unsurları' meşru kılacak 'sosyal-siyasal' formülü ortaya koyuyorlardı.

Toplum Anlaşması 1762 yılında basılıyor ve Rousseau'nun ortaya koyduğu 'Toplumsal Mukavele' çerçevesinde uzun bir süreç başlıyordu. Bu süreçte Amerika'nın bağımsızlık savaşı, Amerikan İhtilâli, Fransa'da toplumsal başkaldırının hazırlanması ve 1789 İhtilâli birbirini izliyordu.

Ne var ki; bu süreçte yaşananlar iki aşamada gerçek ifadesini buluyordu.

Önce Fransa'da 'kamusal otoritenin' demokratik seçim yoluyla işlev kazanması olgusunun önceki ve sonraki aşamaları... Yani 'Yeni Yönetim' modelinin Devrimle gerçekleştirilmesi... Buna ek olarak da daha sonra 'Demokratik Cumhuriyet Devrimlerinin' ihraç edilmesi... Veya bu söylemdeki Devrim'in; 'dış otoritenin' diğer devletler/ülkeler/imparatorluklar üzerinde tesis edilmesi sürecinde gerekçe olarak kullanılması...

Sorulması gereken ve 'yanıtı boşlukta kalan' soru ise şuydu:

Kendi dışındaki bütün otoriteleri çökerten 'finans-ticaret oligarklarına' niçin dur denmiyordu? En azından bu yönde bir adım atılması gerektiği seslendirilmiyordu?

Bu sorunun muhtemel yanıtı ise açıkça ortada duruyordu.

'Oligarklar; tüm güç odaklarını kendi çıkarları doğrultusunda ipotek altına almış bulunuyor ve düşman bellediklerinin üzerine sevkediyor, yönlendiriyor, hatta saldırtıyorlardı.'

'Kamusal otorite' demek, 'halkın otoritesi' demekti. 'Halkın otoritesinin' karşısında hangi otorite durabilirdi?

Oysa; finansal güçten yoksun ve ticarî yeteneği bulunmayan halk, sürüleşmiş insanların oluşturduğu 'kuru kalabalıktan' başka bir şey ifade etmiyordu. Yani 'halkın otoritesi' demek 'halkı finanse edenlerin otoritesi' demekti.

Bunu en güzel şekilde, ünlü Fransız yazar Honore de Balzac; Tefeci Gobseck adlı yapıtında ortaya koyuyordu. Paraya tapan Gobseck; "Bir insan için, üzerinde uğraşmaya değer gerçek kıymet ifade eden tek bir maddî şey vardır: Altın. Çünkü Altın her şeyin kaynağıdır... bütün kuvvetlere nüfûz ve tesir etmek kabiliyetini temsil eder" diyordu.

Tefeci Gobseck parayı; para hırsı ile topladığı kadar, insanlara hükmetmek için de biriktiriyordu. Onun nazarında, dünyada paradan daha büyük bir kuvvet bulunmuyordu. Paraya sahip olan, her şeye hükmedebiliyordu.

"Ben dünyaya hiç zahmet çekmeden sahibim. Halbuki dünyanın benim üzerimde ufacık bir tesiri bile yok" diyordu Tefeci Gobseck. Ona göre; "Hayat dediğin şey paranın harekete geçirdiği bir makine" idi. Hayat aynı zamanda bir mücadele idi. Bu mücadeleyi kazanmak için daima kuvvetli olmak gerekiyordu ve para bu kuvveti temin ediyordu. Tefeci bu kuvvete sahipti ve topluma hükmediyordu.[1]

Oysa ne Rousseau'nun baş yapıtı olan Toplum Anlaşması'nda ve ne de Aydınlanma süreci filozof ve aydınlarının söyleminde bu sosyal gerçek yer almıyor; siyasal yapılanmalar varsayımlarla, fantazilerle ve vaatlerle –çoğunlukla da içi boş gevezeliklerle- süslenerek ifade ediliyordu. Buna karşılık finansal ve ticarî otoriteyi merkezîleştirmiş/tekelleş-

[1] Tefeci Gobseck –Honore de Balzac – MEB. Yay. Ank. 1947 – S. II.

tirmiş bulunan 'finans-ticaret oligarkları' parayı, toplumsal tansiyonu ayarlamak, kitleleri yönlendirerek gütmek ve düşmanlarına karşı bir silah gibi kullanmak konusunda çoktan uzmanlaşmış bulunuyorlardı.

'Kamu otoritesi' aslında 'oligarkların finans-ticaret otoritesinden' başka bir şey değildi. Dolayısıyla toplumsal bütün oluşumlar, bu 'güç odağının' kullandığı birer araçtan başka şey değildi.

Bunların arasında kimler yoktu ki... Ve kimler Venedik-Cenevre Oligarkları'nın 'tezgahından' geçtikten sonra ne denli büyük 'oluşumlara-değişimlere-devrimlere-suikastlara-ayaklanmalara-bağımsızlık savaşlarına, ekonomik/dinsel/askerî ve toplumsal depremlere, krizlere, yıkımlara' imza atmamıştı?

Kraliyet Fransası'nın maliyesini tek başına çökerten Necker gibi oligark maliyeciler mi? Marat gibi 'giyotinleşen' bir 'devrim bıçağı' mı? Voltaire, Rousseau gibi 'oligark' kucaklarında büyüyen, devleşen 'felsefe tüccarları' mı? Calvin gibi 'paranın dinsel peygamberleri', Erasmus gibi hümanist 'ışık huzmeleri' mi?

Ve...

Carbonaria'yı Cenevre'de canlandıran Buonarroti gibi Babeuf'çü devrimci-ihtilâlciler mi?

Carbonaria ile elele Napoli Kralı'nı tahtından alaşağı eden Sicilya Mafiası mı?

Sultan 3. Selim'i sırtından harçerletip, 4. Mustafa'yı boğdurtan Nakşidîl Sultan mı?

Cenevre'de Carbonaro olup Rus Çarını öldürterek tahtını elinden alan I. Aleksandr mı?

Yoksa Çar Aleksandrla bir olup Fenerli Beyleri Carbonaria'a sokan; sonra da Eteria'yı kurup Moralı korsanları ayaklandıran Capo d'İstria mı? Ve Fransa'da 'oligarkların emrine girip', yanlarında yazıcılık yaptığı 'Şeytanın Çocuklarına' hizmet eden Halet Efendiler mi?

Ve bunlara dünyanın her yerinde payandalık yapan; nice bilim adamları, ekonomistler, bankerler, tefeciler, kiralık katiller, ağalar, fahişeler, eşkıyalar, aristokratlar, sanayiciler, karaborsacılar, cariyeler, baldırıçıplaklar, endüstriyeller, gangsterler, müsteşarlar, senyörler, genel müdürler, harem ağaları, esir tacirleri, petrol ve otomotiv oligarkları, homoseksüeller, sabotörler, medya patronları, devrimciler, jigololar, doktorlar, generaller, gerillalar, yazarlar, gazete sahipleri, mahalle karıları, tüccarlar, uyuşturucu baronları, tefeciler, vatanseverler, sendika ağaları, bakanlar, vatan hainleri, polisler, hafiyeler, ajanlar, kasaba politikacıları ve saire mi?

İşte...

Philippe Michel Buonarroti; Carbonaria'yı yeniden canlandırmak –ki buna yeniden kurmak da denebilir – üzere 'küresel spekülatif şiddet otoritesinin' başarıyla işleyen çok yönlü tezgahlarının kurulduğu Cenevre'ye geliyor; tıpkı Calvin, Voltaire, Rousseau ve diğerleri gibi; oligarkların koruyucu kanatları altına giriyordu.

CARBONARİA, MAFİA VE DEVRİM

Yasadışı/Küresel Otorite'nin Kılıcı

• *Bir teziniz var. Fransız İhtilâli'nin (ve Devrimi'nin) Osmanlı İmparatorluğu'na Carbonaria-Eteria (yasadışı) örgütlenmeleri kanalıyla girdiğini ileri sürüyorsunuz. Ayrıca Carbonaria-Eteria (yasadışı gizli) örgütlerinin işbirliği yaptıkları ve vurucu güç olarak kullandıkları 'Donsuz-Baldırıçıplak' oluşumlarını da 'Mafios unsurlar' şeklinde tanımlıyorsunuz. (Carbonaria-Eteria bağlantılı Mora İsyanı'nın ayrıntılarını, bu dizinin sonraki (altıncı) kitabına bırakalım.) Venedik-Cenevre 'finans-ticaret oligarşisi' bağlamında Cenevre merkezli Carbonaria oluşumunu anlatır mısınız? Carbonaria-Mafia bütünleşmesi ile gerçekleşen 1820 Napoli Ayaklanması ile onu izleyen 1820 Sicilya Ayaklanması'nı irdeler misiniz? Bu ayaklanmalar sonucunda sonrasında meydana gelen olaylar çerçevesinde Sicilya-Mora etkileşimini ve bu etkileşimin başta 'siyasal-Mafios' yapılanma olmak üzere çeşitli alanlardaki yansımalarını çözümler misiniz?*

> *Buonarroti (...) sinesinde Fransızları, Almanları, İsviçrelileri, Belçikalıları barındıran uluslararası bir teşekkülün; Carbonaria'nın şefi olmuştur. 1823'de Cenevre'den ayrılmak zorunda kalan Buonarroti, Brüksel'e yerleşmiştir.*[1]

---

[1] Gracchus Babeuf – Josette Lepine – Öncü Kitabevi – İst. 1969 – S. 232, 233.

Savoia Dükü'nün 11-12 Aralık 1602 (Tırmanma Günü)'de gerçekleştirdiği başarısız işgal girişiminden sonra Cenevre Dükü kentin bağımsızlığını tanımak zorunda kalıyordu. 1603'de imzalanan Saint-Julian Anlaşması ile de Cenevre Cumhuriyeti taraflarca bağımsız devlet olarak kabul ediliyordu. Avrupa devletleri arasında yıllarca devam eden birçok savaşa karşın 1712 ile 1798 yılları arasında hem İsviçre'nin tarafsızlığına saygı gösteriliyor; hem de Cenevre'nin bağımsızlığı ihlal edilmiyordu. Bununla birlikte gerek aydınlanma, gerekse Amerikan ve Fransız İhtilâlleri süreci sosyal yaşamda etkilerini gösteriyordu. 'Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi' ve Fransız İhtilâli sırasında Cenevre ile Paris arasındaki kapsamlı ilişkiler, toplumsal yaşamda huzursuzluklara ve kıpırdanmalara yol açıyordu. Örneğin; Paris'te oturan İsviçreli yurtseverler Bern, Basel, Zürih ve Brug'daki radikallerle ilişkiler kuruyorlardı. Bunlar bir yandan ülke içindeki oligark ve aristokratik baskıcı yönetimlere karşı sertleşiyor; diğer taraftan muhtemel bir Fransız işgaline karşı hazırlıklara girişiyorlardı.

Cenevre'de oligarşik yönetim bütün otoritesi ile baskıcı rejimi yürütüp Cumhuriyet'in bağımsızlığını korurken; oligarkların baskısından rahatsız olan kimi aristokratlar da yönetime karşı ayaklanmaktan geri kalmıyorlardı. 1707 yılında ve 1738'de başkaldıran Pierre Fatio'nun hareketi şiddetle bastırılıyordu. Keza 1782 yılında meydana gelen Nicolas Chenaux Ayaklanması da oligarkların otoritesi karşısında başarılı olamıyordu.

Ancak bu süreçte şehrin demografik yapısında ciddi değişiklikler meydana geliyordu. Cenevre her şeyden önce; Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde baskı ve işkence gören Protestan/Calvinist-Presbiteryenlerin sığınağı durumunda bulunuyordu. Bu durumun en çarpıcı örneğini de Fransa'dan göç eden Hugenotlar teşkil ediyordu. Nitekim Aydınlanma ve ihtilâl sürecinde cumhuriyetçi Fransız aydınları ve ihtilâlcilerin hem Cenevre ile Cenevre'nin kontrolündeki merkezlerden yardım görüyor; hem de baskı ve takibata uğradıkları takdirde sığınak olarak yine Ce-

nevre'ye kaçıyorlardı.

Barış döneminde son derece zenginleşmiş olan ve Fransız Aydınlanma hareketini her bakımdan -'düşünsel/örgütsel/finansal'- destekleyen ve 'Protestanlığın Roması' olarak adlandırılan Cenevre en büyük 'siyasal göçü' İhtilâl'in 1789'da patlaması sırasında alıyordu. Zira takibata uğrayan radikaller; özellikle de 'Cumhuriyetçi Jakobenler' kafileler halinde Cenevre'ye geliyor, bu 'şehir devlette' büyük topluluklar teşkil ediyorlardı. 'Sığınmacı gruplar' sadece krallara ve tiranlara değil; dinsel-siyasal her türlü müstebit odağa karşı mücadelenin içinden geliyorlardı. Bu nedenle Jakoben ağırlıklı Fransızlar, Venedik-Cenevre Oligarkları'ndan nefret ediyor; Fransız Kralı'na olduğu gibi bu 'totaliter oligarklara' karşı da mücadele ediyorlardı. Aynı zamanda, aristokratik kimliğini yitirmiş, oligarşik baskıdan yılmış ve oligarkların ezici baskısına maruz kalmış olan yoksul Cenevreliler de Jakobenler ile birlikte oligarkların yönetimine karşı direniyorlardı. Jakoben Fransızlarla dayanışma, bu grupların cesaretini arttırıyordu. Sığınmacılar arasında ağırlığı her ne kadar Jakobenler oluşturuyorsa da bunların arasında her görüşten ve toplumun her katmanından 'otorite karşıtı' militanlar yer alıyordu. Bunların içinde ayrıca ordudan firar etmiş olan önemli bir asker-subay grubu da bulunuyordu. Asker ve subaylar çeşitli nedenlerle ordudan kaçıyor, Cenevre'ye sığınıyorlardı.

1789 İhtilâli'ni izleyen yıllarda ve Paris'te tesis edilen yönetim süreçlerinde meydana gelen değişim ve tasfiye uygulamaları; Paris-Cenevre arasındaki göçü de yoğunlaştırarak renklendiriyordu. Çoğunlukla da 'terör-şiddet devresinde' bütün gün durmadan işleyen giyotinden kaçanların canlarını kurtarmak için ilk akıllarına gelen yer Cenevre ve diğer İsviçre şehirleri oluyordu. Nihayet, 1792 yılında Cenevre'de Jakobenlerin etkisiyle demokratik yoldan devrimci bir yönetim tesis ediliyordu.

Venedik-Cenevre Oligarkları bu 'devrimci yönetimin kurulmasını' kabul etmek zorunda kalıyorlardı. Her şeyden önce aydınlanma süreci

boyunca 'demokratik cumhuriyet', 'demokratik yönetim' fikrini empoze ederek aydınları yönlendiren oligarklar; Malletler, Prevostlar, Neckerler, bu aşamada 'otoriter-oligarşik bir yönetimi' savunmak şansını yitirmiş bulunuyorlardı. Kaldı ki yönetime talip olan Fransız devrimcilerinin arkasında –ne olursa olsun- Paris'teki İhtilâl Yönetimi bulunuyordu. Kral'ı alaşağı ederek iktidarı ele geçiren ihtilâlcilerin –şimdilik otoritelerini tam olarak tesis edemeseler de- Fransa'ya uzun süre hükmedecekleri anlaşılıyordu. Nihayet 'finans-ticaret oligarklarının' yeni Fransız yönetiminin tesisinde söz sahibi olmak için önce içlerine girerek nüfûz etmesi; bunun için de Cenevre'deki devrimcileri karşısına almaması gerekiyordu. Oligarkların bu yaklaşımından cesaret alan Cenevre'deki Jakobenler 1798 yılında Cenevre'yi Direktuvar Fransasına bağlıyorlardı.[1]

Cenevre, Leman bölgesi içinde yer alıyor; buranın merkezî konumuna getiriliyordu. Bağımsızlığını kaybeden ve tamamen devrimci Jakobenlerin kontrolüne geçen Cenevre, finans ve ticaret bakımından en parlak günlerini geride bırakıyordu. Buna ek olarak da 1802 yılında Napolyon'un koruması altına giriyordu. Bu durum; Cenevre'deki dengeleri altüst ediyordu.

Her şeyden önce Napolyon'un dinsel bakımdan laik eğilimi oligarkları rahatsız etmiyordu. Aksine onları heyecanlandırıyordu. Ancak siyasî bakımdan 'otoriter-militer' eğilimi oligarkları ürkütüyor, Napolyon'a şüpheyle yaklaşmalarına neden oluyordu. Ama Cenevre'nin Napolyon'un koruması altına girmesi en çok Robespierre ve Babeufçü Jakobenleri rahatsız ediyor; korkutuyordu. Keza; onlarla birlikte Cenevre'de kökleri tarihin derinliklerine dayanan 'Yeminli Yoldaşlar' örgütlenmesi bulunuyordu. Yeminli Yoldaşlar özgürlükçü –liberal bir dünya görüşünü savunuyor; Fransız yayılmacılığına karşı İngiliz yanlısı bir konumda bulunuyorlardı. Yeminli Yoldaşlar her ne kadar oligarklara uzak duruyorlarsa da; militarist ve yayılmacı Napolyon karşısında cumhuriyetçi-

[1] Anabritannica – Age. – C. 5, S. 458.

solcu Jakobenlerle aynı paralelde mücadeleyi tercih ediyorlardı.

Ancak tüm bu eğilim, yaklaşım ve oluşumlar kesin hatlarla birbirinden ayrılmış değildi. Örneğin; Jakoben-Babeufçü oluşumun ilke ve amaçları, oligarkların kendi otoriteleri dışında otorite tanımamalarıyla örtüşüyordu. Bu nedenle de oligarklar, Jakoben-Babeufçü oluşumları, diğer otoritelere karşı yönlendirmeyi ve desteklemeyi tercih ediyorlardı. Cenevre Oligarkları'nın bu politikası Venedik-Cenevre eksenli finans-ticaret odakları tarafından da destekleniyordu.

Oligarkların bu yaklaşımı, aristokratları da açmaza düşürüyordu. Aristokratlar her ne kadar oligarklar karşısında monarşik mutlakiyeti destekliyorsa da; yine oligarklar karşısında alt tabakalarla ve onların vurucu unsurlarıyla işbirliği yapmak zorunda kalıyorlardı. Bu zorunluluk sonucunda aristokratlar hem Jakoben-Babeufçü oluşumların, hem de bu oluşumların karşısındaki yapılanmaların içinde yer alıyorlardı.

Yine bu süreçte en önemli olguların başında 'işgal tehlikesi' yer alıyordu. Napolyon'un 'militer-otoriter' yönetimi Fransız yayılmacılığını kışkırtıyordu. Fransız yayılmacılığı ise karşı direnişleri ve fırsat bulunca da karşı yayılmacılıkları harekete geçiriyordu. Son çözümlemede Pan-Cermenizm, Pan-Slavizm, Faşizm, Nazizm gibi 'ırksal-milliyetçi' yapılanmaları doğuracak olan Fransız yayılmacılığı karşısında kısmen Alman yayılmacılığı; fakat büyük çapta Avusturya-Macaristan yayılmacılığını buluyordu. Bu aşırı emeller ve hareketler; finans-ticaret oligarklarını, banka ve tefe piyasalarını, en çok da serbest ticaret ve serbest dolaşım olanaklarını sınırlıyor; hatta tamamen ortadan kaldırıyordu. Kaldı ki yayılmacı militer güçler kendi çaplarında fütuhat girişimlerinde bulunuyor; başta İtalya'daki şehir devletler olmak üzere çok geniş bir alanda 'bağımsız yaşama' ortamına imkan bırakmıyorlardı. Bu ortamda bir yayılmacı ülke daha vardı ki o; diğer yayılmacı militer veya otokratik rejimler karşısında kendisini 'örterek gizlemeyi' başaran İngiltere idi. İngiltere XVIII. yüzyılın ilk yarısından itibaren rejimini ve uluslararası politikalarını liberalize ediyor; Amerika İhtilâli'nden sonra da libe-

ral özgürlük anlayışı zemininde tesis edilen insan haklarının savunucusu ve bayraktarı konumuna yükselmiş bulunuyordu. İngiltere, Fransız İhtilâli'nin gerçekleşmesi ile birlikte; daha önce demokratik hareketlerle tesis ettiği ve finansal-ticarî bağlamda geliştirdiği Cenevre-Venedik ilişkilerini, oligarkların amaçladığı yönde 'kendi otoritesi dışında hiçbir otoriteye yaşam hakkı' tanımamak doğrultusunda şekillendirmek üzere örtülü bir mücadeleye, hatta örtülü bir savaşa girişiyordu. Militer alanda kaçınılmaz kanlı savaşlar dışında, tam anlamıyla 'istihbarat-suikast-sabotaj-ayaklanma-propaganda-şiddet, terör ve destabilizasyon' çerçevesinde sürdürülen mücadele; sadece İngiltere'nin yayılmacı ve sömürgeci politikalarını beslemekle kalmıyor; değişen ve gelişen dünya koşulları çerçevesinde 'oligarkları' tek egemen, tek otorite konumuna yükseltmeyi amaçlıyordu. Oligarklar bakımından amaç finans-ticaret kaynaklı bir otorite tesis etmek; tıpkı banknot, yani kağıt para gibi bu otoriteyi 'spekülatif' bir algılama zeminine oturtmaktı. Daha sonra bu 'spekülatif otoriteyi' 'manipüle etmek' ve gerektiğinde de tam reel konuma getirerek 'egemenliğin gerçek sahibinin kendisi olduğunu' kanıtlamaktı. Nasıl ki kağıt para-banknot; ticaret sırasında 'alan ile veren arasında' spekülatif bir takas aracını ifade ediyorsa... Ve nasıl ki 'spekülatif takas aracı', spekülatif bir 'otoritenin' yaşam kaynağı olabiliyorsa... Bu 'spekülatif otoriteyi' de 'spekülatif bir vurucu güce' dayandırmak 'sistemin doğasının bir gereği' konumuna gelmiş bulunuyordu. Spekülatif bir propaganda-şiddet örgütü; sergilediği eylemlerle değişik odaklarda, değişik çapta etki yaratıyor, algılamalara yol açabiliyordu. Keza... Spekülatif bir propaganda-şiddet örgütü 'var olan az sayıdaki ve güçteki militanlarını' varolabilecek en yüksek sayıda ve güçte gösterebilecek bir finansal propaganda gücüne sahip olabilecekti... Ve yine 'spekülatif bir propaganda-şiddet örgütü' finans-ticaret oligarşisinin en canalıcı düşmanlarına karşı ölümcül eylemler düzenleyebilecek ve sıcak savaşa girmeden kendilerine büyük avantajlar sağlayabilecek konumda bulunuyordu.

Venedik-Cenevre ekseninde Londra'ya kadar uzanan; Hansa-Stadlarda, fuar şehirlerinde, tarihsel limanlarda, uluslararası pazarlarda dalbudak salmış olan; Amsterdam-Anvers-Brüksel ekseninde, Madrit'e kadar uzanan; kolları bir ahtapot gibi şark imparatorluklarını ve onların egemenliğindeki piyasaları, yeraltı-yerüstü zenginliklerini ve hazineleri sarmış olan; finans-ticaret oligarklarının 'kanlı işlerini görecek' bir 'spekülatif propaganda ve şiddet örgütünü' hayata geçirip koruyacak ve besleyecek en önemli oluşum elbette ki... Asırlarca ve asırlarca varlığını durmadan geliştirerek ve güçlenerek sürdürmüş olan 'Masonik/Mafios-Templier' doku/altyapı idi. Bu altyapının ipleri ise aynı oligarkların elinde toplanmış bulunuyordu. Bütün sorun; aydınlarla katilleri, zenginlerle yoksulları, aristokratlarla mafiosoları, askerlerle diplomatları, bankerlerle pazarcıları, 'propaganda ve şiddet' eksenli bir örgütün çatısı altında birleştirmekti. Cenevre-Venedik Oligarşisi bu konuda zaten olabildiğince deneyim sahibi değil mi idi? Büyük Fransız İhtilâli'ni; aristokratlarla Donsuzlar, Neckerlerle Baldırıçıplaklar, Orleans Dükü ile Parisli fahişeler; Maratlar, Roberspierreler, La Fayetteler ile hırsızlar, katiller ve kadın satıcıları; elele, omuz omuza gerçekleştirmemişler miydi?... Masonlar asker, askerler Mason olmamış mıydı? Ve en sonunda Kral'ın otoritesi, Napolyon adlı Korsikalı askerin eline teslim edilmemiş miydi?

Bu denli dev bir proje gerçekleştirilmişken; yapılanların bir minyatürü, kurulacak bir 'spekülatif propaganda-şiddet örgütü' tarafından niçin tekrar tekrar sahnelenmesindi. Bütün sorun aydınlarla Mafiosiyi, yazarlarla fahişeleri, askerlerle katilleri, sabotajcılarla finansörleri ve gazetecilerle kiralık katilleri aynı 'örgütün' spekülatif çatısı altında bir araya getirmek ve bu örgütün 'spekülatif otoritesini' 'reel otoriteye' tahvil etmekti.

Calvinizm deneyimine sahip Cenevre bu örgütün ve bu örgütten türeyecek bütün örgütlerin banisi ve başkenti olabilirdi. Böyle bir örgütü hayata geçirmek için tüm olanaklara sahip bulunuyordu. Cenevre...

Matbaalara, bankalara, saldıracak ve parçalayacak otorite arayan resmî-sivil örgütlere, Paris deneyiminden geçmiş çok sayıda devrimciye ve... Babeuf'ün ve Carbon'un da örgütleri dahil Fransız Devrimi sürecinde kurulan tüm örgütlerde yer almış olan Jakobenlere... 'Eşitler Komplosu'nun' en önemli örgütçüsü Buonarroti'ye sahip bulunuyordu.

Buonarroti 1806 yılında geldiği Cenevre'de hararetle karşılanıyor; tüm devrimciler ve Jakobenler tarafından 'doğal lider' gibi kabul ediliyordu. Buonarroti 'sol (hatta komünist)' bir örgüt kurmak konusunda baskı altına alınıyordu. Bu baskı onu şevklendiriyor, heyecanlandırıyordu.

Ve Buonarroti Babeuf hareketine katılıp da yakasını güç kurtarmış askerleri, Jakobenleri, solcuları, komünistleri, Hebertçileri, Napolyon karşıtlarını, Charbonerie'yi, suikastçıları, katilleri, firarîleri bir araya getirerek örgütlüyordu. Bu örgütün başlangıçta belirgin bir adı yoktu. Ancak zaman içinde militarist otokrat olan Napolyon'a karşı suikast girişiminde bulunmuş olan Jakoben fedai Carbon'un teşkil ettiği grubun anısına bu 'adsız örgüte' girenlere Carbonaro deniyordu. Carbonaro; (Carbonaro tek şahıs; Carbonari çoğul; Carbonaria ise örgütün adı.) aynı zamanda Babeuf Komplosu'na katılmış olan maden ve kömür işçilerinin anısını da kucaklıyordu.

Buonarroti bakımından bu örgütün 'aşırı sol (komüncü)' bir söyleme ve amaçlara sahip olması elbette ki kaçınılmaz bir zorunluluk sayılıyordu. Şurası da muhakkak ki Buonarroti'nin 'Eşitler Komplosunu' başarısızlığa uğratarak dağıtan, liderlerini ve özellikle de Babeuf'ü ölümle cezalandıranların oluşturduğu Bonapart iktidarını desteklemesi ve benimsemesi mümkün olamazdı. Keza Robespierreci, Hebertçi ve cumhuriyetçi Jakobenlerin de militarist otokrat bir yönetime karşı daha önce işbirliği yaptıkları Babeufçü bir hareketi tercih etmeleri son derece doğaldı. Zira Bonapart, sadece cumhuriyetçi Jakobenlerle komüncü Babeufçüleri değil, tüm devrimcileri çileden çıkaran girişimlerle; merkezî bir devlet, merkezî bir rejim yönünde otokratik adımlar atıyordu. Üstelik

İtalya'da elde ettiği zaferlerin gölgesine sığınarak 'despotik' adımlar atmaktan da çekinmiyordu.

"(Bonapart) 'millete bir din lazımdır' diyordu. Katolikleri kazanmak için monarşinin kullandığı usule başvurup Papa ile bir konkordato yaparak eski kiliseyi yeniden kurdu. (...) Konkordato cismanî ruhban sınıfı üzerinde Papa'nın yetkisini tanıyordu ama piskoposlarla başrahipleri hükümet seçmekteydi. Bonapart Konvansiyon tarafından hazırlanan bir Code Civil (Medeni Kanun) çıkarttırdı ve bu, bütün Fransa için tek bir özel hukuk ihdas etti. Bonapart 1789 İhtilâli'nin ilkelerine aykırı olarak ve eski şövalye tarikatlerini taklit ederek antik bir ad altında Legion d'Honneur'ü kurdu.

Ayrıca kendisine 'ömür boyunca konsil', sonra da 'Fransızların İmparatoru' unvanını verdirtti. Yüksek şahsiyetlerden mürekkeb personelle saray kurup eski krallığın taklidi olan bir teşrifat (dük, kont, baron gibi) eski ünvanları taşıyan bir de 'imparatorluk asil sınıfı' ihdas ederek monarşiyi tekrar kurma işini tamamladı. Hatta matbuatları sansür komisyonu, şüpheli şahısların yargılanmaksızın mahpus tutuldukları devlet hapishaneleri gibi mutlak iktidarın bazı usullerini dahi tekrar kullanır oldu."[1]

Napolyon'un 'mutlak otorite' eğilimi gösteren bu yönetim tarzı; Avrupa'da elde ettiği askerî başarılarla ve savaşların giderek yaygınlaşmasıyla daha da cesaret ve destek buluyordu. Babefçü ve cumhuriyetçi Jakobenlerin böyle bir yönetim tarzını benimsemeleri mümkün olmadığı için; Buonarroti'nin Cenevre'de yeniden canlandırdığı Carbonaria'nın temel siyasî amacını 'cumhuriyetçilik ilkesi' teşkil ediyordu. Keza 'cumhuriyetçilik ilkesini' doğal olarak 'İnsan Hakları Bildirgesi'ndeki ilkeler' besliyor ve tamamlıyordu. Bu temel ilkeler Buonarroti'nin Carbonariasına hem çok geniş bir hareket sahası sağlıyor, hem de çok önemli oranda kitlesel, kurumsal ve bireysel destek temin ediyordu.

---

[1] Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi –Charles Seignobos – Varlık Yayınları – İst. 1960 – S. 313, 314.

• ***Bu desteği sistemsel anlamda analiz eder misiniz? Hangi odaklar niçin Carbonaria'yı destekliyordu?***

İlk bakışta 'komünist' eğilime sahip bulunan Buonarroti'nin; 'finansticaret oligarkları' başta olmak üzere 'komüncü' bir otoriteden zarar göreceği muhtemel odaklar tarafından desteklenmesi, ortaya önemli bir çelişki çıkarıyordu. Ne ki mücadelenin çıkış noktası ve dayandığı gerekçeler, bu çelişkinin geçerli olmadığını gözler önüne seriyordu.

Merkezî Otoriteye Karşı Ortak Cephe (Üçüncü Otorite)

Mücadele iki temel odak arasında ortaya çıkarak belirginleşiyordu. Bir tarafta Napolyon'un 'otokrat militarizminin' ele geçirdiği merkezî ve mutlak otorite yer alıyordu. Diğer tarafta da 'merkezî otoriteye karşı mücadele başlatan ve bir 'cephe' oluşturan güçler/güç odakları yer alıyordu. Bu güçler 'merkezî mutlak otorite'yi; güncel olmasa bile potansiyel bir tehlike ve tehdit olarak görüyordu. Kaldı ki Napolyon bu dönemde tüm Avrupa'nın üzerinde 'reel bir tehdit/tehlike' konumunda bulunuyordu.

Gerçi Bonapart'ın orduları Avrupa'da çeşitli cephelerde askerî direnişle karşılaşıyor; İngiliz, Alman, Leh, Rus ordularıyla savaşmak zorunda kalıyordu. Ancak bu savaşların sonuçları, savaşan taraflara ne 'demokratik cumhuriyetler' tesis edileceğini, ne de 'İnsan Hakları Bildirgesine saygı' gösterileceğini vaad ediyordu. Bu savaşların galiplerinin yine çar, imparator veya kral olması bir şeyi değiştirmiyordu ve değiştirmeyecekti. Savaşların 'insan hakları ve demokratik cumhuriyet savunucularına' sağladığı tek yarar; savaşın 'mutlak otoriteleri' yıpratması, hırpalaması ve daha sonraki saldırılar karşısında kendilerini savunamayacak kadar zayıf düşmelerine ortam hazırlaması oluyordu.

Oysa Carbonaria sadece Napolyon'un mutlak otoritesine değil; mevcut bütün mutlak otoritelere karşı çıkıyordu. Monarşilerin ve kısmen de meşrutiyet rejimlerinin yerine cumhuriyet; mümkünse de demokratik cumhuriyet rejimini tesis etmek istiyordu. Bunu yaparken öncelikle mutlak otoriteleri yıkmayı amaçladıkları için; yerine tesis ettikleri otoritenin 'merkezî ulusal birlikler' olmasını da yadırgamıyor, reddetmiyorlardı. Aksine... Ulusal cumhuriyet birliklerinin; otokratik yerel güçlerin mutlak otoritelerini ortadan kaldıracak olması, Carbonaria'nın desteklediği bir süreci teşkil ediyordu. (Örneğin; ilerde sağlanacak İtalyan Birliği'nin, başta Savoia olmak üzere şehir devlet konumundaki yerel hanedanların siyasî otoritesini tasfiye etmek gibi...)

Ancak Carbonaria'nın anafikri ulusal yapılanmayı aşan, ilerde küresel nitelik alacak olan 'hümanist' bir içeriğe dayanıyordu.

"Ne yazık ki insanların büyük bir kısmı şöyle yanlış ve korkunç bir mantıkla düşünüyor. Ben A. nın bayrağı altındayım. Hakkın bu tarafta olduğuna eminim. O, B.nin bayrağı altında görünüyor. O halde o adam kötü bir adamdır.'

Ah! Hayır, hırçın mantıkçılar! Hangi bayrak altında olursanız olunuz. Böyle insanlığa yakışmayacak tarzda düşünmeyiniz. Herhangi muzır bir fikre dayanarak mantığını insafsız neticelere doğru işleten kimseler kolayca, daima şöyle bir neticeye varabilirler: 'Dördümüzden başka bütün insanlar yakılmaya layıktır.' Bu dört kişi daha sıkı bir inceleme yaparsa her birinin 'Benden başka bütün insanlar yakılmağa layıktır' diyeceğine şüphe olmasın."[1]

Bir Carbonaro olan Pellico'nun bu görüşleri aslında; Venedik-Cenevre Oligarkları'nm öne sürdükleri Erasmus'un hümanist görüşlerinin örgüt adına dile getirilmesinden başka bir şey değildi. Mutlak otoriteler karşısında ulusal birlikçi/cumhuriyetçi fikirlere sahip çıkan Carbonaria'nın süreç sonunda ulusal birlikleri de totaliter-otoriter oluşumlar ola-

[1] Zindanda – Silvio Pellico – MEB. Yay. İst. 1946, S. 260.

rak reddedeceğini haber veren bu satırlar; XIX. yüzyılın başında geniş kitleleri Carbonaria'nın peşinden sürüklüyor, bu 'propaganda-şiddet örgütünü' sıradan insanlar nezdinde son derece sempatik gösteriyordu.

> "Alpleri aşmadan evvel her yerde hakkımda gösterilen merhamet karşısında milletime olan sevgimin saatten saate arttığını hissediyordum. Mahkumluğumuz –suçu Carbonaro olmaktı- havadisi birkaç hafta evvel her tarafa yayıldığından her şehir, her köy, her çiftçi kulübesi bizi bekliyordu. Birçok yerlerde komiser, etrafımızı saran halkı dağıtmakta zorluk çekiyordu. Hakkımızda gösterilen hayırhahlık duyguları gerçekten takdire layık derecede idi."[1]

Unutmamak gerekir ki –iç ve dış- mutlak otorite; varlığını korumak ve sürdürmek amacıyla çok geniş bir bürokratik –asker/sivil- kadroyu istihdam ediyordu. Bu kadro için yapılan harcamalar büyük meblağlara ulaşıyordu. Harcamaların kaynağını ise öncelikle vergiler ve elkoymalar teşkil ediyordu. Bu 'tahsilat' başta tüccar-esnaf-banker tabakasında büyük rahatsızlıklara ve çeşitli tepkilere yol açıyordu. Dolayısıyla finans ve ticaret odakları ile –iç veya dış- mutlak otorite çoğunlukla örtülü ve dolaylı; kimi zaman da açık ve doğrudan bir mücadele içinde bulunuyorlardı. Finans kaynakları bu çerçevede; geniş bir bürokratik kadroyu istihdam eden mutlak otorite yerine; demokratik yoldan 'liberalize edilme şansı' bulunan bir 'demokratik cumhuriyet' rejimini tercih ediyorlardı. Bu nedenle 'despotlara-tiranlara-mutlak monarşilere' karşı mücadele etmeyi öngören Carbonaria oluşumuna peşin ve koşulsuz olarak destek veriyorlardı.

'Finans-ticaret odaklarının' bu tercihi kaçınılmaz olarak, onlarla çeşitli nedenlerle münasebet tesis etmiş olan toplumsal tabakaları da etkileyerek şekillendiriyordu. Bu tabakaların başında esnaflar, serbest meslek sahipleri, pazar-piyasa unsurları yer alıyordu. Bu unsurları bir Carbonaro olan Silvio Pellico yapıtında şöyle şekillendiriyordu:

---

[1] Silvio Pellico – Age. S. 148.

"Maroncelli uzun zaman yalnız kaldıktan sonra Kont Camillo Laderchi'nin odasına konulmuş, Larchi birkaç gün evvel beraat ederek hapishaneden çıktığından tekrar yalnız kalmış. Sizin arkadaşlardan Profesör Cian-Domenico ile Kont Giovanni Arrivabene de masum olduklarından çıkmışlar. Yüzbaşı Reziya ve Sinyor Canova bir arada imişler. Profesör Ressi bu iki kişinin bulunduğu hücreye yakın bir hücrede ölüm derecesinde ağır hasta imiş."[1]

Görüldüğü gibi 'dış otorite' –ki Pellico ve arkadaşları Carbonaria örgütü içinde Avusturya işgaline karşı İtalya'nın bağımsızlığı için mücadele ediyordu- karşısında yazarlar (örneğin Pellico), Profesörler (Cean-Domenico ve Ressi), askerler (Yüzbaşı Reziya), Kontlar (Giovanni Arrivabene Camillo Laderchi) gibi geniş bir yelpaze; Carbonaria örgütü bünyesinde yer alıyordu. Bu yelpaze elbette ki verilen mücadelenin hedefleri doğrultusunda şekilleniyordu. Örneğin; mücadelenin hedefi dış otorite/işgalci ise; ulusal mücadeleye çok sayıda asker, sivil bürokrat ile asiller ve senyörler de katılıyordu. Eğer iç otoriteyi temsil eden mutlak egemene karşı mücadele ediliyorsa; aydınlar ve sebest meslek sahipleri ağırlık kazanıyordu.

Carbonaria'yı destekleyen Masonik-Mafios-Templier yapılanması zaten Carbonaria'nın kuruluş unsurlarının başında yer alıyordu. Masonik-Mafios-Templier-Carbonaria oluşumu ile ilgili hususlar bir bütünlük teşkil ediyor; süreç içinde oluşumun meydana getirdiği 'sentez' bütün yalınlığı ile ortaya çıkıyordu.

Ancak tüm bu 'kaynaklar'; Carbonaria'ya askerler kadar üstün bir 'vurucu güç' kazandıran 'Mafios unsurların' sağladıkları yarar kadar büyük bir etki meydana getiriyordu. Bir başka ifade ile Carbonaria'yı ayakta tutan; Carbinaria'ya 'ürküntü veren bir örgüt' karakteri kazandıran; Carbonaria'yı 'propaganda-şiddet örgütü' olmaktan öte, bir 'alternatif otorite', daha doğrusu iç ve dış otoritelerin yanı sıra 'Üçüncü Oto-

[1] Silvio Pellico – Age. S. 148.

rite' konumuna getiriyordu. Zira Carbonaria ile bütünleşen 'Mafios unsurlar' Carbonaria'ya sadece 'vurucu güç' kazandırmakla kalmıyor; Carbonaria'nın toplumsal damarlara girerek kök salmasını, sosyal yapının 'derinliklerine' nüfûz etmesini sağlıyordu.

Carbonaria-Mafia oluşumu sadece kısa vadeli 'çıkar birliği' ile sınırlı kalmıyor; kapsamlı bir 'sosyal bütünlük' ifade ediyordu. Bu bütünlük Carbonaria-Mafia bütünleşmesini adeta 'sosyal-siyasal-askerî' yasadışı bir kurum konumuna getiriyordu.

Carbonaria-Mafia örtüşmesi bir 'üst yapı' bütünleşmesini aşan derinliği ifade ediyor ve bu derinlik şu 'sosyal-siyasal-askerî' oluşumu meydana koyuyordu:

Öncelikle Carbonaria'yı felsefî ve maddî yönden destekleyerek örgütleyen unsurlar ile –başat olarak Masonik-Templier-Finans-Ticaret oligarkları ve çevreleri- Mafios yerel güç odakları bu odakların işbirliği yaptıkları/korumaları altında yer alan unsurlar; 'müesses nizamın' mutlak egemen iç-dış otoritesine karşı mücadele ediyorlardı. Mafia, varoluşu itibariyle yerel otoritesini –ki bu otorite yasal olmadığı için spekülatif/mutlak otorite idi- geçerli kılarak sürdürebilmek için merkezî/karşı otoriteyi –ki bu müesses meşru otorite idi- doğrudan veya dolaylı olarak 'geçersiz kılmak' zorunluluğunda bulunuyordu.

Aynı şekilde Carbonaria –ve destekleyen unsurlar- da, mevcut iç-dış müesses otoriteye karşı –ki bu otoritenin mutlak veya işgalci/müstebit olması geçici bir gerekçe teşkil ediyordu- savaşıyor, şiddet kullanıyordu.

Öncelikle 'müesses mutlak iç-dış otoriteye karşı mücadele' Carbonaria ile Mafia arasındaki ortak hedefi, ortak bağı, ortak paydayı teşkil ediyordu. Ancak bu ortaklık bir 'üst yapı' konumunda bulunuyordu.

Ne var ki asıl bütünleşme; egemen otoritenin geçerli olduğu merkezde değil, Carbonaria ve Mafia'nın egemen olduğu yerlerde meydana geliyordu. Her ne kadar Carbonaria Venedik-Cenevre ekseninde 'alter-

natif-spekülatif' otorite merkezi olarak 'propaganda-şiddet' örgütü şeklinde kurulup yaşama getiriliyorsa da; temel ilkeleri ve amaçları merkez tarafından belirlendikten sonra 'adem-i merkeziyet' modeli bir yapılanma içine giriyordu. Bu nedenle Carbonaria yerel güç odakları ile bütünleşiyor, yerel güç odaklarının tercihleri ve etkileri doğrultusunda güçlenip gelişiyordu. Hatta bu nedenle Carbonaria anlayışı temel ilkeler dışında, ayrıntılarda önemli farklılıklar gösteriyordu. Bu farklılık ise İtalya'nın güneyinde, yani Mezzagiorno; Napoli ve Sicilya bölgesinde çarpıcı bir biçimde ortaya çıkıyordu. Bölgede Masonik/Mafios yapılanma Carbonaria ile bütünleşme içine giriyordu. Bütünleşme ise kaçınılmaz olarak örtüşmeyi ve etkileşimi getiriyordu.

Şu hususun asla gözardı edilmemesi gerekir ki: Carbonaria örgütü her ne kadar 'solcu kimliği ile tanınan' Buonarroti tarafından 'yeniden canlandırıldıysa' da... Venedik-Cenevre ekseninin 'finans-ticaret zemini' ve bu zemin üzerindeki 'finans-ticaret oligarklarının' egemen otoritesi, örgütü liberal sayılabilecek bir çizgide mücadele vermeye zorluyordu. Bir başka ifade ile Carbonaria örgütü içinde 'komüncüler/Babeufçüler ile Jakoben cumhuriyetçiler' finans-ticaret piyasalarının egemenleri ile ortak bir cephe oluşturuyorlardı. Bu nedenle 'komüncü/Babeufçü Carbonaria ile; Sicilya ve Güney İtalya'da yerel egemenlikleri tesis etmek için mücadele eden Mafia şeflerinin siyasî eğilimleri birbirine 'zıt' olmasına karşın... Venedik-Cenevre Oligarkları'nın finansal-ticarî gücü ve otoritesi tarafları iç-dış müstebit otorite karşısında birleştiriyor; cepheleştiriyordu. Finansal-ticarî otorite bütün para ve mal piyasalarında egemen oldukları; ayrıca Akdeniz, Adriyatik, Tiran denizyolu ticaretinde düzenleyici güç konumunda bulundukları için... Kazançlarını ve gelirlerini aynı piyasalarda değerlendiren, başta gıda olmak üzere tüm gereksinimlerini yine aynı yoldan temin eden yerel güç odakları zaten sıkı bir bütünleşme/örtüşme ve 'çıkar cephesi' oluşturmuş bulunuyorlardı. Yerelde tam egemenlik tesis edebilmek için yerel güç odaklarını ezerek tasfiye etmek zorunluluğu içinde bulunan mutlak otorite, kaçı-

nılmaz olarak yerel gücü sahiplenen Mafios otorite ile çatışma içine girmiş bulunuyordu. Dolayısıyla bu merkez-yerel çatışması; yerel Mafios otorite ile Venedik-Cenevre eksenli Carbonaria'yı, finans-ticaret piyasalarının da zorlamasıyla aynı cephede buluşturuyordu. Carbonaria-Mafia örtüşmesi aynı zamanda stratejik bakımdan bir gereksinimi de karşılıyordu. Bu stratejik gereksinim ise 'mafios şiddet unsurlarının' kitlesel bir karakter yüklenerek 'devrimci Carbonaria otoritesinin' pekiştirilmesiyle çözümlenmiş oluyordu. Böylece 'Piyasa-Yerel Güç-Carbonaria Terörü'; merkezî veya işgalci otoritenin karşısına 'devrimci otorite' şeklinde çıkıyor; Silvio Pellico'nun bahsettiği 'kitlesel sempatiyi ve desteği' arkasına alıyordu. Bu aynı zamanda iç-dış otorite karşısında 'Üçüncü Otorite'nin –şimdilik- 'devrimci otorite' rolüyle siyaset sahnesine girmesi anlamına geliyordu.

Jakoben deneyim, Masonik model, Mafios şiddet... Ve işte Carbonaria!...

Şurası muhakkak ki Carbonaria; kökleri Fransız İhtilâli'ne dayanan; tipik Akdeniz-Jakoben özellikler taşıyan; bu karakteriyle özde oligarklara, görüntüde ise 'devrime' ve topluma hizmet eden esrarengiz bir 'gizli/yasadışı örgüt' konumunda bulunuyordu. 'Esrarengiz bir örgüt' tanımlamasını hak ediyordu, çünkü... Hiçbir zaman iç örgütlenmesi; kurucuları, kadroları, özellikle de akibeti tam anlamıyla çözemlenemiyordu. Örgütün ne olup ne olmadığı hakkındaki bu çözümlemeyi bizzat Carbonari de yapamıyordu. Bunun en çarpıcı örneğini ise önemli bir Carbonaro olan Silvio Pellico bizzat kendisi veriyordu:

" (Hırsızların) elebaşı sonra bana borç yüzünden mi hapse girdiğimi sordu.

– Hayır

– Dolandırıcılıktan suçlusunuz galiba? Haksız yere...

– O da değil!

– Sevda yüzünden mi?

– Değil...

– Carbonaro musun yoksa?

– Evet.

– Carbonaro nedir kuzum?

– Anlatacak kadar ben de çok bir şey bilmiyorum."[1]

Hiç şüphe yok ki son derece kapalı, gizli ve sıkı kurallara/ritüellere bağlı olan örgütün üyeleri 'Masonik/Mafios bir ketumiyet, gizlilik ve dayanışma' içinde; 'müeyyideli (yaptırımlı) yeminlerle' girdikleri bu 'yasadışı gizli örgüt' hakkında Pellico'dan çok daha fazla bilgilere sahip değillerdi. Bu bilgilere sahip olsalar bile; yeminlerine ve sözlerine sadık kalarak Pellico'dan fazla bir şey söylemiyor, bilgi vermiyor, ifşaatta bulunmuyorlardı. Bu da örgütü her dönemde ve süreçte tam bir karanlık ve esrar perdesi arkasında bırakıyordu.

> "Carbonaria'ya girmek isteyenlerin 1819'da 'Carbonaria'nın kurallarına saygı duymaya, ihtiyaç duyulduğunda birbirlerine yardım etmeye ve tüm bunları 'lime lime doğranma ve ateşte yakılma pahasına yapmaya' yemin ettiklerini..."[2]

Ancak gerek Buonarroti'nin 'örgütsel kariyeri', gerek Fransız İhtilâli sırasında Jakobenlerin elde ettikleri deneyimleri Carbonaria içinde değerlendirmeleri, gerekse Venedik-Cenevre ekseni ile İtalya'da meydana gelmiş olan örgütsel faaliyetler birleştirildiğinde; Carbonaria'nın 'esra-

---

[1] Silvio Pellico – Age. S. 34, 35.

[2] Devrim ve Mafya, Sicilya Topraklarında Ölüm – James Fentress – Tarih Vakfı Yurt Yayınları – İst. 2004- S. 221.

rengiz silüetini' belirginleştirerek ete-kemiğe büründürüyordu.

Buonarroti önceleri ateşli bir Jakoben, sonraları ise militan ve taktisyen bir Babeufçü örgütçüydü. Fakat Fransız İhtilâli'ni 'burjuvaziyi, aristokrasiyi ve Donsuzları/Baldırıçıplakları' aynı cephede buluşturarak örgütsel dayanışmayı gerçekleştiren Jakobenlerin ünlü önderi Robespierre; 1792 yılının 2 Ocak günü Paris'teki Anayasa Dostları Kulübü'nde 'savaş üzerine' tarihsel bir konuşma yapıyordu. Ünlü ihtilâlci bu konuşmada; ihtilâlin ancak aşamalı olarak gerçekleştirilebileceğini ve bunun 'başlangıç noktasında' da seçkinlerin (Carbonaria'da Cenevreli oligarkların durumu gibi) yer alması gerektiğini belirtiyordu. Robespierre, ihtilâli üst sınıflarla, bu sınıflara mensup olanların aracılığının başlatacağını ileri sürüyordu. Halkın çıkarlarının, onların çıkarları ile örtüşmesi/uyuşması sonucu, halkla üst sınıfların bu yolda bütünleşebileceğini söylüyordu. Robespierre kendi durumlarını buna örnek gösteriyor; "Böyledir ki, aramızda parlamenterler, soylular, rahipler ve zenginler var. Bunlar ihtilâli harekete geçirdiler; sonra halk gözüktü" diyordu. [1]

Şüphesiz her ihtilâl, ihtilâl yuvalarında ve ihtilâl ocaklarında hazırlanıyor; bu yuvalar ve ocaklarda ise seçkinler ve finanse edilen aydınlar başı çekiyordu.

Babeuf'ün 'Eşitler Komplosu'nun' tek eksiği; belki de Robespierre'in bu saptamasını gözardı etmesi idi. 'Komplo'; karakteri ve amacı itibariyle/nedeniyle 'seçkinler' ve 'üst sınıflar' tarafından kovuşturulup çökertiliyordu. Meydana gelen bu büyük dram ise 'komüncü' Buonarroti ile Fransa'yı terk ederek Cenevre'ye sığınmak zorunda kalan cumhuriyetçi aydınlara iyi bir ders ve deneyim oluyordu. Nitekim 1806 yılında Cenevre'ye gelerek örgütlenme faaliyetlerine girişen Buonarroti; bu kez Cenevre'deki bütün finansal olanaklardan sonuna kadar yararlanmaya çalışıyordu. Unutmamak gerekir ki Cenevre, tarihsel süreçte derin bir

[1] Tarihte ve Günümüzde İhtilâl ve Diktatörlük – H. See, A. Joussain, M. Duverger – Örgün Yay. İst 2005, S. 260.

örgüt deneyimi elde etmiş bulunuyordu. Bu örgüt 'Eidgenossen' yani 'Yeminli Yoldaşlar' (İyi Yoldaşlar) örgütü idi. Venedikliler ve Cenevreliler ile onların en üst sınıfını teşkil eden oligarklar; Bonapart'ın 'militer otoritesine' karşı muhtemel direnişin (öncelikle) çekirdeğini teşkil edecek olan bu örgütü sahiplenip destekliyorlardı. Bu oligarkların başında ise Cenevreli tanınmış oligark ailenin ünlü generali Mallet yer alıyordu.

General Mallet ateşli bir Bonapart karşıtı idi. Nitekim kendisi de Fransız yayılmacılığına engel olmak amacıyla daha önce Filadelfialılar Örgütü'nü kurmuştu. Bu gizli direniş örgütü Olimpliler adını da kullanıyordu. General Mallet'in en yakın adamı; fedaisi durumundaki Albay Oudet idi. Oudet de Fransız yayılmacılığına karşı örgütlenen Cenevre yakınındaki Jura kömürcüleri arasında yer alıyordu.[1]

Daha sonra Albay Oudet, Mallet'in teşvikiyle ve yönlendirmesiyle Buonarroti ile bir araya geliyor; örgütlerini birleştiriyorlardı. Buonarroti Charbonerie ve Carbon nedeniyle; Albay Oudet ise Jura kömürcüleri nedeniyle Carbonaria adına yabancılık çekmiyorlardı. Kaldı ki 'Carbonaria' adı, 'Orman Masonlarını' da kucaklıyordu:

> "Carbonarizm'in atalarının oduncu, kömürcü gibi tamamiyle zararsız bir cemiyet olduğu zannedilmemektedir. Bu bir nevi kumpanya olup, adından da anlaşılacağı gibi oduncu ve diğer orman işçilerinin topluluğu idi. Fakat içinde cemiyetin bütün sınıflarından insanlar mevcuttu. Bu Orman Masonlarının toplantı yeri tercihen açık hava olup, giriş merasimleri yapılır, işaret ve tanışma parolaları kullanılırdı. İçtimai, karşılıklı yardım ve iyilik yapmayı bu cemiyet geliştiriyor, eğlenip mesut olmayı eğitiyorlardı."[2]

Mallet'in gözetimi altında Albay Oudet ile Buonarroti'nin örgütlerini birleştirmeleri sonucu Jura ormanlarında örgütlenmiş bulunan Masonlar da otomatik olarak Carbonaria yapılanmasıyla bütünleşiyorlardı.

---

[1] Gizli Cemiyetler – Serge Hutin – Anıl Yayınevi – İst. 1965- S. 98, 99.

[2] Serge Hutin – Age. – S. 98.

Böylece Buonarroti aradığı üst sınıfın ve oligarkların desteğini sağlamış, örgüt bünyesinde kaynaştırmış bulunuyordu.

Oligarklar başlangıçta elbette ki kapsamlı bir devrimi ve küresel bir ihtilâli düşünmüyorlardı. Ancak ellerinin altında da bir direniş örgütü bulundurmak gerekliliğini, bu fikrin vazgeçilmezliğini gözardı etmiyorlardı. Buna paralel olarak daha sonra kökü Akdeniz'e ve Masonik/Mafios yapılanmaya dayanan birçok 'kardeşlik örgütlerine' de el atıyorlardı.

> "...Napoleon yönetimi altındaki Napoli Carbonariasına kadar uzanan bir yemindi ve Favara Kardeşleri'nin birbirlerine 'Boni Compari' (İyi Yoldaşlar) ve Evrensel Cumhuriyet'e 'Buona Gente (İyi Halk) Cumhuriyeti' diye hitab etmeleri, Fransız devrimci örgüt pratiği olan 'Bons Cousins' (İyi Kuzenler) teriminin kullanılmasıyla ilgili gibi görünmektedir."[1]

Burada ifade edilen tüm ilintiler ve bağlantılar adeta Buonarroti odaklı Cenevre'yi işaret ediyordu. Zira 'Evrensel Cumhuriyet' Babeuf'ün 'Eşitler Komplosu'nun' içeriğini ifade ediyor; ana fikrini ise Mason Muhterem Üstadı Ramsay'ın ünlü nutkundan alıyordu. Bu içeriğin mirasını da Carbonaria'nın başında bulunan Buonarroti taşıyordu. Bons Cousins ise Fransız Devrimi'nde aktif rol oynayan Jakoben Masonların toplandıkları Loca'yı ifade ediyordu. Geriye 'Boni Compari' kalıyordu ki; bu da Cenevre'deki 'Eidgenossen'in İtalya'ya yansımasından başka bir şey değildi. Kısacası; Cenevre'deki 'Yeminli Yoldaşlar', İtalya'da 'İyi Yoldaşlar' adıyla anılıyordu. Yeminli Yoldaşların Fransa'daki uzantısı da Hugenotlar (Hugenotte) idi.

Buonarroti geldiği Cenevre'de bir yandan 'Yeminli Yoldaşlar' örgütü başta olmak üzere özellikle Akdeniz/İtalya kökenli 'Kardeşlik' örgütleriyle temas kuruyor; diğer taraftan da 'üst sınıfların desteğini' almaya çalışıyordu. Üst sınıfların desteği, üst sınıf mensuplarının militarist otoriteye karşı çıkmaları koşuluyla mümkün olabilirdi. Nitekim 'antiotoriter' üst sınıf mensupları da 'Masonik/Mafios-Templier' örgütlenmesi

---

[1] James Fentress – Age. – S. 260.

içinde yer alıyorlardı. Buonarroti'nin çevresindeki cumhuriyetçi Jakobenler ise; Fransız İhtilâli sırasında zaten Masonik örgütlenme ile içiçe geçmiş, bütünleşmiş bulunuyorlardı. Bu bağlamda değerlendirilecek olursa Carbonaria'yı Masonik-Templier oluşumunun silahlı bir uzantısı, adeta 'kılıcı' olarak kabul etmek hiç de yanlış değildi. Köklerini ise; Venedik'te ortaya çıkarak faaliyet gösteren ve Paris'e sıçramış olan 'Morosini Salonlarında' aramak gerekiyordu. Dahası... Morosini Salonlarının Giovannileri; cumhuriyetçi bir silahlı gücün, fikirsel temelini oluşturuyorlardı. Bu Masonik örgütlerden biri; yayılmacı Fransız Ordusu ile birlikte İsviçre'ye ve İtalya'ya taşınmış bulunuyordu. Fransa'da Bons Cousins adıyla faaliyet gösteren ve 'Asker Masonları' da bünyesinde toplamış olan Mason Locası; -'Asker Biraderler' tarafından- Cenevre ve İtalya'da da faaliyete geçiyordu. Bons Cousinsler İtalya'da Buoni Cugini adını kullanıyorlardı. 'İyi Kuzenler' Locası finans ticaret desteğini arkasına almış bulunuyordu. Bu nedenle Oligark Mallet ve Albay Oudet tarafından sahiplenilen Buonarroti'nin; buna ek olarak Bons Cousins üzerinden Masonik desteği de arkasına alması, işini hayli kolaylaştırıyordu. Ünlü örgütçü Carbonaria'yı oluştururken oligarkların koruması altında İyi Kuzenler Locası'nın hem ekonomik-finansal olanaklarından yararlanıyor; hem de örgütün gerektirdiği güvenlik önlemlerini tesis edecek şekilde üyelerini 'Masonik bir süzgeçten' geçiriyordu. Gözönünde bulundurmak gerekir ki; yerel örgütler arasında en köklüsü olan Mason Locaları son derece kapsamlı ve aşılması mümkün olmayan bir 'gizlilik' yapısına, 'istihbarat' ağına ve 'seçkinci davranış olanağına' sahip bulunuyordu. Carbonaria, İyi Kuzenlerle; İyi Kuzenler Locası ise yerel Masonik örgüt ve oluşumlarla bütünleşmiş bulunuyordu. Bu nedenle Carbonaria İyi Kuzenler üzerinden tüm yerel Mason örgütleri ile organik bağlantı ve bütünleşme içine giriyordu. Bu açıdan bakıldığında Carbonaria oluşumu üzerinde Londra Büyük Locası'nın gölgesi bulunuyor; bunun özünde de Venedik-Londra istihbarat örtüşmesi yer alıyordu.

Hatta bu bütünleşme nedeniyle çeşitli kaynaklar Carbonaria teşkilatını Masonik İyi Kuzenler Locası'nın bir ürünü -hatta devamı- olarak kabul ediyor, bu zeminde tanımlıyordu. Ancak bu bağlantı o şekilde kurulmuş değildi. Tüm kaynaklar Carbonari ile İyi Kuzenler arasındaki ilintiye dikkati çekiyor, fakat bu bağlantıda Buonarroti'nin oynadığı rolü atlıyorlardı.

Gracchus Babeuf 1796 yılında, Paris'te bir konuşma yapıyor ve; "Fransız Devrimi çok daha büyük, çok daha ciddi ve artık sonuncu olacak başka bir devrimin habercisinden başka bir şey değildir" diyordu. Onun bu saptaması; Fransız Ordusu'na sığınmış olan Babeufçüler ile İsviçre ve İtalya'ya kaçan Babeufçü firarîler tarafından bu ülkelerdeki devrimcilere taşınıyor; özellikle de erken dönem İtalya devrimcilerine yansıtılıyor; 'son devrim' görüşünü benimseyen ilk devrimciler sayılıyordu. Bunlar aynı zamanda yurtsever ulusçular olarak Fransa'ya karşı da çarpışıyorlardı:

> "Fransa Piemonte'yi topraklarına katmak için harekete geçtiğinde Fransız Ordusu ile devrimciler arasında Alexandria şehri yakınlarında bir savaş olmuştu. Savaş bittikten sonra, suikast kurbanı iki Jakoben şehit Marat ve Lepelletier'in portrelerinin bulunduğu mavi kokart ve madalyalar, ölmüş asîlerin göğüslerine iğnelenmiş olarak bulunmuştur."[1]

Bu gizli örgütler Masonik yapılanmaları model olarak örnek alıyorlardı. Nitekim bu dönemde İtalyan soyluları arasında Masonluk son derece yayılmış bulunuyordu.

> "...güneyin önde gelen örgütü Napoli Carbonariası, kısmen Güney İtalya Masonluğundan çıkarak gelişmişti. Ama asıl öncülü Franche Comte'deki[2] küçük bir Mason Eğlence Cemiyeti (Societe de Plaisirs) olan Char-

---

[1] James Fentress – Age. – S. 23.

[2] Mathiez, 1923, s. 55-73; Godechot, 1980; Francovich, 1952; Soanen 1928; Valenti 1965.

bonniers ya da Bons Cousins'dir."[1]

Şurası muhakkak ki; Buonarroti'nin Carbonariası ile İyi Kuzenler arasındaki bağlantı hayli derinlere dayanıyordu. Bir iddiaya göre Fransa'da Bons Cousins aslında apolitik bir Mason Locası konumunda bulunuyordu. Bununla birlikte 1790'lı yıllarda Franche-Comte, Nice ile birlikte Jakobenlere sığınak görevi yapıyordu. Bir kısım Fransız Jakobenler gibi İtalyan Jakobenler de kaçarak buralara sığınıyorlardı. 1796 ile 1798 yılları arasında Fransa'nın İtalya Ordusu Franche-Comte'ye gelerek konaklıyor ve burası bir konaklama merkezi oluyordu. Franche-Comte'de iki yıl kalan Fransız subayları arasında Buonarroti'nin de arkadaşı olan Babeufçü bir subay bulunuyordu. Bu subay da 1796 yılında Babeuf'ün Eşitler Komplosu'na katılan ve Jakoben geçmişi olduğu için polisle başı belada bulunan P.J. Briot du Doubs idi. Du Doubs aynı zamanda Carbon suikastı ile de ilişkili olduğu için Carboncu olarak biliniyordu.

"... Kendi ifadesine göre Briot, Charbonniers'in Babeuf'ün komplo modeline dayanan radikal bir gruba dönüşmesine yardım etmişti. Briot 1798'de Napoli'yi işgal eden kuvvetler (Fransız Ordusu) arasındaydı."[2]

Hiç şüphe yok ki bu iki Babeufçü komplocu; Buonarroti ile Doubs iletişim halinde hareket ediyor, Venedik-Cenevre ekseni ile Fransa'nın işgali altındaki İtalya'nın Napoli-Sicilya uzantısına kadar nüfûz ederek Carbonaria'yı siyasetin ve şiddetin 'baş oyuncusu' konumuna yükseltiyorlardı. Doubs Carbonaria'nın Napoli ayağını oluşturarak örgüt adına tarihsel bir rol oynuyordu.

Ne ki Carbonaria'nın örgütsel yapısında ve oluşumunda Masonik/Mafios-Templier etki bununla sınırlı kalmıyordu. Araştırmacıların 'ilk özgürlükçü (hürriyetçi) gizli örgüt' (Harekât-ı Ahrârâne Cemiyyet-i

---

[1] James Fentress – S. 23.

[2] James Fentress – Age. – S. 23.

Hafiyye) olarak tanımladığı Carbonaria; finans-ticaret odakları ve Masonik/Mafios-Templier yapılanma ile bütünleşmiş olması nedeniyle aynı kökten geliyor, bu oluşumların bir tezahürü olarak ortaya çıkıyordu. Bu nedenle örgütün 'temel ilkeleri' gibi, yapılanma tasarımı da bu 'oluşum' içindeki örgütlenme modelinden ilham alıyordu. Şurası muhakkak ki Buonarroti; 'Eşitler Komplosu' örgütlenmesi ile Cenevre'de içine girmiş olduğu 'Masonik/Mafios-Templier' örgütlenmesini örtüştürüyordu.

Hemen hatırlamak gerekir ki Babeuf'ün otoritesi altında oluşan 'Eşitler Komplosu' örgütlenmesi; uygulamada 'bölgeleri' ayrıştırarak 'adem-i merkeziyetçi' bir yapılanma gösteriyordu. Bu 'bölgesel' oluşumlar ise 'hücre teşkilatlanmasına' dönüşüyordu. Yapılanma, özünde Masonik yapılanmaya ters düşmüyor; paralellik, hatta özdeşleşme gösteriyordu.

Carbonaria yapılanmasına/örgütlenmesine gelince...

Tarihin kaydettiği 'en ketum/örtülü ve esrarengiz örgüt' olan Carbonaria'nın yapılanma şeması hakkındaki bilgiler ile ilgili olarak ünlü tarihçi Charles Seignobos şöyle diyordu:

> "Bu cemiyet Fransızları (İtalya'dan) tard ve ihraca çalıştı. Cemiyet'in menşei hakkındaki malumat masal kabilinden rivayetlerden ibaret ise de teşkilatı malumdur:
>
> Carbonarolar, Vent (Vente-Vendita) denilen birtakım şubelerden (kısımlardan-hücrelerden) mürekkebdir. Bazı esrarın (gizliliklerin) talim ve telkini muamelesinden sonra cemiyete kabul edilen aza, rüesanın (reislerin, şeflerin, elebaşıların) avamirine (emirlerine) itaat eyleyeceklerine yemin ederlerdi. Vent denilen şubeler Havt Vent (Haupt Vente-Merkez Vente) namıyla bir merkezî şubenin zîr-i idaresinde (yönetimi altında) birleşirlerdi."[1]

Her Vendita 20 üyeden oluşuyordu. Venditaların her biri ise 3 şef

[1] Tarih-i Siyasi Charles Seignobos – Çevrinler: Ali Reşad- Ali Kemal- İkdam Matbaası – Dersaadet, 1324- S. 7.

tarafından yönetiliyordu. 20 Vendita'yı temsil eden 20 temsilci bir 'Ana Vendita' (Haupt Vendite)'yı teşkil ediyordu. Bu 'Ana Vendita' da 'Yüce Vendite'ya bir delege gönderiyordu.

Araştırmacılar, Carbonaria'nın merkezinin Napoli'de üslendiğini ileri sürüyorlardı. Oysa burada Carbonaria'nın en güçlü ve aktif 'Ana Venditası' faaliyet gösteriyordu. 'Yüce/Ulu Vendita' ise Cenevre'de idi. 1820 sürecinde Yüce Vendita üyelerinin başında General Mallet, Albay Oudet, Yüzbaşı Briot du Doubs yer alıyor; bu çekirdek kadroya bazı 'Ana Vendita' temsilcileri katılıyordu. Yüce Vendita'nın başkanlığını ise Philippe Michel Buonarroti yapıyordu. Ancak Cenevreli Oligark General Mallet'in Buonarroti üzerinde 'yaptırımcı' bir ağırlığı bulunuyordu.

İddiaya göre Carbonaria'yı örgütleyenler bu modeli bir Mason Locası olan Buoni Cugini (İyi Kuzenler)'i örnek alarak gerçekleştiriyorlardı.[1]

Ne var ki süreç içinde model daha da geliştirilerek ortaya; hem daha karmaşık, hem de kovuşturulması daha güç bir örgütlenme çıkarılıyordu. Buna göre her Vendita'nın üyeleri kendi aralarında hücerelere ayrılıyorlardı. Bu hücreler numaralandırılıyordu. I no.lu, 2 no.lu, 3 no.lu vs., hücreler gibi...

I. numaralı hücrenin birinci üyesi I/I olarak belirleniyordu. Aynı hücrenin ikinci üyesi I/2, üçüncü üyesi I/3 vs., şeklinde numaralandırılıyordu. 2 numaralı hücrenin birinci üyesi 2/I, ikinci üyesi 2/2, üçüncü üyesi 2/3 şeklinde saptanıyordu. Böylece, hücrelerden birinin üyesi ele geçirilecek olursa; kendi hücresindeki diğer üyelerin numaralarından başka, kimlikleriyle ilgili bilgiye sahip bulunmuyordu. Hücrelerin birer şefi bulunuyor, bu şefler Vendita'yı; Venditaların şefleri de Merkez Vendito'yı (Ana Vendita'yı) teşkil ediyorlardı.

Carbonaria'nın Masonik/Mafios-Templier örgütlenmesindeki Loca modelini örnek alarak geliştirdikleri bu yapılanma; daha sonraki bütün gizli örgütlere de örnek teşkil ediyordu. İşin ilginç tarafı ise; Carbonari-

---

[1] Büyük Larousse – Age. – S. 2183-2184.

a'nın kökeninin Fransız İhtilâli'ne; Babeufçü -Jakoben harekete dayanarak Cenevre'ye sıçraması ve oradan tüm İtalya'ya yayılarak bu denli değişime uğraması sonucunda... Yeni Carbonaria örgütünün tekrar Fransız aydınlarına-devrimcilerine örnek oluşturması ve Carbonaria'nın Fransa'da bu model çerçevesinde yeniden örgütlenmesi idi.

"Napoli'de hükümet-i mutlakanın iadeten tesisinden sonra o zamana kadar sırf millî olan Carbonaria Cemiyyet-i Hafiyyesi, Fransız inkılabperverleri ve ihtimal ki Fran-Masonları ile münasebete girişti. Bir Mason mahfilinin müessisleri (kurucuları) olan ve Muhibban-ı Hakikat unvanıyla yadedilen (anılan) Buchez, Joubert, Bazard, Flottard; İtalyan Cemiyetini nümûne ittihaz ederek Fransız Charbonerie Cemiyyet-i Hafiyyesini teşkil ettiler."[1]

Diğer taraftan 1820 sürecinde İtalya'nın bütününde, fakat daha fazla yoğunlukla Mezzagiorno ve Sicilya'da siyasî oluşumlara 'oluk gibi kan dökerek' ağırlığını koyan Carbonaria; hem meydana getirdiği ayaklanma ve ihtilâllerle Avrupa'nın diğer toplumlarına örnek teşkil ediyor; hem de etnik ve ulusal bağımsızlıkçı başkaldırıların adeta öncüsü konumunda bulunuyordu. Carbonaria'nın başlangıçtaki hedefini tiranlar, militarist yayılmacılar, işgalciler ve müstebitler oluştururken; ikinci aşamada amaç, cumhuriyetleri tesis etmek, bu cumhuriyetleri de ulusal birliklere dayandırmak oluyordu.

Carbonaria Sicilya'da Mafia ile özdeşleşiyordu. Carbonaria-Mafia örtüşmesi ise 'Masonik/Mafios-Templier' yapılanmasının 'yasadışı/gizli silahlı gücünü' çarpıcı biçimde örnekleyerek ortaya koyuyordu. Carbonaria-Mafia örtüşmesi hem oluşum, hem de eylem aşamasında; yani 1820 Napoli-Sicilya ayaklanmalarında 'özgürlükçü-bağımsızlıkçı-ulusal' söylemi ve ilkeleri ile 'çevre coğrafyada'derin bir etki ve sarsıntı meydana getiriyordu. Bu etki ise kanlı, fakat en çarpıcı örneğini Osmanlı 'memaliği içinde' sergiliyordu. Rum 'eşkıya-korsan-Mafios' asîleri, Rum

[1] Charles Seignobos – Age. – S. 55.

Carbonariası olan Eteria çatısı altında Manya (Mania)'da kendi otoritesini tesis ederek; İstanbul'daki Sultan-Halife'nin 'merkezî otoritesine' başkaldırıyorlardı. Bir başka ifade ile dış kaynaklı, gizli/yasadışı 'finans-ticaret/Masonik/Mafios-Templier otorite; Osmanlı mutlak monarşik otorite ile Mora Yarımadası'nda karşı karşıya geliyor, boy ölçüşüyordu.

Osmanlı merkezî otoritesi, karşı-otoritenin gücünü Mania ile sınırlı sanıyordu... Oysa 'dış otorite' çoktan 'dış otorite' olmaktan çıkmış; Carbonaria-Eteria çatısı altında örgütlediği Fenerli Beyler üzerinden Sultan-Halife'nin 'iç otoritesine' ortak olmuş bulunuyordu.

Bunun başlıca nedeni ise, Osmanlı yönetiminin 1789'dan sonra Avrupa'da; özellikle de 1820 yılında Sicilya ve İtalya'da ne olup bittiğini yeterince kavrayamaması; Masonik/Mafios-Templier yapılanmasının vurucu gücü durumundaki Carbonaria ayaklanmasının adeta 'başka bir dünyada' yaşandığını varsaymasıydı. Kaldı ki Osmanlı yönetimi; ne aydınlanma sürecini, ne de Fransız İhtilâli'nin sebep-sonuç ve ayrıntılı oluşumlarını gözönüne alıp titizlikle etüd etmiyordu.

Oysa Sicilya Adası ile Mora Yarımadası Adriyatik'teki 'kutsal üçgenin' belirleyici niteliğe sahip iki 'taban açısını' oluşturuyordu. Bu üçgenin tepe noktasında ise –Venedik-Cenevre-Londra eksenini kontrol ederek- Avrupa'ya ve küreye hükmetmeye başlayan 'finans-ticaret oligarşisi' yer alıyordu.

Bu nedenle 1820 Cadiz-Napoli-Sicilya ayaklanmaları büyük önem taşıyor; o oranda da 'gizemli oluşumlara' zemin hazırlıyordu.

1820 Carbonaria-Mafia Ayaklanmaları (Derin Suç'un Siyasî Rolü)

• ***Görüldüğü kadarıyla 1820 Napoli-Sicilya ayaklanmalarının zemininde ve arkasında Masonik/Mafios-Templier oluşumun silahlı gücü Carbonaria yapılanması rol oynuyordu. Carbonaria-Mafia bütünleşmesi çerçevesinde bu olayları irdeleyip açıklar mısınız?***

1820 yılında Carbonaria ile Mafia'nın birlikte gerçekleştirdiği ayaklanmanın/ayaklanmaların dayandığı 'siyasal zemini' tam olarak kavrayabilmek için öncelikle; aynı süreçte tüm İtalya'da meydana gelen oluşumu genel hatlarıyla ortaya koymak gerekir. Şurası da muhakkak ki bu oluşumun yaşama geçtiği coğrafya kısmen de olsa (Adriyatik ve Ege adalarının sürekli el değiştirmesi nedeniyle) Osmanlı egemenliğini doğrudan etkiliyor ve ilgilendiriyordu. Ayrıca 1820'de Napoli'de ve daha sonar Sicilya'da patlak veren ayaklanmalar; 1821 yılında Mora'da (Mania-Manya) meydana gelen ayaklanma ile ilintili bulunuyordu. Kısacası; Napoli, Sicilya ve Mora isyanları arasında hem temel ilkeler, hem ayaklanmaları planlayanlar ve hem de ayaklanmaları gerçekleştirerek 'kan dökenler' arasında derin ilişkiler; siyasal amaçlar, benzerlikler, akrabalıklar ve çeşitli katmanlarda meydana gelen işbirlikleri gözlemleniyordu. [1]

Bu açıdan bakıldığında Bonapart'ın kesin yenilgiye uğratılmasından sonra İtalya'da otoritenin yeniden düzenlenmesi ile ilgili uğraşların kapsamı; kendi coğrafyasından taşıyor, Osmanlı topraklarının bir kısmını da içine alıyordu. Bu toprakların bir bölümünü Eflak-Boğdan –ki Voyvodaları Fenerli Beylerdi, diğer bölümünü de Mora Yarımadası teş-

[1] Not: Burada sadece 1820 Napoli-Sicilya ayaklanmalarını irdelemekle yetineceğiz. Mora Ayaklanması ve Yunanistan'ın bağımsızlığında 'yasadışı/mafios otoritenin rolü' dizinin altıncı kitabı olan 'Şeytan'ın Çocukları' adlı yapıtta irdelenecek. – M. Çulcu.

kil ediyordu. Dolayısıyla İtalyan Birliği'nin sağlanması sürecinde bu coğrafyada aktif rol oynayan 'Masonik/Mafios-Tempiler-Carbonaria' hücreleri; aynı zamanda Mora 'Masonik/Mafios-Templier-Eteria (Carbonaria)' unsurları ile de bütünleşiyordu. Dolayısıyla Mora İsyanı ile devam eden süreç; Osmanlı otoritesi altında değil de, geleceği Venedik-Cenevre Oligarkları tarafından belirlenen İtalya coğrafyasında şekilleniyordu. Açık olarak ifade etmek gerekir ki bu süreçte Osmanlı merkezî otoritesi Mora üzerindeki etkinliğini yitirirken; Mora Yarımadası üzerinde Venedik-Cenevre eksenli 'finans-ticaret oligarşisi' adına 'Masonik/Mafios-Carbonaria' otoritesi tesis edilmeye başlanıyordu. Bu nedenle İtalya'daki oluşumları; özellikle de Napoli ve Sicilya'daki gelişmeleri daha kapsamlı şekilde irdelemek ve doğru analiz etmek gerekiyordu.

Fransız orduları tarafından işgal edilen İtalya onbeş yıla yakın bir süre 'Fransız otoritesi' tarafından yönetiliyordu.[1] Bu yönetim, İtalya'yı

---

[1] "İtalya hakkında büyük tasarılarım var; İtalya Venedik'ten Alpes-Maritimes eteğine kadar, Alplerin ötesinde bulunan bütün memleketleri içine alan bir krallık olmalı; İtalya ve Fransa'nın birleştirilmesi ile ancak geçici bir devlet kurulabilir; fakat bu, İtalya milletinin ortak kanunlara uyarak yaşamaya alışması için zorunludur. Cenovalılar, Piyemonteliler, Venedikliler, Milanolular, Toskana'da yaşayanlar, Roma'da oturanlar, Napoli halkı birbirinden nefret ediyorlar. İçlerinden hiçbiri ötekinin üstünlüğünü kabule yanaşmıyor, halbuki tarihî hatıralar gereğince Roma, İtalya'nın tabii başkentidir. Ancak Papaların nüfûzu sadece ruhanî sahada kalmalı; şimdiki halde bütün bunları düşünemem; fakat daha sonra üzerinde duracağım. Şimdilik kapalı olan fikirlerim zamanla olgunlaşacaktır. Sonra her şey durum ve şartların gelişmesine bağlı. İtalya'yı bir hamlede aynı kanunlara uyan bir büyük devlet haline getirmek imkansız olduğundan, önce onu Fransızlaştıracağım. Hiçbir değeri olmayan o küçücük devletler, aynı kanunların hükmü altında yaşamaya alışacak. Örf ve adetler birbirleriyle iyice kaynaştıktan, kinler söndükten sonra, ortaya bir İtalya çıkacak, işte o zaman bağımsızlık vereceğim; ancak, bu sonuca varmak için yirmi yıl gerek. Geleceğe kim güvenebilir?" (Napolyon Bo-

üç parçaya bölüyordu. Ancak her üç parça da Fransız yönetimleri altında bulunuyordu.

Birinci bölge Bonapart'ın üvey oğlu Bugeuharnais'in yönetiminde idi. Burası İtalya Krallığı diye adlandırılıyor; Venedik ile Milano eyaletlerinden meydana geliyordu.

İkinci bölge Bonapart'ın eniştesi Murat (Mourat)'nın yönetimi altındaydı ve Napoli'den oluşuyordu.

Üçüncü bölge ise doğrudan Fransa'ya bağlanmış olan Piemonte, Cenova, Toskana, Roma ve havalisi idi.

Eskiden İtalya'yı yöneten iki hükümran aile ise ülkeyi terkederek adalara sığınmış bulunuyordu. Torino (Turin) Sarayı Sardunya'da idi. Napoli'nin hükümdar hanedanı Bourbonların bir dalı idi ve işgalden kaçmak amacıyla Sicilya'ya geçiyordu.[1]

Fransız yönetimi aslında İtalya halkını hükümdarların 'mutlak otoritesinden' kurtarmış ve 'ulusal bağımsızlığına' kavuşturmuş görünüyordu. Ne var ki Napolyon tüm bunların karşılığı olarak da halka ağır bir bedel ödetiyor; yüklü askerî vergiler altında eziyordu. Örneğin; Bonapart İtalya krallığından topladığı 27 bin İtalyanı Rusya Seferi'ne götürüyor; bu seferden geriye sadece bin kişi dönüyordu.

Buna karşılık Fransız Ordusu İtalya'ya 'yeni hukuk ilkelerini' getiriyordu. Bu ilkeler arasında hukuk karşısında herkesin eşit olduğu, şahsî özgürlük, mezheplere tanınan serbestlik, yasaların birliği gibi temel hususlar yer alıyordu. Kısacası Fransız Medenî Kanunları İtalya'da Napolyon Kanunları adı altında aynen yürürlüğe konuluyordu. Bununla da kalınmıyordu. Manastırlara ait topraklar kamulaştırılıyor, kiliseye karşı halk adına önemli bir adım atılıyordu. Tüm bunlar kaçınılmaz olarak İtalya'nın siyasî birliğinin fiilen sağlanması yönünde uygun bir zemin

napart- Bourienne'in Hatıraları – 1802 – Mart) (Octave Aubry – Age. – S. 36, 37.)

[1] Charles Seignobos – Age. – C. 2, S. 3.

hazırlıyordu. Nitekim zemini ve koşulları elverişli bulan bazı yurtseverler İtalyan ulusunun bağımsızlığı için örgütleniyor; Bonapart aleyhinde düzenler kurmaya bile girişiyorlardı.

Ne var ki; Fransa karşıtı olan 'müttefik devletlerin' elde ettikleri galibiyetler, İtalya'yı giderek daha zor bir durumda bırakıyordu. Zira müttefikler zaten Fransız İhtilâli'ne karşı oldukları ve Fransız Kraliyet Hanedanına yapılanlardan ürktükleri için savaş açmış bulunuyorlardı. Sonunda Bonapart'ı yenilgiye uğratınca durumdan yararlanarak İhtilâl'den önceki düzenleri yeniden kurmaya başlıyorlardı. Sadece Venedik ve Cenova cumhuriyetlerinin yeniden kurulmasına izin vermiyorlardı. Diğer vilayetler ise eski sahiplerine iade ediliyordu. Böylece İtalya'da yeniden çeşitli küçük devletçikler kuruluyor; ülke, devletçikler arasında paylaşılıyordu. Siyasî tablo şöyle oluşuyordu:

Eski Cenova Cumhuriyeti'nin toprakları genişletilerek Sardunya Krallığı tesis ediliyordu.

Toskana ve Modena Dükalıkları Avusturya arşidüklerine iade ediliyordu.

Parma Dükalığı Fransa'nın sabık İmparatoriçesi Maria Louis'e veriliyordu.

Ayrıca Lukus (Luques) Prensliği, Kilise Devleti ve Napoli Krallığı bulunuyordu.[1]

Napoli Krallığı'nda hüküm süren Bonapart'ın eniştesi Murat, başlangıçta pozisyonunu koruyordu. Bunların arasında Napoli hem farklı bir konuma, hem de önemli bir sosyal çevreye sahip bulunuyordu. Zira Napoli ile Sicilya çoğunlukla aynı siyasî bütünlük içinde yer alıyor; bu nedenle de aynı siyasî tarihi ve kaderi paylaşıyorlardı.

1743 yılında Sicilya'nın denetimi İspanyol Katolik otoritesinden ayrılarak yine İspanya'nın egemen hanedanı Habsburgların bir kolu olan

---

[1] Charles Seignobos – Age. – C. 2, S. 3.

Bourbonların yönetimi altına giriyordu. Böylece kültürel ve ekonomik bakımdan da paralellik gösteren Napoli ve Sicilya aristokrasileri ile etkin aileleri evlilik ve akrabalık yoluyla da birleşmiş bulunuyorlardı. Bu birleşme aristokratları çok sevindiriyor; krallık ise adeta imparatorluğa dönüşüyordu.

Ancak Napoli ile Sicilya arasında derin farklılıklar da gözlemleniyordu.

XVIII. yüzyılda Napoli kozmopolit bir kimlik yansıtıyordu. Aydınlar fransa'daki gelişmeleri yakından izliyor, Vico'nun yeni hukuk felsefesinden etkileniyor; Bourbon Devletini aydınlanmacı ve mutlakiyetçi çizgilere göre reforme etmek istiyorlardı. Bu durum aynı şekilde Sicilya eyaletinin de reforme edilmesi anlamına geliyordu.

Oysa Sicilya son derece farklı bir yapıya sahip bulunuyordu. Sicilya'da görev yapan Caracciolo Markisi ve Caramanico gibi aydın Napolili Valilere göre Sicilya'nın köklü bir reforma gereksinimi bulunuyordu. Malî durum karmakarışık bir görünüm yansıtıyordu. Vergi muafiyetleri malî anarşiye neden oluyordu. Nüfus sayımı yapılamadığı için sağlıklı bir malî düzen de kurulamıyordu. Bu karmaşayı ise bizzat; yerel güç konumunda bulunan Baronlar istiyordu. Zira merkezî otoritenin zaafiyet içinde olması, Baronların yerel egemenliğine zemin hazırlıyordu.

Yerel Mafios güç odağı konumundaki Baronlar o denli egemenlik tesis ediyorlardı ki; otoriteleri kendi malikanelerinin sınırını aşıyordu. Ortaklık kurdukları topraklarıyla beraber sağladıkları güç ve otorite, komşu kasaba ve köyleri de kapsıyordu. Baronlar buradaki mülk sahiplerini ve kiracıları egemenlikleri altında tutuyor; halk, kayıtsız şartsız Baronların otoritesini kabul etmiş bulunuyordu. Baronların egemen otoritesi; başta merkezî yönetimin umursamazlığı ve güçsüzlüğü olmak üzere, çeşitli nedenlerle onlara son derece derinlik ve müstebitlik kazandırıyordu.[1]

---

[1] James Fentress – Age. S. 14, 15.

Baronların bu gücü XIX. yüzyıla özgü bir durum değildi. Onlar 1282 yılında Sicilya'yı işgal etmiş olan d'Anjou hanedanına karşı gerçekleştirilen ayaklanmada da rol oynamışlardı. 'Sicilya Akşam Duaları (Sicilya Vepresi)' diye tarihe geçen ve '1282 Sicilya Vepresi' diye adlandırılan bu büyük katliamı gerçekleştiren Baronlar kendi aralarında oluşturdukları birliği ifade eden Mafia adını da ilk kez bu olayda duyurmuşlardı. Nitekim Baronların önderlik ederek başlattıkları ayaklanma sırasında sahneye çıkan Mafia; hem olayları hazırlamak, hem de Ada'daki tüm Fransızların ve işbirlikçilerinin katledilmesi sırasında başrolü oynamışlardı.[1]

Kısacası Baronlar Ada'da sadece sosyal-siyasal-ekonomik bir güç konumunda bulunmakla kalmıyor; yasal-yasadışı kaba kuvvet-şiddet kullanılmasında da otoriteyi elinde tutuyordu. Baronlar 'kaba kuvvet otoritesini' sadece dış güçlere veya merkezî otoriteye karşı sergilemekle kalmıyor; aynı zamanda Sicilyalıların üzerinde de kullanıyordu. Böylece merkezî yönetimin otoritesi yerine yerel Mafios otoritenin egemenliği altına girmiş olan halk; bu otoritenin yasal/yasadışı gizli, yolsuz tüm icraatlarını sessizlikle ve uyumla karşılıyordu.

Sicilyalıların üzerinde bu denli baskı tesis etmiş olan ve Ada'daki büyük 'yönetim karmaşası' içinde kendi çıkarları doğrultusunda hükümranca hareket eden Mafios Baronlar; Napoli yönetiminin ve Napoli aydınlarının 'reformist' yaklaşımlarından hoşlanmıyorlardı. Baronların zorbaca ve hükümranca yaklaşımlarına en önemli destek ise Sicilyalı hukukçulardan geliyordu:

> "Baronlar bu bölgedeki mülk sahipleri ve kiracıları egemenlik altına almışlardı; halk, ister feodal ya da ortak topraklarda yaşasın, isterse mülk sahibi ya da kiracı olsun, Baronların denetimi ve etkisi altına girmişti. Baronlar Sicilya Mahkemeleri üzerinde de hakimiyet kurmuşlardı ve ka-

[1] Sicilya Vepres'i için bkz: Dünyamızı Saran MAFİA – M. Çulcu – E Yayınları – İst. 2007.

sabaların veya bireylerin onlara karşı hakka tecavüz ya da gasp kararları çıkarması imkansızlaşmış, böyle kararlar çıksa bile uygulanması zorlaşmıştı."[1]

Baronlar reformist ve müdahaleci Napoli otoritesinden kurtulma mücadelesi verirken en büyük desteği yine Sicilyalı hukukçulardan görüyorlardı. Zira Ada'daki 'işbirlikçi hukukçular' adeta Mafios Baron düzeni ve otoritesi ile bütünleşmiş, ona hizmet eden bir mekanizmaya dönüşmüş görünüyordu.

"(Bu hukukçuların) onların elinde Sicilya hukuk kültürü bir hendekler, çukurlar ve 'engelli geçitler' sistemine dönüşmüştü ve bu engellerin arkasında ayrıcalıklı sınıflar rahatsız edilmeden hakimeyetlerini koruyorlardı."[2]

Baronların ayrıca yerel toplum içinde hararetli destekçileri de yer alıyor; bunlar, ağırlıklı olarak Palermo'da toplanarak Baronların çevresinde kümeleniyorlardı. Baronlar elde ettikleri ayrıcalıkların bir kısmını diğer soylular ve kilisenin yanı sıra Maestranzalarla (Loncalarla) da paylaşıyorlardı. Hukukçuların Baronlarla birlikte gözettikleri Maestranzalar –ki bizde Ahi teşkilatının Roma'dan gelen benzer örgütlenmesi-[3] yani zanaatkarlar/Loncalar Birliği; fiyatları belirliyor, silah taşıyabiliyor, Palermo civarında avlanabiliyorlardı. Bunlar aynı zamanda yerel polis gücü ve toplumsal muhafız örgütü olarak da görev yapıyorlardı.[4]

Diğer taraftan Baronlar avamın (alt tabakanın/basse poppolo) bir kısmı tarafından da destekleniyordu. Zira bunların önemli bir kısmı Baronların koruması altında, Baronların ayrıcalıklarının gölgesinde, Baronlara hizmet vererek yaşıyor ve önemli bir 'Mafios topluluk' teşkil

---

[1] James Fentress – Age. – S. 14.

[2] James Fentress – Age. – S. 15.

[3] Bkz. Dünyamızı Saran Mafia – E Yayınları.

[4] Örgütün kökeni için Attar-Şattur yapılanması konusunun işlendiği, bu dizinin ilk kitabı olan Her Sakaldan Bir Kıl – E Yayınları- adlı yapıta bakınız.

ediyorlardı. Baronlar avam arasında sempati toplamak amacıyla sık sık büyük şölenler düzenliyor, inanılmaz ikramlarda bulunuyor; reformlar yaparak refahı kurumlaştırmak yerine, o harcamaların çok daha az miktarları ile ayak takımının önemli bir bölümünü hoşnut ederek kendilerine bağlıyorlardı.

> "Reformcular, yönetim ve tarımı geliştirmek için kullanılması gereken paranın savurganca düğünlerde ve milletin yarısının davet edildiği havai fişek gösterilerinde harcanmasına çok öfkeleniyordu. Fırıncılar her biri bir aziz için olmak üzere 365 değişik kek yapıyordu ve nefesli sazlar konseri olmaksınız 'bayramlar' tam sayılmıyordu."[1]

Sicilya toplumu genel anlamda iki gruba ayrılmış görünüyordu. Bunların bir kısmı Baronlarla bütünleşerek Mafios düzene uyum sağlamış bulunuyordu. Bunlar Baronların yönetiminden çıkar sağlıyor, fayda görüyorlardı. Diğer gruplar ise bu düzenin dışında kalanlardan oluşuyordu.

Palermo ve çevresindeki halkın büyük kısmı birinci grupta yer alıyor; Ada'nın iç kısımlarındaki halk ise ikinci grubu teşkil ediyordu. Kısacası Palermo ve sahillerde yaşayanlar avantajlı bir yaşam sürüyor; bunun faturasını da diğer Sicilyalı köylüler ödüyordu.

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Sicilya köylüleri son derece güç koşullarda, hatta sefil ve umutsuz bir durumda bulunuyorlardı. Bunlar büyük kentlerde yaşayan toprak sahiplerinin mülklerinde boğaz tokluğuna, adeta köleler gibi çalışıyor; ürettiklerinin hiçbirinden yararlanamıyorlardı. Ürettikleri her şey ellerinden alınıyor; onlar ise kırsal kesimde kendi kaderlerine terkedilmiş halde yaşıyorlardı. Başlarındaki kahyalar ise mülk sahipleri adına onları eziyor, kendilerine çıkar sağlıyorlardı. Mülk sahipleri adına köylüleri ezen kahyalar genellikle Mafios ilişkiler ağı içinde yer alıyor; köylülere karşı, kurallarını kendileri koydukları iç

---

[1] James Fentress – Age. – S. 15.

hukuku/örfî geleneksel hukuku, yani 'feodal hukuku' uyguluyorlardı. Bu hukukun özü ise -İslam Hukuku'nda da geçerli olan- kısas, kan davası ve diyet esaslarına dayanıyordu.[1]

Baronlar ve eski Napoli kralları dinsel görevlerini son derece ciddiye alıyor; kiliseler inşa ettiriyor ve bazıları Barok mimarîsinin şaheserleri olan binalar yaptırıyorlardı. Ayrıca manastırlara yüklü miktarlarda bağışta bulunuyorlardı. Buna karşılık Sicilya'nın uzak köylerine, köylülerden çok daha cahil ve bilgisiz papazlar gönderiyorlardı. Bunlar Hıristiyanlığı; Mafios odakların ve Baronların ihtiyaçları doğrultusunda yorumlayarak adeta yeniden tanımlıyorlardı.

Napolili reformcular; ayrıcalıklı Baronların koruması altında oluşturulan kentsel yaşam ile Mafios güç odaklarının insafına terkedilmiş olan kırsal iç bölgeler arasındaki bölünmeyi farketmiş bulunuyorlardı. Napoli'de egemen olan Bourbonlar yoksulları korumayı ve onlara yardım etmeyi kutsal bir görev kabul ediyorlardı. Aydınlar bir reform tasarısı hazırlayarak Napoli Kralı Ferdinando'ya öneriyor; Kral da onları ciddiye alarak dinliyordu. Tasarı kapsamlı bir reformu içeriyor; tüm Napoli krallığını modern bir devlet durumuna getirmeyi amaçlıyordu. Yani mesele sadece toprak reformuyla sınırlı kalmıyor; buna karşın Sicilyalı Baronlar Napoli ile bir hesaplaşmayı göze alıyorlardı.

Napoli'nin Sicilya valileri Caracciola ile Caramanico, Sicilya soylularını krallığa karşı sorumluluklarını yüklenmeye ve görevlerini yapmaya davet ediyorlardı. Bu valiler Sicilya'ya adeta hükmederek Napoli'nin otoritesini yok sayan 200 kadar 'yerel güç odağı' konumundaki aileyi de uyarıyor, baskı altına alıyorlardı. Hukukî, idarî ve tarımsal reformları başlatıyor; Sicilyalı Mafios 'despotların' mülkiyet ve malî kayıtlarını Napoli'nin incelemesine açmaları talimatını veriyorlardı. Amaçları ise bu yoldan, Sicilyalı egemenlerin tesis ettikleri otoritenin meşru olmadığını kanıtlamaktı. Zira Baronlar yitirilmiş belgeleri, sahte tapuları ve

[1] Bkz. Dünyamızı Saran Mafia – Age.

çeşitli yapay sözleşmeleri ileri sürerek mülkiyet haklarını tesis etmiş bulunuyorlardı. Çoğunlukla 'geleneksel hukuka' dayanan bu iddialar, Napoli'nin müsbet hukuk düzeninde bir geçerlilik taşımıyordu.

Bu oluşum ve gelişmeler Napoli-Sicilya ekseninde büyük bir 'kaosun' yaklaşmakta olduğunu haber veriyordu. Bu denli 'patlamaya hazır' bir sosyal yapının üzerine Fransız İhtilâli adeta bir bomba gibi düşüyordu.

Finans-Ticaret Oligarkları Adına: İngiltere

Venedik-Cenevre finans-ticaret oligarşisinin eskiden beri belirlediği ve egemen olduğu banka-banker sistemi; Kuzey Avrupa'da Hansa-Stadlar, Amsterdam, Anvers, Brüksel, Bretonya'dan sonra Londra ve İngiltere'nin en kuzey noktalarına kadar uzanıyordu. Bu 'finans-ticaret iletişimi/düzeni (bağlantısı)' Cenevre-Venedik ekseni ile Londra'nın siyasî amaçlarını örtüştürüyordu. Böyle bir 'çokuluslu yaygın gücün' siyasî otoriteye dönüşmemesi ve egemen olduğu finansal yapıyla küresel ticarete hükmetmek istememesi elbette ki düşünülemezdi.

Cenevre-Venedik Oligarkları'nın Avrupa'ya hükmetmeyi amaçlayan Fransız 'askerî otoritesine' ve bu otoritenin karşısında yer alan Prusya, Avusturya-Macaristan ve Rus Çarlığı'nın silahlı güçleriyle mücadele etmesi; bu mücadelede başarılı olması düşünülemezdi. Dolayısıyla Cenevre-Venedik 'finansal otorite merkezi-ekseni' finans-ticaret sistemi üzerindeki siyasî etkisini; İngiliz donanmasının denizlerdeki üstünlüğüne dayandırıyordu. Böylece 'finans-ticaret ve donanma' üçlüsü; zamanın dünyasında en stratejik adalar, boğazlar, kaleler ve deniz geçitlerinde egemenlik tesis ediyor; buraların yönetimini kendi elinde bulundurarak 'stratejik avantaj/üstünlük' sağlıyordu.

Bu stratejik noktaların (üslerin) başında da örneğin; Süveyş Kanalı, Malta Adası, Ege adaları, Kıbrıs, Cebelitarık, İstanbul-Çanakkale boğaz-

ları, Tuna güzergahı, Azak Denizi, Aden Körfezi, Hong-Kong, Seylan adaları vs., yer alıyordu. Hemen kaydetmek gerekir ki; 'Venedik-Cenevre-Londra' ekseninin yaşamsal derecede önem verdiği mıntıkalardan biri Mora Yarımadası ve Ege adaları ile Sicilya Adası idi. İşte bu nedenle bölgede, yani Orta Akdeniz'de 'İngiltere'nin eli ve gölgesi' hiç eksik olmuyordu.

Fransız İhtilâli ve arkasından gelen Bonapart ordularının İtalya'yı işgal etmesi sırasında ünlü İngiliz Amirali Nelson'un gemileri de Napoli açıklarında demirlemiş bulunuyordu. Nitekim 1798 yılında Fransız askerleri Napoli'ye girerken, Kral Ferdinando Nelson'un sancak gemisine binerek şehri terkediyor; Palermo'ya gidiyordu.[1]

Sicilya halkı Bourbon hanedanına mensup olan Ferdinando'yu tezahüratla karşılıyor; ona adeta Palermo'nun başkent olduğunu anımsatıyorlardı. Ancak eski Kral'ın amacı tekrar Napoli'yi ele geçirmekti. Bunun için gereksinim duyduğu parasal kaynak olarak da Sicilya halkını görüyor; giderlerini karşılamak için ağır vergiler toplamaya başlıyordu. Bu nedenle Sicilyalıların başlangıçtaki sevgileri yerini giderek hoşnutsuzluğa ve soğukluğa bırakıyordu. Ferdinando bir süre tekrar Napoli tahtına oturuyor; fakat Bonapart ordularının dönüşüyle yine Palermo'ya kaçıyordu. Fakat bu kez Sicilyalı soylular kendisini hiç de iyi karşılamıyorlardı.

Bonapart'ın orduları Napoli'ye kalıcı bir şekilde yerleşirken İngiliz silahlı kuvvetleri de Sicilya'yı işgal ediyordu. Böylece Kral Ferdinando ile Napoli Kraliçesi Maria Carolina İngiltere tahtının koruması altına giriyorlardı. İngiltere bu yardımı güya Ferdinando için bir ordu toplamak ve donanma inşa etmek gerekçesiyle yapıyordu. Oysa Ferdinando, Napoli'de yaptığı gibi Sicilya'da da aşırı vergi toplamak ve bu paraları sorumsuzca harcamaktan başka bir şey düşünmüyordu. Vergileri toplarken de İngiltere'nin buradaki silahlı otoritesini kullanıyordu.

---

[1] James Fentress – Age. – S. 18.

Buna karşılık Sicilyalılar İngilizlere yine de yakınlık gösteriyorlardı. Zira Ada halkına 'liberal bir siyasetle' yaklaşan İngilizler, tarımı ve ticareti teşvik ediyor, kamu maliyesini elden geçiriyor; Adalılara yönetimde söz sahibi olmalarını telkin ediyorlardı. Sicilyalılar Napoli Sarayı'nın eski sakinlerinin yanı sıra 17.000 kişilik İngiliz kuvvetini de beslemekle yükümlü bulunuyorlardı. Buna rağmen Ada'nın gerçek yöneticisi olan İngiliz Vali William Bentinck kıvrak bir siyasetle dengeyi sağlıyor; İngilizleri nefretin odağı olmaktan kurtarıyordu. Diğer taraftan Sicilyalı hukukçular İngiliz yönetimine hayran kalıyor, İngiliz kurumlarına sempati gösteriyor; İngiliz vatandaşlarının Parlamento'da ve Avam Kamarası'nda temsil edilmeleri üzerinde hassasiyetle duruyor, düşünüyorlardı. Onlar İngiliz Liberalizmi'nin özgürlük anlayışına gıbta ediyor, özlem duyuyorlardı. (Sicilya halkının İngiltere hayranlığı, 1943 yılında tesis edilen Pentagon-Mafia işbirliğinin tarihsel zeminini de teşkil ediyordu. - Bkz. Dünyamızı Saran Mafia)

Sonuç olarak Sicilyalılar İngiliz Parlamentosu'nu, Sicilya'nın Napoli karşısındaki bağımsızlığının güvencesi olarak görmeye başlıyorlardı. Zaten Londra'nın 'kolonial siyaseti' de bunu amaçlıyor, bu güveni vermeyi hedefliyordu. Önem verdiği stratejik yerleri kendi güdümleri altında bağımsızlaştırarak başkalarına karşı kullanmak; XVIII. yüzyılın sonundan itibaren tipik İngiliz dış politikası haline gelmiş bulunuyordu.

1812 yılında Sicilya'da bir Parlamento toplanıyordu. Bu Parlamento'da 'İngiliz Okulu' adlı grup çoğunluğu elde ediyor. Paolo Bolsamo ve meslektaşları, İngiliz usulü bir Anayasa hazırlayarak Parlamento'ya sunuyorlardı. Bu Anayasa'ya göre kilise ve Baronlar 'Soylular Kamarası'nı oluştururken; hanedanın ve Baronların egemenliğindeki kasabalar da hep birlikte 'Avam Kamarası'nı teşkil ediyordu. Ayrıca İngiliz usulü jüri sistemi de benimşeniyordu. Çok ciddi bir muhalefet potansiyeline kar-

şın Anayasa 1812 yılında iki Meclis'te de kabul ediliyordu.[1]

Ancak tüm cephelerde Bonapart, tekrar iktidardan düşüyor; işgalci Fransız kuvvetleri de 1815 yılında Napoli'den çekiliyordu. Böylece Ferdinando ve adamları Napoli'de 'karşı darbe' yapma olanağına kavuşuyordu. Buna paralel olarak 1815 yılında gerçekleşen Viyana Kongresi'nde Sicilya ve Napoli'yi temsil ederek tarihsel bir ünvan olan 'İki Sicilya Kralı' namını alıyordu. Bu sırada Fransa tehdidi ortadan kalktığı için İngilizlerin Sicilya Adası'ndaki kuvvetleri de geri çekiliyordu.

İki Sicilya Kralı ünvanı, Sicilya'nın bağımsızlığını ortadan kaldırarak tekrar Napoli Devleti'nin bir eyaleti durumuna düşürüyordu. Ayrıca İngiltere'nin 'himayesinde' hazırlanarak yürürlüğe konulan 1812 Anayasası da askıya alınıyordu. Bu durum mağrur 'Sicilya belleğinde' silinmesi olanaksız bir iz bırakıyor; Sicilya'nın bağımsızlığını sembolize ve ifade eden 1812 Anayasası acı ve unutulmaz bir özlem olarak Sicilya halkının bilinçlatına gömülüyordu.

Yeri gelmişken kaydetmek gerekir ki; Sicilya limanlarına, özellikle de Palermo'ya gelip giden gemilerde çalışan tayfalar ve diğer gemiciler arasında Moralı ve Adalı Rumlar ile Adriyatikli Arnavut tayfalar ayrıcalıklı bir çoğunluğa sahip bulunuyorlardı. Zaten bu yöredeki İtalyanlar (Venedikliler), Sicilyalılar, Rumlar ve Arnavutlar yüzyıllardır aynı alanda ticaret ve denizcilik yaptıkları için sürekli temas ve alış-veriş halinde bulunuyorlardı. Bu nedenle sadece finansal ve ticarî bakımdan değil; aynı zamanda siyasî, askerî, kültürel ve düşünsel alanda da birbirlerini etkiliyorlardı. Bu bağlamda Sicilya'yı işgal eden İngiliz otoritesinin Ada'da ticareti geliştirmek ve ekonomiyi canlandırmak yönünde gösterdiği çaba ve sağladığı gelişme sadece Sicilyalıları teşvik etmekle kalmıyordu. Aynı şekilde artan ticaret ve canlanan finansal yapı Adriyatik ve Ege adalarında, Mora limanlarında ve Arnavutluk sahillerinde de etkisini gösteriyor; iştahları kabartıyor ve İngiltere'ye duyulan sempatiyi

[1] James Fentress – Age. – S. 20.

arttırıyordu. Buna paralel olarak da Fransız işgali yöre halkına Fransız İhtilâli'nin 'İnsan Haklarına' dayanan temel ilkelerini; mutlak-müstebit otorite yerine Anayasal düzene geçişin erdemlerini, başta özgürlük olmak üzere İnsan Hakları'nın sağladığı güvenceleri öğretiyor, örneklivordu. Dolayısıyla Napoli ve Sicilya arasındaki Fransız-İngiliz cepheleşmesi kaçınılmaz olarak Mezzagiorno, Sicilya, Arnavutluk, Ege ve Adriyatik adalarının sakinlerini etkisi altına alarak, meydana gelen gelişmeleri daha dikkatli izlemeye sevkediyordu. Zaten Viyana Kongresiyle birlikte hızlanan uluslararası oluşumlar sırasında İngiltere de bu yönde bir siyaset uyguluyordu. Önce örnekleme, sonra da etkileme yoluyla diğer topraklara ve toplumlara nüfûz etme politikasını benimsiyordu.

Sicilyalıların toplumsal bilinçaltına yerleşen 1812 Anayasası, İngiliz işgali ve bağımsızlık fikri; kaçınılmaz olarak kıvılcımlarını Mora'ya ve Arnavutluk'a da sıçratmış bulunuyordu.

Gerçi Ferdinando İki Sicilya Krallığı'nı kuruyordu ama; 1812 Anayasası'nın askıya alınmasıyla birlikte İnsan Hakları Bildirgesi'nin uygulanması da sona eriyordu. Zira 1812 Anayasası'nın güvencesi İngiliz yönetimiydi. İşgal sona erince, güvence de ortadan kalkmış oluyordu. Anayasa'nın askıya alınması en çok Sicilyalı Baronları sarsıyordu. Zira bu Anayasa onların yerel egemenliğini ve özgürlüklerini devrimci Fransız Anayasası'ndan daha fazla koruyor, güvence altına alıyordu. Buna karşılık Napolili aydınlar İngiliz modeline itiraz ediyor, Fransız Anayasası'nı tercih ediyorlardı. Sicilyalılar ise inatla radikal bir değişim istemiyorlardı. Hatta Baronların ayrıcalıklarını sınırlaması; büyük erkek çocuğa geçen soyluluk hakkını, feodal vergileri ve ayrıcalıkları kaldırmış olması nedeniyle 1812 Anayasası bile devrimci bir içerik taşıyordu. Buna rağmen bağımsızlık daha cazip geldiği için Baronlar da 1812 Anayasası'nı kabul etmek durumunda kalıyorlardı.

• *Carbonaria hangi aşamada ortaya çıkıyordu? Carbonaria-Mafia örtüşmesi hangi koşullarda gerçekleşiyordu?*

Napoli'de, Fransız işgali sırasında gerçekleştirilen reformlar; Fransız işgalinin sona ermesinden sonra tahtına dönen Napoli Kral'ı Ferdinando zamanında da etkisini sürdürüyordu. Ferdinando'nun gerici bir Kral olmasına karşın Napoli'nin devrim yasalarıyla yönetilmesi, önemli bir çelişki teşkil ediyor; bu yasalar Napoli Krallığı ile bürokrasisini merkezîleştiriyordu. Yargıç-yöneticiler (magistrata) ile bürokratlar artık görevlerini 'paraziter unsurlar aracılığıyla' veya miras yoluyla değil; hükümetin atamaları ve onayı ile elde edebiliyorlardı. Napoli bürokrasisinin otoritesi artık teorik olarak kilise ve Baronların bürokrasisinin yerini almış bulunuyordu. Bu otorite Sicilya Adası'nın en uç noktalarına kadar ulaşıyor, kasaba ve köylerde kendisini hissettiriyordu. Merkezîleşme soyluların, Baronların dışındaki ailelerin bensuplarına da yargıçlık ve bürokratlık yolunu açıyordu. Özellikle Mafios örgütlenmenin zayıf olduğu ve şiddetin o denli 'otorite' tesis edemediği Doğu Sicilya bölgesinde soylu olmayan çok sayıda etkin aile bulunuyordu. Nitekim Messina ve Catania gibi ticaret kentleri, Palermo'nun yoz ve zorba otoritesinden etkilenmiyordu. Bu kentlerdeki 'finans-ticaret odakları' eskiden beri Venedik-Cenevre ekseni ile 'iş yapıyor', Bourbon hanedanına karşı sempati beslemelerine rağmen; yeni bürokratik oluşuma, dürüst ve işbitirici yönetime saygı gösteriyorlardı.

Ne ki Napoli'deki otorite de büyük sorunlarla karşı karşıya bulunuyordu. Bonapart, savaşlar sırasında Napoli hazinesini boşaltıyor; devlet maliyesini son derece zor durumda bırakıyordu. Oysa Napoli'deki Fransız soygununa karşın, Sicilya'da İngiliz yönetimi finans ve ticaret hayatını teşvik ederek zenginleştiriyordu. Napoli'ye göre bu durum haksızlık yaratıyordu. Zira bu zenginliğin bir nedeni de Sicilya'nın kazandığı ayrıcalıklar, muafiyetler ve vergi kaçakçılığıydı. Bu nedenle reformların Ada'ya yeni fırsatların yanı sıra, vergi tahsildarlarını ve denetim me-

murlarını da getiriyordu. Bu girişim ise öncelikle büyük toprak sahiplerini, tüccar aileleri ve Baronları ve hepsinin mensup olduğu Mafia'yı rahatsız ediyor; Napoli kökenli reformlar karşısında hoşnutsuzluğa sevkediyordu.

Merkezîleşme ve Fransa kökenli reformlar bir başka oluşuma da yol açıyor; Carbonaria örgütünün Sicilya'ya girmesine yardımcı oluyordu.[1]

Carbonaria bu bölgeye 'Devrimci Fransız Ordusuyla' geliyor; kısa süre içinde de kanlı ve komplocu eylemlerin başlamasına ortam hazırlıyordu. 1798 yılında kurulan ve kısa ömürlü olan Roma Cumhuriyeti döneminde ortaya Jakobenler (Giacobini) çıkıyor; bu Jakobenler ise çeşitli şekillerde örgütleniyorlardı. Önce kırsal alanda (Campagna'da) toplanarak gizlice yemin eden insanlardan, Jakobenlerden bahsediliyordu. Bunlar güvenliklerini sağlamak amacıyla kırları tercih ediyor, kokart (coccarde) taşıyor; Romalı soyluların otoritesini ve etkinliğini reddederek, tanımıyorlardı. Antik Roma'nın cumhuriyetçi kahramanlarını yüceltiyor, geleneklerini kutlamak amacıyla maskeli balolar düzenliyorlardı. Ancak bunlar halktan destek görmüyor; dinsel odaklar tarafından da ciddiye alınmıyorlardı.

Hemen kaydetmek gerekir ki; erken dönem İtalyan devrimci örgütleri Babeuf'ün 'son devrim' tezini benimsiyorlardı. Nitekim 'revolüsyoner' (Revolutionnaire –ihtilâlciler) terimi de ilk kez İtalyan devrimcileri için kullanılıyordu. Bu 'revolüsyonerler' ise etkinliğini günümüze kadar sürdüren ve 1970'lerde Berlinguer'in liderliğinde iktidara uzanan İtalyan Komünist Partisi'nin de kökenini teşkil ediyordu. İhtilâlciler İtalya'daki Fransız egemenliği döneminde güçleniyor, etkinlik kazanıyorlardı. Üstelik, gerçekleştirdikleri 'gizli örgütlenmeler' yaptırımcı bir 'şiddet otoritesine' dayanıyordu. Nihayet 'gizli örgütlenmeler'; örgütlenme modellerini de; münasebet kurdukları, hatta 'üye alış verişi' yaptıkları Masonik/Mafios-Templier örgütünden alıyorlardı.

---

[1] James Fentress – Age. – S. 22.

"Bu gizli örgütler örgütlenme şemalarını Farmasonlardan almıştı. Farmasonluk Güney İtalya soyluları arasında çok yaygındı ve güneyin önde gelen örgütü Napoli Carbonariası kısmen Güney İtalya Masonluğu'ndan çıkarak gelmişti."[1]

Unutmamak gerekir ki bazı iddialara göre Carbonaria örgütü –Bons Cousins Locası örneğinde olduğu gibi- Masonik/Mafios-Templier örgütüyle özdeşleşmiş bulunuyordu. Dolayısıyla Napoli Carbonariası ile Güney İtalya Mason örgütleri örtüşmüş, bütünleşmiş oluyordu.. Bu örgütlerarası etkileşimi doğuruyor ve Masonlar Carbonarolaşırken; Carbonarolar da Masonlaşıyorlardı.

Napoli Carbonariası'nın oluşumunda ve örgütlenmesinde; Babeufçü olan ve Cenevre'deki 'Yüce Vendita' örgütünde Mallet-Buonarroti ikilisi ile temas halinde bulunan Briot du Doubs başrolü oynuyordu.

"Kendi ifadesine göre Briot, Charbonniers'in Babeuf'ün komplo modeline dayanan bir gruba dönüşmesine yardım etmişti. Briot 1798'de Napoliyi işgal eden kuvvetler arasındaydı. Güneye geldiğinde Charbonniers'in yeni kollarının kurulmasında aktif bir rol oynuyordu."[2]

Hiç şüphe yok ki; İtalya'daki Fransız Ordusu'nun bünyesinde çok ciddi bir Babeufçü kadro; subaylar ve erbaşlar yer alıyordu. Bu subaylar Napoli Ordusu'nun mensuplarını etkiliyor, Napoli Ordusu bünyesinde Carbonaria hücrelerinin oluşmasına büyük katkıda bulunuyorlardı.

"Napoli Ordusu'nun subayları Fransız Ordusuyla sıkı ilişkiler içindeydi. Bu insanlar Fransız devrimci topluluklarının dünyasına sürüklenerek Charbonniers'in İtalyan biçimi olan Carbonaria haline geldiler."[3]

Fransız Ordusu'nun çekilmesi üzerine Bourbonların yönetimi ele alması da bir şeyi değiştirmiyordu. Devrimci akım giderek güçleniyor ve

---

[1] James Fentress – Age. – S. 23.

[2] James Fentress – Age. – S. 23.

[3] James Fentress – Age. – S. 23.

Carbonaria hücreleri hızla artıyor, yayılıyordu.

"Başkentte (Napoli) ise ilerici ve aydın tavırları sergilemenin bir yolu olarak Carbonaria'ya üye olmak çok modaydı."[1]

Napoli Carbonariası'nın üst düzey yöneticileri özellikle reformcu ve merkezî otoritenin tesis edilmesinden yanaydılar. Başkent dışında faaliyet gösteren Carbonaria ise Jakoben kökenli sadık kalan militanlardan oluşuyordu. Bunlar 1791 Fransız Anayasası'na dayanan bir düzenin tesis edilmesinden yana faaliyet gösteriyorlardı.

Cadiz/İspanya 1820'den Napoli/Sicilya 1820'ye

Aynı şekilde İspanya Jakobenleri de 1791 Anayasası'nı savunuyor; 1812 Meclisi devrimci bir uygulama ile bu Anayasa'yı yürürlüğe koyuyordu. Ancak 1814 yılında ispanya Kralı VII. Ferdinand Meclisi fesh ederek Anayasayı yürürlükten kaldırıyor; mutlakiyetçi bir hükümeti işbaşına getiriyordu. Bu durum İspanyol Jakobenlerini çileden çıkarıyordu.

"Harp bitip de Fransızlar tardolunduktan sonra Kral İspanya'ya dönünce (22 Mart 1814) Kanun-u Esasî'yi lağvetti ve içlerinde birçok da ruhban bulunan liberaller hakkında şiddetli takibatta bulundu. Bunlardan birçoğu Fransa'ya ve bilhassa İngiltere'ye muhaceret ederek kurmuş oldukları rejimi tekrar ihya etmek fırsatını beklediler. Kanun-u Esasi ile mutlakiyet taraftarları arasında şiddetli bir mücadele başladı."[2]

İspanya Carbonariası Babeuf'ün 'komüncü' (comunal) öğretisini ön plana alarak; Carbonaria adının yerine 'Comuneros' adını kullanıyordu. Tıpkı Jakoben Carbonari gibi Comuneros da gizli örgüt yapılanması

---

[1] James Fentress – Age. – S. 24.

[2] İtalya Tarihi – Age. – S. 217.

içinde faaliyet gösteriyor; devrimci Fransız odakları gibi İngiliz liberalleri tarafından da yoğun biçimde desteklenerek yönlendiriliyorlardı. Keza her yerde olduğu gibi Comuneros; İspanya Ordusu bünyesinde görev yapan subay ve astsubayları da bünyesine almış, böylece ordu içinde önemli bir yapılanma gerçekleştirmiş bulunuyordu.

Comuneros içinde ağırlık Jakobenlerde olduğu için örgüt mutlakiyetçi Kral'a karşı mücadele ediyordu. Bu mücadele ordu içinde Kral aleyhtarı bir hava estiriyor; gösterilen tepkilerin ağırlığını ise Amerika'da görev yapmış olan subaylarla bunların kumanda ettikleri birlikler oluşturuyordu. Nitekim en önemli ayaklanma da bu Comuneros tarafından Cadiz'de gerçekleştiriliyordu. 1 Ocak 1820 günü Latin Amerika'ya gönderilmek üzere Cadiz'de toplanmış bulunan İspanyol Birlikleri ayaklanıyordu.

> "Subayların birçoğu Comuneros denilen ve Carbonaria'ya benzeyen gizli bir topluluğun üyeleriydi. Cadiz'de isyancılar 1812 İspanya Anayasası'nın tekrar yürürlüğe konulmasını talep etti ve isyanı bastırmak için gönderilen birlikler de isyancıların saflarına katılınca Kral onların isteklerine uymak zorunda kaldı."[1]

Bu ayaklanma ile ilgili haberler Cadiz'in bir ticaret limanı olması nedeniyle kısa zamanda denizciler vasıtasıyla diğer ticaret limanlarına yayılıyordu. Bu liman kentlerinin başında da –toplumsal ve siyasal gerilim içinde bulunan- iki şehir; Napoli ve Palermo yer alıyordu. Gerçi İspanyol Comuneros ile İtalyan Carbonaria arasında organik bir bağ bulunmuyordu. Ancak Cadiz Ayaklanması'nın anayasal düzeni getirmesi; Napoli'deki Carbonaria'yı heyecanlandırarak iştahlandırıyordu. Nitekim Cadiz Ayaklanması'ndan yedi ay sonra; 1 Temmuz 1820 gecesi Napoli yakınlarındaki Nola şehrinde Carbonaria isyanı başlıyordu. Nola, Avellino ve çevredeki şehirlerin tepelerinde sinyal ateşleri yakılıyor; bu yoldan Basilicata, Molise ve Apulia'daki Carbonari de ihtilâle katılıyordu.

---

[1] James Fentress – Age. – S. 24.

Ayaklanma hızla, her yere yayılıyordu:

"2 Temmuz 1820'de bir Kanun-u Esasi koparmak maksadıyla rahip Minichini'nin müzaheretiyle, Morelli ve Silvati isimli iki zabit, Monteforte'deki askerleri ayaklandırdılar. Kral, kumandanları General Florestano Pepe'nin de bir Carbonaro olduğu ordunun yardımına güvenmediği..."[1]

Çaresiz kalan ve Carbonaria tarafından tamamen kuşatıldığını anlayan Kral fazla direnemiyordu. Zira bu süreçte Napoli kuvvetlerinin kumandanı Laval Nugent'in ayaklanmayı bastırmak amacıyla gönderdiği birlikler saf değiştirerek isyancılara katılıyorlardı. Kral daha fazla direnemiyor; İspanya'da yürürlüğe konulan 1812 Anayasası'nı hayata geçiriyordu. 9 Temmuz günü Carbonaria birlikleri Napoli askerleriyle beraber Napoli'ye giriyorlardı. Bunlar Fransız İhtilâlcilerin yaptıkları gibi devrime bağlı kalacaklarına dair görkemli bir yemin töreni düzenliyorlardı. Yeminin edildiği yere Paris'teki gibi Champ de Mars adı veriliyordu.

"Törenin sonunda Carbonaria üyeleri gizlilik yeminini tamamladı ve örgütün işareti olan siyah, mavi ve kırmızı kokartları takarak krallık sarayına doğru yürüyüşe geçti. Artık Napoli birliklerinin birçoğu Carbonaria kokartlarıyla donatılmıştı. Saray'ın yanından geçerken Saray'ın balkonundan Carbonaria üyelerini ve birlikleri alkışlayan Prens'in üç renkli kurdeleyi taktığı görülebiliyordu. (Babası Kral Ferdinando hastalanma numarası yaparak gelmemişti.)"[2]

Carbonaria törenden sonra coşkulu bir gösteri yapıyor, büyük kalabalık caddede yürüyerek gövde gösterisi düzenliyordu. Bütün bu gelişmelerden sonra Carbonaria siyasî bir kurum niteliği almaya başlıyordu. Yani, yeni rejim tesis edilirken Carbonaria; rejimin siyasî partisi durumuna gelmeye başlıyordu.

---

[1] İtalya Tarihi – Age. – S. 283.

[2] James Fentress – Age. – S. 24, 25.

Gelişmeleri izlemekle yetinen Kral Ferdinando; Carbonaria'dan ve 'liberal öğretilerden' nefret ediyordu. Geçmişte Sicilyalılara yaptığı gibi 1812 Anayasası'nı yürürlüğe koyarken, eline fırsat geçmesi halinde Napolililere verdiği sözden de dönmek için fırsat kollamaya başlıyordu. Bunu gerçekleştirmek için de Avusturya-Macaristan Ordusu'nun desteğine gereksinim duyuyordu. Ancak bu aşamada beklenmedik bir olay cereyan ediyor; Sicilya'da Carbonaria-Mafia Ayaklanması patlak veriyordu.

Sicilya 1820: Carbonaria-Mafia Ayaklanması...

Sicilya Adası'nda yaşayan toplumun en belirgin özelliklerinden başta geleni; Batı Sicilya'da yaşayanlar ile Doğu Sicilya'da yaşayanların her bakımdan derin farklılıklar göstermeleri; bu nedenle farklı davranışlarda bulunmalarıydı. Etna Yanardağı merkez alınarak kuzeyden güneye dik bir hat çizilecek olursa bu, Doğu ile Batı Sicilya'nın hudut çizgisi kabul edilebilir. Batı Sicilya; yerel egemen güçlerin otoritesi altında Mafios yapılanmanın tipik özelliklerine sahip bulunuyordu. Mafios Toplum Yapısı'nın belirlediği geleneksel/örfî yaşam tarzı ve bağımsızlık, Batı Sicilyalıların hareket noktası olarak kabul edilebilirdi. Buna karşın Messina ve Catania limanlarının ticaret potansiyeli nedeniyle Doğu Sicilya'nın Venedik-Cenevre finans-ticaret otoritesine eklemlendiği söylenebilirdi. Bu durum ister istemez Doğu Sicilyalıların İngiltere odaklı oluşumlara daha açık olmalarının belirgin nedeni şeklinde de değerlendirilebilirdi.

Bu farklılık 1820 yılında Orta Akdeniz'de cereyan eden olaylar üzerinde belirleyici bir etki meydana getiriyordu.

Sicilya; Bonapart orduları tarafından işgal edilmemişti. Bu nedenle devrimci grupların buraya yayılması daha yavaş bir seyir izliyordu. Ayrıca devrimcilerin Ada'ya gelişi –genellikle- Napoli Ordusu aracılığıyla

gerçekleşiyordu. Bu zeminde Carbonaria ilk olarak Doğu Sicilya'da; özellikle de Messina'da örgütleniyordu. Messina bir bakıma Palermo'nun rakibi konumunda bulunuyordu. Ancak Carbonari Ada'ya sadece Napoli Ordusu kanalıyla gelmekle kalmıyordu. Aynı zamanda çok sayıda Sicilyalı, Fransız İhtilâline katılıyor; devrimci Fransız Ordusu'nda askerlik yapıyor, çeşitli görevler üstleniyordu. Bunların bir kısmı Babeuf'ün Eşitler Komplosu'na da katılıyordu. Bazıları Buonarroti'nin Cenevre'de örgütlediği Carbonaria'ya giriyor, bir kısmı ise Napoli Ordusu'ndaki Carbonari unsurları tarafından eğitiliyordu. Ancak bu Carbonari unsurları Napoli'deki mutlakiyetçi yönetimden nefret ediyorlardı. Nitekim 1819 yılında Caltagirone'de yeni bir Carbonaria hücresi (Vendita) ortaya çıkıyordu. Bir polis raporunda aynen şöyle deniyordu:

> "Carbonari örgütü, kendilerine İyi Kuzenler (Buoni Cugini) adını veren, sırlarını açıklamama yeminine uymaya, Carbonaria'nın kurallarına saygı duymaya, ihtiyaç duyulduğunda birbirine yardım etmeğe ve tüm bunları lime lime doğranma ve ateşte yakılma pahasına yapmaya kendilerini mecbur hisseden çok sayıdaki kişinin birlikteliğinden oluşmaktadır. Bu örgütün, gizemli bir perde altındaki diğer tüm örgütler gibi, mensupları için belirlediği rütbeler vardır: Birincisine 'Çırak', ikincisine 'Usta', üçüncüsüne 'Birinci Sembol', dördüncüsüne 'Yüce Işık' denir ve böyle devam eder."[1]

Görüldüğü gibi Masonik yapılanma çerçevesinde, Masonik hiyerarşiye dayanan Carbonaria örgütü hızla bütün Ada'ya yayılıyordu. Üstelik Carbonaria, din adamları tarafından da benimsenip sahipleniliyordu. Örneğin; Caltagirone hücresi 1815 yılında Luigi Oddo adlı Sicilyalı bir papaz tarafından kuruluyordu. Oddo 1810-1820 yılları arasında Calabria'da yaşıyor, burada Carbonaro oluyor; Sicilya'ya geldikten sonra da kendi hücresini kuruyordu... Carbonaria'ya yardımcı olan bir başka Pa-

---

[1] James Fentress – Age. – S. 25: Dipnot – Labate, 1904- S. 24 ve Napoli için bkz. Çeşitli sayfalar; ayrıca bkz. Coletta, 1849.

paz da Sirakuzalı Don Gaetano Abele idi. Polis raporlarına göre Abele Fransa'da askerî ve sivil işlerde onüç yıl çalışıyor, Calais'de Mason oluyor, Fransız Ordusu'nda Yüzbaşı rütbesiyle askerlik yapıyor; daha sonra Napoli'nin işgaline katılıyordu. Gaetano bilahare geldiği Sicilya'da papazlık yapıyor; polis tarafından yakalandığında eşyalarının arasında Masonlukla ve Carbonaria ile ilgili belgeler ele geçiriliyordu.[1]

1812 Anayasası'nın Napoli tarafından askıya alınması, zaman içinde Sicilyalıları rahatsız etmeye başlıyordu. Ayrıca Sicilyalılar, kendilerini Napoli krallığına bağlayan Viyana Kongresi'nin bu kararına da karşı çıkıyorlardı. Onlara göre Sicilya halkı artık vasal bir toplum değil, başlıbaşına bir ulus idi ve bu ulusun İnsan Hakları Bildirgesi'nden kaynaklanan hakları herkes tarafından kabul edilmeliydi. Nitekim bu dönemde yakalanan Carbonaroların evlerinde 'Ortaçağa ait Sicilya krallarının tarihi' konusunda belgeler ele geçiriliyordu. Kısacası Carbonari Sicilya'nın ulusal bağımsızlığını hazırlamak üzere 'kültürel ve tarihsel' alanlarda faaliyette bulunuyordu. (Aynı dönemde aynı coğrafyada Friki Eteria da Mora Yarımadası'nda yaşayan Rumlara aynı propagandayı yapıyor; onları etnik bir halk oldukları yönünde kışkırtarak ayaklanmaya sevketmek istiyorlardı.)

Napoli yönetimi Sicilya hapishanelerini rejim düşmanlarıyla adeta doldurmuş bulunuyordu. Büyük çoğunluğu Carbonarolardan oluşan tutuklu ve mahkumlar Napoli'den uzaklaştırılmak amacıyla Castellamare Kalesi'ne, Trapani Hapishanesi'ne, Favignana Adası'na naklediliyorlardı. Ayrıca Palermo'daki merkez hapishanesi Vicaria'da bir Carbonaria hücresi kuruluyordu.

14 Temmuz 1820 günü Palermo'da Santa Rosalia günü idi. Santa Rosalia Palermo'nun 'Sevgili Azizi' idi ve onun adına eğlenceler tertipleniyordu. Bu eğlenceler sırasında konserler veriliyor, havai fişek gösterileri düzenleniyor, kent meydanında dans ediliyor ve zenginler arasın-

[1] James Fentress – Age. – S. 25, 26.

da maskeli balolar yapılıyordu. Bu nedenle halk coşku içinde; her şeye, her sürprize hazır bir durumda keyfine bakıyordu.

O sabah işsiz güçsüz birçok Palermolu limanda toplanıyordu. Nitekim sabah vakti Napoli'den gelen gulet limana yanaşıyor; halk da gelenleri merakla izliyordu. Guletten inenler Napoli'de ayaklanmış olan ihtilâlci Carbonari'nin temsilcileri idiler. 14 Temmuz 1820 sabahı gelen bu geminin yolcuları olan Carbonarolar Napoli'de meydana gelen ayaklanmayı ve sonrasında cereyan eden gelişmeleri Sicilyalılara anlatıyor, haber veriyorlardı.

> "Üç renkli kurdeleler takan 180'den fazla Napolili ve Sicilyalı karaya ayak bastığında, o çok sevilen kutlamalar sırasında yaygın olan coşkulu ruh halinden etkilenmiş Palermolu kalabalık Napoli'de ne olduğunu öğrenme merakıyla kıyıya doğru yaklaştı. Direklerde ve yolcuların göğüslerinde dalgalanan kurdedeleleri gördüğünde kalabalığın merakı arttı. Bu hazırlanmakta olan yanıcı maddeleri tutuşturacak kıvılcımdı..."[1]

Carbonaria üyeleri kalabalığı selamlamak amacıyla öne çıkıyor; Napoli'de yaşananları anlatarak özgürlük ve kardeşlik hareketini ifade eden Carbonaria örgütüne katılmalarını, despotların yokedilmesi için eyleme geçmelerini telkin ediyor, çağrıda bulunuyorlardı. Sicilyalılar bu çağrıyı yanıtsız bırakmıyor; Napolililer ile aynı duyguları paylaşarak silahlanmak üzere harekete geçiyorlardı. Zira Sicilyalılar, kendi 'ulusal haklarının' önünde engel olarak gördükleri Kral Ferdinando'nun düşmesi nedeniyle büyük sevinç duyuyorlardı. Sicilyalılarla Napolililer birbirlerine sarılıyor, tebrik ediyor; sonra da Santa Rosalia şerefine hep birlikte dans ediyorlardı.

15 Temmuz 1820 günü Palermo Katedrali'nde dinsel bir tören (Te Deum) düzenleniyordu. Bu sırada kalabalık; "Yaşasın İspanya Anayasası! Yaşasın bağımsız Sicilya!" diye bağırmaya başlıyordu. Bu kalabalık karşısında sadece Vali Vekili Naselli "Yaşasın Kral!" diye bağırıyor, fa-

---

[1] James Fentress- Age. – S. 27.

kat yapayalnız kalıyordu. Buna karşın yine de olay çıkmıyor, kan dökülmüyordu. Sadece Napoli'de gerçekleşen Carbonaria İhtilâli kutlanmakla yetiniliyordu.

Ancak Napoli İhtilâli nedeniyle Sicilya'daki Bourbon askerlerinin kumandanı İrlandalı General Richard Church aceleyle Palermo'ya geliyordu. Vali Vekili Naselli ile birlikte Palermo'nun merkezi sayılan Quattro Cantoni'ye gidiyorlardı. Burada kendi askerlerinin de Carbonaria ile birlikte eğlendiklerini görüyorlardı. Naselli askerlere "Kışlaya dönün!" emrini veriyor; bu arada da bir Carbonaro'nun göğsündeki Carbonaria kurdelesini sökmek amacıyla hamle yapıyordu. O anda bir papaz ortaya çıkarak müdahale ediyor; "Ey cesur Palermolular, alçak yabancının özgürlüğünün simgesine yaptığı hakaretin öcünü alın!" diye haykırıyordu. Bu sırada kalabalık tarafından kuşatılan ve tehdit edilen General Church subaylar tarafından korunarak kendi kışlasına çekilmek zorunda kalıyordu. İrlandalı General aynı gece Trapani'ye kaçıyor; oradan da bir gemiye binerek Napoli'ye gidiyordu.[1]

General Church Sicilya'dan ayrılarak meydanı adeta Carbonaria'nın 'şiddet otoritesine' terkediyordu. Nitekim halka önderlik eden Carbonari kitleleri ayaklandırıyor; isyan eden halk, devlet dairelerini basarak yağmalıyordu. Yalnız kalan Naselli yine de direniyor; düzeni sağlamaya çalışıyordu. Soylulardan sekiz ve loncalardan sekiz üye seçen Naselli yeni bir Şehir Meclisi; yani 'Cunta' (Giunta) oluşturuyordu.

Aslında Baronlar da Carbonaria da Napoli'ye karşı Sicilya'nın bağımsızlığını istiyorlardı. Ne var ki bu talep birbirinden farklı gerekçelere dayanıyor, farklı hedefleri amaçlıyordu.

Carbonaria Sicilya'da 1791 Anayasası'nın İspanyol yorumunun hükümran olmasını arzuluyordu. Ancak bunun gerçekleşmesi halinde Sicilya, Napoli'de işbaşına gelen devrimci hükümetin otoritesi altına girecek ve daha fazla vergi yükümlülüğünü yüklenecekti.

---

[1] James Fentress- Age. – S. 28.

Baronlar bu durumdan rahatsızlık duyuyorlardı. Onlar ne pahasına olursa olsun Napoli'ye karşı Sicilya'nın kendi otoriteleri altında yönetilmesini istiyorlardı. Kısacası 'Mafios Baronlar' ve onların örgütü olan Mafia; 'merkezî otoriteye karşı yerel gücün hükümranlık mücadelesini' veriyorlardı. Halk ise Carbonaria'nın taleplerini benimsiyor, vaatlarine sıcak bakıyordu. Zira Carbonaria onlara; despotlara karşı özgürlük, evrensel bir cumhuriyet, adalet ve eşitlik düzeni tesis etmeyi öneriyordu.

> "Carbonaria üyeleri onları silahlanıp son devrime katılmaya davet ediyordu; bu öyle bir devrimdi ki Babeuf; öncekilere göre çok daha büyük ve heybetli olacağını söylüyordu."[1]

Ancak hem Carbonaria üyeleri, hem de halk; Carbonaria'nın başında artık 'Venedik-Cenevre Oligarkları'nın' hükümran olduğunu; bunların eski Babeufçülerle, Babeuf'ün mirasını kullanarak kitleleri kandırdıklarını; ve gerçek amaçlarının tüm otoritelerin yerine 'finans-ticaret otoritesini' geçerli kılmak olduğunu fark edemiyorlardı.

Halk, Carbonaria'nın Babeufçü söylemlerine büyük coşku ile sarılıyor, hevesle inanıyordu. Carbonaria ise onları silahlanarak 'son devrime katılmaya' davet ediyordu. Halkın taşkın coşkusundan ürken Baronlar geri çekiliyor, meydanı Carbonaria'ya bırakıyor; en uygun zamanda müdahale etmek amacıyla fırsat kollamaya başlıyorlardı. Onlar, Napoli'ye karşı, devrimi destekler görünüyor; kurtuluştan sonra da kendi 'Mafios egemenliklerini' tesis etmeyi amaçlıyorlardı.

Palermo'da kurulan Cunta'nın sekiz üyesi Baronların temsilcileriydi. Maestranza'nın sekiz üyesi ise Carbonaria'nın adına hareket ediyordu. Baronlar devrimi dizginlemeye çalışıyor; Carbonaria ise daha atak bir politika izliyordu. Bu nedenle taraflar birbirlerine kuşkuyla bakıyorlardı. Taraflar arasındaki bu rekabet Castellamare Kalesi üzerinde odaklanıyordu. Stratejik bir Kale olduğu için Baronlar burayı kendi kontrolle-

---

[1] James Fentress- Age. – S. 29.

rinde tutmak istiyor; Carbonaria ise Kale'yi ele geçirmenin hesaplarını yapıyordu. Nitekim Kale'de bir ayaklanma patlak veriyor; asîler burayı Maestranza'ya, yani Carbonaria'ya teslim ediyorlardı. Bunun sonucunda denetim Cunta'nın elinden çıkıyor; Castellamare'de başlayan Carbonaria ayaklanması şehre yayılıyordu.

Önceleri şiddete başvurulmuyor, isyancılar temkinli davranıyorlardı. Sadece hükümetin yıkılması, yeni bir hükümetin kurulması amaçlanıyordu. Şiddet göstergesi olarak da, sadece büyük ateşler yakılıyor; isyancılar ellerine ne geçerse bu ateşe atarak yakıyorlardı.

Sicilya'da Kaos (Yağma, Ateş ve Ölüm)

16 Temmuz 1820 gecesi Vali Vekili Naselli gizlice Kral'a sadık birliklere Palermo'ya girmelerini ve şafakla beraber şehri işgal etmelerini emrediyordu. Naselli'nin bu emrini duyan Cunta'nın birçok soylu üyeleri; Vali Vekili'nin kendilerini tutuklayacağını düşünerek kaçıyorlardı. Ancak halk kaçış nedenlerine bakmaksızın onların peşine düşüyor; Cattolica ve Aci prensleri saklandıkları yerlerde yakalanarak feci şekilde linç ediliyorlardı.[1]

Sicilya'da vahşet, kaos ve yağma bu olayla birlikte başlıyordu. Gerilim 14-15 Temmuz günleri hızla tırmanmış bulunuyordu. Bunun nedeni ise Sicilya milliyetçileri ile diğerleri arasındaki zıtlaşmadan kaynaklanıyordu. Örneğin; ayın 14. ve 15. günleri Carbonaria'nın siyah, mavi ve kırmızı kokartlarını takan halkın arasında 16 Temmuz günü, Sicilya'nın bağımsızlığını simgeleyen sarı kurdeleye da rastlanmaya başlanıyordu. Çok geçmeden de göstericiler Sicilya bayrağının renkleri olan sarı-kırmızı kokartlar takmaya başlıyorlardı. Bu durum Palermo kuvvet-

[1] James Fentress- Age. – S. 30; Dipnot – Paterno-Castello 1848, S. 126-31 ve 138-39.

leri ile Napoli birlikleri arasında zıtlaşma ve düşmanlık yaratıyordu.

17 Temmuz sabahı da Ordu, saldırıyı başlatıyordu. Halk bu saldırı karşısında geriliyor; fakat Maestranza üyeleri çok geçmeden örgütlenerek direnişi organize ediyorlardı:

"Kavgayı Palermo halkının lehine çeviren; fakir bir köylü ailesinden gelen ve bir keşiş olan Gioacchino Vaglica önderliğindeki Monrealli bir grup contadininin (köylünün) tam zamanında oraya ulaşmasıydı."[1]

Papaz Vaglica, çevresine topladığı kalabalığı Vicaria hapishanesine yönlendiriyor, mahkumları serbest bırakarak asillerin saflarını güçlendirmelerini sağlıyordu. Buna paralel olarak Mafia da harekete geçiyor, müthiş bir iletişim ağını devreye sokuyor; başta Bagheria olmak üzere çevredeki köy ve kasabalardan toplanan silahlı köylüler Palermo'ya akıyorlardı. Kısa süre zarfında Napoli birlikleri; şehir içindeki asîlerle, şehir dışındaki köylüler arasında sıkışıp kalıyorlardı. Napolili kumandanlar birliklerine geri çekilmeyi emrediyorlardı. Ancak bu birlikler şehir dışına çıkmak amacıyla girişimde bulunuyor, başarılı olamıyorlardı. Zira Conca d'Oro'daki köylerin tümü isyancılara katılıyor; Mafia çeteleri tüm yolları kontrol altına alıyordu.

"Bu köylerden gelen çeteler, Napolililerin üzerine çullanarak elbiselerini ve eşyalarını soyup onları parça parça doğradılar. Kaynaklar 17 Temmuz günü 300 Napolilinin öldüğünü ve 400'ünün de yaralandığını söylüyor."[2]

İsyancılar derhal geçici bir yönetim tesis ediyorlardı. Tabakhâne Loncası'nın Reisi Francesco Santoro ile Keşiş Vaglica, Palermo'nun fiilen yöneticisi oluyorlar; otoriteyi ise Palermo Başpiskoposu Kardinal Gravina temsil ediyordu. Ancak Sicilya'da patlak veren kaosu ve vahşeti kontrol altına almak mümkün olamıyordu.

---

[1] James Fentress- Age. – S. 31.

[2] James Fentress- Age. – S. 31.

18 Temmuz 1820 günü Palermo'da kan gövdeyi götürüyor; her köşebaşında bir cinayet işleniyordu.

19 Temmuz 1820 günü cezaevlerinden çıkarılan mahkumlar ve çevreden gelen Mafios unsurlar Palermo'yu yağmalamaya başlıyorlardı. Bu yağma sırasında hedef gözetilmiyor; zengin, fakir ayırımı yapılmaksızın herkes ve her yer soyuluyordu. Buna paralel olarak da cinayetler işlenmeye devam ediliyor, vahşet sürüyordu. Bu kanlı kaos 23 Temmuz gününe kadar bütün şiddetiyle Sicilya'yı kasıp kavuruyordu. Nihayet Kardinal Gravina, Villafranca Prensini Başbakanlığa aday gösteriyordu. Prens Sicilya'ya dönünce Palermo'da ortalık yatışıyordu.

Ne ki Batı Sicilya'da durum artık eskisi gibi değildi. Cezaevleri boşaltılmış; yerel suç örgütlerinin tüm katilleri, canileri, yağmacıları serbest bırakılmıştı. Bunlar kasaba ve köylerine dönerken suçun her türlüsünü işlemekten çekinmiyor; gittikleri yerlere anarşiyi, şiddeti ve kaosu da birlikte götürüyorlardı:

> "Geldikleri topluluklara istediklerini yapma özgürlüğü tohumlarını dikenler bu insanlardı. Gerçekten de... 'Palermo ve Caltanisetta arasındaki vadideki bazı kasabalarda her türlü aşırılığı yaptılar; malî görevlilere zulmedip evlerini viraneye çevirdiler; resmî evrakları, kayıtları ve idareyle ilgili her şeyi yaktılar ve kişisel kan davaları yüzünden iyi ve mükemmel vatandaşların bir çoğunu katlettiler."[1]

Kısacası bölgede (Ada'da) merkezî otoritenin yanı sıra tüm yasal otoriteler çökmüş bulunuyordu. Bu durum; finans-ticaret oligarklarının amaçladığı geçiş dönemini ifade ediyordu. Düzen, güvenlik ve asayiş için geçerli bir otoriteye gereksinim duyana kadar kaos ve anarşi devam edecek; sonuçta da finans-ticaret oligarklarının spekülatif otoritesi, aranan otoritenin yerini alacaktı. Çünkü kitlelerin gereksinim duyduğu yaşamsal ürünler ve bu ürünleri elde edecek servet onların elindeydi. Napoli-Sicilya 1820 ayaklanmaları adeta bir 'sosyal/siyasal labo-

[1] James Fentress- Age. – Dipnot- Cortese, 1951, S. 249.

ratuar'; daha doğru ifade ile 'sosyal/siyasal deneyim' niteliği taşıyordu. Her şey devrim adına yaşanıyor; devrim ise 'kaos ve otoritesizlik' anlamına geliyordu. Bir başka ifade ile devrim ve anarşi birlikte anılıyordu. Finans-ticaret oligarkları 'devrimi' bir araç olarak kullanıyor; devrime adeta bir süngü gibi 'yasadışılığı'; daha doğrusu 'Mafios suç ve şiddeti' eklemliyor, bütün meşru otoriteleri çökerterek kaosu tesis edince de kitleler bunalana ve bıkana kadar bu oyunu sürdürüyorlardı. Sonra da kendi güdümüne (yönlendirmelerine) tam anlamıyla teslim olmuş bir otoriteyi egemen kılıyorlardı. Bu otoritenin meşru veya Mafios olup olmaması 'finans-ticaret oligarkları' bakımından hiçbir şey ifade etmiyordu. Önemli olan; otoritenin kendi güdümleri, ipotekleri ve egemenlikleri altında bulunması idi. Bu stratejik bir süreçti ve o süreç Napoli'de, özellikle de Sicilya'da Mafios otorite ile bütünleşmiş olarak 'finans-ticaret otoritesine' hizmet ediyordu.

Doğu Sicilya'da olaylar daha farklı bir güzergah izliyordu.

9 Temmuz 1820 günü Messina, Carbonaria isyanına teslim oluyor; Messina'yı Catania ve Siraküza izliyordu. Doğu Sicilya adeta Carbonaria'ya adeta direnmiyordu. Sadece Messina'da 35 Carbonaria hücresi bulunuyordu. Doğu Sicilyalılar Sicilya'nın bağımsızlığına önem veriyor; sadece 1812 Anayasası'nın yürürlüğe konulmasını talep ediyorlardı. Bu nedenle Carbonaria ile Ordu arasında bir bütünleşme gözleniyor; eylemler Batı Sicilya'dakinden daha kansız ve gürültüsüz cereyan ediyordu. Bunun bir nedeni de Doğu Sicilya'da Mafios yapılanmanın Batı'daki kadar etkili olmamasıydı.

Ne var ki Palermo'daki yerel güç odakları, soylular ve onların güdümündeki Mafia, hırçın ve radikal bir politika izlemeyi sürdürüyordu.

Palermo Şehir Meclisi'nin sevkettiği tüm temsilciler Doğu Sicilya şehirleri tarafından reddediliyor, geri gönderiliyorlardı. Doğu Sicilya'daki bu direniş, Palermo ile karşı karşıya gelen Napoli tarafından da destekleniyordu. Nitekim Napoli, Palermo'nun temsilcilerini tutukluyordu. Napoli ayrıca, Sicilya'daki yerel valilerine Palermolu temsilcileri tutuk-

lama emri de veriyordu. Palermo Meclisi, Napoli yönetiminin bu girişimini kendi otoritesine karşı bir hareket olarak nitelendiriyor; otoritesini bütün Ada'da tesis etmek üzere 'güç kullanmaya' karar veriyordu. Bu nedenle üç büyük 'gerilla çetesi' (guerriglie) meydana getiriyordu. Şiddet kullanmakta son derece atak olan bu çeteler Ada kırsalına sevkediliyorlardı. Bu emri Villafranca Prensi veriyor; böylece Palermo'yu kana bulayarak pençesi altına alan katil, zorba, yağmacı, ahlaksız (Mafios) unsurları sağa-sola sevkederek Sicilya geneline yayıyordu.

> "Oralarda da genellikle yerel toprak sahiplerinin rakiplerine (hasımlarına) suikastler düzenlediği, hizipçi kan dökümüyle sonuçlanan zincirleme yerel ayaklanmalar başgösterdi."[1]

Çeteler Catania ve Sirakuza'ya giremiyorlardı. Ama Caltanisetta'yı ele geçirip yağmalıyorlardı. Ayrıca Marsala'dan yardım alan çeteler Trapani'ye saldırıyor; Trapani hapishanesini boşaltıyorlardı. Bir gerilla grubu da; Palermolu Papaz Salvatore Errante tarafından örgütleniyordu. Errante'nin çetesinde 200 mahkum ile birlikte Bagheria, Ficarazzi ve Santa Flavia çevresinden toplanan işçiler yer alıyordu. Bunlar bir yürüyüş başlatarak Messina'ya ulaşıyor, bölgeyi yağmalayarak yakıp yıkıyorlardı. Santa Stefano kasabası yağmacılara 2.000 once (ons) haraç ödeyerek canını ve malını kurtarıyordu. Bu çete San Cataldo Prensi tarafından yenilerek dağıtılıyordu.

Ancak Ada'daki bu gelişmeler Palermo'daki Villafranca Prensi'ni dehşete düşürüyordu. Prens Napoli'ye giderek barış istiyordu. Napoli ise General Florestano Pepe'yi; denetim altına alsın diye Sicilya'ya gönderiyordu. Pepe Carbonari liderleri arasında yer alıyordu. Nitekim Doğu Sicilya'daki Carbonarolar tarafından hararetle karşılanıyor; birliklerine çok sayıda Doğu Sicilyalı Carbonaro katılıyordu. Bu durum Villafranca Prensi ile Maestranza temsilcilerini ürkütüyor; Pepe ile gizlice

---

[1] James Fentress- Age. – S. 32.

buluşarak anlaşmak istiyorlardı. Ancak ne Prens, ne de Maestranza reisleri duruma egemen olacak iradeye ve otoriteye sahip bulunmuyorlardı. Palermo'da katliam ve yağma devam ediyor; başkenti yağmalama hevesine kapılan Mafios köylüler akın akın buraya gelerek kaosun derinleşmesine katkıda bulunuyorlardı. Bu yağmaya ve cinayete lonca üyeleri de katılıyor, onlar da acımasızlaşıyorlardı.

"Silahlı adamlar sürüsünün, özellikle de altına olan susuzlukları kanmak bilmeyen Tabakhâne Loncası'nın günlük masraflarını karşılayabilmenin bir yolunu bulmak (Şehir Meclisi için) aynı derecede gerekliydi. Bu silahlı kalabalık her sabah kitle halinde şehrin başyargıcına gidip para istiyordu ve o, bu kalabalığın kendi kendini atamış Yüzbaşısı'nın sunduğu hesaplara dayanarak istenen miktarı ödemek zorunda kalıyordu."[1]

Kısacası Tabakhâne Loncası Meclis'i basarak haraç istiyor ve alıyordu.

Bu arada Villafranca Prensi, Kardinal Gravina'nın da desteklemesi sonucu Pepe ile buluşmak üzere Termini'ye gidiyordu. Onun bu girişimi hemen duyuluyor ve yeni çeteler ayaklanarak şiddet gösterisine başlıyorlardı. Hapishanelerin kapıları Mafia tarafından bir kez daha açılıyor; caniler, hırsızlar, gaspçılar, haydutlar ve yağmacılar bir kez daha her tarafa yayılıyorlardı. Villafranca Prensi'nin Palermo'daki sarayı ile şehir dışındaki iki malikanesi yağmalanıyordu. Buna karşılık Papa'ya bağlı kuvvetler ve Sicilyalı gönüllüler başkenti kuşatarak denizden bombalıyorlardı. İsyancılar ise geri çekilerek son bir savunma hattı teşkil ediyorlardı. Çatışmalar haftalarca sürüyor; boşaltılan malikane ve saraylar yakılıyor, yanık kokusu ve cesetler ortalığı kaplıyordu. Napoli yönetimi Palermolulara taviz vermiyordu. 3.000 kişilik bir kuvvet daha Sicilya'ya sevkediliyordu. Ancak bu girişim Napoli'deki devrimci hükümetin de sonu oluyordu.

Napoli kuvvetlerinin büyük bir bölümü ülkenin güney bölgelerinin

[1] James Fentress- Age. – S. 33; Dipnot – Paterno- Castello, 1848, S. 141.

savunmasını üstlenmiş bulunuyordu. Ancak bu kuvvetler Sicilya'ya sevkedilince burada savunma zaafiyeti meydana geliyordu. Durumdan faydalanan Bourbon asıllı Kral Ferdinando; Avusturya-Macaristan keşif birliğinin de desteği ile ortaya çıkıyordu. Çok geçmeden de Napoli'deki devrimci hükümet dağılıyor, liderleri hapse atılıyor; Napoli'de yeniden mutlakiyet yönetimi tesis ediliyordu. Sicilya ise, tekrar ayaklanmasını önlemek amacıyla Palermo'ya sevkedilen 10.000 kişilik Avusturya kuvvetinin masraflarını karşılamak zorunda bırakılıyordu. Napoli ve Palermo'da devrim böylece başarısızlığa uğruyordu.

Napoli'de mutlak yönetim ve müstebit otorite bir süre daha egemen oluyordu. Palermo ise görünürde Napoli tarafından işgal ediliyordu. Ancak bu sadece görüntüden ibaret kalıyordu. Zira Sicilya'nın gerçek egemenleri Baronlardı ve Baronlar Mafia düzeni içinde kendi otoritelerini 'gizliden gizliye' hissettiriyorlardı. Yani bir kez daha 'yerel güç merkezî otoriteye' karşı direniyor; merkezî otoritenin egemenliği görüntüden öteye gitmiyordu. Başından beri devrimi merkezî otoriteye karşı yönlendiren Baronlar, zamanı gelince o öldürücü darbeyi indiriyor; devrimci liderlerin kesilen başlarını mızrakların ucuna geçirerek dolaştırıp teşhir ettiriyor ve kendi otoritelerinin her şeyin üzerinde olduğunu vahşice kanıtlıyorlardı.

Finans-ticaret oligarkları bakımından bu durum hiç de şaşırtıcı olmuyor; aksine, memnunlukla karşılanıyordu. Zira Mafios Toplum Yapısı zemininde 'Mafios değerlerin' egemen olması hem otorite boşluğu ve toplumsal karışıklık; hem de istikrarsızlık, de-stabilizasyon demekti. Bu ise ortaya her türlü 'sosyal mikrobu kapmaya elverişli' hastalıklı bir toplum, kokuşmuş bir düzen çıkarıyor; 'finans-ticaret otoritesi' ile bütünleşmeye, bu otoritenin 'reel çıkarlarına' hizmet etmeye hazır binlerce 'ucuz işbirlikçinin' ayaklar altına alman içi boş gururu ve onuru anlamına geliyordu.

Canale d'Otranto'nun iki yakası: Napoli-Sicilya ve Mora-Balkan

• ***Napoli-Sicilya 1820 örneğinin Osmanlı İmparatorluğu bakımından taşıdığı anlam ne idi? Hangi boyutta ve nasıl Osmanlı toplumuna yansıyor, nelerin zeminini hazırlıyordu?***

Bonapart Avrupa'ya yeniliyor ve Avrupa'nın yeni 'patronları'; İngiltere, Prusya, Rusya, Avusturya-Macaristan oluyor, kıtayı aralarında 'yeniden' paylaşıyorlardı. Bu paylaşma 1814-15 yıllarında Viyana'da gerçekleştiriliyordu. Görüşmeler aylarca sürüyor, taraflar arasında entrika, desise ve diplomatik oyunlar birbirini izliyordu. Bu dönemde Osmanlı Devleti Avrupa'da çok geniş topraklara sahip olmasına karşın Viyana Kongresi'ne çağrılmıyordu. 'Bonapart ordularıyla doğrudan çarpışan ülkelerin Kongresi' olması gerekçe gösteriliyor; Osmanlı Devleti'nin bu savaşa katılmamış olması ileri sürülüyordu. Oysa gerçek neden Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki topraklarının da bu Kongre'de paylaşım konusu edilmesi ve artık 'emperyal' konuma gelmiş olan galiplerin bu paylaşımdan sessiz sedasız hisse almak istemeleriydi.

Galipler gözlerini özellikle Adriyatik Denizi ile bu denizi çevreleyen sahillere dikmiş bulunuyorlardı.

Adriyatik, bir 'iç deniz' durumunda idi. Bu 'iç denizi' Akdeniz'e sadece bir kanal; Canale d'Otranto bağlıyordu. Kanal'ın bir yakasında İtalya Yarımadası'nın/çizmesinin topuğu; diğer yakasında ise Balkan Yarımadası'nın Arnavutluk bölgesi/sahilleri ile Mora Yarımadası yer alıyordu.

Canale d'Otranto'dan geçen gemiler bu iç denize giriyor; sonuna kadar gidecek olurlarsa en kuzeydeki Venedik'e ulaşıyorlardı. Birçok finans ve ticaret kenti bu 'iç denizin' çevresinde yer alıyordu. Bari, Brindisi, Ancona, Rimini, Ravenna, Ferrara, İstria, Trieste, Venedik ve daha nice tarih yazılan merkez...

Venedik bakımından d'Otranto Kanalı yaşamsal bir nitelik taşıyordu. Venedik demek, finans-ticaret oligarşisinin ve otoritesinin beyni demek olduğuna göre; Avrupa finans-ticaret otoritesinin de yaşamsal damarı anlamına geliyordu. Dolayısıyla bu otoritenin denetimindeki ve bağlantısındaki tüm legal-illegal örgütlerin de dikkatleri, bu bölge üzerinde toplanmış bulunuyordu.

Kanal'ın batı yakasının hinterlandını İberik Yarımadası, Napoli ve Sicilya teşkil ediyordu.

Doğu yakasının hinterlandı ise Balkan Yarımadası, Rumeli ve Mora Yarımadası idi. Bu bölgelerin egemeni Osmanlı İmparatorluğu idi. XIX. yüzyılın başında ise Osmanlı tahtında –ciddi bir iddiaya göre- Napolyon'un eşi Josephine'in kuzeni Aimee'nin (Nakşidil Sultan) oğlu 2. Mahmud oturuyordu.

1789 İhtilâliyle başlayan süreç hem Avrupa'daki 'taçlı başları' birer birer düşürüyor, hem de 'egemen otorite' sorununu gündeme getiriyordu. 'Taçlı başlara ve mutlak otoriteye' karşı yürütülen mücadelenin diğer tarafındaki 'otorite' kendisini başarıyla 'kamufle ediyor', gizliyor ve 'yüce değerlerin' arkasına saklanarak 'küresel zeminde' amacına ulaşmaya çalışıyordu. Finans-ticaret oligarkları hem kendilerine büyük bir hareket sahası ve legalite (meşruiyet) kazandıracak olan 'İnsan Hakları Bildirgesini' siper olarak kullanıyor; hem de bireysel özgürlüklere paralel olarak 'ulusların kendi kaderini tayin hakkına' zemin hazırlıyorlardı. Amaç, öncelikle kitlesel destek sağlayarak 'taçlı başların mutlak otoritesini' ortadan kaldırmak ve egemen otoritenin kırılmasıyla birlikte 'çok kavimli imparatorlukları' tasfiye etmekti. Ama onların nihaî amacı ne insan haklarını tesis etmek, ne bireysel özgürlükleri hayata geçirerek kalıcı kılmak, ne ulusların kendi kaderini tayin hakkını kullanarak uzun süre ayakta kalmalarına izin vermek, göz yummaktı... İnsanlığın, insana yakışan bir düzen içinde yaşam sürmesi ise hiç değildi. Nihaî amaç; finans-ticaret oligarşisinin mutlak otoritesini egemen kılmak ve bu amaca ulaşana kadar saygın ve meşru olan her ilkeyi ve oluşumu

araç/silah olarak kullanmaktı...

1789 Fransız İhtilâli; taçlı başların alaşağı edilmesi, mutlak otoritenin ortadan kaldırılması amaçları doğrultusunda neler yapılması gerektiği konusunda sonsuz bir deneyim kaynağı oluşturuyordu. Bu deneyim; bir ülkeye savaş ilan etmeksizin, o ülkenin içerden teslim alınması yönteminin en gelişmiş uygulamasını örnekleyerek kanıtlıyordu. Masonik/Mafios-Templier oluşumun finans ticaret odaklarının desteğinde meydana getirdiği entellektüel ve silahlı birlikler, önlenmesi mümkün olmayan bir şekilde kitlesel kabarmalar meydana getirebiliyordu. Kabaran bu insan dalgaları ise bilinçli/bilinçsiz bir coşku ile önceden belirlenen hedefleri yerle bir ediyorlardı.

Ve oligarklar bu deneyimi Fransa'dan sonra Canale d'Otranto'nun her iki yakasında birden sahneye koyuyordu. Üstelik Fransız İhtilâli sırasında sahneye açıkça çıkmış olan 'Masonluk/Mafios-Templier' oluşum somutlaşarak sahnede yer alıyordu. Carbonaria ve Mafios yapılanması 'Masonik/Mafios-Templier' oluşumunun bir uzantısından; bir kılıcından (Gladio'sundan) başka bir şey değildi.

XIX. yüzyıl dünyası artık; Venedik-Cenevre ekseninde hüküm süren finans-ticaret oligarklarının istediği biçimde şekilleniyordu. Ticaret ve paranın egemen olduğu yerlerde; bu otoritenin karşısında hiçbir otoriteye şans tanınmıyordu.

Viyana Kongresi'nin 'İki Sicilya Krallığı'na' biçtiği 'kanlı rol' beş yıl içinde sahneleniyor; bu bölgede uzun sürecek bir 'otorite boşluğunun', kanlı ve vahşi olayların zemini hazırlanıyordu. 'Spekülatif-manipülatif finans otoritesi' varlığını sürekli hissettiriyor; otokratik girişimler her seferinde gereken yanıtı doğrudan veya dolaylı yollardan alarak kana boğuluyordu. Napoli-Sicilya 1820 ayaklanmaları, işte bu gelişimin en canalıcı 'kilometre taşını' teşkil ediyordu.

Bu bir kaos idi. Fakat planlanmış bu kaos; çevresi bakımından 'sosyal, siyasal, askerî, finansal' kanserden başka bir şey değildi...

Napoli-Sicilya olaylarının ve meydana getirdiği kaosun çevreye; yani Mora ve Balkan yarımadalarına, Arnavutluk'a, sonra da bütün Rumeli'ye sıçramaması, yayılmaması mümkün değildi...

Unutmamak gerekir ki 'kaosun' Batı ve Doğu yakalarını birbirinden sadece Canale d'Otranto ayırıyordu. Bu kanalın iki yakası arasında, tarihin derinliklerinden kaynaklanan bir temas, ilişki, paralellik, birliktelik, alış-veriş, dayanışma ve kimi zaman da çatışma bulunuyordu. Dahası... Arnavutluk, Sicilya, Mora ve Napoli arasında; geleneksel kültür, geleneksel ahlak ve geleneksel hukuk esaslarında şaşırtıcı bir örtüşme/bütünleşme de gözlemleniyordu.

Bu oluşumların; paralellik ve bütünleşmelerin kökenleri tarihin derinliklerine dayanıyordu. Örneğin; Homeros'un Odisseiası bir Antik Grek kolonialistinden başka bir şey değildi ve Sicilya ile Mezzagiorno o dönemde Grek sömürgelerinin ana hedefini teşkil ediyordu. Kaldı ki Sicilya'nın yerlileri; hatta Sicilya köylülerinin ataları olan Kyklopları da yine Homeros dünyaya duyuruyor, tanıtıyordu.[1]

Yine örneğin; büyük Roma İmparatorluğu, Antik Grek kültürünün ve siyasî-askerî otoritesinin mirasçısı konumunda bulunuyordu.

Ancak bu tarihsel bütünlük-paralellik, Mora ve Balkan yarımadalarında tesis edilen Osmanlı Türk/İslam otoritesi nedeniyle ciddî bir ayrılığa dönüşmüş bulunuyordu. Bu siyasî bir ayrışma idi. Ne ki Mora (Mania) Osmanlı İmparatorluğu bünyesi içinde siyasal bakımdan 'özerk' bir statüye sahip bulunuyorsa da jeo-ticarî konumu nedeniyle Önasya ve Doğu Akdeniz-Orta Avrupa güzergahında köprü görevi yapıyordu. Bu durum ise Mora ile İtalya; özellikle de Sicilya, Mezzagiorno ve Venedik-Cenevre ekseni arasında her bakımdan özel münasebetler tesis edilmesine zemin hazırlıyor, neden oluyordu. Mora Yarımadası Osmanlı otoritesi altında olmasına karşın; finans-ticaret ilişkileri bakımından bu 'siyasal otorite' fazla bir şey ifade etmiyordu. Ne ki mevcut statü yüzyıl-

[1] Bkz. Dünyamızı Saran Mafia – E Yayınları.

larca korunuyor; taraflar 'statükoyu' bozmayarak bölgesel barışı, özellikle de finansal-ticarî ilişkileri –mümün mertebe- tehlikeye sokmuyorlardı. Nitekim; Ege adalarının yanı sıra Mora adalarında ticaret acentalığı yapan Musevî ve Kıptî tüccarlar; denizci bir millet olan Mania Rumları, Sicilyalı ve Napolili ticaret erbabı ile Arnavut denizciler arasında sürgit devam eden 'deniz ticareti ve balıkçılık' faaliyetleri siyasî bütünleşmeyi aşan bir oluşumu-etkileşimi- sentezi yansıtıyordu. Bu ticarî ve parasal ilişkiler, yüzyıllar boyunca kültürel farklılıkları daha da törpülüyor; arzu, istek ve ihtiyaçları benzeştiriyor; 'ortak bir deniz kültürünü' pekiştirerek kuvvetlendiriyordu.

Ne var ki; 1789 Fransız İhtilâli'nden itibaren tüm Avrupa'da olduğu gibi bu bölgede de koşullar hızla değişmeye başlıyordu. Özellikle Bonapart'ın İtalya ve Mısır seferleri sırasında Canale d'Otranto üzerinde yoğunlaşan Fransız-İngiliz rekabeti, dengelerin hızla değişmesine yol açıyordu. Nitekim Napoli ve Sicilya'da olduğu gibi Kanal'ın diğer yakasında da egemenlik el değiştirmeye başlıyordu. Ege ve Adriyatik adaları kimi zaman Fransız, kimi zaman İngiliz, kimi de Osmanlı egemenliği altına giriyor: Mora ve Balkan yarımadalarında bile bu rekabetin etkilerine rastlanıyordu. Bu rekabette rol oynayan üçüncü aktör ise Rusya idi. Fransa, İngiltere ve Rusya arasındaki rekabet; Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki mülkiyeti ve 'müstakbel mirası' üzerinde yoğunlaşıyor... Bu bölgenin en canalıcı yerini ise Mora, Adalar ve Canale d'Otranto teşkil ediyordu.

Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte 'düvel-i muazzama' bölgeye hem armadaları, hem de ordularıyla saldırıyorlardı.

Ancak tüm bu rekabette cismen görünmeyen, fakat otoritesini 'spekülatif-manipülatif' olarak hissettirip olayları şekillendiren bir oluşum daha vardı ki; o da 'finans-ticaret oligarkları' idi. Onların bölgedeki silahları ise 'İnsan Hakları Bildirgesi', 'Cumhuriyetçi akımlar', 'Mutlak otorite karşıtlığı', 'Aydınlanma söylemi', 'laik yaklaşımlar', 'ticaret' ve 'Para, Para, Para!...' idi. Bu otoritenin vurucu gücünün 'hinterlandında'

'Masonik/Mafios-Templier' oluşumu 'ticarî limanlarda' tesis ettikleri 'kalıtımsal etkinlik', kral saraylarına yerleştirdikleri 'tefe-banker' bağlantılı –kadın, erkek, harem ağası- unsurlar, 'banknot üzerinde gerçekleştirilen spekülasyon ve manipülasyonlar', hava oyunları, sigorta faaliyetleri ve sair tamamlayıcı faktörler, aktörler... Bu oluşumun bir sentezi olarak da 'Masonik/Mafios-Templier' oluşum ile 'finans-ticaret oligarklarının' kılıcı (gladiosu) sayılabilecek; yönlendirici ve belirleyici ünlü ve esrarengiz örgüt Carbonaria idi.

Paris'te kurulup Cenevre'de canlanan, Napoli'de vücut bulup Sicilya'da belirleyici olan Carbonaria; düvel-i muazzama'nın toplarından, tüfeklerinden, armadalarından ve muhteşem ordularından çok daha etkili ve belirleyici bir derinliğe, niteliğe ve özelliğe sahip bulunuyordu. Carbonaria insanların önce beyinlerine hitap ediyor, sonra toplumsal damarlara 'özgürlük arayışı ve özlemi' olarak giriyor ve nihayet; isyanlarla, yağmalarla, cinayet ve katliamlarla 'sosyal yaşamın kanına' karışıyordu. Carbonaria'nın; suikast, katliam, sabotaj ve şiddetle yoğrulan 'kaotik otoritesi' tüm 'alternatif otoriteleri' etki ve ipotek altına alıyordu.

İtalya'nın genel kaosu içinde Napoli'nin, özellikle de Palermo merkezli Sicilya'nın ayrı bir özelliği ve konumu bulunuyordu. Buralarda toplumsal damarlara nüfûz eden Carbonaria; yaşanan kapsamlı ve kanlı kaos sırasında 'Mafios Toplumsal Yapı'dan adeta 'kanla beslenerek' Mafia ile de bir bakıma 'kan kardeşi' oluyordu. Zira Carbonaria Mafia'ya; Mafios Toplum Yapısı ise Carbonaria'ya gereksinim duyuyordu. Yörede Carbonaria Mafialaşıyor; Mafiosi Carbonarileşiyordu.

Olaylar sosyal, siyasal, askerî ve yasadışılık alanlarında dalgalanmalara yol açtıkça; ve bu dalgalanmalar kimi zaman mağlupları galip, galipleri mağlup durumuna getirdikçe... Napoli ve Sicilya; Arnavutlara, Rumlara, Adalılara, Balkanlara ve özellikle de Mora'ya Carbonari/Mafiosi ihraç ediyordu. Napoli'den kaçıp çevredeki ülkelere sığınan herkes mutlaka 'bir şey' idi... Ya Carbonaro, ya Mafioso, ya katil-yağmacı, ya

Bonapartist, ya Venedik-Cenevre'nin 'Onlar Meclisi' ajanı, ya Rus provokatörü, ya İngiliz bankeri-bürokratı ya firârî bir ihtilâlci veya İstanbul asıllı Fenerli Rum Beyleri...

Adalar el değiştirdikçe 'siyasal demografi' de farklılaşıyordu...

Ve bu farklılık içinde hepsini birleştiren bir ana unsur, esas neden bulunuyordu ki... O da hepsinin üzerinde mutabakat sağladığı; Osmanlı otoritesini yıkmak ve yok etmek konusundaki 'amaç birliği' idi. Nitekim Osmanlı merkezî otoritesi burada tek başına, yapayalnız kalıyordu...

Karşısında 'düvel-i muazzamanın' askerî otoritesi yer alıyordu. Finans-ticaret oligarklarının 'tefe-banker-bezirgan otoritesi' yer alıyordu. Carbonari/Mafiosi'nin sabotaj, suikast, yağma, cinayet çeteleri yer alıyordu. Tepedelenli'nin Arnavut, Kavalalı'nın zorba, Kara Yorgi'nin bağımsızlıkçı kaotik ve şiddet otoriteleri yer alıyordu...

Ve kimler yoktu ki bu 'karşı-otoritenin' saflarında...

Cenevreli bankerlerin yetiştirdiği Mason/Carbonaro Rus Çarları...

Napoli'de Carbonarileştirilen Fenerli Rum Beyleri...

Modern İsviçre'nin kurucularından, Rus Çarı'nın danışmanlarından Yunanistan'ın ilk devlet başkanlarından Capo d'İstrialar...

Fenerli Beylerin yazıcılığından, Osmanlı Padişahı'nın Başdanışmanlığına tırmanan Halet Efendiler...

Venedik-Cenevre Oligarkları adına kendi devletini yıkmak için birbirleriyle yarışan Osmanlı bürokratları... Kaptanlar, reisler, askerler, zorba-haşereler...

Finans-ticaret oligarklarının Rusya'da kurdurdukları Rum Carbonariası: Eteria...

Ayaklanmak için silahlanan İstanbul Rumları...

Onlara karşı silahlandırılan Müslüman çocukların kurdukları tecavüzcü ve yağmacı suç çeteleri...

Ve Haliç kenarında oturup, Osmanlı Devleti'nin kuyusunu kazan 'Şeytanın Çocukları...'

Ve 'Mitraik sembollerini' bayrak yaparak Osmanlı otoritesine başkaldıran 'Divan-ı Hümayun' tercümanları...

Kısacası:

1789 Fransa... 1820 Napoli-Sicilya... 1821 Mora (Mania)... Ve sonrası...

KAYNAKÇA

ALİ Reşad – Mufassal- Musavver Fransız İhtilâl-i Kebîri Tarihi – Sahib ve Naşiri Kanaat Kitabhanesi Sahibi İlyas – Kanaat Kitabevi Matbaası – Dersaadet, 1331.

ANDERSON'un Kitabı – James ANDERSON – Çev. Murat Özgen Ayfer – Büyük Mason Mahfili Yayını – Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri – İst. 1989.

ANDREASYAN D. Hrand – Georg Oğulukyan Ruznâmesi 1806-1807 İsyanları, III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa – Ed. Fak. Bas. İstanbul, 1972.

ARU Celal Burhan – Makiyavel –Niccola Machiavelli – Alaaddin Kral Basımevi – İst. 1942.

AULARD A. Fransa İnkılabının Siyasi Tarihi, Demokrasinin ve Cumhuriyetin Kaynakları ve Gelişimi, 1789-1804 – Türk Tarih Kurumu Yay., TTK. Bas. Ank. 1944.

AURBY Octave – Napoleon'dan Ölmez Sayfalar – Çev. Fethi Yücel – MEB Yay. , İst. 1964.

BAİGENT Michael – Leigh Richard- Mabet ve Loca – Emre Yayınları – İst. 2000.

BALZAC Honore de – Tefeci Gobseck – MEB Yay. Ank. 1947.

BAYRAV Prof. Dr. Süheyla – Roma Dillerinin Doğuşu ve Gelişmesi – İst. Matbaası – İst. 1967.

BOUCHER Jules – Paul Naudon – Masonluk Bu Meçhul – Okat Yayınevi – İst. 1966.

ÇAVDARLI Rıza – Tarihte Yahudiler ve Düşmanlık Sebepleri – (Makale) İstanbul, 1931.

ÇULCU Murat – Dünyamızı Saran Mafia - E Yayınları - İst. 2007 - Her Sakaldan Bir Kıl - E Yayınları - (2. Baskı) - İst. 2006.

DOĞUŞ Kolu Yıllığı – Türk Yükseltme Cemiyeti Türkiye Büyük Locası – Ankara Doğuş Kolu Düşünsel Çalışmaları – Eroğlu Matbaası – Ankara, 1966.

ERGİNSOY Abdurrahman – Türkiye'de Masonluğun Doğuşu – Erciyaş Yayınları – İstanbul 1999.

FENTRESS James – Devrim ve Mafya, Sicilya Topraklarında Ölüm – Tarih Vakfı Yurt Yayınları – İst. 2004.

GAXOTTE Pierre – Fransız İhtilâli Tarihi – Varlık Yayınları – İst. 1969.
GUİBERT Jacques de – Askeri Yazılar 1772-1790 – Anahtar Kitaplar – İstanbul, 2005.
HANÇERLİOĞLU Orhan – İnanç Sözlüğü – Remzi Kitabevi – İstanbul, 1975.
HEYD W. – Yakın Doğu Ticaret Tarihi – Çev. Ord. Prof. Enver Ziya Karal – TTK Bas. – Ankara, 1957.
HEZARFEN Ahmet – Rumeli ve Anadolu Âyan ve Eşkıyası – Kaynak Yayınları – İstanbul, 2004.
HUTİN Serge – Gizli Cemiyetler – Anıl Yayınevi – İstanbul , 1965.
KİTAB-I Mukaddes – Tevrat-ı Şerif yahut Eski Ahit – Kitab-ı Mukaddes Şirketi – İstanbul, 1976.
KORAY Tanju – Çırak, Kalfa, Usta – Cesar Rigo Basımevi – İstanbul, 1973.
KORKMAZ Esat – Şeytan Tasarım Terimleri Sözlüğü – Anahtar Kitaplar – İstanbul, 2006.
KUZGUN Doç. Dr. Şaban – Hazar ve Karay Türkleri – (Şahsi Yayın) – Ankara, 1993.
LEPİNE Josette – Gracchus Baabeuf – Öncü Kitabevi – İstanbul, 1969.
LEWİS Bernard – Haşîşîler – Kapı – İstanbul, 2005.
LUDWİG Emil – Napolyon – Kastaş Yayınları – İstanbul, 1998.
MACKENNEY Richard – Şehir Devletleri – Broy Yayınları – İstanbul, 2004.
MAİNTENANT Gerard – Jakobenler – İletişim Yayınları – İstanbul, 2005.
MEUNİER Dauphin – Bankacılık Tarihi – Çev. Aykut Akıncılar – Akmen Yayınları – İstanbul, 1969.
MUSULİN Janko (Derleyen) Hürriyet Bildirgeleri, Magna Charta'dan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine- Türkçesi Necmi Zekâ – Belge Yayınları.
NOMİKU H.A. – Haçlı Seferleri – Çev. Kriton Dinçmen – İletişim Yayınları – İstanbul, 1997.
NAUDON Paul – Tarihte ve Günümüzde Masonluk – Varlık Yayınları – İstanbul, 1978.
PELLİCO Silvio – Zindanda – MEB Yay. İstanbul, 1946.
PARKER Davit (Derleme) – Batı'da Devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991 – Dost Kitabevi – Ankara, 2003.
RİFAT Haydar – Farmasonluk – Şirket-i Mürettibiye Matbaası – İstanbul, 1934.
RUNCİMAN Steven – Haçlı Seferleri Tarihi – Çev. Prof. Dr. Fikret Işıtan – TTK.

Yay. TTK. Bas. Ankara, 1987.
ROUSSEAU Jean Jacques – Toplum Anlaşması – Çev. Vedat Günyol – Milli Eğitim Basımevi – Ankara, 1946.
SAFFET Kara Şemsi Reşit – Hazar Türkleri Avrupa Devleti VI-XII Asır – İstanbul, 1934.
SEİGNOBOS Charles – Tarih-i Siyasi – Çev. Ali Reşad, Ali Kemal – İkdam Matbaası – Dersaadet, 1324.
SHARON Moshe Sevilla-İsrail Ulusunun Tarihi – Yeruşalayim, 1981 – Memorial Foundation For Jewish Culture, New York yardımıyla – Yahudi Cemaati Dairesi – Tel Aviv.
TARİHTE ve Günümüzde İhtilâl ve Diktatörlük – H. See, A. Joussain, M. Duverger – Örgün Yayınları – İstanbul, 2005.
TOKATLI Atilla – Gizli Örgütler – Gezegen Yayınevi – İstanbul.
TÜRKİYE Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası – Localar Umumi Nizamnamesi – Ankara, 1959.
UMUR Ziya – Masonluk Hakkında Konuşmalar 1951-1989 – Mimar Sisan Yayınları, no: 14 - İstanbul, 1992.
WOBLE Dr. Eugen – Dünyanın En Ünlü Yahudisi, Sir Moses Montefiore – Aksoy Yayıncılık – İstanbul, 2000.
ZWEİG Stefan – Maria Antoinette – Tercüme eden Rezzan Emin Yalman – A. Halit Kitabevi – İstanbul, 1944.

MASONİK ÇALIŞMA REHBERLERİ

Türkiye Mason Derneği – Türkiye Yüksek Şurası – Üçüncü Derece Çalışma Usulü – Üstadlık Derecesi Mesai Rehberi – Yeni Fazilet Basımevi.
Eski ve Kabul edilmiş İskoç Riti IX. Derece Çalışma Rehberi – İstanbul, 1958.
Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti XV. Derece Çalışma Rehberi – İstanbul, 1968.
Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti XXX. Derece – Kadoş Şövalyesi – Çalışma Rehberi – İstanbul, 1958.
XVIII. Derece – Rose Croix- Becid Basımevi, 1954.
29. Derece Çalışma Kılavuzu - Yenilik Basımevi - İst. 2001.

SÜRELİ YAYINLAR

Mason Dergisi – Mason Derneğinin Organı – Tepebaşı, İstanbul (Muhtelif sayılarda yer alan makaleler)

Mimar Sinan – Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasının tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan araştırma ve yayın organıdır. – Nuruziya, İstanbul (Muhtelif sayılarda yer alan makaleler).

Türk Mason Dergisi – Türkiye Mason Derneği tarafından üç ayda bir neşrolunur. – İstanbul (Muhtelif sayılarda yer alan makaleler).

The New Age Magazin – The Official Organ Of The Supreme Council 33° Washington, USA (Muhtelif sayılarda yer alan makaleler)

Tarih Dergisi – İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (Muhtelif sayılarda yer alan makaleler).

Tarih Enstitüsü Dergisi – İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (Muhtelif sayılarda yer alan makaleler).

Bilim ve Ütopya – (Muhtelif sayılarda yer alan makaleler)

Dünya Gündemi (Haftalık Gazete)

ANSİKLOPEDİLER

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi

Farbiges Grosses Volkslexikon – Bibliographisches İnstitut AG. Mannheim, 1981- Germany.

TÜRKİYE'DE MAFİA'LAŞMANIN KÖKENLERİ - I -

HER SAKALDAN BİR KIL

Murat Çulcu

Celali İsyanları'nın ünlü eşkıya reisi Abdülhalim Karayazıcı'nın, Ordu'suna gerekli hayvan yemini sağlamak için köyleri yağmalarken kullandığı söz bir tür eşitlikçi zorbalığın işaretiydi."Atların arpa parası" diye halktan zorla toplanan yaygın vergi ağının, daha doğrusu haracın adıydı: "her sakaldan bir kıl" Küreselleşme olgusunun iyice öne çıkardığı Mafia'laşma, tüm dünyanın en önemli sosyal sorunu haline geldi. Peki Türkiye açısından durum ne? Türkiye bu küresel anlamda yasal/yasadışı düzenin neresinde? Ve buraya hangi tarihsel aşamalardan geçerek geldi?

Murat Çulcu, gazeteciliğin verdiği araştırmacı kimlikle geniş bir tarihsel tarama, ayrıntılı, titiz bir incelemeyle bu sorulara yanıt veriyor. Bugüne yol açan dünü çok boyutlu bir yaklaşımla irdeliyor.

Çulcu, Mafia olgusunu "merkezi otoriteye karşı yerel güç odaklarının direnişi" olarak tanımlıyor. Bu saptamadan hareket eden yazar, yerel güç odaklarının yapılanmasını "beylikler döneminden" başlayarak günümüzdeki iktidar yapılanmalarına kadar getiriyor. Yerel geniş ailelerin oluşumundaki Mafios izleri gün ışığına çıkarıyor. Ritüel akrabalığın Mafios esaslarına ve amaçlarına dikkati çekiyor. Yerel güç odaklarının adeta enerji kaynağı olan "çifta hukuk anlayışının" zeminindeki dinsel motifleri analiz ediyor.

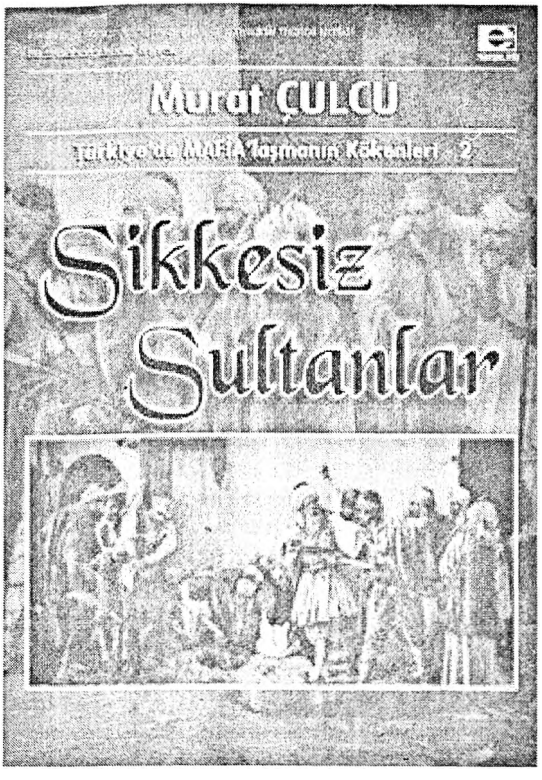

TÜRKİYE'DE MAFİA'LAŞMANIN KÖKENLERİ - II -

SİKKESİZ SULTANLAR

Murat Çulcu

Celali, mütegallibe, zorba kökenli eşkıya bozması âyânlar; artık hak, hukuk ve yasa tanımıyorlardı. Hem merkezî otoriteye kafa tutuyor hem de korumaları altındaki yerel halkı ezerek soyuyor, sömürüyorlardı. Onları hiçbir güç dizginleyemiyordu. Halk ve devlet zorba güç odaklarının zulmü altında inliyordu. Sonunda Padişah da bu zorba otoriteye boyun eğiyordu. Böylece imparatorluğa artık tiranlar hükmediyordu. Onlar merkezî ve yerel otoriteyi kullanan gerçek bir Padişah, bir Sultan gibi hareket ediyorlardı. Tek eksikleri para bastıramamaları yani; sikke kestirememeleriydi. Bu nedenle de halk onlara, Sikkesiz Sultanlar diyordu.

Murat Çulcu 21. Yüzyıl Türkiye'sinin karşı karşıya bulunduğu en önemli sorununu, Toplumsal MAFİA'laşmanın Kökenlerini araştırmayı sürdürüyor. Günümüz Türkiye'sindeki MAFİA'laşmaya, 'Her Sakaldan Bir Kıl' adlı yapıtıyla sosyal / tarihsel bir boyut kazandıran Çulcu, Sikkesiz Sultanlar'da bu boyutu derinleştirerek geliştiriyor.

Çulcu, Önasya Mafios Toplum Yapısı'nın etnik, etnografik ve dinsel derinliğinde; Kalenderîlikten Kapukulluğuna, âyânlıktan Doğu Karadeniz eşkıyalarına, Önasya'da Lâtin katliâmından Tuzcuoğlu-Şatıroğlu Ayaklanmalarına, Sultan Osman'ın katlinden İslam heterodoksuna kadar çok geniş bir alanda "yasadışılığın" izini sürüyor.

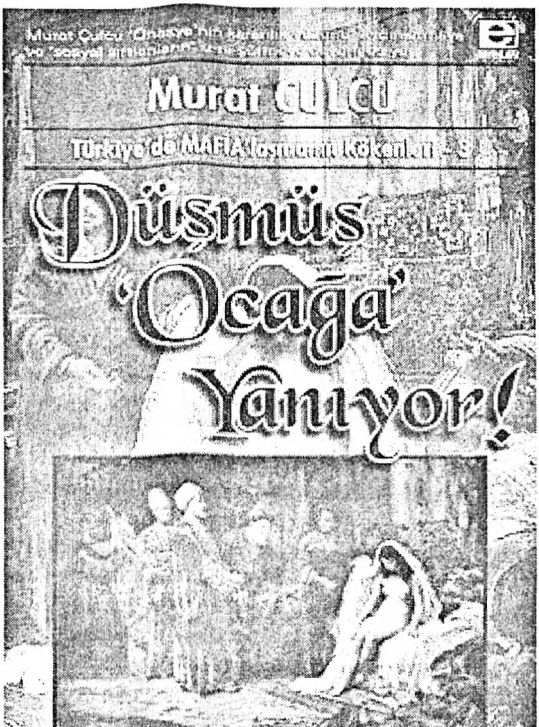

TÜRKİYE'DE MAFİA'LAŞMANIN KÖKENLERİ - III -

DÜŞMÜŞ OCAĞA YANIYOR

Murat Çulcu

Murat Çulcu 'Önasya'nın karankıl yüzünü' aydınlatmaya ve 'sosyal sırtlanların' izini sürmeye devam ediyor. Günümüzdeki toplum düşmanlarının, endüstriyel ve finansal cânilerin, uluslararası suç mekanizmaları ile bütünleşen yerel/merkezi güç odaklarının, entrika, cinayet ve komplo örgütlerinin, narko/militer emperyalist sermayenin, suçu ve soygunu yasallaştıranların, adaleti 'cüzdan ile vicdan arasına' kıstıranların tarihsel kimliğini ve oluşumunu irdelemeyi sürdürüyor.

Çulcu bu yapıtında; Garp Ocakları'ndan Galata'ya... Zorba-haşere, ricâl ve ihtilâl ortak paydasındaki Arnavut lobisinden, Balkanlardan pâyıtahta yansıyan Dokakin Kanunu'na... Et tekelinden ve esir ticaretinden, Çar Rükn-ü Bektâşiyye'ye... Ocak ve Meydan Ağalarından, Külhan Piçlerine... Köprülüzâdelerden, Patrona Halil'in 'kızıl sarıklılarına' uzanan tüyler ürperten gerçeklerin günümüzdeki oluşumlara vuran izdüşümlerini anlatıyor.

"Pâdişahım!... Âlem zulüm ile harâb oldu. Hakikat hâli sana bildirmezler. Sadrazamın katmeder (gizler). On altı kimse vardır ki sana pâdişahlık ettirmezler. Beytülmala, mirîye ait emvâli hep budarlar. Kara Çavuş, Bektâş Ağa, Kethüdâ Bey, Samsoncu, Sarı Kâtib, Deli Birâder, falan ve filân, devletini istilâ ederler: Âl Osman devleti düşmüş ocağa yanıyor!..."

TÜRKİYE'DE MAFİA'LAŞMANIN KÖKENLERİ - IV -

KAN DEFTERİ

Murat Çulcu

Kan Defteri'nde;
Galata batakhanelerinden, Tersane soyguncularına... Zorba-haşere takımından, Laz-Çepni yamaklarına... Yahudi / Ermeni sarraflardan, ricâl-i devlet içindeki entrikacılara... Kahvecioğlu Burunsuz Mustafa'dan, Kazancı Laz Mustafa'dan, Şehzade Mustafa'dan... Tabya sergerdesi Kabakçı Mustafa'ya...
19. Yüzyıl Önasya toplumunda derin yaralar açıp, izleri 21. Yüzyıl Türkiye'sine uzanan...
'Örgütlü (mafios) suçun ve vahşetin' kanlı zaferi, belgelerle anlatılıyor.

"...Büyükkapı dahilinde Mehterbaşısıyla birlikte yüzbin pâre ettikleri ve kılıçlarında arşa astıkları ve kemâl-i gayz ve garezlerinden kılıç ve bıçaklarının kanını yalayıp ve aşırı kalabalıktan darb ve cerhine muvaffak olamayanlar;
- Karındaş!... Aman, ben de senin kılıcından bir damla kanını yalayım! diyenin had ve hasrı olmadığı...
...hınzırın et parçasından beş-on dirhem miktarına nail olanlar, köpek peynir tulumunu çekiştirir gibi etlerini ağızlarıyla çekiştirip ve hatta...
...biri g.tüne bir meşe odun sokup..."

Bir tarafta krallar, imparatorlar, sultanlar, din adamları. Diğer tarafta "Venedik-Londra oligarkları..."

Bir tarafta ordular, bürokratlar, devlet adamları, generaller, diplomatlar. Diğer tarafta finans ve ticaret manipülatörleri, Masonlar, Tapınak Şövalyeleri, Conversolar, Mitracılar, İsmailiye, Haşhaşiye, Haçlılar...

Bir tarafta dinsel ve siyasal hesaplaşmalar, meydan savaşları, ölüm saçan bataryalar, katliamlar, soykırımlar. Diğer tarafta entrika, suikast, sabotaj, manipülasyon, şantaj, fitne ve nifak...

Bir tarafta mutlakıyet ve müstebitler...
Diğer tarafta liberaller, isyan ve ihtilaller...
Ve bu ikilemde iki kilit sözcük: Carbonaria ve MAFİA...

Türkiye'de MAFİA'laşmanın Kökenleri dizisinin beşinci kitabı olan Derin Suçun Küresel Otoritesi'nde Murat Çulcu "Mafia-İhtilal" olgusunu titizlikle ayrıştırarak gün ışığına çıkarıyor.

1821 Mora İsyanı ile 1820 Sicilya-Napoli ayaklanmaları arasındaki bağlantıya dikkat çeken Çulcu, tüm Gladioların anası Carbonarizm'i büyüteç altına alıyor. Rum ihtilal örgütü Eteria'nın zeminindeki Carbonaria-Mafia yapılanmasına neşter vuruyor.

Çulcu sadece 'Derin Suç'un tarihsel
d
d
'k
s
b
kazandırıyor.

YAYINLARI
Murat ÇULCU
Derin Suçun Küresel Otoritesi
SKB 0568858 VGT
ISBN 975-390-214-4
9 789753 902144